

ИСЛОМ КАРИМОВ

БИЗ
КЕЛАЖАГИЧЧА
ЎЗ ҚҰТИМИЗ
БИЛАН
КУРАМИЗ

7

"ЎЗБЕКИСТОН"

УЗБ.2
323

К-26

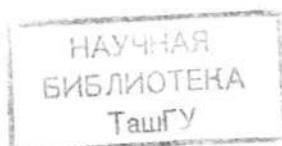
Ч

ИСЛОМ КАРИМОВ

БИЗ
КЕЛАЖАГИМИЗНИ
ЎЗ ҚЎЛИМИЗ
БИЛАН
ҚУРАМИЗ

7

ТОШКЕНТ - "ЎЗБЕКИСТОН" - 1999

66.3(5Y)
K 25

ISBN 5-640-02331-7

K 0804000000 - 47 99
M 351 (04) 99

© "ЎЗБЕКИСТОН" нашриёти, 1999 й.

БАРҚАРОР ТАРАҚҚИЁТГА ЭРИШИШ – УСТУВОР ВАЗИФА

Мұхтарам мажлис қатнашчилари!

Азиз дүстлар!

Яхши биласизларки, биз кейинги йилларда иқтисодий ислоҳотларни босқычма-босқыч, қадам-бақадам ўтказиши, уларни ҳар бир босқыч талабларидан келиб чиққан ҳолда чуқурлаштириш, ҳар бир босқычнинг энг устувор йұналишларини ва мақсадларини белгилаб олиш, күзланған марраларга эришишнинг механизм ва йұлларини барпо этиш, қабул қылған қарорларнинг бажарилишини назорат қылиш борасида бутунлай янги йүлни ишлаб чиқдик.

Комил ишонч билан айтиш мүмкінки, ўтган йилга, жамиятни ислоҳ қилиш ва янгилаш, иқтисодиётда ва іжтимоий соҳада бир йилга мүлжалланған устувор вазифалар қай даражада амалга оширилганини танқидий күз билан қараб баҳолаш тажрибамиз ижобий натижасини нағоён қылмоқда.

Йил сарқисоби, энг аввало, иқтисодиётдеги ҳақиқиي ақвөлге түғри баҳо бера олишимиз учун зарурдир. У ўтган йилда иқтисодиёт ҳамда іжтимоий соҳа тараққиети ва тузилмасида қандай ижобий ҳодисалар рўй берганини, бозор муносабатлари хўжалик фаолиятимизга қай даражада чукур кириб борганини, иқтисодий ислоҳотларни ўтказиш йўлида нималар тўсиқ бўлаётганини аниқлаш имконини бермоқда.

Албатта, бажарган ишларимизга якун ясащда кўзбўя-мачилик, ўзимизни алдаш билан шуғулланмаслигимиз ва хотиржамликка берилмаслигимиз керак.

Ўтган ишларга якун ясаб, бу йилги ислоҳотларнинг мақсад ва устувор йұналишларини белгилар эканмиз, бу

ИСЛОМ КАРИМОВ

билин, авваламбор, халқимиз олдида, жамиятимиз олдида ҳисоб берамиз. Шу билан бирга, ўз зиммамизга навбатдаги йил учун маълум мажбуриятлар оламиз.

1997 йил якунларини кўриб чиқиш ҳамда 1998 йилда ислоҳотларни чукурлаштиришнинг устувор йўналишлари ни белгилашга ҳам айнан мана шу нуқтаи назардан ёндашиш лозим.

1997 йил биз учун қандай йил бўлди?

Шуни тўла ишонч билан айтиш мумкинки, 1997 йил Ўзбекистоннинг сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ислоҳотларни чукурлаштириш, жамиятимизни маънавий янгилаш борасидаги дадил ҳаракатининг навбатдаги босқичи бўлди.

Ўтган йил Ўзбекистонимиз учун чет давлатлар билан самарали сиёсий ва иқтисодий ҳамкорлик йили бўлди. Мамлакатимизнинг халқаро нуфузи, обрў-эътибори ортди. Минтақа ва халқаро майдондаги ижтимоий-сиёсий вазиятни барқарорлаштириш бўйича бир қанча муҳим ташабbusларимиз амалга ошли.

Шуни фарҳ билан айтаманки, асосий ютуғимиз 1997 йил учун муҳим устувор йўналишларни аниқ белгилаб олганимизда бўлди. Шу боис, бутун эътиборимиз бу вазифаларни оғишмасдан бажаришга қаратилди, зарур ресурслар ўз вақтида оқилона сафарбар қилинди. Шу туфайли ўтган йилда олдимишга қўйилган вазифалар асосан бажарилди.

Энг аввало, бош вазифамиз — макроиқтисодий барқарорликка эришиш борасида ўтган йилларда кўлга киритилган ижобий натижалар янада мустаҳкамланди, иқтисодий ўсиш учун ишончли база яратилди.

Ўтган йили ялпи ички маҳсулот 5,2 фоиз ўсли. Биринчи марта ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми аҳоли сони ўсиши даражасидан ошли. Бу ялпи ички маҳсулот ҳажмини аҳоли жон бошига 3,2 фоиз кўпайтириш имконини берди. Халқаро тажрибадан маълумки, айни шу кўрсаткич давлатнинг иқтисодий кудрати ва кишилар турмуши фаровонлиги ошишининг мезони бўлиб хизмат қиласи.

Республикамида эътиборга лойиқ энг муҳим омил — ўсишнинг мустаҳкам базаси яратилганидир. Шу маънода,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

мен 1997 йил натижаларини собиқ шүролар ҳудудидаги бошқа давлатлар натижалари билан таққослашни үринли деб биламан. Бу давлатларда ўсиш жараёни даражаси ишлаб чиқариш ҳажми беҳәд пастта тушиб кеттган йиллардаги натижаларга нисбатангина ижобий бўлиб туолиши мумкин, холос.

Бошқаларга солиштирганда, ҳозир матбуотда, асосан Россия матбуотида, шунингдек яқын құшниларимиз матбуотида жуда катта-катта хulosалар чиқарылыштыки, айтайлик, биз бу йил фалон фоизгача ўсдик, биз бу йил писмадон фоизга ўсдик...

“Хўп, нимага нисбатан, қайси пойдеворга, қайси йилга нисбатан ўсяпсан?” — деган оддий саволга жавоб йўқ.

Агар 1990 йилни ҳаммамиз учун мустақиллик йилларида бошланган асос, дастлабки марра деб ҳисобласак, ишлаб чиқаришни 1996 йилда 1990 йилга нисбатан икки баравар камайтириб, ўзининг ялпи маҳсулотини, умуман йиллик натижаларини айни 1996 йилнинг паст даражасига нисбатан ўсиш деб баҳолаш, менинг фикримча, инсофга тўғри келмайди.

Ўсиш, юксалиш ҳақида мақтаниб юрган янги мустақил давлатларнинг айрим раҳбарлари жамоатчиликни чалғитиши ўрнига, “биз ҳали 1990 ёки 1991 йил даражасига яқинлашмадик”, деб очиқ тан олишса маъкул бўларди.

Мана шу минбардан туриб жамоатчилигимизга, ҳалқимизга қаратса фахр билан айтмоқчиманки, собиқ Иттифоқ майдонида барча соҳаларда 1990 йилга нисбатан ўсишга, юксалишга эришган яккаю ягона давлат Ўзбекистондир.

Бошқаларда ҳозирча 1990 йилга нисбатан ўсиш йўқ. Биз эришган кувончли натижалар, авваламбор, танлаган йўлимизнинг тўғрилигини исбот қилиб турибди.

Хўш, Ўзбекистонда иқтисодий ўсиш нималар ҳисобидан юз бермоқда, қандай пойдевор асосида қурилмоқда?

Биринчи нафбатда республикада иқтисодий ислоҳотлар ва янгиланишлар дастурини амалга оширишининг дастлабки кунларидан бошлабоқ, асосий эътибор иқтисодиёт тузилмасини муайян равишда яхшилаш, унинг бир томонлама, хом ашё базаси сифатидаги йўналиши-

ИСЛОМ КАРИМОВ

дан воз кечишга қаратилди ва ҳозир ҳам шундай қилинмоқда.

Ўзбекистон сабиқ шўролар худудидаги саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ҳажми 1997 йилда 1990 йилдаги бошлангич даражадан 12,7 фоиз, жумладан, 1996 йилга инсбатан 6,5 фоиз орттан ягона мамлакатdir.

Ўзбекистоннинг 1997 йилдаги иқтисодий ўсишига, энг аввало, иқтисодиётда ўзлаштирилган капитал маблағ ҳажмининг ошгани (17 фоиз), замонавий технология билан жиҳозланган янги саноат обьектлари курилиши ва ишга туширилгани туфайли эришилди.

Иқтисодий ўсиш иқтисодиётнинг деярли барча соҳа ва секторларида ишлаб чиқариш ҳажми ошгани билан бевосита боғлиқдир. Бу кўрсаткич саноатда 6,5, қишлоқ хўжалигида 5,8, курилишда 2,6, савдода 12,7, аҳолига пуллик хизмат кўрсатиш соҳасида 21,3 фоизни ташкил этади.

Биз алоҳида эътибор бераётган асос соҳалар барқарор ва муқим ишламоқда. Нефть қазиб олиш, газ конденсати, табиий газ, ёнилғи-мойловчи материаллар, электр қуввати, кўмир, қимматбаҳо металллар ва бошқа стратегик аҳамиятта молик маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми кўпайди.

Пахта хом ашёси, галла етишириш ҳам ошли. Бу қайта ишловчи ва тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчи соҳалар учун мустаҳкам база яратибгина қолмай, республиканинг иқтисодий мустақилигини ҳам мустаҳкамлади.

1997 йилда халқ хўжалигининг асос соҳалари билан бир қаторда илфор, фан билан узвий алоқада бўлган соҳалар — автомобилсозлик, қишлоқ хўжалик машинасозлиги, электротехника саноати, машинасозлик ва металлни қайта ишлаш, шунингдек, биз учун етакчи бўлган истеъмол товарлари, жумладан, болалар учун истеъмол товарлари ишлаб чиқарадиган енгил ва озиқ-овқат саноати ҳам янада ривожланди.

Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш 1997 йилнинг ўзида 11,2 фоиз кўпайди.

Нефть ва газ қазиб олиш ҳамда уларни қайта ишлаш саноати, рангли металлургия, автомобиль саноатида барпо этилаётган қурдатли салоҳият макроиқтисодий барқа-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

рорликка ва охир-оқибатда бутун иқтисодиётта ижобий таъсир ўтказувчи, ҳаракатлантирувчи асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Иккинчидан. Иқтисодиётдаги ўсиш — инфляцияга қарши, молиявий барқарорлик ва пул муомаласи тизимини мустаҳкамлаш борасидаги тадбирларнинг муваффакиятли амалга оширилгани натижасидир.

1997 йилда давлат бюджетининг даромад ва харажат бўйича мўлжалланган кўрсаткичлари ҳам бажарилди. Бунда бюджет камомади мўлжалдагидан анча паст бўлиб, ялпи ички маҳсулотга нисбатан 2,2 фоизни ташкил этди.

Шуниси муҳимки, бу камомад инфляциядан холи бўлган манбалар — қисқа муддатли давлат облигацияларини 1,5 фоиз сотиш ва банк кредитларидан тушган даромадлар ҳисобидан қопланди.

1997 йилда нақд пул эмиссиясини назорат қилиш ва бошқаришнинг янги механизми жорий этилиб, самарали ишлай бошлади. Жойларда аҳолига савдо ва пуллик хизмат кўрсатиш, пул ҳажмини товар билан мустаҳкамлаш масалалари билан фаол ўргуланилди. “Ўзбексавдо” ва “Ўзмаишийиттифоқ” тизимларининг янги асосда қайта ташкил этилгани ҳам бунга кўмаклашди.

1997 йилнинг январь-декабрь ойларида нақд пул эмиссияси 1996 йилдаги 26 фоиз ўрнига 7,8 фоизни ташкил этди. Бу ўринда шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, бюджет ташкилотлари ходимларининг маошлари, пенсия, нафака ва стипендияларнинг ўз вақтида тўланиши тъзманиланмоқда.

Изчил пул-кредит сиёсати ўтказилиши туфайли умумий пул ҳажми ошиши суръати кескин равишда — 2,9 марта пасайди. Бу эса, инфляция даражасини жиловлашда, қисқартиришда ўз аксини топди. Инфляциянинг ўрга ҳисобдаги ойлик суръати 2,1 фоизни ташкил этди ёки 1996 йилдагига қараганда 2 баравар камайди.

Учинчидан. Пул муомаласининг мустаҳкамланиши, инфляция даражасининг пасайини аҳолини аниқ йўналтирилган тарзда ижтимоий муҳофаза қилиши ва унинг даромадиши кўпайтириш бўйича амалга оширилган тадбирлар билан

ИСЛОМ КАРИМОВ

биргаликда аҳолининг кўпина қатламлари моддий аҳволини сезиларли даражада яхшилаш имконини берди. 1997 йилда аҳолининг муайян пул даромадлари жон бошига кўзда тутилганидан 10,5 фоиз ошиди.

Аҳолининг даромадлари ошибгина қолмай, уларнинг манбалари ҳам ўзгармоқда. Барча даромадларнинг қарийб чорак қисми тадбиркорлик фаолиятидан тушмоқда.

Мана шунга алоҳида эътиборингизни жалб қилмоқчиманки, бир вақтлар, совет тузуми даврида ҳар қандай меҳнатчи фақат ўзининг маошига қараб яшарди. Маошидан бошқа даромад манбаи, бошқа имконияти йўқ эди. Шунуктаи назардан қараганда, биз бозор иқтисодиётига ўтаётib эришаётган натижаларнинг энг кўзга кўрингани, бошқача айттандা, бизларнинг эски совет тузумига, яъни планлаштириш тизимига қайтмаслигимизнинг асосий гарови шуки, халқимиз, аҳолимиз, меҳнатчиларимиз фақатгина маошга қараб қолгани йўқ, балки ўз ҳаракатлари билан, ишбилармонлиги билан, тадбиркорлиги билан янги-янги даромад манбаларини топяпти.

Бу ҳам одамларнинг мафкураси, дунёкараши ўзгаришининг далолатидир. Одамларимиз шунга жиддий эътибор беришлари керак, яъни бизнинг ҳаётимиз уларда кўпроқ ташаббускорлик, ўз кучига, ўз ақл-заковатига ишонч пайдо қилгани — замонамизнинг асосий белгиси, деб айтсак ҳеч қандай муболага бўлmas.

Мен минг марта айттанман, бугун яна бир бор, такро-ран айтмоқчиманки, ислоҳотларимиз ҳаётни ўзгартирмоқда, ҳаёт эса одамларнинг тафаккурини, дунёкарашини ўзгартиришга ижобий таъсир кўрсатмоқда.

Якка меҳнат фаолиятидан тушган даромад улуши 2 мартадан ошиқроққа кўпайди. Деҳқон хўжаликлари фаолиятидан тушган даромад ҳам салмоқли манбага айланди. Буларнинг барчаси бозор муносабатларининг иқтисодиёт ва ҳаётимизга самарали жорий этилаётганидан далолатдир.

Сўмнинг харид қобилияти мустаҳкамлангани ҳамда оиласаларнинг муайян даромадлари ошганини алоҳида қайд этиш лозим.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҮЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Мамлакатимизда амалга оширилаётган кучли ижтимоий сиёсат, барпо этилган аниқ йўналтирилган ижтимоий муҳофаза тизими, ижтимоий таъминот ва серфарзанд оиласларга ёрдам тизимининг ислоҳ қилингани жамиятимизда фуқароларнинг даромадлар бўйича кутбларга ва гуруҳларга ортиқча бўлинининг олдини олди, аҳолининг қашшоқлашувига йўл қўймади.

Аҳолининг пул даромадлари таҳдили шуни кўрсатадики, аҳолининг кам ва ўрта даромад оладиган гуруҳларининг фаровонлиги ошиши ҳисобига энг кўп ва энг кам даромадлар орасидаги фарқ бугунги кунда 7,5 мартадан ошмайди.

Агар қўшни давлатларнинг бугунги ахволига эътибор берсангиз, кичик бир тоифа-аҳолининг таҳминан 5 фоизи жуда бой бўлиб кетяпти. Мана шу 5 фоиз ўта бадавлат тоифа билан энг қашшоқ тоифа орасидаги даромад нуқтаси назаридан фарқ 25 мартадан 40 мартагача етиб боради.

Ўзбекистоннинг бу борадаги сиёсати бошқача, яъни бизларда жуда катта бойлар ҳам бўлмайди ва мутлақо қашшоқлар ҳам бўлмайди. Мана шу сиёсатни биз мустаҳкам ушлаб турибмиз. Яъни солиқ сиёсати ҳисобидан ижтимоий ночор аҳоли қатламларини кўллаб-кувватлашга эътиборни бирор дақиқа ҳам сусайтирмајмиз.

(Бирорлар беҳад бойиб кетиб, бошқалар ўта муҳтоҷ бўлиб юриши адолатли жамиятда, адолатли давлатда кечирилмас ҳолдир. Айни замонда, бизларни давлат боқади деб, бизларни давлат асрайди деб, ўз кучига ишонмасдан ёки дангаса бўлиб юриш, яъни бокимандалик кайфиятига берилиб кетиш ҳам мутлақо нотўғри.

Адабиётчиларимиз, журналистларимиз мана шу нуқтаси назардан алоҳида тарбиявий ишлар олиб борицса жуда тўғри бўларди. Агар инсон, оила бадавлат бўлса, ундан кейин жамият бадавлат бўлади, ундан кейин давлат ҳам кучли-кудратли бўлади. Бу менинг галим эмас, бу бобо-калонимиз Амир Темурнинг айтган гапи.

Биз барпо этган тизимнинг яна бир устунлиги шундаки, кўпчилик оиласлар томорқага, яъни муайян даромад

ИСЛОМ КАРИМОВ

манбаига, ўзини зарур нарсалар билан таъминлаш имко-
нига эгадир. Бунинг учун тер тўкиш, сидқидилдан меҳнат
қилиш керак, холос. Шунинг учун ҳам бизда ишсизлик
масаласи у қадар долзарб эмас.

Буларнинг барчаси — **Инсон манфаатлари йили** деб
эълон қилинган 1997 йилдаги муайян тадбирлар Дасту-
рининг изчилийк билан амалга оширилгани натижаси-
дир.

Бу борада айнан нималар қилинди, деган савол туғи-
лиши мумкин.

Ижтимоий-маданий тадбирларни молиявий жиҳатдан
таъминлаш дастурининг амалга оширилиши учун давлат
бюджетидан 123 миллиард сўм ёки барча бюджет хара-
жатларининг қарийб 40 фоизи ажратилди. Шу жумладан,
аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш бўйича тадбирлар-
нинг амалга оширилиши учун 30 миллиард сўм, соғликни
сақлаш, газлаштириш, сув таъминоти ва ижтимоий соҳа-
нинг бошқа обьектлари қурилиши учун 34 миллиард сўм
ажратилди.

Бу — йил давомида 6,7 миллион квадрат метр уй-жой-
ни ишга тушириш имконини берди. Шундан 5,4 милли-
он квадрат метр уй-жой қишлоқда барпо этилди. Туар
жой сертификатлари бўйича сотиб олинадиган уй-жой нар-
хининг 50 фоизини қоплаш учун бюджетдан 1,2 милли-
ард сўм ажратилди.

64 минг ўқувчига мўлжалланган мактаблар, 1,5 минг
беморга мўлжаллаган шифохоналар, бир сменада 12 минг
кишини қабул қиласиган поликлиникалар қурилди. Янги
ишга туширилган ижтимоий соҳа обьектларининг учдан
икки қисми қишлоқда барпо этилди.

Бизларнинг устувор йўналишимииз — қишлоқни шаҳар
даражасига кўтариш. Халқимизнинг турмуш даражасини
кўтаришда авваламбор қишлоққа эътибор берсак, ҳар то-
монлама адолатли иш бўларди.

Аҳоли пунктларини сув ва газ билан таъминлаш дасту-
рини амалга ошириш борасида 4,9 минг километр газ тар-
моғи ҳамда 1,8 минг километр сув қувурлари тармоғи қури-
либ ишга туширилди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Қишлоқ жойларда 159 та тиббиёт пункти ишга туширилди, 202 та тиббиёт муассасаси тиббиёт пунктларига айлантирилди. Европа Хамжамияти Комиссияси кредити хисобига 5,3 миллиард сүмлик дори-дармон ва тиббиёт жиҳозлари сотиб олинди.

Бундан ташқари, 30 хил янги дори-дармон ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Мураккаб ўлка шароитимизда ўта зарур бўлган қонга куйиладиган суюқ эритмалар ишлаб чиқариш бошланди.

Тошкентда “Жар” спорт-соғломлаштириш мажмуи, “Юнусобод” ёпиқ теннис корти, бошқа бир қанча спорт ва соғломлаштириш муассасалари қурилиши туталланди. Тошкентдаги ҳайвонот боғининг биринчи навбати қуриб битказилди.

Ногиронларни даволаш бўйича республика маркази ташкил этилди. Тошкентда, Навоийда ва Фарғонада боловлар ва катталар учун полиомиелит марказлари қурилди. 16 ёшгача бўлган фарзанди бор оиласарга нафақа тўлаш учун 9,6 миллиард сўм сарфланди.

Илк бор 1-синф ўқувчилари ўқув қуроллари билан, камхарж оиласарнинг бошлангич синфларда ўқийдиган фарзандлари қишики кийимбош билан таъминланди. Мактаб ва олий ўқув юрти ўқитувчиларининг турмуш шароитини ва меҳнатига ҳақ тўлашни яхшилаш борасида муайян тадбирлар амалга оширилди.

Бадиий академия ташкил этилди. Академия кишиларни тасвирий санъат, халқ ижодиёти жавоҳирларидан баҳраманд этади, кишилар онгида юксак маънавий фазилатлар ва ватанпарварлик туйгуларини шакллантиради.

“Умид” жамғармаси ташкил этган танловларда ғолиб чиққан юзлаб иқтидорли йигит-қизларга давлат ҳисобидан нуғузли хорижий ўқув юртларида таълим олиш учун йўлланма берилди.

Ҳозирги пайтда янги ташкил этилган “Устоз” жамоатчилик жамғармасининг олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчиларини хорижда қайта тайёргарлиқдан ўтказишга юбориш бўйича дастури ишлаб чиқилмоқда.

Үтган йили инсон ҳуқуқларини муҳофаза қилиш, ҳуқуқий тарбияни такомиллаштириш, инсоннинг маданий, маънавий ва интеллектуал манфаатларини юзага чиқариш борасида кўплаб чора-тадбирлар мажмую амалга оширилди.

Бир сўз билан айтганда, 1997 йилга мўлжалланган инсон манфаатларини юзага чиқариш бўйича тадбирлар Дастурининг асосий қоидалари ва талаблари бажарилди. Шу билан бирга, дастурнинг айрим бўлимлари бўйича қолоқликка йўл кўйилгани, айрим объектларни ишга тушириш муддатлари барбод бўлганини ҳам эътироф этиш лозим.

Энг катта оқсоқлигимиз сифатида инсон эҳтиёжларига юзаки, масъулиятсизларча муносабатда бўлиш ҳоллари ҳали кўп эканини очиқ тан олишимиз керак. Шу ўринда бир ҳақиқатни қайта ва қайта таъкидлашни истардим: барча ислоҳотларимиз, жамиятимизни янгилаш ва демократиялашнинг асосий мақсади, умуман, барча сайд-ҳараратларимиз пировард мақсадининг ўзи — инсон манфаатларини қондиришни таъминлаштирдир.

1997 йилининг устувор вазифаларидан бири — инвестицион фоалиятни, бошқача айтганда, иқтисодиётга сармоялар ётказишни жадаллаштириш бўлди.

Үтган йил молиявий таъминотнинг барча манбалари ҳисобига 270 миллиард сўмдан ортиқ капитал маблағ ўзлаштирилди ёки бу кўрсаткич 1996 йилга нисбатан 17 фоиз ўсади. Инвестициялашнинг бундай юксак суръати кейинги ўн йилда кузатилган эмас.

Диккатта сазовор жойи шундаки, жами инвестицияларнинг 63 фоизидан ортиги иқтисодиётнинг ишлаб чиқариш секторида ўзлаштирилди.

Шу ўринда хорижий инвестицияни жалб этишга алоҳида эътибор берилганини айтиб ўтиш керак. 1997 йилда 1,1 миллиард АҚШ доллари ҳажмида хорижий инвестиция ўзлаштирилиб, бу борада 1996 йилга нисбатан 1,3 баравар ўсишга эришдик. Капитал маблағлар умумий ҳажмининг бешдан бир қисми хорижий инвестиция ва кредитлар ҳиссасига тўғри келди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Инвестиция ва тузилма сиёсатида асосий эътибор амалдаги ишлаб чиқариш тармоқларини жиҳозлаш ҳамда юксак құшымча қыймат улушини таъминловчи янги, илғор технологияларга эга корхоналар қуришга қаратылды. Умумий сармоя миқдорининг 30 фоизи замонавий технологиялар ва асбоб-ускуналар харид қилишга сарфланды.

Мазкур тадбирлар натижаси ўлароқ, қисқа муддатларда иқтисодиёттинг мутлақо янги, самарали тизимларини шакллантиришга имкон берувчи йирик корхоналар қурилаб, фойдаланишга топширилди.

Йилига 2,5 миллиард куб газ ҳайдаш қувватига эга Кўкдумалоқ компрессор станцияси, Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи, Кўқон спирт ишлаб чиқариш бирлашмаси, Янгийўл биокимё заводи, Тошлоқ ип йигирув фабрикаси шулар жумласидандир.

Фаргона кимёвий тола заводи таркибида полиамид ишлаб чиқаришта ихтисослашган цех курилиши ниҳоясига етказилди. Қизилкум фосфорит комбинати, шунингдек, кимё, енгил саноат, озиқ-овқат ва бошқа соҳаларга дахлдор курилишлар бўйича қатор чора-тадбирлар мажмуми амалга оширилди. Таъмирлаш ва янги ишлаб чиқариш тармоқларини бунёд этиш эвазига маҳсулот турлари кўпайди. Хориждан келтириладиган маҳсулотлар ўрнини босувчи товар ишлаб чиқариш рагбатлантирилмоқда.

Ички бозорни рақобатга бардошли ўз маҳсулотимиз билан тўлдиришга қаратилган изчил сиёсат олиб бориляпти. Инвестицион сиёсатимиз жойларда татбиқ этилиши туфайли, мамлакатимизнинг барча ҳудудларининг ривожланишига, тараққиётига эътибор берилмоқда. Бу — ўта муҳим, дикқатга сазовор ҳодиса.

Кувончли тарафи шундаки, ҳудудлар тизими ва қиёфасини тубдан ўзгартираётган янги корхоналар мамлакатимизнинг барча вилоятларида қурилмоқда. Номлари зикр этилган Андижон автомобиль заводи, Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи, Кўнгирот сода заводи, Қизилкум фосфорит комбинати, Тошлоқ ип йигирув фабрикаси, Самарқанд тамаки фабрикаси, Хоразм чанқовбосди ичимлик-

ИСЛОМ КАРИМОВ

лар заводи каби ижобий мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Бугун Ўзбекистон улкан курилиш майдонига айланапти. Агар биз мамлакатнинг ҳар қайси вилоятида, энг олис жойларида яшаётган одамларнинг манфаатини кўзла-моқчи бўлсак, эътиборга олмоқчи бўлсак, шу йўлдан қайт-маслигимиз керак. Янги корхоналарни жойлаштириш — ўта муҳим масала. Катта корхона бир жойда пайдо бўлса, бу бутун вилоятнинг, бутун туманинг қиёфасини мут-лақо ўзгартиради. Мен ҳозир зикр этилган фикрни яна тақорлайман: Бизнинг асосий мақсадимиз — Ўзбекистонни янги босқичга кўтариш, аввало барча минтақаларда, барча худудларда яшаётган одамларнинг дунёқараши-ни юксалтириш, олис қишлоқларни, пировард натижада Ўзбекистонни янги босқичга кўтариш.

Агар Ўзбекистоннинг совет давридаги харитасига эъти-бор берсангиз, асосий 50 фоиз саноат маҳсулотини Тош-кент шаҳри билан Тошкент вилояти берарди. Колган 50 фоиз маҳсулот қолган 12 вилоят чекига тушарди.

Бу ҳолга ортиқ ҷидаб бўлмайди. Шу сабабли, янги кор-хоналар адолат билан, ҳар бир вилоят аҳлининг манфаати ва келажагини ҳисобга олган ҳолда жойлаштириляпти.

Аллоҳга минг қатла шукрки, бугунги кунда қадимий Ипак йўли қайта тикланяпти. Бу тикланиш тақдирни Ўзбе-кистон билан Қирғизистонда ҳал бўляпти. Насиб этса, Андикон ва Ўш орқали Хитойнинг Шинжон вилоятига, Шинжон пойтахти Қашғар орқали Ҳинд денигизига, янги темир йўлларига, денигиз портларига чиқамиз.

Бунинг учун бизга икки, жуда кўп бўлса уч йил керак.

Қамчиқ довонидаги икки тоннель курилишини охири-гача етказсак, катта бир сиёсий аҳамиятга эга бўлган ма-салани ечамиз, не-не аждодларимиз орзу қилган масала-ни ечамиз.

Бугунги кунда Тошкент вилоятини Фарғона водийси билан боғлаб турган йўл, магистраль, коммуникация хо-рикий давлат еридан ўтапти.

Ўзбекистонда газ етарли бўлса, хорижий, кўшни дав-латларга сотаётган бўлса-ю, бу газ бугунги кунда ўзимиз-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

нинг водиймизга етиб бормаса, бу ақылға сиғмайдиган иш эмасми?

Нима учун бугун Фарғона водийсида газ етишмайди? Нима учун Андіжонда биз ҳозир янги газ йигиладиган мажмуани қураяпмиз? Шүролар даври сиёсати шундай бўлганки, ўзимизнинг Фарғона водиймизга энг қисқа йўл четда қолиб, Ленинобод орқали электр куввати ўтказилиган, газ қувури ётқизилган.

Шундан маълумки, Ўзбекистонни ўша замонда бошқарган мансабдорлар на бўлажак авлодлар тақдирини, на келажак истиқдолни ўйлаганлар.

Тепадан, яъни Москвадан қандай буйруқ бўлса, кулоқ қоқмай бажарганилар.

Кимнингдир атрофида парвона бўлиб юриш бизга ярашмайди. Энди биз мустақил давлатмиз. Мустақил давлат эканмизми, аввалимбор коммуникацияларни жойига кўйишимиз даркор. Қамчиқ довони орқали қурилаётган янги йўлиминг эртага очилса, шу билан бизларнинг истиқболимиз, баҳтимиз очилади.

Транспорт ва алоқага ажратиладиган капитал маблағлар ҳажми кескин кўпайди. Мазкур соҳаларга 54 миллиард сўм сарфланниб, бу умумий сарф-харажатларимизнинг 20 фоизини ташкил этади.

Навоий — Учқудук — Султониздоғ — Нукус темир йўлиниң мавжуд тармоқларида таъмирлаш ишлари олиб борилмоқда.

Йўлнинг Учқудук — Султониздоғ қисмидаги, янги Фузор — Бойсун — Кумқўрон темир йўли қурилишида катта ҳажмда тупроқ ишлари бажарилиб, рельс ётқизишга тайёрланди. Мавжуд темир йўл тармоқларини электрлаштириш, Тошкент — Андіжон — Ўш — Қашғар автомобиль йўлиниң Қамчиқ довони участкасини қуриш ва таъмирлаш давом этмоқда.

Республикамизнинг экспорт кувватини ошириш ҳамда изчил ташқи иқтисодий фаолият юритиш 1997 йилнинг устувор йўналишлари сифатида белгиланган эди.

Ўтган йил етакчи халқаро ташкилотлар, жумладан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, ЭСКАТО, ЮНКТАД

ИСЛОМ КАРИМОВ

комиссиялари, Европа Иттифоқи Комиссияси, Халқаро валюта жамғармаси, Жаҳон банки, Европа Таъмиrlаш ва тараққиёт банки билан алоқаларимиз янада мустаҳкамланганини алоҳида таъкидлашни истардим.

Қатор инвестицион лойиҳалар, жумладан, япон ва немис кредитлар тармоғи, АҚШнинг Экспорт-импорт банки билан ҳамкорликдаги ҳамда Ўзбекистон — Америка кўшма дастури доирасидаги “Конверсия” лойиҳалари муваффақиятли амалга оширилмоқда.

1995—1996 йилларда 57 лойиҳа бўйича иш бошлаган бўлсак, шунинг 23 таси 1997 йилда хорижий инвестиция ва кредитлар ҳисобидан амалга оширилди. Жорий йилда эса 25 та лойиҳа бўйича ишни ниҳоясига етказиш мўлжалланмоқда.

Кўшма корхоналар тузиш йўли билан иқтисодиётга хорижий инвестицияни бевосита жалб этиш ривожланмоқда. Ҳозирги кунга келиб дунёнинг 80 мамлакати сармоядорлари иштирокида тузилган 3200 дан ортиқ қўцма корхона рўйхатга олинган.

1997 йилда ташқи савдо обороти қарниб 9 миллиард АҚШ долларини ташкил этди. Маҳсулотларимиз дунёнинг 78 мамлакатига экспорт қилинмоқда. Шу ўринда экспорт таркибида туб ўзгаришлар рўй берганини айтиб ўтиш керак. Экспортнинг анъанавий турлари — пахта, рангли металил билан бир қаторда Ўзбекистон бугун четга тармоқ маҳсулотлари — қалава, бензин, автомобиль сотишни йўлга кўйиб, жаҳон бозоридан муносиб ўрин олмоқда.

Хом ашё ресурслари экспорти улуши камайтирилиб, тайёр маҳсулотлар, жумладан, қайта ишланиш даражаси юксак бўлган маҳсулотларни экспорт қилиш ҳажми ошмоқда. Экспортнинг умумий ҳажми ўсиши нефть, нефть маҳсулотлари ҳамда табиий газ (4 марта), автомобиллар (7,4 марта), кимёвий штапель тола (6,8 марта), кийим-кечаклар (64 фоиз) ишлаб чиқариш ўсиши ҳисобидан эришилди.

Яна бир муҳим масалага алоҳида урғу бермоқчиман.

Товар ва маҳсулотларнинг талай турларини, мисол учун, алкоголли ва алкоголсиз ичимликлар, пойабзал, ёқилғи-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ни ўзимиз ишлаб чиқара бошлаганимиз туфайли, уларни импорт қилиш, яъни четдан олиб келиш камайди.

Бизларнинг валютамиз ҳам, олтинимиз ҳам бор. Лекин, бу валютани, бу олтинни бугун қунлик эхтиёжга, яъни истеъмол товарларини четдан олиб келишга сарфласак, эртага нима қиласми? Болаларимизнинг, фарзандларимизнинг, янги авлоднинг олдида қарздор бўлмаймизми? Гуноҳи азим бўлмайдими бу? Нима деганда, кўряпсизлар, етти йил бемалол ўтиб кетди. Бизлар мустақилликка эришган қунларимизда туғилган болалар 7 га кирди. Еттига кирган бола 14 га кирди. Биз бу болаларнинг кўзига бугун тик қарай олишимиз, уларнинг келажагини ўйлашимиз керак.

Мисол учун: озиқ-овқат маҳсулотлари ва халқ истеъмол моллари импорти 2 баравар камайди. 1996 йил билан таққослаганда, дон маҳсулотлари, шакар ва қандолат маҳсулотлари импорти 2 марта, ун ва ун маҳсулотлари импорти 5 марта, алкогольни ва алкогольсиз ичимликлар импорти 17 марта, минерал ёқилги, нефть импорти 2,5 марта, кийим-кечак импорти 7 марта, пойабзал ва шу турдаги маҳсулотлар импорти 4 марта қисқарди.

Хўш, нима ҳисобидан қисқарди? Ўзимизда курилган янги корхоналар ҳисобидан. Дарвоҷе, масаланинг иккинчи томони ҳам бор. Янги фабрика ва заводларда ким ишляяпти? Кеча далаларда пахта ўстирган ўғилларимиз ва қизларимиз ишляяпти. Улар чиқараётган маҳсулотларнинг дунёда чиқадиган маҳсулотлардан кам жои ийӯқ. Бу ҳам бизнинг каттакон ютуғимиз.

Импорт умумий ҳажмининг 74 фоизи ишлаб чиқариш-техник мақсадларга мўлжалланган товар ва асбоб-ускуналар импортига тўғри келмоқдаки, бу бизнинг стратегик йўлларимизга мос тушади.

Валютамиз ҳисобига асосан технология олиб келяпмиз. Фабрикаларимизни бутунлай янги технология асосида барпо этяпмиз. Бу сиёsat ўз самарасини беряпти. Мана бугун кўрдинглар, ўтган йилга нисбатан биз ўзимизга керакли маҳсулотни четдан олиб келишни кескин камайтиридик. Агар шу йўлдан бораверсак, мен ўйлайманки,

ИСЛОМ КАРИМОВ

эртага Ўзбекистон ички бозорини маҳсулот билан таъминлаб қолмасдан, атрофдаги давлатларнинг бозорини ҳам эгаллашга қурбимиз бемалол етади. Менинг бунга ишончим комил.

Шу билан бирга, кулагай иқтисодий шарт-шароит яратилишига қарамасдан, кўпгина корхоналар 1997 йил резаларини бажара олмадилар. Бу нуқсонларнинг асосий сабаблари қўйидагилардан иборат:

Биринчидан, серхаражат, сифати паст, рақобатта чидамсиз маҳсулотлар ишлаб чиқарувчи эски технологиялар мавжудлиги;

Иккинчидан, бозорни яхши билмаслик, корхоналарнинг маркетинг хизмати суст ишләётгани, экспортта доир шартномалар пухта ўйланмасдан, шошма-шошарлик билан тузилгани;

Учинчидан, маҳсулотларнинг айрим турларини ишлаб чиқаришда монополия ҳамон сақланиб қолаётгани. Бу номақбул ҳол корхоналарга ички бозорда ўз маҳсулотларини исталган нархда ва исталган ҳажмда сотиш имконини беради. Натижада экспорт ҳакида њеч ким бош қотирмайди;

Тўртнинчидан, экспорт қилинаётган маҳсулотларимизнинг ҳалқаро миқёсда эътироф этилган сертификатлари йўқлиги ва шунинг оқибатида уларни жаҳон нархларида сотиш қўйинилиги. Бу, энг аввало, рангли металлар, машиналар, механизмлар савдосига тегишилдири.

Бир сўз билан айтганда, экспорт имкониятларимизни ривожлантиришга тўсиқ бўлаётган талай ички сабаблар мавжуд. Бу ҳар бир корхона миқёсида ҳам, вазирликлар, идоралар, корпорациялар, уюшмалар ва компаниялар дарражасида ҳам экспорт имкониятларини ошириш устида жиддий бош қотиришни тақозо этади.

1997 йилда ички валюта бозорини мустаҳкамлаш ва ривожлантиришга, уни конвертациялаш учун қулагай шарт-шароитлар яратишга, давлат эҳтиёжларини қондирадиган ҳамда тендер асосида ички бозорни тўлдирадиган импорт маҳсулотлар ҳарид қилинганинг замонавий шакларини жорий этишга алоҳида эътибор берилди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Республика валюта бозорида сотилган хорижий валютанинг умумий ҳажми 3,5 миллиард АҚШ долларидан ошиб кетди.

Бу 1996 йилдагидан анча күпdir. Ҳозирги пайтда 27 та ваколатли банк биржа ва биржадан ташқари валюта бозорларида хорижий валюта сотиб олиш ва сотишни амалга оширмоқда.

1997 йилда экспортга мүлжалланган кенг истеъмол моллари ва маҳсулот ишлаб чиқарадиган корхоналарни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш, хорижий лойиҳаларни амалга ошириш ва хом ашё, материаллар ҳамда бутловчи буюмлар сотиб олиш учун ички конвертация ҳисобидан 2,5 миллиард АҚШ доллари сарфланди.

Хурматли дўстлар! Ўзингиз кўряпсизким, ўтган йил давомида Ўзбекистон тараққиёти йўлида анча буюк ишлар қилинган. Аммо 1997 йил якунларини танқидий кўз билан баҳолаб, шуни тан олишимиз керакки, бир қатор устувор вазифалар ҳали маромига етказиб бажарилмади.

Биринчи. Кўшлаб корхоналарнинг молиявий аҳволи мурakkabligicha қолмоқда. Зарар кўриб ишлабётган корхоналардаги вазият амалда ўзгармаяпти. 302 та корхона 1997 молия йилини 3,8 миллиард сўм зарар кўриб якунлади. Корхоналарнинг қарзи уларнинг ўз жамғармаларидан дейярли икки баравар ошиб кетди.

1997 йилда 3096 та корхонанинг молиявий аҳволи таҳлил этилди. Хўжалик судлари томонидан 145 та корхона банкрот деб эълон қилинди, уларнинг 200 миллион сўмликдан зиёд мулки “кимошли” савдосига кўйилиб сотилди.

Аввалги йилда банкрот деб эълон қилинганлари билан кўшиб ҳисоблагандага 136 та корхона тутатилди.

Шу билан бирга, айни пайтда банкротлик механизми корхоналарни ўз хўжалик-молиявий фаолиятига бошқача муносабатда бўлишга ундовчи таъсирчан чорага айланмаяпти.

Қишлоқ хўжалигида 662 та корхона йилни зарар билан якунлади. Улардан 104 та хўжаликда санация ўтказишга мажбур бўлдик. Ҳисоб-китобнинг кўрсатишича, зарар

ИСЛОМ КАРИМОВ

кўриб ишләётган қолган хўжаликларнинг 300 таси кредиторлик қарзларини етиштирган ҳосили ва мол-мулки ҳисобига қоплаши мумкин. Қолганлари эса инқирозга учраши муқаррар бўлиб турибди.

Иккичи. Банк-молия органлари кўраётган чораларга қарамай, дебиторлик ва кредиторлик қарзлари муаммосини тўла ҳал эта олмаяпмиз.

1998 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра, муддати ўтказиб юборилган дебиторлик қарзлари **50,2 миллиард сўмдан**, кредиторлик қарзлари эса, **80,3 миллиард сўмдан** ошиб кетди. “Ўзбекнефтгаз” корпорацияси, “Ўзкимёсаноат” уюшмаси, Коммунал хизмат кўрсатиш вазирлиги, Кишлөк ва сув хўжалиги вазирлиги, “Ўзсувқурилиш” давлат концерни, “Ўзенгилсаноат” уюшмаси ва бошқа тизимлардаги корхоналарнинг қарздорлик даражаси энг баланд бўлиб қолмоқда.

Корхоналарнинг оғир молиявий аҳволи сабабларидан бири — аксарият жойларда корхоналар ҳануз бозор шароитларига мослаша олмаяпти, уларнинг раҳбарлари эса боқимандалик кайфиятидан холос бўлолмасдан, ҳали-ҳануз давлат ёрдамига кўз тикиб, кўл қовуштириб ўтирибди. Кўпгина амалдорлар онгига туб ўзгариш бўлмаяпти, улар эски замондаги режали, фонд-тақсимот тизими қолипларидан чиқолмаяпти.

Учинчи. Шартнома интизоми ва томонларнинг ўзи имзолаган шартномалар бўйича масъулияти масаласи ҳам ҳамон ўзгармаяпти.

Иқтисодиётда, биринчи навбатда агросаноат мажмуда шартнома тизими ишламаёттани, субъектларнинг шартнома мажбуриятларини бажармагани учун етарли масъулият сезмаётганини гапиравериб чарчадик.

Сотиш ҳақида аввал ўйламасдан маҳсулот етиштириш, уни ҳаридорга етказиш ҳақида шартномани шунчаки номига, хўжакўрсинга тўлдириш, кўпинча маҳсулот баҳосини ва томонларнинг аниқ масъулиятини кўрсатмаслик ҳоллари кўплаб учрайди. Оқибатда корхоналарнинг омборларида на ички бозор, на ташки бозор кўтарадиган тайёр маҳсулотлар қолиб кетишига олиб келяпти.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

1998 иши 1 январь ҳолатига күра, 21,3 миллиард сұмлик маҳсулот сотилмай қолған, шундан 5,4 миллиард сұмлиги шартномада күзда тутилмаган маҳсулот дір. Айниқса, "Ўзмашсаноат", "Ўзавтотранс", "Ўзэлтексаноат" уюшмаларига қарашли корхоналарда сотилмай ёттан маҳсулот жуда күп.

Бунинг учун ким жавоб беради?

Қонун посбони бўлган ва бу масалалар юзасидан қабул қилинган директив ва меъёрий хужжатларга риоя этилишини назорат қилувчи Адлия вазирлиги, Олий хўжалик суди ва республика Прокуратураси қаёқда қарайгти?

Бу идораларнинг ишини кўриб чиқиб, мана шу масалаларга, яъни шартномаларни сўзсиз бажаришни таъминлашга алоҳида эътибор беришларини талаб қиласми.

Вазирликлар, идоралар, Вазирлар Маҳкамаси ходимларининг корхоналарни ислоҳ қилиш масаласида чалакам-чатти, ноизчил фаолияти, сусткашлиги ва боқиманда кайфиятда юриши танқидий ва қатъий баҳоланиши лозим.

Энг аввало, истиқболсиз корхона ва ташкилотларни ҳар қандай йўл билан бўлса-да кўллаб-кувватлашдек хато йўлга барҳам бериш зарур. Зоро, бу йўл бозор талабига мутлақо ёт ва зиддир.

Шуни назардан чиқармаслик керакки, самарасиз ишлайдиган корхоналар қарздорлик гирдобига фақат ўзлари гарқ бўлибгина қолмай, бошқа корхоналарни ҳам ортидан тортиб кетади.

Етарли даражада қонунчилик ва меъёрий асослар, бозор инфратузилмаси яратилган, банк ва молия, биржа ва ултурхжи савдо тизимлари барқарор фаолият кўрсатаётган бугунги шароитда бундай ахволга мутлақо чида бўлмайди.

Олти-етти йиллик ўтиш даврида ақли расо, масъулиятли, жавобгарликни сезадиган раҳбарларга бугунги замон талаб қиладиган услубда иш ташкил қилишга етарли имкон берилди. Энди бунақаларга тоқат қилиб бўлмайди.

Республикамизда Бош вазир Ўткир Султонов раҳбарлигига истиқболсиз корхоналарни инвентаризация қилиш ва саноатни қайта ихтисослаштириш бўйича Хукумат ко-

ИСЛОМ КАРИМОВ

миссияси тузилган. Комиссия салкам 4 мингта корхона фаолиятини ўрганиб чиқиб, шулардан 202 таси бўйича қайта ихтисослаштириш, тузилмаларини янгилаш ва санация қилиш ёки тугатиш чора-тадбирларини кўриш тўғрисида таклифлар берди.

Бироқ ушбу комиссия ўз фаолиятида топширилган вазифани охиригача етказмаяпти. Қабул қилинган қарорларни ижро этишда қатъяят ва событқадамлик йўқ. Тугатиш учун тавсия қилинган 6 корхонадан фақат биттаси тугатилган, холос. Санация учун таклиф қилинган 91 корхонанинг атиги 17 тасига нисбатан ушбу тадбир қўлланилган.

Хукумат комиссияси бошлаган ишини охирига етказиши шарт. Йилнинг биринчи ярмидаёқ маҳсулотлари ўтмайдиган, бозор талабига жавоб бермайдиган корхоналарнинг ҳар бири билан орани очиқ қилиш керак.

Қачонгача омбор учун ишлаймиз!? Бозор кўтармайдиган маҳсулот учун вақт, маблағ ва меҳнат сарфлашга чек кўйиш зарур.

Зарар кўриб ишләётган ва истиқболсиз корхоналарга нисбатан муросасиз муносабатда бўлиш пайти етди.

Банкротлик тушунчаси амалда бўлиши керак. Бу ҳақда кўп гапирилди, аммо, минг афсуски, иш жуда секин боряпти. Ушбу соҳада ҳам хўжалик судлари ёмон ишләётгани кўзга ташланадики, уларнинг фаолиятини тубдан қайта кўриб чиқиш зарур.

Фурсат ғанимат. Яқин орада ишлаб чиқариш корхоналарининг молиявий аҳволини ўнглаб олмасак, бу ҳол макроиқтисодий барқарорлик борасида кўлга киритган ютуқларимизга ўта салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Биз корхона банкротликка учрагандан кейин кимлардир ишсиз қолишидан чўчимаслигимиз керак. Республикада кадрларни қайта тайёрлаш механизми барпо этилган. Истиқболи бор ташкилотлар эҳтиёжлари малакали кадрлар ҳисобидан таъминланмоқда.

Кичик ва ўрта бизнес равнақи учун имкониятлар етарли. Кўпчилик, мамлакатимиз аҳолисининг аксарияти ўз турмуш фаровонлиги йўлида меҳнат қилишни истайди-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ган кишилар учун республикада барча шарт-шароит мавжуд эканига амин бўлмоқда.

Ечимини кутаётган навбатдаги муҳим масала. Биз ҳали ҳам корхоналарнинг ҳақиқий эгаларини етиштира олганимиз йўқ. Амалга оширилаётган хусусийлаштириш жарёни ҳозирча кутилган натижани бермаяпти.

Хўш, бугунги кунда ахвол қандай? Собиқ давлат корхоналари раҳбарларининг айби билан бу корхоналар шунчаки расмият учун, номигагина хусусийлаштирилган. Яъни давлат корхонаси жамоа корхонасига айланган, бироқ акция эгаси бўлган меҳнат жамоаси аъзолари ўзини ҳақиқий мулкдор деб ҳис этгани йўқ.

Бугунги кунда республика миқёсида 700 мингдан ортиқ ҳиссадор бор. Бу — кам, бу — мутлақо етарли эмас. Аммо улар ҳам ўз ҳиссаларини кўшимча ўн учинчи маош манбаи деб биладилар. Ҳалигача эски андозалар таъсиридан чиқолганимиз йўқ.

Акциядор, ҳиссадор киши ўзини ҳиссадорлик корхонасининг эгаси деб ҳисобламайди. Уларнинг кўпчилиги корхона меҳнат жамоасининг аъзолари бўла туриб, ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, қайта ихтисослаштириш, кўшимча инвестициялар киритиш, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар рақобатбардошлигини таъминлаш ва истеммол бозорини кенгайтириш каби жараёнларга мутлақо жалб этилмаган.

Корхоналарни эркин бозорда ўз акцияларини тарқатиш, шу жумладан, хорижий сармояддорларни жалб этиш ҳисобига фойда кўришдан манфаатдор қиласидаги механизм ишлаб чиқилмаган. 1998 йилнинг бошидаги маълумотга кўра, ҳиссадорлик жамиятлари эълон қиласидаги қарийб 39 миллиард сўмлик акция сотилмаган ва тарқатилмаган.

Буни қандай баҳолаш мумкин? Шундай ахвол вужудга келганки, у ё бу даражада акциялаштириш ўтказилган, бироқ бу акциялаштириш корхоналар учун акцияларни сотиш ва уларнинг иккиласмачи бозордаги қиммати ошиши эвазига кўшимча сармоялар келиб тушадиган манбага айланмаяпти. Аниқ сўз билан айтганда, иккиласмачи бозор мутлақо фаолият кўрсатмаяпти.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Биз ҳали ҳалқаро молия бозорида ўзимизга муносиб, керакли даражадаги нуфузга эга бўлолмаяпмиз ва хорижий сармоядорларни жалб қдолмаяпмиз. Бирор-бир хорижий фонд биржасига ҳам чиқа олганимиз йўқ.

Акцияларни ташқи фонд бозорига тарқатиш вақти келди. Нима учун биз бу ишни мавжуд пахта заводларини акциялаштириш йўли билан амалга оширолмаймиз? Улардаги акцияларнинг бир қисмини ҳалқаро қимматбаҳо қоғозлар бозорига чиқариш мумкин эмасми?

Минг афсуслар бўлсинки, Чен жаноблари, Вазирлар Маҳкамаси хусусийлаштириш борасида Сиз раҳбарлик қилаётган Давлат мулки қўмитасига ишониб, кўп масалаларни ўз назоратидан чиқариб юборган.

Давлат мулки қўмитасининг ҳудудий бўлинмалари эса бундан устомонлик билан фойдаланиб қолдилар. Уларнинг ягона ташвиши оқибатини ўйлаб ўтирумай, объектларни иложи борича кўпроқ сотишдан иборат бўлди.

Иш шу тахлитда кетаверса, ҳақиқий мулкдор пайдо бўладими? Ишлаб чиқаришни тубдан ўзгартириш учун унга маблагни ким беради?

Давлат мулки қўмитасининг ҳудудий бўлинмаларида ноқобил ходимлар ўтирибди, тўрачилик, сансалорлик, ишга юзаки муносабат, юлгичлик ва пораҳурлик иллатлари авж олган. Бу ҳолга чек қўйиш учун Кўмитанинг барча дараҷадаги жавобгар шахсларини аттестациядан ўtkазиш бўйича маҳсус Ҳукумат комиссияси тузилди. Бу муҳим соҳа учун малакали, ҳалол ходимларни танлаш бўйича ҳали кўп иш қилиш керак.

Хурматли юртдошлар!

1998 йилда иқтисодий ислоҳотларни ривожлантиришнинг устувор жиҳатларига алоҳида тўхтаб ўтмоқчиман. Мамлакатимиз парламенти — Олий Мажлисда 1998 йил Давлат бюджетини тасдиқлаш жараёнида асосий макроиктисодий кўrsаткичлар ва иқтисодий тараққиёт миқёслари атрофлича муҳокама этилиб, қабул қилинди ва матбуотда эълон қилинди.

1998 йилдаги иқтисодий ривожланиш дастурини амалга оширишга киришар эканмиз, ўтган йил натижалари-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

дан келиб чиққан ҳолда, бугунги кунда мұхым ахамият қасб этаёттан устувор жиҳатларни аниқлаб олишимиз зарур.

Биз учун бу йилги бириңчи ва бош масала барқарор нәтижесіндегі тараққиет тамойилларини мустаҳкамлаш, макроиктисодий ва молиявий барқарорлықнан бундан бүён ҳам мустаҳкамлаб бориш, тұлов интизомини мустаҳкамлаш, пулнинг қадрсизланиши даражасини кескін камайтиришдан иборат.

Иккінчесі. 1998 йилни Оила йили деб эълон қылдик. Бу борада 1998 йилда амалға оширилиши мүлжалланган маҳсус Давлат дастури ишлаб чиқылды ва қабул қилинди. Үнда оила манбаатларини рүёбга чиқаришни таъминлаш күзда тутилған.

Дастур оиласын мұносабатларнинг ҳуқукий асосларини такомиллаштириш, оила манбаатларини ҳимоя қилиш, оила аъзолары соғылғаны сақлаш ва уларнинг билим даражасини күтариш, оиласы иш билан таъминлаш ва даромадини ошириш, оиланың рухий-маънавий асосларини ҳамда маданий әхтиёжларини қондиришни такомиллаштириш учун шароит яратыш сингари кенг тадбирлар мажмуудан иборат.

Бугун барча мастьуль давлат ва жамоат тузилмалари, жойлардаги ҳокимият идоралари бу дастурий вазифаларнинг сұзсиз бажарылышини таъминлаши ўта мұхимдир. Вазирлар Маҳкамасы Оила манбаатлари дастурининг бажарылышини алоҳида назоратта олиши лозим.

Үчінчесі. Қишлоқ хұжалигига нәтижесіндегі истроҳоттарни чукурлаштириш. Менимча, қишлоқ хұжалигини истроҳ қилиш муаммоларини ҳал этмай туриб, тұла маънодаги иқтисодий истроҳоттаримизни дадил давом эттириш мүмкін эмаслиги барчага аён бўлиб қолди.

Энг мұхими, қишлоқны истроҳ қилишини нимадан бошлаш кераклигини мен бир неча бор, қайта ва қайта айтгандан — буни аввалимбор, далада тер тұкаёттан кишилар тафаккурини ўзgartыришдан бошлаш керак.

Қишлоқ хұжалиги кооперативининг ҳар бир аъзоси, ҳар бир фермер, деҳқон ўзини ўзи ишлаб турған замин-

ИСЛОМ КАРИМОВ

нинг хўжайини деб ҳис қилиши лозим. Шундагина у ернинг ҳолати ва ҳосилдорлиги, ерга ишлов бериш ва ундағи экин сифати учун жавобгарликни ҳис қиласди, ҳосилдорлик ва етиштирилган ҳосилни сақлаш учун жон куйдиради, хуллас, меҳнатининг лировард натижасидан манфаатдор бўлади.

Матбуотда янги меъёрий хужжатлар – Ер кодекси, “Кишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) тўғрисида”, “Фермер хўжалиги тўғрисида”, “Деҳқон хўжалиги тўғрисида”ги қонунлар лойиҳалари эълон қилинди.

Кишлоқ хўжалигига иқтисодий ислоҳотлар асосида яна-да такомиллашган, замонавий талабларга жавоб берадиган қонуний нормативлар таянчи ётиши керак. Кишлоқ хўжалиги кооперативида мулкчиликнинг янги шакли то-пилган. Бу мулкий пайдир. Айнан ана шу пай деҳқон он-гини янгилаши, унда мулкдорлик ҳиссини шакллантириши, ўз меҳнати натижасидан ҳамда моҳият эътибори билан қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг янги қуий тармоги – ширкатлар самарадорлигидан манфаатдорлик уйотиши керак.

Кишлоқда кенг татбиқ этилаётган оила пудрати ишловчиларнинг ўз меҳнати, миқдор ва сифат кўрсаткичларига мувофиқ равишда ҳақ олишдан тўғридан-тўғри манфаатдорлигини таъминлаши керак.

Шу билан бирга, биз учун фермер ва деҳқон хўжаликлиари орқали ўрта ва майдо қишлоқ хўжалиги маҳсулоти – товарлар ишлаб чиқаришни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш ҳам устувор йўналиш ҳисобланади.

Шунга аминманки, фермер ва деҳқон хўжаликларига, энг аввало, чорвачилик, шунингдек, мева-сабзавотчилик маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларга том маънода эркинлик берсак, улар мамлакатни ҳам тўйғизади, ўз маҳсулотини хорижга ҳам сотади.

Нега 1997 йили 1177 фермер хўжалиги ўз фаолиятини тўхтатиб қўйганини таҳдил қилиб қўрайлик.

Агар мана шу ерда ўтирган вилоят ҳокимларидан сўрасак, бир вақтлар тузилган кўпчилик фермер хўжаликлари самара бермагани учун, қабул қилинган қонунлар, қоида-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лар бузилгани учун тарқатиб юборилди, деган жавобни эшитамиз.

Лекин менда бошқа саволлар пайдо бўляпти. Хўш, нима учун бир вақтлар мана шундай камчиликларга йўл кўйилган?

Нима учун бир вақтлар кимки хоҳласа, фермерликка ариза берса, ўёқ-буёғини сўрамасдан, қобилиятини суриштирмасдан, унинг асл ниятини билмасдан, аниқ текширмасдан фермер сифатида рўйхатга олинган.

Мана, чет мамлакатларда бирор фермер бўлмоқчи бўлса, олдин бизнес-планини топширади. Мен ердан шунча маҳсулот оламан, ерни асраб-авайлайман, унумдорлигини кучайтираман, деб ваъда беради, зиммасига мажбурият олади.

Бизларда-чи? Бизда мутасадди амалдор хоҳлаган одамига, жиянига, тоғасига, поччасига... хулас, ўзига яқин ёки нафи тегадиган одамларга ерни улашаверган. Мана, Жizzah вилоятида битта фермерга 420 гектар ер берилибди. Бошқа мисол билан солиштиринг: Андикон шаҳрининг ёнида битта хўжалик бор, Охунбобоев номли, жами 400 гектар сугориладиган ерга эга. У ерда қанча одам яшайди, деб сўрасак, нақ 26 минг жон яшар экан. 400 гектарда қанча одам ишлайди деб сўрасак, мингдан ортиқ киши ишлар экан.

Жizzахда эса 420 гектар битта одамга бериб юборилган. Хўп, бу ҳам яхши. Жizzах билан Сирдарёда одам оз-у, ер кўп. Лекин ер беришдан олдин тузукроқ текширмайсизларми? Имкониятлари ва мажбуриятларини аниқламайсизларми?

“Фермер” жаноблари 420 гектарни олиб, узоқдан келадиган “чаққонлар”га бўлиб-бўлиб беради-ю, улар ер ёнфоқ ўстириб, кейин куругини олиб келиб берар экан.

“Фермер”нинг давлат олдидага ҳеч қандай мажбурияти йўқ. Сувни текин олади, ўғитни ўғирлаб олади. Тепада ҳомийлари бор. Хулас, ақлга сигмайдиган ишлар.

Бу ишларга ким айбдор? Жойларда ернинг эгаси ким? Албатта, қонунимиз бўйича, Асосий Қомусимиз бўйича ернинг эгаси — халқ. Лекин расмий нуқтаи назардан жойларда ерни ҳокимият тақсимлайди. Агар ҳоким ўзининг

ИСЛОМ КАРИМОВ

чўнтағидан берадиган бўлса, бир марта эмас, етти марта ўлчайди. Давлатнинг, халқнинг ерини ажратиб бериш эса жуда осон!

Энг ёмони шуки, ҳоким қалбаки “фермер” билан келишиб олган, тил бириктирган, яъни “фермер” олган қуруғидан ҳокимнинг ўзига ҳам тегади. Шундан кейин — “олам гулистон”! Пахта режаси бажарилмайди, сабабки, унинг ўрнига Сирдарёда шоли экиляпти. Жиззаҳда эса ер ёнғоқ, қовун, тарвуз экиляпти. Жами сарф-харажатлар пахтанинг танинархи устига бориб қўшиляпти.

Яна бир масала.

Нега кўпгина туманларда хусусийлаштирилган ферма ва фермер хўжаликлари хуқуқлари поймол қилиняпти? Нега жамоа хўжаликлари, хусусан, қолоқ хўжаликлар раҳбарлари самарали ишлётган фермер хўжаликларининг даромад ва фойдаларига кўз олайтиради? Энг қолоқ хўжаликлар фермерга чала-чулпа имконият беради-ю, кейин қараб туради: хўш, бу фермер унга нима бераркин? Бирорвинг даромадидан фойдаланиш қип-қизил муттаҳамчилик эмасми? Битта тадбиркор ишлайди-ю, қолган текинхўрлар шундан фойдаланади.

Бу ерда ўтирган кўпчилик ҳокимларнинг фермерларни хўжаликка боғлаб кўйиш ниятида юрганини мен биламан. Йўқ, энди бунақа иш кетмайди. Фермер энди мустақил бўлади. Янги қонун лойиҳасида фермернинг тақдирини ҳал қиласидиган, фермер хўжалигини ташкил қиласидиган хўжалик раиси эмас, балки хўжалик аъзоларининг умумий мажлиси деб ёзилган. Олдин умумий мажлис, фермер бўладиган одамнинг қобилиятини аниқлаб, қарор қабул қиласиди. Кейин туманда ўтирган мутахассислар яна бир бор кўриб чиқиб, ундан кейин ҳоким қарорни тасдиқлади.

Агар қаердадир қонун талаблари ва меъёрларига риоя қилинмаган ҳолда, нафсиёти бизга номақбул фермер хўжаликлари ташкил этилган бўлса, бунинг учун биринчи на вбатда маҳаллий ҳокимият раҳбарлари жавоб бериши кепрак. Чунки улар ердан, хусусан, сугориладиган майдонлардан тўғри ва оқилона фойдаланишга жавобгар шахс

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

хисобланади. Чунки — биз бу ҳақиқатни ҳам ҳазм этишга үрганишимиз зарур — ҳамма ҳам замонавий фермер бўлишга лойиқ эмас.

Кишлоқ хўжалигига иқтисодий ислоҳотларни чукурлаштириш бўйича 1998—2000 йилларга мўлжалланган комплекс Дастур қабул қилиш керак. Унда бозор иқтисодиёти талабларига мос замонавий аграр ва иқтисодий муносабатларни жорий этишга қаратилган, шунингдек, тупроқ унумдорлигини ошириш ва ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, уругчилик ҳамда чорва наслчилигини такомиллаштириш бўйича муайян чора-тадбирлар белгиланиши лозим.

Гап фақат бундай дастурни қабул қилишдагина эмас. Унинг ижросини доимий назорат қилиб бориш ҳам керак.

Тўртингчи устувор йўналишимиз. Кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш. Тажриба шуни кўрсатадики, жаҳонда кичик ва ўрта бизнесни ривожлантирмай туриб, иқтисодий ўсиш, ишсизлик даражасининг пасайиши ва ахолининг даромадлари ошишига эришган бирор мамлакат йўқ. Биз ҳам бу ҳақда кўпдан бери гапирамиз.

Бир қанча қонуний хужжатлар қабул қилинди, кичик бизнесни кўллаб-кувватлашга қаратилган инфратузилма ташкил этилди. Бироқ бу масалаларда жиддий силжишлар юз берётгани йўқ.

Бугун кичик корхоналар моддий-техникавий ва хомашёвий ресурсларнинг кўп турларини топишда қийналяпти. Тижорат банклари кичик бизнес учун узоқ муддатли қарз бериш билан амалда шугулланмаяпти.

Ички кредит ресурсларининг этишмаслиги ҳаммага аён. Лекин бошқа бир йўл — хорижий кредитларни ўзлаштириш суръатларида сусткашлик бор. Шу мақсадлар учун ажратилган **350 миллион АҚШ долларидан бор-йўғи 1,5 миллион доллар ўзлаштирилган**, холос.

Қисқа муддатларда кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш учун ажратилган хорижий кредитларни ўзлаштиришни тезлаштиришга, бу борадаги барча тўсикларни, қуруқ расмиятчилик ва тўрачилик ғовларини олиб ташлашга қаратилган аниқ таклифлар ишлаб чиқиш керак.

Ўрта ва кичик бизнесни қўллаб-кувватлаш бўйича Ҳукумат комиссияси, шунингдек, ҳозирча бор-йўқлиги билинмаётган Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси бутун кучини ишга солиши шарт. Яқин кунларда шу масала юзасидан Вазирлар Маҳкамасининг қарорини қабул қилиш зарур.

Бешинчи. Экспортни кенгайтириш ва валюта тўлов балансини мустаҳкамлаш масалалари устувор вазифа бўлиб турибди. Корхонани валюта ишлашга ундовчи омил бўладиган механизм яратиш керак. Алоҳида таъкидлаб айтаман: ўз маҳсулотини экспорт қилиш ҳисобидан валюта тушумига эга бўлмаган бирон-бир корхона ўз ишнини қониқарли деб ҳисоблашга ҳақли эмас.

Ташки савдони такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон пахта толасини сертификациялаш мустақил марказини тузиш зарурияти пайдо бўлмоқда.

Бухоро шаҳридан пахта толасини сақлаш ва қайта ишлаш бўйича база ташкил этишда ва Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент, Фарғона, Сурхондарё вилоятларидаги мавжуд омборлар базасида ана шундай комплекслар тузишда эришилган ижобий тажрибаларни янада мустаҳкамлаш керак.

Кимё тармоғида, шу жумладан, республикадан ташқарида ҳам, консигнацион омборлар ташкил этиш масалаларини ҳал этиш зарур. Бу ўзимизда чиқариладиган ўғитларни жаҳон бозорида ва ички бозорда уларга бўлган талаб ва эҳтиёждан келиб чиқиб сотиш имконини беради.

Олтиинчиси. Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурни амалга ошириш.

Албатта, бу бир-икки йил ичидаги ҳал қилинадиган муаммо эмас. 1998 йилда, энг аввало, умумий ўрта ва маҳсус таълим ислоҳотини бошлишимиз керак.

Кадрлар тайёрлаш ва таълим тизимини тубдан ислоҳ қилинганда ҳукукий асосни яратувчи бир қатор қонунлар ва меъёрий ҳужжатлар мажмуй қабул қилинган.

Ҳозир янги тиљдаги ўқув муассасалари — **академик лицейлар ва касб-хунар колледжлари** фаолиятини ташкил этиш бўйича ҳужжат ва қоидаларни ишлаб чиқишига эътиборни қаратмоқ зарур.

“Таълим” харита-схемасини тузиш бўйича ишни якунлаш керак. Шу қаторда энг муҳим масала — академик лицеилар ва касб-малака колледжлари ишини ташкил қилиш учун амалдаги ўрта маҳсус ва ҳунар-техника ўкув юртлари моддий ва маънавий салоҳиятидан фойдаланиш имкони даражасини аниқ белгилаб олишдир.

Шунингдек, янги ўкув муассасалари сони, жойлашиши ва ихтисоси, уларнинг техник жиҳатдан жиҳозланиши, минтақаларнинг истиқболдаги ижтимоий-иктисодий ривожи, жўғрофий ва демографик ҳолатларини ҳисобга олган ҳолда малакали педагогик кадрлар билан таъминланишини аниқлаш ҳам кўзда тутилиши зарур.

Республика манбаатларидан келиб чиқиб, профессионал меҳнат бозори талабларини ҳисобга олган ҳолда, касб-хунар таълими турлари бўйича йўналишлар, ихтисослар ва касбларни туркумлаш механизмини ишлаб чиқиш ҳамда ҳаракатта келтириш лозим.

Еттинчи. Фонд бозорини ривожлантириш. Эркин пул маблағлари, жумладан, ўзимизнинг ички имкониятларимизни ва хорижий сармояларни фонд бозори орқали жалб қилишни кенгайтириш механизмларини ва аниқ қоидаларини ишлаб чиқиш лозим. Қимматли қофозлар бозори муомаласида бирламчи ва иккиламчи савдо бўйича ҳам мукаммал фонд бозорини шакллантириш зарур.

Ваколатли бошқарув услубини жорий этиш йўли билан давлат акцияларини бошқариш тизимини такомиллаштиришга эришиш керак. Бунда давлат пакетларини ташлов асосида энг қобилиятили, лаёқатли раҳбарларга бериш кўзда тутилади.

Энг муҳим масала — акция эталари ўзларини нафакат қўшимча даромад, балки акция чиқарган корхоналарнинг эгаси сифатида ҳис қилишларини тарбиялашимиз лозим.

Ўзбекистонга кредит рейтингини олиш йўли орқали республика фонд бозорининг ҳалқаро капитал бозори билан бирлаштирилувини таъминлаш, мамлакат қимматли қофозлар бозорида хорижий сармоядорлар иштироки механизми ва ҳукуқий асосини такомиллаштириш зарур.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Чет эл қимматли қоғозлар бозорида эса Ўзбекистон корхоналари чиқарадиган акцияларни жойлаштиришнинг ҳуқуқий ва ташкилий асосларини ишлаб чиқиш лозим.

Жаҳоннинг етакчи инвестицион институтлари билан техник ҳамкорликни фаоллаштириш ҳамда хорижий сармоядорлар талабларини ҳисобга олган ҳолда, корхонанинг молиявий аҳволини баҳолаш андозаларини такомиллаштириш бугунги кундаги энг муҳим вазифа бўлиб қолмоқда.

Яна бир ўта муҳим масала. Бугунги кунда фақат иқтиодиётга эмас, балки, энг аввало, республиканинг сиёсий ва ҳалқаро нуфузига, жамиятимизнинг маънавий-ахлоқий нуфузига катта зарар етказаётган энг хавфли иллат — коррупциядир. У айрим ҳолларда ўта хавфли тусга кирмоқда.

Ўтган йилга якун ясадб, 1998 йилдаги бош вазифаларни белгилар эканмиз, ушбу хавфга яна ва яна бир бор алоҳида эътибор қаратишга мажбурмиз.

Ушбу масала бўйича кейинги йиллардаги ишларнинг аҳволи таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, иқтисодиёт соҳасида содир этилаётган жиноятлар уруғи тобора кўпайиб бормоқда.

1996—1997 йилларнинг ўзидағина қарийб 9 мингга яқин шундай турдаги жиноят аниқланган. Ушбу жиноятларни содир этишида масъул ҳодимлар ҳам иштирок этган. Ҳокимликларнинг 13 нафар раҳбар ҳодими пораҳўрлик, ўта катта майдордаги юлгичлик ва лавозимини сунистеммол қилганилиги учун жиноий жавобгарликка тортилди.

Банк-молия соҳасида, давлат мулкини хусусийлаштиришда, қимматли қоғозлар муомаласида, кичик ва хусусий корхоналар тузишда, тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш жараёнларида уюшган жиноятчи гуруҳлар содир этаётган қонунбузарликлар сонининг ошиши, айниқса, ташвишлидир.

1997 йилда хусусийлаштириш соҳасининг ўзида прокуратура органлари томонидан 480 нафар айбор шахс жавобгарликка тортилди, 44 та иш бўйича жиноий иш кўзғатилди.

Кўпгина ҳолларда хусусийлаштирилаётган обьектлар қиймати сунъий равишда арzonлаштирилгани фош этилди. Бундай фактлар Навоий, Тошкент, Сурхондарё, Сир-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

дарё, Хоразм, Андижон, Қашқадарё вилоятлари ва Тошкент шаҳрида, айниқса, кўпdir.

Иқтисодиёт соҳасида қонунчилликка ва ахлоқ қоидаларига амал қилиш борасидаги ишларнинг аҳволи, аниқ далиллар таҳлили шундан далолат берадики, **биз коррупция билан кураш масаласига алоҳида эътибор қаратмомиз лозим**. Чунки коррупция амалга оширилаётган ислоҳотларни тўғридан-тўғри обрўсизлантириб, унинг маъно-мҳиятига дод туширмоқда.

Тартиб-қоидани мустаҳкамлаш ва қонунларга риоя этишини кучайтириш, кичик корхоналар ва тадбиркорлар манфаатларини ишончили, ҳукуқий муҳофаза қилиш бўйича кечикириб бўлмайдиган, кескин чора-тадбирлар ишлаб чиқишимиз лозим. Бунда, энг аввало, порахўрлик, таъмагирлик ва товламачилик йўли қатъий тўсилиши керак.

Айниқса, қонун посбони бўла туриб, тадбиркорлар манфаатларини муҳофаза этиши лозим бўлган, мажозан айтганда, **қўли пок бўлиши зарур бўлган ҳуқук-тартибот органларининг ўзида манфаатпарастлик, порахўрлик, коррупция, айбдорларга ҳомийлик қилиш, ўз ишига жинояткорона совуққонлик муносабатида бўлиш каби ҳолларга қатъиян чек кўйиш зарур**.

Давлат солиқ хизмати тизимида талай қонунбузарликлар, порахўрликлар содир этилгани фош қилинди. Биз солиқ хизмати ходимларининг барчасини аттестациядан ўтказишга, уларнинг сафини мазкур соҳага суқилиб киргани нопок, нолойиқ кимсалардан тозалашга мажбурмиз.

Афсуски, жиноята гўл ураётганлар орасида ҳамон милиция формасини кийиб юрганлар ҳам бор. Энг кўп жиноятни Самарқанд, Тошкент, Бухоро вилоятлари ва Тошкент шаҳри милиция ходимлари содир этишмоқда.

1996—1997 йиллар мобайнида ҳукуқ-тартибот органларида 191 киши порахўрлик билан кўлга тушиб, 257 киши мансабини суюистеъмол қилишда айбланиб, қилмишларига яраша жазо олдилар.

Суд органларидан 26, прокуратурадан 13 нафар ходим жиноий жавобгарликка тортилиб, турли йилларга озодликдан маҳрум этилди. Божхона ходимларидан 76 киши жиноий ишга кўл ургани аниқланди.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Кимки, ҳуқуқ-тартибот органларида ишлайман, қонунни истаганча оёқости қилишим мумкин, мушутимни бирор “пишт” деёлмайди, деб ўйлаган бўлса, янглишади. Органларда содир этилган ҳар қандай жиноят, аввало, органларнинг, ҳокимият тизимининг обрўсини тўқади, ҳуқуқий давлат куриш йўлидаги саъй-ҳаракатларимизга катта зиён етказади.

Мана шу юксак минбардан туриб, мазкур соҳа ходимларини огоҳлантирмоқчиман: сизларга бошқаларга нисбатан алоҳида талаб кўйилади. Шундан ҳолоса: сафинизда йўл кўйилган ҳар қандай қонунбузарлик ва жиноят учун шафқатсиз жазо оласизлар!

Кўйилаётган талабларга қай даражада муносиб эканликларини текшириб туриш учун ҳуқуқ-тартибот органлари ходимларини мунтазам равишда аттестациядан ўтказиши йўлга кўйиш зарур.

Прокуратура, милиция қошида, божхона ва солиқ қўмиталари ҳузурида маҳсус инспекциялар тузиш керак. Токи улар ходимларини аттестациядан ўтказиши, органларимиз сафларининг тозалиги учун жавоб берсинлар.

Мен бир вақт айтувдимки, ҳалқимиз ҳар қандай қийинчиликка чидайди, лекин ҳеч қачон адолат бузилишига чидамайди.

Адолат қачон бузилади?

Амалда ўтирган, вазифада ўтирган одам ўзи ахлоқий, маънавий нуқтаи назардан бузилса, нафсини тиёлмаса, тўғри йўлдан чиқса, мана шунда адолат бузилади, мана шунда одамлар бизларга нисбатан ишончини йўқотади.

Мана, Бош Прокуратура, Олий Суд, Адлия вазирлиги, Олий Хўжалик суди... Сизларни қонунни ҳимоя қиласиган одамлар деб биламиш. Сизлар ҳалол ва одилона иш юритсангиз, бизда ҳуқуқий давлат, адолатли жамият куришга имконият пайдо бўлади.

Ҳозирда мавжуд ва эндиликда тузиладиган маҳсус инспекцияларга катта ҳуқуқ бериш керак. Ҳуқуқ-тартибот органлари ҳузуридаги бу инспекциялар ўз сафларини тозалаши, ҳар ҳил маънавий чириган кимсалардан жамиятни ҳалос қилиши керак. Асосий мақсад шу.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Жамоатчилегимиз, нодавлат ташкилотлар ҳам бу ма-
салага күпроқ эътибор бериши керак. Ҳуқуқ-тартибот
органдары фаолияти бутун жамият назорати остида бўли-
ши керак. Демократик фуқаролик жамиятни курмоқчи
бўлсак, буларнинг тепасида авваламбор жамият бўлиши
керак. Нодавлат ташкилотлар олдида ҳисобот бериш за-
пур. Яқинда мадбуот бўйича қонун чиқди, мухбирларга
кatta ҳуқуқ берилди. Мадбуот, телевидение ва радио ҳам
бу масаланинг ахамиятига моҳиятига эътиборни кучай-
тириши лозим

Мұхтарам дўстлар!

Рўй-рост айтишим керак, кўриб турганингиздек, жо-
рий йилдаги вазифаларимиз жуда катта ва мураккаб. 1998
йилда олдимиизга қўяётган мазкур вазифалар мамлакати-
мизни бозор ва демократик ислоҳотлар йўлидан босқич-
ма-босқич, изчил ривожлантиришнинг ажралмас қис-
мидир.

Аминманки, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий соҳаларда
мазкур дастурнинг амалга оширилиши янгилиниш ва та-
раққиёт сари олға силжишимиз, халқимизнинг тўқ, фа-
ровон ящаши учун мустаҳкам моддий ва маънавий замин
яратади.

Ана шу эзгу тилакларнинг рўёбга чиқиши учун бар-
чангизга соғлиқ-саломатлик, омад тилайман.

*Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги мэрзуза,
1998 йил 25 февраль*

**БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ МАЖЛISИНИНГ
ХІ СЕССИЯСИДА
СЎЗЛАНГАН НУТҚ**

**ҚОНУНЛАРИМИЗ ДЕҲҚОН МАНФААТИГА
ХИЗМАТ ҚИЛСИН**

Ҳурматли халқ ноиблари!

Аввало мана шу фурсатдан фойдаланиб, ҳозир қабул қилинган қонунларнинг шундай катта ҳурмат, катта қизиқиш билан муҳокама қилинганидан мамнуният изҳор этмоқчиман. Чунки шу қонунларнинг моҳиятига ҳар томонлама етиб бориб, сиз депутатларнинг ва сиз орқали жамоатчиликимиз, айниқса қишлоқ жойларда яшаётган одамларнинг бу масалага муносабатини инобатта олсак, уларнинг ўз вақтида қабул қилинганини яна бир бор таъкидлаш зарур.

Мен бу ҳолни мазкур хужжатларнинг ҳаётимизни ўзгартиришда, керак бўлса, тақдиримизни ҳал қиласидиган масалаларни ечишда жуда катта аҳамиятга эгалигининг яна бир яққол тасдиғи деб биламан. Шу ўринда бир нарсага эътибор бердим. Бу тўртта қонунни, яъни Ер Кодексини, Қишлоқ хўжалиги ширкати, Фермер хўжалиги, Деҳқон хўжалиги тўғрисидаги қонунларни қабул қилаётганда биронта депутат қарши овоз бергани йўқ. Бу ҳам мен ҳозиргина айтган гапнинг далили. Сизлар ҳам шу масалаларни жойларда муҳокама қилаётганда, уларнинг бугунги ҳаётимиздаги аҳамиятини чуқур англаб, мана шу қарорларни ўз вақтида қабул қилаётганимизни яхши ҳис этганингизнинг далолати десак, хато бўлмайди.

Умуман айтганда, бу қарорлар тўртта мұхим масалани ечади.

Биринчи масала — бу қишлоқ хўжалигида мулк масаласидир.

Иккинчи масала — деҳқонларнинг, қишлоқ хўжалигида ишловчиларнинг мулкка эгалик ҳиссини шакллантириш, мустаҳкамлаш масаласи.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Учинчи масала — бу қонунлар орқали қишлоқ жойларда, керак бўлса, бутун иқтисодимизда бу борадаги ишларни мутлақо янги асосда ташкил этиш, бутун замон талаб қилаётган услубларга ўтишдир.

Тұртىнчи, энг муҳим масала, мен алоҳида урғу бериб айтмоқчиманки, бу қонунлар Ўзбекистонда янги синф, янги тоифа — мулк эгалари пайдо бўлишига мустаҳкам ҳукуқий асос бўлади.

Ана шу масалаларнинг ҳәётимиздаги аҳамиятини англасак, ўйлайманки, биз жуда катта иш қилган бўламиз. Лекин ҳозирча қилган ишимиз— бу борада қилиниши зарур бўлган ишларнинг фақаттана 50 фоизидир.

Яна такрор айтаман, бу ишнинг ярми, холос. Бунда мен нимани назарда тутяпман? Кимки, мана қонунларни қабул қилдик, эртага қишлоқ хўжалик соҳасида мутлақо бошқача ҳәёт бошланади, эртага ўз-ўзидан ишимиз бошқача ташкил қилинади, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида бошқача услугуб ишлатилади, деб ўйласа, бу жуда катта хато бўлади. Агарки қонунларда кўзда тутилган мақсадларга эришмоқчи бўлсак, авваламбор ташкилий ишларни — бу қонунларни ҳәётга татбиқ этиш ишларни қатъият билан амалга оширишимиз керак. Агар эртага, бу бизнинг тажрибамизда бор, тарихимизда бор, мана энди қонун қабул қилинди, деб кампаниячиликни бошласак, вилоятларда, туманларда кечаги колхозларни тезлик билан ширкат хўжалигига айлантириш, тузиш масаласида мусобақага ўтиб кетсак, бу ҳозир қабул қилинган қарорларни бутунлай обрўсизлантирадиган қадам бўлади.

Такрор айтаман: агар биз шошилиб, палапартиш иш тутиб, масаланинг у ёқ-бу ёғини чукур ўйламасдан, етарли шароит ташкил қилмасдан, ташкилий масалаларни ечмасдан, ширкат хўжаликларини тузишга ўтсак, мен яна бир бор сизларга қарата, сиз орқали бутун халқимизга, дехқонларимизга қарата айтмоқчиман, бу мутлақо нотўғри, аҳмоқона иш бўлади. Фикримча, мана шу масалаларни ечиш учун баъзи бир муҳим шартларга эътибор бериш керак. Бу шартлар нимадан иборат?

Биринчи шарт шундан иборатки, мана шу қонун лойи-халари умумхалқ муҳокамасига қўйилганда, жойлардан жуда кўп хатлар, тавсиялар, одамлар ўз муносабатини билдирган изоҳлар, маърузачи таъкидлаганидек, уч мингдан ортиқ таклиф тушди. Шу масала телевидениеда муҳокама қилинаётганда мен шунга эътибор бердимки, жойлардан деҳқонлар қўнғироқ қилиб, шу масалаларга қизиқиш билдириди. Баъзи бир моддаларни тушуниш, англаш бўйича турли саволлар бериши. Бу ҳам одамларнинг шу қарорларни кутганини билдиради. Демак, агар биз мана шу қонунларни амалга ошироқчи бўлсак, самарасини кўрмоқчи бўлсак, жойларда уларни тарғибот қилиш ишларини яхши йўлга қўйишимиш лозим. Авваламбор, муҳим қонун бўлмиш “Ер Кодекси”ни, нафақат деҳқонлар, мана шу ерга алоқаси бўлган амалдорлар, балки мана шу масалани ечадиган барча мутахассисларга мазкур қонунларнинг асосий талабларини, моҳиятини етказишимиз керак. Токи, бу қонунлар, бизга нима беради, деган масала ҳар бир одамнинг онгига етиб борсин.)

Иккинчи шарт шундан иборатки, ишни шу қонунлар асосида ташкил қилмоқчи бўлсак, жойларда ишлайдиган, маҳсулот етказиб берадиган, қадоқ кўллари билан бизларни боқадиган деҳқон қонунни жорий этицида албатта қатнашиши, ўз фикрини билдириши керак. Тепадан туриб кўрсатма бериш билан иш битмайди. Хўжалик тақдирини фақат раҳбарлар, бригадирлар, звено бошликлари, мутахассисларни тўплаб, тор даврада ҳал этсак, қарор қабул қиласак, қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ислоҳотларимизни бутунлай йўққа чиқарган бўламиз.

Яна такрорлайман: ислоҳот жараёнида оддий деҳқон албатта қатнашиши, масалалар моҳиятини чукур англаб, бу тадбирлар эртага унинг ҳаётига, оиласи, хонадонинг нима беришини аниқ билини шарт. Мулк ўзгартирыш мусобақага айланмаслиги керак.

Яна бир муҳим масала. Ер ҳажми, сифати, нуфузи, шароити турлича бўлган вилоятларда ягона мезон билан ёндошсак, қош қўяман деб кўз чиқармаймизми?! Пайчиларга дивиденд бермоқчи бўляпмиз. Эртага ширкат хўжали-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚЎЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

гига айланадиган жамоа хўжалиги бойлигини қандай аниқлаймиз? Хўжаликнинг асосий бойлиги нима? Ер ва ерга ишлов берадиган ускуналар, тракторлар, бошқа техника турлари, иморатлар ва шунга ўхшаган қурилишлар. Амортизацияга қараб техника баҳосини белгилаш мумкиндири, лекин ернинг баҳосини қандай аниқлаймиз? Андижонда ер қанча туради-ю, Сурхон ва Қашқадарё воҳасида қанча? Нафақат ер баҳоси, нафақат ер унумдорлиги, ер бонитети, балки бу ёқда одамлар нечоғли зич яшаётганини ҳисобга олган ҳолда, одамларга ер бўлиб беришда қандай меъёрларга амал қилиш керак? Буни алоҳида инобатга олмасдан қонунни ҳаётга татбиқ қилиб бўлмайди, деб ўйлайман.

Ер Кодексини қабул қилдик, ер кадастрини эртага тасдиқлаймиз. Лекин бу қонунларда кўрсатилган, белгиланган талаб ва шартларнинг бажарилишини ким назорат қиласиди? Ер кадастри устидан назорат қилувчи, унинг талабларини амалга оширувчи, сўраб-суриштирувчи, пайдо бўлаётган масалаларни холисона ҳал қилувчи, жамоатчиликимиз эътиборини шунга жалб қилувчи масъулиятли маҳсус бир ташкилот — қўмита керак. Яъни, ер умумий бойлигимиз экан, умумий бойлик устидан назорат қилувчи орган керак.

Деҳқон хўжаликлари тўғрисида алоҳида тўхталмоқчиман. Деҳқон хўжалиги нима асосда, қандай заминда пайдо бўляпти? Авваламбор, томорқалар заминида. Бу масала бўйича ҳозир қабул қилган қонунимизда деҳқон хўжаликлари бўйича янги имтиёзлар белгилаб берилган. Лекин бу имтиёз ва имкониятларни амалга оширишда ҳар бир вилоят, ҳар бир туманда керакли шарт-шароит бормиёнүқми, буни ҳам тўғри тушуниб ҳал қилишимиз керак.

Бу масалани ечишда ҳамма жойда авваламбор адолат бўлиши керак. Ер ажратишда бир деҳқон хўжалигига 35 сотих, бигтасига, айтайлик, 15 сотих бериш ва учинчисига ҳеч нарса бермаслик — бу адолатни бузиш дегани. Эртага норозилик келтириб чиқарарадиган қарор ва тадбирлар бизга керак эмас. Шу сабабли бу масалаларни ҳар томонлама пухта ўйлаб кўришимиз керак.

Деҳқон хўжалигининг асосий мақсади, манфаати, аҳамияти шундан иборатки, деҳқон хўжалиги эртага маҳсулот — товар чиқарадиган бўлса, яъни ўз маҳсулотини бозорга олиб чиқадиган бўлса, шу масалада давлатнинг юкини енгил қиласи. Деҳқон хўжалиги ўзини-ўзи боқсан тақдирда ҳам бундай хўжаликларнинг афзаллигини қадрлашимиз ва кўллашимиш даркор. Шу билан бирга, бутун деҳқон хўжалигини қонунлаштириб, эртага унинг этаси нафақа олиши, пенсия олиши учун имконият яратяпмиз. Шу тадбир, йўллар билан ищизликтининг олдини оляпмиз. Буни ҳам тарғибот қилишимиз, халқимизга тушунишишимиз керак.

Шундай қилишимиз керакки, келажаги йўқ, самара бермайдиган, инқирозга дуч бўлган колхозларни тарқатиб юбориб, ерни одамларга бўлиб беришимиз керак. Хўжалик юритишнинг мана шу услубига ҳам йўл очиб берайллик. Барака топкур, ишсиз юрибсанми, мана сенга томорқа, мана сенга қонун. Қонун асосида томорқа олдингми, деҳқон хўжалигини ташкил қиласи, бориб рўйхатдан ўт, имтиёзлардан фойдалан. Колгани ўзингта боғлиқ: ўзингни боқ, ойлангни боқ, бўйдоқ бўлсанг турмуш қур, фарзанд кўр, даврингни сур, баҳтингни кўр. Такрор айтаман: давлат фақат имконият туғдириб беради, у ёғи ўзингта боғлиқ, ўзингта ҳавола. Шундан кейин ҳам ишинг юришмаса, ўзингдан ўпқала!

Хуллас, биз одамларни ҳаракатга келтиришнинг барча йўлларини ўйлаб кўришимиз керак. Шундай хўжаликлар борки, у ерда айтийлик, юзта текинхўр маош олиб ётибди, раис ҳам амалдор, қоровул ҳам амалдор. Чунки маош олади! Ер самара бермаялти, лекин амалдорларни боқяпмиз. Шунаقا хўжаликларнинг ерларини бўлиб берсак, бунга қонун дастак бўлса, йўл очилса, барча имтиёзларни ташкил қилинса, меҳнатга иштиёқманц одамларнинг эртага яна қандай армони бўлиши мумкин?

Гапимни якунлаб, такрор айтмоқчиман: деҳқон хўжалиги тўғрисидаги қонунни қабул қилишимиз бу — фақат биринчи қадам, холос. Мазкур қонун мазмун-моҳиятига кўра серқирра бўлиб, жойларда — ҳар бир туман, ҳар бир

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

вилоятда изчил амалга ошсагина, мақсадимизга эришамиз.

Яна бир бор таъкидлаш лозимки, муҳокама этилаётган қонунлар ҳәётимизнинг умумий қоидалари, умумий чегара-чизиқларини ўзида мужассам эттан. Бу қонунлар асосида яна янги қонунлар, фармон ва қарорлар қабул қилишимиз керак. Катта ҳуқуқлар бердик, энди жойларда ҳокимлар ташаббус кўрсатишсин. Агар ҳоким ўзини вилоятнинг ҳақиқий эгаси қилиб кўрсатса, мен шу вилоятнинг эгасиман, деса, ёмонми! Мен бунга қарши эмасман. Бу яхши аломат. Эга дегани, шу туман, шу вилоят учун, керак бўлса, жонимни фидо қиласман дегани. Йўлимизга тўғоноқ бўлаётган тўрт-бешта муттаҳамнинг ёқасидан олишга тайёрман, дегани.

Сизга ишонган, сизга инонган одамларни ҳимоя қилишга ўрганинглар. Ҳамма ишни ўз ҳолига ташлаб қўйиш ҳеч қачон яхшиликка олиб келмайди. Фидойи экансизлар, раҳбар деганини мен фақат фидойи деб биламан, ҳалқ ичига боринглар, унинг оғирини енгил қилинглар. Кўрқманглар, қийналиб қолсаларинг, ёnlарингда мен борман. Мен сиз томондаман.

Кеча Москвада Ҳамдўстлик давлатларининг кенгаши бўлди. Кенгашда талай масалаларни баҳоли қудрат ечишга уриндик. Қандай масалалар кўрилгани, нимага эришганимиз, умуман, Ҳамдўстлик давлатлари, бизга қўшини давлатлар, собиқ Иттифоқ минтақасида жойлашган ҳалқлар билан муносабатларимиз ҳақида телевидение орқали батафсил ҳисобот беришга ҳаракат қилдим. Лекин бугун сизлар билан юзма-юз бўлиб, дийдор кўришиб, рўй-рост айтмоқчиман: асосий хулоса шуки, кенгашда катта-катта ҳужжатлар қабул қилинмаган бўлса ҳам, кўрилган масалалар бўйича қабул қилинган барча қарорлар биз танлаган йўлнинг тўғрилигини исботлади.

1991 йилдан бошлаб, мустақилликка эришганимиздан кейин иқтисод, сиёsat соҳасидаги энг маъқул йўлни, керак бўлса, сиёsatни ўтказдик, десак, муболага бўлмайди. Нега деганда, бир вақтлар собиқ Иттифоқнинг давлат раҳбарлари орасида мустақиллик истиқболига ишонма-

ИСЛОМ КАРИМОВ

гандар кам әмасди. Афсуски, бундайлар ҳали ҳам бор. Лекин вақт ўтапти, мустақиллик йилида туғилган болаларимиз етти ёшга тұлди. Биринчи синфга борғанлар еттінчи, саккизинчи синфда үқияпти. Улар “СССР” деган иборани мутлақо билишмайды.

Биз бундан курсандымиз.

Биз ҳар хил палапартиш ташаббусларга құшилмадик. Бу, албатта кимларгадир ёқмади. Биз иқтисодий ривожланишин ҳар қандай сиёсий интилиш-харакатлардан устун күриб, авваламбор Ҳамдүстлик давлатлари халқарини иқтисодий асосда яқынлаштырыш ва шу йүлдаги түсікларни олиб ташлаш тарафдори эканимизни ифода этдик. Фахрланиб, катта ифтихор билан айтмоқчиманки, Ўзбекистоннинг обрүси ўсип боряпти. Бу сиёсат, бундай қараш ўз тарафдорларини топмокда. Ҳамдүстликкінг кечаги мажлисіда бизнинг барча таклифимиз ўтди. Биринчи бор тарихимизда Ҳамдүстлик Давлатларининг Баш вазирлар кенгаши раиси қилиб Ўзбекистон Баш вазири Ўтқир Султонов сайланди. Албатта, амал бугун бор, эртага йўқ. Лекин биринчилар қаторида Ўзбекистоннинг Баш вазири шу лавозимга сайланғани Ўзбекистон олиб бораётган сиёсат, иқтисод бўйича танлаган моделимиз, йўлимиз тўғри эканлигидан ёрқин далолатдир. Буни нафақат дўстларимиз, керак бўлса, муҳолифларимиз ҳам ноилож тан олгандарини мен кечга ўз кўзим билан кўрдим.

Азиз дўстлар!

Қабул қилған қонунларимиз, қарорларимиз аҳамиятини, саъй-харакатларимиз қадрини баъзан ўзимиз билмаймиз. Балки бу ҳам табиий бир ҳолдир. Майли, барча хайрли ишларимизга фарзандларимиз баҳо берсинлар, қадрига етсинлар. Иншооллоҳ, шу кунларга ҳам етиб борайлик.

ХОРИЖИЙ САРМОЯЛЛАР – ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНШИ ГАРОВИ

Мұхтарам халқ депутатлари!

Бугун сессияда муҳокама қилинаётган қонунларнинг лойиҳалари бизларни нафақат бугунги ҳәтимизда, авва-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ламбор, эртанги ҳәётимизда, келажагимизни қуриш режа ва мақсадларида катта аҳамиятга эга. Шунинг учун бәзі бир мұлоҳазаларимні сизларға маълум қилиб, шу масалалар бүйіча фикр алмашиб олмоқчиман.

Олий Мажlisнинг Иқтисодий истроҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш құмитасининг раиси Айвар Йўлдошев билдирган фикрларға құшымча шу нарсаны ойдиналаشتыриб ўтмоқчиман. Үмуман, лўнда қилиб айтганда, хорижий сармоялар, ҳозир инвестициялар деяпмиз, яъни чет эл фирмаларининг сармоялари, маблағлари Ўзбекистонга керакми-йўқми? Мен нафакат сиз депутатларни, балки юртимиздаги оддий фуқароларни, олис-олис жойларда яшаётган одамларнинг савияси, тушунчасини инобатга олиб, шу саволларни кўндаланг қўймоқчиман. Ўзи, чет мамлакатлардан сармоя келмаса, бизлар яшашимиз мумкинми?! Агар чет мамлакатлардан инвестициялар келмаса, биз ўз мақсадларимизга эришишимиз — буюк давлат қуриш, фаровон ҳәёт барпо этиш, бугунги энг тарақкий топған давлатларга тенглаша олишимиз мумкинми, йўқми?

Бу залда ўтирганларнинг аксарият кўпчилиги, мен ўйлайманки, юрт ғамини ейдиган, эртанги кун ҳақида қайғурадиган одамлар. Уларнинг барчаси бу саволга, албатта, ижобий жавоб беради. Четдан сармоя келмаса, четдан инвестиция келмаса, Ўзбекистон тез орада тарақкий топған давлатлар даражасига чиқа олмайди.

Биз бир вақтлар мустабид тузумда, собиқ Иттифоқ тизимида яшаб, унинг қоидалари ва талабларига итоат қилиб, асосан хом ашё минтақасига айландиб қолганимизни такроран одамларимизнинг эсига солмоқчиман. Ўзбекистон деганда илгари одамларнинг тасаввуррида нима жонланар эди? Пахта далалари ва далаларда машаққатли меҳнат билан банд бўлган бечора заҳматкаш деҳқонларимиз.

Бир фараз қилинглар, ўн йил олдин худди шу манзара ҳәётимизнинг асосий мазмуни эди. Ҳозирги вақтда мамлакатимиз шундай тез суръат билан ривожланяптики, уни тасаввур қилиш ҳам осон кечмәтибди. Бәзі бир юртдошларимизга бугунги эришган натижаларимиз худдики

ИСЛОМ КАРИМОВ

осмондан тушаётгандек, ўз-ўзидан пайдо бўлаётгандек ҳам туюлаяпти. Гўё бугунги тараққиёт ҳайтимизда ўз-ўзидан амалга оширилаётгандек. Гоҳо баъзи бир танқидчилари миз, айтайлик, шундай хаёлга ҳам бориши мумкин.

Шунинг учун шу саволларни такроран бериб, одамларга реал ҳақиқатни эслатиш фойдадан холи бўлмас, деб ўйлайман.

Яқин ўтмишда, яъни бундан ўн йил олдин Ўзбекистонни ким танирди? Биз хорижий мамлакатларни умуман билмасдик. Хорижий мамлакатлар ҳам бизни мутлақо билмасди. Агар ўша ёқларда Ўзбекистон қаерда жойлашган, Ўзбекистон нима билан шуғулланади, Ўзбекистонда қандай одамлар яшайди, халқи нима билан банд, деб сўраса, ҳаммаси битта иборани ишлатар эди. Нима эмиш, “Ўзбекистон пахта макони” эмиш. Лекин бу “пахта макони” мана шу халқка нима берди? “Пахта макони”га айланган юртимиз нафақат бутун социалистик лагерь, айтайлик, дунёning кўп-кўп бошқа мамлакатларига ҳам пахта етиштириб бериб, бундан нима наф кўрди? Ўзбекистонда ҳукм сурган “пахта яккаҳокимлиги”ни эсингизга олинг. Бундай ҳолнинг табиатимизга, одамлар ҳаётига салбий таъсирини олинг. Агар ўша замонни эсласак, “пахта яккаҳокимлиги” даврида фақат томларимизда пахта экилмади, холос.

Ҳақиқатни англаш учун дунёда битта синалган услуб бор. Солишириш керак, қиёслаш керак. Кеча ким эдик, айтайлик, нима масалада бизлар азоб-укубат чекканмиз ва бугунги ҳайтимизнинг, эртанги режаларимизнинг шундан қандай фарқи бор? Бизлар қандай қадам қўяяпмиз, тўғри йўлданми, йўқми, деган саволга жавоб берастганда фақат қиёслаш керак. Куруқ ташвиқот керак эмас.

Шу нуқтаи назардан қараганда, яна бир бор айтаман: жаҳон жамоатчилиги илгари харитадан Ўзбекистонни кўрсатишга ҳам қийналадиган бўлса, ҳозир давлатимизни бутун дунё таниб бормоқда. Ҳозир юртимизга кўплаб мамлакатлардан делегациялар келади.

Биргина ўтган ойнинг ўзида дунёning манман деган давлатлари, мисол учун АҚШнинг энг кўзга кўринган се-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

наторлари, конгрессменларининг күпчилиги Ватанимизга келиб кетищди. Биласизлар, матбуотда, телевидениеда Ўзбекистон Президенти фалон делегацияни қабул қылди, деб бериладиган хабар бу шунчаки куруқ маълумот эмас. Буниң тагида чуқур маъно бор. Тарақкий топган, дунёда катта нуфузга эга давлатларнинг раҳбарлари ва шуларнинг вакиллари Ўзбекистонга келиб, ўз ҳурматини изҳор қилиши, ўз таклифларини билдириши, ҳамкорлик масаласига, умуман, биргалашиб ишлашга тайёр эканликларини изҳор қилиши — бу уларнинг Ўзбекистонни, ҳалқимизни, бизнинг салоҳиятимизни яна бир бор эътироф этганини, тан олганини билдиради.

Шулар билан гаплашганда мен уларга, ўн йил олдин Ўзбекистонни харитадан кўрсатиб бера олармидингиз, десам, ҳақиқатни айтадиган бўлсақ, йўқ, тополмасдик, дейди. Ўзбекистон деганда фақат Самарқанд, Хива ёки Бухоро қаерда бўлганлигини билардик, қолганини билмас эдик, деб ошкора айтади улар.

Мен нима демоқчиман? Айтмоқчиманки, биз кечаги ҳәётимиздан буткул воз кечтанимиз йўқ. Умуман, тарихдан ҳеч қачон воз кечмаймиз. Тарих — бу бизларники, аччиқ бўлса ҳам, чучук бўлса ҳам, у биз учун ҳәётдан сабоқ ва хуносалар чиқариш учун хизмат қиласди. Шу нуқтаи назардан қараганда кеча фақат ҳом ашё ва ҳом ашё маҳсулотларини ишлаб чиқаришга ихтисослашган Ўзбекистон бугун дунё ҳаритасидан ўз муносиб ўрнини эгаллашга, бошқа тарақкий топган мамлакатлар, аввалимбор, АҚШ, Фарбдаги демократик давлатлар, Шарқдаги Япония, Корея, Малайзия ёки шунга ўхшаш давлатларга тенг бўлишни ўз олдига мақсад қилиб қўяр экан, бунда биринчи галда чет эл сармоялари, чет эл инвестицияси ниҳоятда катта аҳамият касб этади. Мен ҳозир тилга олиб ўтган кўпчилик давлатларнинг тарихи шуни кўрсатадики, агар хорижий мамлакатлардан сармоя келмаса, инвестиция келмаса, ҳеч қачон бу давлатлар бутунги ривожланиш даражасига кўтарила олмас эди.

Яқинда Европа ва Америкада бир тарихий воқеаага — Маршалл планига багишлаб катта мажлислар, турли ма-

ИСЛОМ КАРИМОВ

росимлар ўтказилди. Биласизларки, Маршалл деган одам АҚШ давлат котиби бўлиб, у Европани Иккинчи жаҳон урушидан кейин оёқда кўтариш учун маҳсус дастур ишлаб чиқишига бошчилик қилган.

Шу дастур Маршалл плани деб аталади. Франция, Буюк Британия, Германия ва шунга ўхшаган Европа давлатларининг бугунги савиясини кўрсангиз, беихтиёр одамнинг ҳаваси келади. Лекин урушдан кейинги уларнинг аҳволини бир эслаб кўрайлик. Қай аҳволда эди Европа? Маршаллнинг плани нима берди? Америка Кўшма Штатлари Европани тиклаш учун бир йўла катта маблагни тавсия қилди. Маршалл планига асосан таҳминан 50 миллиард доллар Европа давлатларига кредит сифатида берилди. Мазкур маблаг бу мамлакатларнинг иқтисодини ўнглаб, ҳаёт даражасини кўтаришга, авваламбор илгор технологияларни жорий этишга ва умумбашарий тараққиёт йўлига қайтаришга катта хизмат қилди. Маршалл плани ана шундай улкан натижа берди.

Энди Японияни олайлик. Урушдан кейин Япония қай даражада эди? Қандай аҳволда эди? Бу вайронан бўлиб ётган давлат 50 йилдан кейин бугунги юксак тараққиёт даражасига кўтарилади, деб ким тасаввур қила оларди? Ко-реяни олинглар. Қай аҳволда эди Жанубий Корея?

Хуллас, бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Ҳаммаси, барчаси нима ҳисобидан кўтарилди? Албатта, биринчи галда, ўз кучига таяниб, ўз имкониятларига суюниб. Лекин четдан кўмак, сармоялар бўлмаса, ўз мақсадига эриша олмасди.

Ўзбекистоннинг ривожланиш модели, Ўзбекистоннинг тараққиёт режаси ва дастурларини тузганда биз аввало нимага ишондик ва нимага асосландик? Ўзимизнинг кучимиизга. Ўзимизнинг тарихимизга. Ўзимизнинг фахримизга. Ўзимизнинг гуруримизга ва шу йўл билан фаровон турмушга эришишни ўзимизга қатъий мақсад қилиб белгиладик. Лекин, шу билан бирга, фақат шу мезонга, шу омилга суюниб кўп нарсага эришиш мумкин эмас. Тараққиёт учун сармоя керак, инвестиция керак.

Мана, кеча Япониядаги энг катта фирмаларнинг раҳбарлари Ўзбекистонга келди. Булар шундай катта фирм-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

маларки, улар Япониянинг бутун капитал дунёсини ушлаб туради. Улар орасида Япониянинг иқтисодий ташкилотлари федерацияси – “Кейданрэн” деган йирик бирлашмаси ҳам бор. Бу фирмалар нафақат молиявий иқтисодни, керак бўлса, ўз хукуматининг сиёсатини ҳам белгилайдиган қудратга эга.

Биз улар билан учрашиб фикр алмашдик. Жумладан, федерация раҳбари жаноб Тоёда билан ҳам сұхбатлашдик. Бу япон фирмаларининг энг катта раҳбари, кўп нарсани биладиган, тажрибали одам. Шулар билан учрашиб, яна бир бор гаплашиб олдик. Учрашувлар давомида Япония Ўзбекистонга қандай қарайпти, бизга муносабати, сармоя бериш соҳасидаги режалари, бизларнинг эртанги кунимизга ишончи борми-йўқми — шу каби масалалар хусусида атрофлича кенгашиб олдик.

Фикримни яқунлаб айтмоқчиманки, агар Ўзбекистон тез кунларда ўзининг мақсадига, ўз муродига эришмоқчи бўлса, чет мамлакатлар, бой давлатларнинг сармоясини олиб келмасдан бу ниятларни амалга ошириб бўлмайди. Истардимки, бу оддий, лекин ғоят мұхим ҳәётий ҳақиқатни мактабларда ўқиётган, олий ўқув юргларида таълим олаётган болаларимиз, эртага бизнинг ўрнимизга келадиган фарзандларимиз яхши англаб олса, қолаверса, ҳар қайси фуқаро шуни яхши тушуниб етса. Чунки бу ҳәётий ҳақиқат — бизнинг эртанги кунимизнинг гарови. Такрорлаб айтаман: бу — гаров. Бу — шарт. Агар шу шартни амалга оширсак, эртага марра бизларники.

Шу сабабли мана шу иккита — яъни “Чет эл инвестициялари” ва “Хорижий инвесторлар ва инвестицияларга кафолат бериш тўғрисида”ги қонунларни кўраёттганда табиий савол туғилади: хўш, нима учун биз бу қонунларни қабул қиляпмиз? 1992 йилда қабул қилган қонунларни бугунги кўз билан бошқатдан қараб, яна бошқатдан таҳририни ўзгартиряпмиз? Сабаб нима?

Сабаб шундаки, бутун дунёнинг маблағи, барча бойбадавлат давлатларнинг инвестициялар учун ажратадиган маблағлари, сармоялари, булар ҳаммаси бир қозонда қайнаб турибди. Бугунги умумбащарий шароит шундайки,

жаҳонда умуман глобализация деган жараён кечапти. Дүнёда қанча ортиқча сармоя бор, бу сармояни бошқаларга бериш, ёрдам тариқасида бериш, ўзига фойда орттириш миқдори каби масалалар ҳаммага мәденим. Лекин савол туғилади: хўш, бу сармоя қайси давлатларга, қайси минтақага биринчи навбатда оқиб боради? Қайси ишлар учун, қайси тармоқлар ва минтақаларнинг ривожи учун ётқизилади? Мана шу масала бугун, бугунги жаҳон сиёсатида, иқтисодий сиёсатида ва бошқа сиёсатда энг катта аҳамиятга эга бўлган масала. Худдики дарё оқиб келяпти, бу дарёнинг чегаралари ва манзили қаёқда?

Агар мустақил бўлган йилимиздан ҳисобласак, бугун Ўзбекистонга келган сармоя тахминан 8 миллиард АҚШ долларини ташкил қиласди. Бир йилда биз тахминан 1 миллиард АҚШ долларини ўзлаштиряпмиз. Лекин бу бизнинг имкониятларимиз даражасидан кам, бу ҳар томонлама қараганда режаларимизни амалга ошириш учун етарли эмас. Шунинг учун биз тезроқ ўсмоқчи бўлсак, иқтисодимизни жаҳон иқтисодига тенг қилмоқчи бўлсак, аввалимбор, саноатни, иқтисодни ривожлантироқчи бўлсак, Голландия, Германия, Хитой ва Япония технологияларини олиб келиб, қишлоқ хўжалигини кўтармоқчи бўлсак, бизга сармоя, сармоя, яна бир бор сармоя керак. Яъни, хорижий инвестициялар керак.

Шу нуқтаи назардан бу қонунларни қабул қилишимизнинг, уларни қайтадан кўриб чиқишимизнинг сабаби битта. Қаерда имтиёз бўлса, қаерда шароит бўлса, қаерда агарки қонуний гаров, қонуний кафолат бериладиган бўлса, шу ёққа сармоя келади. Буни яна тушунтириб ўтиришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман. Мен ишонаманки, мана шу гапларимни оддий одамларга, жамоатчиликимизга, халқумизга етказасизлар. Яъни қаерда шароит бўлса, қаерда қулай иқим бўлса, қаерда шундай имтиёзлар бўлса, улар шундан фойдасини кўрса, кафолатига ишонса, шу жойга ишониб сармоя олиб келади. Кафолат дегани — бу жуда оғир нарса. Кафолат деганда ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам молиявий кафолат беришимиз керак. Бунинг фоизлари бор, буниг гаровлари, ўзига яраша шарт-маж-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

буриятлари бор. Биз буларнинг ҳаммасини мужассамлаштириб, қонуний нұқтаи назардан, қонун билан қафолатини берар эканмиз, бу ишларимизни тарғибот қилиш керак, ташвиқот қилиш керак. Чет эллардаги катта нұфузли компанияларга, пулдор банкларга, халқаро молия ташкилотларига мана шу қонунларимизнинг мөхияттіні чукур түшүнтиришимиз, бошқача айтганда, миясига күйишиб шимиз керак. Ўзбекистонда биринчи навбатда сиёсий, иқтисодий, молиявий барқарорлик мавжуд, бу ҳар қандай сармоянинг асосий гарови, асосий шарти, деб айтишиб шимиз керак. Сизлар сүраёттан қафолатни биз берамиз, кулай шарт-шароит ҳам яратып берамиз. Шу билан бирга фоизини ҳам қойил қилип берамиз. Сизларнинг ички ишларингизга аралашиш ёки йўлингизга ғов бўладиган тўсиқларни бартараф этишга, керак бўлса, зўравонларнинг пайини қирқишигга мана шу қонунлар асос бўлади, деб биз кафиллик беришиб шимиз даркор. Токи уларда шундай ишонч пайдо бўлсинки, Ўзбекистонга сармоя келтирган хорижий инвестор бошқа жойдагига нисбатан кўпроқ фойда олади.

Албатта, мен бу гапларни биринчи марта айтаётганим йўқ. Лекин шуни унутмаслик лозимки, дунёда ҳеч ким, ҳеч қачон, ҳеч қандай даврда ҳам текинга Ўзбекистонга ёрдам бермайди. Чунки манфаатсиз, ўзининг мақсадига эришмасдан, бирор фойда кўрмасдан ёрдам бериш деган гаплар — буларнинг барчаси пуч гаплардир.

Шунинг учун мана шу қонунларнинг синчиқлаб мағзига етиб борсак, бизлар 1993 йилда қабул қилган қонуни кеча иккита мустақил қонунга айлантирилди. Яъни чет эл инвестицияларини алоҳида кўриб чиқдик. Мана шу инвестицияларга қафолат бериши масаласини муҳокама қилдик ва уни кенгайтирилди. Бошқача айтганда, Ўзбекистонда хорижий сармояларга қандай имтиёзлар бериладётганини, уларнинг ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам молиявий қафолатини содда ва аниқ тарзда ишлаб чиқдик, энди тегишли ташвиқот ишларини жойига қўйишиб шарур. Агар эргага бизга бирор сармоядор келса, унга мана шундай ҳолатни кўрсатиб, сўнгра у билан гаплашамиз.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Қуруқ гаплар керак эмас, вайдалар керак эмас. Қонун бизлар учун ҳам қонун, сизлар учун ҳам қонун, деб айтамиз.

Бу ерда яна битта масала бор. Инвестициялар келиши ўз йўли билан, лекин Ўзбекистоннинг модели, иқтисоди, иқтисод ривожининг роли шундайки, биз ўз ҳал қилувчи бойликларимизни, ўз иқтисодий потенциалимизни ҳеч кимга сотганимиз йўқ. Бальзи қўшни давлатлар тажрибалари бизга тўғри келмайди. Бизда ундаи нарсалар йўқ, буни нафақат сизларга, балки ҳалқимизга қарата ҳисобот тариқасида айтаяпман. 6—7 йил давомида биронта катта корхонамизни ёки ривожимизнинг асоси бўлмиш бойликларимизни ҳеч кимга сотганимиз йўқ. Агарки бирон-бир хорижий ҳамкоримиз сармоя олиб келаётган бўлса, бу борадаги щартномалар қонунларимиз асосида бўляпти.

Мана, мисол учун “ДЭУ” билан автомобиль заводини худди шу асосда қурдик. Бухорода улкан нефтни қайта ишлаш корхонасини ҳам айни шу тарзда барпо этдик. Ишонасизми-йўқми, бунга кам одам ишонади, бу лойиҳанинг умумий нархи ярим миллиард АҚШ долларидан кўпроқ. Фақат технологик қисми 262 миллион АҚШ долларини ташкил этди. Қайтариб айтаман, бу фақат технологик қисми. Ундан ташқари, бошқа кўплаб мураккаб иншоотларни куриш керак эди. Сув олиб келиш керак, электр олиб келиш керак, йўлларни куриш керак, иморатларни куриш керак ва ҳоказо. Буларнинг ҳаммасига, айтиб ўтганимдек, ярим миллиард АҚШ доллари зарур эди. Биз шу курилиш учун хорижий мамлакатлардан сармоя олиб келаётганда 40 фойзини бевосита ўзимиз топдик, яъни Ўзбекистон сармояси сифатида ўргага қўйдик. Шунинг ҳисобидан оладиган фойдамизнинг тақсимоти қуйидагича: 40 фойзи ўзимизга тушяпти. 60 фойзи ҳозирча уларга тушяпти. Эртага ҳамма олган кредитларнинг ҳисоб-китобини жойига кўйсак, фойданинг юз фойзи ўзимизни бўлади.

Барпо этилган ва этилаётган бошқа йирик корхоналарни ҳам шу нуқтаи назардан кўриб чиқсак, шунга амин бўлиш мумкинки, биз ҳеч қачон ўз манфаатимизни ва

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

иқтисодий мустақиллігимизни хавф остида қолдирғанимиз ійқ. Биз сиёсатимизни, ривожимиз дастурларини тузаётганды фақат бугунғи күнни эмас, әртанғи күнни ўйлаб қадам қўйдик. Сизларга раҳмат, шу сиёсатни тұғри тушуниб, қўллаб-кувватладингиз. Мана шу сиёсатнинг тұғрилигини ҳаёттинг үзи тасдиқлаяпти. Ва муқаддас заминимизда ҳаёт кечираётган ҳар бир инсон унинг натижасини, ҳосилини аста-секин кўрятти.

Азиз биродарлар!

Муродимизга етмоқчи эканмиз, белни маҳкам бөглайлик. 6 йил мобайнида эришган ютуқларимиз, әртанғи күнимизга умид үйғотиб, пойдеворимизни янада мустаҳкамлайди. Аминманки, бизнинг ўрнимизга келадиган авлод биздан кучли бўлади! Бизнинг хатоларимизни тақрорламайди. Уларнинг тажрибаси, дунёқараши мутлақо бошқача бўлади. Улар вақтини, куч-ғайратини боқимандалик, совет тузумидан қолган бошқа иллатларга қарши курашга сарфламайди. Улар фақат олға юради, бошқалардан кам бўлмасликка, ўзбек миллатини, керак бўлса, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир фуқаронинг баҳтини, иқболини юксалтиришга ҳаракат қиласи. Бу баландпарвоз гаплар эмас. Мен сизларнинг сиймонгизда ақы-заковатли, мард, тинибтичимас халқимизни кўрятмай. Ўз қадримизга етайлик. Ютуқларимиздан ғурурланайлиг-у, лекин бошимиз айланмасин, оғимиз ердан узилмасин.

ЭЪТИҚОД ЭРКИНЛИГИ ҚОНУНИЙ АСОСДА БЎЛСИН

Хурматли халқ ноиблари!

Мана, ҳозиргина хурматли бир домламизниң маъруzasини тингладик. Кечирасизлар-у, маъруза менга ёқмади. Лицейларда, олий ўқув юртлари аудиторияларидаги ўқиладиган лекциялардан фарқи ійқ. Олим, юрист сифатида мен у кишидан бошқа нарсани кутган эдим. Яъни, бугун ҳаммамизни ўйлантираётган муаммолар хусусида ваколатли мутахассис фикри керак эди бизга. Афсуски, бундай бўлмади.

Давлатимиз, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир фуқаро келажагининг кафолатини Конституция беради. Фуқароларнинг ҳақ-хукуқлари, бурчлари Конституцияда белгиланган, тегишли қонунлар билан мустаҳкамланган. Максадимиз эркин, демократик хукукий давлат қуриш, адолатли жамият барпо этиш. Ҳеч бир инсонни камситмаслик, эътиқодини ҳурмат қилиш, эркинлигини таъминлаш.

Модомики мақсадларимиз аниқ экан, инсон хукуқлари умумхалқ муҳокамасида қабул қилинган Конституция ҳимоясида экан, авлодларимиз, фарзандларимиз келажагига хавф соладиган, миллат шаънига доғ туширадиган хатти-ҳаракатлар қаердан пайдо бўляпти? Мен Наманганда, Андижонда рўй берган кўнгилсиз воқеаларни назарда тутяпман. Нима, хукукий асосларимиз бўшми ёки умуман масъулиятни унугиб кўйдикми? Балки баъзи бир мансабдор кимсалар иккиласми сиёсат олиб бораётгандир? Ана, орангизда Наманган вилояти ҳокими ва туман ҳокимлари ўтирибди. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, битта вилоятда 1200—1300 та масжид бор. Бу масжидлар атиги 4—5 йил ичida қурилган. Мазкур масжидлар қонун доирасида фаолият кўрсатиши учун кимдир масъул бўлиши керакми, йўқми? Үзи ҳудудларда қонунларимизни ҳимоя қиладиганлар борми-йўқми?! Намангандаги масжидларнинг 50—60 фоизи рўйхатдан ўтмаганини вилоят ҳокимлиги ва жамоатчилиги билмайди дейсизми? Билади! Фақат ўз тинчини ўйлаб, разил ниятлар, фитналарга қўл силкиб қўйган. Масжидларни рўйхатдан ўтказиш ҳақида гапирдим. Диңий ташкилот ёки масжид очиладиган бўлса, албатта ўзига мажбурият олиши керак. Қайси қонун бўйича фаолият кўрсатади, фаолият доираси қаердан бошланади-ю, қаерда тугайди — буни аниқ билиши, масъулиятни тўла ҳис этиши зарур.

Рўйхатдан ўтиш — бу арзимаган расмиятчилик эмас, ахир. Бундай ишлар албатта, пора бериш, амалдорнинг оғзини мойлаш ҳисобидан бўлиши ҳам мумкин. Лекин қонун ҳукм суроётган ҳудудда, туман ва вилоятларда бунга имкон берадиган вазиятни таг-томири билан қирқиб

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ташлаш керак. Масжидларнинг маблағи бор, лекин аксариетті солиқ тұламайды. Хүш, бу пуллар қаёққа кетяпти?

Хокимларнинг, Адлия вазирлигининг жойлардаги бұлымлари ходимларининг чүнтагига! Прокурор бұлса миң этмайды. Қонуналар ижроси устидан назорат прокурорнинг вазифаси әмасми?! Агар туманда қонун бажарылмаса, прокурор унда нима қилиб үтирибди?! Қанча-қанча назорат ташкилотлари бор. Ўзингиз бир тасаввур қилинг: бир бечора тижоратчи ёки савдоғарнинг оргидан ўнтаси ўпкасини құлтиқладаң югуради. Чunksи, ишхонасига чақириб, унга зұгум қилиш, устидан жинойи иш құзғаш, оғзидагисини ҳам тортиб олиш осон.

Сўзимни мухтасар қилиб айтмоқчиманки, қонун қабул қилиш билан иш битмайды. Аравани қуруқ олиб қочиб, умумий гаплар билан қутулық кетаман, деб ўйламанглар. Бу жуда катта муаммо. Ўзбекистоннинг келажагига хавф солаётган, умуммақсадларимизни, орзу-ниятларимизни барбод қилиши мүмкін бўлган, авлодларимизни хавф остида қолдирағиган катта таҳдид бу! Бир матбуот анжуманида “Озодлик” радиостанциясининг мухбири Фурқатбек Яқвалхўжаев Наманган воқеаларининг сабабини сўради. Мана, сиз мұхтарам депутатлар ҳам эшитиб қўйинглар.

Наманганга четдан таъсир бўлмаса, ўз-ўзидан шундай тажовузлар юз берармиди? Бу қонхўрлар кимнинг мактабида ўқиган, кимдан маблағ олган, ким уларни қурол билан таъминлаган, ота-оналарининг бепарволигидан фойдаланиб, ёш йигитларни ким Тожикистанга ёки Афғонистон ва Покистонга олиб борган? Уларни мухолиф кучларнинг ўзаро хунрезлик гирдобига улоқтирган ким? Тавилдара деган жойда одамларга қурол ўқталиб, ўзбеклар номини сотиб юрган Жума Намангоний, ўзини амирлар қаторига қўшган Тоҳир Йўлдошев ўзи ким?! Бу муттаҳамлар қаердан пайдо бўлди? Уларнинг жиловини нега вактида тортиб қўймадик?!

Холисона тан оламиз. Ўзбекистон ҳудудида баъзи бир ечилмаган ижтимоий масалалар, дейлик, ишсизлик бордир, одамларнинг ҳаёти ҳали биз орзу қилган даражада

эмасдир. Ёшлар муаммоларкни ечища бепарволикка йўл қўйгандирмиз. Ўрта ва олий ўкув тизимидағи, маънавият ва маърифат соҳасидаги масъул кишиларнинг лоқайдилиги ўз йўлига, бу ўзимизнинг айбимиз. Лекин яна тақорр-лайман: четдан таъсир бўлмаса, болаларимиз алданиб Покистонга бормасди, муқаддас динимизга ёт бўлган оқимларга ружу қўйиб, кўлларига курол олишмасди. Жан-гариларга айланиб, Ватанига, ватандошига қўл кўтармас, кўпорувчиллик билан шугулланмас эди.

Наманган, Андижонда қўлга тушган жиноятчилар устидан эрта-индин очиқ суд бўлади. Керак бўлса, суд жа-раёнини телевидение орқали қўрсатамиз. Ана ўшанда бу нонкўрларнинг мақсади нима бўлганини ўз кулоқларинг билан эшитасизлар.

Уларнинг биринчи режаси маъмурий, ҳуқуқ ҳимоясида турган ташкилотлар: милиция, прокуратура ва ўнга ўхшаган ҳокимият ходимларини ўлдириш билан одамларни кўрқитиш бўлган. Ундан кейин бизнинг ишлаб чиқариш соҳасидаги, ҳаёт-мамотимизни ҳал қиласидиган иншоотларни портлатиш, нон, сут етказиб берадиган, одамларни иш билан банд қиласидиган корхоналарни, иморатларни портлатиш...

Тушуняпсизларми, қандай катта хавф остида қолиши-миз мумкин? Битта муттаҳам, битта иймонини сотган ёвуз ниятили одам қанча-қанча зарар, зиён етказиши мумкин.

Боз устига, бу ишлар дин ниқоби остида, мен кимман, мен ваҳҳобийман, мен ҳақиқий мусулмонман, деган кибрли ақида билан қилинади. Ким ҳақиқий мусулмон, ким соҳта мусулмон эканини ёлғиз Аллоҳ таоло билади. Охи-ратда, сўрок-савол пайтида ҳаммамизга Яратганинг ўзи баҳосини беради. Бу дунёда бирорни чала мусулмон, ўзини ҳақиқий мусулмон дейишга ҳеч бир банданинг ҳаққи йўқ. Буни Исломдан хабардор одамлар, диний идораларнинг раҳбарлари жуда яхши билади. Ана шу одамлар айтсин.

Яна бир бор айтаман: ким ҳақиқий мусулмон, ким чала мусулмон, ким коғир бўлганини Аллоҳ таологина била-ди. Ким, алҳамдулиллоҳ, мусулмонман деса ва муқаддас

БИЗ ҚЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Куръони каримда, ҳадисларда күрсатилған талабларни бажо этса, бизнинг динимиз бүйича Худога итоат қылған, илтихо қылған бўлади ва у ўзини мусулмон дейишга ҳақлидир.

Боя айттанимиз кўнгилсиз воқеалар қандай оқибатларга олиб келиши мумкин? Аввало, улар майда ишлардан, бепарволикдан бошланишини унутмаслик лозим. Жамиятнинг ўзи бунга қарши қаттиқ сөёқта турмаса, ўзини, ўз фарзандларини ҳимоя қилмаса, эртага Тожикистондаги вазият бизнинг ҳам бошимизга тушиши мумкин. Тожикистонда, Шаҳидон майдонида бўлган воқеалар 1992 йил май ойида бошланган эди. Бунинг тарихига 6 йил бўляпти, ҳамон Тожикистонда тинчлик, барқарорлик йўқ; ҳеч қандай қурилиш, бунёдкорлик йўқ. Одамлар нима билан банд — ўзингиз хабардорсиз.

Тараққиётни ўн йиллар орқага суриб юборган Шаҳидон воқеалари аслида Наманганда бошланиши керак эди. Буни ким билади? 1991 йил 8 декабрда мен Наманганга бориб ақлини йўқотган, ўзига “Оллоҳ лашкарлари” деб ном кўйиб олганлар билан, ўша Йўлдошев Тоҳир билан юзма-юз бўлганман. Унинг қўлидан микрофонни олиб гапирганимни ким эслайди? Ушанда мендан улар ислом давлатини, ислом республикасини ҳозир эълон қиласиз, деб талаб қилишган. Соқоли тиззасига тушадиган кимсалар одамларнинг бошини айлантириб, шу масалаларни кўтарғанлари ҳали ҳам эсимда, овозлари ҳали ҳам қулғимда турибди.

Улар “ислом лашкарлари” ва бошқа ташкилотларни тузиб, одамларга тажовуз қилиб, милициянинг ўрнини олиб, ҳукмдор бўлмоқчи эдилар. “Қўқон хонлигини ташкил қиласиз”, деган мақсадда юрганлар. Буни ким билади? Буни аввало сиз депутатлар билишингиз зарур. Нега деганда, сиз ҳалқ ноиблари — ҳалқ вакилларисиз. Ҳалқни ким ҳимоя қиласи, ҳалққа ким йўл кўрсатади?

Бундай хавфни ҳар бир одам сезиб, онгидан ўтказиши керак. Биз бугун нима учун мана шу Виждон эркинлиги тўғрисидаги қонунни қайта кўриб чиқяпмиз? Бунинг сабаби шуки, мазкур қонун 1991 йилда, яъни Конституция-

миздан бир ярим йил олдин қабул қилинган эди. Ҳозир янги Конституцияни қабул қылдик, кўп қонунларни ишлаб чиқдик. Энди ҳаётимиз учун, келажагимиз учун, фарзандларимизнинг соғлом эътиқоди учун аҳамиятли бўлган, демократиянинг энг муҳим шарти бўлмиш виждан эркинилиги масаласини қайтадан кўриб чиқяпмиз.

Олимларимиз, таълим-тарбия даргоҳларининг тарбиячилари, ўқитувчилари Ўзбекистонга бўлган хавф ва таҳдидларни тўғри таҳдил қилиб, болаларимиз тақдири учун биринчи навбатда ёниб ҳаракат қилиши, болаларимизни бундай ёвуз хавфдан ҳимоя қилишлари керак. Тарбиячилар, олимлар, домлалар томошабин бўлиб ўтираслиги лозим. Фарзандларимизни ким тўғри йўлга солади, ким уларнинг онгини тозалайди, ким уларга ҳақ гапларни гапириб, ҳаётда ўз эътиқодига суюниб яшашни ўргатади, тарбиялайди? Ёшларнинг тўғри йўл танлашида ким биринчи бўлиб ёрдам бериши керак, уларга ким таянч бўлиши лозим?

Афсуски, бундай ишлар ҳозирча йўқ даражада! Нима учун бу масалада лоқайдликка, бепарволикка йўл қўйиляпти? Одилона, оқилона йўл тутиш ўрнига бъзи ҳокимлар ўзи масжид курилишида ҳомий бўлиб, биринчи гиштни қўйиб юрибди. Ахир сен ҳокимсан, олдин мактаб кур, одамларнинг соғлигини сақлаш, энг долзарб эҳтиёжларини қондириси борасида сен жонкуяр бўлишинг керак эмасми? Бўлмаса, ҳокимликни зиммага олиб нима қиласан? Масжидга бориб, имом бўл — агар эътиқодинг ёки билиминг тўғри келса. У ерда маошинг кўпроқ, масъулиятинг, жавобгарлигинг эса камроқ бўлади.

Ҳоким деганда биз мутлақо бошқача, мана шу туман, мана шу вилоятнинг ҳимоячиси, керак бўлса тақдирини, ҳаёт-мамотини ҳал қиладиган фидойи одамни тушунамиз. Вилоят ёки туманда нима воқеа рўй берса, виждонли ҳоким аввало ўзи жавоб бериши керак. Шунинг учун бу масалани кўраётганда ҳаммамиз, аввало шу ерда ўтирганлар ўз масъулиятимизни чуқур англаб, ҳис этиб, юртимизга жанубдан келаётган хавфнинг олдини олиш, болаларимизни ёт таъсиrlардан сақлаб қолиш тўғрисида ўйлашимиз

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

керак. Зоро, мен ваҳдобийман деган ёш бола ҳам ўзбек боласи, бизнинг миллатимизнинг боласи, халқимизнинг боласидир. Уни түғри йўлга солиш барчамизнинг бурчи-миздир.

(Телевидение орқали Наманганда бўлган воқеаларнинг қўята олинган иштирокчилари, милиция ходимини ўлдириб кетганлар кўрсатилди. Кўз ёшларидан ожиз бўлиб қолган онаизорларнинг нима айби бор? Нима учун биз бу масалага бепарвомиз? Бу ишларга биз — жамоатчилик ҳам айбдор эмасми?!

Шунинг учун мен сизларга мурожаат қилиб айтмоқчи-ман. Ҳар ким виждонан қалбидагини гапирсин. Ҳақиқатан ҳам шу хавфни сезяптими-йўқми? Мен айтган гапларга қўщиладими-йўқми, шу тўғрида гаплашиб олайлик, фикр алмашайлик. Энг муҳими, зарур хуносаларни чиқарайлик. Ватанимизни, диёrimизни бало-қазолардан ҳамжиҳат бўлиб асрайлик.)

1998 йил 30 апрель

ИҚТИСОДИЙ ҲАМКОРЛИК ТАШКИЛОТИГА АЪЗО МАМЛАКАТЛАР ДАВЛАТ ВА ҲУКУМАТ БОШЛИҚЛАРИНИНГ УЧРАСПУВИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Муҳтарам Раис жаноблари,
Муҳтарам Бош котиб жаноблари,
Давлат ва ҳукуматларнинг муҳтарам бошлиқлари.

Бу ерда Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар раҳбарларини кутлаш ҳамда ҳамкорликдаги иши-
миз халқларимиз ва давлатларимиз равнақи йўлида сама-
рали бўлади, деб ишонч билдириш менга улкан мамнуни-
ят баҳш этади.

Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар
худуди ноёб геостратегик макон бўлиб, бой маданий ме-
рос, қадимий цивилизация ва гўзал анъаналарга эга.

Кўпгина мамлакатлар минерал ресурслар ва Энергетик
хом ашёнинг мавжуд ҳажми, транзит инфратузилма бар-
по этиши имкониятлари бўйича минтақадагина эмас, бу-
тун дунё миқёсида ҳам муҳим аҳамиятта касб этади.

Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти доирасидаги ҳамкор-
ликнинг ўтган олти йили мобайнида маълум шарт-шаро-
итлар, зарур ҳуқуқий ва меъёрий асос барпо этилди, мин-
тақадаги мамлакатлар тараққиёти учун муҳим аҳамиятта
молик вазифаларни ҳал этишда саъй-ҳаракатларимизни
бирлаштириш имконини берадиган сезиларли тажриба
тўпланди.

Айни пайтда шуни очиқ эътироф этишимиз лозимки,
Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти минтақа учун жуда за-
рур бўлган лойиҳа ва дастурларни мантиқий якунига ет-
казиш, Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг ҳар бир
аъзоси бу лойиҳаларнинг самарадорлиги ва аҳамиятини
ўз мисолида ҳис этишига имкон берадиган ҳамкорлик
жипслашуви даражасига чиқа олгани йўқ. Назаримизда,
бундай шароитда, саъй-ҳаракатларнинг ҳаддан ташқари

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҮЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

майдалашиб кетиши Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти доирасида қўлланиладиган ташаббусларнинг самарадорлиги ва патижа беришини сусайтириб қўйиши мумкин.

Шу муносабат билан биз ҳозирги босқичда Ташкилотнинг кўплаб институт ва тузилмаларини барпо этишга зарурат йўқ, деб ҳисоблаймиз. Улар келажакда бизнинг эътиборимиз, имкониятларимиз ва саъй-ҳаракатларимизни ҳозирги пайтда минтақамиз учун ўта муҳим ва устувор бўлган асосий дастур ва лойиҳаларни амалга оширишга қаратиш ўрнига Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг туб мақсад ва вазифаларидан чалғитиши мумкин.

Биз шунга чуқур аминмизки, бугунги кунда биргаликда истиқомат қилишимиз ва қўшничилигимизнинг мавжуд ҳолатини, яъни минтақамиздаги айrim мамлакатларда узоқ йиллар мобайнида халқларимиз ва давлатларимизга, минтақа мамлакатлари ўртасидаги ҳамкорлик ва ишончни мустаҳкамлашга тузатиб бўлмайдиган даражада зиён етказаётган қарама-қаршилик ва урушлар туфайли туғилган кескин муаммоларнинг ҳал этилмаганини ҳисобга олмаслик мумкин эмас.

Ҳамкорлик истиқболлари ҳақида гапирап эканман, мен коммуникациянинг замонавий, ривожланган тизимини шакллантириш масалаларига алоҳида тўхталишни истар эдим. Чунки, бундай коммуникацияни шакллантирмай туриб, минтақадаги улкан иқтисодий салоҳиятдан халқларимиз равнақи йўлида фойдаланиб бўлмайди.

Анжуманда иштирок этаётган барча давлатлар транспорт тармоғи ва коммуникацион инфратузилма курилиши минтақани, нафақат бизнинг минтақамизни ривожлантиришда нақадар улкан аҳамият касб этишини яхши билишига аминман.

Шу муносабат билан, Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар давлат ва ҳукумат бошлиқларининг ўтган йил май ойида Ашгабатда Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти минтақасида транспорт ва коммуникацион инфратузилма ҳамда трансмиллӣ кувурлар тизимини ривожлантиришга бағишиланган наъбатдан ташқари учрашуви ўз вақтида бўлганини қайд этмоқчиман.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Шу билан бирга, бу борадаги ишларни танқидий баҳолар эканмиз, мавжуд транспорт йўналишларини қайта куриш ва янги йўналишларни барпо этиш йўли билан минтақадаги транспорт тармоғини кенгайтириш бўйича қабул қилинган қарорлар ҳаётга татбиқ этилишдан ҳали анча узоқда эканини кўрамиз.

Назаримда, ҳозир Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар ўртасидаги Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг Транспорт ва алоқа ўн ийлиги ҳаракат Дастури бўйича келишув жараёнини фаоллаштириш ҳамда дастурни босқичма-босқич амалга оширишга ўтиш зарур.

Марказий Осиё минтақаси учун Туркманбоши, Боку шаҳарлари ва Грузия портлари орқали Европа қитъасига чиқиши имконини берадиган Транскавказ йўналиши ўта муҳим ва амалга ошириш мумкин бўлган йўл ҳисобланади.

Европа Иттифоқи ва бир қанча ҳалқаро ташкилотлар Марказий Осиё минтақасига кенг транспорт йўли очадиган бу йўналишни ривожлантиришга ижобий баҳо бермоқдалар. ТРАСЕКАнинг турили йўналишларни қамраб олган лойиҳаси мана шу фояни амалга оширишга қаратилгандир. Назаримда, бу лойиҳа яхшигина молиявий базага эга.

1996 йил май ойида **Сераҳс — Машҳад — Бендер — Аббос** темир йўлининг очилиши Ўзбекистон ва бутун минтақа учун катта аҳамият касб этади. Бу йўлнинг ишга туширилиши билан Марказий Осиё мамлакатларининг Форс кўрфазидаги денгиз портларига чиқиши учун ҳақиқий имконият пайдо бўлди. Бу лойиҳанинг амалга оширилиши мамлакатларимизнинг иқтисодий ҳамкорлик доирасида амалий ҳамкорлик қилиш имкониятларини равшан намойиш этади.

Бугунги кунда минтақамиз мамлакатларини Хитой ҳудуди, шунингдек, Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ва Япония билан боғлайдиган магистраль курилиши ва унинг ишга туширилиши улкан аҳамият касб этади.

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, биз, илгаригидек, Афғонистон ҳудуди орқали Покистоннинг Ҳинд океанидаги портларига чиқишидан манфаатдормиз.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Фақат Афғонистонда давом этаётган уруш ва бекарор вазият бу Дастанрн амалга ошириш йўлида асосий тўсиқ бўлиб қолмоқда.

Телекоммуникацион алоқаларни ривожлантиришда энг янги технологиялардан фойдаланиши алоҳида қайд этиш лозим. Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар телекоммуникация тизимларининг Транс – Осиё – Европа оптик-тола кабель тизимиға кўшилиши бунга мисол бўла олади.

Ўзбекистон ҳудуди орқали ўтган оптик-тола кабель алоқа йўлининг қурилиши 1997 йил ноябрь ойида туталланган. Шарқ билан Фарб ўргасида тез ҳаракатда бўлувчи минглаб каналлар бўйича юксак сифатли алоқани ташкил этиш, шунингдек, видео-конференц алоқани амалга ошириш имконини берадиган рақамли жиҳоз ўрнатилиб, ишга туширилди.

Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар минтақаси учун бугунги кунда долзарб бўлган яна бир муаммо – наркотик моддаларни ишлаб чиқариш ва уларнинг контрабандаси билан шуғулланиш муаммосига тўхтамоқчиман.

Ўзбекистон мустақилликка эришган пайтидан бошлаб наркобизнесга қарши кураш борасида улкан саъй-ҳаракатлар қилмоқда ва муайян қадамлар кўймоқда.

Биз наркотик моддалар тарқатилишининг ҳалокатли оқибатларини сергаклик билан баҳолаган ҳолда, бу иллатга қарши курашда саъй-ҳаракатларимизни бирлаштиришимиз зарур.

Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар ўргасида наркотик ва психотропик моддалар контрабандаси ва божхона қаллобликларига қарши кураш соҳасида ҳамкорлик қилиш бўйича ўзаро тушуниш ҳақида Меморандум тайёрлаш foяси бу моддаларнинг гайриқонуний савдоси ва олиб ўтилишига қарши курашда кўмаклашади, деб ўйлайман.

Муҳтарам Раис жаноблари!

Биз кун тартибиға сиёсий хусусиятга эга бўлган, бунинг устига, Афғонистон ва Тоҷикистондаги вазият сингари мураккаб муаммоларни киритмасликка келишиб ол-

ИСЛОМ КАРИМОВ

гамиз. Айни пайтда биз Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо бўлган бу мамлакатларда мустаҳкам ва узоқ муддатли тинчлик ўрнатилмай туриб, ҳамжамиятимиз доирасида тўла иқтисодий ҳамкорлик ҳақида гапириш қийин эканини ҳам яхши англаймиз.

Бундан ташқари, Афғонистонда давом этаётган уруш ва Тожикистондаги чигал вазият доимий равицда минтақадаги давлатларнинг сиёсий кутбларга бўлинишига сабаб бўлиб ҳамда минтақамиз ва ундан ташқаридаги барча давлатлардаги барқарор вазиятта хавф солиб тураверади.

Мен бу ўринда вазиятни сиёсий жиҳатдан изга солиш, бунинг устига, таназзулнинг чўзилиб кетишида кимлар айбор экани тўғрисида гапириб ўтироқчи эмасман.

Шу билан бирга, ижозатларингиз билан, бу ерда Эрон Ислом Республикаси Президенти жаноб Хотамий айтиб ўтган гапни яна бир бор такрорлашни лозим топаман.

Ҳа, ҳақиқатан ҳам, Ислом ва Шарқ цивилизацияси ҳамда фалсафасининг ўзакланишида муҳим ўрин тутган ўлкамиз жаҳон цивилизациясига салмоқли ҳисса қўшган жуда кўп фан ва маданият арбобларини, файласуф ва математикларни етишириб чиқарган.

Шу маънода олиб қаратандা, қадимий маданияти, буюк аждодларининг донишмандлиги билан фаҳрланиши лозим бўлган мамлакатлар — Афғонистонда 20 йилдан бўён биродаркушлиқ, фуқаролик уруши давом этаётгани, Тожикистонда эса, 5 йилдан бўён қалтис вазият сақланиб турганини тушуниш жуда қийин!

Назаримда, бутун минтақамида тинчлик ва барқарорликка эришиш, мамлакатларимизнинг келажақдаги тараққиёти учун асосий йўналишлардан бири — Афғонистон ва Тожикистонга, биринчи навбатда — уларнинг иқтисодиётини тиклаш ва оёқقا кўйиш масалаларида, келишилган ҳолда муайян ёрдам кўрсатиш дастурини ишлаб чиқиб, амалга ошириш муҳим аҳамият касб этади. Ҳозир бу масала минтақадаги мамлакатлар учун энг муҳим муаммолардан бири бўлиб қолмоқда.

Сўзимга якун ясаб, шуни яна бир бор таъкидлашни истар эдимки, бизнинг ташаббус ва амалий ҳаракатларимиз, энг аввало, ўзаро фойдали иқтисодий ҳамкорликнинг

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Иқтисодий ва гуманитар масалаларини ҳал этишга қаратилиши керак. Бу маңнода коммуникацияларни ривожлантириш, мен шу ўринда С. Ниёзовнинг фикрини құллаб-кувватлайман, бизни бир-биримиз билан боялайдиган мұхым бүғин бўлиши лозим.

Назаримда, бизнинг энг мұхым вазифамиз — айрим мамлакатларнинг ҳукмронлик қилишга бўлган ҳар қандай хатти-ҳаракатининг олдини олиш, бунга имкон бермаслик — agar кимда шундай ниятлар бўлса, улардан воз keчиш лозим, албатта, — қабул қилинаётган қарорлар Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо бўлган барча давлатларнинг манфаатларига мос келиши, шу билан бирга, бизни бирлаштириб, интилаётган мақсадларимиз доирасидан чиқмаслигига эришишдан иборат.

Ўзбекистон Республикаси делегацияси номидан Қозогистон Республикаси ҳукуматига, энг аввало Президент Нурсултон Назарбоевга кўрсатилган меҳмондўстлик ва эҳтиром учун самимий миннатдорлик билдиришга изжозат бергайсиз.

Ишончим комилки, Алматида давлат бошликларининг учрашуви Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар ўртасидаги ҳамкорликни ривожлантиришга янги куч бағишлайди.

Фурсатдан фойдаланиб, Қозогистон Президенти Нурсултон Назарбоевни кейинги муддатта ташкилотимиз Раиси вазифасини бажаришга киришгани билан табриклайман.

Эътиборингиз учун ташаккур.

1998 йил 10 май

ХАЛҚ БИЗДАН АМАЛИЙ ИШЛАРНИ КУТМОҚДА

Азиз дўстлар!

Мұхтарам депутатлар!

Энг аввало, бугун сизлар билан яна бир бор юз кўришиб турғанимдан ғоят мамнун эканимни билдиришга ва сизлар орқали Қашқадарё халқига ўзимнинг чуқур хурмат-эҳтиромимни изҳор этишга ижозат бергайсизлар.

Қашқадарё вилояти юртимиз халқ хўжалигига туттан ўрни, унинг моддий ва маънавий салоҳияти, ориятли, магбур ва танти инсонлари билан маълум ва машхурдир.

Вилоятнинг пахта ва дон етиширишдаги ўрни катта. Мамлакатимизнинг ривожи ва тараққиёти асоси бўлмиш ёқилғи маҳсулотларини етказиб беришда ҳам Қашқадарё етакчи ўринда туради. Ўзбекистон халқининг кундалик эҳтиёжига айланган табиий газнинг 90 фоизи ана шу ерда ишлаб чиқарилади. Толлимаржон ГРЭСи, Муборак гази, Шўртандарё мурасимларини ишлаб чиқарилади. Биринчидан Қашқадарёнинг мамлакати иқтисодий тараққиётига кўшаётган жуда катта ҳиссасини кўрсатиб туради.

Фузор — Бойсун — Кумқўрон темир йўли қурилиши мамлакат халқ хўжалиги учун катта воқеадир. Бугун вилоятда ана шундай улкан қурилишлар салмоғи тобора ошиб бормоқда. Натижада воҳанинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маънавий тараққиёти тобора кучаймоқда.

Полиэтилен маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган Шўртандарё мурасимларини ишлаб чиқаради. Биринчидан Қашқадарёнинг мамлакати иқтисодий тараққиётига кўшаётган жуда катта ҳиссасини кўрсатиб туради. Биринчидан Қашқадарё мурасимларини ишлаб чиқаради. Корхона қурилишига АҚШ, Германия, Япония ва бошқа давлатларнинг нуфузли компаниялари жалб этил-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ган. Иншоот қурилишига 600 миллиондан күпроқ АҚШ доллари миқдорида сармоя сарфланиши күзде тутилған.

Қашқадарे бой тарихий маданиятга эга. Қадимий Кеш, Насаф, Косон, Фузор ва бошқа ўнлаб шаҳарлар бу воҳа халқи ноёб маданиятидан гувоҳлик беради. Бу қадим шаҳарларимизнинг тарихий шухрати ёш авлодни ватанпарварлик ва истиқдол фояларига садоқат руҳида тарбиялашга хизмат қылмоқда. Шаҳрисабзнинг буюк бобокалонимиз Амир Темур номини олган мўътабар орден билан мукофотланишида улкан бир маъно бор.

Шу билан бирга, холисона тан олишимиз керак, Қашқадаре вилоятида мавжуд табиий, иқтисодий ва молиявий имкониятлардан, аввалимбор шу воҳада яшаётган меҳнаткаш, заҳматкаш, мард, кўпни кўрган халқнинг салоҳиятидан ва имкониятларидан тўлиқ фойдаланилмаяпти.

Барчамизни ташвишга солаёттан баъзи бир бузилишлар кўп қиррали иқтисодиётни ривожлантириш борасидаги давлатимиз ягона сиёсатининг бажарилишига хавф солмоқда.

Хурматли дўстлар!

Бугун сизлар билан бундан икки ярим йил бурун мана шу залдаги мажлисимизда ўтган гапларни эслаб, очиқчасига сўзлашиб, сизлар билан берилган ваъдалар, келишилган масалалар ҳақида атрофлича фикр алмашиб, тегишли хуласалар чиқариб, янги режаларимизни белгилаб олишимиз керак.

Хўш, ўша мажлисда нима гаплар бўлган эди?

Агар ёдингизда бўлса, мен ўшандада вилоятнинг янги сайланаётган биринчи раҳбарига қаратада: “Билиб қўйинг, мана шу юртнинг тақдирини сизга ишониб топширяпмиз. Сиз энди буларга бош-қош бўлинг, дардига ҳамдард бўлинг, кўнглига яқин бўлишга ҳаракат қилинг. Сиз шу элнинг фарзандисиз, унинг олижаноб фазилатларини ҳам, камчиликларини ҳам яхши биласиз. Вилоятни ўрганиш учун сизга вақт керак эмас, чунки шу жойда туғилиб-ўсгансиз. Бу жойнинг шароит ва имкониятларини сиздан яхши биладиган одам йўқ”, деган мазмундаги сўзларни айтган эдим.

Ўшанда Озод Пармоновга яна: “Аввало, гуруҳбозлик, маҳаллийчилик, уруғчилик-қабилачилик каби иллатлар-

ИСЛОМ КАРИМОВ

дан йироқ бўлинг. Чунки вилоятда бундай хавфли сарқитлар ҳали ҳам бор. Асосий вазифа — одамларнинг руҳини кўтариш, бошини силаб ҳимоялаш, уларнинг кучфайрати, имкониятларини тўғри йўлга солишдан иборат”, деб айтган эдим.

Бу юртда шундай одамлар яшайдики, уларнинг кўнглини, қадду қоматини кўтарсанг, ҳақ гапни айтсанг, ҳақиқий етакчи бўлсанг, улар билан ҳамдард, елкадош бўлиб яшасанг, ҳамма нарсага эришиш мумкин, деб айтган эдими-йўқми?

Хўш, мана энди бу гапларга икки ярим йил бўлди. Албатта, ўтган давр мобайннида вилоятда салмоқли ишлар ҳам, ўзгаришлар ҳам бўлди. Қашқадарё халқи шу айтиган гапларга, янги раҳбарга ишониб, мерос бўлиб қолган камчиликларни бартараф этамиз, деб ишлади. Шаҳарларда ҳам, қишлоқларда ҳам ижобий ишлар бўлди. Галла, пахта этиштириш бўйича режалар удаланди. Ўйлайманки, вилоятнинг бу йилги ҳосили ҳам ёмон бўлмайди.

Албатта, бу ишларнинг барчасини эътироф этиш керак. Буни тан олмаслик инсофдан эмас.

Лекин бўлаётган ижобий ишларни ҳам тан олиб, вилоятда рўй берәётган бальзи хатарли ишлатларининг олдини олмасак, жамоатчиликнинг диққат-эътиборини бу ҳолни бартараф этишга қаратмасак, унинг салбий оқибатлари ҳаётимизда катта тўсиқ бўлиб қолиши муқаррар.

Гап нима ҳақида бормоқда? Бизни ташвишга solaётган масала кадрларни танлаш, уларни тарбиялаш, уларнинг қобилият-имкониятларига қараб жой-жойига қўйиш. Уларга ишонч билдириб, вилоятда соглом муҳит яратиш ҳақида кетмоқда.

Кейинги икки ярим йил ичидаги вилоят ҳокими тасарруфига кирадиган раҳбарларнинг 46 фоизи, ижтимоий соҳа раҳбарларининг 60 фоизи, савдо, маиший хизмат, иқтисодий соҳа раҳбарларининг 56 фоизи, “Ўздонимаҳсулот” ҳиссадорлик уюшмаси тизими раҳбарларининг 60 фоизи алмаштирилган.

Вилоятдаги ва туманлардаги, хўжаликлардаги барча катта-кичик лавозимларга раҳбарлар тайинлашда холисона қараш ўрнига таниш-билишчилик, уручилик, ошна-оғай-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

нигарчилік, маҳаллийчилік каби иллатлар ҳукм сурмоқда. Ақвол шу даражага етиб борганки, раҳбар назарида яхши күринган одам лавозим олади, назарига хунук күринган, ёқмаган одам вазифадан четлашади. Бошқача айтганда, кадрларни тайинлашда раҳбарнинг субъектив қарашлари асосий омил бўлиб қолган.

Бундай қарашлар, бундай сиёsat нимага олиб келиши ни ўзимизга тасаввур қилишимиз қийин эмас. Авваламбор, лаганбардор, хушомадгўй “лаббай”чиларнинг сони кўпайишига ва ҳудудда соглом мұхитни, адолатни бузишга, шунинг оқибатида аҳолининг ишончини йўқотишга, раҳбарлар ва ҳокимиятларни обрўсизлантиришга олиб келиши турган гап.

Ахир, ҳокимият ва назорат идораларида, маъмурий-хукукий муассасаларда мана шу принципда таинланган раҳбарлар ўтиrsa, бу жойда қонун ва адолат ҳукмронлиги ҳақида гап бўлиши мумкинми?! Шундан кейин қонуннинг кучи, қонуннинг таъсири, қонуннинг обрўси, қонунга — адолатга одамларнинг ишончи ҳақида галиришининг нима ҳожати бор?

Барака топкурлар, қани, айтинглар-чи, ҳоким — халқнинг хўжайними ёки халқнинг ҳимоячисими?! Биз қайси даврда яшаемиз?! Бундай майманлик, димордорлик ва бундай тақаббурлик қаёқдан пайдо бўлди ўзи?!

Ўллайманки, одамнинг ақли бовар қилмайдиган бундай ҳолатларни вилоятда содир бўлаётган қонунбузарлик ва ўзбошимчалик, раҳбарларнинг ҳаддидан ошиб кетаётганилиги, вилоят ҳаётида мавжуд бўлган баъзи бир хунук ҳолатларни ва ҳақиқатни яшириш, ошкора қилмаслик каби ҳаракатлар билан изоҳлаш мумкин.

Ишлаб чиқариш соҳасида, ижтимоий ривожланиш, социал муаммоларни ечиш, одамларнинг ҳукуқини ҳимоя қилиш, ўсиб бораётган эҳтиёжларни қондириш масалаларида йўл қўйилаётган като ва камчиликларни холисона тан олиш ва уларни ҳал қилиш йўлида жамоатчиликни жалб қилиш ўрнига аҳволни безатиб кўрсатишдек интилишлар ҳукм сурмоқда.

Бу фикр ва холосаларнинг исботи ўлароқ, вилоятда иқтисодий аҳволни яхшилаш, ислоҳотларнинг самараси

ИСЛОМ КАРИМОВ

ва натижаларини ошириш мақсадида олиб борилаётган ишларнинг қониқарсизлиги кўзга ташланади.

Вилоятда мавжуд 47 та қўшма корхонанинг учдан бир қисми фаолият кўрсатмаяпти. Улар томонидан маҳсулотларни экспорт қилиш ишига эътибор берилмаган. Қўшма корхоналарнинг аксарияти ички бозорда тижорат ишлари билан шуғулланмоқда. Низомда белгиланган ишлаб чиқариш фаолияти эсдан чиққан. Бу осон йўл билан пул топиш, ўзини ҳам, жамиятни ҳам алдашдан бошқа нарса эмас.

Шу йилнинг биринчи чорагида саноат корхоналарининг 28 таси ишлаб чиқариш ҳажмини камайтириб юборган. Жумладан, енгил саноат маҳсулотлари 36 фоиз, гишт 21 фоиз, темир-бетон 37 фоиз камайган.

1998 йилнинг 1 апрелидаги ҳолатта кўра, саноат корхоналарининг омборларида 2 миллиард 300 миллион сўмлик тайёр маҳсулот мавжуд. Шундан 250 миллион сўмлиги 2-3 йилдан бери сотилмай ётибди.

“Қаршиқурилиш” маҳсус саноат корхоналари бошқармаси, Шаҳрисабз “Кристалл” корхонаси, шароб-консерва ва шароб-ароқ заводлари, қурилиш материаллари ва конструкциялари корхонаси ишлаб чиқариш ҳажмини сурункасига камайтириб келмоқда.

Янги қурилган “Каштекс” очиқ ҳиссадорлик жамиятининг фаолиятини олсак. Бу корхона замонавий технологик ускуналар билан жиҳозланган. Хом ашё билан шу ернинг ўзида тўла таъминланади. Бироқ ишлаб чиқараётган маҳсулотларининг сифати паст, экспорт қилишга ярамайди. Шунинг учун ҳам корхона ичкор иктиносидий аҳволга тушиб қолган. Бу ҳол энг замонавий технологияни зарур даражада эгалламаслик, ишчи кадрларни тайёрламаслик, касб маданияти ва дунёқарашини шакъллантирмаслик, охироқибатда эса ташкилий жиҳатдан раҳбар кадрларни танламаслик натижасида юз берган ҳодисадир.

Қашқадарё вилояти аҳоли сони ва меҳнат ресурслари нинг тез ўсиши билан ажralиб туради. Жорий йилнинг 1 январь ҳолатига кўра, меҳнат ресурслари ўтган йилга нисбатан 4,4 фоиз кўпайди. Бу ўз навбатида зудлик билан янги иш ўринларини яратишни тақозо этади.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Аммо бу борадаги амалий ишлар қониқарсиз бажарилмоқда. Жұмладан, вилоятда ўтган йили янги иш жойлағини ташкил этиш топшириғи атиғи 38 фоиз, Касби туманида 7 фоиз, Чироқчыда 12, Дәхқонобод туманида эса 16 фоиз бажарилған. Курилиш соҳасидаги ишлар ҳам талабға жавоб бермайды. Құпгина ташкилоттарнинг ақволи тобора ёмонлашмоқда. Ажратылған капитал маблағлардан тежаб-тергаб, оқилюна фойдаланилмаётгандылығы сабабли курилиши тугалланмаган иншооттар сони кейинги йилдарда иккі баравар күпайды. Уларнинг умумий қиймати 8 миллиард 330 миллион сүмдан ошиб кетди. Хұжасизлик, ишга лоқайдлық билан қараңшылаштырылғанда да касаллардың қараша тағы да жақсыраңған. Ажратылған капитал маблағлардан тежаб-тергаб, оқилюна фойдаланилмаётгандылығы сабабли курилиши тугалланмаган иншооттар сони кейинги йилдарда иккі баравар күпайды. Уларнинг умумий қиймати 8 миллиард 330 миллион сүмдан ошиб кетди. Хұжасизлик, ишга лоқайдлық билан қараңшылаштырылғанда да касаллардың қараша тағы да жақсыраңған.

Бюджетта үндирілмаган боқимандалик қарзлар миңдори 1998 йил 1 январда 6,2 миллиард сүмни ташкил эттеган бўлса, 1998 йил 1 апрелда бу кўрсаткич 8 миллиард 74 миллион сүмни ташкил этди. Мутасадди ташкилотлар раҳбарларининг йўл қўйған камчилиги бутун вилоят халқ хўжалигини орқага тортишга сабаб бўлмоқда.

Бюджет кўрсатмалари ва даромадлари бажарилмаса, ойлик-маош ҳисобидан яшаёттани ўқитувчилар, шифокорлар, маъмурый ташкилоттарнинг ходимлари каби хизматчиларнинг иш ҳақи нима ҳисобидан тўланади?

Вилоят молия ташкилотлари ва солиқ идоралари раҳбарлари бу саволга қандай жавоб беради?

Хурматли депутатлар!

Сизларга маълумки, қишлоқ хўжалик соҳасини тубдан ислоҳ қилиш ишига ҳар галгидан ҳам жиддийроқ эътибор бермоқдамиз. Дарҳақиқат, бу бизнинг мамлакатимиз учун ниҳоятда катта аҳамиятга эга. Шуни назарда тутиб, биз деҳқончиликни тубдан ўзгартириш, унинг маданиятини ошириш, қишлоқ инфраструктурасини яхшилаш бўйича Давлат дастурини ишлаб чиқдик.

Олий Мажлиснинг кейинги сессиясида Ер кодекси, ширкатлар тўғрисида, фермер хўжалиги ва деҳқон хўжалиги ҳақидаги қонунлар туркуми қабул қилинди. Ер кадастри тўғрисидаги қонун лойиҳаси ишлаб чиқилди.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Энди бир замонлардаги кампаниябозлик, ур-сурлар, йўқдан йўндириб маълумот беришлар, баландпарвоз ҳисоботлар даври ўтди. Биз ҳаётимизнинг ҳар бир дақиқасида кундалик фаолиятимизда янгича фикрлаб, янгича ящаши жорий этмоғимиз керак. Фикрлаб яшаб, фикрлаб меҳнат қилишини ўрганмоғимиз лозим. Юқорида номлари зикр этилган қонунлар шуну тақозо этмоқда.

Кашқадарё воҳаси азалдан галлачилик, деҳқончилик ва чорвачилик соҳасида намуна бўлиб келган. Вилоятнинг иқлими, ер шароитлари, сув ва меҳнат ресурслари бугунги кунда тўлиқ ишга солинмаяпти. Улардан фойдаланиш даражаси анча паст. Биргина ҳосилдорлик кўрсаткичини таҳлил қилсак, бу борада йўл қўйилаётган камчиликлар кўзга яққол ташланади.

Мавжуд хўжаликларнинг 15 фоизи ҳар бир гектар ердан атиги 5-15 центнердан дахта ҳосил олганини қандай изоҳлаш мумкин? Сугориладиган майдонлардаги галладан Косон, Баҳористон, Қамаши ва Нишон туманларида 18-19 центнердан ҳосил олинганини ким нима билан оқлади?

Вилоят бўйича картошкадан ўртача 78 центнер, полиздан 60 центнер ҳосил олинган. Боғдорчилик ва узумчилик соҳасидаги аҳвол бундан яхши эмас. Бу ерга бўлган муносабатнинг ёмонлиги, ишни ташкил этишда жиддий хатоликларга йўл қўйилаётганлиги ва энг муҳими, деҳқон қалбига йўл тополмаслик, унинг тақдирига бефарқ қарашиб натижаси дейиш мумкин.

Вилоят бўйича 1997 йилда 47 та хўжалик йилни салкам 1 миллиард сўм зарар билан якуилаганини қандай изоҳлаш мумкин?

Вилоятда чорвачиликка муносабат ҳам аянчли аҳволда. Мазкур соҳа билан шуғулланадиган мутасадди ташкилотлар ва уларнинг раҳбарлари ҳамон ўз масъулиятларини чукур англаб етолмаяптилар. Натижада чорва маҳсулдорлиги йилдан-йилга камайиб бормоқда. Баъзи бир жамоа хўжаликларида соғин сигирлардан кунига ўртача 2,5 литр сут соғиб олинаётганини қандай тушуниш мумкин?

Вилоятда фермерларга етарли эътибор берилмаётир. Бир пайтлари кампаниябозлик авж олиб кетиб вилоятда ба-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ландпарвоз ҳисоботлар учун фермер хұжаликлари ташкил этилди. Бироқ улар мавжуд имкониятларни ва ҳәетий әхтиёжларни ҳисобға олмай ташкил этилғанлығи сабабли са-мараси паст бўлмоқда. Йилдан-йилга инқирозга учраб бор-моқда.

Ташкил этилган машина-трактор парклари деҳқонлар-нинг әхтиёжини қоидиролмаяпти. Бу тизим навбатдаги тад-бирибозлик шаклини олган. Қофзода техника деҳқон ихтиёридан кетган бўлса-да, амалда эса таъмирлаш ҳамон деҳ-қон зиммасида турибди. Бир сўз билан айтганда, деҳқон ҳаётида туб ўзгариш бўлгани йўқ.

Вилоятда қишлоқ хұжалигида техникадан фойдаланиш даражаси анча паст. Таъмирлаш корхоналари ўzlари то-монидан режалаштирилган ишларни ҳам етарли даражада бажаришмаяпти. Мавсумда 30-40 фоиз техника ишла-майди.

Техникага муносабат шундай бўлгач, меҳнат унумдор-лиги, иш сифати ва ҳосилдорлик хусусида нима дейиш мумкин? Мазкур соҳа раҳбарлари ўз ишларига шунчалик совукқонлик билан қарар эканлар, ўzlарини эгаллаб тур-ган лавозимларига маънавий жиҳатдан муносиб эканлик-ларини нима билан оқладилар? Нима учун айрим ман-сабпастнинг манфаати учун бутун жамият зарар кўри-ши керак экан? Бунга чек кўйиш вақти келди!

Вилоятда вужудга келган бундай салбий ҳодиса учун ҳокимлик жавоб бериши лозим.

Вилоятда кейинги уч йил мобайнида ижтимоий соҳада, жумладан, ҳалқ таълими, соғлиқни сақлаш, маданият, спорт, ижтимоий таъминот ва ахолининг бандлиги, маъни-вият ва маърифат масалалари бўйича анча муаммолар очил-масдан қолмоқда.

Вилоятда жиноятчилик ўсиб бормоқда. Қасддан одам ўлдириш, унга сүнқасд қилиш қарийб 5 фоиз, номусга тегиц 31 фоиз, мулкни ноқонуний ўзлаштириш ва талон-торож қилиш 51 фоиз, безорилик 7 фоиз, гиёхвандлик жиноятлари 36 фоиз ошган.

Ички ишлар ходимлари томонидан жиноят ҳақидағи ариза ва хабарларни қабул қилиш, рўйхатга олиш ҳамда

ҳал қилишда қонунчиллик талабларини қўпол бузиш, жиноятларни қасдан ҳисобдан яшириш ҳолатлари мавжуд.

1995 йилда 45 та, 1996 йилда 51 та, 1997 йилда 45 та ва жорий йилнинг тўрт ойи мобайнида эса 22 та жиноят турли усуллар билан ҳисобдан яширилган. Вилоятда вазиятни сунъий равишда юмшатиб кўрсатиши мақсадида ўта оғир ва оғир жиноятлар енгил жиноятлар сифатида рўйхатдан ўтказилиб, тергов қилинган.

1996 йилда вилоят ички ишлар идораларининг 11 нафар, 1997 йилда 15 нафар ходими жиноят содир этган. Шу йилнинг ўтган 4 ойида 7 ходим жиноятга кўл урган.

Масалан, Косон тумани ички ишлар бўлими милиция катта лейтенанти, терговчи А. Боймуродов, Яккабоғ туман суди раиси О. Шоймардонов пора олганлиги учун озодликдан маҳрум этилганлар.

Ички ишлар ва бошқа маъмурӣ идоралар томонидан тергов қилинаётган ишларда жиддий камчиликларга йўл қўйилмоқда. Тергов муддатлари бузилишидан ташқари сифатсизлиги сабабли, судлар томонидан кўшимча терговга қайтарилаётган жиноят ишлари сони ортмоқда.

Иқтисодий жиноят ва коррупция вилоятда ўсиб бормоқда. 1997 йилда текширилган 296 та ташкилот ва корхонадан, яъни ҳар икки ташкилотдан бирида талон-торожлик, моддий бойликларни ўзлаштириш ҳолатлари юз берган. Улар томонидан 12,8 миллион сўмлик ўзлаштириш фактлари аниқланган.

Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банки вилоят бўлими бошқарувчиси Файбуло Амиркулов ўз хизмат ваколатларини сунистельмол қилганлиги учун жиноий жавобгарликка тортилди. Муборак туман дон маҳсулотларини қабул қилиш ва сақлаш очиқ ҳиссадорлик жамияти раиси Д. Олимов омбор мудири Ф. Узоқов билан 516 тонна дон маҳсулотларини талон-торож қилиб, ўзлаштирганлиги аниқланган.

Гузор пахта тозалаш очиқ ҳиссадорлик жамиятида кўшиб ёзиш бўйича жиноий иш қўзғатилган. Ҳозиргача 1309 тонна чигит камомади аниқланган. Нишон туман дон маҳсулотларини қабул қилиш ва сақлаш очиқ ҳиссадорлик жамиятида (раиси Асқарали Бегматов) 1996 йил

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ҳосилининг ўзидан 1200 тонна дон маҳсулотлари камомади чиқди.

Аввал таъқид этилганидек, вилоятда юз берәёттган жиңдий камчиликлар асосан жойларда масъул шахсларнинг номуносиблигидан келиб чиқмоқда.

Маълумотларга қараганда, икки йил мобайнида қишлоқ хўжалик соҳаси раҳбарларининг 63 фоизи янгидан тайинланган. Нишон туманидаги айрим хўжаликларда 3-4 мартадан раҳбар янгиланган. А. Қодиров номли жамоа хўжалигида 2 йилда 4 та раис алмаштирилган.

“Қашқадарёгўштсаноат” ҳиссадорлик жамияти, “Агромашсервис” ҳиссадорлик жамиятлари уюшмаси, “Қаршикурилиш” бирлашмаси, Шаҳрисабз шароб-ароқ ҳиссадорлик жамияти раҳбарлари шу давр мобайнида икки-уч мартадан алмаштирилган. Вилоятдаги мавжуд 12 та банкдан 9 тасининг раҳбари янгиланган.

Маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, шахсий садоқатига қараб лавозимга кўйиш кундалик ҳодиса бўлиб қолган. Аҳолининг гашига, иззат-нафсига тегадиган “юқори зона”, “ўрта зона”, “пастки зона” кадрлари деган иборанинг кўлланиши хунук бир анъанага айланган.

Вилоят раҳбариятининг адолатсиз кадрлар сиёсатидан фойдаланиб, илгари вазифасини сунистеъмол қилиб бўшатилган, ишни эплай олмаган кимсалар турли йўллар билан яна раҳбар лавозимларга ўрнашиб олганлар.

Вилоятда ислоҳотларнинг суст кетишига ижро интизомининг бўшашиб кетганлиги ҳам сабаб бўлмоқда. Кўп хужожатлар жойларга кеч етказилади, уларга эътибор ҳам талаб даражасида эмас. Фармон ва қарорлар асосида вилоят ҳокимлигига қабул қилинаётган хужожат асоссиз рационда доимо кечиктирилиб қабул қилинган.

Аҳоли талаб ва эҳтиёжларига етарли аҳамият берилмаётгани, баъзи раҳбарларнинг ношудлиги, айниқса, фуқароларга нисбатан адолатсизликка йўл кўйиш ҳоллари республика ташкилотларига ёзма ва оғзаки мурожаатларнинг кўпайшига сабаб бўлмоқда.

Президент девонига келган хатлар сони 1997 йилда 88 фоиз, шу йилнинг 4 ойида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 37 фоиз кўпайган. Хукуқ-тартибот органларининг

ИСЛОМ КАРИМОВ

ишидан порози бўлиб ёзилган хатлар сони 1997 йилда 1996 йилга нисбатан 5 баробар, ҳалқ таълими, соғлиқни сақлаш соҳаси кадрларининг лавозимларини сунистельмол қилаётганидан порози бўлиб ёзганлар сони бир неча баробар ошган.

Шу йилнинг 4 ойи мобайнида келган 814 та хат ва аризада, қабулда бўлган 116 фуқаронинг мурожаатларидан 47 фоизида маъмурий-хукуқий, 52 тасида эса кадрларнинг номаъкулчиликлари тўғрисида фикр билдирилган.

Ариза, шикоят, норизо бўлаётган одамларнинг сони кескин кўпайиб боришининг асосий сабаби, бугун Қашқадарёда вужудга келган вазиятнинг энг номақбул томони шундаки, шу воҳада яшайдиган одамларнинг аҳволи, уларнинг дардлари, эҳтиёжлари кўп жойларда, кўп ҳолатларда эътиборсиз қолмоқда.

Бошқача айтганда, вазифада ўтирганлар, амалдорлар — тепадан пастга қадар — ҳалқ дардини ўйлаш ўрнига ўзаро бирров-бировининг айбини ахтариш билан банд.

Бир гуруҳ иккинчи гуруҳ устидан, иккинчи гуруҳ биринчи гуруҳ устидан ёзади. Кўпчилик раҳбарлар, ҳаттоқи хукуқ-тартибот органларида ишлаганлар ҳам, одамларни ҳимоя қилиш, ўз бурчларини вижданан бажариш, қонун устуворлигини таъминлаш, адолат ўрнатиш ўрнига бирбирининг орқасидан кузатиш билан овора.

Ким кимнинг жияни, ким кимнинг поччаси, қайси лавозимга ким ўтди-ю, ким вазифасиз кўчада қолди — гуруҳларни фақат шу нарса қизиқтиради. Қоровуллик бўлса ҳам, барибир вазифа керак.

Бунақа ўйинлар, бунақа бемаъни мусобақалар қандай хунук оқибатларга олиб келиши ҳақида гапириш ортиқча.

Табиий савол туғилади: нима, Қашқадарёда ечилмаган муаммолар йўқми?

Гап ишлаб чиқариш ҳақида, пахта ёки галла ҳақида эмас. Сўз, биринчи навбатда, одамларнинг турмуши, ижтимоий масалалар ҳақида бормоқда.

Магазинларда етарли мол борми-йўқми?

Одамларнинг ўз эҳтиёжларига керакли молларни сотиб олиши учун пули, ойлиги борми?

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Нафақалар ўз вақтида бериляптими?

Деҳқонлар ўз вақтида маошларини күрятпими?

Касалхоналарда ахвол қандай? Дори-дармон таъмино-ти қандай?

Мактабларда ахвол қандай? Муаллимларнинг дардини ўйладиган, фарзандлар тақдирни учун қайғурадиган раҳбарлар борми?

Санитария ахволи қандай? Аҳолини тоза сув, газ билан таъминлаш қай даражада?

Мелисаларнинг ўз бурчларини бажариши қандай? Ёки уларнинг ўзларини тартибга чақириш керакми?

Бу каби саволларнинг охири йўқ. Қани, баъзи саволларга жавоб топиш мақсадида бутунги Қашқадарёнинг ахволини кўриб чиқайлик.

Бугунги кунда деҳқонларнинг иш ҳақи бўйича қарз 961 миллион сўмни ташкил этади.

Саноат, курилиш ва бошқа соҳаларни ҳам қўшиб ҳисобласак, вилоят меҳнаткашларига салкам 1,5 миллиард сўмлик иш ҳақи тўланмаган.

Қарши, Фузор, Шаҳрисабз, Чироқчи туманларида ўтган йил ва бу йил ҳисобидан 2 ёшга тўлмаган болаларга 193 миллион сўмлик, 16 ёшгача бўлган болалар учун бериладиган 75 миллион сўмлик нафақа тўланмаган.

Вилоят бўйича ҳар минг кишига 3 та майший хизмат шоҳобаси тўғри келади. Муборак, Яккабоғ, Косон ва Чироқцида бу кўрсаткич бундан ҳам паст.

Ўтган йили вилоят матлубот жамиятларига қарашли ташкилотлар 946 тонна гуруч, 194 тонна шакар, 293 тонна чой, 200 тонна макарон, 452 тонна совунни, “Қашқадарёсавдо” концерни ташкилотлари эса 110 тонна гуруч, 15 тонна чой, 36 тонна совун олишни ва аҳолига етказишини таъмин этмаган. Айни пайтда аҳолининг, айниқса, қишлоқда яшайдиган одамларнинг шу маҳсулотларга бўлган эҳтиёжи қондирилмаган.

Мактаб ва боғчаларнинг ахволи хароб. Янги лицей ва колледжлар учун бинолар қурилиши суст ахволда.

Фузор, Қамаши, Нишон, Косон, Чироқчи туманларида тоза ичимлик сув етишмайди.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Вилоятнинг жуда кўп аҳоли пунктларига газ етиб келмаган. Айрим туманларда санитария-эпидемиологик аҳвол мураккаблигича қолмоқда.

Муаммолар жуда кўп. Нега шунга эътибор бермайсизлар?

Ўзаро тирноқ остидан кир қидиришга кетган вақтнинг жуда бўлмаса юздан бирини муаммолар ечимига, яхши мақсадга ишлатиласа эди, олам гулистон бўларди. Одамлар ҳам сизлардан рози бўларди.

Бизга ишонган, бизни шу вазифаларга қўйган ҳалқ биздан “ўйин” ларни, турли фиску фасод гапларни эмас, амалий ишларни кутяпти. Аслида ҳалқ шунинг ҳисобидан бизга ишонч билдиради. Баҳони ҳам шунга қараб беради.

Кимки шу ҳақиқатни унуглан бўлса (бу ҳақда аввал ҳам минг марта айтганман, бугун яна тақорорлаб айтаман), кимки шу ҳақиқатни унуглан бўлса, ундай кимсанинг раҳбарлик курсисида ўтиришга ҳаққи йўқ.

Жамиятда раҳбарнинг ўрни бениҳоя мұхим. Ҳалқни эзгу ниятлар билан ўзига эргаштира олган раҳбар ҳамиша одамларнинг хурмат-эътиборида бўлади. Одамларни бир-бirlарига суюниб, таяниб, бир-бirlарини тушуниб, муаммоларни биргалашиб бартараф этишга даъват қилиш ҳақиқий раҳбарнинг ноёб фазилати ҳисобланади. Раҳбарнинг энг катта душмани — кибру ҳаво, ўзига бино кўйиш, ўзига ортиқча баҳо беришdir. Бундай раҳбар узоққа боромайди.

Раҳбарликнинг энг буюк мезони адолат. Бу сўзнинг замирида бутун ҳалқ тақдири, жамият истиқболи, мамлакатимиз келажаги мужассам бўлган. Буни чуқурроқ тушнайдик, чуқурроқ англайлик. Адолат ҳамма нарсадан устун бўлиши керак.

“Куч — адолатда” деган Амир Темур бобомиздинг бизга қолдирган ўтиг-насиҳатларини эсимиздан, ҳәёлимиздан чиқаришга ҳаққимиз йўқ.

Ўзидан бир погона юқори бўлган кишининг олдида икки букилиб, ўзидан бир погона паст бўлган одамни оёқ ости қилиш эски мустабид тузум ва жамиятнинг тимсоли эди. Биз бундай иллатлардан кутулишимиз, уни бутунлай йўқотишимиз керак.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Құлингиз остидаги кишилар сизга фақат хизмат юзасидан ҳисобот бериши мүмкін, холос. Инсон сифатида, шахс сифатида, қолаверса, фуқаро сифатида сиз билан тенг ҳуқуқли эканлигини ҳеч қаңон унутмаслик керак.

Оддий одамларнинг раҳбарга муносабати икки фуқаро ўргасидаги муносабаттана эмас. Айни пайтда у жамиятда қарор топадиган маънавий-рухий, сиёсий-ахлоқий мухитни ҳам яратади. Демак, ишлаб чиқариш маданияти, унинг самарадорлиги бевосита одамлар кайфиятига, раҳбарга бўлган муносабатига боғлиқ.

Ҳақиқий раҳбар барчага бирдай одилона муносабатда бўлади. Албатта, одамлар ҳар хил бўлади. Уларнинг орасида гап уқмайдиган, баъзан эса рўй-рост эътиroz билдирадиганлари ҳам бўлади. Халқ дегани барча фазилатлари билан бир қаторда нуқсонлари билан ҳам яхлитлигича халқдир. Ҳақиқий раҳбар ана шу яхлитликни англаб, ақл билан ҳис этиб, уларнинг бошини қовуштириб, ўзига эргаштира олиши билан халқ олдида муносиб ҳурмат ва иззат қозонади.

Одамларда фурур ва ифтихор туйғуларини кучайтириш — бизнинг вазифамиз. Токи улар ўз кучига ва истиқболига ишонсин, қилаёттан ишидан фаҳрлансин, ташаббускор бўлсин.

Ҳақиқий раҳбар одамларнинг кўнглига йўл топиб, уларни эзгуликка, яхшиликка, яратишга даъват қиласида ва ўзи ҳам одамлар юрагидан жой олади. Ана шундай баҳт барчага — каттаю кичик раҳбарларга насиб этишини хоҳлайман.

Азиз дўстлар!

Мен Қашқадарёни яхши биламан. Қашқадарё — буюк Ватан ичра яна бир азиз Ватанимдир. Қашқадарё дардини юрагимга жуда яқин оламан. Қашқадарёни, унинг одамларини яхши құраман. Уларни ҳурмат қиласан, ҳар қандай бало-қазолардан асраш учун керак бўлса ўзимни ҳам аямайман. Шунинг учун ҳам сизларга шу қадар куйибённиб галирятман.

Мен сизларни, сизнинг қиёғангизда бутун қашқадарёликларни ҳар қандай қийинчиликларни ентиб ўтадиган

ИСЛОМ КАРИМОВ

сабр-бардошли, иродали, айни пайтда яхшилик ва эзгуликни ҳимоя қиласиган кишилар деб биламан.

Сизларнинг улкан бунёдкорлик кудратингизни, истиқлол йўлидаги буюк интилишларингизни, келажакка катта ишонч билан қарайдиган, ўзининг куч-кудратига, ақл-заковатига ишониб яшайдиган сиз каби юртдошларимни юксак қадрлайман. Қашқадарёning қадимий шон-шуҳрати, асрлар мобайнида тўпланганд обрў-эътибори, маънавий, иқтисодий ва ижтимоий қудрати тикланиши йўлида бир ёқадан бош чиқариб хизмат қилишингизга ишонаман.

Барчангизга сиҳат-саломатлик, тинч-тотувлик, оиласигизга бахт-саодат ва фаровонлик тилайман.

Халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгашининг сессиясида сўзланган нутқ, 1998 йил 3 июнь

ТУРКИЙ ТИЛЛИ ДАВЛАТЛАР БОШЛИҚЛАРИНИНГ БЕШИНЧИ УЧРАШУВИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Жаноб Президентлар!

Ўзбекистон Республикаси делегацияси номидан Қозистон ҳукумати, шахсан Президент Нурсултон Назарбоевга қозоқларга хос анъанавий меҳмондўстлик ҳамда туркий тилли давлатлар бошлиқлари учрашувининг яхши ташкил этилгани учун самимий миннадорлик билдиришга ижозат бергайсизлар.

Бу анжуман бешинчи учрашувимиз бўлиб, биз ҳамжамиятимиз доирасида ҳамкорлик қилиш борасида етарли тажрибага эгамиш. Бизни қай даражадаги маънавий ва тарихий ноёб мерос яқинлаштирганини яхши биламиш, туркий тилли халқлар етакчилари анжумани доирасидаги ҳамкорлигимизнинг қай даражада катта имконият ва истиқболга эга эканини аниқ тасаввур қиласмиш.

Биз барчамизни бирлаштириб турган муҳим омил — туркий тилли халқларнинг тарихий, маънавий ва маданий яқинлиги эканини жуда яхши англаймиз. Вақт бизнинг ҳамкорлигимиз энг аввало ҳар бир мамлакат манфаатларининг барчамизнинг узоқ муддатли ҳамкорлигимиз талабларига жавоб берадиган умумий мақсадларга мос келиши туфайли ривожланиб бораётганини кўрсатди.

Анжуманимизга давлатларимизнинг турли даражадаги иқтисодий, маданий ва гуманитар алоқаларига ҳар томонлама кўмаклашиш ва уларни кенгайтиришга зарар етказидиган сиёсий, бунинг устига, ҳарбий-сиёсий тус бериш барчамиз учун номақбулдир.

Муҳтарам давлат бошлиқлари ва вакиллари!

Энг аввало, давлатларимиз манфаатлари муштараклигидан келиб чиқсан ҳолда, тарихимизнинг учинчи минг

ИСЛОМ КАРИМОВ

йиллиги арафасида барчамизни ташвишга солаётган энг муҳим муаммоларни қайд этиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Шу пайтгача имзоланган, парламентларимиз томонидан ратификация қилинган икки томонлама ва кўп томонлама шартнома ҳамда битимларнинг амал қилиниши ва уларнинг самарадорлигини ошириш масалалари биринчи ўринда туради.

Гап, энг аввало, мииллий манфаатларга, барқарорликни таъминлаш манфаатларига, давлатларимизнинг ҳудудий бутунлиги ва хавфсизлиги талабларига жавоб берадиган тенг ҳуқуқли ва фойдали ҳамкорлигимизнинг ҳали тўла юзага чиқарилмаган улкан имкониятлари ҳақида кетмоқда.

Минтақамиздагина эмас, чегараларимиз яқинида мавжуд бўлган муайян ҳолат ва юз бераётган воқеалар ривожи ҳам кун сайин бутун дунёдаги энг йирик давлатлар эътиборини кўпроқ торгаётган минтақамиз давлатларида интеграцион жараённи янада ривожлантириш ва чукурлаштиришни тақозо этади.

Бугунги кунда биз диний экстремизм тарқалиши туфайли тобора ошиб бораётган хавфдан, Жанубий Осиёда ядро қуролига эга бўлишга интилаётган давлатлар тобора кўпайиши билан боелиқ хатардан кўз юмишнимиз мумкин эмас.

Шундан келиб чиқсан ҳолда, минтақавий интеграциялашувни янада чукурлаштириш масалалари туркий тилли давлатлар ҳамкорлигининг устувор йўналишларидан бири бўлиб қолмоги керак.

Марказий Осиёдаги давлатларнинг жўғрофий ўрни минтақанинг транспорт масаласидаги ўзига хос муаммоларни ҳал этишга қаратилган коммуникацион лойиҳаларни амалга оширишни тақозо этади. Европа Иттифоқи кўллаб-куватлаётган ҳамда яхшигина молиявий базага эга бўлган кўп йўналишда ТРАСЕКА лойиҳасини амалга ошириш —

Европа қитъасига йўл очиб берадиган Транскавказ йўналишига эга бўлишимизга аниқ имконият яратади.

Уюшган жиноятчилик, террорчилик, наркотик моддаларнинг файриқонуний тарқатилиши ва сотилишига қарши кураш мамлакатларимиз ҳамкорлитининг асосий йўналиш ва мазмунига айланиши керак. Афсуски, алоҳида

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

эътибор талаб қиладиган бу муаммолар бўйича саъй-ҳараларимизни ҳали етарли даражада мувофиқлаштира олганимиз йўқ.

Орол фожиаси — инсоният тарихидаги энг йирик экологик ва гуманитар фалокатлардан бири ҳисобланади. Орол муаммоси бугунги кунда, ҳақиқатан ҳам, умумбашарий муаммога айланган бўлиб, унинг биологик мувозанатнинг бузилишига таъсири ҳозирнинг ўзидаёқ сезилмоқда, у жуда кенг ҳудудлардаги аҳоли ирсиятига ҳалокатли таъсир кўрсатмоқда.

Бироқ, шуни афсус билан эътироф этиш лозимки, кўп ҳолларда Орол фожиасининг мамлакатларимиз аҳолиси соғлиги ва ҳаётига ҳалокатли таъсирини англашимиз бу фактни қайд этишдан нарига ўтмаяпти.

Шуни ҳам алоҳида таъкидлашни истардимки, ҳозирги босқичда Марказий Осиё давлатлари учун миллий таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш, ўсиб келаётган авладни XXI аср талаблари ва муаммоларига жавоб берадиган ҳолда ҳар томонлама тайёрлаш энг долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Бу муаммоларни ҳал этиш учун халқаро тузилмаларнинг ресурс, имконият ва инвестицияларини жалб этиш — энг муҳим масаладир.

Гап ҳамкорлигимиз истиқболлари ҳақида кетар экан, туркий тилли давлатлар жаҳон ҳамжамиятининг табиий ва фаол бир қисми бўлиб, уларнинг эшиги тинчлик ва тараққиёт маифаатлари йўлида бошқа барча мамлакатлар билан ўзаро фойдали, самарали ҳамкорлик қилиш учун очиқ эканини алоҳида қайд этишни истардим.

Тожикистоннинг Марказий Осиёдаги учта мамлакат — Қозоғистон, Қирғизистон ва Ўзбекистоннинг интеграцияшув жараёнига қўшилиши бунинг ёрқин далилидир. Назаримда, айнан мана шу ғоялар туркий тилли давлатлар бошликларининг бешинчи учрашуви Декларациясининг асосини ташкил этиши лозим.

Бугунги кунда Марказий Осиё давлатларининг иқтисадий ҳамкорлиги ҳозирнинг ўзидаёқ ижобий натижалар берадиганини мамнуният билан қайд этиш мумкин. Бу ўринда шуни ҳам таъкидлаш лозимки, бу ҳамкорлик до-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ирасида йирик халқаро консорциумлар тузиш, қимматли қоғозлар бозорини барпо этиш ҳамда бутун миңтақа иқти-
содиёти учун зарур бўлган бошқа дастурларни амалга оширишга алоҳида эътибор берилмоқда.

Сўнгги йиллардаги муносабатларимиз тарихига назар солсак, энг аввало, халқларимизнинг маънавий жиҳатдан қайта тикланиш, аждодларимиз қоддирган улкан мада-
ний меросни чуқурроқ ўрганишга бўлган интилиши кўзга ташланади.

Биз кишиларимизнинг тафаккур тарзи, бугунимиз ва келажагимиз истиқболи кўп ҳолларда халқларимиз жаҳон-
нинг маданий ҳазинасига кўшган маънавий қадриятлар-
нинг тарихий моҳиятини англаш ва чуқур идрок этиш билан белгиланишини унутмаслигимиз лозим.

Буюк аждодларимиз, халқ достонлари, Шарқ дурдана-
лари бўлмиш қадимий шаҳарларимиз юбилейларини бир-
галикда ўтказиш ҳам яхши анъанага айланиб қолган. Бун-
дай маданий анжуманларни ташкил этиш ва ўтказиш та-
рихий илдизи бир, тили ва маданияти яқин халқларимиз ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашга, уларнинг маъна-
вий эҳтиёжларини қондиришга хизмат қилиши шубҳасиз.

Бу йил ЮНЕСКО қарори билан иккита катта юбилей — И мом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллиги ҳамда буюк олим ал-Фарғоний таваллудининг 1200 йиллиги нишон-
ланади.

И мом ал-Бухорийнинг ҳаёти ва ижоди бизга у зот ҳақида ўз давридан анча илгарилаб кетиб, халқларни бир-
лаштира олган, турли миллатларни ислом фалсафаси ва динининг мангу инсоний идеаллари атрофида жислаш-
тирган инсон сифатида гапириш ҳукуқини беради.

Буюк астроном, муҳандис ва тадқиқотчи ал-Фарғоний номи бутун маърифий дунёда машҳурдир.

Кўпгина асрлар мобайнида денгизчи ва карвоноши-
лар фойдаланган, юлдузларнинг бурчак ҳаракатини ўлчай-
диган асбоб — устурлобни ўша зот қашф қилган.

Мисрдаги Нил дарёси сатҳини аниқ белгилаб беради-
ган, бугунги кунда ҳам мавжуд бўлган улкан иншоот —
нилометрни ўша зот барпо эттан. Биз ана шундай буюк аждодларимиз номини фахр билан тилга олиш ҳукуқига эгамиз.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Шу муносабат билан ЮНЕСКО Ижроия Құмитаси-нинг жағон ва мінтақа доирасыда улкан ақамият касб этган атоқли арбоблар юбилейлари, асарлар ва воқеаларни ишонлашнинг асосий мезонларини белгилаб берган 154-сессияси қарори ниҳоятда ўз вақтида қабул қилинганини әтироф этиш жоиз. Яна шуни таъқидлаш үринлики, бу саналарнинг ҳар бири халқларни бир-бирига яқынлаштиришга, маданий мұлоқотта, ўзаро ақыллык ва бир-бирини аңглашга күмаклашиши лозим.

Давлатларымиз ўртасыда ҳамкорлик йўлга қўйилган йиллар мобайнида маданият соҳасидаги алоқаларимиз сезиларли даражада мустаҳкамланди. Мисол учун, Ўзбекистонда Қозогистон ва Қирғизистон Маданияти кунлари, Қозогистонда эса Ўзбекистон Маданияти кунлари ўтказилди.

Тошкентда “Туркистан — умумий уйимиз” конференцияси ўтказилиб, унинг натижаси ўлароқ, Марказий Осиё халқлари маданияти Ассамблеяси ташкил этилди. Буларнинг барчаси тарихан шаклланган милялий маданиятлар, халқларимизнинг урф-одат ва анъаналари, яхши құшничилиги сингари табиий жараёнлардан далолатдир.

Тарихий воқеалар замирида Қозогистоннинг янги пойтахти — Остонанинг тақдимот маросими ва бу воқеанинг байрам қилиниши халқларимиз ва давлатларимиз ҳаётида мұхим босқич ва фахр-иғтихор манбаи бўлишига аминман.

Қозоқ халқи ва унинг раҳбари Нурсултон Назарбоевни бу тарихий ва ажойиб воқеа билан чин қалбимдан кутлашга ижозат бергайсиз.

Мұхтарам давлат бошлиқлари!

Бизнинг Қозогистон диёридаги бу учрашувимиз ўзининг муайян натижаларини бериши ҳамда давлатларимиз ўртасидаги интеграциялашув жараёнларини янада ривожлантиришга, халқларимизнинг бир-бирини маънавий бойитишига хизмат қилишига ишончимиз комил.

Эътиборингиз учун ташаккур.

ЖАМИЯТИМИЗ МАФКУРАСИ ХАЛҚНИ – ХАЛҚ, МИЛЛАТНИ – МИЛЛАТ ҚИЛИШГА ХИЗМАТ ЭТСИН

***“Тафаккур” журнали Бош мұхаррирининг
саволларига жауоблар***

САВОЛ. Мұхтарам Президент, аввало, нафақат журнал-хондаримиз, балки кең жамоатчилегимизни ўйлантыриб турған саволларға ўз мұносабатингизни билдиришігә рози-лик берганингиз учун Сизге ташаккур изҳор этамиз.

Маълумки, бундан бир юзу үттис йил мұқаддам халқимиз миллий мустақиллиги ва тарихий давлатчилегини йўқотиб, мустамлака асоратига тушиб қолган эди. Шу давр мобайнида аждодларимиз, миллатимиз мащаққатли синов ва кураш йўлларини босиб үтди. Боболаримиз чор Россиясининг зулмини беадад тортган бўлса, оталаримиз Октябрь тўнтишини, Гражданлар урушини, кулоқлаштириш кампанияси, Сталин қатагонларини, Иккинчи жаҳон муҳорабасининг азобу укубатларини, таҳликали эллигиничи ва ниҳоят “десантчилар зулми” номини олган саксонинчи йиллар воқеаларини бевосита бошидан кечирди. Биз – нисбатан ёш авлод эса “ривожланган социализм” деб аталган даврни ҳам кўрдик, коммунистик мафкуранинг ҳукмрон тазийеки остида ҳам яшалик. Бу мафкура зулм ва зўравоňликка, гирромлик ва соҳтакорликка асосланганини яхши биламиз. Шу сабабли ҳам у ҳалокатга учради.

Гарчи кейинги йилларда миллий мафкура яратиш борасида муайян ишлар қилинган бўлса-да, мафкура тушун-часига ҳанузгача ҳолис илмий таъриф берилган эмас.

Сиз мафкура деганда нимани тушунасиз? Жамият фоалиятида, хусусан, Ўзбекистоннинг бугунги ҳаётида мафкура қандай ўрин тутади?

ЖАВОБ. Мафкура ҳар қандай жамият ҳаётида зарур. Мафкура бўлмаса одам, жамият, давлат ўз йўлини йўқотиши мұкаррар. Иккинчидан, қаердаки мафкуравий бўш-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лиқ вужудга келса, ўша ерда бегона мафкура хукмронлик қилиши ҳам тайин. Бунинг исботи учун хоҳ тарихдан, хоҳ замонамиздан күплаб мисоллар көлтириш қийин эмас.

Келинг, бир лаҳза атрофға теранроқ назар таштайлик. Күл синовлар, азобу үқубатлар, хатолар, фожиалар, урушлар, қатагонларни бошидан кечирған асrimiz поёнига етәттган, инсоният янги аср бұсағасида турған бутунги кунда турли хил эски ва янги мафкураларнинг ўзаро кураши ҳар қачонгидан ҳам күра шиддатли тус олмоқда. Ранг-баранг, баъзан бир-бирига мутлақо зид дунёқарашибарлар, сиёсий, миллий, диний оқимлар, мазхаб ва секталар ўргасидаги фикр талашувлари гоҳо баҳс-мунозара доирасидан чиқиб, қонли тұқнашувлар, оммавий қирғынларга сабаб бўлмоқда, одамлар бошига беҳисоб қайғу-кулфатлар солмокда.

Бошқача айтганда, ҳозирги вақтда дунёда икки қарама-қарши қутб барҳам топған бўлса-да, турли хил мақсад-манфаатларни ифода этувчи мафкуралар тортишуви тұхтагани йўқ. Очиқ айтиш керакки, бу тортишувлардан күзланған асосий мақсад — инсон, авваламбор ёшлар қалбини эгаллаш, муйян мамлакат ёки минтақадаги бирор миллат ёки халқнинг онгига, унинг сезги-туйғуларига таъсир ўтказиш, уни ўз дунёқарашига бўйсундириш, маънавий жиҳатдан заиф ва тобе қилиш. Фикр қарамлиги, тафаккур қуллиги эса ҳар қандай иқтисодий ёки сиёсий қарамлиқдан ҳам кўра даҳшатлиdir.

Узоқ тарихимиздан маълумки, ҳар қандай зўравон босқынчилар ва юртимизда хукмронлик қилмоқчи бўлган кучлар ёвуз ниятларига эришиш учун аввало миллий маданият ва анъаналаримизни йўқ қилиш, шу йўл билан бизни маънавий жиҳатдан заифлаштиришга, куч-кудратимизни йўқотишга ҳаракат қилганлар. Бу ҳақиқатни ҳеч қачон ёдимиздан чиқармаслигимиз керак.

Бугунги кунда одамзод маълум бир давлатлар ва сиёсий кучларнинг манфаатларигагина хизмат қиладиган, олис-яқин манбалардан тарқаладиган, турли маъно-мазмундаги мафкуравий кучларнинг таъсирини доимий равища сезиб яшайди. Ахборот асри, электроника асри деб

ИСЛОМ КАРИМОВ

*Гояга қарши фақат гоя,
фикрга қарши фақат фикр,
жаҳолатга қарши фақат
маърифат билан баҳсга
киришиш, олишиш мумкин*

аталган XX асрнинг ниҳоясида — бугунги давримизда бу таъсирлардан холи бўлиш деярли имконсиздир. Таъбир жоиз бўлса, айтиш мумкинки, бугунги замонда мафкура полигонлари ядро полигонларига нисбатан ҳам кўпроқ кучга эга. Энг қизифи, шу билан бирга, кишини доимо огоҳ бўлиштага ундовчи томони шундаки, агар ҳарбий, иқтисадий, сиёсий тазийк бўлса, буни сезиш, кўриш, олдини олиш мумкин, аммо мафкуравий тазийк, унинг таъсири ва оқибатларини тезда илгаб етиш ниҳоятда қийин.

Мана шундай бир вазиятда одам ўз мустақил фикрига, сабит эътиқодига, ўзи таяниб яшайдиган ҳаётий-миллий қадриятларга, шаклланган дунёқарашиб мустаҳкам иродага эга бўлмаса, ҳар турли мафкураларнинг босимига, уларнинг гоҳ ошкора, гоҳ пинҳона кўринишдаги тазийкларига бардош бериши амримаҳол. Буни қундалик ҳаётда учраб турадиган кўплаб воқеалар мисолида ҳам кузатиш мумкин. Масалан, Япониядан тарқалган “АУМ Сенрикё” деган диний оқим вакилларининг фаолиятини эслайлик. Улар дунёнинг турли мамлакатларидаги юзлаб ёш йигит-қизларни иродасидан, онг-шууридан маҳрум қилиб, зомби — яъни манкуртга айлантириб кўйгани яхши маълумку. Ёки дин ниқоби остида Марказий Осиё, жумладан, Ўзбекистонга ҳам кириб келишга уринаётган ваҳҳобийлик оқими намояндаларининг зарарли кирдикорларини олайлик. Бу каби ҳолатларнинг қандай мудҳиш оқибатларга олиб келишини, менингча, узоқ тушунтириб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Кўриниб турибдики, табиатда ҳам, жамиятда ҳам вакум — бўшлиқ бўлиши мумкин бўлмаганидек, мафкура соҳасида ҳам бўшлиқ вужудга келишига асло йўл қўйиб бўлмайди. Айниқса, бутун дунёда, жумладан, информа-

*Энг даҳшатлиси — фикр
қарамлиги, тафаккур қуллиги
Миллый мағкура — миллатни
бирлаштирувчи байроқдир*

ция оламида глобаллашув жараёни кечәётган ҳозирги пайтда, яъни лўнда қилиб айтганда, жаҳоннинг бир чеккасида содир бўлаётган воқеалар ва ҳаракатларнинг тез тарқалиб кетаётганини ҳисобга олганда, бу масаланинг аҳамияти ва долзарблиги янада ортиб бормоқда.

Фикримни соддароқ қилиб тушунтиришга уриниб кўраман.

Агар аср бошидаги ҳаёт ва тафаккур тарзи билан бу-гунги кунни қиёсласак, ер билан осмонча фарқни яққол кўрамиз. Техник тараққиёт ҳозиргидек юксак босқичга кўтарилмаган бир даврда дунёнинг тартиботи ҳам, одамлар ўртасидаги муносабатлар ҳам, бинобарин, маънавий-мағкуравий тушунчалар ҳам шунга мос равишда содда ва аниқ-равшан эди.

Яқинда Абдулла Қодирийнинг “Фирвонлик Маллавой” деган кичик бир асарини ўқиб қолдим. Унда асrimiz бошида Туркистонга поезд кириб келиши билан боғлиқ бир ҳангома кулгили шаклда акс эттирилади. Наманганга темир йўл тортилиб, синов паровози келадиган бўлади. Паровозни умрида кўрмаган одамлар уни буг қуввати билан юрадиган “жонивор” деб тасаввур қилишади. “Ўзи қоп-қора бўлса, юрганда дам-бадам пишқирса, чанқаганда қичқирса, минг челаклаб сув ичиб, очиққанда бўкирса, бу — албатта, зўр бир ҳайвон бўлса керак”, деб ўйлашади. Кимdir унга “қора айғир” деб ном ҳам қўяди. Синов паровози келишидан бирор кун илгари уни кутиб олишга тайёргарлик кўрилади. Станция ёнига “қора айғир”га атаб ўн арава қўк беда, эллик пудча арпа тайёрлаб қўядилар...

Албатта, бу асарда жиндак муболага, ҳазил-мутоиба ҳам йўқ эмас. Лекин у ўша пайтдаги одамларнинг тасаввурларию дунёқарашлари нақадар одми, содда, самимий бўлганини ҳам кўрсатади. Шу билан бирга, бу фақат ўзбек хал-

*Мафқурасиз одам, жамият,
давлат ўз йўлини йўқотади*

қига хос хусусият эмас, бошқа халқларнинг ҳам ўша даврдаги турмушини кўздан кечирсангиз, шунга яқин жиҳатларни учратиш мумкин.

Энди шундай ҳолатни ҳозирги кунда тасаввур қилиш мумкинми? Айтайлик, компьютер, факс, "уяли" телефон, параболик антенна, электрон почта каби мӯъжизалар ҳаётимизга нисбатан яқинда кириб келди. Лекин ҳозир шу мӯъжизалар билан юртимизнинг энг олис ва чекка қишлоғида яшаётган мактаб ўқувчисини ё бўлмаса бирор отахонни ҳайратга солиш мумкинми? Эҳтимол, улар бу нарсаларга бирпаст ҳайрон бўлиб туарар, аммо кейин худди бу асбобларни умр бўйи биладигандек тезда кўникиб, ўзлаштириб кетади.

Айтайлик, ҳозир жаҳоннинг олис бир бурчагида қандайдир воқеа содир бўлса, зум ўтмай бутун дунёга маълум бўлади. Ва бу воқеа ер юзининг бошқа бир четида дарҳол акс садо беради. Биздан узоқ-узоқ минтақалар ва худудларда рўй бераётган яхши ва ёмон ишлар, уларнинг таъсиrlари ҳам ҳаётимизга яшин тезлигига, биздан сўрабнетиб ўтирасдан кириб келаверади. Замонавий ахборот майдонидаги ҳаракат шунчалар тигиз, шунчалар тезкорки, энди илгаригидек, ҳа, бу воқеа биздан жуда олисда юз берибди, унинг бизга алоқаси йўқ, деб бепарво ўтириб бўлмайди.

Мана шу шарт-шароитларнинг барчаси ҳам маънавият, миллий мафкуранинг аҳамиятини янада кучайтиради. Чунки, сир эмас, баъзан беозоргина бўлиб туюлган мусиқа, оддийгина мультфильм ёки реклама лавҳаси орқали ҳам маълум бир мафкуравий мақсадлар ва интилишлар ифодаланади.

Демак, бугунги кунда гояни, фикрни тақиқ билан, маъмурий чоралар билан енгиги бўлмайди. Гояга қарши фақат гоя, фикрга қарши фақат фикр, жаҳолатга қарши фақат маърифат билан баҳсга киришиш, олишиш мумкин.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҮЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Маънавиятимиз қўлимида енгилмас кучга айлансин

Ҳар бир инсон, ҳар бир фуқаро буни яхшилаб тушубниб, мағиз-мағзига етиб олиши керак. Чунки жамиятнинг, жамият аҳлининг мустаҳкам ва равшан мафкураси бўлмаса, ўз олдига қўйган аниқ бир мақсад-муддаоси бўлмаса, у муқаррар равишда инқирозга юз тутади.

Модомики, мақсад, ғоя ҳақида мулоҳаза юритаётган эканмиз, илгари айтган бир фикримни такорлаб ўтсам, ўринли бўлар, деб ўйлайман.

Мақсад дегани — халқни, миллатни бирлаштирувчи, йўлга бошловчи бамисоли бир байроқ. Бу байроқ бутун Ўзбекистон халқининг руҳини, ғуур-ифтихорини, керак бўлса, қудратини, орзу-интилишларини мужассамлаштирадиган улуғ кучдир. Давлатимизнинг, халқимизнинг, эл-юртимизнинг мақсади ўзининг улугворлиги, ҳаётийлиги ва ҳаққонийлиги билан ҳаммамизни жалб этадиган бўлмоғи лозим. Токи бу мақсад халқни — халқ, миллатни — миллат қила билсин, қўлимида енгилмас бир кучга айлансин.

Одамларнинг минг йиллар давомида шаклланган дунёқараши ва менталитетига асосланган, айни вақтда шу халқ, шу миллатнинг келажагини кўзлаган ва унинг дунёдаги ўрнини аниқ-равшан белгилаб беришга хизмат қиладиган, кечаги ва эртанги кун ўртасида ўзига хос кўприк бўлишга қодир ғояни мен жамият мафкураси деб била-ман.

Шўро даврининг мафкураси, коммунистик дунёқарашибарки аслини суриштирсангиз, моҳият эътиборига қўра, бизнинг турмуш тарзимизга, халқимизнинг табиатига та-моман бетона эди. Шунга қарамасдан, кишиларнинг онгига мажбуран сингдирилган бу соҳта таълимотнинг салбий таъсири ҳануз сезилиб туради. Афсуски, биз бу сарқитлардан ҳали бутқул халос бўла олганимиз йўқ.

Шунинг учун ҳам истиқлолга эришган кунимиздан бошлаб миллий мафкура, Ўзбекистон жамиятининг миллий ғоясини яратиш масаласи долзарб бўлиб келмоқда.

**Мафкура полигонлари ядро
полигонларидан кучлидир**

Албатта, мафкурани бир кун ёки бир йилда яратиб бўлмайди. Чунки мафкура шаклланади, шакллантириб борилади. Унинг асосий тамойилларини ишлаб чиқиш мумкин. Аммо бу тамойиллар реал ҳаётда ўз ўрнини топмаса, бундай мафкура фақат қофозда бўлади, холос. Шунинг учун ҳам, менинг фикримча, мафкурани шакллантириш жараёнида, аввалимбор, мамлакатнинг бугунги ҳаёти, ўтмиши, келажаги, бутун тақдирни учун қайгурадиган, Ватан қисматини ўз қисмати деб биладиган кенг жамоатчиликниаг илғор дунёкаш ва тафаккурига асосланиш лозим.

Иккинчи шарт шундан иборатки, миллий тарихимиз ва умумбашарий тараққиёт ривожига унуттилмас ҳисса кўшган олиму фузалоларнинг мафкура ва унинг жамият ҳаётидаги аҳамияти ҳақида қолдирган илмий мероси, фалсафий қарашларини ҳар томонлама ўрганиш даркор. Мен бу ўринда Абу Наср Форобий, Беруний, Ибн Сино, Аҳмад Яссавий, Алишер Навоий, Баҳоуддин Нақшбанд, Нажмиддин Кубро каби улуғ аждодларимизнинг шу мавзуга даҳидор асарларини назарда тутялман.

Масалан, Форобийнинг ўша машхур “Фозил одамлар шахри” асарини эсга олайлик. Бундан минг йилча муқаддам яратилганига қарамасдан, бугунги ўкувчи ҳам бу асардан ҳозирги ҳаётнинг мураккаб муаммоларини ҳал қилиндида асқатадиган муҳим фикр ва йўл-йўриқларни топа олади.

Мен миллий мафкура ҳусусида бош қотираётган олимларимиз, маънавият ва маърифат соҳаси ходимларига ер юзида инсоният ва давлатчилик пайдо бўлганидан бўён шаклланган жамиятнинг ривожланиш қонуниятларини тे-ран ўрганиш, кишилик тарихининг юксалиш ва таназзул даврларини, тараққиётни ана шу инқирозлардан омон сақлаб қолувчи ижтимоий-маънавий омилларни ҳар томонлама тадқиқ этган ҳолда бирон холосага келишни тавсия этган бўлур эдим.

*Мафкура — ўтмаш ә
келажак ўртасидаги
күпrikдир*

Шу муносабат билан бу мафкуранинг шаклланишида кимнинг манфаатлари ва қарашлари юзага чиқиши керак, деган савол туғилади.

Бордию бу саволга мендан жавоб сўралса, даставвал Ўзбекистонда яшётган, ўз тақдирни тимсолида минг-минг лаб кишиларнинг тақдирини мужассамлаштирган ватандошимизнинг ҳаётини, унинг орзу-интилишларини, бугун ва эртанги кунга бўлган умидворлигини ўзимча тасаввур қилишга уриниб кўрардим. Ўзимни шу одамнинг ўрнига қўйиб, унинг кўзи, идроки, тафаккури, ёндашуви билан келажакка қарарадим.

Содда қилиб айттанды, жамиятимизнинг мафкураси шу жамиятнинг таяни бўлмиш оддий инсон ва унинг манфаатларини ифода этиши, халқимизнинг бехатар, тинч-омон, фаровон, бадавлат турмушга эришиши учун куч-ғайрат манбаи бўлиши лозим.

Ўзбекистоннинг миллий мафкураси мамлакатимизнинг мана шу минтақада, ён-атрофдаги давлатлар орасида ва жаҳон миқёсида ўзига муносиб ўринни, яна ҳам аниқроқ айтадиган бўлсак, ўзининг ихтисосини тўғри ва холисона англаб, шу асосда изчил ҳаракат қилишимиз учун хизмат этиши зарур.

Хўш, миллий ғоя, миллий мафкура нималарни ўзида мужассамлантириши ва қандай талабларга жавоб бериши керак?

Миллий мафкура, аввалимбор, ўзлигимизни, муқаддас анъяналаримизни англаш туйғуларини, халқимизнинг кўп асрлар давомида шаклланган эзгу орзуларини, жамиятимиз олдига бутун қўйилган олий мақсад ва вазифаларни қамраб олиши шарт.

Иккинчидан, жамиятимизда бугун мавжуд бўлган хилма-хил фикрлар ва ғоялар, эркин қарашлардан, ҳар қандай тоифалар ва гуруҳларнинг интилишлари ва умидларидан, ҳар қандай инсоннинг эътиқоди ва дунёқараши-

**Миллатнинг, халқнинг
ҳамжиҳатлиги тараққиёт
гаровидир**

дан қатъи назар, уларнинг барчасини ягона миллий байроқ атрофида бирлаштирадиган, халқимиз ва давлатимизнинг дахлсизлигини асрайдиган, эл-юртимизни энг буюк мақсадлар сари чорлайдиган ягона фоя — мафкура бўлиши керак.

Учинчидан, миллий мафкурамиз ҳар қандай миллатчилик ва шунга ўхшаган унсурлардан, бошқа элат ва халқларни менсимаслик, уларни камситиш кайфияти ва қарашларидан мутлақо холи бўлиб, қўшни давлат ва халқлар, умуман жаҳон ҳамжамиятида, халқаро майдонда ўзимизга муносиб ҳурмат ва иззат қозонища пойдевор ва раҳнамо бўлиши даркор.

Тўртичидан, миллий фоя биринчи навбатда ёш авлодимизни ватанпарварлик, эл-юртга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалбига инсонпарварлик ва одамийлик фазилатларини пайванд қилишдек олижаноб ишларимизда мададкор бўлиши зарур.

Бешинчидан, у Ватанимизнинг ўлонли ўтмиши ва буюк келажагини узвий боғлаб туришга, ўзимизни улуғ аждодларимиз бокий меросининг муносиб ворислари деб ҳис қилиш, шу билан бирга, жаҳон ва замоннинг умумбашарий ютуқларига эришмоққа йўл очиб берадиган ва шу мақсадларга муттасил даъват қиласидиган фоя бўлиши керак.

Миллий фоя, миллий ифтихор кундалик мashaққатли ишларимизда ва бунёдкорлик фаолиятимизда кучимизга куч, гайратимизга файрат кўшиб, ҳақиқатан ҳам келажаги буюк давлат кураётганимизга мустаҳкам ишонч бағишлиб, руҳимизни баланд, белимизни бақувват қилишига ишонаман.

Миллий мафкура воситасида элу юрт бирлашади, ўз олдига буюк мақсадлар кўяди ва уларни адo этишга қодир бўлади.

Миллатнинг, халқнинг ҳамжиҳатлиги эса ҳар қандай тараққиётнинг гаровидир.

*Онгли турмуш — жамият
хәётининг бош мезони*

САВОЛ. Сиз мустақил давлатнинг етакчиси сифатида фаолиятингизнинг дастлабки кунидан бошлаб мамлакатимизда таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилишшек ғоят муҳим ва мураккаб ишга бевосита раҳбарлик қилиб келмоқдасиз. Сизнинг ташаббусингиз билан бу борада амалга оширилган улкан ишларнинг баъзиларини эслаб ўтсак: вилюятларимиз марказларида ўнга яқин университетлар ташкил этилди, истиқболга қадар бизда умуман бўлмаган бир қанча олий ўкув юртлари, жумладан, Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия, Жаҳон тилилари дорилфунунлари, Давлат ва жамият қурилиши, Банк-молия, Ички ишлар, Куролли Кучлар академиялари, Кончилик институти, Фуқаро авиацияси институти каби янги таълим даргоҳлари очилди, замонавий лицей ва коллежлар таъсис қилинди, “Улугбек”, “Умид”, “Устоз” каби жамғармалар тузилиб, ривожланган хорижий мамлакатлардаги энг нуфузли олий ўкув юртлагрига юзлаб ёшлиар ўқишига юборилди, муаллим-мураббийларнинг билим ва савиғини юксалтириш борасида жиддий ишлар амалга оширилмоқда.

Ўтган йили Олий Мажлис сессиясида қабул қилинган Кадрлар тайёрлашнинг Миллий дастури ғоясининг бош ташаббускори ва ташкилотчиси ҳам мамлакат Президенти бўлганини кенг жамоатчилик яхши билади. Яқинда матбуотда Сиз имзо чеккан яна иккита муҳим ҳужжат эълон қилинди. Уларнинг биринчиси “Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида”, иккинчиси эса “Ўзбекистон Республикасида ўрта маҳсус, қасб-хунар таълимини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” деб аталади. Сизнинг сиёсатингизда таълим-тарбия масаласига бу қадар катта эътибор берилишининг сабаблари нимада?

ЖАВОБ. Мен Абдулла Авлонийнинг “Тарбия биз учун ё ҳаёт — ё мамот, ё најжот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидир” деган фикрини кўп мушоҳада қиласман.

*Мақсадимиз — эркин шахсни
тарбиялаш*

Буюк маърифатпарварнинг бу сўзлари асримиз бошида миллатимиз учун қанчалар муҳим ва долзарб бўлган бўлса, ҳозирги кунда биз учун ҳам шунчалик, балки ундан ҳам кўра муҳим ва долзарбдир.

Чунки таълим-тарбия — онг маҳсули, лекин айни вақтда онг даражаси ва унинг ривожини ҳам белгилайдиган омилдир. Бинобарин, таълим-тарбия тизимини ўзгартирмасдан туриб онгни ўзгартириб бўлмайди. Онгни, тафаккурни ўзгартирмасдан туриб эса биз кўзлаган олий мақсад — озод ва обод жамиятни барпо этиб бўлмайди.

Кўриб турганимиздек, буларнинг барчаси бир-бири билан занжир каби чамбарчас боғлиқ масалалардир.

Мен кўп йиллар давлат режалаштириш идораларида ишлаганман. Ҳизмат тақоғосига кўра фан ва таълим масалалари билан ҳам шуғулланганман. Шу сабабли, совет таълим тизимининг барча жиҳатларини яхши биламан, деб айта оламан.

Бизга мерос бўлиб қолган таълим-тарбия тизимининг маълум бир маъкул жиҳатлари билан бир қаторда унинг энг номақбул томони шундан иборат эдики, ўкув жараёнида ўқувчи ва талабаларни мустақил ва эркин фикрлашга йўл қўймаслик, ҳар қайси ўкув юртини битирувчиларнинг билимига қараб эмас, аввало, уларнинг собиқ совет тузумига ва соҳта foяларга садоқатини ҳисобга олиб баҳолаш ва ҳаётга йўллаш тамойили асосий ўринни эгаллар эди. Кўн жойларда сифат ўрнига сон кетидан қувиш устунлик қиласарди. Кўнчилик ҳақиқий билим ёки малака ортириш мақсадида эмас, амал-тақал қилиб дипломли бўлиб олиш илинжида техникум ёки институтларга кирад эди. Бу тузумдан бизга қолган мерослар ичидаги шунга ўхшаган салбий асоратларни, афсуски, ҳозир ҳам сезиб турибмиз.

Бу тизим ватанига, ҳалқига, миллатига фидокор, мустақил фикрлайдиган, бирон бир масалани онгли равиш-

*Куччи давлатдан —
куччи жамият сары*

да, масъулият билан ҳал қыладиган, изланувчи, янгиликка интилувчи кадрларни эмас, асосан саёз савияли ходимларни, муте кишиларни минг-минглаб етиштирған эди. Жамиятимизни янгилаш, ислоҳотларни ҳәётта татбиқ этиш, бозор иқтисодиёти асосларини барпо қилишга ўтар эканмиз, ана шундай онги қотиб қолган, азму шижаатдан йирок, эл-юрт манфаати учун куйиб-ёнмайдиган кадрлар муттасил равишда ишнинг белига телип туришини ҳис қылдик, очиғини айтсам, ҳозир ҳам сезяпмиз.

Шунинг учун ҳам мустақилликнинг дастлабки йиллариданоқ бутун мамлакат миқёсида таълим-тарбия, илм-фан, касб-хунар ўргатыш соҳаларини ислоҳ қилишга ниҳоятда катта зарурат сезила бошлади. Бусиз жамиятимизнинг бирон бир соҳасини ўзгартыришга киришиб бўлмас эди. Ислоҳотларнинг тақдирни ва самарааси биринчи навбатда кадрларнинг савиясига, уларнинг замон ва тараққиёт талабларига нечоғлиқ жавоб беришига тақалиб қолар эди. Юртимизнинг эртанги ҳәёти ва тақдирни авваламбор шу муаммоларни узил-кесил ечиш билан чамбарчас боғланганини ҳар қайси фикрловчи одам англаши қийин эмас.

Шу сабабли ҳам биз ниҳоятда мураккаб, кўп вакт ва кўп маблағ талаб этадиган ана шу вазифани адо этишга киришдик. Кадрлар тайёрлашнинг Миллий дастурини ишлаб чиқиши билан боғлиқ жараён узоқ йиллар мобайнида бу соҳада талай муаммолар йигилиб қолганини кўрсатди. Мен бунга ушбу дастур лойиҳаси устида саккиз ой мобайнида ишлаш жараёнида шахсан амин бўлдим. Шунинг учун ҳам бу оғир, масъулиятли, аммо ҳал қилишни асло пайсалга солиб бўлмайдиган ишни қадам-бақадам, изчиллик билан бажарицга бел боғладик.

Ишончим комил: агар бу ислоҳотни муваффақиятли рационалда амалга ошира олсак, тез орада биз ҳәётимизда ижобий маънодаги “портлаш эффекти”га, яъни унинг сарасига эрищамиз.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Жаҳолат — маърифатнинг кушандаси

Бү нима дегани?

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастуримизда, шу жумладан, қалып сиз тиля олган иккى ҳужжатда назарда тутилған вазифалар тұлық амалға ошған тақдирда улар, бириңідан, ижтимоий-сиеcий иқlimgа ижобий таъсир қылады, ә натижада мамлакатимиздеги мавжуд мұхит бутунлай үзгәрады.

Иккингиздан, таълимнинг янги модели ишга тушгач, инсоннинг ҳётдан ўз ўрнини топиш жараёни тезлашади. Ҳар қандай одам ҳам ўсмирилик чоғида, эндиғина вояга етиб келаётган даврида жамиятдан муносаб ўрнини топиши керак. Акс ҳолда бу нарса нохуш оқибатларга, бальзам эса оғир фожиаларга, ҳатто ижтимоий ларзаларга ҳам сабаб бўлади. Ёш йигит-қизларимизнинг ишда, турмушда, оила ва жамоа орасида ўз ўрнини тополмаслик ҳолатлари уларнинг жамиятда ўз қадрини йўқотишига олиб келади. Ўз қадрига, ўз шаънига эга бўлмаган инсон ҳётда кўп-кўп тўсиқларга дучор бўлади, бекарор ва салбий таъсирларга тез берилади, унинг шахс сифатидаги емирилиши ҳам тез кечади.

Биз жорий этилаётган мазкур таълим модели орқали аввало ана шу вазиятнинг олдини оламиз. Колаверса, ёшларни муайян бир ихтисосга эга қилиб, ҳаётга йўлланма берамиз. Дунёга умид билан қадам кўйиб келаётган навниҳол инсон ҳаётдан муносаб ўрнини топса, турмушидан, тақдиридан, ватанидан рози бўлиб яшайди, умр бўйи бунёдкорлик фаолияти билан машғул бўлади.

Буғоят мұхым ижтимой-сиёсий ақамиятта эга бўлган масаладири.

Учиничидан, таълимнинг янги модели жамиятда мустақил фикрловчи эркин Шахснинг шаклланишига олиб келади. Ўзининг қадр-қимматини англайдиган, иродаси бақувват, иймони бутун, ҳётда аниқ мақсадга эга бўлган инсонларни тарбиялаш имконига эга бўламиз. Ана шун-

**Жаҳонга ўз сүзимизни
айтайник**

дан кейин онгли турмуш кечириш жамият ҳаётининг бош мезонига айланади. Шунда одам оломон бўлиб, ҳар лаҳзада серкага эҳтиёж сезиб эмас, аксинча — ўз ақли, ўз тафаккури, ўз меҳнати, ўз маъсулияти билан, онгли тарзда, озод ва хур фикрли инсон бўлиб яшайди. Бундай одамлар уюшган жамиятни, улар барпо этган маънавий-руҳий муҳитни сохта ақидалар, бақириқ-чақириқлар, ҳавоий шиорлар билан асло бузиб бўлмайди. Уларни ўzlари ақлидрок ва қалб амри билан танлаб олган ҳаётий мақсадлардан чалгитиб ҳам бўлмайди.

Тўрганичидан, таълимнинг янги модели жамиятимизнинг потенциал кучларини рўёбга чиқаришда жуда катта аҳамият касб этади. Ҳар қайси инсонда муайян даражада интеллектуал салоҳият мавжуд. Агар шу ички қувватнинг тўлиқ юзага чиқиши учун зарур бўлган барча шарт-шарорит яратилса, тафаккур ҳар хил қотиб қолган эски тушунча ва ақидалардан холос бўлади. Ва ҳар қайси инсон Аллоҳ таоло ато этган ноёб қобилият ва истеъодини аввало ўзи учун, оиласининг, миллати ва ҳалқининг, давлатининг фаровонлиги, бахт-саодати, манфаати учун тўлиқ бахшида этса, бундай жамият шу қадар кучли тараққиётта эришадики, унинг суръат ва самарасини ҳатто тасаввур қилиш ҳам осон эмас. Оддимиизда турган буюк мақсадларга эришишда жамиятимизнинг ҳар бир аъзоси қўшадиган ҳисса шу ҳисобдан бекёсс бўлиши муқаррар. Мен “портлаш эфекти” деганда айнан шундай ҳолатни назарда тутмоқдаман.

Бешиничидан, биз фуқаролик жамияти қуришни ўз олдимиизга мақсад қилиб қўйганмиз. Бу соҳада дастлабки, аммо муҳим қадамлар кўйилди. Ишончим комилки, вақти-соати келиб, бутунги ўтиш даври учун зарур бўлган кучли давлат функциялари ва аломатлари аста-секинлик билан тадрижий равишда кучли жамият зиммасига ўтади. Мана шу йўл, мана шу назарий масаланинг моҳиятини

**Юртимизнинг ҳаффозлиги –
сиёсатимизнинг бош йўналиши**

атрофлича ёритиш, уни ҳаётимида, амалиётимида ҳал қилувчи сиёсатта айлантириш нафақат бугунги, балки эртangi кунимизнинг ҳам энг муҳим ва долзарб вазифасидир. Тараққиётнинг умумбашарий қонуниятлари, инсониятнинг кўп йиллик ҳаётида синовлардан ўтиб, ижобий натижалар берган тажрибалар худди шу йўлни тақозо этади.

Биз бир нарсани яхши англаб олишимиз керакки, умумий ва маҳсус билимларга эга, онгли, тафаккури ҳар хил “измлар”дан озод, замонавий дунёқаращ, миллий ва умумисоний қадрияtlарга ворис бўлган инсонларгина фуқаролик жамиятини барпо этишга ва уни янада такомиллаштиришга қодир бўлади.

Бу моделдан кўзланган яна бир мақсад бор. Унинг воситасида биз дунёдан муносиб ўрин олишга, ўзбек номини янада кенг ёйиб тараннум этишга эришамиз.

Бутун ҳалқаро ҳаёт, кишилик тараққиёти шундай босқичга кирганки, энди унда ҳарбий қудрат эмас, балки интеллектуал салоҳият, ақл-идрок, фикр, илғор технологиялар ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Амир Темур бобомизнинг “Куч – адолатда” деган машхур таъбирини бугунги кунга нисбатан қўллаб айтадиган бўлсак, мен унга қўшимча қилиб “Куч – билим ва тафаккурда” деган бўлардим. Келгуси асрда бу тамойил янада кучаяди ва ижтимоий ҳаётнинг барча жабҳаларини қамраб олади. Бинобарин, ҳалқаро майдонда биз бошқа мамлакатлар билан соғлом фикр мусобақасига, ижодий рақобатга киришмогимиз лозим бўлади. Бизнинг келажагимиз мана шу мусобақа ва рақобатта қай даражада бардош бера олишимизга боллиқ. Ўйлайманки, бунинг учун миллатимизнинг салоҳияти ҳам, ақл-заковати ҳам етарли.

Мана, яқинда “Умид” жамғармаси орқали Европа, Осиё ва АҚШнинг энг нуфузли университетларида ўқиётган талабаларимиздан ўн беш нафари магистрлик ва бакалавр-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚЎЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лик илмий даражаларига муддатидан олдин сазовор бўлгани ҳақида хабар олдик. Мен бу хушхабарни эшитиб, худди ўзимнинг ўғил-қизларим шундай ютуққа эришгандек бениҳоя хурсанд бўлдим. Бу — ҳаётимдаги энг қувончли воқеалардан бири бўлди десам, муболага бўлмайди. Ўзбек миллиатининг, ўзбек фарзандларининг қобилият, зеҳн-заковат, тиришқоқлик борасида бошқа ҳеч бир миллат ёки халқдан қолишадиган жойи йўқ. Фақат мавжуд интеллектуал имкониятларимизни тўлиқ ишга солишимиз, улардан мукаммал тарзда фойдалана билишимиз зарур. Отабоболаримиз шуҳратининг соясига маҳлиё бўлиб юрадиган даврлар энди ўтди. Бугун жаҳон биздан ўз сўзимизни айтишимизни, ўз тафаккуримизни намоён этишимизни талаб қылмоқда. Бошқа халқлар, бошқа миллатлар бизга ётсираб-беписанд қарамаслиги, балки бизни эътироф этиши, бизни эҳтиром этиши керак. Биз ана шу юксак муносабат ва хурматта лойиқ бўлишимиз даркор.

Тўққизинчи — ўн бешинчи асрларда маърифатли дунё бухорийлар, фарғонийлар, хоразмийлар, берунийлар, ибн синолар, улугбекларни қанчалик иззат-икром қылган бўлса, йигирма биринчи асрда биз халқимиз, миллиатимизга нисбатан ана шундай эҳтиромни қайтадан қўлга киритишимиз керак. Ўша даврда улуғ аждодларимиз асос солган ва оламга донг таратган илмий мактабларни замонавий шаклда қайтадан тиклашимиз лозим.

Такрор айтаманки, бунга таълим-тарбия тизимини туддан ислоҳ қилиш билангина эришиш мумкин. Аслида таълим-тарбия соҳасидаги ислоҳотнинг чегараси ва поёни йўқ. Токи ҳаёт давом этар экан, таълим ҳам, тарбия ҳам замон ўргага қўяётган янги-янги талабларга кўра муттасил равишда ўзгариб-янгиланиб бораверади. Фақат, биз бу соҳадаги дастлабки қадамларни тўғри кўя олсак, пойдеворни мустаҳкам қилиб барпо этсак, мен шунга ишонаманки, бугунги авлод унинг самарасидан баҳраманд бўлажак, келгуси авлод эса бизнинг қылган шу ишларимизни эҳтиром ва миннатдорлик туйғуси билан эслайди.

САВОЛ. Сиз шугулланадиган гоят кўламдор ва серқирра масалалар, адо этадиган вазифалар бири биридан муҳим ва зарур. Уларнинг барчаси мамлакат ва жамият,

**Энг олий мақсадим —
халқимнинг омонлиги**

ҳар қайси фуқаронинг ҳаёти, келажаги учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Аммо Сизнинг фаолиятингиздаги энг устувор йўналиш, энг олий мақсад нимадан иборат?

ЖАВОБ. Агар бу саволга бир оғиз сўз билан жавоб бериш лозим бўлса, мен “Халқимнинг омонлиги”, деб айтган бўлардим. Содда қилиб айтганда, элу юртимизнинг осойишталиги, осмонимизнинг мусаффолиги, сарҳадларимизнинг бехатарлиги, бугунги кунимиздан розилик, эртанги ҳаётга ишонч, оналаримиз ва фарзандларимиз юзидаги табассум, бу — мен ўз фаолиятимда интиладиган энг олий мақсаддир. Халқимнинг осойишталиги ва фаровонлиги мен учун ҳамма нарсадан афзал.

Бу дунёда инсон ўз меҳнати, ақл-ғайрати билан кўп нарсага эришиши мумкин. Бойликка ҳам, шон-шуҳратга ҳам, илмий, ижодий қашфиётларга ҳам, оила, севги бахш этадиган бахту саодатга ҳам. Фақат бунинг учун аввало инсоннинг уйида, маҳалла-кўйида, юртида, қисқача айтганда, одамнинг кўнглида тинчлик-хотиржамлик ҳукм суриши керак. Узоққа бормайлик, мана шу Миллий дастурдан кўзланган мақсадларни амалга ошириш учун ҳам энг аввало тинчлик-омонлик даркорлигини бугун ким инкор эта олади дейсиз!

Мен бу тўғрида илгарилари ҳам кўп бор айтганман. Аччиқ тажрибалар асосида туғилган ва қалбимга чукур ўрнашган шу ҳаётий ҳақиқатни тақрорлашдан толмайман: тинчлик-омонлик бўлса, ҳамма нарса бўлади — ислоҳот ҳам, бозор иқтисодиёти ҳам, жамиятимизнинг янгиланиши ҳам. Аслида ҳаётимиздаги бугунги барча ислоҳот, демократик ўзгаришлардан кўзланган мақсад — юргдошларимизнинг турмушини фаровон қилиш, уларнинг ҳақ-хукуқлари, манфаатларини химоя этиш.

Бизнинг сиёсатимизнинг бош йўналишини Ўзбекистон хавфсизлиги ташкил этади. Албатта, ҳозирча турмушимиз биз орзу этган даражада эмас. Ҳали етишмовчи-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ликлар, қийинчиликлар ва йўлимизда тўсиқлар ҳам оз эмас. Аммо шундай мураккаб бир вазиятда одамлар омонлиги, мамлакатимиз тинчлигини таъминлашга эришаётганимиз, ўйлайманки, бизнинг энг катта ютуғимиздир.

Чуқурроқ мулдоҳаза юритиб қарайдиган бўлсак, шу ҳолни қўрамизки, Ўзбекистон дунёдаги етакчи давлатларнинг, турли-туман сиёсий кучларнинг бир-бирига зид манфаатлари ўзаро муттасил тўқнашиб турадиган бир майдонда жойлашган. Биз буни истаймизми-йўқми, тарих, тақдир тақозоси шундай Юортимиздаги беҳисоб табиий бойликлар, унинг геостратегик шароити жаҳонда бизга нисбатан фақат хайриҳоҳлик ёки ҳавас туйғусини эмас, балки ҳасад, қора ниятларни ҳам уйғотиши сир эмас.

Харитага диққат билан разм солсангиз, мамлакатимизни этник, демографик, иқтисодий ва бошқа муаммоларнинг оғир юки остида қолган мамлакатлар қуршаб олганини кўриш мумкин. Бунинг устига, Ўзбекистон диний экстремизм, этник жанжаллар, наркобизнес ва ҳар хил ташқи кучларнинг таъсирида ички низолар авх олган Афғонистон каби бекарорлик ўчоги билан чегарадош. Олти йилдирки, қўшни Тожикистанда нотинчлик ҳукм сурмоқда.

Минтақамиздаги мавжуд муаммолар камдек, яқинда қўшни давлатлардан бири — Ҳиндистон ядро синовларини ўтказиб, янги бир таҳлика манбаини вужудга келтирди. Бу нарса минтақадаги барқарорлик мувозанатига жиддий зарар етказди. Бунга жавобан шу ҳудуддаги бошқа бир давлат, яъни Покистон ҳам ядро синовлари ўтказиш ҳаракатига тушиб қолди. Демак, минтақамизда ядро хавфи мавхум хатардан реал хавфга айланниб бормоқда.

Табиийки, буларнинг барчаси бизни ташвишлантирумасдан қўймайди. Ўз навбатида биз ҳам давлатимизнинг мудофаа салоҳиятини мустаҳкамлаш ва ҳар қандай таҳдид балосидан сақланиш учун зарур ҳимоя чораларини кўришга мажбур бўламиз.

Ҳеч сир эмаски, бугунги кунда хавфсизликни таъминлаш, хаттарнинг олдини олиш қанчалар мураккаб, ноҳиз ва қалтис бир масала. Буни, албатта, билган билади, билмаган билмайди. Хўш, ўйлаб кўрайлиқ-чи, мамлакатимиз хавфсизлигини таъминлаш биз учун қанчага туш-

ИСЛОМ КАРИМОВ

мокда? Ўзи, хавфсизликнинг баҳоси борми? Умуман, тинчлик-омонлик, барқарорликни пулга чақиб-ўлчаб бўладими?

Мен бу фикрларни фуқароларимиз, ватандошларимиз юртимиздаги тинчлик, барқарорликнинг қандай қийинчилик, қандай меҳнат-машаққатлар эвазига қўлга киритилаётганини озми-кўпми тасаввур қилишлари учун айт япман.

Яратганимизга минг қатла шукроналар бўлсинки, биз ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий соҳаларда, ҳам хавфсизликни сақлаб қолиш борасида энг оғир ва мураккаб даврни бошимиздан эсон-омонлик билан кечирдик. Халқимизнинг донолиги, бағрикенглиги, сабр-бардоши бизни ҳар қандай бало-қазолардан асраб, идрокимизни, ақл-заковатимизни чархлаб, юртимизда осойишталик ва мииллатлараро, фуқаролараро тинчликни сақлаб қолишга хизмат қилди. Бутун энди ёруғ кунларга етганимиздан ғуурланиб, янги янги марралар сари қадам қўяётганимиз учун фахрланиб ишлаш ва яшашга асосимиз бор.

Халқимизни яна бир ҳақиқатни ҳеч қачон унутмасликка даъват этмоқчиман: эл-юртимизнинг, шу юртда яшаётган ҳар қайси инсоннинг эсон-омонлиги бизнинг энг катта ютуғимиз ва бойлигимиздир. Бу бойликни кўз қорачидай асраб-авайлаш, қадрига етиш — барчамизнинг муқаддас инсоний бурчимиздир.

*“Тафаккур” журналининг
1998 йил 2-сони*

ЎЗБЕКИСТОНДА ТОЖИКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КУНЛАРИНИНГ ТАНТАНАЛИ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Муҳтарам Президент Имомали Раҳмонов Жаноби
Олийлари!

Хурматли тожикистонлик меҳмонларимиз!

Азиз биродарлар!

Дўстону бародарони тоҷик!

Бехуда нест ки Рӯдакии бузруг гуфтааст:

Ҳеч шодӣ нест андар ин ҷаҳон,
Бартар аз дидори рӯи дўстон.

Яъни:

Жаҳоннинг шоддиги йифилса бутун,
Дўстлар дийдоридан бўлолмас устун.

Бугун Ўзбекистонимизда катта тўй, катта тантана. Ҳалқимиз кўпдан бери орзиқиб кутган байрам — қардош Тоҷикистон кунлари бошланмоқда.

Яратганинг ўзи ўзбек билан тожикнинг лойини бир жойдан қорган. Минг-минг йиллардан буён ҳалқларимиз ўзаро қондош ва ёндош бўлиб, қуда-анда тутиниб асрлар юкини бирга тортиб, келажагини бирга қуриб келмоқда. Биз бир дарёдан сув ичамиз, бир далада экин экамиз.

Бозоримиз ҳам, ҳатто мозоримиз ҳам бир. Исмимиздан ҳам, жисмимиздан ҳам ҳеч ким бизни бир-биримиздан ажратса олмайди. Ҳазрат Алишер Навоий бир тожикча ғазалида ёрни “чашмони туркинаву, мижгони тожикона”, яъни “кўзлари туркона-ю киприклари тожикона” деб бежиз таърифламаган.

Боқи Раҳимзода: “Э жўра, бигў: ту ўзбек ё тожик? — деб лутф этганида мутлақо ҳақдир.

Қани, айтинглар-чи, шу байтни таржима қилишга эҳтиёж борми?!

Аввал бир анжуманда айтган эдим, бугун шу иборани яна такрор айтмоқ жоизким, ўзбек билан тојик — икки тиљда гапирадиган бир халқ десак ҳеч қандай хато бўлмас. Бу ҳикмат айни бутун, яъни ҳалқларимиз — ўзбеклар ва тојиклар — истиқтолга эришиб, ўз миллий давлатини қураётган бир пайтда ҳар қачонгидан ҳам кўра муҳим аҳамият касб этади. Кўхна тарихимизнинг қайси қатламини ўрганмайлик, ҳалқларимиз яқинлигини тасдиқлайдиган бисёр далил-исботлар топамиз. Авваламбор, бу — икки халқ учун ягона муқаддас ислом динимиз, тарихимиз ва бетакрор маданиятимиздир. Бир заминда яшаган, бир булоқдан сув ичган, бизга буюк мерос қолдирган улуг аждодларимиздир.

Ислом дини ва Шарқ фалсафасининг улуг намояндалари, буюк тарғиботчилари, мутафаккирларимиз И мом ал-Бухорий, Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратлари каби буюк алломалар қолдирган маънавий бойлик ва ўтиллар икки халқ учун ҳам баробар бебаҳо меросдир.

Дил ба ёру даст ба кор, деган ҳикмат бугунги авлодларимиз, фарзандларимиз учун, ақл-идрок билан яшаш учун бебаҳо ва раҳнамо ўйриқдир.

Аждодларимиз ҳамиша бирга давлат қурғанлар, бирга касбу кор қилғанлар, бошга тушган мусибатларни елкадош бўлиб енгганлар.

Улуг аждодларимиз қолдирган меросни ўзаро талаш-масдан, ундан маънавий озиқланиб, бир чашмадан сув ичгандек, ҳар икки халқ, икки миллат баробар баҳраманд бўлишини таъминлаш, ташкил этиш барчамиз учун ҳам қарз, ҳам фарздир.

Аэзиз дўстлар!

Ота-боболардан қолган бир мақолда “ўзбек билан тојикнинг куйласа чолғуси бир, йиғласа қайғуси бир” деб бежиз айтилмаган.

Ҳақиқатан, бу икки халқ минг йиллар давомида Наврӯзни бирга байрам қилди. Сирдарё, Амударё бўйларини биргалашиб обод водийларга айлантириди.

Босқинчиларга қарши гоҳ Тўмарис, гоҳ Широқ, гоҳ Спитамен, гоҳ Темур Малик бўлиб биргаликда мардона

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

зарба берди. Сўнгги бир ярим асрлик мустамлака зулмини ҳам бирга тортди. Ниҳоят, истиқлолға ҳам бирга эришди.

Тожик тилида “қўшини”ни “ҳамсоя” дейдилар. Кўп ўзбек шеваларида ҳам бу сўз бор. “Ҳамсоя”нинг маъноси шуки, бир-бирига туташ уйнинг сояси бир бўлади. Тожиклар — ўзбекнинг уйига туташ ҳамсоядир.

Севимли шоиримиз Абдулла Орипов ибораси билан айтганда:

Дўсту қардошdir азалдан
Ўзбегим тожик билан,
Фаҳм этиб боқсанг агарда,
Биз қўша сайёрамиз,
Бу Али сўзлар Зуҳалдан
Ўзбегим тожик билан.

“Ен қўшнинг — жон қўшнинг” деган мақолни халқларимиз дўстлигига нисбатан қўллайдиган бўлсак, чиндан ҳам, хоҳ Ўзбекистонда бўлсин, хоҳ Тожикистанда, биз ўзаро ана шундай девор дармиён ҳамсоялар бўлиб яшаймиз.

Мавлоно Нуриддин Абдураҳмон Жомий билан Амир Низомиддин Алишер Навоийдек икки буюк зоти шарифнинг халқларимиз шону шарафи, маънавий-руҳий қудратини жаҳонга кўз-кўз қилган ижоди, улар ўртасидаги ажиб пири муридлик, устозу шогирдлик муносабатлари биз учун абадулабад яқинлигимизнинг гўзал рамзи бўлиб қолажак.

Устоди бузург Мавлоно Нуриддин Абдураҳмон Жомий ўзининг энг гўзал достонларидан бири — “Юсуф ва Зулайҳо”ни Амир Низомиддин Алишер Навоийга багишилан. “Лайли ва Мажнун” достонида устод Жомий устод Навоийга қандай таъриф берганини эслайлик:

Хоса, ки ба боғи ошной,
Боршохи вафо бувад Навой.
Яъне ки Навой лутф созад,
Дилҳои шикастагон навозад.
Коре набвад ба чои ин кор,
Ёрони чаҳон фидои ин ёр.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Бу сатрларни ҳар бир ўзбек таржимасиз ҳам яхши англайди. Бу сатрлар ҳар бир ўзбек юрагига, қалбига нафакат чукур ва чўнг маъноси, балки бадиий ифодаси билан ҳам яқиндир.

Айтинглар, азиз биродарлар, дўстлик ва қардошликийнинг бундан ортиқ таърифи ва тавсифи бўлиши мумкиними?

Биз — ўзбегу тожик — Жомий ва Навоий каби буюк бобокалонларимиз васият этиб қолдирган дўстлик ва қардошликийни унутсанак, бундай нодонлик, калтабинлик уларнинг руҳи покларига хиёнат эмасми?

Мұхтарам меҳмонларимиз!

Бизнинг маънавий, маърифий ва маданий алоқаларимиз шу қадар кучлики, бугун ўзбекнинг тўю томошасини тожикча, тожикнинг тантанасини ўзбекча куй-қўшиқлариз сира тасаввур қилиш мумкин эмас.

Ўзбек халқининг ажойиб санъаткорлари Ҳалима Носирова ёки Саодат Қобулованинг овозини тожиклар қандай севиб тингласалар, Ҳанифа Мавлонова ва Жўрабек Муродовнинг ажойиб қўшиқларини ўзбеклар ҳам шундай севиб тинглайдилар. Аслида ҳам бу каби ҳар икки халқнинг фарзанди, ҳар икки халқнинг санъаткорлари бўлмиш инсонлар оз эмас.

Халқларимизнинг дили-дилига нақадар яқинлигини умумий бойлигимиз бўлган шашмақом ҳам, ушшоқ, сегоҳ, чоргоҳ каби мумтоз куйларимиз ҳам кўрсатиб туради.

Икки улуғ тилнинг салоҳиятини омухта қилиб ҳар иккита тилда асарлар яратишдек улуғ анъаналаримиз борки, уни Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Зебуннисо бегим, Оғаҳий ва Машраб янги юксакликларга кўтарилилар. Айниқса, туркий улус фарзанди Мирзо Абдуқодир Бедил форс-тожик тилида шу қадар буюк асарлар яратдики, беназир шоиришимизFaфур Гулом унинг ижодини мусаффо чашмага ва офтоб нурига қиёслагани бежиз эмасдир:

Тонг отар чоғида жуда соғиниб,
Бедил ўқир эдим, чиқди офтоб.
Лойқа хаётотлар чашмадай тинди,
Пок-покиза юрак бир қатра симоб.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Яқын тарихимизга назар тащлайдиган бұлсак, муста-
бидликнинг энг оғир ийиларида ҳам ўзбек ва тожик халқ-
ларининг асл фарзандлари Аҳмад Доңиш ва Маҳмудхўжа
Беҳбудий, Абдулла Қодирий ва Садриддин Айний, Абдул-
ҳамид Чўлпон ва Абдурауф Фитрат дўсту ҳамкор бўлиб
маърифат йўлида биргаликда кураш олиб борганлар.

Устод Садриддин Айний ҳам тожик, ҳам ўзбек тилида
баробар ижод қилиб, ғоят мукаммал асарлар яратгани, ай-
ниқса, ибратлидир.

Шунни мамнуният билан таъкидлаш керакки, мадани-
ятларимиз, умуман халқларимиз ўргасида асрлар бўйи
ўзарс ижодий мусобақа, бир-бирига устоз, бир-бирига
шогирд бўлиш тамойили ҳукм сурган ва айни шу нарса
икки халқ тараққиёти учун муҳим замин яратган, икки
халқ бу омилдан баробар озиқланган.

Худди шу нарса бизга келажак йўлимиини ҳам кўрса-
тади.

Икки халқ ўргасидаги яқын дўстона муносабатлар бугун
бизга ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ зарур. Халқларимизнинг
туб манфаатлари худди шу нарсани тақозо этади.

Шайх Саъдий Шерозий айтганидай:

Дўст он бошад, ки гирад дасти дўст,
Дар парешонҳолиу дармондаги.

Мустақилликнинг дастлабки етти йили Тожикистон
учун осон кечмади. Бегуноҳ халқ, истибодд даври юки
остида эзилгани етмагандек, худбинлик, тор манфаатпа-
растлик, ҳокимият учун кураш, бекарорлик ва чет таъ-
сиirlар гирдобига тушишларнинг жабрини кўп тортди.

Тожикистонда барқарор ва осойишта турмуш барпо эти-
лишидан Ўзбекистон ҳаммадан ҳам кўра манфаатдордир.
Ахир, халқимиз бекорга: “Қўшнинг тинч, сен тинч” де-
маган. Биз фақат ҳамкорлик асосида юргаримизнинг бар-
қарорлигини, халқларимизнинг осойишта ҳаётини таш-
кил этишимиз мумкин. Буни ҳеч ким, ҳеч қачон унутмас-
лиги керак.

Биз тожик халқи бошига тушган мусибатларни ўз кул-
фатимиз деб биламиз, қўлнимиздан келганича қардош

ИСЛОМ КАРИМОВ

мамлакат ҳаёти тезроқ изга тушиб кетишига бундан кеин ҳам кўмак, ёрдам беришда ўзимизни аямаймиз.

Тожикистонда тинчлик, биродарлик руҳи қарор топса ва миллий сулҳ ўрнатилса, бу — нафақат тожиклар ва ўзбекларнинг баҳту саодати, порлоқ келажаги учун, ўйлайманки, яқин ва узоқ қўшни ҳалқлар учун ҳам кенг маънода хизмат қиласак.

Мен ишонаман: замонлар ўтар, йиллар ўтар — биз, икки ҳалқ, ўзаро ҳурмат ва иззатни сақлаб, албатта, ўзгалир ҳавас қиласиган муносиб ҳаёт курамиз. Бунга ҳеч кимда, ҳеч қандай шубҳа бўлмасин.

Устод Бадрииддин Ҳилолий ўз авлодларига қолдирган ишонч бунга гувоҳдир:

Ба як дам оламиро зинда созем,
В-аз он пас, ки то
абад поянда созем

Яъни:

Бир лаҳза бўлса ҳам шундай олам иморатини яратайлик,
Токи ул абадулабад ёдда яшаб қолсин.

Ўзбекистон унда яшовчи тожикларнинг асл ва қадими Ватани бўлгани каби, Тожикистон ҳам унда истиқомат қиливчи ўзбекларнинг асл ва қадими ватаниидир. Ўзбекистондаги тожиклар ҳамда Тожикистондаги ўзбекларнинг миллий-маданий равнақи келажагимиз учун муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистонда Тожикистон кунларининг ўтаёттанини ҳам ҳалқларимиз ўртасидаги дўстона ҳамкорлик самараси, абадий дўстлигимиз учун мустаҳкам замин деб била-ман.

Дўстони тоҷики азиз!

Боз мегўям: ба қадамҳоятон ҳасанот, дўстони азиз!

Хуш омадед, бародарони тоҷикистонӣ!

Ўзбекистон диёрига хуш келибсиз, азиз тожик биродарларимиз!

Ўзбек ва тожик дўстлиги ва ҳамкорлиги абадулабад яшасин!

ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ – ФАОЛИЯТИМИЗ МЕЗОНИ

Хурматли мажлис қатнашчилари!

Биз бугун ижтимоий-иктисодий ривожланишнинг биринчи ярим йилликдаги якунларини кўриб чиқиб, биринчи навбатда иқтисодиётимизни ислоҳ қилишнинг 1998 йил учун белгиланган устувор йўналишлари нечоғли тўлиқ ва самарали амалга оширилаётганига алоҳида эътибор беришимиз керак.

Шуни таъкидлашни истардимки, биз учун фақатгина кўрсаткичлар, айрим корхона, тармоқ, борингки, иқтисодиётнинг бутун бир мажмуалари эришган натижаларнинг рақамларини таҳдил этиш асосий мақсад эмас. Биз учун жамиятимиз тараққиётида, иқтисодиётимиз ривожланишида, ҳаётимизнинг барча соҳаларини ислоҳ қилиш жараённида кўзга ташланётган ижобий жиҳатларни ўз вақтида аниқлаш ва уларни тўғри баҳолаш муҳим аҳамиятга эгадир.

Шу билан бирга, биз иқтисодиётимизда мавжуд бўлган муаммоларнинг таҳлилига, уларнинг пайдо бўлиш сабабларини топишга, заиф томонларини танқидий баҳолаб, уларни ҳал этишининг самарали йўл ва услубларини излашга алоҳида эътибор қаратишимиз лозим.

Такрор ва такрор айтаман: бизнинг мақсадимиз кўлга киритилган натижаларни бўяб-бежаб кўрсатиш эмас, балки, авваламбор, холис ва танқидий баҳолаш асосида мавжуд муаммоларнинг шакл-мазмуни ва мураккаблигини аниқ тасаввур этиш, уларни ечиш ва пировард мақсад йўлидаги ҳаракатимизнинг аниқ йўналишларини, уфқуларини белгилаб олишдан иборатdir.

Ўтган ярим йиллик мобайнида ислоҳотларни амалга ошириш ҳамда мамлакатимизни ижтимоий-иктисодий

ИСЛОМ КАРИМОВ

ривожлантириш якунларини шу нүктай назардан баҳолар эканмиз, энг аввало, қуйидаги масалаларга эътиборингизни қаратган бўлардим.

Шубҳасизки, сўнгти вакъларда иқтисодиётимизда, жамиятнинг ташкилий ва бошқарув тизимида, умуман кундалик ҳаётимизда рўй берадиган муайян ижобий ўзгаришларни сезмаслик мумкин эмас. Улар нималардан иборат?

Биринчидан, иқтисодиётимиздаги изчил ривожланиш тамойиллари нафақат мустаҳкамланди, балки янада яҳдолроқ кўрина бошлади. Макроиктисодий ва молиявий барқарорлик мустаҳкамланди. Тўлов интизоми яхшиланди. Иқтисодиёт ва унинг алоҳида тармоқларидаги мутаносиблик ва барқарорлик кучайди. Яхши биласизларки, биз айни шу вазифаларни 1998 йил учун бош устувор йўналишлар сифатида белтилаган эдик.

Бундай хулоса чиқариш учун қуйидаги кўрсаткичлар асос бўлмоқда. Аввало, иқтисодиётнинг умумий аҳволини белгиловчи, энг муҳим иқтисодий кўрсаткич бўлган ялпи ички маҳсулот ҳажми изчил ўсмоқда. Эсингизда бўлса, 1996 йилда ялпи ички маҳсулотимиз 1,6 фоиз, 1997 йилда 5,2 фоиз ўсган эди. Жорий йилнинг биринчи чорагида бу кўрсаткич — 3,3 фоиз, иккинчи чоракда — 4,6 фоиз, ярим йиллик бўйича эса 4 фоизни ташкил этди. Кўриниб турибдики, ўсиш жараёни изчил давом этмоқда.

Шунингдек, иқтисодиётнинг барча бўлим ва тармоқлари муттасил ва барқарор ривожланмоқда. Саноатда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми — 5,5 фоиз, истеъмол моллари ишлаб чиқариш эса — 6,5 фоиз, қишлоқ хўжалигига — 7,4 фоиз, курилишда — 3,5 фоиз ўсишга эришилди. Аҳолига хизмат кўрсатадиган сектор — чакана савдо ва пулли хизмат кўрсатиш барқарор ривожланмоқда.

Иқтисодий ўсиш молиявий ва пул айланишининг барқарорлигига етиш билан бир қаторда, инфляция даражасининг пасайишига эришилмоқда. Биринчи ярим йилликда инфляция даражаси ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 2,3 марта пасайди ва ойига ўргача ҳисоблагандан 1,5 фоизни ташкил этди. Бу шу йил учун мўлжалланган бўлса-да, амалда бор-йўғи 2,6 фоиз бўлди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Таъкидлаш лозимки, айни вақтда иш ҳақи, пенсия, нағақа ва стипендиялар вақтида тұлаб борилмоқда. Амалда барча асосий манбалардан бюджеттегі тұловлар келиб түшди. Бу эса биринчи ярим йилликка мүлжалланған бюджет тұловларини амалта ошириш имконини берібінә қолмасдан, бюджет камомадини қысқартыришга, унинг ялпи ички маҳсулоттнинг 1,3 фоизи міндеттіңде бүлишига ерішиш учун замин яратди.

Үтган давр мобайнида мамлакаттамыз ахолисининг манбааттарини ҳимоя қилишда, шунингдек, бюджетни тұлдирищда спирт ва бошқа алкогольлы маҳсулотларни ишлаб чиқаришни назорат қилиш ва бу борада давлат монополиясини күчтіриш бүйіча биз күрган чора-тадбирлар ҳақида алоқида тұхталиб үтмоқчиман.

Бу чоралар, аввало, кишилар соғлиғи учун хавфли, сифати паст, қаерда ишлаб чиқарылғани номағым бўлган спирт, ароқ, вино маҳсулотларининг контрабандада йўли билан Ўзбекистон бозорларига кириб келишига йўл қўймасликка қаратилган эди.

Үтган қисқа вақт мобайнидаёқ республикада ишлаб чиқарылаётган алкоголь маҳсулотларидан бюджеттегі түшадиган тұловлар январь-май ойларидаги ўртача ойлик кўрсаткичларга таққослаганда 35 фоиз кўпайди. Фақат шу манбадан июнь ойда бюджеттегі кўшимча 1,4 миллиард сўм маблағ түшди. Омборлардаги спирт ва тайёр маҳсулот колдиклари камайиб, товар айланиши ортди.

Иккинчидан. Инвестиция фаолиятини кенгайтириш ҳисобидан иқтисодиётта таркибий ўзгаришлар сабитқа-дамлик билан амалта оширилмоқда. Фақат биринчи ярим йилликта иқтисодиётта ётқизилған капитал маблағларнинг умумий ҳажми 12 фоиз ортди ва 150 миллиард сўмга етди. Бу ялши ички маҳсулоттнинг учдан бирига тенгдир. Сармояларнинг 55 фоиздан ортиғи ишлаб чиқарыш соҳаларини, айниқса, транспорт ва алоқа, ёқилғи-энергетика мажмун, қишлоқ хўжалиги, озиқ-овқат саноатини ривожлантиришга йўналтирилди.

Ярим йиллик давомида иқтисодиёттимиз учун ўта муҳим аҳамиятта эга бўлган иншоотларда курилиш ишлари фаол олиб борилди. Шўртан газ-кимё мажмуйи, Хўжаобод

ерости газ омбори қурилишлари, Фарғона нефтни қайта ишлаш заводини таъмирлаш, Кўнгирот сода заводи, Қизилкум фосфорит комбинати, “ЎзДЭУавто” кўшма корхонаси учун бутловчи қисмлар ишлаб чиқарадиган корхоналар ва бошқа бир қатор иншоотларда амалга оширилган ишлар шулар жумласига киради.

Тижорат банклари фаолиятида, улар ўтказаёттган кредит сиёсатида ҳам ижобий силжишлар кўзга ташланмоқда. Яқин-яқинда банклар ажратган маблағларнинг 90 физини қисқа муддатли тижорат кредитлари ташкил этар эди. Бугунги кунда кредит ресурсларининг ярмидан ортиғи узоқ муддатли, иқтисодиётцинг устувор тармоқларидағи инвестиция лойиҳаларини молиялашга сарфланмоқда. Айни пайтда банкларнинг устама фоизлари барқарорлигича — ойига 3 фоиз микдорида сақланиб турибди.

Учнишибди. Ҳўжалик юритувчи субъектларнинг ўз молиявий аҳволини мустаҳкамлаш, зарар кўриб ишлаётган, иқтисодий ночор ва истиқболсиз корхоналарни тутагиши борасидаги ишлар фаоллашди. Бунда ҳукумат дараҷасида тузилган маҳсус комиссиялар фаолияти, корхоналар ва бутун бир тармоқларни қайта тузиш, кам самарали ишлаб чиқаришларни санация қилиш борасида кўрилган чора-тадбирлар сезиларли роль ўйнади. Ҳўжалик судларининг банкрот бўлган корхоналарга нисбатан тутган қатъий ва дадил позицияси яхши самара берди.

Фақат бир-икки мисол келтираман.

Хабарингиз бор, қишлоқ ҳўжалиги корхоналарини санация қилиш ҳакида қабул қилинган қонун асосида йил бошида 104 та қишлоқ ҳўжалик корхонасини молиявий соғломлаштириш бўйича дастур ишлаб чиқилган эди. Шу мақсадда санация бўйича республика ва вилоят комиссиялари тузилди. Санация қилинадиган барча ҳўжаликларга четдан бошқарувчилар тайинланди.

Санация жараёни икки йилга мўлжалланган бўлса-да, бугуннинг ўзидаёқ муайян натижаларга эга бўлдик. Санация қилинаётган корхоналардан биронтаси биринчи ярим йилликни зарар билан якунлагани йўқ, аксинча, уларнинг кўпі фойда олди. 70 ҳўжаликда бошоқли дон экинлари хосилдорлиги ўтган йилга нисбатан 1,2 баробардан 7 ба-робаргача ортди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Мұхими, қишлоқ хұжалиги ишлаб чиқаришидан қарийб 40 минг киши — ортиқча ишчи күчи озод этилди. Демак, молиявий соғломлаштирищек мураккаб масалага ҳам жиддий ёндошилса, ҳалигача маълум бўлмаган катта имкониятларни қидириб топиш мумкин экан. Фақат бу иш билан мунтазам ва жиддий шугулланиш даркор.

Бошқа бир мисол. Бошқарув тизимини ўзгартириш, ортиқча бошқарув бўғинларини қисқартириш, корхоналарнинг иқтисодий мустақиллигини ошириш ҳисобидан ҳам салмоқли ишлаб чиқариш ва молиявий натижаларга эришиш мумкин. Бунга ярим йилликни зарар кўрмай якулаган Ўзбекистон почта ва телекоммуникациялар агентлиги яққол далил бўла олади. “Ўзқурилишматериаллари” компаниясида эса маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 17 фоиз, баланс даромади эса — 44 фоиз ортди. Кўяпсизки, бу ерда ҳам талай имкониятлар бор экан.

Тўртнічидан. Ўзбекистоннинг жаҳондаги қўплаб мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқалари кентайиб, мустаҳкамланиб бормоқда. Республикамиз жаҳон бозорида тобора нуфузли ва ишончли шерик, дунёдаги хўжалик муносабатлари тизимида фаол қатнашчига айланмоқда. Бунинг учун барча зарур хукуқий ва амалий шарт-шароитлар яратилмоқда.

Бунга “Чет эл инвестициялари тўгрисида” ва “Чет эл инвесторлари хукуқларининг кафолатлари ва уларни химоя қилиш чоралари тўгрисида” иккита янги қонуннинг қабул қилиниши, жаҳоннинг 35 мамлакати билан савдо-иқтисодий ҳамкорликда қулай шарт-шароит яратиб бериш тўгрисида Битим имзолангани, Вашингтонда Ўзбекистон — Америка комиссиясининг биринчи мажлиси ўтказилгани, АҚШ, Япония, Исройл каби бир қанча мамлакатларда қатор конференция ва бизнес-семинарлар ташкил этилгани ёрқин мисол бўла олади.

Халқаро валюта фонди, Жаҳон банки, Халқаро молия корпорацияси, Европада ҳамкорлик бўйича комиссия, Осиё банки каби бир неча халқаро молия ташкилотлари билан ҳамкорлигимиз сезиларли даражада мустаҳкамланди.

Шу йилнинг ўзида Жаҳон банкининг Директорлар кенгаши корхоналарни ташкилий ўзгартириш ва хусусийлаш-

ИСЛОМ КАРИМОВ

тиришдан сўнг қўллаб-қувватлаш лойиҳаси бўйича 28 миллион долларлик маблағ ажратиш ҳақидаги битимни имзолади. Тошкент шаҳрининг санитария ҳолатини янада яхшилаш ва соғлиқни сақлаш соҳасини ривожлантириш лойиҳалари бўйича иш давом этмоқда.

Осиё ривожланиш банки билан транспорт инфратузилмасини такомиллаштириш, маориф ва қишлоқ хўжалиги соҳаларини ривожлантириш борасида лойиҳалар тайёрлаш ва амалга ошириш хусусида келишувга эришилди. Умумтаълим мактаблари учун дарслик ва ўқув адабиётлари чиқариш тизимини такомиллаштириш бўйича 40 миллион долларлик имтиёзли кредит ҳақида шартномалар қабул қилинди.

Ташқи савдо фаолиятида, экспорт ва импорт тизимида рўй берадиган ижобий силжишлар ҳақида ҳам тўхталиб ўтмасак бўлмайди. Биринчи ярим йилликда ташқи савдо оборотининг сальдо қолдиги ижобий бўлиб, у 200 миллион АҚШ долларидан ортди. Айни вақтда олтин-валюта захираларимиз сақлаб қолинди. Мамлакатнинг тўлов баланси мустаҳкамланди.

Юкори даражада қайта ишланган маҳсулотларни экспорт қилиш тамоили янада кучайди. Хусусан, механик асбоб-ускуналарни экспорт қилиш 4,5 марта, электр жиҳозлар, жумладан, телевизорлар, видеомагнитофонлар ва аудио-техника экспорти — 2,6 марта, трикотаж матоларини четта сотиш — 2 мартадан зиёд ортди.

Бошқа маҳсулотлар — автомобиллар, кимёвий бўёқ ва лаклар, гиламлар ва бошқа буюмлар экспорти ҳам кўпайиб бормоқда. Импорт тизимида 70 фоиз маҳсулот ишлаб чиқариш — техника йўналишига тўғри келади. Шундан 48 фоизидан кўпроғи машина ва ускуналардир. Бу тамоилини келажакда ҳам мустаҳкамлаш зарур.

Бешинчидан. Жорий йилда 1998 йилнинг бош вазифаси деб эълон қилинган оила манбаатларини рўёбга чиқаришни таъминлаш бўйича Давлат дастурини бажаришга алоҳида эътибор берилди.

Оиласларнинг, аҳолининг ва ҳар бир инсоннинг фаронлигини таъминлаш борасида ҳукумат томонидан қандай аниқ, амалий ишлар қилинди?

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Бириңчидан, оиласын муносабатларнинг қонуний асосларини такомиллаштириш, оила манбаатларини қонуний муҳофаза қилиш, оналик ва болалик ҳуқуқини таъминлаш бўйича фаол иш олиб борилмоқда. Умумхалқ муҳо-камасидан кейин Ўзбекистон Республикасининг Оила кодекси қабул қилинди.

Корақалпоғистон Вазирлар Кенгаши, кўплаб вилоят ҳокимликларица оиласын муносабатлар муаммоси билан шуғулланадиган хўжалик ҳисобида ишлайдиган маслаҳат хизмати ташкил этилди. Республика аҳолисини ҳуқуқий тарбиялашни яхшилаш, оиласын низолар ва ажралишлар тўғрисидаги суд амалиётини ўрганиш борасида фаол иш олиб борилмоқда. Олий суд Пленуми бу йўналишдаги ҳуқуқий ишларни яхшилаш бўйича таклифларни кўриб чиқиши керак.

Иккинчидан, оиласынг ижтимоий манбаатларини таъминлаш, соғлиқни муҳофаза қилиш, оила аъзоларининг маълумот даражасини юксалтириш учун зарур шарт-шароит яратиш соҳасида ҳам ижобий силжишлар бор.

Болалардаги тутма касалликларнинг олдини олиш ва камайтириш бўйича дастур қабул қилинди. Қишлоқ врачлик пунктларини зарур ускуналар билан жиҳозлашга алоҳида эътибор берилмоқда. Оиласын жисмоний тарбия ҳаракатини кенгайтириш борасидаги ишлар фаоллашмоқда, миллий спорт турлари ва ҳалқ ўйинлари бўйича олимпиадалар ўтказилмоқда.

Учинчидан, оиласынг иқтисодий манбаатларини, бандлик даражасини таъминлаш, уй меҳнати ва турмуш шароитини яхшилаш чора-тадбирлари кўрилмоқда.

Бандлик ҳудудий дастурларига мувофиқ ўтган давр мобайнида 183 минг янги иш ўрини ташкил этилди. Шундан 112 мингтаси қишлоқ жойларида экани диққатга сазовордир. 1600 нафар ногирон, 7 минг нафарга яқин ёш болали аёллар ишга жойлаштирилди.

Ижтимоий соҳа объектларини ишга тушириш ҳажмлари оила манбаатлари бизнинг мамлакатимизда нақадар устувор эканига яққол мисол бўла олади. Бириңчи ярим йилликда 4 миллион квадрат метр уй-жой қуриб битказилди. 2,5 минг километр газ, 1000 километрдан зиёд сув

ИСЛОМ КАРИМОВ

узатиш тармоқлари ишга түщди, бир сменада 7 минг кишига хизмат қиладиган шифохона ва бошқа иншоотлар фойдаланишга топширилди.

Жорий йилнинг 1 июлидан ойлик маош ва стипендиялар ўртача 1,5 баравар, пенсиялар эса 1,6 баравар оширилди.

Тўртингидан, оиланинг маънавий-ахлоқий асосларини такомиллаштириш ҳамда маданий манфаатларини таъминлаш учун етарли шароит яратишга алоҳида эътибор қартилмоқда.

Республика матбуоти саҳифаларида оила маънавиятини юксалтиришга хизмат қиливчи янги руҳнлар очилди. Радио ва телевидение орқали бу мавзуга бағишинланган кўрсатув ва эшиттиришлар мунтазам бериб борилмоқда. Оила байрамларини, турли кўргазма ва кўрик-таъловларни ўтказиш анъанага айланаб қолди.

Олий ўкув юртларида таълим олаётган ёш оиласларни ижтимоий жиҳатдан қўллаб-куvvатлаш тадбирлари ишлаб чиқилди.

Оила муаммоларининг илмий, ижтимоий тадқиқотини чуқурлаштиришда Оила илмий-амалий марказининг ташкил қилиниши катта аҳамиятга эга.

Хукумат, маҳаллий ҳокимият органлари оила манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган дастурий тадбирларнинг бажарилишини қаттиқ назорат қилишлари, оилани мустаҳкамлаш, унинг моддий фаровонлигини оширишга ёрдам бераётган жамоат ташкилотлари, маҳалла қўмиталарини ҳар томонлама қўллаб-куvvатлашлари зарур. Бирон-бир раҳбарнинг эгаллаб турган лавозимига лойик ёки итолойиқ эканини биз айнан мана шу нуқтани назардан, яъни шаҳар ва қишлоқ, туманларнинг ижтимоий қиёфаси, оиласларнинг турмуш тарзи қандай ўзгараётганига қараб баҳолаймиз.

Муҳтарам дўстлар!

Жорий йилнинг ўтган даври ва умуман кейинги йилларни сарҳисоб этарканмиз, эътиборингизни қуидаги масалаларга қаратмоқчиман.

Мактабатимизда маош вақтида тўланаётгани, нафака ва тўловлар кечикирилмай бериләётгани биз учун таби-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ий ҳолга айланаёттанига эътибор ҳам бермай қолдик. Ва-холанки, қатор Ҳамдүстлик давлатларида иш ҳақи ва на-фақаларнинг ўз вақтида берилмаслиги, ночорликдан на-тура тўлови жорий қилинаётгани, яъни иш ҳақи гўшт, буғдой, айрим жойларда ҳатто четдан келтирилган бanan ва бошқа маҳсулотлар шаклида тўланаётгани ҳам бор ҳақиқат.

Мамлакатимизда ўзаро тўловларни жиловлаш ва хавфли чегарадан ўтиб кетмаслиги, изчил иқтисодий ривожланиш таъминланмоқда. Инфляция ва давлат бюджети камомади белгиланган даражада сақланиб қолмоқда. Ички ва ташқи давлат қарзи ҳажми ялпи ички маҳсулотнинг 5 фоизини ташкил этмоқда, холос.

Булатнинг барчасини макроиқтисодий мутаносиблигининг яққол далили деб қабул қиласак, ҳеч қандай муболага бўлмайди.

Бир сўз билан айтганда, мамлакатимизда эришилган ривож суръатлари, молиявий ва ижтимоий барқарорлик биз танлаган ва олиб бораётган ислоҳот ва янтиланиш сиёсати тўғри эканлигининг исботидир.

Хурматли мажлис қатнашчилари!

Мен бугунги фурсатдан фойдаланиб, ўзларининг фидойи меҳнатлари билан жорий йилда ғалладан юксак ҳосил этиштирган миришкор деҳқонларимизга, қишлоқ хўжалиги ходимларига мурожаат қилиб, уларга ўзимнинг са-мимий миннатдорлигимни изҳор этишдан гоят мамнуман. Улар ҳозиргача давлатга 2 миллион 100 минг тонна ёки ўтган йилдагига нисбатан 300 минг тонна кўп ғалла топшириб, Ўзбекистонимизнинг ғалла мустақиллигига катта ҳисса қўшидилар.

Еу улкан хирмон, бу ютуқ, энг аввало, қишлоқда олиб борилаётган изчил иқтисодий ислоҳотлар, замонавий агротехнологиялар ва техника кўлланиши, уруғ танлаш ва этиштириш соҳасидаги илғор дунё тажрибасидан фойдаланиш, деҳқончилик маданиятини ўстириш натижасида кўлга киритилди.

Ўз меҳнати, қадоқ қўллари билан бу бойликни яратат-ётган ва мамлакатимиз халқининг ризқи-рўзини таъминлаётган ғаллакорларимизни яна бир бор чин қалбимдан табриклайман.

Албатта, эришилган ютуқлардан күз юмиб бўлмайди. Аммо ҳозир биз бу хусусда эмас, балки ҳаммамизни ташвишлантираётган муаммолар ҳақида кўпроқ фикр юритсак тўғри бўлади, деб ўйлайман.

Мавжуд вазиятни танқидий баҳолар эканмиз, ислоҳотлар йўлида дадил борищимиизга халақит берадётган, бизни орқага сурәттган муаммоларнинг туб сабабларини аниқлаш, улардан тегиши холоса чиқариш жуда мухимдир.

Тўғри, мазкур муаммолар ва уларнинг ечими ҳақида кўп гапирганимиз. Афсуски, амалий ишга ўтишимиз жуда қийин бормоқда. Шунинг учун ҳам мавжуд камчиликлар ва нуқсонлар, уларни бартараф этиш учун нималарга эътибор бериш кераклиги ҳақида қайта-қайта гапиришга мажбур бўлмоқдамиз.

Хўш, бу нуқсонлар нималардан иборат?

Биринчидан. Бозор иқтисодиёти асосларини яратишга қаратилган ислоҳотлар жараёни бошланганига қарийб 7 йил бўляпти. Лекин давлат ходимларимизнинг, аввало барча даражадаги раҳбарларнинг тафаккури катта қийинчиликлар билан жуда секин ўзгармокда. Ҳаётимизнинг янги шарт-шароитларини эски, қотиб қолган услугуб ва йўлйўрикларга бўйсундириш ва мослаштиришга уриниш яққол кўзга ташланмоқда.

Ўзларингиз бир эътибор беринг. Республикаизда мазмун-моҳиятига кўра бозор иқтисодиёти талабларига мостушадиган тамоман янги иқтисодий муносабатлар шаклланмоқда. Эски режали бошқариш ва тақсимлаш, маъмурий-буйруқбозлик тизими ўтмишга айланмоқда. Госплан, Госнаб деган идоралар ҳам, лимит, фонд деган тушунчаларга ўрин қолмади. Ишлаб чиқаришни бошқариш ва ташкил этишининг бутунлай янги, бозор иқтисоди талабларига жавоб берадиган тизими шаклланмоқда.

Янги молия бозори, банк тизими, бозор инфратузилмаси ташкил этилди, фонд бозори ишлаб турибди. Корхоналар ўз фаолиятини янги бозор қоидалари ва механизmlарига суюниб қайта ташкил этмоқда. Аммо, афсуски, яна такрорлайман, кўпгина одамлар, аввало раҳбар ходимлар ҳамон эскича фикрлашмоқда.

Бунинг сабаби эса битта: кимлардир эски оқим таъсирида қолмоқда, кимдир ўзи жуда кўнишиб қолган эски

замонни құмсаятти. У замон қанақа замон эди — үзларинг яхши биласизлар. Маркетинг, менежментнинг замонавий услублари ҳеч кимни қызықтырmas, янги-янги харидор ва бозор топиш, рақобатбардош маҳсулот тайёрлаш, бунинг учун ишлаб чиқаришни янгилаш ва модернизациялаш лойиҳаларининг молиявий манбаларини қиришиб топиш, кредит ҳақида ҳеч ким бош қотирмасди. Кескин рақобат шароитида ўнгланиш йўлларини излаш, кишиларнинг қўлини ишдан совутмаслик учун меҳнатига яраша маош тайинлаш, иш шароитини яхшилаш, замон талабига қараб ишлаш ҳақида гапирмаса ҳам бўлади.

Маъмурӣ-бўйруқбозлиқ, тақсимлаш тизими амал қилган даврларда ҳеч кимга керак бўлмаган маҳсулот босиб кетар ва бундан келадиган зарап давлат ҳисобидан қопланар эди.

Минг афсуски, мана шундай қараашлар, ўролар замонидан қолган ташаббус, тадбиркорликдан мутглақо йироқ боқимандалик кайфияти бизга панд бермоқда.

Ҳали-бери, давлат нарх-наво билан мунтазам кураш олиб бориши керак, бозор нархларини назорат қилиш керак, маҳсулоти сотилмаса ҳам маошнинг вақтида тўлашишига кафолат бериши керак, деб бизга ақл ўргатувчилар орамизда йўқ эмас.

Маҳсулотини бозор кўтармаётган бўлса ҳам, отнинг каласидек маош олайтгаňлар ҳам кам эмас.

Мана шунақа кайфият билан юрганларга қаратиб, қаттиқ, қатъий сўзларни айтишга мажбурман. Бутун маърифатли дунё тан олган ва риоя қилаётган, бугунги замоннинг ўзи тақозо этган янги принциплар, қонунларни тушунмайдиган, қабул қилмайдиган шахслар, амалпарастлар энди бизга халақит бермасин, чеккага чиқсин, ўрнини ёшларга, илфор фикрловчи мугахассисларга бўшатиб берсин!

Иккинчи муҳим масала. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш, кўп қиррали иқтисодиётни шакллантириш, хусусий тадбиркорликни рағбатлантириш дастурини амалга ошириш бўйича қўрилаётган барча чора-тадбирларга қарамасдан, реал мулкдорлар пайдо бўлиш жараёни суст кетмоқда. Қайта такрорлайман: реал

ИСЛОМ КАРИМОВ

мул қдорларнинг пайдо бўлиш жараёни суст кетмоқда! Бу, хусусан, қишлоқ хўжалиги, саноат, капитал қурилиш соҳаларида кўзга яққол ташланмоқда.

Тан олишимиз керакки, хусусийлаштириш ва акциялаш кўп ҳолларда хўжакўрсинга ўтказилиб, бу тадбир биз кутган натижани бермаяпти. Корхоналарни бошқариш тизимида туб ўзгаришлар йўқ.

Афсуски, корхоналар ва тармоқларни бошқариш тизими эскилигича қолмоқда. Биз бугун хусусийлаштирилган корхоналарнинг ҳақиқий эгалари бор, деёлмаймиз. Нега дегандан ҳақиқий эга корхонасидаги иш сифатига, унинг молиявий аҳволи, истиқболига бефарқ қараб туролмайди.

Талай концерн ва корпорациялар раҳбарлари, энг аввало, директорлар корпуси айтганим — айтган, деганим — деган қабилида ишлашга одатланганлар. Улар хукмронлик ваколатларидан ажralиб қолищдан, ислоҳотлардан, ўзгаришлардан чўчидилар.

Айрим раҳбарларимизнинг акциялаштирилаётган корхоналарнинг низомий жамғармасида давлат ва жамоа мулки ҳиссасини мумкин қадар кўпроқ сақлаб қолишга уринаётганлари мана шу кўркув оқибатидир.

Ўйлайманки, бу масалада Вазирлар Маҳкамаси аниқ бир қарорга келиши зарур.

Хўш, бундай вазиятдан ва боқимандалик кайфиятидан халос бўлишнинг йўли борми? Албатта бор!

Биринчидан, акцияларнинг давлат улуши 25 фоиздан, жамоа улуши 26 фоиздан ошмаслиги ҳақидаги Фармон бандларининг сўзсиз бажарилишини таъминлаш зарур.

Иккинчидан, мазкур корхоналарда мулкнинг давлат улушини бошқариш механизmlарини шакллантириш баробарида, қонунларимизда кўзда тутилгандек, ҳиссадорларнинг кенгашларини тузиш зарур. Токи улар амалда ҳиссадорлик жамиятларини бошқаришнинг олий органига айлансинлар. Ҳиссадорлар йигилишидан йигилишигача бўлган вақт мобайнида бошқарув кенгashi фаол ишласин. Биз албатта шунга эришмогимиз керак. Шунга эришганда бундай корхоналарнинг раҳбарлари ҳиссадорлик йигилишига ва умумий кенгашига бўйсуниши шарт.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Учниңчидан, аввало биржа фондида, әркин савдода фуқароларга, шу жумладан хорижий инвесторларга сотиши учун мұлжалланған акциялар пакети реализациясини тезлаштириш зарур. Бу акциялар шунчаки қофоз эмас, том маңында қимматли қофоз бүлмоғи керак. Токи ҳар бир акцияси учун акциядор дивиденд, даромад олсин. Акция савдосининг сүнгти икки талабига тұлық амал қилинған тақдирдагина корхона ҳақиқатан ҳам акциялашган ҳисобланади.

Тан олишимиз керакки, тармоқлар, корхоналар раҳбарлари инвесторлар, аввалимбөр хорижий инвесторлар дикқат-эътиборини ўзларига жалб қылолмаяпты. Акцияларнинг әркин савдога мұлжалланған салмоқли қисми ўз харидорини тополмаётганини фақат шу билан изоҳлаш мүмкін.

Акциялар савдосини ташкил этиш, әнд аввало, Давлат мулкінни бошқариш ва тадбиркорликни күллаб-қувватлаш давлат құмитаси, унинг жойлардаги бўлимлари вазифасидир. Давлат мулки құмитаси бош-қош бўлиб, ушбу ишларни охирига етказсин.

Хукумат (Ў. Султонов) мазкур масалани қўриб чиқиб, уни ҳал этиш механизмларини ишлаб чиқиши лозим. Кўрилган чора-тадбирлар ҳақида бир ой вақт ичидә ҳисбот берилсин.

Фонд бозори, айниқса иккиласынан көрсеткіштегі тезлаштириштегі, әхоли кенг қатламларини фонд бозорига жалб этиштегі механизмынан ишлаб чиқиши лозим. Кўрилган чора-тадбирлар ҳақида бир ой вақт ичидә ҳисбот берилсин.

Биз мамлакатимизга көнг кўламда хорижий инвестициялар киритилиши тарафдоримиз. Бу мақсад биз учун устувор сиёсатдир.

Оммавий хусусийлаштириш механизми сифатида корхоналарни акциялаштириш ва бошқариш ишига хусусийлаштириш инвестиция фондларини кенг кўламда, кўрқмасдан жалб этиш керак. Бунинг учун ўз жамғармалари ва акцияларини хусусийлаштириш инвестиция фонд-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ларига ва хусусийлаштирилган корхоналарга құювчилар хуқуқ, ва манфаатларини кафолатлайдиган мустаҳкам хуқуқий замин даркор.

Шуни ҳам назардан соқыт қылмаслик керакки, инвестиция фондлари ва уларни бошқарадиган компанияларнинг сунъий молия пирамидаларига айланиб кетишининг олдини олиш учун барча чора-тадбирларни күрмоқ зарур. Бу ҳам бевосита Мулк қўмитасининг вазифасига киради.

Яна бир катта муаммолиз. **Кўп корхоналарнинг молиявий аҳволи ҳамон оғир бўлиб қолаётгани бизни қаттиқ ташвишлантирияпти.** Ўзаро тўловлар аҳволи ҳам қониқарли эмас. Корхоналарнинг жўнатилган юклар, бажарилган иш ва кўрсатилган хизмат бўйича муддати ўтказиб юборилган дебиторлик қарзи жорий йилнинг 1 июнь ҳолатига кўра 75 миллиард сўмни, кредиторлик қарзи эса 87 миллиард сўмни ташкил этди.

Дебиторлик қарзининг ўсишига йўл қўяётган масъул шахсларнинг, корхона раҳбарларининг бу номақбул иш учун бевосита жавобгар эканликларини яна бир бор эслатмоқчиман. Мен учун давлат тартиби — аввало тўлов тартибларига риоя қилишдан бошланади.

Дебиторлик қарзларининг мавжудлиги шу ташкилотлар учун ўз айланма маблағларининг етищмаслигига олиб келмоқда. Ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва техник қайта жиҳозлашни орқага сурмоқда.

Бундан ташқари, айланма маблағларнинг каттагина қисми ҳамон якунланмаган ишлаб чиқаришга, ишлаб чиқариш захираларига, тайёр маҳсулот захираларига жалб этилиб, ҳаракатсиз туриб қолмоқда. Шу билан бирга, айланма маблағлар ҳамон тижорий режада кўзда тутилмаган тадбирларга сарфланмоқда.

Бундай ўзбошимчаликнинг жавобгарлиги борми-йўқми? Айланма маблағларнинг сақланиши ва ўз вақтида тўлдириб борилиши ҳақидаги Фармоннинг кучи қаерда қолди? Мазкур Фармонга биноан, айланма маблағларнинг сақланиши, аниқ мақсадларда фойдаланилиши ва ўз вақтида тўлдириб борилиши учун вазирликлар, идоралар, концернлар, корпорациялар, ассоциациялар, холдинг компаниилар раҳбарлари ёки уларнинг иқтисодий масалалар бўйи-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ча мувовини, корхоналарнинг ўзида эса директорлар, уларнинг иқтисодий масалалар бўйича ўринбосари ва бухгалтерлар шахсан жавобгар эканликлари кўрсатилганми, йўқми?!

Республика Бош Прокурори (Б. Мустафоев), Марказий банк бошқаруви раиси (Ф. Муллахонов), Молия вазири (Ж. Сайфиддинов) бу саволга жавоб беришлари зарур.

Корхоналар акцияларини сотиш ҳисобидан айланма маблағларни тўлдириб боришнинг яна бир манбаидан фойдалана олмаяпмиз. Биз фақат бу 1998 йил мобайнида, истисно тариқасида, ишлаб чиқаришни ривожлантиришга сарфлаш шарти билан акциялар савдосининг жами тушумини корхоналар ихтиёрида қолдирдик.

Аммо, ярим йиллик якуни натижаларига қараганда барча корхоналар ҳам мана шу имкониятдан фойдаланишга шошилмаяптилар. Акс ҳолда “Ўзмашсаноат” корхоналари ўз акцияларини — 66,7 фоиз, “Ўзэлтехсаноат” — 66,4 фоиз, “Ўзқурилишматериаллари” — 68,1 фоиз, “Ўзгўшсаноат” — 66,2 фоиз, “Маҳаллий саноат” тизими — 65,2 фоиз, “Ўзавтойўл” — 60,5 фоиз, “Ўзагроқурилиш” — 56 фоиз, “Ўзбектранскурилиш” — 56 фоиз миқдорида реализация қилганини, сотганини қандай изоҳлаш мумкин?

“Ўзавтосаноат”, “Ўзсувқурилиш” каби уюшмалар корхоналари шу кунга қадар ўз акцияларининг ярмини ҳам сотгани йўқ. “Ўзпаррандасаноат” уюшмаси қайта тузилганидан сўнг ўзининг потенциал ресурсида 1 миллиард сўмликдан ошиқроқ сотишга мўлжалланган акциялари бўлатуриб, бор-йўғи 7,4 миллион сўмлик ёки 1 фоиздан ҳам кам акция сотган.

Шу сабаблар туфайли, эркин сотишга мўлжалланган, шу жумладан хорижий инвесторларга ҳам сотиладиган акциялар ресурси, яъни сотилмаган жами акциялар ҳажми 53 миллиард сўмдан ошиб кетди. Табиий савол туғилади: айланма маблағларнинг ўрнини тўлдириш учун яна қандай манба керак? Вазирлар Маҳкамаси (Ў. Султонов, В. Чжэн) бу масалани синчилкаб ўрганиб чиқсин ва яқин кунлар ичida корхоналар акцияларини сотишни тезлаштиришга доир аниқ таклифлар киритсин.

Корпорация, концерн, компания, фирма, корхона ва ташкилотлаш раҳбарлари кулогига қуйиб олсин — улардан сўрсан қаттиқ бўлади!

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Эътиборингизни қишлоқ хўжалигига ислоҳотларни чукурлаштиришга доир чора-тадбирлар мажмун ижросига қаратмоқчимаи. Олий Мажлиснинг охирги сессиясида қишлоқда аграр ва иқтисодий муносабатларни тубдан ўзгартиришга доир қатор қонунлар қабул қилдик. Ер кодекси, “Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) тўғрисида”, “Деҳқон хўжалиги тўғрисида” қонунлар, биринчи ўқишидаги “Давлат ер кадастри тўғрисида”ги қонун шулар жумласидандир.

Қишлоқ хўжалигини ислоҳ этишининг 2000 йилгача бўлган маҳсус дастури тасдиқланди. Куни кеча Вазирлар Маҳкамаси қишлоқда изчил ва дадил ислоҳот ўтказишнинг хукуқий асосларини белгилаб берувчи меъёрий хужжат қабул қилди.

Халқ биздан амалий ишларни кутмоқда. Муҳими шундаки, қишлоқда ислоҳот ўтказилаётганда расмиятчиликка, кўзбўямачиликка йўл қўйиб бўлмайди. Гап қишлоқда амалга оширалаётган туб ўзгаришлар, мулкнинг пай, оила пудрати, узоқ муддатли ижарага асосланган мутлақо янги аграр ва иқтисодий муносабатларни шакллантириш, қишлоқда кооперативлар тузиш эвазига деҳқон хўжалигининг янгича турини ташкил этиш, деҳқон ва фермер хўжаликларини, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ҳақида бормоқда.

Мазкур барча чора-тадбирларни амалга ошириш учун қишлоқ хўжалигига иқтисодий ислоҳотларни чукурлаштириш билан шугулланадиган маҳсус республика комиссияси, бу комиссия қошида ишчи ҳайъати тузилган. Қабул қилинган қарор ва бошқа меъёрий хужжатлар ижросини назорат қилиш, қишлоқ хўжалигини босқичма-босқич ислоҳ қилиш учун барча шарт-шароитни мухайё этиш — мазкур комиссиянинг бош вазифаси этиб белгиланган.

Барча янгиланишлардан кутилган асосий мақсад — мулк эгасини шакллантириш, уни тарбиялашдан иборат. Қишло-

лоқда мулк әгаси пайдо бўлиши лозим. Мулк әгасининг оёққа туриши ҳамда унинг жаҳон бозорларига чиқиши учун барча шарт-шароитни яратиб беришимиз лозим.

Бугун яна бир энг муҳим масалага тўхтамасдан ўтолмайман. Бу, энг аввало, кичик ва ўрта бизнес тараққиётини рағбатлантиришга оид масаладир. Барча янгиланишларимиз натижаси бутунлай кичик ва ўрта бизнеснинг ҳолати ва унинг тараққиёт даражасига боғлиқ эканини тақоррлаб ўтиришга зарурат бўлмаса керак. Ислоҳотлар тақдиди, охир-оқибатда эса — кишиларимиз фаровонлиги ва мамлакатимизнинг гуллаб-яшнаши кичик ва ўрта бизнес тараққиётини орқали ҳал қилинади.

Бу ўринда мазкур масала фақатгина иқтисодий масала эмаслигини унугласлик зарур. У муҳим ижтимоий-сиёсий масала ҳам ҳисобланади. Чунки у жамиятимизнинг иқтисодий ҳаётидагина эмас, сиёсий ҳаётида ҳам етакчи ўрин эгаллаши лозим бўлган мулкдорлар синфини барпо этиш билан бевосита боғлиқдир.

Биринчи ярим йилликнинг ўзидағина ҳукумат доирасида хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнес тараққиётини рағбатлантиришга қаратилган бир қанча муҳим қарорлар қабул қилинди.

Мен 1998 йил 9 апрелдаги Фармонни, Вазирлар Маҳкамасининг кичик ва ўрта тадбиркорлик ривожини рағбатлантириш механизмини тақомиллаштириш ҳақидаги қарорини, Ўзбекистон Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатасини мустаҳкамлаш бўйича, мустақил Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмасини ташкил этиш ҳақидаги қарорларни назарда тутяпман. Вилоятларда кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-куватловчи, хўжалик ҳисобидаги Ахборот-маслаҳат марказлари ташкил этилди.

Республикада кафолат ва имтиёзлар беришнинг кенг тизимини барпо этиш, халқаро молиявий институтларнинг (Халқаро молия корпорацияси, Европа қайта қуриш ва тараққиёт банки, Осиё тараққиёт банки) маҳсус кредитларини, шунингдек, хорижий банклар ва тадбиркорликни қўллаб-куватловчи турли жамғармаларнинг бевосита кредитларини жалб этиш ҳисобидан кичик ва ўрта

ИСЛОМ КАРИМОВ

бизнесни жадал ривожлантириш учун ғоят мақбул шароит яратылды.

Шунинг учун ҳам бу чора-табирларнинг бажарилиши ҳукуматнинг қаттиқ назорати остида бўлиши лозим. Бу иш кичик ва ўрга табиркорлик бўйича ҳукумат комиссиясининг асосий вазифаси ҳисобланади.

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, биз мамлакатимиз тараққиёти, демократик ўзгариш ва янгиланашлар, жамиятимизни ислоҳ қилиш истиқболларини белгилар эканмиз, энг аввало ҳусусий мулк эгаларининг мана шу тоифасига, бу тоифанинг амалга оширилайтган ўзгаришларда туттган етакчи ўрнига суннишимиз лозим.

Кейинги масала. Шуни эътироф этиш лозимки, сўнгги йилларда бозор инфратузилмасининг ташкилий асослари яратилди. Банклар, сугурта ва лизинг компаниилари тармоғи барпо этилди, турли фонд институтлари — биржалар, брокерлик идоралари, инвестицион фонdlар, депозитарийлар, фонд ва улгуржи савдо магазинлари ҳамда бозор иқтисодиётига хос бўлган бошқа тузилмалар пайдо бўлди.

Айни пайтда шуни ҳам тан олиш лозимки, ташкил этилган кўпгина бозор тузилмалари шаклан бозор тузилмаси ҳисобланса-да, можият эътиборига кўра ўз номига жавоб бермайди. Банк тизими заиф ҳолда қайта қурилмоқда, сугурта бозори ривожланмаган. Ҳом ашё ва материаллар бўйича биржа савдосининг ўрни сезилмаяпти. Корхоналар фаолияти илгаригидаги каби анъанавий шаклланган маҳсулот етказиб берувчиларга боғлиқ бўлиб қолмоқда. Истеъмолчи корхоналарнинг ҳом ашё етказиб берувчи корхоналарга қарамлиги ҳамон сақланиб қолган. Эски тақсимот тизими, лимит ва фондларни кўмсашиб ҳам мана шундан келиб чиқади.

Бозор инфратузилмаси институтлари фаолиятини ташкил этиш тизимини тубдан қайта кўриб чиқиш, уларнинг ўз вазифасини зарур даражада бажаришга халақит бераётган тўсиқларни олиб ташлаш лозим. Ҳом ашё, материаллар ва капиталнинг ички бозорини жонлантириш керак.

Банкларнинг низом капиталини танқидий нуктаи на зардан қайта кўриб чиқиш пайти келди. Банкларнинг

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

низом жамғармасида асосий ўринни акциядорлик капитали әгаллаши лозим. Банкларни уларнинг әгалари бошқариши керак. Банклар бошқарувида айнан ана шу банк әгалари бўлиши керак, банк ходимлари эса шартнома орқали ишлайдиган хизматчилар бўлиб қолиши лозим. Бир сўз билан айтганда, банкларимизни, жумладан, тижорат банкларини мансабдорлар зўравонлигидан кутқариш зарур.

Биз бозор шароитида иқтисодиётни ривожлантиришнинг асосий йўли рақобат эканини доимо ёдда тутишимиз керак.

Маъмурй усуллар эмас, айнаи рақобат фаол ҳаракатга чорлайди. Рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқариши янгилаш ва ривожлантиришга, харажатлар, таниархнинг қисқариб, натижада нархнинг арzonлашувига, омборларда ётган, ўтмай қолган маҳсулотининг камайишига, янги бозор қидириш ва харидор учун курашини рағбатлантирувчи омилларни вужудга келтиради.

Бироқ шуни эътироф этишимиз лозимки, республикада ҳақиқий рақобат муҳити яратилмаган. Давлат монополиядан чиқариш кўмитаси ҳамда рақобат муҳитини шакллантириши лозим бўлган бошқа жамоат ташкилотлари заиф ишламоқда.

Тажриба шуни кўрсатяптики, саноат, қурилиш, коммунал хўжалиги, автомобил транспорти, ҳатто савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасидаги кўпгина корхоналар ҳамон монополист бўлиб қолмоқда.

Бу ҳол Ўзбексавдо, Ўзбекбирлашув, Маҳаллий саноат, Ўзмайшийуюшма сингари кўпгина тузилмаларни қайта ташкил этиш заруратини түгдирди. Бу ишни яна давом этириш керак. **Вазирлар Маҳкамаси комплекслари айrim соҳаларнинг бошқарув тузилмаларини танқидий нуқтai назардан қараб чиқиб, сунъий монополия тузилмаларини тутатиш, давлатга қарашли бўлмаган, хусусий тадбиркорлар етакчилик қиласидиган товарлар, ишлар ва хизматларнинг кенг бозорини ташкил этиш бўйича таклифлар киритиши лозим.**

Рақобат муҳитини мустаҳкамлашда банкротлик институтини ривожлантириш, келажаги йўқ, иқтисодий начор

ИСЛОМ КАРИМОВ

корхоналарни кескин тугатиш муҳим ўрин тутиши лозим. Корхоналарни елкада олиб юришга барҳам бериш керак. Улар эртами-кечми барибир банкротликка учрас экан, бу ишнинг тезроқ бўлгани маъқул.

Хукуматга Олий хўжалик суди билан биргаликда жорий йиллинг биринчи ярим йиллиги натижалари бўйича зарар кўриб ишлаётган корхоналар рўйхатини яна бир бор кўриб чиқиб, уларнинг тақдирини ҳал этишин тошириш зарур, деб ҳисоблайман.

Яна бир муҳим нарсага эътиборингизни қаратмоқчиман. Валюта курсимизни эркинлаштиришга оид масала ҳақида. Яқинда “Биржадан ташқаридаги валюта бозорини янада ривожлантириш ва эркинлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” Фармон қабул қилинган бўлиб, унда 1998 йил 1 июлдан бошлаб ваколатли банклар Марказий банкнинг расмий алмашув курсига нисбатан 12 фоиз ушлаб қолиши, ваколатли банкларнинг валюта активларини ҳамда умуман биржадан ташқаридаги валюта бозорини мустаҳкамлаш бўйича чора-тадбирлар белгиланган эди.

Қабул қилинаётган қарорларнинг маъноси ўзгири, республикада барча хўжалик субъектларининг талаб ва эҳтиёжларини қондира оладиган тўлақонли ва самарали ишлайдиган биржадан ташқаридаги валюта бозорини ташкил этиш учун имкон қадар зарур шарт-шароитлар яратиш лозим.

Бу вазифани ҳал этиш Марказий банк, Ташки иктисолидий фаолият Миллий Банки, тикорат банклари ҳамда бошқа манфаатдор тузилмалар зиммасига юкланди.

Пировард мақсад шундаки, Ўзбекистон бозорида ишлаётган ҳар бир киши валютани эркин конвертация қила олсин. Биз ўз олдимизга 2000 йилдан кечикмасдан Халқаро валюта жамғармаси Битимишининг саккизинчи моддасини имзолашни, миллий валютамизни амалда эркин конвертация қилишни таъминлашни вазифа қилиб кўйганмиз.

Бу мақсадга эришишда Халқаро валюта жамғармаси ҳамда Жаҳон банкининг ҳамкорлиги ва кўмагига катта умид боғлаймиз.

Бироқ биз кўп нарса, энг аввало, ўзимизга боғлиқ эканини унутмаслигимиз лозим. **Миллий валютани конвер-**

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

тация қилишнинг мұхим шарти мамлакатта валюта тушумни кескин күпайтиришдан иборат. Бунинг манбасы экспорт ҳисобланади.

Яқын йилларда экспортни кескин күпайтирган ҳолда мамлакатнинг ташқы савдо айланмасини иккі бараварга ошириш зарур. Республикада Экспорт салоҳиятини кенгайтириш дастури ишлаб чиқилиб, қабул қилинган. Энди уни сўзсиз бажариш жуда мұхимдир.

Шунни яна бир бор тақрорламоқчиманки, биз экспортни ошириш ҳақида қанча гапирмайлик, ишлаб чиқаришни янгилаш ва модернизация қилиш, маҳсулотимизнинг рақобатбардош бўлишини таъминламасдан туриб, бунга эриша олмаймиз. Хорижий сармояларни жалб этиш эвазига корхоналарни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш йўли билангина мақсадга эришиш мумкин.

Ҳамма жойда сармояга эга бўлган шерикларни қилириш керак. Қўшма корхоналар барпо этиш лозим. Биз фақат шу йўл билангина корхоналарнинг кучли рақобат шароитида ишлай олишини таъминлашимиз мумкин. Шу йўл билангина жаҳон бозорида маҳсулотимизга муносаб ўрин олиб беришмиз мумкин. Бу барча даражадаги раҳбарлар учун қонун бўлиши керак.

Азиз дўстлар!

Биз энг бошиданоқ ислоҳотлар номигагина эмас, инсон манфаатлари йўлида ўтказилишини аниқлаб олган, республикада жамиятимизнинг барча томонларини ислоҳ қилиш бўйича амалга оширилаётган ишларни ана шунга бўйсундирган эдик.

Мен сўнгти пайтда ижтимоий инфратузилмани, энг аввало, қишлоқ жойлардаги ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш бўйича қабул қилинган қарорларнинг сўзсиз бажарилиши катта аҳамиятга эга эканини алоҳида таъкидламоқчиман.

Қишлоқ аҳолисини ичимлик сув, табиий газ билан таъминлаш ҳам, қишлоқда тиббиёт пунктлари ва бошқа ижтимоий обьектларни барпо этиш ҳам ниҳоятда мұхимдир. Аҳолининг ижтимоий заиф қатламларини, оиласи қўллаб-кувватлаш ҳамда 1998 йил учун белгиланган ижтимоий дастурни бажариш ҳам асосий вазифа ҳисобланади.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Вилоятларда, туманларда бўлганимда, жойларнинг ўзида аҳвол билан танишганим, кишилар билан суҳбатларим бир томондан мени жуда қувонтиради. Аммо, айни пайтда, кишини ташвишлантирадиган воқеалар ва мисоллар ҳақида ҳам гапиришга тўғри келади.

Обод қишлоқларни, янги курилган уйлар ва йўлларни, янги ижтимоий обьектларни, энг муҳими, одамлар юзидаги мамнуниятни кўрганимда, ҳалқимиз ташаббускорлиги ва тинимсиз меҳнати туфайли мана шундай натижаларга эришаётган корхона ва ташкилотлар раҳбарлари, туман ва вилоятлар ҳокимлари ташаббускорлигидан қувонаман.

Ўз бурчини, ҳаётининг мазмунини тўғри англайдиган барча раҳбарлардан хурсандман ва уларни қўллаб-қувватлашга тайёрман. ФурSATдан фойдаланиб, Ватанимиз гуллаб-яшнаши йўлида қилаётган меҳнатлари учун уларга савимий миннатдорлик билдираман.

Бироқ айрим туман ва қишлоқларимизнинг ижтимоий ҳаётида ҳеч нарса ўзгармаётгани афсус ва надомат туйгуларини уйғотади. Баъзи раҳбарлар, мансабдор ва амалдорлар ўз мавқеидан шахсий мақсадга эришиш йўлида фойдаланиб, бурч ва вазифасини унутиб кўяётганини кўрганда киши шундай ҳолга тушади. *Расмиятчилик, тўрачилик, одамларни менсимаслик ва ўз вазифасига совуконлик*, бирон-бир ташаббус ва тадбиркорликнинг йўқлиги — буларнинг барчаси қонуний равишда жамоатчилик разабини ва норозилигини кўзғатади.

Бундай раҳбарлар ҳамма нарсанинг чеки-чегараси борлигини англаб этиши керак. Улар ҳаётида ҳеч нарса одамлар назаридан четда, сезилмасдан қолмаслиги ва эртами-кечми ўз баҳосини олишини тушунишлари даркор. Бу нуқсоиларга қарши Президент ва ҳукуматгина эмас, барча ҳалол кишилар, юртимизнинг ҳақиқий ватанпарварлари, фидойилари, кенг жамоатчилик доимий равишда кураш олиб бориши зарур.

Мен телевидение, радио, матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситаларига катта умид боғлайман. Уларнинг вазифаси ҳаётимизнинг барча томонларини очик, кенг ва ҳаққоний ёритишдан иборат. Арзийдиган мисол ва воқе-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

аларни күрсатибгина қолмай, лоқайдлик ва манманлик, жиной даражадаги бепарволик, коррупция ва товлама-чилик ҳолларини кишилар эътиборига ҳавола этиб, жамоатчиликни бу жиноятларга қарши күтариш ва бундай унсурларнинг томирини қирқиш учун ўзини аямаслиги керак.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, бугунги замон талабларига тўғри келмайдиган яна бир қусурга эътиборингизни жалб қилмоқчиман.

Кўп марта айтилди, лекин нимадир сабаб бўлгандай, мансабда, раҳбарлик курсисида ўтиргранлар матбуот, телевидение ва радио ходимлари билан мулоқотдан торгинади, ўзини олиб қочади. Бунинг сабаблари нима бўлиши мумкин? Ўйлайманки, авваламбор, раҳбарларимизнинг масъулиятдан қочишида, ўзининг савияси, билими ва садовини кўрсатмасликка, яширишга ҳаракат қилишида деб биламан. Бошқа изоҳ топиш қийин бўлса керак.

Бундай хунук ҳолларни тутатиц пайти етди. Ўзининг вазифасини ҳалол бажарувчи ва ишининг моҳиятини яхши билувчи, қобилиятли, тадбиркор ва фидойи мутахассис ва раҳбарлар афкор омма билан ошкора мулоқотда бўлиши зарур. Бундан уларнинг ўзи ҳам, жамият ҳам, давлат ҳам манфаатдор бўлиши муқаррар

Биз амалга ошираётган ўзгаришлар, янгиланиш ва ислоҳотларнинг асосий мазмуни — шу азиз диёрда яшаётган инсонларнинг оғирини енгил қилиш, уларнинг фарование ва тўқис яшаши ва меҳнат қилиши учун муносиб шартшароит яратиб беришдан иборат.

Ҳаётимизнинг ҳар бир куни, ҳар бир ойи, ҳар бир йили кишиларга қониқиши ва мамнуният бағишлиши даркор.

Барчамиз мана шу мақсадга эришиш учун бир жон, бир тан бўлиб, бир ёқадан бош чиқариб, сидқидилдан меҳнат қиласиз, деб ишонч билдиришга рухсат бергайсиз.

*Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси йигилишида
сўзланган нутқ,
1998 йил 23 июль*

ТАРИХИЙ ХОТИРАСИЗ КЕЛАЖАК ЙЎҚ

Мустақилликка эришганимиздан кейин ҳалқимизнинг ўз юрти, тили, маданияти, қадриятлари тарихини билишга, ўзлигини англашга қизиқиши ортиб бормоқда. Бу — табиий ҳол. Одамзод борки, авлод-ажгоди кимлигини, насл-насабини, ўзи туғилиб вояга етган қишлоқ, шаҳар, хулласки, Ватанининг тарихини билишни истайди.

Ҳозир Ўзбекистон деб аталувчи ҳудуд, яъни бизнинг Ватанимиз нафақат Шарқ, балки умумжаҳон цивилизацияси бешикларидан бири бўлганини бутун жаҳон тан олмоқда. Бу қадимий ва табаррук тупроқдан буюк алломалар, фозилу фузалодар, олиму уламолар, сиёсатчилар, саркардалар етишиб чиққан. Диний ва дунёвий илмларнинг асослари мана шу заминда яратилган, сайқал топган. Эрамизгача ва ундан кейин қурилган мураккаб сув иншоотлари, шу кунгача кўрку файзини, маҳобатини йўқотмаган осори атикаларимиз қадим-қадимдан юртимизда дехқончилик, ҳунармандчилик маданияти, меъморчилик ва шаҳарсозлик санъати юксак бўлганидан далолат беради. Бешафқат давр синовларидан омон қолган, энг қадимги тошёзувлар, битиклардан тортиб, бугун кутубхоналаримиз хазинасида сақланаётган 20 мингдан ортиқ қўлёзма, уларда мужассамлашган тарих, адабиёт, санъат, сиёсат, ахлоқ, фалсафа, тибиёт, математика, физика, кимё, астрономия, меъморчилик, дехқончиликка оид ўн минглаб асарлар бизнинг беқиёс маънавий бойлигимиз, ифтихоримиздир. Бунчалик катта меросга эга бўлган ҳалқ дунёда кам топилади. Шунинг учун ҳам бу борада жаҳоннинг саноқли мамлакатларигина биз билан беллаша олиши мумкин, деб дадил айта оламан.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН КУРАМИЗ

Ота-боболаримизнинг асрлар давомида түплаган ҳәетий тажрибалари, диний, ахлоқий, илмий қарапшарини ўзида мужассам эттан бу нодир құләзмаларни жиддий үрганиш даври келди. Чunksи, ўзингизга маылум, шуролар замонида тарихий ҳақиқатни билишга интилиш рагбатлантирилmas эди, ҳукмрон мағкура манфаатларига хизмат құлмайдыган манбалар халқ қўзидан иложи борича йироқ сақланарди.

Аҳвол шу даражага борган эдики, ўз тарихимизни ўзимиз ёзиш хуқуқидан маҳрум бўлиб қолдик. Бирорлар томонидан яратилган тарих дарслекларини ўқир эдик. “СССР тарихи” деб аталган дарслекка Ўзбекистондай мамлакатга бор-йўги 3-4 сахифа ўрин берилиб, тарихий воқеалар ва шахслар ҳақида нохолис фикрлар айтилар ёки умуман, лом-мим дейилмасди. Фандаги бундай соҳтакорлик, кўзбўямачилликни бугун энг олис қишлоқларда яшадиган оддий фуқаро ҳам, мактаб ўқувчиси ҳам яхши билади. Энди, мустақилик туфайли яққол намоён бўлаётган тарихий ҳақиқатни билишга, ўзлигини англашга чанқоқликнинг туб сабаблари мана шунда, деб ўйлайман.

Олимларимиз тарихимизнинг турли даврларига доир рисолалар ёзишмоқда, тарихий мавзуда йирик насрий, назмий, саҳна асарлари яратилмоқда. Оммавий ахборот во-ситалари маънавий қадриятларимизни кенг тарғиб қилаётгани, суҳбатлар, мулоқотларда фикрлар ранг-баранглиги пайдо бўлаётгани дикқатта сазовор. Ёшлиарнинг Ватан, миллат тақдирни учун ўзларини масъул сезиб, бу баҳсларда дахлдорлик туйгуси билан иштирок этаётгани мени, айниқса, кувонтиради.

Чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин, деган гап бор. Мен тарихчи эмасман. Бу мавзуда ақл үргатиш фикридан мутлақо йироқман. Лекин табиий бир савол тугилади: давлатчилик тарихимиз туб бурилшиш палласига кирган бир пайтда ўзимизнинг замон ва макондаги ўрнимизни аниқ белгилаб олишимиз, насл-насабимиз, кимлигимизни билишимиз керакми-йўқми? Яъни, юртимизда фаол меҳнат қилаётган мухтарам академиклар, олимлар, адиллар, ноширлар, авваламбор тарихчиларимиз биргалашиб, мана шу саволларга жавоб топиши керакми-йўқми?...

**Жамият тараққиётининг
асоси, уни муқаррар ҳалокатдан
қутқариб қоладиган ягона куч —
маърифатдир**

Назаримда, ўзбек ҳалқининг тарихий ўтмиши, ўзлиги, маънавияти ҳақида гапираётганда, бизда чукур илмий асосга таянган таҳлил, муайян масалаларда аниқ ёндашув етишмаяпти. Илмий тилда айтганда, яхлит концепция йўқ. Ўзликни англаш тарихни билишдан бошланади. Исботталаб бўлмаган ушбу ҳақиқат давлат сиёсати даражасига кўтарилиши зарур.

Миллат, мамлакат ҳақида катта-катта минбарларга чиқиб гапиришнинг ўзига хос масъулияти бор. Муайян воқеа, шахсга муносабат билдираётганда, бу фақат бир киши ёки муайян тоифадаги кишиларнинг нуқтai назари бўлиши мумкинлигини унутмайлик. Ёмон томони шундаки, субъектив фикр юқувчан бўлади. Чукур таҳлил, мантиққа асосланмаган бирёёдлама фикр одамларни, энг аввало, тарих ўқитувчиларини чалғитади. Улар эшитганларини ҳақиқат шу экан, деб ўқувчиларга ҳам етказишиди. Фақат баҳс, мунозара, таҳлил меваси бўлган хуносаларгина бизга тўғри йўл кўрсатиши мумкин. Бу — биринчиidan.

Иккинчи масала ўзундан иборатки, биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устувор соҳаси деб эълон қилганимиз. Комил инсон деганда биз, аввало, онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, хулқ-автори билан ўзгаларга ибрат бўладиган билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз. Онгли, билимли одамни олди-кочди гаплар билан алдаб бўлмайди. У ҳар бир нарсани ақл, мантиқ тарозисига солиб кўради. Ўз фикр-ўйи, хуносасини мантиқ асосида қурган киши етук одам бўлади.

Эркин, демократик жамият куряпмиз. Биз учун ёпиқ мавзунинг ўзи йўқ. Умумхалқ минбари — телевидение-миз, радиомиз, матбуотимиз бор. Яхши ниятли кишиларга четараларимиз ҳамиша очиқ. Хориждан меҳмонлар келишяпти, биз чет давлатларга чиқяпмиз. Кунда бўлма-

**Одамзод борки, авлод-аждоди,
Ватанининг тарихини
билишини истайди**

са, кун ора халқаро анжуманлар ўтиб турибди. Бизга мана шу анжуманларда манман деган олимлар билан хоҳланг иқтисод, хоҳланг сиёсат, хоҳланг тарих, маънавият соҳалари бўлсин, бемалол баҳслаша оладиган билимдон, зуко, маърифатли одамлар керак.

Нега мен маърифат сўзини кўп такрорлаб, унга алоҳида ургу беряпман? Чунки, жамият тараққиётининг асоси, уни муқаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч — маърифатдир.) Асримиз бошида Туркистонда кечган воқеаларни бир Эсланг. Нега бу ўлкада ўша йиллари маърифатчилик ҳаракати ҳар қачонгидан ҳам кучайиб кетди? Негаки, чор Россияси асоратига тушиб қолиб, буткул та-назулга юз тутган ўлкани уйғотишга, халқнинг кўзини очишига фақат маърифат орқалигини эришиш мумкин эди. Маърифатпарварлик биз учун бугун ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ, йўқотмайди ҳам. Ақл-заковатли, юксак маънавиятли кишиларни тарбиялай олсаккина, олдимизга қўйган мақсадларга эриша оламиз, юртимизда фаронвонлик ва тараққиёт қарор топади. Агар шу муаммони ечолмасак, барча тоат-ибодатларимиз бир пул: тараққиёт ҳам, келажак ҳам, фаронвон ҳаёт ҳам бўлмайди!

Айнан шунинг учун ҳам ўз пайтида Республика Маърифат ва маънавият марказини ташкил этдик. Марказнинг вилоят, туман бўлимлари очилди. Гап ҳозир республика бюджетидан ажратилган катта маблағ ҳақида эмас. Керак бўлса, яна ёрдам берамиз. Мазкур соҳадаги ишларнинг талаб даражасида эмаслигини, ташкилотнинг расмийчиликка берилиб кетаётганини қандай тушуниш мумкин? Бу ҳолни кўрганда беихтиёр, барака топкур, сен шўролар замонидаги домполитпросвещение, яъни сиёсий маориф уйи ходими эмассан, мутлақо бошқа одамсан, биз бу марказни фақат маош олиш учунгина ташкил этмадик, дегингиз келади. Қолаверса, маънавият, маърифатни таргигиб қилиш ҳар бир зиёлининг виждан ишидир. Маъри-

*Ўзликини англаш тарихни
билишдан бошлиданади*

фатчи фидойи бўлмоги керак. Тушунамиз, уларнинг ҳам тириклиги, бола-чақаси бор. Шунинг учун ҳам маош тайинлаб қўйибмиз. Лекин яна такрор айтаман: маърифатчи, энг аввало, фидойи бўлмоги, ўзидан кечмоғи керак.

ХХ аср бошидаги маърифатчилик ҳаракати ҳақида гапиргандим. Ўша ҳаракатнинг намояндалари бойлик учун, шон-шухрат учун майдонга чиқищдими? Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунаввар Қори, Фитрат, Таваллоларга мактаб очганлари, халқни ўз ҳақ-хуқуқларини танишга даъват этганлари учун бирор маош тўлаганми? Бирор уларга ойлик берганми? Албатта, йўқ! Улар ўт билан ўйнашётганларини, истибдодга қарши курашаётганлари учун аёвсиз жазоланишларини олдиндан яхши билишган. Билатуриб, онгли равишда мана шу йўлдан борганлар. Чунки, вижонлари, иймонлари шунга даъват этган.

Энди асосий масалага ўтсак. Ҳўш, тарихнинг маънавиятимизда тутган ўрни қандай? Тарихни яхши билмасдан туриб, юксак маънавиятга эришиш мумкинми? Албатта, мумкин эмас! Маънавиятини тиклаши, туғилиб ўсган юртида ўзини бошқалардан кам сезмай, бошини баланд кўтариб юриши учун инсонга, албатта, тарихий хотира керак.

Ҳар қайси инсон мен шу миллат фарзанди эканман, менинг аждодларим кимлар бўлган, миллатимнинг ибтидоси қайда, унинг оёққа туриши, тикланиш, шаклланиш жараёни қандай кечган, деган саволларни ўзига бериши табиий. Нега жаҳонга Аҳмад Фарғоний, Муҳаммад Хоразмий, Ибн Сино, Абу Райҳон Беруний, Имом Бухорий, Амир Темур, Улугбек, Алишер Навоий, Бобур каби буюк сиймоларни берган бу миллат XVII-XIX асрларга келиб, то шу чоққача эришган юксалиш даражаларидан тушиб кетди? Нега сўнгги уч аср мобайнинда бошимиз қолоқликдан чиқмай қолди? Аждодларимизнинг қаттиқ қаршили-

**Фақат баҳс, мунозара, таҳлил
меваси бўлган хулосаларгина
бизга тўғри йўл кўрсатади**

гига қарамай, чор Россиясининг ўлкамизни нисбатан осон забт этишида ана шу қолоқликнинг ҳам ўрни бўлмаганимикан?

Тарихий илдизини излаган одам, албатта, бир кун мана шундай саволларга дуч келади ва, аминманки, тўғри хулосалар чиқаради. Тарихий хотираси бор инсон — иродали инсон. Такрор айтаман, иродали инсондир.

Ким бўлишидан қатыи назар, жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўз ўтмишини яхши билса, бундай одамларни йўлдан уриш, ҳар хил ақидалар таъсирига олиш мумкин эмас. Тарих сабоқлари инсонни ҳушёрликка ўргатади, иродасини мустаҳкамлайди.

Юқоридаги мулоҳазалардан табиий равишла шундай савол туғилади: хўш, Ўзбекистоннинг, ўзбек халқининг бугун кенг оммага етказишига арзийдиган ҳаққоний тарихи яратилдими-йўқми? Совет даврида ёзилган тарихни мен тарих санамайман. Ўзгалар ёзиб берган тарихни ўқитишига мутлақо қаршиман. Мустамлакачи ўзига қарам бўлган халқ ҳақида қачон холис, адолатли фикр айтган? Улар бор куч-ғайратларини Туркистоннинг ўтмишини камситишига, бизни тарихимиздан жудо қилишга сарфлаганлар. Тарихдан жудо бўлиш нималигини яхши билсангиз керак. Инсон учун тарихидан жудо бўлиш — ҳаётдан жудо бўлиш демакдир.

Хоразм давлати тарихини биз 2700 йиллик тарих деб биламиз. Лекин Россиянинг хоҳ ўтмишдаги, хоҳ бугунги кўзга кўринган бирор бир тарихчисидан сўраб кўринг-чи, шуни тан олармикин? Тан олмайди, билмайди, билишини хоҳламайди ҳам. Ўжарликнинг сабаби эса битта: башарти, тан олгудек бўлишса, тарихий хулосалари чиппакка чиқади, илмда сохта йўл билан боргандари фош бўлади. Энг мўътабар, қадимги қўлёзмамиз “Авесто”нинг яратилганига 3000 йил бўляпти. Бу нодир китоб бундан XXX аср муқаддам икки дарё оралиғида, мана шу заминда умргу-

**Маънавият, маърифатни
тарғиб қилиш ҳар бир
зиёлиниг вижедон ишидир**

заронлик қилган аждодларимизнинг биз авлодларига қолдириган маънавий, тарихий меросидир. “Авесто” айни замонда бу қадим ўлкада буюк давлат, буюк маънавият, буюк маданият бўлганидан гувоҳлик берувчи тарихий хужжатдирки, уни ҳеч ким инкор этолмайди. Лекин, юқорида айтганимдек, бирон-бир хорижий журналистнинг, умуман, Farb адабларининг “Авесто”ни эслашганини билмайман. Хулоса шуки, олис-олис жойларда халқимиз, мамлакатимиз ўтмиши ҳақида айтилаётган мулоҳазаларнинг аксарият қисми сохта, файриилмийдир.

Мен билганимни айтяпман, шундай хулоса чиқаришга мажбурман. Ажабланадиган жойи яна шундаки, тарихимиз ҳақида гап кетганда, биз ҳамон рус олимларининг тадқиқотларига таянамиз, иқтибос кўчирамиз. “Бартольдундай деган, Гумилев бундай деган...” ва ҳоказо. Мен рус олимларининг меҳнатини камситмоқчи эмасман. Лекин қачонгача биз тарихимизни бирорларнинг нуқтаи назари, қаричи билан баҳолаймиз? Шундай улкан даврда юртимизда кечган давлатчилик тараққиёти, ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий ҳаёти атрофлича таҳлия этилган тадқиқотлар нега яратилмаяпти? Археология, Тарих, Шарқшунослик ва бошқа бир қатор институтларимиз бор. Мутахассислар нима билан машғул, қаёққа қарашяпти? Ўзбек давлатчилиги қачон пайдо бўлган? Нима эмиш, Ўзбекистон XX асрнинг 20-йилларида, аниқроғи, 1924 йили давлат мақомини олган эмиш. Биз шу гапга ишонишимиз керакми? Мақтаниш эмас, янгидан шакланаётган ўзбек давлатчилиги бошида турган инсон сифатида айтишга ҳаққим бор, керак бўлса, бу иш учун жонимни, борлигимни берицга тайёрман. Чунки, ҳаётимнинг мазмуни шундан иборат. Лекин фақат бир мен эмас, бутун халқ билишини истайди: ўзбек давлатчилиги қайси асрда пайдо бўлди? Қандай тарихий босқичларни босиб ўтди? Мутахассислар, балки, тушунтириб берарлар, балки аниқ жа-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Инсон учун тарихидан жудо бўлиш — ҳаётдан жудо бўлиш демакдир

воблари бордир? Тарғибот, ташвиқот ишларини олиб бораётган олимлар, балки, аллақачон бир фикрга келишгандир? Лекин ҳозирча на матбуотдан, на дарсликлардан мен мана шу саволларга жавоб тополмадим.

Яна айтаман, бу соҳада ишлётган олимларимизни танқид қилиш у ёқда турсин, айлашга ҳам ҳаддим сиғмайди. Кўтчилик олимларимизнинг илмий тафаккури, қаращлари қайси даврда шаклланганини ҳам яхши биламан. Тарих оламида меҳнат қилаётганиларни ватанпарвар, элпарвар сафдошларим, деб билганим учун уларга шу талабни кўймоқдаман: қачон лўнда, асосли қилиб ҳаққоний тарихимизни фарзандларимизга етказасизлар?

Давлатчилик бугунги кунда ўта сиёсий масала бўлиб турибди. Нега деганда, Ўзбекистонда давлатчилик бўлмаган, деб орқаваротдан ташвиқот юритаётган, шу фикрни онгимизга сингдирмоқчи бўлаётган, керак бўлса, халқаро жамоатчиликни ўнгга ишонтиришга уринаётган кучлар ҳали бор. Бундай ғаламисларнинг орасида қандай қилиб бўлса ҳам бизни яна собиқ СССРга қайтариш ниятида юрганлар йўқ дейсизми? Ўзбек тарихчиларининг бугунги кундаги асосий вазифаси мана шу даъвонинг пуч эканлигини исботлаш, давлатчиликимизнинг илмий нуқтати назардан асосланган тарихини яратишдир.

Матбуотда ўтмишимизга тааллукли бирор мақола чоп этилса, бирор бир тарихий асар, хоҳ у илмий, хоҳ бадиий бўлсин, қўлимга тушиб қолса, албатта, ўқиб чиқаман. Сиёсатчиман, арбобман деган одам, агар виждони бўлса, ўз халқининг тарихий ўтмишини билиши шарт.

Ҳаммамиз шу тупроқнинг сувини ичганмиз, нон-тузини еганмиз. Ҳаммамиз ўзимизни ўзбек санаймиз. Ўзбеклигимиздан фахрланамиз, фурурланамиз. Яқинда Мұхаммад Юсуфнинг бир шеърини ўқиб қолдим. Ўзбек номини тушуниш учун нималарни билиш кераклиги ҳақида ёзиб-

**Тарихий хотираси бор инсон —
иродали инсон. Тарих сабоқлари
инсонни ҳушёрликка ўргатади**

ди. Яхши шеър! Қани энди, олимларимиз ҳам мана шундай катта ғояларнинг илмий талқинини берсалар.

Масалан, қадим аждодларимиз ҳаётининг асосини ўтрок маданият ташкил этганми ё кўчманчими? Ўзбек халқининг шаклланишида қандай элатларнинг таъсири бўлган? Биламан, булар оғир саволлар. Лекин уларга жавоб топишимиш зарур.

Атрофимизда жойлашган баъзи давлатлар ва миллатларнинг вакилларида ҳам бизлар қатори ўз тарихларини бошқатдан ўрганиш, чукурроқ ўрганиш туйгуларини сезиш мумкин. Балки, бу ҳам тўғридир. Ҳар бир халқ нимаидир ўзининг миллий ифтихори, деб билади. Ҳар хил китоблар чоп этишади, катта-кatta анжуманлар ташкил қилинади. Аҳмад Яссавий бобомизнинг муқаддас меросини ўрганиш мақсадида гоҳ Туркистон, гоҳ Истанбул, гоҳ Измирда учрашувлар ўтказилади. Мана шу учрашув-анжуманларда Ўзбекистон вакиллари, авваламбор, илмий-тарихий асосларга, чукур тадқиқотларга суюниб, баъзи бир сохта уринишларга берилиб кетмасдан, ҳаққоний далил ва исботларни қурол қилиб олсалар, маъқул бўларди.

Яна қайтариб айтмоқчиман: биз ўзимизни миллат деб билар эканмиз, ўзбекчилигимиз ҳақида аниқ тушунчага эга бўлишимиз керак. Туркийтилли халқ бор, турк халқи бор. Фарқини ҳар бир фуқаромиз, аввало, фарзандларимиз билиб олсинлар. Нега шу масалалар бўйича тарихчиларимиз оғизларига талқон солгандек миқ этицимайди?

Яқинда телевидениеда бир кўрсатув берилди. Ҳунлар давлати, қачонлардир шу давлатни бошқарган Атилла ҳақида. Шу Атилла Волгабўйи, Астрахан чўлларини ишғол қилиб, Шарқий Европага ўтибди, кейин Фарбий Европани ҳам забт этиб, Румгача борибди ва уни иккига, яъни — Рум ва Византияга бўлиб ташлабди.

Рус, умуман, Фарб манбаларида, адабиётларида ҳунларни “гун” дейишади. Ҳунлар Атилла бошчилитида Румга

*Ўзбек том маънода
бунёдкордир*

бостириб кириб, уни батамом вайрон қилишган. Бу воқеалар тахминан IV аср охири — V асрнинг биринчи ярмада бўлган. Кўрсатув бошловчиси, олим одам завқ-шавқ билан Атилланинг кимга уйланганини, тўй кечаси кимнинг кўрсатмасига кўра, ким томонидан заҳарлаб ўлдирилганигача оқизмай-томизмай томошабинга етказди, ҳатто Атилланинг туғилган кунигача аниқ айтди. Ўша олимдан Берунийнинг туғилган кунини айтиб беринг, десангиз, айта олармикин, худо билади. Қизиги бу ёқда, энди давомини эшитинг: нима эмиш, ҳуналар муккасидан аиш-ишратга берилган румликларни майнастликтан жудо қилиб, қонларига соғлом қон бўлиб кўшилган эмишлар ва шу йўл билан уларнинг умрига умр кўшибдилар. Румга маданиятни ҳам ҳуналар олиб келган экан...

Ваҳоланки, Фарбда Атиллани маданият олиб келган шахс эмас, улуғ бир цивилизацияни ер билан яксон қилган босқинчи сифатида эслашади. XXI асрга қадам қўймоқдамиз. Орадан шунча вақт ўтган бўлса ҳам улар Атилланинг қилмишларини унугланлари йўқ.

Қалмоқ дўйстларимиздан бири яқинда менга ёстиқдек китоб совға қилди. Ушбу китобда ёзишича, нима денг, Атилланинг байробида хоч тасвири бўлган эмиш. Муаллиф бу билан нима демоқчи?

Демоқчики, насронийлик ҳам Европага сахродан келган. Яна бир қизиқ хulosага дуч келдим. Биз ўзбеклар ҳам ўша Атилланинг авлодлари, ворислари эмишмиз. Бу билан фаҳрланишимиз керак экан. Биринчидан, бундай ўта жиддий хулоса чиқаришга ҳозирча ҳеч қандай асос ёки замин борлигини ҳеч ким исбот қилолмаса керак. Иккинчидан, босқинчига ворис бўлиш фаҳрли мартаба эмас, иснод-ку! Бу иғвога учсан, эрта Европа биз тўғримизда нима дейди? Бу гап қаердан чиқди, кимга керак бу сохта обрў?!

*Биз ҳалқни маданийти,
маънавияти орқали биламиз*

Биз ўзбекларни улуғ, бунёдкор ҳалқ деб дунёга таранум этяпмиз ва аслида ҳам шундай. ЮНЕСКОнинг Париждаги қароргоҳида Амир Темур бобомизнинг тўйларини ўтказишдан мақсад нима эди? Комил бу инсоннинг, энг аввало, буюк давлат асосчиси, буюк бунёдкор, ижодкор шахс бўлганини, фан, маданиятга ҳомийлик қилиб, жаҳон цивилизацияси тараққиётига бекиёс ҳисса қўшганини олам аҳлига билдириш эди.

Жаноб Жак Ширакнинг ўзи иштирок этган бу анжуманда мен мазкур фикримни ишончли манбалар асосида исботлаб беришга ҳаракат қилдим. Айтдимки, давлатчилигимиз асосларини яратиб кетган Темур бобомиз ғайрат-шижоати, юксак ақл-заковати, тадбиркорлиги, элпарварлиги билан бизга ҳамиша ибрат намунаси бўлиб қолгусидир. Биз у зоти олийдан ҳамиша руҳий мадад оламиз.

Суриштириб кўрилса, Парижда ва умуман, Европада ҳам соҳибқирон бобомизнинг обрўсини тўкишга уринишлар бўлган. Буюк саркардалигини тан олган ҳолда, уни, айтишга тил ҳам бормайди, ёвузликда айлашган. Бунга ҳеч қандай мантиқий асос йўқлигини исботлаб бериш кийин эмас. Инсон бир пайтнинг ўзида ҳам бунёдкор, ҳам ёвуз бўлиши мумкин эмас. Не-не мадрасаю масжидлар, олий кошоналарни курган, не-не олиму фузалоларнинг бошини силаган, Куръони каримни ёд билган инсон ёвуз бўлмайди. Қонхўр одам “Куч – адолатда” дейиши мумкинми?

Ўзбекистоннинг обрўйини кўтариш бир четда қолиб, аллақандай атиллаларга ворис бўлиш бизга мутлақо ярашмайди. Мен бунга қатъян қаршиман. Кимгадир ворис бўлиш керак бўлса, биз Берунийларга, Бухорийларга, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Мирзо Бобурларга ворис бўламиз. Ўзбекнинг феъл-автори барчага аён. У ерни, табиатни севади. Дўпписида сув ташиб бўлса ҳам, дараҳт кўкар-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

тиради. Ўзбек том маънода бунёдкордир. Унга бирорнинг ери керак эмас. Мабодо құлиға қурол олгудай бўлса, фатат ўзини ҳимоя қилиш учунгина олади.

“Тафаккур” журналига берган интервьюмда Амир Темур бобомизнинг “Куч — адолатда” деган фикрини ривожлантириб, “Куч — билим ва тафаккурда”, деган тояни ўргага қўйдим. Тафаккур, маърифат, маънавият қаердао, Атилла қаерда?

Чукурроқ ўйлаб қўрайлик: Атиллани рўкач қилиб, бизга сиз ўзбеклар ҳам кўчманчи халқсиз, демоқчи эмасмилар?

Мен кеча аттай яна харитага кўз ташладим. Ҳунлар Европага Шимолдан, Даشتி Қипчоқдан ўтиб кетишган экан. На улуғ Бухоро, на улуғ Самарқанд, на улуғ Хоразмга уларнинг қадами етмаган.

Шу боис ўзбек зоти қанақасига ҳун бўлиши мумкин?

Тўғри, Мовароуннахр сарҳадларига узоқ тарихимиз давомида не-не босқинчилар кириб келмаган, кўп йиллар, балки, асрлар давомида юртимизда не-не ўзга сулолалар хукмронлик қилмаган, дейсиз. Бир сўз билан айтганда, минг йиллар давомида юртимизга келиб-кетганлар озми? Эрондан Ахмонийлар, Юнонистондан Александр келди, Арабистондан Кутайба, Мўгулистандан Чингизхон келди, рус истилочилари келди. Лекин халқ қолди-ку. Хўш, бунда қандай сир-синоат бор? Халқ қандай ички куч-қудратга таяниб ўзлигини сақлаб қолди? Қадим-қадим замонлардан ўтроқ яшагани, илм-маърифатга интилгани, буюк маданиятга эга бўлганни, ўз урф-одатларини муқаддас билгани учун эмасми?

Ўзбек номи қачон пайдо бўлган? Совет тарихшуносларининг ёзишича, гўё XVI асрда бизнинг заминимизни Даشتி Қипчоқ хонлари ишғол қылгандан кейин ўзбек номи пайдо бўлган эмиш. Ахир, биз Мовароуннахр деб атайдиган икки дарё оралиғида унгача ҳам халқ яшаганку! Ёки бу халқ бошқа миллат бўлганми? Мантиқ қани бу ерда?

Биз совет замонидан қолган бу ақидани қабул қилсак, миллатимиз тарихи мана шу навбатдаги босқинчилар давридан бошланган, деган нотўри хуроса келиб чиқмайдими? Унда бизнинг неча минг йиллик тарихимиз қаерда

**Ўзбек халқининг илги тўқ,
бакувват. Биз ўзбеклигимиздан
фаҳранамиз, ғуурлранамиз**

қолади? Самарқанд ҳам, Бухоро ҳам, Хива ҳам ўзбекларники экан, бу ерларда ўзбек давлати бўлган экан, нега энди ўз тарихимизни XVI асрдан, кимдир келиб-кетиб, номини қолдириб кетган даврдан бошлашимиз керак? Унгача ҳам бу ерда ўтроқ халқ яшаган-ку! Бу ерда ана шу ўтроқ халқнинг маданияти бўлган-ку! Ким келмасин, масалан, мўгуллар келган, XIII асрнинг 20-йилларидан XIV асрнинг 70-йилларига қадар ҳукмронлик қилганлар ва уларнинг маданияти маҳаллий маданиятга сингиб кетган. Бунда маҳаллий халқнинг маданияти, албатта, асос бўлган, устунлик қилган.

Биз халқни номи билан эмас, балки маданияти, маънавияти орқали биламиз, тарихининг таг-томиригача назар ташлаймиз.

Яна бир бор қайтараман: мен тарихчи эмасман. Аммо, умуман, дунё халқлари ва хусусан юртимиз тарихий тараққиёт йўлининг асосий қонуниятларини мантикий таҳлил қиласак, шу нарса аён бўладики, Александр ҳам (уни Шарқда кўпроқ Искандар Зулқарнайн деган ном билан билишади), Кутайба ҳам, Чингизхон ҳам, генерал Черняев ҳам, умуман, ким бўлмасин, юртимизга бир неча ўн минг ё бир неча юз минг лашкари билан келган, ишғол қилган ва бу ердаги сиёсий ҳокимиётни қўлга олган. Яна тақрорлайман: Сиёсий ҳокимиётни. Тамом. Тўғри, ҳукмронликлари мобайнида улар мамлакатимизнинг иқтисодий, савдо, илмий, маданий имкониятларидан ўз манфатлари йўлида фойдаланишга зўр берганлар. Бироқ шу ерда асрлар давомида яшаб келаётган маҳаллий аҳолини, унинг кўп минг йиллик маданиятини йўқ қилолмаганлар, қилолмасдилар ҳам.

Фикримни ҳаммага яқин ва тушунарли бир мисол орқали изоҳлаб беришим мумкин. Чор Россияси юртимизни босиб олиб то биз давлат мустақиллигимизни қайта тиклагунимизга қадар ўрта ҳисобда 130 йил вақт ўтди. Шу

давр ичида халқымиз бошига не-не кулфатлар, балою оғатлар ёғилмади. Хоҳ сиёсий, ижтимоий-иктисодий ҳәётни олайлик, хоҳ маънавий, маданий соҳани. Кези келганды, сүнгти мустамлака даври тарихини тадқиқ қилаётган олимларимизга бир маслаҳат бермоқчиман, аниқроғи, уларнинг эътиборини бир нарсага қаратмоқчиман. Бу даврнинг илгариги замонлардан фарқи шуки, шу вактда, айниқса, шўролар ҳукмронлиги йилларида халқымиз ташки дунёдан бутунлай узиб қўйилди. Етмиш йилдан ортиқ даврда бошимиздан қандай маънавий, маданий тазиик, хўрликлар кечганини ҳам яхши биламиз. Мен бу ерда тил, адабиёт, тарих, дин, халқымиз генофонди, демография билан боғлиқ аянчли кечмишларни назарда тутаяпман. Лекин гап ҳозир уларнинг шарҳида, сабаблари, оқибатларида эмас.

Мен айтмоқчи бўлган фикр шундан иборатки, ана шундай ҳар томонлама мудҳиш, четдан қараганда халқымиз, унинг маданияти, миллый тафаккури, урф-одатлари, турмуш тарзи, ҳеч бир муболагасиз айтиш мумкинки, насленасаби йўқ бўлиб кетиши керак бўлган шароитда барibir, қатор йўқотишлар билан бўлса ҳам, миллатимиз ўзлигини сақлаб қололдими ё йўқми? Олимларимиз шу саволга жавоб берсинилар.

Шу мавзуга тегишли яна бир масалага тўхталиб ўтмоқчиман. Собиқ марказда, Кремлда ўтирганларнинг миллый республикалар маҳаллий аҳолисини “совет халқи”га, яъни ягона халқقا айлантириш билан боғлиқ сиёсатидан ўзбек халқи ниманинг ҳисобидан, қайси тарихий, табиий қонуниятлар туфайли омон чиқди? Бу ҳақда олимлар ўйлаб кўрганимилар, ўз илмий изланишларида шундай саволларни кўндаланг кўйганмилар? Афсуски, йўқ.

Хўш, масалан, бу саволга мен қандай жавоб берган бўлардим?

Бизнинг аждодларимиз, халқымиз қадим-қадимдан ўтроқ яшаган, миллатимизнинг илиги ўтроқ маданият шароитида қотган. Халқимиздаги “илиги тўқ, бақувват” деган тушунча, мен, ҳатто, қонуният деган бўлардим, бежиз пайдо бўлмаган. Ўзбек халқининг илиги тўқ, бақувват демокчиман. Яна тилимизда “тагли-туғли”, “палаги тоза”

**Тарих — халқ маънавиятининг
асосидир**

деган иборалар ҳам бор. Бу бир жойда мұким яшаган, ўз турмуш тарзига, ахлоқ-одоб мезонларига, ақидалари ва тафаккур тарзига эга бўлган хонадонларга нисбатан айтилади. Бугун оммани, бир неча юз минглаб, миллионлаб аҳолини бирлаштирган ақидаларга, мезон ва қоидаларга эга бўлган ҳалқни қандай изоҳдаш, таърифлаш мумкин?! Ана шу ҳаётий ва ижтимоий мантиқдан келиб чиқсан, таъриф ва изоҳ битта бўлади — миллий борлиғимиз, маданиятимиз илдизи, томири ўтроқ бўлган.

Масалага бошқа томондан ёндашиб кўрайлик. Бугунги бой маданиятимиз қайси цивилизациянинг маҳсул? Шундай маданият бор экан, уни шу заминда яшаган ҳалқ яратганми ёки у бўм-бўш жойда пайдо бўлганми?

Демоқчиманки, тарихимиз каби, қадим маданиятимизнинг яратилишида ҳам унга кўплаб этник гурӯҳлар, эл-элатлар ўз улушини кўшган. Бу — табиий ҳол. Чунки, ҳеч қачон, ҳеч қаерда фақат битта миллатга мансуб маданият бўлмайди. Ҳар қандай цивилизация қўидан-кўи ҳалқлар, миллатлар, элатлар фаолиятининг ва самарали таъсирининг маҳсулидир. Бир сўз билан айтганда, кўчманчилар, босқичилар келиб кетаверади, лекин ҳалқ боқий қолади, унинг мадавияти абадий яшайди.

Шунинг учун тарихчи олимларимиз, ҳар бири турли тушунча, муайян қарашга эга бўлишидан қатъи назар, бир жойга тўпланиб, баҳс юритиб, бир хulosага келишлари керак. Саклар, массагетлар, сўғдлар, бақтрияликлар деган турли ибораларнинг орқасидан кувиб юриш ўрнига, тарихчиларимиз миллатга унинг ҳаққоний тарихини кўрсатиб, исботлаб беришлари керак. Зотан, тарих — ҳалқ маънавиятининг асосидир.

Баъзи тарихчилар бизни Чингизхоннинг авлоди, ҳатто, Амир Темурда ҳам Чингиз қони бор, у мўғул қавмидан, демоқчи бўлади. Ўйлаб кўрайлик, Амир Темур бобомиз қайси миллатга мансуб?

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Яна совет даври китобларида Амир Темур аскарлари Москва атрофларига етиб боргани хусусида “мұғул-татар қүшинлари Москвани қамал қылдилар”, деб ёзишган. Ҳолбуки, Соҳибқироннинг аскарлари Тўхтамишхонни тор-мор қилиб, Русияни мұғул истилосидан озод этгандан кейингина Москва атрофида пайдо бўлган. Афсуски, бу ҳақиқат Россия матбуотида 1995 йилдагина ёзилди. Бизнинг тарихчиларимизнинг заифлиги шу дараражадаки, шу пайтгача биронтаси чиқиб, йўқ, тарихий ҳақиқат бундай, деб айтмаган. Йўқса, Амир Темур қаёқдаю, мұғуллар қаёқда! Қани бу ерда фидойилик, ватанпарварлик? Қани миллий гурур, миллий ифтихор?!

Демоқчиманки, ҳар бир ҳалқ ўз тарихини ҳар хил таъсир ва тажовузлардан асрashi керак. Бепарво бўлсангиз, турли соxта ҳомийлар, кучлар борки, улар тарихни бузиб кўрсатадиган китобларни чиқараверади. Ҳатто, чет элда ҳам чиқариши мумкин.

Дунёда дўст бор экан, ғанимлар ҳам бўлади. Биргина мисол. Биз 1996 йили Соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг 660 йиллик тўйини ўtkаздик. Шуни ҳам турлича талқин қилувчилар бўлди.

Авваламбор, биз бирор аждодимизнинг тўйини ўtkазсак, бунга унинг миллиатимиз равнаки учун қылган ишлари, тарихимизда тутган ўрни сабаб бўлади. Шу нуқтаи назардан ёндашсак, Амир Темур ким эди? У, биринчи навбатда улуғ бунёдкор шахс эди. Самарқанддаги обидаларни, Шаҳрисабздаги ёдгорликларни ким қурди? Туркистондаги Яссавий мақбарасини ким тиклади? Амир Темур ва унинг авлодлари замонида Афғонистон, Эрон, Ҳиндистон ҳудудларида амалга оширилган ободончилик, меъморчилик ишларини айтмайсизми? Ким “Куч — адолатдадир” деган оламшумул, теран ҳикматни ўз фаолиятига асосий тамойил қилиб олди?

Яқин-яқингача давлат бошқаруви санъати ҳақида сўз кетса, кўпчилик гапни ё марксчи-ленинчиларнинг давлат ҳақицаги соxта назарияси, ё бўлмаса XVI асрда яшаган Макиавелли қарашларидан бошларди. Кўйиб берсангиз, бу эски одатни бугун ҳам давом эттиришади. Давлат, салтанат, жамият бошқарувига оид мумтоз асар — “Темур

**Биз Берунийларга, Бухорийларга,
Амир Темур, Мирзо Улуғбек,
Мирзо Бобурларга ворисмиз**

тузуклари”ни ёзган ким? Умуман, кишилик тарихида ана шундай йўналишда асар битиб қолдирган бошқа ҳукмдор борми ўзи?

Энди Чингизхон шахсини шу мезонга солиб кўрайлик. Ундан вайрон этилган шаҳару қишлоқлардан бўлак қандай из қолди? Шундай экан, биз ўзимизни Чингизхон ворисларимиз, деб ўтирасак, ўтакеттан бемаънилик бўлмайдими?

Юртимизда тарихий шахслар, шаҳарлар, маданий ёдгорликларнинг юбилей ва байрамларини ўтказиш яхши анъанага айланиб қолди. Бу ерда гап таитаналардагина эмас, муҳими, биз уларнинг ўз даврида келажак авлодлар учун қолдирган салмоқли мероси, ижобий ишлари, керак бўлса, умумжаҳон цивилизациясига кўшган ҳиссаларини қадрлаймиз. Албатта, ҳар бир миллат ўз аждодларини эслаш, уларнинг хурматини жойига кўйишга интилади. Фақат бу каби хайрли ишлар ўз моҳияти жиҳатидан халқларни яқинлаштиришга, уларни ҳамжиҳат этишга хизмат қиласин.

Яқинда телевидениеда Хожа Аҳрор Вали ҳақида кўрсатув берилди. Бу мутафаккир зот ўз даврида 25-30 йил мобайнода Марказий Осиёдаги халқларни бирлаштириш, сиёсатчиларнинг бошини қовуштириш орқали ҳар хил тўқнашувларнинг олдини олиш учун бор куч-гайратини сарфлаган, унинг юксак обрў-эътибори бунда ҳал қилувчи аҳамият касб этган. “Шайхлар шайхи” деб ном олган бу улуғ зотнинг гапини бирор ҳукмдор, ҳоким, шаҳзода икки қилмаган. Нега деганда, халқ уни бошига кўтарган. Биз ҳам бундай азиз аждодларимизни бошимизга кўтишга тайёрмиз.

Шу маънода, ҳунлар, хоқонликлардан нима мерос қолди? Бу “мерос”ни топиш учун қаерларда қазилма ишлари ўтказишимиз керак? Ёки XIII асрда Самарқандни ёндириб ташлаган, Бухорони, Урганчни ер билан яксон қилган Чингизхон тўғрисида турли китоблар чиқяпти, фильмлар

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ишлияпты. Бу асарларнинг муаллифлари Чингизхоннинг қайси бир “фазилати”ни улуғлаяпты? Үзи Чингизхондан бирон-бир яхши мерос қолғанми?

Хоҳ үтмишда, хоҳ бугун бўлсин, бошқа миллат, давлатни ўзига қарам қилиш ниятида ҳаракат қилган, қилаётган кучлар доимо бир сиёсатни юритганлар, юритадилар: яъни қарам халқнинг маънавий, маданий, тарихий меросини йўқ қилиш, ундан жудо этиш. Мисол керакми?

Шўро даврида ўзбек миллати тарихини бузиб кўрса-тишдан, уни чалкаштириб ёритишидан, баъзи сахифалари, умуман, кўрсатмасликдан мақсад нима эди? Чор Россиясининг Скобелев деган генерали ўз императорига мурожаат қилиб, шундай деб ёзган эди: “Маҳаллий халқ биз ўйлагандан кўра маданиятли экан. Уларни бўйсундира олмаяпмиз... Бу халқнинг үтмишда яратилган барча осори атиқаларини, масжиду мадрасаларини, диний китобларини ер билан яксон қилибгина, уларнинг маънавиятини сўндирибгина ўз қанотимиз остига олишимиз мумкин”.

Хўш, шу гапларни тарихчиларимиз биладими? Бундай ёвуз қараашлар бўлганини халқимизга етказяптими? Афуски, кўп олимларимиз онгида эски тузум асоратлари маҳкам ўрнашиб қолган. Улар ҳозир — мустақиллик шароитида ҳам кимдандир кўркиб, чўчиб гапирадилар.

Юқорида айтилганлардан қандай хulosаса чиқади? Модомики, ўз тарихини билган, ундан руҳий қувват оладиган халқни енгиг бўлмас экан, биз ҳаққоний тарихимизни тиклашимиш, халқимизни, миллатимизни ана шу тарих билан қуроллантиришимиш зарур. Тарих билан қуроллантириш, яна бир бор қуроллантириш зарур. Агар олимларимизнинг илмий тадқиқот ишлари замирида ана шу фикр, ана шу мақсад бўлмаса, уларнинг сариқ қақалик аҳамиятни йўқ. Тарих институти, Фанлар академияси ҳаққоний тарихни ёритиш мезонларини, унинг пойдеворини, асосини белгилаб бериши керак.

Бу масала бўйича фикрлар аниқ ва илғор бўлиши лозим. Умуман, мен фани илғор, тараққиёт, прогресс деган сўзлар билан ёнма-ён қабул қиласман. Фанинг вазифаси келажагимизнинг шакли-шамойилини яратиб бериш, эртанги

**Фан — жамият
тараққиётини олға
силжитувчи күч, восита дір**

кунимизнинг йўналишларини, табиий қонуниятларини, унинг қандай бўлишини кўрсатиб беришдан иборат, леб тушуман. Одамларга мустақилликнинг афзалигини, мустақил бўлмаган миллатнинг келажаги йўқлигини, бу табиий бир қонуният эканини исботлаб, тушунтириб бериш керак. Фан жамият тараққиётини олға силжитувчи күч, восита бўлмоги лозим. Лекин бу борада бизнинг фанимиз ўз сўзини нега айтмаяпти? Нега мазмунан, моҳияттан янгича мақолалар, асарлар чиқмаяпти?

Бу ерда фан ва сиёсатнинг ўзаро муносабати хусусида тўхталиш жоиз. Зоро, фан, масалан, тарих фани ўз йўлига, сиёсат ўз йўлига, уларнинг бир-бирига алоқаси йўқ, дегувчилар ҳам топилади. Ўйлаб кўрайлик, тарих фани маҳсули — унинг холосаларидан аввало ким фойдалана-ди? Сиёсатчилар эмасми? Ўз сиёсатини оқдаш, уни олға суриш, тарғиб этиш, узвийлигини таъминлаш, обрўсини кўтариш учун улар тарих фани холосаларига мурожаат этади.

Шундай экан, савол туғилади: ушбу холосалар кимлар томонидан, қайси мақсадлар йўлида ишлатилади — тажовузкор миллатчиларми ё инсонпарварлар, маърифатпарварларми? Шу маънода, тарихчилар миллатчилар учун холоса чиқармоқчи бўлсалар, бу — бир маҳсулот, инсон-парвар, маърифатпарварлар учун бўлса, бу — бошқа маҳсулот. Халқимизнинг миллий туйғусини, миллий гурурини уйғотадиган тарихий-илмий холосалар қани? Нима учун бу масалада олимларимиз ўртасида беҳуда тортишувлар бўлмокда? Фан давлатга, халққа, жамият тараққиётига хизмат қилиши лозимлигини унтишга асло ҳаққимиз йўқ.

Биз фан ривожи учун, унинг таъминоти учун ҳеч нарсани аямаймиз. Абу Райҳон Беруний бобомизнинг бундан ўн аср бурун айтган фикрини эслатиб ўтмоқчиман: “Илм-фан кишиларнинг ҳаётий эҳтиёжларини қондириш заруратидан пайдо бўлади”.

Илғор илмий тадқиқот ишлари бўлса, Академиянинг иш самарадорлигини ошириш бўйича аниқ таклифлар, ғоялар, хуллас, эҳтиёж бўлса, маблағ ҳам топамиз, барча шароитни яратиб берамиз. Фақат бу ерда бир мезон бор — бу ишдан аниқ натижা, самара чиқиши керак!

Тарих фани, унинг бугунги ахволи, истиқболи ҳақида гапирав эканмиз, мен яна бир масалага эътибор қартишни истардим. Агар биз тарихчиларни тарозига солсак, бугунги кун нуқтаи назаридан баҳоласак, талабга жавоб берадиганлари жуда камчиликни ташкил этади. Шунинг учун тарихчи мутахассислар тайёрлашни университетлардан, яъни бошлангич нуқтасидан яхшилаш лозим, деб ўйлайман. Керак бўлса, тарихга ихтисослашган мактабларни очиш лозим. Бунинг учун эса аввало мукаммал дарсликлар яратиш, домлаларнинг ўзини қайтадан ўқитиш керак. Мұхими, ёшларнинг орасига кириш, уларнинг ичидан қобилиятли, фидойиларини топиш, уларнинг юрагини ёндириш керак. Бизда 30-35 ёшли академиклар борми? 16 ёшга кирган ўслирин — Рустам Қосимжонов шахмат бўйича қандай натижаларга эришди, жаҳон миқёсида ғолиб бўлди! Шахмат ҳам фан, бу математика дегани эмасми?

Демоқчиманки, биз ана шундай ёшларимизга ишонализм, сұяномиз, келажак умидларимизни улар билан боғлаймиз. Уларга қанча тез йўл очиб берсак, илмда, ижодда шунча кўп изланиш, баҳс бўлади. Изланиш, баҳс, мунозара бор жойда эса ҳақиқат юзага чиқади, тараққиёт бўлади.

Иккинчидан, бизда довюрак, замонавий фикрлайдиган олимлар етишмайди. Мен академик Яҳё Гуломовни яхши билардим. У мустақил фикрга эга бўлган, керак бўлса, энг юқори лавозим эгасига ёқмайдиган тўғри гапни дадил айта оладиган олим эди. Тарихчилар яхши биладилар, одатда тепаликлар қаърида тарихий обидалар, бутун бир шаҳар ястанган бўлади. Шўро даврида фақат томлардагина пахта экилмай қолган бир пайтда, ана шундай тарихий тепаликларни ҳам текислаб пахта даласига айлантириш сиёсати авж олганда бунга қарши чиққан олим

*Хар бир халқ ўз тарихини
ҳар хил таъсир ва
тажовузлардан асраши керак*

Яхё Фуломов бўлганини мен яхши эслайман. Бу фазилати туфайли тазиқ кўрганини ҳам эшитганман. Лекин адолатни ҳамма нарсадан устун билган, ватанпарвар одам шундай бўлади. Ана шундай одамлар ҳаёти бизга ибрат мактаби бўлмоғи лозим.

Энди икки оғиз сўз оммавий ахборот воситалари орқали тарих мавзусини ёритиш ҳақида. Бизнинг матбуотимиз, телевидениемиз ҳам тарихга оид мақолалар чоп этганда, кўрсатувлар тайёрлаганда бир кишининг фикрини ягона ҳақиқат сифатида қабул қилинишига йўл қўймаслиги даркор. Муайян масалада турли фикрларни бериш, баҳс орқали ҳақиқат ойдинлашувига эришиш лозим. Тарихий воқеаларни, шахслар фаолиятини изоҳлаш йўли билан одамларни асл ҳақиқатдан огоҳ этишимиз керак. Чунки, биз шакллантираётган жамиятимиз мафкураси ҳам тарих булоқларидан озиқланади.

Яна бир муҳим масала шуки, мен “Тафаккур” журналидаги сұхбатда таъкидлаганимдек, сиёsatда ҳам, ижтимоий ҳаётда ҳам, фанда ҳам вакуум — бўшлиқ пайдо бўлишига йўл қўймаслик керак. Яъни, агар ўз гоянг бўлмаса, сенинг юрtingда чет фоя келиб ҳукмронлик қиласди. Шу маънода мустақил фикрлайдиган одамларимиз бўлмаса, ўз давлатимиз, халқимиз, миллатимиз тарихини ўзимиз тикламасак, ўзимиз холисона ёзмасак, уни бошқалар бошқача қилиб ёзади. Ёзиш билан чекланса майлику-я, бизни, ўсиб келаётган авлодни, ҳатто олимларимизни ҳам ўз йўриғига солишга ҳаракат қиласди.

Мен қайси халқ қаердан келиб чиқдани, кимнинг тарихи кўхналиги хусусида баҳс юритиш, бу борада бир миллатни бошқа бир миллатта қарама-қарши қўйишга мутлақо қаршиман. Бу нарса бизга асло керак эмас. Факат бизнинг давлатимиз тарихини ёритища ўзга гоя ҳукмронлик қилишига йўл қўйиб бўлмаслигини таъкидламоқ-

чиман. Бу масалада, яъни узоқ ўтмишимиз, тарихий то-мирларимиз бўйича ўз мустақил фикримизга, чуқур ил-мий асосга эга бўлишимиз шарт. Тарихчи олимларимиз, илмий муассасаларимиз олдида турган долзарб вазифа шундан иборат.

Тарих соҳасида меҳнат қилаётган олим, мутахассисларга мурожаат қилмоқчиман: сизлар миллатимизнинг ҳақоний тарихини яратиб беринг, токи у халқимизга маънавий куч-кудрат баҳш этсин, гурурини уйғотсин. Биз юртимизни янги босқичга, янги юксак мэррага олиб чиқмоқчи экан-миз, бунда бизга ёруғ ғоя керак. Бу ғоянинг замирида хал-қимизнинг ўзлигини англаши ётади. **Ҳақоний тарихни билмасдан туриб эса ўзликни англаш мумкин эмас.**

Шу муносабат билан бундан беш йил аввал билдирган бир фикримни эслатиб ўтмоқчиман: бино қанчалар ба-ланд бўлса, унинг пойдевори ҳам шу қадар чуқур бўлади. Биз буюк давлат қуришни ўз олдимизга мақсад қилиб кўйган эканмиз, бунинг учун замонавий сиёсий, иқтисо-дий, илмий-техникавий, маънавий имконларимиз билан бир Қаторда тарихий асосимиз ҳам бор. 2700 йиллик буюк давлатчилик ўтмишимиз бор.

Ҳақоний тарихимизни барпо этиш ишини нимадан бошлиш лозим? Аввало, кўп минг йиллик бой ўтмиши-мизни тадқиқ этишининг яхлит концепциясини, яъни дас-турини, илмий изланишларнинг услубини, қўйилаётган вазифани амалга оширадиган илмий муассасалар, улар-даги потенциал, кадрлар масаласини аниқлаб олишдан. Бу келажакда ҳам узлуксиз давом этадиган катта ишнинг бошланиши бўлади. Шундан кейин ана шу аниқ, бос-қичлари белгиланган дастур асосида ҳар томонлама тад-қиқотлар олиб борилади. Бу осон иш эмас. Шўро замо-нида тамоман ўзга, миллатимиз манфаатларига зид бўлган, коммунистик, шовинистик мафкура ҳукмрон шароитда ёзилган адабиётлардан уни-буни кўчириб тайёрланадиган иш эмас бу.

Мазкур вазифани амалга ошириш учун Академияга қараашли Тарих, Шарқшунослик, Археология институтла-ри, шу соҳага таалуқли бўлган илмий муассасалар тар-кибини, иш фаолиятини ўзgartиришни замон талаб қил-

ИСЛОМ КАРИМОВ

**Ҳаққоний тарихни билмасдан
турниб ўзликни англаш
мумкин эмас**

моқда. Тошкент Давлат университети, бошқа ўкув даргоҳларидағи тарих факультетларининг дарсلىклар, таълимтарбия масалаларидағи камчиликларини аниқлаб, уларнинг фаолиятини такомиллаштириш юзасидан чора-тадбирлар ишлаб чиқыш зарур. Керак бўлса, уларда ишлайтган олим ва мутахассислар фаолиятига танқидий кўз билан қараб, ким шу ишга лойик, ким лойиқ эмас, буни ҳам аниқлаш лозим. Зарур бўлса, уларга моддий ёрдам бериш, янги гурӯҳлар тузиш керак.

Мақсад шуки, фанда бизнинг тарихий томирларимизни аниқлайдиган, миллий гуруримизни юксалтирадиган янги йўналишлар пайдо бўлиши керак.

Бир сўз билан айтганда, давлатимиз, миллатимизнинг ҳаққоний илмий тарихини яратиш кенг жамоатчилигимиз учун ғоят муҳим ва долзарб масалага айланиши лозим.

*Тарихчи олимлар ва журналистлар билан
сүхбат, "Мулоқот" журналининг
1998 йил 5-сони*

ХАЛҚИМИЗ ЖИПСЛИГИ – ТИНЧЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

Ҳурматли халқ депутатлари!

Энг аввало, сизлар билан қутлуг айём — мамлакатимиз мустақиллигининг етти йиллиги арафасида дийдор күришиб турганимдан ғоят мамнун эканимни изҳор этишга ижозат бергайсиз.

Шу кунларда ўтган даврда амалга оширган ишларимизни сархисоб қилиш, олдимизда турган муаммолар ҳақида гапириш табиийдир. Шунингдек, мамлакатимиз ва унинг атрофида содир бўлаётган айрим хатарли ва кескин масалалар ҳақида ҳам сизлар билан фикр алмашиб олсак, мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Мен сизларнинг эътиборингизга ҳавола этмоқчи бўлган биринчи масала — бу демократик жамият ва ҳуқуқий давлат барпо этиш борасида қабул қиласетган қонунларимизнинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш масаласидир. Бугунги кунда барча муаммоларимиз қаторида бу масала энг долзарб вазифага айланмоқда.

Биз мамлакатимизда янги, мустаҳкам ҳуқуқий замин яратилди, деб айтишга барча асосимиз бор. Бугун биз:

- давлат қурилиши соҳасида;
- сиёсий тузумни шакллантириш ва жамиятнинг демократик асосларини вужудга келтириш, инсон ҳуқуқларини ва эркинликларини ҳимоя этиш соҳаларида;
- иқтисодни ислоҳ қилиш ва ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётини барпо этиш соҳасида;
- маънавий янгиланиш, маданий қурилиш соҳасида;
- ҳарбий кучларни қуриш, мамлакатнинг мудофаа қудратини таъминлаш, чегараларни қўриқлаш ва умуман олганда, хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш соҳасида;

— халқаро муносабатларни барпо этиш, таңқи сиёсатнинг тамойиллари ва устувор йўналишларини шакллантириш, халқаро тузилмалар ва хорижий давлатлар билан ҳамкорлик соҳасида қонунлар ва меъёрий ҳужжатларнинг мумкаммал мажмуига эгамиз.

Шуни таъкидлаш лозимки, мамлакатимизда яратилган ҳукуқий замин, халқаро экспертларнинг баҳоларига кўра, демократик ўзгаришлар ва бозор муносабатларига ўтаетган давлатлар олдига қўйиладиган энг юксак ва талабчан меъёрларга тўла жавоб берса олади.

Қонунчилик соҳасида қилган улкан ишларимизни сарҳисоб қиласр эканмиз, аввалимбор, сиз муҳтарам депутатларнинг хизматларингизни, қонун чиқарувчи юқори организмиз — Олий Мажлис ҳиссасини катта мамнуният билан эътироф этамиз.

Шу билан бирга, қонунчилик базасини вуждудга келтириш бўйича барча ишлар ниҳоясига етган деб ҳисоблаш мумкин эмаслигини ҳам яхши биламиз.

Бу жараённи яна давом эттириш билан бир қаторда, амалдаги қонунчилик ҳужжатларига давр тақозоси ва тўпланган тажриба асосида ўзгартириш ва қўшимчалар ҳам киритмоқдамиз. Бир сўз билан айтганда, ҳукуқий заминни мустаҳкамлашта қаратилган оғир ва машаққатли, айтиш мумкинки, кундалик қора меҳнат амалга оширилмоқда. Бусиз ҳукуқий давлат қуриш ҳақида гапиришнинг маъноси йўқ.

Ишончимиз комилки, бутунги сессиямиз ҳам ҳукуқий майдонни мустаҳкамлашга, давлатимиз ва жамиятимизнинг шаклланиши ва ривожланишига ўз ҳиссасини кўшади.

Дарҳақиқат, бизда қонунчилик базаси юзага келмоқда. Қонунлар қабул қилинмоқда. Табиий савол туғилади: хўш, улар қандай бажариляпти, қандай ижро этиляпти?

Қонун қабул қилиш — бу ишнинг ярми холос. Уларнинг ҳаётга тўла татбиқ қилинишига эришиш даркор. Бунинг учун қабул қилинган қонунларнинг кундалик турмушимиизда амалга ошишини таъминловчи таъсирчан механизм яратиш лозим.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Эң мұхими, шу қонунларнинг бажарилыши учун жа-
вобгар бўлган ҳокимият тузилмаларининг масъулиятини
ошириш зарур. Тан олиш керак: бу соҳада ҳали кўпгина
камчилик-нуқсонлар борки, улар баъзан ҳуқуқий давлат
барпо этиш борасида амалга оширилаётган барча ишлар-
ни йўқقا чиқариши мумкин. Бу нуқсонларни пухталик
 билан бартараф этиш шарт.

Эң мұхим муаммолардан бири – ҳақиқий мулкдорлар
сифини шакллантиришга, хусусий мулк маиғаатларини
мустаҳкамлашга қаратилган қонунчилик ҳужжатларини
амалга оширишдан иборат.

Аввал зикр этилганидек, келажак тақдири айнан шу
масалага боғлиқ. Жамиятнинг асосини, унинг ижтимоий
таркибини ҳақиқий ўрта мулкдорларнинг кенг қатлами
ташкил эттан тақдирдагина жамият барқарор бўлади, гул-
лаб-яшнайди. Аниқ-равшан кўриниб турган бу ҳақиқат-
ни бугун ҳеч ким инкор этолмайди.

Яқин тарихимизни сизга эслатмоқчиман.

Ёдингизда бўлса, яқиндагина, мустақилликнинг даст-
лабки йилларида биз хусусий мулк тушунчаси билан боғ-
лиқ барча нарсаларга, баъзи одамларнинг ўз тижорат иши-
ни очишга, мулкдор бўлишга интилишларига нисбатан сал-
бий муносабатда эдик.

Хусусий мулк деган иборанинг ўзиёқ кўпчиликда но-
хушлик ва ижтимоий норозилик уйғотарди. Уй-жойлар,
дўконларни хусусий мулк сифатида сотиб олиш, хусусий
корхона ва фермер хўжаликларини ташкил этиш одамлар
томонидан ўта салбий тарзда қабул қилинарди. Бу фикр-
ни давом эттириб ўтириш шарт эмас, буни ўзларингиз
жуда яхши биласизлар.

Вақт ўтган сари ҳаёт ўзгармоқда, қадриятлар, одамлар-
нинг тафаккур тарзи ўзгармоқда. Ҳар биримиз ўз онги-
мизда қандай ички ўзгаришлар содир бўлганини, тасав-
вур ва тафаккуримиз, бутун маърифий дунёда асрлар
давомида шаклланган ва бугунги кунда демократик та-
раққиёт ва фаровонлик асоси ҳисобланувчи қадриятларга
нисбатан муносабатимиз ўзгарганини сезиб турибмиз.

Шу муносабат билан бизнинг олға силжишимизга
ўтмиш асоратлари, ўтмиш сарқитлари нақадар катта за-

пар етказаётганини алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур. Ўтмиш тузумининг бир қарашда жозибали бўлиб туюладиган, аслида эса ҳаётдан ниҳоятда узоқ бўлган сохта қадрияtlари бизнинг онгимизга ҳалигача таъсир қилаётгани бутунги кунда ривожланишимиз йўлида асосий тўсиқ бўлиб туриди. Буни барчамиз тан олишимиз даркор.

Шу сабабли, бутун бизнинг ҳаётимизда эскича қараш ва қолиллардан буткул воз кечиш, янги мулк муносабатларини жорий этиш бўйича қабул қилинган қонун ҳужжатларини оғишмай амалга ошириш алоҳида аҳамият қасб этади.

Биз ҳаётда янги тушунча ва кўнимкалар билан дадил фикр юритишимиз зарур. Ўз меҳнати билан ўз бойлигини, ўз оиласи бойлигини, бинобарин, жамият бойлигини яратяётган одам, унинг ташвиш ва мақсадлари бизнинг диққат марказимизда, ислоҳотларимиз марказида бўлмоғи даркор.

Мулкдорлар тоифасига кенг йўл очиш керак, токи у жамиятнинг етакчи ҳаракатлантирувчи кучига, жамиятнинг масъул шахсига айлансин. Бу масала бутунги кундаги энг асосий вазифамизdir.

И к и н ч и м а с а л а — демократик тафаккур, ҳукуқий тафаккурни шакллантириш масаласидир.

Конституцияга биноан ҳар бир кишига эркин таълаш, эркин сайлов ҳукуки берилган, фуқароларнинг ҳукуқ ва эркинликлари аниқ белгилаб кўйилган. Бу ҳукуқ ва эркинликлар давлат ҳокимиятининг бутун кучи, қонун кучи билан ишончли тарзда ҳимоя қилинади. Барчамиз жамиятнинг ҳар бир аъзоси фикри билан ҳисоблашишни ўрганишимиз, унинг ҳукуқларини, аввало, ҳар бир кишининг ўз келажагини ўзи яратиш ҳукуқини ҳурмат қилишимиз лозим.

Бу бугунги энг мушкул муаммо бўлиб, уни биргаликда бартараф этишимиз ва янги тушунчалар асосида фикр юритишини ўрганишимиз даркор.

Табиийки, фуқароларга берилган ҳукуқ ва эркинликлар жамиятимиз қабул қилган қонун-қоидалар доирасида амал қилиши керак.

Бу ҳукуқларни ҳаётга жорий этиш учун ҳар бир инсон, ҳар бир фуқаро ўз конституцион ҳукуқларини, унга шу

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

хукуқларни берадиган қонунларни пухта билиши зарур. Бусиз инсон хукуқлари ва инсон әрқинликлари түгрисидеги барча мушоҳадалар куруқ гап бўлиб қолаверади.

Қисқаси, кишиларимизнинг, фуқароларимизнинг хукуқий онгини, хукуқий маданиятини юксалтириш зарурлиги ҳақида такрор-такрор гапиришга тўғри келади. Бу ўринда кўп нарса раҳбарларимизга, ана шу қонун ва хукуқларни муҳофаза қиласиган кишиларга боғлиқ. Энг муҳими, улар қонун талабларини сўзсиз бажаришда, қонунларга итоат қилишда бошқаларга ўрнак бўлишлари лозим.

Мен ўз бурчи, ўз хизмат вазифасига кўра қабул қилинган қонунларнинг бажарилишига масъуль бўлган шахслар ҳақида алоҳида тўхталишни истардим. Булар — қонунни муҳофаза қилувчи идоралар ва маъмурий органларнинг ходимлариидир. Айни шу ходимларнинг хатти-ҳаракатига қараб, кўпчилик жамиятда қонун кучига қандай амал қилинаётганига, хукуқий механизмлар нечоғли кучли эканига, хукуқий жамият қай даражада етуклигига баҳо беради.

Бу борада биздан кўп меҳнат талаб қиласиган, ечими ни кутаётган муаммолар бор. Қонунни бузган одамларни эгаллаб турган лавозимидан бўшатиш, фақат кадрларни алмаштириш билангина ҳеч нарсага эришиб бўлмайди.

Юқори малакали, замонавий фикрлайдиган одамларнинг етишмаслиги бизнинг олға силжишимизда ҳамон катта тўсиқ бўлиб туриди. Бундай кадрларни, авваламбор ёш кадрларни топиш, ўстириш, тарбиялаш бугунги куннинг энг долзарб масаласига айланмоқда. Бунда депутатлар, Адлия вазирлиги, барча ҳукуқни муҳофаза қилиш органлари, бошқарув ва ҳокимиятнинг маҳаллий органларига, хуллас, ҳаммамизга — Президентдан тортиб то қўйи бўғин раҳбарларигача етарли иш топилади. Мазкур соҳада жамоатчилик назоратининг, жамоат ташкилотларининг, жамоат фикрини ифода этадиган матбуот ва телевидениенинг аҳамияти бекиёсdir.

Шу масалани ечиш йўлида учинчи масала бор бўйбасти билан турмоқдаки, бу — демократик институтларни, турли жамоатчилик ва нодавлат тузилмаларини, фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш органларини мустаҳ-

камлаш ва ривожлантириш масаласидир. Шу билан бирга, матбуот органлари ва телевидениега кенг йўл очиб берип, уларнинг самарали ишлаши учун барча шарт-шароитларни муҳайё қилиш вазифаси.

Фуқаролар жамиятини қурмоқчи эканмиз, ишни аввалимбор шундан бошлаш лозим.

Демократик институтлар жамият ҳаётидан мустаҳкам ўрин олиши, ҳал қилувчи кучга эга бўлиши зарур. Бу гап ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларига — иқтисодиётга, сиёсатга ва албатта маънавиятга ҳам бирдай —тааллуқлидир.

Оддий бир ҳақиқатни тушунишимиз керакки, демократик институтларни юқоридан, давлат органлари қарори билан яратиб бўлмайди. Бу эскича фикрлашдан бошқа нарса эмас. Юқоридан шаклланган, ташкил этилган барча тадбирлар, одатда, яшашга ноқобил бўлиб чиқади.

Жамоат ва нодавлат тузилмалари ҳаёт тақозоси билан, давр талабига кўра ташкил этилиши керак. Ҳокимиятнинг маҳаллий ва марказий бошқарув органлари эса бу жараёнга тўсик бўлмасликлари, аксинча, бу янги демократик ва жамоат тузилмаларини ташкил этишини рағбатлантиришлари лозим. Токи одамларимиз ижтимоий-сиёсий ҳаётда, бунёдкорлик ишларида, фуқаролик жамиятини куришда, турмушимизнинг мазмун-моҳиятини белгиловчи қадриятларни шакллантиришда кўпроқ ва фаолроқ қатнашсинглар. Ана ўщандан четдан туриб томоша қилувчилар, танқидчилар камаяди.

Демократик институтларни ривожлантиришдан бош мақсад — кўпчиликни мумкин қадар жамият қурилишига жалб этиш, уларни ўз тақдирлари, ўз келажакларининг тўлақонли эгаларига айлантиришдан иборатдир.

Тўртинчи. Оддин айтганимдек, бу жамиятимиз тараққиётининг ҳозирги босқичида энг долзарб масаладир. Гап кадрлар тайёрлаш бўйича қабул қилган Миллий дастуримиз ҳақида бормоқда.

Яна бир бор таъкидлаб айтаман: бу масалани бирданига, бир кунда ечиш мумкин эмас. Кадрлар тайёрлаш узоқ давом этадиган жараён бўлиб, у ҳар биримиздан, такрорлайман, ҳар биримиздан астойдил, бетиним, изчил меҳ-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

натни талаб этади. Бу соҳада узоқ йиллар мобайнида шу қадар күп муаммолар түпланиб қолдикі, әндилікда сұсткашликка йўл қўйиб бўлмайди.

Лекин қош қўяман деб кўз чиқармаслик керак. Кадрлар тайёрлашда ўйламай босилган қадам хунук оқибатларга олиб келиши мумкин. Зоро, гап энг муқаддас ва нозик нарса — фарзандларимиз қалби ҳақида, маънавий ва ахлоқий тарбия асосларини яратиш, ёш инсонни мурайян касбга йўналтириш ҳақида бормоқда.

Бу муаммони ечиш учун аввало таълим тизимини — мактаб ёшигача бўлган бола тарбиясидан бошлаб юқори малакали мутахассислар тайёрлаш, юксак ақл-заковат салоҳиятини шакллантириш, бунинг учун замонавий моддий-техник ва ахборот базасини яратишгача бўлган барча соҳаларни ислоҳ этиш керак. Бу таълим тизимиға бевосита даҳлдор соҳаларни бутунлай ислоҳ қилишни тақозо этади.

Энг аввало бизнинг таълим тизимиға бўлган муносабатимизни ҳам тубдан ўзгартириш керак. Таълим ислоҳоти бизни демократик ўзгаришлар, янги жамият барпо этиш йўлидан дадил етакловчи, барчамизни ҳаракатлантирувчи ички куч бўлмоги зарур. Ҳар биримизга беш бармоқдай, эскича айтгаңда, тўққиз пулдай аёи бўлсинким, таълим ва тарбия тизимини ўзгартирмасдан турниб, одамлар онгини, демакки, уларнинг турмуш тарзини ҳам тубдан ўзгартириш мумкин эмас.

Таълим тизимини ислоҳ этиш вазифалари мұваффақиятли ҳал этилса, ижтимоий-сиёсий иқлим кескин ўзгаради, одамлар онгига демократик қадриятлар қарор топади, инсон жамиятдаги ўрнини онгли равишда ўзи белгилайди.

Жамиятни янгилаш, эркин демократик давлатни шакллантириш, тараққёт ва равнақ йўлидаги барча саъй-ҳараратларимизни биз айнан мана шу тамойил асосида ташкил этишимиз керак.

Қадрли дўстлар!

Вақт оқар дарёга ўхшайди, деган нақл бежиз айтилмаган. Бундан етти йил муқаддам биз бошлаган ишларни

ким давом эттиради, уни охиригача етказиш учун ким барча қийинчиликлар ва мастьулиятни ўз зиммасига олади?

Келинглар, шу ҳақда чукурроқ ўйлаб кўрайлик. Эзгу орзуларимизнинг рўёбга чиқиши худди шу нарсага боғлиқ бўлиб турибди. Биз шу буюк мақсадларни деб мустақил бўлдик, шу мақсадлар деб янги ҳаёт куряпмиз.

Муҳтарам депутатлар!

Яна бир масала ҳақида гапирмоқчиман. Ўйлайманки, бу масала ҳар бир ватандошимизни қизиктиради, ўйлантиради. Бутун кўпчилик Россия молия бозорида нималар бўляпти, деб ўзига ўзи савол бермоқда. Россия валютаси — рублга нима бўлди? Бу танглик бизнинг иқтисодиётимиз, молиявий ҳаётимизга, бозорларимиздаги нарх-навога, ҳалқимизнинг турмуш даражасига нечоғли таъсир этиши мумкин?

Бу молиявий танглик, Россия рубли қадрсизланиши, банк тизимидағи бекарорлик, шунингдек, олдиндан айтиб бўлмайдиган нохушликлар сабаби ҳақида гапиришнинг ҳожати йўқ деб ўйлайман. Бу бизнинг мақсадимизга кирмайди.

Ўйлайманки, жамоатчилигимизда, ҳалқимизда бу масалалар бўйича етарли фикр-маълумот бор.

Изчил ривожланиши муаммосини фақат ҳар хил молиявий найранглар, молиявий пирамидалар, жумладан, қиска муддатли давлат облигациялари, ёки жўнроқ айтганда, ГКО бозорини ташкил этиш билан, шунингдек бюджет харатларини қоплаш учун кредит ресурсларини четдан олиш билан ҳал қилиб бўлмайди.

Барчамизга аёнки, иқтисодиётнинг реал секторлари — саноатда, қишлоқ хўжалигида, яъни ҳар бир давлатнинг изчил ривожини таъминловчи иқтисодиёт тармоқлари жонланиши иқтисодни соғломлаштиришга олиб келади. Бусиз молиявий тангликдан кутулиш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас.

Узоқҳа мўлжалланган, иқтисодий тараққиётнинг устувор йўналишларини аниқлаб берадиган, пухта ўйланган дастур керак. Бу дастурга ҳалқни ишонтира билиш, уни амалга ошириш учун элни сафарбар эта билиш зарур. Ким ҳақ, ким ноҳақ деб, ўзаро тортишувдан фойда йўқ. Сиё-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

сий можароларга чек қўйиш керак. Менимча, фақат ягона платформа ишлаб чиқилған тақдирдагина бугунги қийин вазиятдан чиқиш мүмкин.

Россия молия бозоридаги салбий ахвол валютамиз курсига ва умуман биздаги мавжуд нарх-навога таъсир этадими? Очик айтишим керак: таъсир этади. Чунки Россия билан савдо, иқтисодий алоқаларимиз бор ва Россия бизнинг асосий ҳамкорларимиздан биридир. Лекин, аниқ айтишим мүмкінки, бу танглик бизнинг иқтисодимизга катта таъсир қила олмайди. Бунинг сабаблари қуйида-гича:

Биринчидан. Ўзбекистонда фаолият олиб бораётган Россия банклари саноқли.

Иккинчидан. Россия банклари билан ўзаро тўлов муносабатларимиз эркин конвертация қилинадиган “қаттиқ” валюта асосига қурилган.

Учинчидан. Ўзбекистон билан Россия ўртасидаги товар айланиш ҳажми ташки савдо обороти умумий ҳажмининг атиги 15-20 фоизини ташкил этади. Россиядан биз асосан нархи кескин ўзгармайдиган асбоб-ускуналар, дастгоҳлар, саноат-техник мақсадларга мўлжалланган буюмлар харид қиласиз.

Россиянинг тегишли идоралари, банклари билан биз бугун бу салбий таъсирнинг мүмкін қадар кам бўлиши чораларини кўряпмиз.

Россия ўз валютаси ва молиявий тизими муаммоларини тезроқ бартараф этишидан биз манбаатдормиз ва Россия бу ишнинг уддасидан чиқишига ишонамиз. Шу бора-да Россияда Виктор Степанович Черномирдин бошчилигида янги ҳукумат тайин бўлаётганини ҳам бу фикрнинг исботи деб қабул қилишни истардим. В.С.Черномирдинни Ўзбекистон аҳли яхши танийди. Унинг фаолиятига омад ва муваффақиятлар тилаймиз.

Мұхтарам депутатлар!

Бугун жаҳон халқларининг бутун диққат-эътибори Афғонистонга қаратилған. Афғонистондаги воқеалар, айниқса, бизнинг мамлакатимиз фуқароларини ташвишлантирумокда. Шу муносабат билан жанубий чегараларимизда-ги ахвол ҳақида қисқача ахборот берив, хонадонимизда,

ИСЛОМ КАРИМОВ

умуман, миңтақамизда тинчлик ва барқарорликни сақлашга доир фикрларим билан ўртоқлашмоқчиман.

Ўзингизга маълумки, кейинги пайтларда Афғонистонда ва Афғонистон атрофида ҳарбий-сиёсий вазият кескинлашди. “Толибон” ҳаракати вакиллари ташқи кучларнинг фаол ҳарбий, сиёсий ва молиявий ёрдамига таяниб, қисқа муддатларда Афғонистон шимолидаги муҳим шаҳар ва қишлоқларни босиб олди.

Биродаркушлик уруши бутун мамлакатга ёйилиб, бегуноҳ қон тўклимоқда. Афғонистон бугун амалда халқаро терроризм, диний экстремизм майдонига, жаҳон наркобизнеси марказига айланаб қолмоқда.

Вазият шундай тараанглашдики, эртага нима бўлишини олдиндан айтиш қийин. Зиддият назорат қилиб бўлмайдиган даражага етиб, кўшни давлатларга ҳам ўтиши мумкин. Уруш оловининг тафтини Ватанимиз чегараларида шундоқ сезиб турибмиз.

Мақсадлари, вазифалари ҳамда дастурий йўналиши бўйича “Толибон” ҳаракати жангари, ўта радикал диний ташкилотdir. “Толиблар” Афғонистонда ҳокимиётни қўлга киритиш билан чекланмасдан, ўз мағкураларини кўшни мамлакатларга, энг аввало Марказий Осиё миңтақасига ёиши учун барча чора-тадбирларни кўришлари эҳтимолдан холи эмас.

Мана шундай интилишлар Марказий Осиёда барқарорликнинг издан чиқишига, Афғонистон худудидан бу миңтақага ҳар хил ақидапарастлар, экстремистлар, террорчиларнинг суқулиб киришига сабаб бўлиши мумкин. Тинч ҳаётимизга, барқарорлик, хавфсизликка птур етказиши мумкин бўлган шундай хавф борлигини унутишга ҳаққимиз йўқ.

Айтиш керакки, воқеаларнинг бундай тус олиши биз учун янгилик эмас. Вазиятнинг жiddийлигини жаҳон афкор оммасига, аввало мухолиф кучларга етказиш йўлидаги саъй-ҳаракатларимиз, тахмин ва хулосаларимиз, афуски, тўғри бўлиб чиқди.

Ишончим комилки, Ўзбекистоннинг тинчлик ва амалий ташабbusлари қўллаб-қувватланиб, биз таклиф этган механизmlар ишга солинганида эди, бутун жаҳон ҳамжами-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

яти, Марказий Осиё минтақаси, бизнинг мамлакатимиз Афғонистондаги уруш келтириб чиқарған хавфсизликка бўлган ҳақиқий таҳдидга рўбарў келмаган бўлар эди.

Афғонистонда тинчлик ўрнатиш бўйича Ўзбекистон позициясининг моҳияти нимадан иборат, бизнинг ташаббусларимиз нималарни кўзда тутади? Бу борадаги бизнинг қарашларимиз аниқ-равshan ва изчилир.

Биз ўз қўшиларимиз билан, уларнинг сиёсий йўли, бу мамлакатлардаги мавжуд давлат қурилиши ва тузумидан қатъи назар, тинч ва барқарор муносабат ўрнатишга интиламиз. Чунки қўшни давлатлардаги тинчлик ва тотувлик, бизнинг сарҳадларимиздаги осойишталик барқарор, мустақил ва фаровон Ўзбекистон давлатини барпо этишга қаратилган ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни муваффақиятли амалга оширишнинг муҳим шарти ҳисобланади. Фақат тинчлик ва тотувликкина заҳматкаш халқимиз етти йил мобайнида кўлга киритган мустақиллик самараларини сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш имконини беради.

Бизнинг мамлакатимиз афғон можаросини ҳал этиш бўйича аниқ ва равshan таклифларга эга. Биз бу ҳақда кўп маротаба гапирганимиз. Уларнинг асосий моҳияти нималардан иборат?

Биринчи. Музокаралар жараёни бошланишининг шарти сифатида барча жанговар ҳаракатларни тўхтатиш. Можарога даҳлдор бўлган барча томонлар олдиндан ҳеч қандай шарт ва талаблар кўймасдан, жафокаш афғон халқи манфаатларидан келиб чиқиб, афғонлараро мулоқотни бошлиш учун ўз сиёсий иродасини ва инсоний мардликларини намоён этишлари даркор. Ҳозирги мавжуд вазиятда бу боши берк кўчадан чиқиш йўлидаги энг мураккаб, лекин бирдан-бир зарур қадамдир.

Иккинчи. Ташқаридан таъсир ўтказишга, Афғонистоннинг ички ишларига аралashiшга барҳам бериш. Ҳозир шундай вазият вужудга келдики, муайян сабаблар натижасида Афғонистон кўплаб ташки кучларнинг бир-бирига зид манфаатлари тўқнашган мамлакатта айланиб қолди.

Афғон гуруҳларини ташқаридан кўллаб-кувватлаш ва рагбатлантиришга чек қўйилмас экан, бу жафокаш заминда тинчлик бўлмайди. Бунга менинг иймоним комил.

Учинчи. Афғонистонга қурол-яроқ етказиб беришни қатыян тақиқлаш. Ўзбекистон БМТ Бош Ассамблеясининг 48-сессиясидаёқ бу таклифни ўртага қўйган эди. Шундан буён ўттан тўрт йил давомида ана шу эмбарго механизмлари ишга солинганида, биз бугун танклар, артиллерия, ҳарбий авиация, ракеталар ва бошқа техника воситалари ишлатилётган катта кўламдаги жанговар ҳараларнинг гувоҳи бўлиб турармидик? Вайроналик келтирувчи турли қуроллар бу мамлакатга тобора катта миқдорда жўнатилмоқда. Аёнки, бугун Афғонистонга қурол-яроқ етказиб бераётган кучлар ўз сиёсий мақсадларига эришиш билан бир қаторда, “Ўлим савдоси” орқали мўмай даромад билан чўнтақларини тўлдирмоқдалар.

Мен яқинда чегара шахримиз Термизда бўлганимда, хаёлимдан шундай оғир ўйлар кечди: шундоқ бир неча юз қадам нарида ўн минглаб бегуноҳ одамлар — болалар, аёллар, кексалар, ана шу ҳарбий техника ёрдамида курбон бўлаётган мамлакат турибди. Одамлар уй-жойидан, пешона тери билан, жонини жабборга бериб топган бойлигидан маҳрум бўлмоқда.

Афғонистонга қурол етказиб беришнинг яна бир хавфли, даҳшатли томони бор. У ҳам бўлса, унинг қўшни мамлакатларга ҳам ёйилиши, халқаро терроризм, уюшган жиноятчилик ва диний экстремизм учун қулай шарт-шароит яратилишидир.

Тўргинчи. Мамлакатдаги барча миллий-этник ва ҳарбий-сиёсий гуруҳлар вакилларидан иборат ҳукумат тузиш. Кўп миллатли Афғонистоннинг кўхна тарихи шундан гувоҳлик берадики, барча этник гуруҳлар ва оз нуфузли миллатлар (пуштунлар, тоҷиклар, ўзбеклар, ҳазорийлар, туркмандар ва бошқалар)нинг манбаатлари ҳисобга олинмас экан, бу мамлакатда тинчлик бўлмайди.

Бешинчи. Тинчлик ўрнатиш жараёнида барча манбаатдор мамлакатлар, энг аввало Афғонистонга қўшни давлатларнинг фаол иштирок этиши. Вазият таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, бу мамлакатдаги можаро фақатгина афғонларнинг муаммоси эмас. Можаронинг манба ва сабаблари ғоят чукур бўлиб, улар бу мамлакат жуғрофий ҳудудидан анча узоқладир.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Шу боис, Афғонистоннинг келгуси тақдири учун жаҳон ҳамжамиятиниң масъулияти янада ортади. Ана шу нүктаи назардан қараганда, мажарони ҳал этиш борасида Ўзбекистон олға сурган таклифлар энг мақбул йўл бўлиб қолмоқда. Мен бу ўринда, аввало Афғонистон билан бевосита чегарадош давлатлар, шунингдек Россия ва Америка Кўшма Штатларининг “6+2” шакли доирасида БМТ раҳнамолигидаги саъй-ҳаракатларини назарда тутмоқдаман.

Шуни алоҳида таъкидлашни истардимки, афғон муаммосини тинч йўл билан ҳал этишга қаратилган барча чоратадбирлар фақат БМТ ҳомийлигида, манфаатдор халқаро ташкилотлар иштирокида ўтказилиши керак.

Афғон муаммосини ҳал этиш борасидаги Ўзбекистоннинг қатъий позицияси ана шундан иборат. У ҳаммага маълум ва жаҳон ҳамжамияти томонидан қўллаб-кувватланмоқда.

Айни вақтда шундай кучлар ҳам борки, уларнинг узоқни кўзлаган баразли мақсадларини амалга оширишларида бу позиция тўсқинлик қилмоқда. Толибларнинг Самарқанд ва Бухорога юриши ҳақидаги гап-сўзлар ҳам шундан келиб чиқмоқда.

Мен бутун масъулиятни зиммамга олиб айтаманки, бунга ўхшаш миш-мишлардан мақсад — низо қўзғатишдан бошқа нарса эмас. Бундай кучлар қандай мақсадни кўзламоқда? Бу очиқ-равшан — Ўзбекистонга қарши агрессия билан бизни қўрқитиб, чегарамизда мажаро чиқариш, бизнинг мамлакатимизни ҳам ҳарбий ҳаракатларга жалб этиш, бошқариладиган мажаро деб аталувчи вазиятни вужудга келтириш.

Бу борада нима дейиш мумкин? Биз ҳеч қачон низо чиқишига йўл қўймаслигимиз ва тури жанжалларга аралашмаслигимиз даркор. Куч ишлатмаслик, муаммоларни тинч йўл билан ҳал этиш тамойилини қатъият ва изчиллик билан ҳимоя қулишимиз зарур.

Бундай уруш халқимиз бошига қандай кулфат, азобукубат келтириши мумкинлигини ҳеч қачон унугмаслигимиз керак.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Ўзбекистон халқи ҳаётимизнинг энг муҳим тамойилларига оғишмай амал қилиб келди ва бу йўлда қатъий туради. Бу йўл — тинчлик, барқарорлик ва ҳамкорлик йўлидир. Барча қўшни мамлакатлар, барча давлатлар билан амалий ҳамкорлик йўлидир.

Биз — тинчлик тарафдоримиз. Лекин, ўз сарҳадларимизни мустаҳкамламасдан, жанговар қобилияти юқори, замонавий куроллар билан жиҳозланган, ҳар қандай босқинчининг ақлини киритиб кўйишга қодир куролли кучларсиз тинчлик, осойишталик ва Ватанимиз хавфсизлигини сақлаб туриш мумкин эмас. Сизни ишонтириб айтаманки, биз бу масалага тегишли барча зарур чора-тадбирларни кўрмоқдамиз. Яқинда Термиз шаҳрига ташриф ҷоғида яна бир карра ишонч ҳосил қўлдимки, бизнинг армиямиз, бизнинг чегарачиларимиз ҳеч бир соҳада ҳеч кимдан кам эмас. Улар Ватанимиз сарҳадларини ишончли ҳимоя қилишга, халқимизни ҳар қандай қуролли ҳужумдан асраршга қодир. Мен Термизда, мамлакатимизнинг бошқа жойларида оддий одамлар билан учрашиб, яна шу нарсага амин бўлдимики, бизнинг ҳар қандай босқинчиликка, ҳар қандай бузгунчиликка қарши кудратли ва ишончли куролимиз бор. Бу — халқимизнинг бирлиги, жиспслигидир. Унинг эркин, мустақил ва фаровон давлат барпо этишга, керак бўлса, уни фидокорона ҳимоя этишга азму қарор қилганидир. Энди Тоҷикистон масаласига тўхталсак. Бу борада ҳам бизнинг позициямиз аниқ ва равшан. Биз бу мамлакатда бошланган тинчлик жараёнини тўла кўллаб-кувватлаймиз. Мен қатъият билан таъкидлайман: жафокаш Тоҷикистон заминида масаланинг сиёсий ечимини топиш, музокаралар жараёни орқалигина тинчликка эришиш мумкин. Бошка қа йўл йўқ. Факат Тоҷикистон халқигина ўз манфаатларидан келиб чиқиб, ўз муаммоларини, ўз тақдирини ҳал этиши, мамлакатнинг тинч ҳаёти ва фаровонлигини таъминлаши мумкин.

Биз Имомали Раҳмонов ҳукуматининг тинчлик жараёнини давом эттириш борасидаги ишларини кўллаб-кувватлаймиз. Минг йиллар давомида тоҷиклар билан энг яқин қўшни бўлиб яшаб келамиз. Қардошлик бизнинг қонқонимизга сингиб кетган. Асрий муносабатларимизни

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

юксак қадрлаймиз. Қатый айтаманки, ана шу муносабатларимиз янада барқарор ва мустаҳкам бўлиши учун зарур бўлган ҳамма ишни қиласиз.

Умуман Марказий Осиё минтақаси ҳақида. Биз Қозогистон, Қирғизистон, Туркманистон билан муносабатларимизни юқори баҳолаймиз. Бу кўшиларимиз билан ўзаро манфаатли ҳамкорликни қўллаб-кувватлаш ва янада ривожлантиришга муҳим аҳамият берамиз. Бу борада кўшиларимиз ҳам шундай фикрда эканига ишонаман.

Шу билан бирга, айрим кучлар борки, бизнинг ҳамкорлигимиз ва бирлигимиз уларнинг геополитика, яъни катта сиёsat деб аталувчи андоза ва қолилларига сира мос тушмаяпти. Биз ўз халқларимизнинг юксак манфаатларидан келиб чиқсан ҳолда ҳеч қачон бундай кучларнинг таъсирига берилмаслигимиз керак.

Хурматли депутатлар!

Сиз, халқ вакиллари, халқимизнинг, Ўзбекистонимиз — азиз Ватанимизнинг тинчлик ва барқарорлигини таъминлашда, унинг чегаралари дахлсизлигини сақлаш йўлида, ислоҳотлар орқали событқадамлик билан ривожлантириш йўлида Ўзбекистон ҳукумати олиб бораётган сиёsatни қўллаб-кувватлайсиз, деб ишонч билдиришга рухсат бергайсиз.

*Биринчи чақирик
Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлисининг
ўн иккинчи сессиясидаги мабруза,
1998 йил 28 август*

ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ЕТТИ ЙИЛЛИГИГА БАФИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СҮЗЛАНГАН ТАБРИК НУТҚИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Муҳтарам мөхмонлар!

Барчангизни мустақиллигимизнинг етти йиллик шо-
диёнаси -- халқимизнинг Миллий байрами билан сами-
мий муборакбод этаман.

Дарҳақиқат, мустақиллик байрами Ўзбекистон аталмиш
гўзал ва қадимий, бетакрор ва табаррук заминда яшаёт-
ган ҳар қайси инсон учун, Ватанимизнинг ҳар бир фар-
занди учун энг азиз, энг улуғ байрамга айланиб қолди.

Етти йил давомида амалга оширган ишларимиз бами-
соли етмиш йилга тенглашиб, мамлакатимиз қиёфасини,
юртимиз жамолини бутунлай ўзгартириб юборди.

Етти йиллик босиб ўтилган йўлимиизга, янги тарихи-
мизга назар ташлар эканмиз, мана шу даврда ҳаётимизда
қандай ўзгаришлар рўй бергани, нималарга зришганимиз
ҳақида сарҳисоб қиласар эканмиз:

— аввало, сиёсий, иқтисодий ва маънавий ҳаётимиз-
даги ислоҳотлар ва янгиланишлар орқага қайтмайдиган
тус олганини тўлиқ ишонч билан айтишга ҳаққимиз бор;

— истиқтол туфайли тобора обод бўлиб бораётган ша-
ҳар за қишлоқларимиз, қад ростлаётган янги-янги замо-
навий корхоналар, маданий-маний ишшоотлар, кўприк-
лар ва йўллар, бир сўз билан айтганда, иқтисодимизнинг
тобора ўсиб мустаҳкам бўлаётганига, давлатимизнинг са-
лоҳияти, куч-кудрати юксалаётганига гувоҳ бўлмоқдамиз;

— халқаро ҳамхамиятда ва жаҳон бозорида мамлака-
тимиз ўрни, обрў-эътибори ва нуфузи ошиб бораётгани-
ни катта мамнуният ва ифтихор билан тан оламиз;

— энг муҳими, одамларимизнинг дунёкараши ва та-
факкүри, маънавий қиёфаси ўзгараётгани, ўзлигини анг-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лаб бораётгани, жамиятимизда ахиллик, муруват, меҳроқибат каби олижаноб фазилатлар, эл-юртимизда тинчлик ва барқарорлик ҳукм сураётганини, әртанги кунга ишончимиз кучаяётганини таъкидлаймиз.

Бир сүз билан айтганда, етти йил давомида биз келажимиз пойдеворини қўйдик, истиқдол дараҳтининг чукур илдиз отишига, фарзандларимиз баҳт-саодати йўлида эркин ва фаровон турмуш барпо этишга замин яратдик.

Буларнинг барчасини Худонинг ўзи меҳнатсевар ва фидойи халқимизга инъом этган бебаҳо неъмати деб қабул қиласиз ва Яратганимизга чексиз шукроналар билдирамиз. Халқимизда “Етти қиши, етти ёзни омон ўтказган иморат асрлар бўйи салобат тўкиб туради”, деган ҳикмат бор. Бугун Ўзбекистоннинг заҳматкаш ва бунёдкор халқи барпо этаётган мустақиллик иморати ҳам ана шундай мустаҳкам ва мангаликка даҳлдор бўлиб қолажак, инишооллоҳ.

Азиз ва муҳтарам юртдошлар!

Барчамиз яхши биламизки, ўтган йиллар давомида эришган ютуқларимиз осонликча бўлмади. Етти йиллик янги тарих бизни ҳақиқий миллат сифатида имтиҳон қилиди, сабот ва иродамизни синади.

Йўлимизда дуч келган машаққатли синов ва тўфонларни ягона халқ бўлиб, яхши-ёмон кунларда қийинчиликларга бардош бериб, бир-биримизга суюниб, ҳамжиҳатлиқда енгигб ўтдик.

Биз бугун яхши биламизки, олдимизда турган вазифалар ва муаммоларни ечиш, одамларнинг эҳтиёжларини қондириш, уларни рози қилиш учун ҳали кўп-кўп меҳнат қилишимиз даркор.

Агарки мендан олиб бораётган сиёсатимизнинг энг дол зарб, энг устувор вазифаси нимадан иборат, деб сўрашса, мен шундай жавоб берардим:

Энг аввало — халқимнинг омонлиги ва фаровонлиги, обод Ватанда эркин ва озод ҳаёт кечириши. Бу вазифанинг нақадар мураккаб ва оғирлигини холисона тасаввур қилиб, танлаган йўлимиздан қайтмасдан, ислоҳотлар маъно-моҳиятини теран англаб, бир ёқадан бош чиқариб, бошлиған ишимишни охиринга етказишимиз даркор.

Биринчилар қаторида мулк масаласини оқилона ҳал этиш, ҳақиқий мулк эгаларининг йўлини очиб бериб, уларнинг жамиятдаги нуфузини оширишга қаратилган сиёсатни изчил давом эттириш зарур.

Тараққиётимизнинг яна бир муҳим шарти — ҳаётимизда сақланиб келаётган эски замон асорат-иллатларидан тезроқ ҳолос бўлишдан иборат.

Азиз ва муҳтарам юртдошлар!

Шу заминда яшаётган ҳар қайси оила, ота-она учун, жамиятимиз ва давлатимиз учун энг катта ишонч-таянчимиз, суюнчимиз — ўсиб келаётган ёш авлод, севимли фарзандларимиздир.

Ёшларимизнинг билимга чанқоғлиги, мутелик ва қуллик асоратидан бутунлай озод экани бизни чексиз қувонтиради.

Бизнинг муқаддас бурчимиз — жондан азиз болаларимизга замон талаблари даражасида билим бериш, уларни ҳақиқий ватанпарвар ва юртпарвар этиб тарбиялаш, вояга етказишдир.

Бугун эркин, барқарор ва фаровон ҳаёт қуришни истар эканмиз, бунинг энг муҳим, энг зарур гарови — юртимиз хавфсизлигини, чегараларимизнинг дахлсизлигини, кўпмиллатли Ўзбекистон фуқароларининг тотувлигини сақлаш ва мустаҳкамлашдир.

Бизга яқин қўшни бўлган ўлкаларда авж олган сиёсий бекарорлик, ўзаро адovат, ижтимоий ларзалар, биродар-кушлик урушлари, афсуски, барҳам топганича йўқ.

Атрофимизда бизга ҳавас билан қарайдиганлар билан бирга, ҳasad қўзини тикиб турганлар ҳам йўқ эмас. Бундай вазият барчамизни доимо огоҳ, сезгир ва ҳушёр бўлишга, ягона уйимиз, кўргонимиз, муқаддас оиласиз бўлмиш Ўзбекистонимизнинг куч-кудратини мустаҳкамлашга дазват этади, фидойиликка чорлайди.

Азиз ватандошларим!

Мана шундай ҳаяжонли дамларда одамнинг кўнгли беихтиёр шеър ёки қўшиққа тўлиб кетади. Минг афсуски, мен шоир ёки қўшиқчи эмасман.

Агар Тантри таоло менга шундай истеъдод берганида эди, барчангизга, азиз дўстларим, қадрдонларим, шеър-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лар битган, құшиқтар бағищлаган бўлардим. Лекин мен шу гўзал ва мўътабар оқшомда қалбимдаги энг самимий, энг эзгу туйғуларимни изҳор қилишим, айтишим зарур:

— Мен ҳаммангизни севаман! Ҳаммангизга соғиқ-омонлик, баҳту саодат тилайман!

— Мустақиллигимиз мангу яшасин!

— Эл-юртимиз омон бўлсин!

— Бугунимиз ва эртамизни Аллоҳнинг ўзи ёмон кўзлардан, бало-қазолардан, офат ва фалокатлардан асрасин, эзгу ишларимизда мададкор бўлсин!

1998 йил 31 август

ЕВРОПА – КАВКАЗ – ОСИЁ (ТРАСЕКА) ТРАНСПОРТ ТАРМОГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА БАҒИШЛАНГАН ХАЛҚАРО АНЖУМАНДА СҮЗЛАНГАН НУТҚ

**Мұхтарам раис жаноблари!
Хурматли давлат ва ҳукумат раҳбарлари!
Хонимлар ва жаноблар!**

ТРАСЕКА дастури доирасида “Буюк Ипак йўлини тиклаш” бўйича халқаро анжуманни юксак савияда ташкил қилгани учун авваламбор Озарбойжон Республикаси Президенти Ҳайдар Алиевга, Европа Ҳамҷамияти Комиссияси раҳбариygитига чин дилдан миннатдорлик изҳор этишга рухсат бергайсизлар.

Биз Европа – Кавказ – Осиё йўлагини ривожлантириш бўйича халқаро транспорт тўғрисидаги Асосий кўп томонлама Битимнинг асосий бандларини ҳамда унга халқаро автомобил ва темирйўл транспорти, кемада юқ ташиш, божхона хизмати, ҳужжатларни расмийлаштириш бўйича техник иловаларни кўллаб-куватлаймиз.

Мазкур ҳужжатларнинг ҳаётга татбиқ этилиши, хусусан, Ҳукуматлараро комиссия тузиш, барча турдаги транспорт воситаларида товар ва йўловчиларнинг иштирокчи мамлакатлар ҳудуди бўйлаб эркин ҳаракат қилишини, ҳаракат хавфсизлиги ва юкларнинг дахлсизлигини таъминлаш, транспорт соҳасида божхона хизмати ва ҳукуқий мөъёрларнинг мувофиқлаштирилиши давлатларимиз учун ўта муҳим бўлган трансмиллий транспорт йўлагини барпо этилишига янги туртки беради, деб ҳисоблаймиз.

Биз ташкил этилаётган доимий Котибиятнинг Боку шаҳрида фаолият олиб боришини тўла маъқуллаймиз. Ўйлаймизки, бу ташкилот ТРАСЕКА дастурини амалга оширишда иштирок этаётган барча давлатларнинг саъй-ҳаракатларини самарали тарзда мувофиқлаштиради, кундаклик муаммоларнинг жадал ҳал этилишини таъминлай-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ди. Биз, шунингдек, ТРАСЕКА банкини тузиш ҳақидағи гояни ҳам маъқулаймиз. Биз бу банкни ТРАСЕКА йўл тармоғини таъмирлаш ва ривожлантиришга қаратилган муайян инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш учун молиявий маблағ топиш ва жалб қилишнинг энг самара-ли механизми деб биламиз.

Хонимлар ва жаноблар!

Гап Буюк Ипак йўлини тиклаш ҳақида борар экан, ТРАСЕКА дастурини амалга ошириш биз учун ҳаётий эҳтиёж эканлигини алоҳида таъкидлашни истардим. Бу йўл 2000 йилдан ортиқроқ вақт мобайнида Шарқ билан Фарбни савдо-иқтисодий ришталари билан боғлади. Мазкур минтақада яшовчи халқларнинг маданий-маънавий алоқаларини мустаҳкамлади.

Ипак йўлини тиклаш гояси айрим шахслар фаолияти-нинг маҳсали эмас, балки, бу — ҳаётий заруратdir. Дунё тараққиёти талаблари шуни тақозо этмоқда.

Қадим-қадим замонлардаёқ ҳаёт кишиларни фақаттина савдо-сотиқ учун эмас, иқтисодий, маданий ва маънавий алоқаларни мустаҳкамлаш учун ҳам энг яқин йўлларни излашга мажбур этган.

Бутун дунёвий жараёнлар глобаллашаётган, турли давлатлар ва бутун-бутун минтақаларнинг ўзаро интеграциялашув жараёнлари тезлашаётган бир даврда **Европа ва Осиёни боғловчии қўприкни** тиклаш ташабbusи табиий ҳолдир.

1996 йили Озарбойжон Республикаси Грузия, Туркменистон ва Ўзбекистон республикалари ўртасида Транскавказ коммуникация йўлагини барпо қилиш ҳақида имзоланган Сарахс Шартномаси ва Битими мазкур йўналишни тиклашда асосий босқичлардан бири бўлди.

Орадан ҳали кўп вақт ўтгани йўқ. Мазкур лойиҳанинг асосий шартлари ва талаблари эса бугунги кунда Европа Иттифоқи ва бошқа халқаро ташкилотлар шафелиги остида ўзининг амалий ифодасини толмоқда.

Агар Ўзбекистоннинг Транскавказ йўлагидан олиб ўтилган экспорт-импорт юклари ҳажми 1996 йилда 140 минг, 1997 йилда 285 минг тоннани ташкил этган бўлса, жорий йилнинг саккиз ойи мобайнида бу кўрсаткич **240 минг тоннадан ошиб кетди**. Ушбу йўл очилгандан буён биргина

ИСЛОМ КАРИМОВ

Ўзбекистон билан экспорт-импорт операцияларини амалга ошириш бўйича ҳамкорлик доирасида 470 миллион АҚШ доллари ҳажмидаги 660 минг тонна ҳаётий муҳим юклар ташилди.

Бугун ушбу лойиҳанинг амалга оширилишидан асосий манфаатдорлигимиз нималарда кўринади?

Биринчи. Ўзбекистон ва бошқа қатор Марказий Осиё давлатлари бевосита деңгиз коммуникацияларига олиб чиқадиган йўллар йўқ бўлган шароитнинг нақадар мураккаб эканини чукур ҳис қиласди. Кўпинча экспорт ва импорт қилинадиган маҳсулотларнинг йўл харажатлари маҳсулотнинг ўзидан ҳам қимматга тушиб кетади. Бу экспортни иқтисодий жиҳатдан фойдасиз, ҳаётий муҳим маҳсулотлар импортини эса қимматлаштириб қўймоқда.

Шу сабабли ҳам мазкур лойиҳанинг амалга оширилиши деңгиз йўлига эга бўлмаган мамлакатлар қаршисида Трансевропа ва Транссиё транспорт тармоқлари билан боғланиш учун муқобил ва барқарор имконият очади. Айни вақтда у айланма йўлларни қисқартириш ҳисобига лойиҳа иштирокчилари бўлган мамлакатлар ўргасидаги экспорт алоқаларини ва ташки иқтисодий фаолиятни кенгайтириш юзасидан ҳам янги истиқболлар очади.

Иккинчи. Лойиҳанинг амалга оширилиши ўз маҳсулотларининг Кавказорти ва Марказий Осиёning улкан бозорларига кириб келишини, мазкур минтақаларда ўз таъсирининг кучайишини истайдиган Европа мамлакатлари учун ҳам бирдек манбаатлидир. Лойиҳанинг асосий ютуги ва жозибали жиҳати ҳам ана ўннададир.

Шу боис ҳам биз айрим сиёсий кучларнинг ўз геополитик ва стратегик манбаатларидан, батсан эса майда манбаатлардан келиб чиқсан холда, дунёning сиёсий харитасини қайтадан таҳсислаш, Евроисё маконида, Кавказ ва Марказий Осиё минтақаларида кучларнинг янги тартибини ўрнатиш лозимлиги ҳақидаги турли хил даъволарини мутлақо номақбул, деб ҳисоблаймиз.

Мен яна бир бор таъкидлашни истардим. Ўзбекистон сингари мамлакатлар учун улкан Марказий Осиё худудини анклав, яъни ёпиқ ҳолатидан чиқариш, унинг Европа ва жаҳон бозорлари билан алоқаларини ўрнатиш маса-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ласини ҳал этишда бу энг мақбул ва мақсадға мувофиқ йўлдир.

Учинчи. Биз ТРАСЕКА лойиҳасини ҳаракатга келтириш орқали ҳамкорларимиз, энг аввало, Қирғизистон ва Хитой билан фаол иш олиб борилаётган бошқа бир қатор лойиҳаларни ҳам амалга оширишни кўзда тутамиз. Мен Фарғона водийсини Хитойнинг шарқий вилоятлари билан боғлайдиган йўлни қуриш ва унинг мавжуд қисмларини таъмирашни назарда тутаяпман. Бу ҳақда Қирғизистон Президенти Асқар Ақаев ҳам гапириб ўтди.

Тошкент — Андижон — Ўш — Қашқар шаҳарларидан ўтадиган бу транспорт йўналиши Ўзбекистон, Қирғизистон ва Хитойни транспорт коммуникациялари билан боғлабгина қолмай, тарихан шаклланган Буюк Ипак йўлининг ҳам узвий бир қисми ҳисобланади. У Европани улкан Тинч океани ва Жануби-Шарқий Осиё минтақалари билан боғлайдиган энг яқин йўлдир.

Тўртничи. Европа—Кавказ—Осиё транспорт йўлагининг барло этилиши минтақалараро иқтисодий ҳамкорликни кенгайтириш, шу йўналишдаги мамлакатлар иқтисодиётини жонлантириш, бу мамлакатларда яшаётган одамларнинг иш билан бандлик даражаси ҳамда турмуш фаронлигини оширишда янги истиқболлар очади.

Яна шуниси муҳимки, бундай оламшумул лойиҳанинг амалга оширилиши — Миллатлараро ва давлатлараро муаммоларни ҳал этишининг яна бир самаралий йўлидир. Арманистон Бош вазири Армен Дарбиняннинг мазкур анжуманда иштирок этиши бу фикримизнинг яққол исботидир.

Биз шунга аминмизки, муракқаб этник ва миллий қарама-қаршиликларнинг ечимини топишнинг, минтақамизда авж олаётган можаро ва зиддиятларга барҳам беришнинг ягона асоси, керак бўлса, қалити, фақат иқтисодиёт, яна бир бор иқтисодиётдир.

Бунинг сири ҳаммага аён. Трансмиллий транспорт йўлининг ишга тушиши, шак-щубҳасиз, иштирокчи мамлакатларнинг барқарорлашуви ва иқтисодий тараққиётига ижобий таъсир ўтказади. Бу билан эса, кўпчилик фик-

ИСЛОМ КАРИМОВ

римга қүшилса керак деб ўйлайман, тинчлик ва барқарорлик келади.

Хурматли анжуман қатнашчилари!

ТРАСЕКА дастурини амалга ошириш борасида ҳали күп меҳнат талаб қыладиган муаммолар ҳам бор, албатта.

Бу аввало, юк ташишдаги тұсікұларға бардам бериш, мамлакатларымиз ўртасидеги божхона ва транзит қоидаларини халқаро талабларға мувофиқ ҳолға көлтириш билан боғлиқдир. Халқаро юк ташиш талабларига жағоб берадиган тарзда поезд составларини тузищда ҳамкорликни көнтәтириш, халқаро юк ташишнинг ҳуқуқий ва тақиличи шарт-шароитларини ўзаро яқынлаштириш ҳам ана шу муаммолар сирасыга киради.

Портларни, магистрал темир йүлларини таъмирлаш, янги инфратузилмаларни барпо этиш зарур. Яна үзүниси мұхимки, лойиҳанинг технологик қисми деб аталған ишларни бажариш учун молиявий имкониятларни қидириб топиш шаарни бош мақсад сары йўналтириш даркор.

Бундан ташқари, мұваффакияттинг сиёсий шарты ҳам бор. Мазкур йўл ўтадиган мамлакатлар раҳбарлари ўз сиёсий иродаларини, айрим масалалар бўйича бир-бирига мос келмайдиган манфаатларини ягона стратегик мақсадга бўйсундира олиш қобилияtlарини намойиш этишлари керак.

Мана шу вазифа бутунги кунда якуний мақсадга эришишнинг марказий, энг принципиал шарти бўлиб турибди, десам, асло хато қилмайман.

Ўйлайманки, мазкур конференция қатнашчилари бўлган барча мамлакатларнинг раҳбарлари ва вакиллари ҳам мұхокама этилаётган лойиҳаларнинг мұхим ҳаётий аҳамиятини чуқур тушунадилар ва уларни тезда рўёбга чиқариш борасида ўзларига боғлиқ бўлган ҳамма ишни қиладилар.

Раис жаноблари!

Менимча, принципиал аҳамиятга эга бўлган яна бир муаммони эътиборингизга ҳавола этмоқчиман. Кавказ минтақаси, айтган бўлардимки, Европа — Кавказ — Осиёни бирлаштирадиган ТРАСЕКА лойиҳасини амалга оширишда ўта мұхим ўрин тутади.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Кавказ минтақаси Европадаги ривожланган мамлакатларни Марказий Осиё, умуман Осиё минтақаси билан болайдыған, яғни әнг аввало ўзининг тежамкорлиги ва самара-дорлиги билан әйтиборни тортиши лозим бўлган муқобил транспорт коммуникацияларидан бирига айланадиган кўприк эканини унутмаслигимиз керак.

Биз бу мақсадга эришиш йўлида барча ишни қилишимиз зарур.

Сўзимнинг ниҳоясида конференция ташкилотчилари-га, Озарбойжон халқига самимий меҳмондўстлик учун яна бир карра чин қалбимдан миннатдорчилик билдиришга ижозат бергайсизлар.

Әтиборингиз учун ташаккур.

1998 йил 8 сентябрь, Боку

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ КУБОГИ УЧУН ЎТКАЗИЛГАН БЕШИНЧИ ХАЛҚАРО ТЕННИС ТУРНИРИНИНГ ЁПИЛИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Теннис бўйича Халқаро турнирнинг муҳтарам иштирокчи ва ташкилотчилари!

Ҳурматли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Теннис бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти Кубоги учун ўтказилган Бешинчи турнир ниҳоясига етди.

Бу турнир таркиби ва ташкил этилиши, унда жаҳондаги энг машҳур спортчилар иштирок этгани Ўзбекистондагина эмас, юртимиздан ташқарида ҳам миллионлаб теннис муҳлислари ва ишқибозлари хотирасида, шубҳасиз, ёрқин из ва ўчмас таассурот қолдирди, десам хато бўлмайди.

Бугун якунланган мусобақа жаҳонда спортнинг бу чиройли ва қизиқарли турининг марказларидан бири бўлишни ўз олдига мақсад қилиб кўйган мамлакатимиздаги барча теннис муҳлислари учун ҳақиқий байрам бўлди.

Кескин курашлар билан ўтган етти кун ортда қолди. Биз шу кунлар давомида ўттиздан ортиқ мамлакатдан келиб, спортнинг бу мароқли тури муҳлисларининг юксак хурмат ва меҳрини қозонган катта теннис усталарининг ажойиб ўйинини кўриш имконига эга бўлдик.

Буюк Британиялик Тим Хенман, россиялик Евгений Кафельников ва Марат Сафин, франциялик Седрик Пиолин ва Николас Эскуди, швейцариялик Марк Россе, италиялик Стефано Пескосолидо ва Лауренце Тилеман, аргентиналик Гастон Этли, германиялик Карстен Браш, исроиллик Эвал Ран ва Харел Леви, Жанубий Африка Республикаси спортчиси Невилл Годвин, нидерландиялик Рож Вассен ва Синг Шалкен ҳамда бошқа кўплаб спортчилар шулар қаторига киради.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Уларнинг, Евгений Кафельников, Тим Хейман, Марк Россе сингари күпчилиги халқаро Тошкент турнирида анчдан бери иштирок этади ҳамда ўзбек халқининг қадрдан дўстларига айланиб қолган. Иштирокчилар орасида Ўзбекистонга биринчи марта келган ва ўзининг ажойиб ўйини билан бу турнирга, шубҳасиз, кўрк бағишилаган спортчилар ҳам бор. Мен Ўзбекистон Президенти Кубоги учун ўтказиладиган кейинги мусобақаларда уларнинг исмини такрор-такрор эшитамиз ҳамда уларнинг маҳоратидан завқ оламиз, деб умид қиласман.

Азиз дўстлар!

Бешинчи Тошкент халқаро турнири ташкилотчиларига, хусусан, қадрдан дўстимиз жаноб Сассон Какшурига, Кубок директори жаноб Ян Форманга ҳамда турнир супервайзери жаноб Том Барнсга мусобақанинг юксак дарражада ташкил этилгани учун самимий миннатдорлик сўзларини айтишга ижозат бергайсиз.

Ажойиб ҳакамлик учун бош ҳакам Даниэл Геллея бошлигидаги ҳакамлар бригадасига ҳам ташаккур изҳор этаман.

Мана шу кунлар мобайнида мусобақани юксак савида ўтказища хизмат қилиган, ўзининг кўзга ташланмас меҳнати билан уни катта байрам, катта томошага айлантирган барча-барчадан миннатдорман.

Азиз дўстлар!

Оммавий ахборот воситалари ва телевидение вакилларига ҳам самимий миннатдорлик сўзларини айтмасдан ўтголмайман. Уларнинг фидокорона меҳнати туфайли Ўзбекистондагина эмас, юртимиздан ташқарида ҳам тенис муҳлислари ва ишқибозлари ҳаяжонли мусобақалардан лаззатланиш, спортчиларнинг мардона курашини кузатиш имконига эга бўлди.

Турнир телевидение орқали жаҳоннинг юздан ортиқ мамлакатларига намойиш этилгани биз – ўзбекистонликларни беҳад қувонтиради.

Мана шу ажойиб залда ўтирган азиз томошабинларга, шу кунлар мобайнида турнир иштирокчиларини қўллаб-кувватлаган, улар билан бирга ҳаяжонланган, ғалабалари-

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ КУБОГИ УЧУН ҮТКАЗИЛГАН БЕШИНЧИ ХАЛҚАРО ТЕННИС ТУРНИРИНИНГ ЁПИЛИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Теннис бўйича Халқаро турнирнинг муҳтарам иштироқчи ва ташкилотчилари!

Ҳурматли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Теннис бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти Кубоги учун ўтказилган Бешинчи турнир ниҳоясига етди.

Бу турнир таркиби ва ташкил этилиши, унда жаҳондаги энг машҳур спортчилар иштирок этгани Ўзбекистондагина эмас, юртимиздан ташқарида ҳам миллионлаб теннис мухлислари ва ишқибозлари хотирасида, шубҳасиз, ёрқин из ва ўчмас таассурот қолдирди, десам хато бўлмайди.

Бутун якунланган мусобақа жаҳонда спортнинг бу чироили ва қизиқарли турнирнинг марказларидан бири бўлишини ўз олдига мақсад қилиб қўйган мамлакатимиздаги барча теннис мухлислари учун ҳақиқий байрам бўлди.

Кескин курашлар билан ўтган етти кун ортда қолди. Биз шу кунлар давомида ўтиздан ортиқ мамлакатдан келиб, спортнинг бу марокли тури мухлисларининг юксак ҳурмат ва меҳрини қозониган катта теннис усталарининг ажойиб ўйинини кўриш имконига эга бўлдик.

Буюк Британиялик Тим Хенман, россиялик Евгений Кафельников ва Марат Сафин, франциялик Седрик Пиолин ва Николас Эскуди, швейцариялик Марк Россе, италиялик Стефано Пескосолидо ва Лауренце Тилеман, аргентиналик Гастон Этли, германиялик Карстен Браш, истроиллик Эвал Ран ва Харел Леви, Жанубий Африка Республикаси спортчиси Невилл Годвин, нидерландиялик Рож Вассен ва Синг Шалкен ҳамда бошқа кўплаб спортчилар шулар қаторига киради.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Уларнинг, Евгений Кафельников, Тим Хенман, Марк Россе сингари кўпчилиги халқаро Тошкент турнирида анчадан бери иштирок этади ҳамда ўзбек халқининг қадрдан дўстларига айланиб қолган. Иштирокчилар орасида Ўзбекистонга биринчи марта келган ва ўзининг ажойиб ўйини билан бу турнирга, шубҳасиз, кўрк бағишлаган спортчилар ҳам бор. Мен Ўзбекистон Президенти Кубоги учун ўтказиладиган кейинги мусобақаларда уларнинг исмини такрор-такрор эшитамиз ҳамда уларнинг маҳоратидан завқ оламиз, деб умид қиласман.

Азиз дўстлар!

Бешинчи Тошкент халқаро турнири ташкилотчилари га, хусусан, қадрдан дўстимиз жаноб Сассон Какшурига, Кубок директори жаноб Ян Форманга ҳамда турнир супервайзери жаноб Том Барнсга мусобақанинг юксак дарражада ташкил этилгани учун самимий миннатдорлик сўзларини айтишга ижозат бергайсиз.

Ажойиб ҳакамлик учун бош ҳакам Даниэл Геллея бошлигидаги ҳакамлар бригадасига ҳам ташаккур изҳор этаман.

Мана шу кунлар мобайнида мусобақани юксак савида ўтказишида хизмат қилган, ўзининг кўзга ташланмас меҳнати билан уни катта байрам, катта томошага айлантирган барча-барчадан миннатдорман.

Азиз дўстлар!

Оммавий ахборот воситалари ва телевидение вакилларига ҳам самимий миннатдорлик сўзларини айтмасдан ўтолмайман. Уларнинг фидокорона меҳнати туфайли Ўзбекистондагина эмас, юртимиздан ташқарида ҳам тенис муҳлислари ва ишқибозлари ҳаяжонли мусобақалардан лаззатланиш, спортчиларнинг мардона курашини кузатиш имконига эга бўлди.

Турнир телевидение орқали жаҳоннинг юздан ортиқ мамлакатларига намойиш этилгани биз — ўзбекистонликларни беҳад кувонтиради.

Мана шу ажойиб залда ўтирган азиз томошабинларга, шу кунлар мобайнида турнир иштирокчиларини қўллаб-куватлаган, улар билан бирга ҳаяжонланган, фалабалари-

ИСЛОМ КАРИМОВ

дан хурсанд бўлган барча кишиларга ташаккур билдираман.

Ўзининг қалб ҳароратини мусобақа иштирокчилари билан баҳам кўрган, ўзбек халқига хос кўнгли очиқлик, бағри кенглик ва ҳақиқий шарқона меҳмондўстликни намоён қиласан барча фуқароларга ва тошкентликларга миннатдорлик билдираман.

Азиз дўстлар!

Мусобақа финалчилари, катта ракетканинг машхур усталиари Евгений Кафельников ва Тим Хенманн мардлиги, жасорати, ёрқин ва фидокорона ўйини учун кутлаш ҳамда уларга тасаниш айтиш менга катта мамнуният баҳш этади. Улар, ҳақиқатан ҳам, Ўзбекистон халқи ва барча спорт муҳлисларининг меҳрини қозонган.

Икки номдор тенисчининг бу ўйини мана шу залда ўтириб ҳамда телевизор экрани орқали томоша қиласан барчага улкан мамнуният баҳш этганига ишончим комил.

Азиз дўстлар, сизларнинг номингиздан, миллионлаб тенис муҳлислари номидан мусобақа ғолиби Тим Хенманни табриклаш ҳамда унга бош соврин — кумуш “Президент Кубоги”ни топширишга ижозат бергайсиз.

Иккинчи финалчи Евгений Кафельниковни мардона кураши, юксак маҳорат ва чиройли ўйини билан самимий табриклайман ҳамда миннатдорлик туйғуларини изҳор этаман.

Мана шу залда ўтирганлардан яна бир бор ўрнидан туриб, ғолибни ҳамда мусобақанинг барча иштирокчиларини қутлашни илтимос қиласан. Уларга сиҳат-саломатлик, халқаро тенис мусобақаларида омад ва янги-янги галабалар тилайман.

1998 йил 20 сентябрь

ИМОМ АЛ-БУХОРИЙ ЁДГОРЛИК МАЖМУИННИНГ ОЧИЛИШИГА БАФИШЛАНГАН МАРОСИМДА СҮЗЛАНГАН НУТҚ

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим.
Ассалому алайкум, азиз ватандошларим!
Мұхтарам мәҳмөнлар!

Бутун юртимиз ва халқымиз тарихида ўчмас из қолди-
радиган муборак ва мунааввар күндір.

Бутун улуг аждодимиз Имом ал-Бухорий ҳазратларин-
ниң руҳини шод этиш, бобокалонимиз таваллуд топған
муқаддас заминда ул зоти шарифнинг хотирасини ёд этиш
күнидір.

Үйлайманки, бу ерда йиғилған жамоат, ал-Бухорий-
ниң мұғытабар хокини зиёрат қилиш шарафига мұяссар
бұлған мұммин-мусулмонлар, том маңнода баҳтиёрдірлар.

Азиз дүстлар!

Бу каби тантаналарни ўтказишдан күзланған ният ва
мақсадларимиз ҳақида, муқаддас қадамжоларни обод қили-
шимиз сабаблари тұғрисида иккى орыз сүз айтишга ижо-
зат бергайсизлар.

Әнг аввало, бу ишларни амалға ошириш замирида са-
воб деган олижаноб түшүнча ётади. Савоб – улуг инсо-
ний фазилат, юксак исломий қадриятлардан биридір.
Менинг комил ишончим шуки, савоб ишни ҳар ким қили-
ши керак, савоб ишни ҳар күн қилиш керак.

Савобли амаллар қилиш эса халқимизга хос азалий
хислаттады.

Савобли ишларни қылған одамга, унинг элу юртига
албатта Аллоҳнинг раҳматлари ёғилади. Муқаддас куръо-
ний оятда таъқидланғанидек, “Яхшиликтарнинг мукофоти
фақат яхшиликтір”. Биз әзгу ишларни қанча күп қылсақ,
улуг аждодларимизнинг иззат-икромини жойига күйсак,
уларнинг табаррук номларини бутун дунёға тараннум эт-

сак, Яратганимизнинг ўзи бизни бало-қазолардан асрайди, бизга куч-кудрат ато этади, йўлимизни очиб беради.

Азиз юртдошларим!

Бир муҳим саволга жавоб излаб кўрайлик: Аллоҳ таолоқайси юргда, қайси тупроқда мана шундай улуг зотларни дунёга келтиради?

Парвардигори олам буюк зотларни ўзи азиз этган жойлардагина дунёга келтиради. Бундай юртлар эса ер юзида саноқли. Биз чексиз шукроналик билан айтамизки, она Ватанимиз Аллоҳнинг назари тушган ана шундай муқаддас диеердир.

Юртнинг муқаддаслиги нима билан белгиланади?

Бутун умрини иймон ва эътиқод, ватанпарварлик ва инсонпарварлик, поклик ва ҳалоллик, илм ва маърифат, адолат ва диёнат йўлида фидо эттан зотларнинг мўътабар хоклари макон топган замингина муқаддасdir. Агар шундай инсонлар бўлмаса, улар даҳосининг нафаси сезилиб турмаса, ҳар қандай замин оддий тупроқ бўлиб қолаверади.

Қадрли дўстлар!

Нима учун биз келажагимизнинг ёруғ ва фаровон бўлишига қатъий ишонамиз?

Халқимизни, айниқса, ўсиб келаётган навқирон авлюдимизни нега айнан шу эътиқод асосида тарбия этмоқдамиз?

Бу мураккаб ва қалтис замонда йўлимизда оғир синов ва тўсиклар дуч келганда, улар қаршисида чорасиз ҳолганда, мислсиз машаққатлар ҳолдан тойдирганда ҳам биз куч-кудратни қаердан оламиз?

Энг аввало Аллоҳ таолонинг бизга кўрсатаётган марҳаматидан оламиз.

Мана шундай вазиятларда бизга метин ирода, саботматонат бахш этадиган буюк ва чексиз яна бир манба бор.

Бу манба — улуг аждодларимизнинг қонимизда жўш ураётган азму шижоатидир.

Бу манба — ал-Бухорийдек мумтоз боболаримиз даҳосининг ҳаётбахш кудратидир.

Бу манба — уларнинг бизга ҳамиша мададкор бўладиган ўлмас руҳи покларидир.

Ана шу ҳақиқат, ана шу эътиқод ватандошларимиз, азиз фарзандларимиз юрагига, онгу шуурига, тафаккурига тобора теран сингиб бормоқда.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Биз комил ишонч билан, Ўзбекистоннинг истиқоли бөкүй, истиқболи буюк, дер эканмиз, мана шундай мустақам асосларга таянамиз.

Мұхтарам жамоат!

Қадрли мәхмоналар!

Биз мусулмон дүнёсининг узвий қисмимиз. Тарихимизнинг энг фожиали, энг оғир даврларida ҳам, мустабид тузум чангалида бўлган пайтимизда ҳам, бизни динимиздан айришга, унга хиёнат этишга мајбур қилганларida ҳам ҳалқимиз ҳеч қачон ўз исломий эътиқодидан қайтмаган. Бошига қилич келганида ҳам ота-боболарининг муқаллас дини бўлмиш мусулмончиликка ҳамиша содиқ қолган.

Биз, шиори эзгулик бўлган бутун дунёдаги аҳли ислом қатори динимизни доимо пок ва соф сақлашга интилиб келганимиз. Ва бу йўлдан асло қайтмаймиз. Шунинг учун ҳам динимиздан ҳар хил гаразли ва нолок мақсадлар йўлида фойдаланишга мутлақо қаршимиз.

Мен илоҳий динимизнинг олижаноб интилишларимизга хизмат қиласиган, хайрли ишларимизда бизга мадад берадиган битмас-туганмас куч-кудрат манбай бўлиб қолишига ишонаман.

Азиз биродарларим!

Имом ал-Бухорий ҳазратлари нафақат ўзбек ҳалқи, балки бутун мусулмон оламининг фаҳр-ифтихоридир. Ул табаррук зотнинг ҳәти том маънодаги илмий ва инсоний жасорат, букилмас ирода, сўнмас эътиқод тимсолидир.

Олти буюк мұхаддиснинг иккинчisi ҳисобланган Имом Мұслимнинг ал-Бухорийга қарат: “Эй, устозларнинг устози, мұхаддисларнинг сultonи, ҳадисларнинг табиби! Пойингизни ўпишга ижозат беринг!” дея қилган хитоби аҳли исломнинг улуг бобомизга ҳурмат ва эътирофи нақадар юксаклигини кўрсатади.

Буюк ватандошимиз башариятта тенгсиз маънавий мерос қолдириб кетди. Бу мероснинг гултожи — энг ишончли ҳадислар тўплами — “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ” ислом динида Куръони Каримдан кейин эъзозланадиган иккинчи манбадир. Бутун дунё мусулмонларининг эътиқодига кўра, у башарият томонидан битилган китобларнинг энг улуғидир.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Мана, ўн икки асрдирки, бу китоб миллионлаб инсонлар қалбини иймон нури билан мунаввар этиб, ҳақ ва эзгулик йўлига чорлаб келмоқда.

Яратганимизга шукурлар бўлсинки, озодлигимиз шарофати билан ал-Бухорийдек улуғ аждодларимиз эл-юрт бағрига қайтмоқда. Алломанинг ўлмас мероси ҳар бир юртдошимиз хонадонига кириб, онгу тафаккуримизни равшан этмоқда. Қалбларимизни иймон нури ва меҳроқибат тўйғулари билан мусаффо этмоқда.

Муҳтарам биродарларим!

Биз эски тузум, эски мағкура зуғумидан халос бўлгач, ўзлигимизни, қандай улуғ инсонларнинг авлоди эканимизни, қандай бой ва бетакрор маънавий мерос ворислари эканимизни англаш, миллий қадриятларимизни тиклаш йўлида тарихда из қолдирадиган кўпгина хайрли ишларни амалга оширидик.

Шулар қаторида озодлигимизнинг дастлабки йиллариданоқ биз Имом ал-Бухорий мақбарасини ул зотнинг шашн-шавкатига муносиб, ён-атрофи мунаввар гўшага, зиёратга келган мўмин-мусулмонларга руҳий-маънавий куч ато этадиган қадамжога айлантиришни ният қилган эдик.

Аллоҳнинг инояти билан эзгу ниятимиз ижобат бўлган шу кутлуг кунда мен бу муazzам ёдгорлик мажмуининг шунчаки зиёратгоҳ эмас, балки гўзал Ўзбекистонимизни бутун дунёга танитадиган, ёш авлодимизни эзгулик руҳида тарбиялайдиган, ҳар бир инсонни ҳаёт ва абадият ҳақида ўйлантирадиган азиз маскан бўлиб қолишига ишонаман.

Кейинги йилларда юртимизда қад ростлаётган муҳташам иморат ва иншоотларни бунёд қилишда миллий анъ-аналаримизга, меъморчилик санъатимизнинг ўзига хос ва ўзига мос услуг ва нақшу зийнатларидан фойдаланишга алоҳида эътибор берилмоқда. Мамлакатимиз кўркига кўрк кўшадиган бундай бетакрор ва кўркам бинолар ҳар бир юртдошимизни мамнун этиши, юрагида гурур уйғотиши табиийдир.

Истиқдол даврида мана шундай лойиҳаларни тузиш ва амалга оширишда бош бўлиб турганимдан, шу олижаноб ишларга ҳисса қўшиш насиб этганидан кўлчилик қатори мен ҳам бениҳоя мамнунман. Айниқса, ал-Бухорий маж-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

муи лойиҳасининг ташаббускори бўлганимдан, унинг шу шаклда, шу мазмунда барпо этилишида ҳиссам борлиги-дан умрим борича фахрланиб юраман.

Бу Аллоҳ таоло олдида, аждодлар руҳи олдида, халқим олдида менинг инсоний бурчим эди.

Бу қутлуғ масканни бунёд этган усталаримизнинг меҳнати ҳар қанча таҳсинга арзиди. Бу улуғвор мажмуя Самирқанду Бухоро, Хиваю Тошкент, Андижону Наманганд, Шаҳрисабзу Кўқон ва Марғилон шаҳарларидан, мамлакатимизнинг турли вилоятларидан келган фидойи инсонлар меҳнатининг самараасидир.

Бир сўз билан айтганда, унинг бунёдкори бутун Ўзбекистондир.

Фурсатдан фойдаланиб, ушбу зиёратгоҳни обод қилишда жонбозлик кўрсатган қурувчиларга, қўли гул усталаримизга, моҳир меъморларимизга, шу улуғ обидага ғишт қўйган, нақшу жило билан унга сайқал берган ҳар бир ватандошимизга, улуғ бобомизга эҳтиром билдириб, узоқяқиндан юртимизга ташриф буюрган азиз меҳмонларга халқим номидан чексиз миннатдорлик изҳор этаман.

Муҳтарам жамоат!

Маълумки, Ислом динининг бош фояси — бу “Ла илаха иллаллоху Мұхаммадун расулуллох” калимасидир. Мана шу иймон калимасини рўйи заминдаги ҳар бир мусулмон қалбига сингдиришда ал-Бухорий бекиёс жасорат кўрсатди. Шу сабабли ҳам ул ҳазратнинг муборак номи абадулабад инсоният хотирасидан учмагай, иншооллоҳ. Ушбу саодатли дамларда Имом ал-Бухорий бобомизнинг руҳи поклари шод бўлиб, қабрлари нури илоҳийга тўлган бўлсин!

Ул муборак зотнинг пойида дуогўй бўлиб турганларнинг, бутун халқимизнинг, жамики аҳли исломнинг хайрли ва савобли ишларида Раббимизнинг ўзи мададкор бўлсин!

1998 йил 23 октябрь

АҲМАД АЛ-ФАРГОНИЙ ҲАЙКАЛИНИНГ ОЧИЛИШИГА БАФИШЛАНГАН МАРОСИМДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Қадрли юртдошлар!

Азиз меҳмонлар!

Бугун юртимизнинг қадимий ва сўлим гўшаларидан бири Фарғонада муборак байрам. Кеча биз табаррук Самарқанд заминида ислом оламида юксак обрў-эътибор қозонган улуф ватандошимиз, ҳадис илмининг султони, буюк аллома Имом ал-Бухорийнинг таваллуд тўйини ўтказиб, фоят савобли ишни адо этдик.

Бугун эса ҳалқимизнинг яна бир буюк ўғлони, ўрта асрлар жаҳон илм-фани асосчиларидан бири, қомусий олим Аҳмад ал-Фарғонийнинг хотирасини ёд этиб турибмиз. Ушбу тарихий воқеалар бутун дунё илму маърифат, маънавият аҳлининг диққат марказида бўлиб, эл-юртимиз обрў-эътиборини жаҳонга тараннум этмоқда.

Азиз юртдошлар!

Кишилик тараққиётига ўзининг ўчмас улушкини кўшиб, мамлакатимиз шуҳратини оламга таратиб, тарих саҳифаларига абадул-абад муҳрланган Муҳаммад ал-Хоразмий, Абу Райхон Беруний, Ибн Сино, Мирзо Улугбек, Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Баҳоуддин Нақшбанд, Алишер Навоий сингари улуф сиймоларни етиштирган милят ҳар қанча гурурланса арзиди.

Ўзбек диёрида парвариш топган минглаб алломаю адиллар, олиму мутафаккирлар қаторидан ўрин олган Бурҳониддин Марғиноний, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Маҳдуми Аъзам Косоний, Бобораҳим Машраб, Ноңдирабегим каби фозиллар дунёга келган Фарғона водийси ушбу ақидани яна бир бор тасдиқлади. Зоро, бу маскан ҳам кўхна тарихимизда, давлатчилик, илму маърифат,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

маданият, меъморчилик аңъаналаримиз тараққиётида беназир ўринга эга.

Азиз дўстлар!

Бир ҳақиқатни барчамиз англаб олишимиз зарур. Ўзбек заминида асрлар давомида фан ва маданиятнинг турли соҳаларида буюк истеъдодларнинг парвариш топгани бежиз эмас, албатта.

Жамият тараққиётидаги ҳар қандай ўзгаришлар, янгиликлар, айниқса, инсоният ривожига катта туртки берадиган жарабёнлар, кашфиётлар ўз-ўзидан юз бермайди.

Бунинг учун аввало асрий аңъаналар, тегишли шартшароит, тафаккур мактаби, маданий-мальавий мухит мавжуд бўлмоғи керак. Миллатнинг табиатида, қонида, насласабида эзгулик ва маърифат сари инилиш мафкураси ва қонунияти жўш уриши лозим.

Бунинг учун, энг аввало, мана шу қадимиј вабетакрор юргутга Аллоҳнинг назари ва эътибори тушиши керак.

Азиз дўстлар, биродарларим!

Аҳмад ал-Фарғоний таваллудининг 1200 йиллиги миллатимиз учун катта сиёсий ва маърифий аҳамиятта эга. Биз бу санани давлатчилигимиз ва илму маданиятимиз тарихини, мустабид тузум ийшларида ноҳақ унтуилган буюк аждодларимизнинг муборак номларини қайта тиклашдек олижаноб ишнинг узвий бир қисми деб биламиз.

Аҳмад ал-Фарғонийнинг оламшумул мероси дунё маданияти ва маърифати хазиналаридан бири бўлиб, миллий салоҳиятимиз, миллий тафаккуrimiz кўлами ва кудратининг исботидир.

Аҳмад ал-Фарғоний кишилик тарихидаги илк Уйғониш даврининг энг забардаст ва ёрқин намояндларидан бири, ўз замонаси фундаментал фан асосчиларидан эди.

Унинг мероси инсониятнинг янги илм чўққиларига кўтарилишига сабабчи бўлди, бутун маърифий дунё олимлари учун дастуриламал бўлиб хизмат қилди. Фарғоналик бу фозил зотнинг “Астрономия асослари” номли шоҳ асари ўн иккинчи асрдаёқ лотин ва иврит тилларига таржима этилган эди.

Европада китоб нашр этиш бошланган XV асрда эса бу асар Италияда, кейинчалик Германия, Франция, Гол-

ландия ва АҚШ каби мамлакатларда қайта-қайта чоп қилингани унинг нақадар юксак аҳамиятга эгалигини кўрсатади. Инсон тафаккурининг бебаҳо маҳсули бўлган бу китоб асрлар давомида астрономия фани бўйича ўзига хос қомус вазифасини ўтаган. Дунёнинг энг нуфузли дорилфунунларида ундан асосий дарслик сифатида фойдаланиб келинган.

Аҳмад ал-Фарғонийнинг Ернинг шарсимон шаклга эгалиги борасидаги қарашларини орадан саккиз юз йил ўтиб амалда исботлаган машҳур сайёҳ Христофор Колумб, Ер меридианининг бир даражаси миқдори ҳақидаги ал-Фарғоний ҳисобларининг тўғрилигига тўла ишонч ҳосил қилдим, деган дастхат қолдирган.

Бу эътироф бобокалонимиз, янада кенгроқ айтсам, миллатимиз илмий салоҳиятига берилган муносиб баҳодир.

Аҳмад ал-Фарғонийнинг астрономия фани ривожидағи нуфузи шу қадар эдики, аллома бобомизнинг номи Ер куррасидагина эмас, самода ҳам абадий шуҳрат топди. Ўн олтинчи асрдаётқ Ойдаги кратерлардан бирига унинг номи берилган эди. Атоқли астроном Ян Гевелий томонидан 1647 йили нашр қилинган “Селенография” китобида Ойдаги кратерлардан иккитаси иккиси буюк ватандошимиз — Аҳмад ал-Фарғоний ва Мирзо Улуғбек номи билан аталади.

Мұхтарам дўстлар!

Бугун озод юртимизда Аҳмад ал-Фарғоний каби зотлар ёқиб кетган илм машъали янгитдан порлай бошлади. Биз ўсиб келаётган ёш авлод таълим-тарбиясини, уларниң замонавий илғор билимларга эга бўлган ҳолда улуғ бобокалонларимиз меросига муносиб бўлишларини давлатимиз сиёсатининг устувор йўналиши, деб биламиз. Шу мақсадда мамлакатимизда ягона таълим-тарбия тизими маҳсус Миллий дастур асосида тубдан ислоҳ қилинмоқда.

Минглаб фарзандларимиз юксак тарақкий топган давлатлардаги энг нуфузли билим даргоҳларида таҳсил олаётгани, буюк ажоддларимизнинг издошлари сифатида ақл-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

заковат, илмга чанқоқлик, тиришқоқлик намуналарини күрсатаётгани жамиятимизнинг эртанги куни янада ёруғ бўлишидан дарак беради.

Аҳмад ал-Фарғонийга бағишлиланган тантаналар ўзлигимизни, қадр-қимматимизни, миллатимизнинг дунёда туттган ўрнини англаш йўлида яна бир муҳим воситадир. Айниқса, бу сананинг ЮНЕСКО қарори билан халқаро миқёсда кенг нишонланиши Аҳмад ал-Фарғоний илмий меросини ўрганиш борасидаги янги-янги тадқиқотларга асос бўлади, деб ишонаман.

Қадим Кубо тупроғида бунёд этилган муҳташам ёдгорлик мажмуи, Аҳмад ал-Фарғонийнинг қаршингизда қад кўтариб турган бу улуғвор ҳайкали ватандошларимизнинг улуғ бобокалонимизга хурмат-эҳтироми ҳамда эзгу мақсадларимиз рамзи бўлиб қолиши табиийдир.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, буюк аждодимиз хотирасини абадийлаштириш, кўхна Кубо шуҳратини тиклаш, Фарғона шаҳрини водий тароватига хос равишда обод этишда сидқидилдан меҳнат қилиб, бор маҳоратларини ишга соглан курувчиларга, мъеморларга самимий миннатдорчилигимни билдиromoқчиман.

Азиз юртдошлар!

Бугун Аҳмад ал-Фарғоний бобомизнинг тўйини нишонлар эканмиз, у қолдирган мероснинг оламшумул аҳамияти ҳақида сўзлар эканмиз, биз Фарғона заминига, Кува тупроғига, шу ерда ўтган одамларнинг руҳи олдида ва бугун яшайдиган авлодлар қаршисида таъзим қиласиз.

Бу зотнинг шу ерда туғилгани, тарбия топиб вояга етгани бу юртни барчамиз учун янада азиз ва мукаррам қиласиди.

Бу зот қаерда яшаган бўлмасин, хоҳ Бағдодда, хоҳ Дамашқда, хоҳ Қоҳирада ўз илмий қашфиётлари билан шуҳрат топган бўлмасин, ишонаманки, у ҳамиша туғилган юртини соғиниб яшаган. Она-Ватанининг муҳаббати ва соғинчини бир умр қалбida сақлаб юрган. Бу туйғу нафакат улуғ инсонларга, балки иймонли, диёнатли ҳар бир одамга хос хусусиятдир.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Мұхтарам ватандошларим!

Йиллар үтади, асрлар үтади, янги авлод дунёга келади, лекин бу зотнинг номи, буюк мероси халқымиз учун шоншараф рамзи бўлиб абадул-абад сақланиб қолади.

Яна бир бор барчангизни бутунги куттуғ тантана билан чин қалбимдан муборакбод этаман. Аллоҳ таолодан ҳаммангизга омонлик-фаровонлик, эзгу ва хайрли ишларингизда мадад тилайман. Улуғ бобомиз руҳи хонадонингизни нурафшон, қалбингизни мунаввар этсин.

1998 йил 24 октябрь

ЮНЕСКО ИЖРОИЯ КЕНГАШИ 155-СЕССИЯСИННИНГ ЯКУНЛОВЧИ МАЖЛИСИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Хурматли Ижроия Кенгаши раиси!

Муҳтарам Бош директор — Федерико Майор жаноблари!

Хонимлар ва жаноблар!

ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши 155-сессиясининг якунловчи мажлисини Ўзбекистон пойтахтида ўтказиш ҳақидағи тақлифимни қабул қилганингиз учун сизларга хурмат ва миннатдорлик изҳор этиш менга катта мамнуният бағишилайди.

Биз учун Тошкентда жаҳон фани ва маданиятининг атоқли намояндаларини, таниқли жамоат ва сиёsat арбобларини кутлаш катта қувонч ва шарафдир.

ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши сессияси якуний мажлисининг Ўзбекистон мазкур нуфузли ҳалқаро ташкилотта тўла ҳуқуқли аъзо бўлганинг беш йиллиги санаси билан бир вақтга тўғри келгани диққатга сазовордир.

Ижроия Кенгаши мазкур сессиясининг “Жаҳон маданияти ва ЮНЕСКОнинг аъзо давлатлардаги фаолияти” мавзуида ўтказилаётганида ҳам муҳим рамзий маъно бор.

Шахсан Бош директор Федерико Майор жаноблари олға сурган жаҳон маданияти ғояси ЮНЕСКОнинг кўплаб аъзо мамлакатлардаги фаолиятида тўла равища рўёбга чиқди. БМТ Бош Ассамблеяси томонидан янги минг йилликнинг биринчи йили — 2000 йилнинг “Ҳалқаро жаҳон маданияти йили” деб эълон қилингани катта аҳамият касб этади.

Менинг назаримда, жаҳон маданияти ғояси XXI асрдаги умуминсоний тараққиёт фалсафасининг манбай бўлиб хизмат қиласи. Бу ғоя ўтган асрларда ҳам кўп қиррали ва бетакрор инсоният цивилизацияси ривожининг ўзаги,

ИСЛОМ КАРИМОВ

юксак маънавият ва инсонпарварлик гояларининг асоси бўлиб хизмат қилган.

Бу фоя бутун ҳам дунёда тинчлик ва барқарорликни сақлаб қолиш йўлида ҳалқларни бирдамлик ва ҳамкорликка даъват этиши лозим. Мен умуминсоний қадриятлар ривожини ҳар бир ҳалқ маданияти ва ўзига хослигининг ўзаро уйгулашувида деб биламан. Маданиятларнинг шу тарздаги уйғунлашувигина умуминсоний маданият ва бутун цивилизациянинг гўзаллиги ва қадр-қимматини яратади. Зоро, умумий цивилизация тури ҳалқларининг маданиятларидан шаклланади.

Миллий ва дунё маданиятларининг энг яхши намуналарини кенг тарғиб қилиш ва оммалаштириш ўсиб келаётган авлодни, замонавий ёшларимизни маънавий тарбиялашнинг асоси бўлмоғи лозим.

Мен маданият ва маърифат дунёни жаҳолат ва ваҳшитийликдан, диний ва миллий экстремизмдан, этник қарама-қаршилик, минтақавий можаро ва урушлардан сақлай олишига ишонаман.

Бутун дунёга машҳур рус ёзувчиси Достоевскийнинг “Дунёни гўзаллик кутқаради” деган машҳур иборасини бироз ўзgartириб, “Кириб келаётган XXI асрда дунёни маданият ва маънавият кутқаради” деб айтган бўлардим.

ЮНЕСКО шафелиги остида дунёдаги кўплаб мамлакат ва ҳалқларнинг маданият ва инсонпарварлик гояларини рўёбга чиқаришдаги кенг иштироқи одамларни бирлаштиришга, уларни жипслаштиришга, дунёни янада барқарор ва хавфсиз қилишга имкон беради. Ушбу мавзу тинчлик ва ҳамкорликнинг мустаҳкамланиши йўлида бизнинг асосий қуролимиз бўлмоғи лозим.

Бу айrim минтақаларда миллатлараро ва диний қарама-қаршилик кучайиб бораётган, кўплаб хавф-хатарлар улкан миқёс касб этаётган ҳозирги даврда баоят долзарбдир. Бизнинг бу мажлисимиз кўплаб минтақаларда диний, элатлараро ва миллатлараро муросасизлик асосида ги янгидан-янги қуролли можаролар давом этаётган ва авж олаётган бир шароитда ўтмоқда. Афғонистон ва Яқин Шарқда, Болқон ва Африкада беғуноҳ одамлар ҳалок

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

бұлмоқда. Ҳақли равища башарият маданий меросига мансуб бўлган тарихий ёдгорликлар вайрон этилмоқда.

Буни, айниқса, биз, тоталитар тузум кишанларидан озод бўлган, демократик ўзгаришлар йўлига ўтган Марказий Осиё мамлакатлари чуқур ҳис этамиз.

Биз ядро қуролисиз яшаш тамойилларини эълон қилас эканмиз, айрим кўшни мамлакатларнинг ядро қуролига эга бўлишга интилаётгани, бутун маърифатпарвар инсониятнинг эътиrozига қарамасдан оммавий қирғин қуролларини, жумладан, ядро қуролларини синашни давом этираёттани бизда хавотир уйғотмаслиги мумкин эмас.

Ўзбекистон ахолисида, айниқса, амалда халқаро террорчилик ва диний экстремизм полигонига, дунёвий наркобизнес марказига айланиб қолган Афғонистонда рўй берәётган воқеалар қаттиқ ташвиш ва хавотир уйғотмоқда.

Афғонистондаги урушнинг кенг қулоч ёйиш хавфи одатий тушунчадаги давлатлараро чегаралар бўлмаган Марказий Осиё минтақасида олдиндан кўриб бўлмайдиган оқибатларга олиб келиши мумкин. Афғонистон ҳарбий-сиёсий танглик ўчоги бўлибгина қолмасдан, айни пайтда қурол ва наркотик моддалар тарқатиш манбаи, террорчилар, диний экстремистларни тайёрлаш маркази ҳамдир.

Бу ерда жаҳон цивилизациясидан, умуминсоний қадриятлардан узилиб қолган, қўлидан фақат жанг қилиш келадиган бутун бир авлод вояга етди.

Бизнинг умумий цивилизациямизнинг ажралмас қисми бўлган бу кўхна заминдаги тарихий-маданий ёдгорликларга уруш туфайли етказилган зарарни аниқлаш жуда қийин. Қачонлардир гуллаб-яшнаган водийлар сахрого, кўплаб шаҳарлар вайронага айлантирилди.

Мен шунга аминманки, жаҳон ҳамжамияти мамлакатларининг, биринчи навбатда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг фаол иштироки, агар зарурат түғилса, мажбурий аралашувигина Афғонистон фожиасини бартараф этиши, бу мамлакатнинг жафокаш халқига тинчлик ва барқарорликни қайтариб бериши мумкин.

Ён қўшнимиз Тожикистондаги олти йил мобайнида давом этаётган бекарорлик, қарама-қарши томонларнинг ярашиш жараёни секинлик билан кетаётгани бизни ташвишлантирмай қолмайди.

Минтақавий ва маҳаллий мажаролар, диний экстремизм, террорчилик, наркобизнес, курол ва психотроп моддалар савдоси, афсуски, нафақат бизнинг минтақада, балки бутун дунёда тинчлик ва хавфсизликка, барқарорликка таҳдид солиб турибди.

Бу таҳдид йўлига тўсиқ қўйиш, шак-шубҳасиз, ЮНЕСКО мақсадларига мос тушади. Зоро, бу ташкилот Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг келажак авлодни “Бутун инсониятнинг интеллектуал ва ахлоқий бирдамлиги” йўли билан уруш даҳшатларидан халос этиш ниятидан келиб чиқсан ҳолда тузилган эди.

Шу муносабат билан ЮНЕСКОнинг МОСТ Халқаро дастури эзлатлараро мажаролар ва урушларни бартараф этиш вазифалари билан боғлиқ ҳолда минтақада рўй берәётган сиёсий ўзгаришларни ўрганиш ва таҳлил этиш мақсадида Марказий Осиё мамлакатлари билан ҳамкорликни кучайтириши мақсадга мувофиқ кўринади.

Хонимлар ва жаноблар!

Биз миллий маданиятнинг ўзига хослигини тиклаш ва ривожлантиришга катта аҳамият берар эканмиз, миллий ўзликинанг жаҳон маданияти ғояларидан, умуминсоний қадриятлардан узилмаслигини назарда тутамиз. Ўзбек халқининг тарихи ва маданияти умумбашарий цивилизациянинг таркибий ва ажралмас қисмидир.

Ўзбекистон халқи авлоддан-авлодга асрраб-авайлаб мерос бўлиб келаётган тарихий ва маданий қадриятларини ва ўзига хос анъаналарини сақлаб қолишга муваффақ бўлди.

Фақат мустақиллик шарофати ўлароқ, Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Баҳоуддин Нақшбанд, Ҳожа Аҳмад Яссавий, Муҳаммад ал-Хоразмий, Абу Райҳон Беруний, Ибн Сино, Аҳмад ал-Фарғоний, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Заҳирилдин Муҳаммад Бобур, Бобораҳим Машраб, Бурҳониддин Марғиноний, Маҳдуми Аъзам Ко-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

соний каби күплаб, нафақат бизнинг миллий маданиятизиз, балки бутун жағон цивилизацияси хазинасига салмоқли ҳисса құшган буюк аждодларимизнинг номлари ва хайрли ишлари бутун бүй-басты билан намоён бўлди.

Биз ЮНЕСКО раҳбариятидан тарихий ёдгорликларимизни тикалаш, ўзбек халқига ўзининг ҳаққоний тарихини қайтариб бериш борасидаги ишларда кўмаги ва кўллаб-куватлагани учун чин дилдан миннатдормиз.

Бунга 1996 йили ўзбек халқининг буюк фарзанди, атоқли давлат арбоби Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишилаб Парижда ўtkазилган “Темурийлар даврида фан, маданият ва маърифатнинг гуллаб-яшнаши” мавзуидаги ҳафталиқ ёрқин мисол бўла олади. Бу воқеа Ўзбекистоннинг ЮНЕСКО билан ҳамкорлиги тарихидаги муҳим босқич бўлиб қолди.

Мазкур сессиянинг ўтказилиши Шарқнинг икки буюк мугафаккири — Имом ал-Бухорий ва Аҳмад ал-Фарғоний юбилейлари давом этаёттан кунларга тўғри келгани ҳам тасодиф эмас.

Қадимий Самарқандда ислом оламининг буюк мугафаккири, ҳадис илмининг сultonи Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллигига бағишлиланган тантаналар бўлиб ўтди.

Ҳазрат Имом ал-Бухорий нафақат ўзбек халқи, балки бутун ислом оламининг фахридир. Бу буюк инсоннинг ҳаёти том маънода илмий ва инсоний жасорат, событ иродада намунаси, юксак эътиқод тимсолидир. Ислом оламида Куръони каримдан кейин энг ишончли манба саналган “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ” ҳадислар тўплами у зоти шариф башариятга қолдирган улкан мероснинг гултожидир. Бутун дунё мусулмонлари яқдиллик билан таъкидлашларича, инсоният яратган китоблар орасида энг буюги мана шу “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ”дир.

Комусий олим Аҳмад ал-Фарғонийнинг 1200 йиллиги тантаналарини нишонлаш ўзлигимизни, қадриятларимизни англаш йўлидаги яна бир воқеа бўлди. Аҳмад ал-Фарғонийнинг оламшумул мероси жағон маданияти ва маърифатининг бебаҳо хазиналаридан биридир. Фарғоналик

улуг алломанинг “Астрономия асослари” номли буюк асари ўн иккинчи асрдаёқ лотин ва иврит тилларига таржи-ма қилинган эди. Кейинчалик бу асар Италия, Германия, Франция, Голландия, Америка Қўшма Штатларида бир неча марта нашр этилди. Буюк алломанинг хизматлари эътироф этилиб, Ойдаги кратерлардан бирига унинг муборак номи берилди.

ЮНЕСКО Бош директори Федерико Майор бошчи-лигидаги сиз муҳтарам Ижроия Кенгаши аъзоларининг бевосита ёрдамларингиз, қўллаб-куватлашингиз шарофа-ти билан биз учун муқаддас бу саналар халқаро миқёсда кенг нишонланди. Биз буни халқимизнинг тарихи, маданиятига ҳурмат-эътибор ифодаси, деб биламиз.

Айнан сизларниңтеги бегараз ёрдамларингиз, савъ-хара-катларингиз натижаси ўлароқ, Тошкентда қадрдонимиз Майкл Барри Лейн бошқараётган ЮНЕСКО ваколатхонаси очилди ва у самарали фаолият кўрсатмоқда. Ўзбекистондаги мазкур ваколатхона айни пайтда ЮНЕСКОнинг маданий масалалар бўйича Марказий Осиёдаги минтақа-вий ваколатхонаси ҳам саналади. Шаҳсан Федерико Майор жанобларининг ташаббуслари билан ЮНЕСКОнинг диний ишлар бўйича халқаро маслаҳат қўмитаси тузилганлигини, бу қўмитада Ўзбекистоннинг ҳам ўз вакили борлигини мамнуният билан таъкидламоқчиман.

ЮНЕСКОнинг бевосита васийлиги остида, мутахасислари иштирокида 1997 йилнинг май ойида ўн иккинчи — халқаро Тошкент киноанжумани ҳамда “Шарқ тароналари” халқаро мусиқа фестивали ўтказилди.

Бош конференциянинг 29-сессияси 1999 йилги тадбирлар рўйхатига “Шарқ тароналари” иккинчи халқаро мусиқа фестивалини ҳам киритгани ва бу анжуман Тошкентда ўтказилиши қувончимизга қувонч, илҳомимизга илҳом қўшади.

ЮНЕСКОнинг “Буюк Ипак йўли — мулоқот йўли” дастури натижаси ўлароқ, Самарқандда Марказий Осиё тадқиқотлари халқаро институти ташкил этилди. Мазкур институт Марказий Осиё цивилизацияси тарихини ўрганиши, Марказий Осиё халқлари буюк тарихининг, Шарқ

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

цивилизациясининг ҳали бизга номағым саҳифаларини очиши, тараққиёт ва янгиланиш йўлига кирган Марказий Осиё давлатларида бутун кечеётган тарихий ўзгаришларни холис баҳолаб, авлодларга етказишга ўз ҳиссасини күшиши лозим.

Ўз дастурларини амалга оширишда Ўзбекистонга алоҳида эътибор берадигани учун биз ЮНЕСКОдан беҳад миннатдормиз. Биргина мана шу жорий йилнинг ўзида ЮНЕСКО йўналиши бўйича Ўзбекистонда кўплаб ҳалқаро ва минтақавий семинарлар ўтказилди. “Бизнес ва банк соҳасидаги янги технологиялар”, Марказий Осиёда таълим тизими бюджетини режалаштириш лойиҳаси бўйича иккинчи йиғилиш, Марказий Осиё мамлакатлари ва Кавказда ҳалқ оғзаки ижодини сақлаш, ногирон болаларни ўқитиши бўйича семинар, фундаментал фанларни ривожлантиришга багишланган минтақавий анжуман ва бошқа қатор тадбирлар шулар жумласидандир.

Биз ЮНЕСКОнинг кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастуримиздаги иштирокини юксак баҳолаймиз. Бу обрўли ҳалқаро ташқилот ёрдамида Республика “Устоз” жамғармаси қошида профессор ва ўқитувчилардан юқори малякали педагоглар тайёрлайдиган компьютер ўкув маркази ташкил этилди. ЮНЕСКОнинг Тошкент Давлатуниверситетида физика ва астрономия, Самарқанд Архитектура-Курилиш институтида маданий меросни асраш, Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси университетида инсон хукуқлари, демократия ва бағрикенглик, Тошкент педагогика университетида ахлоқ ва фуқаролик таълими кафедралари тармоғини яратиш режалаштирилмоқда.

ЮНЕСКО раҳнамолигида Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси университети қошида информатикани ривожлантириш маркази ташкил этилмоқда.

Маданият соҳасида ЮНЕСКОнинг Ҳалқаро мусиқа кенгаси Миллий кўмиталари ҳамда ЮНЕСКОнинг музей ишлари бўйича ҳалқаро кўмиталари ташкил этилган.

Буларнинг барчаси Ўзбекистоннинг ҳалқаро илмий, маданий марказлар билан янада кенгроқ алоқа ўрнатиши учун янги имкониятлар ва қулай шарт-шароит яратади.

Ўзбекистоннинг саноқли мамлакатлар қаторида ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши аъзолигига сайлангани бизга билдирилган катта ишончдир ва биз буни юксак қадрлаймиз.

Бу юксак ишончни оқлаш учун қўлимиздан келган барча ишни қиласиз.

Мұхтарам Ижроия Кенгаши аъзолари!

Мұхтарам Раис жаноблари!

Ижозатингиз билан икки оғиз бизнинг ЮНЕСКО билан бундан кейинги ҳамкорлигимиз, муносабатларимизни ривожлантириш ва чуқурлаштириш истиқболлари ҳақида тўхталиб ўтсам.

Биринчидан, биз ЮНЕСКО Бош конференцияси 29-сессиясининг Ипак йўлини ўрганишни давом эттириш ҳақидаги қарорини маъкуллаймиз ҳамда: “Шарку Фарб: Марказий Осиёда Халқаро мuloқot” лойиҳасида фаол иштирок этишга тайёр эканлигимизни билдирамиз. Мазкур лойиҳанинг амалга ошиши миңтақамизда тинчлик ва барқарорлик ўрнатишга хизмат қиласи, деб қатъий ишонамиз.

Иккинчидан, биз ЮНЕСКОнинг “Умрбўйи таълим ҳамма учун” дастурида бундан кейин ҳам иштирок этишдан манфаатдор эканлигимизни маълум қилмоқчиман.

Мустақилигимизнинг биринчи йиллариданоқ биз таълим тизимини ислоҳ қилишга алоҳида эътибор бердик. Айнан таълим миљлий давлатчиликни барпо этиш, маънавий уйғониш, иқтисодий юксалиш йўлида пайдо бўладиган қўйинчиликларни енгиб ўтишда одамларга мададкор бўлади.

Бу масала бугун ислоҳотларимизнинг энг мураккаб ва масъулиятли тамойили бўлиб туриди. Янги, бозор иқтисодиёти шароитида ҳар қандай ишни эплаб кетадиган етук малакали, дунёқараши кенг мутахассисларга биз бугун ҳар қадамда, ҳар дақиқада эҳтиёж сезиб турибмиз.

Ишончимиз комилки, таълим ва уни ислоҳ этишга сарфланган маблағ зое кетмайди, аксинча, жамиятимизни муваффақиятли ва изчил ислоҳ этиш учун қурдатли, таъсирчан омил бўлади, пировардида “портлаш самараси”ни бера-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ди. Бизнинг бу масалага ёндашувимиз, стратегиямиз кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастуримизда аниқ-равшан баён этилган. Узоқ йилларга мўлжалланган бу дастур мактабгача, олий таълим ва ундан кейинги бутун ўкув жараёнини ислоҳ этиш, шунингдек, кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш чора-тадбирларини қамраб олади.

Дастур жамият тараққиётининг замонавий талабларига, халқаро андозаларга жавоб берадиган мутахассислар тайёрлаш нуқтаи назаридан ишлаб чиқилган. Янги таълим тузумининг ўзи эса мумкин қадар жаҳон тажрибалирига уйғунлашмоги керак.

Шунинг учун биз тўққиз йиллик умумий мажбурий таълим билан ўрта маҳсус ўкув юртлари — академик лицейлар ҳамда профессионал коллежлардаги уч йиллик профессионал таълимни ўзида мужассам этган ўн икки йиллик таълим тажрибасини мақбул кўрдик. Янги таълим тизимининг асосий моҳияти шундаки, у, аввало узлуксиздир, бу тизимда таълим демократлашади, касб эркин танланади.

Биз ЮНЕСКОнинг Ўзбекистонда таълим тизимини ислоҳ этиш мониторинги бўйича Осиё тараққиёт банки техник грантларини амалга оширишда мувофиқлаштирувчи этиб белгиланганини қўллаб-қувватлаймиз. Халқаро андозаларга жавоб берадиган таълим стандартларини ишлаб чиқишида ҳам ЮНЕСКО биздан ёрдамини аямайди, деб ишонамиз.

Олий маълумот, илмий унвонлар, сертификатларнинг Евropa мамлакатларида тан олинишини кафолатловчи ЮНЕСКО Конвенциясига Ўзбекистоннинг тезроқ қўшилиши биз учун ўта муҳим масаладир. ЮНЕСКО бу борада ҳам бизни қўллаб-қувватлашидан умидвормиз.

Мактаб, лицей, коллежларимизда ЮНЕСКОнинг мақсади, вазифалари ва аҳамиятини очиб берувчи маҳсус ўкув дастурлари ўқитилиши ҳақидаги таклиф бизга маъқул бўлганини ҳам айтиб ўтмоқчиман. Зоро, тинчлик, адолат, умумбашарий тараққиёт ғояларини қарор топтиришда бу халқа-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ро ташкилотнинг хизмати ниҳоятда катталигига шак-шубҳа йўқ.

Биз асосий мақсади кўшма лойиҳалар орқали, тинчлик, демократия, бағрикенглик ва тотувлик фояларини тарғиб этиш бўлган ЮНЕСКО ҳамкорлашган мактаблар рўйхатига киритиш учун ўрта мактабларимиз сонини янада кўпайтиришдан манфаатдормиз.

Учинчидан, ўзбек халқининг умумбащарий тараққиётiga улкан ҳисса қўшган буюк бобокалонлари, шунингдек, жаҳон тарихи ва маданиятининг дурдоналари саналган шаҳарларнинг тўйларини ЮНЕСКО билан биргаликда ўtkазиш борасида сўнгги йилларда талай тажриба тўпладик.

Биз бу ҳамкорликни келгусида ҳам ривожлантиришдан манфаатдормиз. Бу ээгу ишларга ўз халқимизга унинг тарихий хотирасини қайтариб бериш имкониятлари билан бир қаторда инсонпарварлик фояларини ривожлантиришнинг муҳим йўналишларидан бири сифатида қараемиз.

Шу билан бирга, бундай таваллуд саналари фақат ўзбек халқи учунгина эмас, балки бутун Марказий Осиё минтақасидаги халқлар учун ҳам маданий ва тарихий аҳамиятга молик эканини назарда тутамиз. Бундай тадбирлар кела-жак авлодни тарбиялашда ҳам улкан аҳамият касб этади. Биз бундай маросимларни ўtkазиш орқали ёшларимизни янги қадриятлар асосида тарбиялаймиз, уларнинг қалби-га тарихий ўтмишга хурмат билан ёндашиш, уларни авай-лаб-асраш, шу халққа мансублиги билан гууруланиш туйгуларини сингдиромиз.

Шубҳасиз, 1999 йилда ЮНЕСКО шафелигига туркий халқлар достони “Алномиш”нинг минг йиллиги нишонланиши ҳам барча туркийзабон халқлар учун улкан байрам бўлади.

Туркистон миниатюра мактабининг асосчиси, Шарқнинг беназир мусаввири Камолиддин Беҳзоднинг 2000 йилда нишонланадиган 545 йиллик юбилейи ҳам дунё жамоатчилигига катта қизиқиши уйғотади, деб ўйлайман. Учинчи минг йиллик ибтидосида биз ҳозирги Ўзбекистон ҳудуди-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

да қадимий цивилизациянинг, давлатчилик ва зардустийлик даври динининг пайдо бўлиши ва ривожланиши нуқтаи назаридан бир-бiri билан узвий боғлиқ бўлган, умуминсоният тараққиётида ёрқин из қолдирган икки шонли сананинг гувоҳи бўламиз. Бу Термиз шаҳрининг 2500 йиллиги ҳамда Хоразмда яратилган зардустийликнинг муқаддас китоби “Авесто” нинг 2700 йиллиги юбилейларидир.

Умид қиласизки, ЮНЕСКО Ижроия Қенгаши ва Бош Конференцияси бу саналарни нишонлаш борасидаги бизнинг ташаббусларимизни қўллаб-кувватлайди.

Тўртингичдан, мен сизларнинг эътиборингизни бизнинг халқимиз мисолидаги ноёб воқеликка, қимматли тажрибага қаратмоқчи эзим. ЮНЕСКО ёрдамида бу ибратли тажрибани бутун дунёга намойиш этса арзиди. Бу — турли динга мансуб бўлган халқларнинг кўп миллатли давлат шароитида ҳам тинчлик ва тотувликда яшай олиши тажрибасидир.

Бу Яқин Шарқда ўн йиллар мобайнида турли миллат ва диний қараш вакиллари ўртасида муросасиз кураш тўхтамаётган, Болқон, Шимолий Ирландия, Шимолий Кавказ ва бошқа ҳудудларда этник ва диний қарама-қаршилик минтақавий можароларнинг авж олишига манба бўлиб хизмат қилаётган ҳозирги замонда бекиёс аҳамиятга эга бўлур эди.

Айни вақтда инсоният тарихи турли миллат ва диний эътиқодга мансуб одамлар юз йиллар мобайнида бир оила каби иноклиқда яшагандарни борасидаги мисолларни ҳам билади. Минг йиллар давомида турли-туман дин, маданият ва турмуш тарзига эга бўлган халқларнинг биргаликда яшаси ва ҳамкорлиги маркази бўлган Ўзбекистон бунинг инкор этиб бўлмайдиган тасдиғидир. Қадим замонлардан бу ерда мусулмончилик, насронийлик, яхудолик, буддийлик ва бошқа кўхна динлар нафақат бирга яшаган, балки бир-бирини тўлдирган, бойитган. Айнан шу заминда юз йиллар давомида дунё маданиятларининг катта миқёсдаги бир-бирини бойитиш жараёни рўй берган.

Ўзбекистонда турли диний оқим ва конфэссијаларнинг мавжудлиги ҳам шу билан изоҳланади. Мен фахр билан айтишим мумкини, ҳалқимизнинг бутун тарихи давомида ҳеч қандай диний низо, одамларни миллати ва диний мансублигига қараб айриш ҳоллари бўлмаган ва бунга биз ҳеч қачон йўл қўймаймиз.

Бизнинг юртимида ҳеч қачон антисемитизм кўринишлари ҳам учрамаган. Аксинча, Бухоро яхудийлари ислом таълимотига салмоқли ҳисса қўшган, исломий маданиятнинг асосчиларидан бўлган ўзбеклар билан иноқликда яшаганлар.

Ўзбек ҳалқи ўзининг бутун тарихи давомида, ҳамма вақт бошқа ҳалқлар ва конфэссијалар вакилларига нисбатан ўзининг хайриҳоҳлик ва ҳурмат билан ёндашишини намоён этиб келган.

Этник, маданий ва диний хайриҳоҳлик ва очиқ кўнгиллик ўзбек ҳалқининг ўзига хос түгма фазилатларидан бирига айланган.

Ўйлайманки, турли диний эътиқод, конфэссијаларга мансуб кишиларнинг тинч-тотув яшашидан иборат бўлган бизнинг тажрибамизни миллатлараро, диний ва этник асосдаги турли-туман ички ва минтақавий можароларни бартараф этишда муваффақият билан қўллаш мумкин.

Бешинчидан, бизнинг ЮНЕСКО билан ҳамкорлигимиз экологик муаммоларни ҳал этишда ҳам яхши самара бериши мумкин.

Бугун, XXI аср бўсағасида экологик хавфсизлик, инсон билан табиат муносабатларини тўғри йўлга солиш муаммолари ҳар қачонгидан ҳам долзарб масала бўлиб турибди. Зеро, бу муаммонинг ечилиши барча ҳалқларнинг манбаатларига дахлдордир, жаҳон цивилизациясининг бугуни ва келажаги кўп жиҳатдан шунга борлиқдир.

Экологик хавфсизлик муаммоси аллақачон миллий ва минтақавий доирадан чиқиб, умуминсоният дардига айланди. Шу боисдан уни фақат ҳалқаро ҳамкорлик асосидагина ҳал этиш мумкин.

Бунга инсоният тарихидаги энг катта экологик ва инсонлар ҳаётига дахлдор бўлган фожиалардан бири — Орол

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

муаммоси ёрқин мисол бұла олади. Бир авлод күз ўнгіда бутун бир денгизнинг ҳалокатта юз тутиши ҳали тарихда бўлмаган.

Орол фожиаси миңтақавий муаммодан умумбашарий фожиа даражасига кўтарилиди. Унинг таъсири бугуннинг ўзидаёт экологик ва биологик мутаносибликининг бузилишида, жуда катта худуддаги аҳолининг генафондига ҳафф солаётганида яққол сезилмоқда.

Орол бўйида яшаётган аҳоли нафақат ўз ҳукуматлари томонидан бериладиган аниқ ва самарали ёрдамга, балки ҳалқаро ташкилотлар, бутун дунё ҳамжамиятининг кўмакига муҳтоҷдир.

Биз ЮНЕСКО Бош директорининг Орол дентизи муаммоси бўйича бу ташкилотнинг Ҳалқаро илмий маслаҳат қўмитасини ташкил этиш тўғрисидаги қарорини ҳар томонлама қўллаб-кувватлаймиз. Йиғончим комилки, ҳалқаро илмий ҳамжамиятнинг биргаликдаги саъй-ҳаракатлари Орол дентизи ҳавзасидаги сув-экология муаммоларини ҳал этишга амалий таъсир қиласи.

Хонимлар ва жаноблар!

Биз ЮНЕСКО тимсолида энг муҳим инсонпарварлик масалаларининг ечимиға ижодий ёндашища ҳаракатлантирувчи куч бўлиб хизмат қиласидаги ўзига хос, бетакрор ҳалқаро ташкилотни кўрамиз. ЮНЕСКО маънавий ўйғониш йўлига кирган кўплаб мамлакатларга, жумладан, Ўзбекистонга ҳам ҳалқаро маънавий ҳамкорликни кенгайтириш ва мустаҳкамлаш учун, бутунжаҳон интеллектуал майдонида янада кенгроқ фаолият кўрсатиш учун имконият яратиб берётган ташкилотдир. Мен Ижроия Кенгаши аъзо мамлакатларининг барча вакилларига бизнинг ёғя ва таклифларимизни ҳар томонлама қўллаб-кувватлагандарни учун миннатдорлик изҳор этаман.

Сизларнинг мазкур сессия доирасида муваффакиятли ва самарали ишлашингизни, шунингдек, саховатли, меҳмондўст ўзбек заминида ўтадиган кунларингиз кўнгилли ва фойдали бўлишини тилайман.

Азиз дўстлар!

Келажагимизнинг қандай бўлиши қўп жиҳатдан бугунга боғлиқдир. Учинчи минг йилликда яшаб, ижод қиласи-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ган авлодлар бугун дунёга келмоқда, тарбия топмоқда. Уларнинг камолига етиши, келажаги қандай бўлиши бизу сизга, ҳаммамизга боғлиқ. Сайёрамизнинг эртаси, ҳар бир инсоннинг, ҳар бир халқ ва бутун бир миллатларнинг келажаги ҳам сиз билан бизга боғлиқ.

Бутунги дунёнинг моҳияти, шакл-шамойили шундай. Дунёдаги барча ташвиш ва умидларимиз ҳам шунга хос. Чин дилдан барча эзгу орзуларимиз рӯёбга чиқишини тилайман.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

1998 йил 6 ноябрь

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИГА ЮНЕСКО МЕДАЛИНИ ТОПШИРИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Муҳтарам Бош директор Федерико Майор жаноблари!

Муҳтарам раис!

Муҳтарам Ижроия Кенгаши аъзолари!

Хонимлар ва жаноблар!

Аввало мени ЮНЕСКОнинг юксак мукофоти — халқаро Абу Али ибн Сино олтин медали билан тақдирлагани учун ЮНЕСКОга чексиз миннатдорлик изҳор этишга рухсат бергайсиз. Ушбу медалнинг орадан минг йиллар ўтса ҳам Шарқу Farbning барча маърифатли кишилари ҳамон ҳурмат-эҳтиром билан тилга оладиган буюк ватандошим номи билан аталишининг ўзи мен учун катта маъно касб этади. Фан ва тафаккурнинг кўп соҳаларида башариятга бебаҳо мерос қолдирган буюк қомусчи олим номи билан аталувчи медаль соҳиби бўлганим билан мен беҳад фахрланаман.

Абу Али ибн Сино орадан ўн аср ўтса ҳам ноёб қиммати ва илмий аҳамиятини йўқотмаган “Тиб қонунлари” асари билан ўзига ўлмас ҳайкал қўйиб кетди.

Федерико Майор жаноблари!

Мазкур медални Сизнинг, миллион-миллион кишилар онгида интеллектуал тафаккур ва инсоният ўз тарихи мобайнида яратган маънавий мерос, юксак инсонпарварлик гоялари, тинчлик ва адолат рамзи бўлиб шаклланган ЮНЕСКО Бош директорининг кўлидан олаётганим менга, айниқса, катта қувонч бағишлайди.

Муҳтарам Ижроия Кенгаши аъзолари!

Қадрли дўстлар!

Бу олий мукофот энг аввало кўп миллатли халқимизнинг умумбашарий цивилизация тараққиётига кўшган ҳиссаси ва хизматининг тан олиниши, тарихий, маданий, маъ-

ИСЛОМ КАРИМОВ

навий меросни асраб-авайлаш, мамлакатимизда жамиятни маънавий ва ахлоқий жиҳатдан юксалтириш, соғлом ва комил авлодни тарбиялаб вояга етказиш, қисқача қилиб айтганда, ҳалқимизни маърифат йўлига бошлиш борасинадаги саъй-ҳаракатларимиз, гуманизм ғояларига ҳурматимиз, эътиқодимизнинг муносиб баҳосидир.

Ушбу юксак ғоялар тантанаси учун мен бундан кейин ҳам бор куч-гайратимни аямайман. Юксак мукофот учун барчангизга яна бир бор ўз миннатдорлигимни билдираман.

1998 ишл 6 ноябрь

АДОЛАТ, ВАТАН ВА ХАЛҚ МАНФААТИ ХАР НАРСАДАН УЛУФ

Иқтисодиётда юксак самарадорликка эришиш, жамиятда қонун устуворлиги, демократия тамойилларини қарор топтириш, халқ үчун фаровон турмуш шароити яратиш мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг асосий мақсадидир.

Президент Ислом Каримовнинг 1998 йил 9 ноябрь куни халқ депутатлари Самарқанд вилоят Қенгашининг наебатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида барча савй-ҳаракатларимизнинг мазмун-моҳияти бўлган ана шу масалаларга яна бир бор жиҳдий эътибор қаратилди.

Яқиндагина халқимиз шу муборак заминда улуг бобомиз Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллигини нишонлади, деди Президент. У зоти шарифга бағищланган ёдгорлик мажмуи очилди. Эртасига юртимизнинг қадимий ва сўлим Фарғона вилоятида халқимизнинг яна бир буюк ўглони, ўрга асрлар жаҳон илм-фани асосчиларидан бири, қомусчи олим Аҳмад ал-Фарғоний хотирасини ёд этиб тантаналар ўтказдик. Бу тадбирларни ўтказишидан мақсад — муқаддас Ватанимизнинг ҳақиқий тарихини тиклаш, дунё илм-маърифат, маънавият ахли дикқатини эл-юртимизга қаратишдан, бу улуг заминда камол топган аждодларимизни улуғлашдан иборатdir.

Самарқанд нафақат ўзининг буюк тарихи ва бокий ёдгорликлари билан дунёга танилган, балки бугунги салоҳияти ва маданияти, аввалимбон мөхнаткаш, меҳмондўст, ор-номусли халқи билан дунёга машҳурдир. Самарқандни дунё тараққиётининг бешиги деб бежиз айтишмайди.

Кейинги йилларда мамлакатимиз ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаётида кўп ўзгаришлар рўй берди, дунё

ИСЛОМ КАРИМОВ

миқёсида давлатимизнинг мавқеи янада мустаҳкамланди. Самарқанд ҳалқи ҳам ана шу олижаноб ишларга ўз улушини кўшиб келмоқда.

Давлатимиз раҳбари қайд этганидек, вилоят иқтисодиётига чет эл инвестицияларини жалб этиш, рақобатта бардошли саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, хусусийлаштириш кўламини кенгайтириш, қурилиш, ободончилик, тарихий обидаларни тиклаш, қишлоқ инфратузилмасини ривожлантириш борасида муайян ишлар амалга оширилди.

Бу ерда “Самарқанд-Калифорния”, “Самарқанд-Прага”, “ЎзБАТ” кўшма корхоналари самарали фаолият кўрсатмоқда. “Самарқанд Нейшил Америка”, “Новый камень”, “СамКочавто” кўшма корхоналари эса иш бошлалаш арафасида турибди.

Стадион, теннис корти, кардиология марказининг иккинчи навбати каби кўпгина иншоотлар қурилиши ниҳоясига етмоқда.

Нафақат Самарқанд шаҳрининг ўзида, туманлар ва қишлоқларда ҳам ижобий ўзгаришларни кўриш мумкин.

Шуни қайд этиш лозимки, кейинги йилларда вилоятда қишлоқ ҳўжалиги соҳасида ҳам ижобий натижаларга эришилди. Ўтган йили пахта тайёрлаш режаси, бу йил ғаллачиликда кўлга киритилган ютуқлар меҳрини ерга бериб ишлаётган ҳар бир деҳқонни, ҳар бир самарқандликни, бутун ҳалқимизни қувонтиради.

Албатта, биз бу ижобий ишларни эътироф этиб, уларга муносиб баҳо берамиз. Чунки бу ютуқлар замирида ҳалқининг улкан меҳнати ётибди, дея таъкидлади Президент. Аммо бугунги учрашувимизнинг асосий сабаби — **айнан уч йил олдин** мана шу залда айтилган жиддий гапларнинг биз ишониб тайинлаган, сайлаган раҳбарият эътиборидан четда қолиб кетиши, бутун вилоят ҳаётида рўй берастаган номаъқул уринишлар, баязи ютуқлардан магурланиб, амалда ўтирганларнинг боши айланиб, оёғи ердан узилиб қолгани ва аҳолининг салбий ҳолларга нисбатан эътироzi кучайиб бораётгани бўлди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Президент нимани назарда тутмоқда?

Йүлбошчимиз ўшанда вилоятнинг янги сайланган биринчи раҳбарига, вилоятни билиши, шу ерда туғилиб ўсгани, катта бўлгани, эл-юртнинг тузини егани, тажриба ва билими етарли эканини айтиб, буларнинг ҳаммасини шу элнинг тинчлигини, ҳалқнинг ҳаётий эҳтиёжларини, ҳукуқ ва манфаатларини тъминлашга йўналтириши ва бу йўлда фидоий бўлиши лозимлигини, соглом муҳит — соглом ҳаётнинг гарови эканини таъкидлаган эди.

Вилоят ҳаётида маҳаллийчилик, қариндош-уругчилик, ошна-оғайнингарчилик каби ишлатларга барҳам бериш, йўл қўймаслик ҳақида уқтириб, алоҳида огоҳлантирганди.

Амалда нима бўлди? Шу қисқа вақт мобайнида 11 нафар шаҳар ва туман ҳокими, кўплаб вилоят ташкилоти раҳбарлари вазифасидан озод этилди.

Бирор ишда хато-камчиликларга йўл қўйгани, эгаллаб турган лавозимини суиистеъмол қилгани, вазифасини улдалай олмагани ва шунга ўхшаш бошқа сабаблар билан ишдан олинса, бунга ҳеч ким қарши эмас. Аммо лавозим “буортма” билан аниқ “шахс” учун бўшатилса, бу шахс ҳам раҳбарга қарашли бўлса, қариндошлиги, ошна-оғанилиги, уруғ ёки келиб чиқишига қараб танланса, бундай адолатсизликка ким чидай олади?!

Биз ёш, қобилиятли кадрларнинг йўлини очиш, уларга ҳар томонлама кўмак бериш ҳақида кўп гапирамиз. Самарқандда эса 21 нафар шаҳар ва туман ҳокимларининг биринчи ўринбосарларидан 2 нафари, 289 хўжалик раҳбаридан 52 нафари 40 ёшгача бўлган кадрларни ташкил этади, холос. Шундай экан, ёшлар файрати, шикоати, қобилиятига эътибор, вилоядга ишга замонавий ёндашиш ҳақида нима дейиш мумкин?

Кадрларни танлашда уларнинг қобилияти, имконияти ҳисобга олинмагани туфайли лавозимларга тасодифий шахслар келиб қолган. Улар ислоҳотларнинг мазмун-мөҳиятини тушунмайди, эскича иш услубларидан воз кеча олмайди. Натижада улар бошқарган корхона инқирозга юз тутади. Ўша корхонада ишловчиларнинг тақдири нима бўлади?

ИСЛОМ КАРИМОВ

Вилоятдаги 231 та корхонанинг молия-хўжалик фаолијати таҳдил қилинганда, уларнинг 92 фоизи инқирозга учрагани аниқланган. Шу корхоналарнинг раҳбарларига нисбатан эса чора кўрилмаганини қандай баҳолаш мумкин?

Президент маҳаллийчилик, ошна-оғайнигарчиликни ҳаётимизга, тараққиётимизга хавф соладиган таҳдидлардан бири деб атаган эди. Афсуски, Самарқанд вилояти мисолида ана шундай ҳодисаларга дуч келиб турибмиз.

Вилоят ҳокимининг кўумагида унинг яқин қариндош уруғларини бошқарув тизимида идораларда масъул лавозимларга тайинлаш авж олган.

Ички ишлар бошқармаси раҳбарларининг муросасозлиги туфайли вилоят ҳокими А. Мардиевнинг укаси Олим Султонов Нарпай туман ички ишлар бўлими бошлиғи вазифасини бажарувчи, опасининг ўғли Собир Тошниёзов Каттақўрғон туман ички ишлар бўлимининг Давлат автомобиль назорати бошлиғи, яқин қариндоши Фофур Тошниёзов Иштихон туман прокурори лавозимларида ишлаб келганлар.

А. Мардиевнинг қудаси Фарида Зиёмуҳамедова вилоят меҳнат биржаси бошқарувчиси лавозимида ишлаб келмоқда.

Вилоят давлат солиқ бошқармасининг собиқ раҳбарлари ҳокимга лаганбардорлик қилиб, унинг яқин қариндошларидан Ю. Санаев, Ф. Тошниёзов, А. Султоновларни Каттақўрғон тумани солиқ инспекциясининг масъул лавозимларига ишга кўйганлар.

Бундан ташқари, вилоят ҳокимининг яқинлари И. Қодиров вилоят Марказий банки бошқарувчиси, Х. Бобомуродов эса Самарқанд шаҳар Темирйўл тумани ҳокими лавозимига тайинланган. Бунга ўхшаган яна кўплаб мисолларни келтириш мумкин.

Бу вилоядаги маҳаллийчилик, ошна-оғайнигарчилик, ург-аймоқчилик иллати чуқур илдиз отганини кўрсатиб турибди.

Биз бу муаммонинг нақадар мураккаб ва хавфли эканини тушунишимиз, дарҳол унинг олдини олишимиз зарур, дея таъкидлади давлатимиз раҳбари. Чунки бу йўлга кир-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ган раҳбар худбиналиқ касалиға дучор бўлиб, оёғи ердан узилади. Энг ёмони, раҳбарларга нисбатан кенг жамоатчиликнинг ишончи йўқолади. Бундай жамиятдан барака кетади, иш юришмайди, аҳоли ўргасида турли тортишувлар ва ворозиликлар пайдо бўлади.

Дарҳақиқат, бундай муҳитда раҳбарга яқин бўлган, ишонган, суюнган кадрлари бир-бирларини қўллаб-куватлайди, содир бўлган қонунбузарлик ва жиноятларни яширади. Жамиятда адолат йўқолади. Бундай ҳолда ҳалқ арз-додини, фарёдини кимга айтиши керак?

Вилоят давлат аппаратининг ўзагини лаёқатсиз, сиёсий савиаси шаст, ахлоқий жиҳатдан нопок, аммо, раҳбарнинг ишонган оғайнилари, эски қадрдонлари, бир ҳовуч лаганбардор кимсалар ташкил этса, одамлар зътиrozини кимга айтиши мумкни?

Бундай ҳол хизмат вазифасини сунистельмол қилиш, давлат ва жамоат мулкини талон-торож этиш учун кулагашароит яратади.

Жумладан, вилоят ҳокимининг узоқ йиллик оғайниси — вилоят давлат божхона бошқармасининг собиқ бошлиғи А. Примов лаганбардорлик ва тилёғламалик билан Алишер Мардиевнинг пинжига кириб, хизмат фаолияти даврида сурункали равишда қонунбузарликларга йўл қўйиб келган.

Аҳвол шу даражага бориб етганки, А. Примов Мардиев учун унинг ҳукуқни муҳофаза қилувчи идоралар билан бўлган мулоқотларида воситачи ролини йўнай бошлаган. Ҳозир у хизмат фаолиятидаги жиддий нуқсонлари учун лавозимидан озод қилинган ва унинг ҳаракатлари тегишли идоралар томонидан текширишдан ўтказилмоқда ва натижаларга кўра ҳукукий баҳо берилади.

Вилоят ички ишлар бошқармасининг собиқ бошлиғи Т. Муродхўжаев ҳам А.Мардиевга яхши кўриниш мақсадида унинг яқин қариндошлари ва ошна-оғайниларининг қонунсиз хатти-ҳаракатлари учун ҳукуқни муҳофаза қилувчи идоралар олдида ўзига хос қалқон вазифасини ўтаб келган.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Асосий вазифаси вилоятда қонунчилликка қатый риоя этилишини таъминлашдан иборат бўлган Т. Муродхўжаевга, уни қўлга олиш мақсадида, коррупциялашган кимсалар давлатга қарашли болалар боғчасини бериб қўйгандар ва унинг ўрнида данғиллама шахсий уй-жой куриб берганлар. Оғзи мойланган “хукуқ пособони” эса уларнинг давлат ва жамоат мулкини талон-торож қилишлари билан боғлиқ найрангларига панжа орасидан қараб келган.

Айни пайтда Т. Муродхўжаев ҳам лавозимидан озод этилиб, жиной жавобгарликка тортилмоқда.

Вилоят ҳокимининг энг тор даврасига сабиқ раҳбар Раим Насимов ҳам киради. У давлат маблағлари эвазига нафақат ўзи учун, балки вилоятдаги қатор-қатор раҳбар ходимлар учун ҳам қонунсиз равишда уй-жойлар, шахсий-маиший иморатлар куриб берган.

Амир Темур майдонини ободонлаштириш ишларидан фойдаланиб, уларнинг ҳисобидан вилоят раҳбарларига хусусий уйлар куриб берилгани аниқланди. Охиригина пайтларда Насимов билан Примовлар А. Мардиевнинг пинжига кириб, оғиз-бурун ўпишиб кўп бемаъни ишларга қўл урган.

Вилоят раҳбарияти билан яқин бўлганидан фойдаланиб, Насимов ўз ташкилоти номидан катта миқдорда тамаки ва пахта маҳсулотларини Россия Федерациясига олиб чиқиши билан боғлиқ турилди найранглар уюштириб, тушган жуда катта миқдордаги пул ва валюта маблағларини ўзининг яқин одамлари билан биргаликда ўзлаштирган.

Бу каби салбий ҳолатларни кескин танқид қилас экан, охиригина вақтда, вилоят миқёсидағи кадрлар сиёсати, йирик иқтисодий-ижтимоий масалалар давлат идораларида эмас, А. Мардиевнинг иштирокидаги тўй ва базмларда, бошқа иорасмий учрашув-йиғинларда ҳал қилинадиган бўлиб қолган, деди Президент. Таассуфки, кўпинча давлат маблағлари, ҳар хил ўғри-қаллобларнинг жиноий йўл билан топган маблағлари ҳисобига уюштирилган бу зиёфатларда А. Мардиевнинг гумашталаригина эмас, балки масъул раҳбар ходимлар, хукуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг раҳбарлари ҳам фаол иштирок этишган.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Албатта, бу ўтиришларда сўз давлат, халқ манбаатла-ри, одамлар дарди ва эътиrozлари түғрисида эмас, ўзаро гурухлашув, раҳбарлик лавозимларига яна қариндош-урұ-лар, ўзларига содиқ одамларни тайинлаш, уларнинг қонун-сиз ҳаракатларини яшириб боришни ташкил этиш, ўзла-рининг нопок ниятларини амалга оширилиши ҳақида кет-ган.

Бундай ҳаракатларнинг оқибати нима билан тугашини А. Мардиев билмаган деб ўйлайсизми?

Табиий равища бундай ахволнинг томири-негизи қаер-да, деган савол туғилади. Авваламбор, бундай ҳолларнинг замини-томири эскидан қолган салбий, сүяқ-сүягимизга сингиб кеттан одат ва асоратларда бўлиши керак. Қола-верса, яна бир сабаби — янги қабул қилинаётган қонун ва фармонлар, демократия ва адолат талабларини менсимас-ликда, бугунги ҳаётимиздаги ўзгаришларни ҳис этмаслик-да, камситищдадир.

Аникроқ айтсак, бугун бошимиздан кечираётган ўтиш даврини эски тузумнинг носоғлом оқибат-тъсири ҳамда янги тизим, янги замон талабига жавоб берадиган ёш кадрларнинг ҳал қылувчи лавозимларга жуда катта қи-йинчилек билан келиши мураккаблаштирмоқда.

Минг афсуски, айрим ҳолатларда раҳбарнинг ваколати қанча оширилса, шунча кўп худбинлик касалига учрай-ди, очкўзлик гирдобига, таъмагирлик комига тушади. Худди дуо кетгандай. Лавозим, вазифа ҳақида гап кет-ганда, каттами-кичикми, тасдиқланиш олдидан текши-риб чиқилади, олдинги фаолияти ўрганилади — дуппа-дуруст одам. Соғлом, меҳнаткаш оиласда тарбия олган, билими ҳам етарли, ҳаракати ҳам бор. Зиммасига олаёт-ган масъулияти ҳақида гапиради, катта-катта ваъдалар беради. Унинг гапларини эшитиб, эртага масжидга имом-ликка тавсия қилса ҳам бўлади:

Лавозимга ўтиргандан кейин эса қўпи билан бир-икки йил ишлайди, сўнг мутлақо ўзгариб кетади. Ишни ат-рофдаги одамларни ўзгартиришдан бошлайди.

Биринчи галда савдо ва хизмат соҳаси ходимларини ўзгартиради. Мисол учун бозоркомни алмаштиради, эва-

зига “кўқ”идан олади. “Кўқ”ини бермаса иш битмайди. Биргина Самарқанднинг энг катта “Сиёб” бозорида неча марта бозорком алмашди.

Иккичи галда маъмурий органларнинг катта-кичик раҳбарлари ўзgartирилди. Ички ишлар, прокуратура, адлия, суд, божхона, солиқ ва бошқалар. Бундай жойларга ўзининг “шоввуз”ларини ўтказади. Тегишли идораларнинг Тошкентдаги раҳбарлари билан тил бириктиради.

Учиничи наебатда ўзидан олдин ишлаган одамни қора-лашга, қилган ишларини йўққа чиқаришга, шунинг ҳисобидан осон йўл билан обрў топишга ҳаракат қиласди.

Иш бошлаши билан унинг атрофини ошна-оғайнили-ри, таниш-билишлари, қариндош, уруғ-аймоқ вакилла-ри, қисқа қилиб айтганда, ака-укалар, амакиваччалар, аммаваччаю холаваччалар ўраб олади. Ўзи отасининг исмида бўлса, укаси бобосининг исмида бўлади. Бу майна-возчилик, устомонлик билан одамларга ўзларини гўёки бир-бирига бегона қилиб кўрсатишга ҳаракат қиласдилар.

Мажаллийчилик шу даражага бориб етадики, соғлом фикрловчи одам уларнинг найранглари олдида ожиз қолади. Ақл бовар қилмайдиган қилиқларни тезда англолмайди. Раҳбар худди бир нарсадан кеч қолаётгандай ўзининг ҳам, ҳамтовоқларининг ҳам ҳамёнини тўлдиришга интилади. Бунақа одамларда на инсоф, на ирода ва на имон бор.

Улар ўзларини ҳимоя қилиш учун бошпана излашади, Тошкентда ўтирганларнинг *шишига* киришади. Шунақа пайтда табиий савол туғилади. Унга ишонган, тақдирини унга боғлаган одамларнинг орзу-умидлари қаерда қолиб кетди? Улар кимга ишонсин, кимга эргашсин?

Ҳаёт фалсафасидан ва тажрибасидан айтиш мумкинки, ким мўмай даромад, нопок йўл билан бойлик топса, у ҳамиша халқ нафратегига учрайди. Ҳалол меҳнати, пешона тери эвазига эмас, ўғрилик, таъмагирлик ва порахўрлик билан топган маблағи ҳеч қаҷон татимайди. Жамиятга, эл-юртга наф келтирмайди.

Ахир, лавозим кишига кибру ҳаво, бойлик тўплаш ва кайфу сафо учун берилмайди-ку! Аксинча, у юксак масъ-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

улиятни, ҳаётнинг бутун роҳат-фарогатидан кечиши, кепрак бўлиб қолганда ўзидан кечишини талаб қиласди. Бундай қарааш одатта айланиши, ҳаётимизга сингиб кетиши керак.

Халқимизда “құлмиш-қидирмиш” деган мақол бор. Яна “қінғир ишнинг қийиги қирқ йилдан сұнг ҳам чиқади” дейишади. Шундай экан, қінғир ишни эл-юрт назаридан яшириб бўлмайди. Бундай одам бугун бўлмаса, эртага шармандан шармисор бўлиб, шунча йил ишлаб, меҳнат қилиб топган обрў-эътиборини бир кунда йўқотиб қўйиши мумкин.

Энг оғири — нафақат эл-юрт, балки ўзининг қариндошлари, таниш-билишлари олдида иснодга қолади. Ўз фарзандлари олдида бошини кўтара олмасдан юришдан ортикроқ азоб-уқубат бормикан?

Президент ҳаммани ўйлантирадиган саволларни ўртага қўйди: нима учун мана шундай аччиқ ҳақиқатни баъзан тан олмаймиз? Ҳаёт тажрибасини тарих мисолида кўра-била туриб шундан қайтмаймиз. Нафс балоси шунчалик кучлими? Мен ўйлайманки, ҳар қандай соғлом инсон бу савонни ўзига бериб, ўзи жавоб топиши керак. Эл-юрт нафратидан, охиратдан кўркиш, ҳаётда ўзининг ўрнини йўқотмаслик ҳар қандай кишининг бурчи эмасми?!

А. Мардиев ҳақида гап борар экан, дея давом этди йўлбошчимиз, аввалимбор, уни бугунги аччиқ кунга олиб келган сабаблар — иродаси бақувват бўлмагани, нафс, айшу ишрат балосидан халос бўлишга кучи етмагани ва энг муҳими — унинг қариндош-урӯслари, таниш-оғайниларининг таъсиридан чиқолмаслиги, охир-оқибатда инсофини йўқотгани, деб биламан.

Ҳаёт тажрибаси шуни тасдиқлайдики, раҳбар айшу ишратга берилиб, ўзининг талабчанлик, ташкилотчилик ва раҳбарлик бурчини унтиб қўйганида, қонунга риоя қилиш, тартиб-интизом масалалари қолилидан чиқиб кетиши табиийдир.

Бизнингча, вилоятда жиноятчилик, айниқса унинг уюшган, ўта ҳавфли турларига қарши курашнинг аҳволи

ИСЛОМ КАРИМОВ

бугун қўйилаётган талабларга жавоб бермаётганига сабаб ҳам ана шунда.

Биринчи раҳбар тайинланган пайтда вилоятда қонун устуворлиги таъминланишига ҳеч кимда шубҳа йўқ эди. А.Мардиевнинг мутахассислиги — ҳукуқшунос. Прокуратура, суд, адлия соҳаларида катта лавозимларда кўп йил ишлаган. Кўпчилик бу одам маъмурий органларнинг бошини қовуштириб, нуксоналарни бартараф этади, деб ишонган эди. Бугун эса, вилоят бўйича ўтган йилнинг шу даврига нисбатан ўта оғир жиноятлар сони 24,5 фоизга, зўрлаб номусга тегиш жиноятлари 20, фирибгарлик 75, безорилик 49, босқинчлилик жиноятлари эса 52 фоизга ўсганига гувоҳ бўлиб турибмиз.

Жорий йилнинг 9 ойида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан ўта оғир жиноятларни очиш 23,5 фоизга камайган. Шу тоифадаги жиноятларнинг 15-20 фоизи фош этилмай қолаётганий тақрорий жиноятлар содир этилишига шароит яратмоқда.

Бевосита ҳукуқни муҳофаза этувчи идоралар ходимлари томонидан жиноят содир этиш ҳам Самарқанд вилоятида оддий ҳолга айланиб қолган. Ўтган уч йил мобайнида 170 нафардан зиёд ички ишлар идоралари ходими, 3 нафар солик, 3 нафар божхона идоралари, бир судья ва бир прокуратура ходими жиноий жавобгарликка тортилган. Уларнинг аксарияти мансабини сунистельмол қилиш, гаразгўйлик ва таъмагирлик билан боғлиқ жиноятларга қўл урган.

Шу йилнинг 25 август куни вилоят ички ишлар бошқармаси жиноятларнинг олдини олиш хизмати ходимлари — милиция майорлари Р.Хўжаев ва М.Баҳодировлар ўзаро тил бириктириб, фуқаро В. Халатовадан товламачилик йўли билан пора олаётганларида қўлга тушганлар. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Бу нима деган гап? Ҳукуқ посбонларининг ўзи жиноятчи бўлса, ҳалқ дардини кимга айтсан?! Ҳақиқатни, адолатни қаердан изласин?

Яқинда тўй-ҳашамларни, оиласий тантаналарни, маърака ва маросимларни тартибга солиш, уларни ўтказишда

йүл күйилаёттан мәнманлық, шұхратпарастлик, әл-юрг одатлари ва аңъаналарини менсимаслик каби иллатнинг олдини олиш мақсадида янги Фармон қабул қылниди. Таассуфки, Самарқандда ҳам бундай салбий ҳолатлар күш. Керак бўлса, ҳар қадамда учрайди. Лекин вилоят, шаҳар, туман раҳбарлари бу борада муросасозликка йўл кўйиб келяпти. Ўзи юқори лавозимларда ўтириб, шу камчиликларга йўл қўйганлар ҳам кам эмас. Ҳақиқатни гапирсак, бузгунчилик ўзи кўпинча шулардан бошланади.

Мазкур Фармон чиққанидан кейин оёғи ердан узилган, кибр-ҳавога берилган айрим кимсалар хушёр тортиши керак, деб ўйлаймиз.

Давлатимиз раҳбари биринчи галда мамлакат миқёсидаги, вилоят, шаҳар, туман даражасидаги идоралар, вазирликлар ва давлат идоралари, хукуқ-тартибот органлари ходимларини алоҳида огоҳлантириди: барака топкурлар, әл-юртдан ажралманглар, уларнинг кўзига-юзига қаранглар, ахволидан хабардор бўлиб, инсоф, диёнат чегарасидан чиқманглар. Акс ҳолда оқибати ёмон бўлиши муҳаррар!

(Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, бундай муҳим ишларда жамоатчилик фикрини қўзғатиши, ҳаётимизнинг турли жиҳатларини таҳлил этиши лозим бўлган вилоят оммавий ахборот воситалари, афсуски, уларга берилган хукуқ ва имкониятлардан тўлиқ фойдаланмаяптилар.

Мамлакатимизда ва вилоятда ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш ҳамда уни янада чукурлаштириш жараёни, вилоят ҳаётида рўй бераётган ижтимоий воқеалар тўғрисида теран ахборотлар берилмаяпти.

Чоп этилаётган мақолалар, кўпгина кўрсатув ва эшитиришлар бадиий-сиёсий жиҳатдан саёз. Одамларни қизиқтирадиган, уларнинг диққатини жалб қиласидиган, муаммо кўтарадиган танқидий чиқишлилар кам. Аксинча, телевидениеда кўплаб чет элда ишланган ур-сур, беҳаёвидеофильтлар намойиш этилмоқда.

Самарқанд вилояти ахолиси ҳар йили ўртача 2,2 фоизга, меҳнат ресурслари эса 3 фоизга ўсиб боряпти. Бу кўрсаткич Иштихон, Каттақўғон, Оқдарё туманларида

ИСЛОМ КАРИМОВ

4-5 фоизга етади. Одамларнинг эҳтиёжларини қондириш учун болалар боғчаси, мактаблар қуриш, янги ишчи ўринлари очиш, дўконларда етарли мол бўлишига эришиш лозим. Тиббий ёрдам, ичимлик сув ва газ таъминотини ташкил этиш зарур. Бу масалаларни ким ўйлади, ким ҳал қиласи?

Уч йил давомида газ таъминоти бор-йўғи 8 фоизга, сув таъминоти эса 4 фоизга ўсганини инобатга олсак, қабул килинган дастур бажарилишига ким кафолат беради? Шу суръатда кетилса, вилоятни газ билан тўлиқ таъминлашга 8 йил, сув билан таъминлашга эса 19 йил керак бўлар экан!

Кейинги уч йилда вилоятнинг Булунгур, Ургут, Катта-кўргон туманларида юқумли касалликлар билан оғриган беморлар сони кўпайган. Вилоят бўйича ҳам бу касалликлар билан хасталаниш ҳоллари республика кўрсаткичидан уч марта кўпидир. Аксарият соғлиқни сақлаш муассасаларининг зарур тиббий жиҳозлар, техника, дори-дармонлар билан таъминланиш даражаси талабга жавоб бермайди.

Мавжуд ўрта мактабларнинг 66 фоизи мослаштирилган, 25 таси эса авария ҳолатидаги биноларда жойлашган. Бугунги кунда вилоятта 107 та, бошқача айтганда 32,5 минг ўринли мактаб етишмайди. Мавжуд мактабларнинг асосий қисми бугунги кун талабларига жавоб бермайди.

Бюджет танқислигига қарамасдан, солиқ органларининг масъулиятсизлиги ва лоқайдлиги шу даражага бориб етганки, бозорларда йигилаётган патта тўловларидан келадиган 97,5 миллион сўм маблагнинг атиги 42,4 фоизи бюджетта тушган, холос.

Солиқ тўловлари бўйича қарзлар барча туман ва шаҳарларда кўпайиб, вилоят бўйича 2 миллиард 130 миллион сўмдан ортиб кетган.

1 октябрь ҳолатига кўра бюджет муассасалари ходимларига 198,2 миллион сўм иш ҳақи тўлашмаган. Бу кўрсаткич ўтган йилнинг шу даврига нисбатан тахминан 2 марта га ортган.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИДАН ҚУРАМИЗ

Бундан ташқари 6 ёшгача бўлган болаларга, кам таъминланган оиласарга 132 миллион сўм, 2 ёшгача болаларга қарагани учун ишламайдиган оналарга 184 миллион сўм нафака ва моддий ёрдам пули тўланмаган.

Дунёда норасида гўдаклар, етим-есирлар ҳақига хиёнат қилишдан оғир гуноҳ бўлмаса керак. Самарқанд шаҳар Боғишамол тумани “Тўпхона” маҳалла қўмитаси раиси З.Мўминова ва шаҳар халқ банки назоратчиси С.Нажмитдинова ҳужжатларни соҳталаштириш йўли билан кам таъминланган оиласарга берилиши лозим бўлган 660 минг сўм маблағни ўзлаштирганлар.

Ҳокимлик, ички ишлар, солиқ, божхона ходимлари қаёққа қарамоқда? Бу жиноятлар учун ким жавоб беради?

Самарқанд минг-минг йиллик шонли тарихга эга, буюк аждодларимизнинг шаън-шавкати билан бу юрт шукуҳи етти иқлимга маълум ва машҳурдир.

Бу куттуғ заминдан тараалган илм-маърифат зиёси бутун инсоният тафаккурини мунавар этган, десак муболага бўлмайди. Бунинг тасдиғини куни кеча бўлиб ўтган Имом ал-Бухорий тантаналарида ҳам кўрдик.

Шуни яна бир бор ўйлаб кўрайлик, деди Ислом Каримов, бизнинг бугунги қилаётган ишларимиз, фаолиятимиз юксак маънавият мезонларига нечоғли мос келади? Давлатчилик, эл-улусни бошқаришда адолат, ватан, халқ манфаатини ҳар нарсадан устун кўйиш тамойиллари устуворми? Содда қилиб айттанда, халқ турли бўгин раҳбарлари ишидан розими? Афсуски, шу каби кўплаб саволларга ижобий жавоб бериш қийин. Шундай экан, ҳар биримиз фаолиятимизни танқидий нуқтаи назардан таҳлил қилиб кўрайлик, хато ва камчиликларимизни аниқлаб, керакли сабоқларни чиқарайлик.

...Ҳаёт ўз йўлида давом этаверади. Раҳбарлар келиб кетади, эл, халқ қолади. Лекин ана шу раҳбар халқ кўнглидан ўзига жой топа оладими? Эсда қоладиган бирон хайрли иш қилдими? Одамларнинг бошини қовуштириб, ўзи ибрарат бўлиб, уларни улуғвор вазифаларни бажаришга сафарбар эта олдими? Назаримизда, ҳар бир раҳбар бу ҳақда доимо ўйлаши, ўзига-ўзи савол бериб кўриши керак.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Халқымизда “яхшидан бөг қолади, ёмондан дөг” деган гап бор. Кимдан бөг қоляптию, яхши ном, яхши хотира қоляптию, кимдан дөг, иснод қоляпти, буни одамларнинг ўзи ажратиб олади.

Менинг энг катта ишончим, дея таъкидлари Президент, ёш авлоддир. Замонавий билимга эга, одобли, илмли, кўрсанг ҳавасинг келадиган, баркамол ва шижаотли фарзандларимиздир. Мен ўзимниң тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдирини ҳам ана шуларнинг қиёфасида кўраман. Киши ана шундай фарзандлари борлигидан куч олади, онги тинниқлашади, рағбатланади, кўкси тоғдай кўтарилади.

Юқорида тилга олинган камчилик ва нуқсонлардан кўнглим фаш бўлган пайтларда келгуси авлод, ёшлар, фарзандларимиз ҳақида ўйлайман, деди пировардида давлатимиз раҳбари. Шунда кўнглим ёруғ бўлади, келажакка ишончим мустаҳкамланади. Биз ўз олдимизга қўйган мурод-мақсадларимизга етиш гарови — мана шуларнинг қўлида. Бугунги учрашувимизда муҳокама этилган масалалар, қабул қилинаётган қарорларга келсак, барчангиз улардан холисона хулоса ва тегишли сабоқ чиқариб оласиз, деб ишонаман.

ЮКСАК МАЬНАВИЯТ – ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ АСОСИ

Навоий вилояти деганда кўз олдимизда бирни биридан улкан саноат корхоналари, мамлакатимизни электр қуввати, таъминланли ўгитлар ва турли кимёвий моддалар билан таъминлайдиган, давлат хазинасини қимматбаҳо металлар билан тўлдиришга катта ҳисса қўшаётган замонавий ноёб иншоотлар намоён бўлади.

Вилоят ҳудуд жиҳатидан Ўзбекистонда биринчи ўринда туради. Кенг пахта далалари, чеки-чегараси кўринмайдиган яловлар ҳам вилоят салоҳиятини ошириш имкониятларидан далолат беради.

Президент Ислом Каримов 1998 йил 11 ноябрь куни ҳалқ депутатлари Навоий вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида мавжуд имкониятлардан қандай фойдаланилаётгани, ислоҳотларни ҳаётга жорий этишдаги камчилик ва муаммолар, уларни бартараф этиш йўллари хусусида батафсил тўхтади.

Мустақиллигимиз шарофати туфайли ўлкамизнинг бу кўркм минтақаси қайтадан вилоят мақомини олганига қарийб олти йил бўлди, деди Ислом Каримов. Шу вақт мобайнида собиқ Иттифоқ даврида қурилиши деярли тўхтаб қолган Учкудуқдаги кон-металлургия заводининг иккинчи навбати, Қизилкум фосфорит заводининг биринчи навбати қуриб битказилди.

Замонавий технология билан жиҳозланган “Зарафшон-Ньюмонт” Ўзбекистон-Америка қўшма корхонаси ишга туширилди. Учкудуқ-Султонўздоғ темир йўлининг қурилиши давом этмоқда. Шулар каби кўргина ҳавас қилишга арзийдиган ишлар амалга оширилмоқда.

Бу заминда кўплаб миллат ва элатларнинг тинч-тотув яшаб, ўз меҳнати билан Ватанимизнинг шуҳратини, обрўсини оширишга ҳисса қўшаётгани бугунги кунимизнинг энг катта бойлигидир.

Президент сессия кун таргибига қўйилган масала ҳақида ганириб, бугунги учрашувдан мақсад — вилоят ҳаётидаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни атрофлича таҳлил этиш ва авваламбор, кадрлар масаласини ечиш, шу масаладаги кўлгина муаммо ва камчиликларни холисона баҳолашдан иборатдир, деди.

Дарҳақиқат, вилоят саноат, деҳқончилик ва чорвачиликни янада ривожлантариш борасида жуда катта имкониятларга эга. Нафақат вилоят қиёфасини, керак бўлса, бутун Ўзбекистонимизнинг фаолияти ва имкониятларини ифодалайдиган дунёга машхур улкан тоғ-кончилик саноати корхоналари айни шу ерда жойлашган.

Вилоят аҳолисининг қарийб 60 фоизининг ризқу рўзи бевосита қишлоқ хўжалигига, кўп жиҳатдан мана шу соҳадаги ислоҳотларнинг қандай олиб борилиши ва уларнинг самарасига боғлиқдир.

Бу ишларни амалга ошириш учун мамлакатимизда зарур меъёрий-хуқуқий замин яратиб берилган, асосий қонунлар қабул қилинди.

Шунга қарамай, вилоят қишлоқ хўжалиги ишларида ҳеч қандай бурилиш сезилмаяпти. Вилоятда пахта ва ғалла етиштириш борасида жиддий камчиликлар мавжуд. Сурункасига уч йилдан бўён давлатга пахта сотиш режалари барбод бўлмоқда. Бунинг асосий сабаби — вилоятда ургучилик билан ҳеч ким шуғулланмаётгани, тезпишар ва юқори сифатли тола берадиган навлар жуда секинлик билан районлаштирилаётганилиги ва ерга бўлган муносабатнинг тубдан ўзгармаётганилигидир. Деҳқончилик маданияти ўта пастлигидир.

Шуни яхши тушуниб олишимиз даркорки, ҳар қандай ислоҳотларнинг самара бериши одамларнинг, ишчиларнинг манбаатдорлигини оширишдан бошланади. Лекин бутунги кунда тахминан 350 миллион сўм иш ҳақининг берилмаслиги деҳқонларни ишдан совутмоқда. Уларнинг унумли меҳнатга бўлган қизиқишини сусайтироқда.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йилдаги “Навоий вилюятининг Томди ва Учқудук туманлари қоракүлчилик фермаларини хусусийлаштиришни чуқурлаштириш чоратадбирлари тұғрисида”ги қарори ушбу туманларда сифатли, харидоргир қоракүл тери, жун, гүшт маҳсулотларини янада күпайтириш, чүпон-чүлиқларнинг мулкка бўлган эгалик ҳиссини уйғотиш мақсадида чиқарилгани ҳаммага аён. Лекин вилоят ҳокими ҳамда Томди ва Учқудук туманлари ҳокимлари томонидан бу муҳим ишга эътиборнинг пастлиги натижасида жорий йилда 1996 йилга нисбатан қоракүл тери тайёрлаш 40 фоизга камайган.

“Бухороқоракүл” заводига бор-йўғи минг дона тери сотилган, холос. Буни қандай изоҳлаш мумкин?

Давлатимиз раҳбари қайта-қайта таъкидлаганидек, ислоҳотлар, аввало, инсон манфаатлари учун хизмат қилиши керак. Бу жараёнда халқнинг бевосита иштироки эса бениҳоя катта аҳамиятга эта. Аммо Навоий вилоятида бозор иқтисодиёти шарт-шароитларига ўтиш жуда суст кечмоқда. Кўплаб корхоналарда ҳанузгача эски тузумдан қолган боқимандалик кайфияти яшаб келмоқда.

Қимматли қофозлар бозорини шакллантиришда жиддий камчиликлар мавжуд.

Иқтисодиётнинг айрим тармоқлари беқарор ишлаётганлиги туфайли вилоят корхоналарининг молиявий аҳволи оғирлигича қолмоқда. Буни йил бошидан бери молиявий аҳволи ўрганилган 284 та корхонадан 77 фоизи иқтисодий жиҳатдан ноchor деб топилгани ҳам исботлаб турибди.

Сотилмаган саноат маҳсулоти ҳажми тобора кўпайиб бормоқда. Омборларда 1,5 миллиард сўмлик маҳсулот тўпланиб қолган. Маҳсулот қолдиқлари “Навоийазот”, “Кизилқумцемент”, “Электрокимёзавод” корхоналари омборларида, айниқса, катта. Бунга ким, қандай жавоб беради?

Бундан салкам тўрт йил аввал вилоятингизга янги раҳбар тайинланганди, деди Ислом Каримов. У вилоятдаги мавжуд муаммоларни ҳал қилишга бош-қош бўлади, са-

вияси, билими, дунёқараши давр талабига мос келади, деб ҳаммамиз унга ишонч билдирган эдик.

Тан олиш керак, Ҳаёт Faффоров бир-икки йил ғайрат билан меҳнат қилди. Лекин кейинчалик бу ғайрат ўринни лоқайдлик, ўта хотиржамллик эгаллади. Ҳоким фаолиятида қариндош-уруғчилик, ошна-оғайнигарчилик каби қусурлар пайдо бўлди. У ҳокимнинг асосий бурчи — халқ дарди билан яшаш эканини буткул унугиб, бир гуруҳ лаганбардорлар таъсирига тушиб қолди. Хизмат ваколатидан фойдаланиб, фақат уларнинг истакларини бажо келтириш билан шуғулана бошлади.

Йўлбошчимизнинг бу эътирозини қўйидаги далиллар тўла тасдиқлайди: Ҳаёт Faффоров раҳбарлиги даврида туман, шаҳар ҳокимларининг 90 фоизи, бошқарув аппарати, маданият ва иқтисодиёт соҳалари, жамоат ташкилотлари раҳбарлари 100 фоиз алмаштирилган. Аҳвол шу даражага етиб борганки, вилоят ҳокимлиги агросаноат масалалари гуруҳи раҳбари 7 марта, вилоят “Мевасабзавот” бирлашмаси, товар ишлаб чиқарувчilar ва тадбиркорлар палатаси, вилоят транспорт ишлаб чиқариш бирлашмаси, вилоят халқ таълими бошқармаси раҳбарлари 4 марта, вилоят нефть маҳсулотлари корхонаси раҳбари эса 3 марта алмаштирилган.

Вилоят раҳбарлари нефть, дон, мева-сабзавот, пахта тайёрлаш, савдо ташкилотлари ва бозор раҳбарларини тез-тез алмаштириш касалига дучор бўлган.

Ҳоким ўз умр йўлдошини вилоятдаги чет эл ваколатхонасига, куёви ва қизини Тошкент шаҳридаги Навоий вилоятининг энг йирик корхоналари — “Қизилқумцемент”, “Навоийазот” ваколатхоналарига раҳбар қилиб кўйишдан, бошқа қариндошларига, оиласининг яқинларига “мойли” жойлар инъом этишдан уялмаганига нима деса бўлади?

Халқимида “қовун қовуни кўриб ранг олади”, деган мақол бор. Ҳокимнинг рафтторига қараб, унинг ўринbosari Ж. Ризаев вилоят дон тайёрлов идораси раҳбари ўринbosарлигига ўғли Аминжон Ризаевни, “Қишлоқхўжтъминоттаъмир” ҳиссадорлик жамияти бўлим бошлиғи ла-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

возимига қудаси Юсуповни ўтказиб қўйган. Оғайнилари бўлмиш ака-ука Мамиковлардан бирини — вилоят дон уруғчилиги маркази бошлиғи, иккинчисини — хўжалик раҳбари лавозими билан “сийлаган”. Божаси, қуёви ва яна бир ўғли “ҳомий ота”нинг ёрдамида молия ва банк ташкилотларига ишга жойлаштирилган.

Вилоят ҳокимининг иқтисод масалалари бўйича ўринbosари A. Ҳалимовнинг 5 нафар қариндоши банк соҳасидаги турли раҳбарлик лавозимларида ишлаб келган. Унинг қариндошларига тегишли бўлган фирмаларга ҳамма жойда “кўк чироқ” ёқиб қўйилган. Фақатгина 1997 йилнинг ноябрь-декабрь ойларида “Абдуҳалимбобо” корхонасига 10 миллион сўмдан ортиқ кредит ажратилган. Фирмага шу кредит ҳисобидан ун ва шакар сотиб олиш учун дарҳол зарур фонdlар ҳам ажратилган.

Фирманинг номидан ҳам маълумки, унинг соҳиби, албатта, жаноб Ҳалимовнинг оталари бўлиши керак.

Ҳолбуки, айни шу пайтда қанчадан-қанча ишбилармонлар, фермер ва хусусий корхона эгалари ёрдам ололмасдан, тўрачилик ва таъмагирлик дастидан дод, дейишмокда. Вилоятда уларнинг оҳини эшитадиган одам эса топилмайди.

Ҳоким ўринbosарлари Ж. Ризаев ва A. Ҳалимовлар юқорида айтилган қамчиликлари учун хизмат вазифасидан озод қилиндилар. Лекин гап фақат уларни ишдан бўшатишдагина эмас.

Нима учун айни шундай нуқсонларга йўл қўйилди? Нима учун улар шу даражада мансабни суиистеъмол қилишади-ю, таниш-билишчилик, ошна-оғайнингарчиликка берилиб кетишади-ю, бирор уларга ўз вақтида танбех бермайди?

Шу ўринда ҳоким қаерда эди? Наҳотки, у пинжидаги иккى ўринbosарининг бу ножӯя хатти-ҳаракатларидан беҳабар бўлган, деган савол туғилади.

Минг афсус ва надоматлар бўлсинки, вилоят раҳбари кадрларни танлашда, амалга қўйицда “ўзимники ва ўзганини”, “қарши ва тарафдор”, “садоқатли ва садоқатсиз” каби алмисоқдан қолган ақида таъсиридан халос бўлол-

маган. Иш ва бошқарув самараси ҳақида қайғуриш, халқнинг оғирини енгил қилиш ўрнига, ўзининг ҳузур-ҳаловатини ўйлаган.

Табиий равища бу ҳол вилоятда носоғлом мұхитни юзага келтирди. Минглаб одамларнинг ҳақли норозилигига сабаб бўлди.

Натижа шунга олиб келдики, назорат йўқлигини сезган турли тоифадаги бебурд раҳбарлар кўнгли тусаган ишни қиласверди. Пировард-оқибатда бутун бошли идоралар, ташкилотлар обрўсига доғ тушди, халқнинг вилоят, туман раҳбарларига ишончи йўқолмоқда.

Афсуски, бу фикримизни тасдиқ этадиган далиллар ва мисоллар жуда кўп.

Масалан, Навоий вилояти солиқ бошқармаси бошлигининг ўринбосари Қ.Абдуолимов аттестациядан ўтолмаганига қарамай, Зарафшон шаҳар солиқ инспекциясига раҳбар этиб тайинланди. Орадан уч ой вақт ўтмасдан, Навоий шаҳар солиқ инспекцияси раҳбари лавозимига ўтказилди.

Сиёсий маҳдудлик шу даражага бориб етдики, шахсий садоқатни кадрлар танлашнинг бош мезони деб билган яна бир кимса — вилоят ҳокимлиги ташкилий-кадрлар гурӯҳининг собиқ раҳбари Б.Сон амалда вилоятнинг иккичи раҳбарига айланниб қолди.

Акс ҳолда, оддий аппарат ходимининг вилоят ҳокими ўринбосарларига ҳам, шаҳар ва туман ҳокимларига ҳам тўғридан-тўғри турли кўрсатмалар бераверганини ва улар бўйруқни кулоқ қоқмай бажараверганини қандай баҳолаш мумкин?

Агар вилоят ҳокими томонидан рағбат берилмаса, Сон жанобларининг бунга ҳадди сиғармиди? Хайриятки, вилоятда ҳокими мутлақ бўлишига бир баҳя қолган бу “зоти бузруг” Президент девони аралашувидан сўнг лавозимидан четлаштирилди.

Вилоятда маънавий мұхитнинг бузилгани, айрим раҳбарларнинг орқасида суюнган тоғи, ҳимоячиси борлигига ишонгани нақадар хунук оқибатларга олиб келганини яна шундан ҳам сеziш мумкинки, 1995-1998 йилларда бир қан-

ча раҳбар ва мансабдор шахслар устидан жиной иш құзғатилди.

Жумладан, ўzlарига юқлатылған мансаб ваколатларини суистеъмол қылганларды учун “Фаллабанк”нинг вилоят бўлими сабиқ бошқарувчиси **И. Саъдинов**, Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банки вилоят бўлимининг сабиқ бошқарувчиси **Ж. Нематов**, “Навоий дон маҳсулотлари” ҳиссадорлик жамиятининг сабиқ раиси **А. Адизов**, Навбаҳор тумани ҳокимининг сабиқ ўринбосари **Э. Эрназаров** жиной жавобгарликка тортилди.

Ҳокимнинг яна бир ишонган кадри — вилоят молия бошқармасининг сабиқ бошлиғи **А. Рассоқов** миллионлаб сўм бюджет маблағларини доимий равишда ўзбошимчалик билан сарфлаган. Ўзига бюджет ҳисобидан хизмат машинаси сотиб олган. Беморларнинг озиқ-овқатига ажратылган маблағлар ҳисобидан касалхоналарнинг бош врачларига енгил автомобиллар олиб берган. Жаноб Рассоқовнинг “саҳовати” туфайли “Зарафшон” футбол клуби ривожи учун мўлжалланган пул ҳисобидан вилоят спорт қўмитаси раҳбарига енгил машина теккан. Бундан ташқари, ҳар бир тийинни тежаши лозим бўлган вилоят молияси мутасаддиси турли фирмаларга ҳалқ меҳнати эвазига топилган пулларни “инъом” этган. Бу каби хотамтойликнинг туб сабабларини тегишли органлар пухта текшириб, ўз хulosасини чиқариши лозим, деб ўйлаймиз.

Энди куйидаги мисолга эътибор беринг: вилоят марказида йўловчи қатновини яхцилаш мақсадида “Навоий-троллейбус” уюшмаси тузилган эди. Тўрт йил бўлдики, ташкилот бор-у, аммо троллейбусдан дарак йўқ. Маълум бўлдики, уюшма раҳбари **Х. Рустамов** мазкур корхонада жинояткорона “оиласвий пудрат” тузиб, яни ўғли, укаси, синглиси ва ҳоказо қариндошлари билан ўзаро тил биректириб, ташкилотнинг катта маблағларини талон-торож қылган экан.

Бу каби иллатларнинг илдизи, негизи қаерда? Нега вилоятда қонун ва тартиб бу қадар оёқости қилинди?

Конун бажарилишини назорат қиласиган, давлат бойлигини ҳимоя этувчи, айни вақтда инсоф ва диённатни унуглан кимсаларни, айниқса, ҳаддидан ошган, кўпол

ИСЛОМ КАРИМОВ

бўлса ҳам айтиш керак, кутириб кетган бундай раҳбарларни тартибга чақирадиган одам борми ўзи?

Куни кечада Самарқанд вилоятида раҳбар маънавияти, унинг жамият олдиғаги бурчи ва масъулияти ҳақида аччиқ гаплар айтилди, дея эслатди Ислом Каримов. Самарқандда айтилган бир гапни яна бир бор таъкидлаш жоизки, эл ишониб топширган вазифани сунистъемол қиласиган, шахсий манфаатини халқ ва давлат манфаатидан устун биладиган, ўзига ортиқча бино қўйиб, барчанинг нафратини кўзғатадиган раҳбарлар билан асло келиша олмаймиз! Одамлар ишончидан маҳрум бўлган бундай кимсалар ўринини бўшатиб бериши керак. Уларни қонун асосида жавобгарликка тортиш лозим.

Бу бало-қазодан қандай қутулиш мумкин, бу муаммонинг қандай ечими бор?

1) Эски асоратлардан халос бўлган, замон талабига жавоб берадиган ёшлиарни қўллаб-кувватлаш;

2) Кўп партиявийлик асосидаги жамоатчилик назоратини кучайтириш, жамиятда демократик тамойилларни мустаҳкамлаш;

3) Мулкчилик масаласини ечиш;

4) Соғлом кучларни бирлаштириш ва янги ҳаракат, сиёсий кучлар фаолиятига йўл очиб бериш.

Ишнинг ўз ҳолига ташлаб қўйилгани, раҳбарларнинг ўз манфаати, ўз ташвиши билан оворалиги шунга олиб келдики, Навоий вилояти жиноятчиликнинг ўсиши бўйича мамлакатда энг биринчи ва энг аянчли ўринда турибди. Бу ерда умумий жиноятлар сони ҳар минг кишига ҳисоблаганда, республика кўрсаткичидан 24 фоиз кўпdir.

Бизнингча, бу ҳолнинг сабабларидан бири вилоятда ҳукуқни муҳофаза қилиш идораларининг иши мутлақо қониқарли эмаслигидадир. Шу боис вилоятда юз берётган қатор қотиллар, ўта шафқатсизлик билан содир этилган жиноятлар жамоатчиликни ташвишга солмоқда.

Бундан ташқари, иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар, хусусан, ёнилғи-мойлаш материалларини гайриқонуний сотиш, маҳсулотлар сифатини белгиловчи ҳужжатларсиз савдо қилиш, солиқ ва бошқа тўловлардан бўйин товлаш, харидор ва буюртмачилар ҳақига хиёнат қилиш, бозор-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ларда савдо қоидаларини сурункасига бузиш ҳоллари ҳам күпайиб бормоқда.

Бу каби хунук иллатларнинг олдини олиши ва уларни бартараф этиши лозим бўлган масъул шахсларнинг ўзи жиноятга кўл урса, бунга қандай тоқат қилиб бўлади?

Куйидаги фактларга эътибор беринг: фақат 1997-1998 йилларнинг ўзида вилоят ички ишлар ходимларидан 32 кишига нисбатан жиноий иш кўзгатилди.

Улар жиноятларни фош этиш ўрнига жиноятлар ҳақидаги ариза ва хабарларни қабул қиласлик, жиноятлар сонини ҳисобдан яшириш йўлига ўтиб олишган.

Вилоятда уюшган жиноятчиликнинг, коррупциянинг чукур илдиз отгани ва бу ҳолнинг жамият ҳаётига таҳдид солаётгани, айниқса, ташвишилдири. Бу ҳолга кескин чек кўйиш ва зарба бериш лозим.

Бизнинг ҳалқимиз жуда олижаноб, унча-мунча қийинчиликларни писанд қилмайдиган, ҳар нарсадан ҳам нолийвермайдиган ҳалқ, дея давом этди Президент. Шу сабабки, бирордан ҳол-аҳвол сўрасанг, энг ночор ҳолатда ҳам, “худога шукур, яхши”, деб жавоб беради. Лекин азиз биродарлар, тушунинглар, ҳар қандай сабру тоқатнинг ҳам чеки-чегараси бор. Ҳалқимизнинг бундай тантлигини, бағри кенглигини сунистельмол қиласлик керак.

Энди шу нуқтаи назардан, оддий ҳалқ учун энг зарур, энг ҳаётий эҳтиёж бўлмиш соғлиқни сақлаш, мактаб-масориф, маданият ва бошқа ижтимоий соқалар аҳволига бир назар ташлайлик.

Вилоятда бемор болаларни даволаш ўринлари қейинги уч йил мобайнида 26 фоизга камайиб кетган. Оналар ва болалар ўлими бошқа вилоятларга нисбатан 10 фоизга кўл. Умуман, аҳолининг касалланиш даражаси республикадаги ўртача кўрсаткичдан 20 фоизга ортиқдир.

Маҳаллий бошқарув органларининг эътиборсизлиги туфайли Томди, Конимех туманларидаги қишлоқ тиббий муассасалари аҳолига зарур ёрдам кўрсата олмаяпти. Улар ўз вақтида дори-дармон билан таъминланмаяпти. Вилоятда ҳанузгача ихтисослаштирилган кардиология, онкология ва эндокринология диспансерлари мослаштирилган биноларда ишламоқда.

Маориф соҳасига келсак, вилоятдаги мактабларнинг 60 фоизи шароити чекланган, мослаштирилган биноларда жойлашган. 8 та мактаб биноси эса мутлақо яроқсиз ҳолга келиб қолган. Ҳар тўрт мактабнинг учтасига газ ўтказилмаган. Жами мактабларнинг ярми тоза сув билан таъминланмаган. Мактабларнинг аксариятида ошхона ва спорт заллари йўқ.

Таассуфлар бўлсинки, энг янги, кечагина қуриб битказилган мактабларда компьютер ва бошقا замонавий жиҳозлар у ёқда турсин, оддий ўриндиқлар ҳам етишмайди.

Жиҳозлар ўз йўлига, лекин вилоят мактабларида биз умид боғлаган, келажагимиз вориси бўлмиш ёш авлодга атиги 10-синф маълумотига эга бўлган 422 нафар ўқитувчи сабоқ берадётганига қандай чидаш мумкин?

Вилоятда аҳолини газ ва тоза сув билан таъминлаш ҳануз катта муаммолигича қолмоқда. Навбаҳор, Қизилтепа туманларида тоза ичимлик суви билан таъминлаш 35-40, табиий газ билан таъминлаш даражаси Навбаҳор туманида 41 фоизни ташкил этади, холос.

Вилоятда уй-жой қурилиши 40 фоизга камайиб кетган. Зудлик билан зарур чоралар кўрилмаса, ҳукуматнинг қишлоқ инфратузилмасини 2000 йилгача ривожлантириш ҳақидаги қарори, уй-жой қурилишини кўллаб-кувватлаш бўйича давлат дастури барбод бўлиши мумкин.

Навоий вилоятида савдо ва миший хизмат кўрсатиш ишларига ҳам етарли эътибор берилмаяпти. Вилоятнинг кўп жойларида, айниқса, Қизилтепа, Хатирчи ва Нурота туманларида 8 хил турдаги озиқ-овқат маҳсулотларининг сотувда йўқлиги учун оддий халқ олдида ким жавоб беради?

Пуллик хизмат кўрсатиш соҳасида ҳам аҳвол ачинарли.

Вилоят бошқарув тизимидағи нуқсонлар, қонунбузарлик, жиноятчиликнинг хавфли даражада кўпайиши, энг аввало, жойларда маданий-маърифий ишларнинг, маънавиятнинг сусайиб кетганидан далолат беради. Янада аниқроқ айтганда, республика «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик марказининг вилоят бўлими, маҳаллий ўз-ўзини

бошқариш идоралари иши замон талабларига жавоб бермайды.

Буни шундан ҳам билиш мүмкінки, кейинги йилларда Навоий вилоятида бирон-бир йирик маданий-маърифий тағдір үтказилганини ҳеч ким әслай олмайды.

Холбуки, мамлакатимиз аҳли жуда катта маънавий юксалиш жараёнини бошдан кечирмоқда. Миллий қадриятларимиз, анъаналаримиз қайта тикланмоқда. Буюк аждодларимизнинг таваллуд түйларини нафақат ўз мамлакатимиз, балки бутун дунё миқёсида нишонлаяпмиз.

Лекин Навоий вилоятида шундай бир кайфият ҳукмронки, гүё бу замин харитада кечагина пайдо бўлғандай!

Маънавият, тарихий хотира, миллий қадрият тушунчаларининг жамият ҳаётидаги, ёш авлодни ўз Ватани ва ҳалқига садоқат руҳида тарбиялашдаги аҳамияти тўғрисида гапирав экан, йўлбошчимиз мажлис аҳлига мурожаат қилиб, шундай деди:

— Азиз биродарлар, барака топкурлар, айтинглар-чи, сизлар ҳар куни кўриб ва кезиб юрадиган Кармана шаҳрининг ёши нечада?

Ёки Чўли Малиқдаги эски работ ва сардобалар қачон пайдо бўлган?

Саримиш дараси ва ғоридаги ибтидоий суратлар бу ўлқанинг энг қадимий маданият бешикларидан бири эканидан дарак бермайдими?

Нуротадаги эски тўғон-чи? Янглишмасам, бу тўғон Марказий Осиёдаги энг қадимги сув иншоотларидан бири-ку?

Бугун тақирип саҳро бағрида Навоий каби кўркам шаҳарнинг қад ростлаб турганининг ўзи бир мўъжиза эмасми?

Навоийликлар фаҳр этса ва ўзгаларга кўз-кўз қилса арзийдиган нарсалар, буюк аждодларимиз ақлу заковати билан бунёд этилган тарихий, маданий ёдгорликлар озми?

Бунинг қадрига етиш, таърифу тавсифини жой-жойига кўйиш, нафақат мамлакатимизда, балки бутун дунёда тараннум этиш учун, энг аввало, шу юрт фарзандларида чин эътиқод, чин муҳаббат ва чинакам ихлос бўлиши керак, деб ўйлайман.

Энди зикр этилмиш савобли ишларга бош-қош бўлиши ҳам қарз, ҳам фарз бўлмиш вилоят оммавий ахборот воситаларининг аҳволига назар ташлайлик.

Афсуски, вилоятда “Тўртинчи ҳокимият” вакиллари ўзларининг асосий вазифаларини унугиб қўйишган кўринади. Чоп этилаётган мақола, берилаётган эшилтириш ва кўрсатувлар муаллифлари нуқул майда ютуқларни мақташдан нарига ўтмаяпти. Сиёсатимизнинг устувор йўналишлари, уни вилоятда амалга оширишдаги камчиликлар рўйрост ёритиб берилмаяпти.

Аслида ёзаман, кўрсатаман, деган мард мухбир учун вилоятда муаммо ва нуқсонлар камми?

Яқинда вилоят газетасида пахта терими мавзуига бағишиланган бир кичик мақола босилди. Нима экан дeng, жаноб Faффоровнинг турмуш ўртоқлари катта бошларини кичик қилиб, пахта териш учун далага чиққан эканлар! Ана, сизга сенсация! Ана, сизга оламшумул янгилик! Буни ўқиб, беихтиёр мухбирга бундан бошқа гап куриб қолганмиди? Уят, диёнат ва инсоф борми ўзи, дегингиз келади.

Кўриниб турибдики, вилоятда тўпланиб қолган муаммолар жуда кўп. Уларнинг сабаби эса битта — вилоят раҳбари, аччиқ бўлса ҳам айтиш жоизки, вилоятнинг аксарият фаолларида узоқни кўзлаб ишлаш, изланиш бўлмаган.

Мухтасар айтганда, вилоятдаги ижтимоий-иктисодий вазият таҳлили аҳволни тубдан ва кескин ўзгартиришни тақозо этади.

Бунинг учун эса вилоят раҳбари давлат ва халқ манфаатини, қонун ва адолатни, оддий халқ манфаатларини ҳамма нарсадан устун билиши керак.

Вилоят раҳбари каттаю кичик, ёшу қари — жамики вилоят аҳлининг бошини қовуштириши, уларни улуғ мақсад, бунёдкорлик ишлари, фаровон ва буюк келаражак йўлида жипслаштириши, сафарбар этиши, халқнинг бор кучгайратини мавжуд муаммоларни ҳал этишга йўналтиргони керак.

Республикамизда энг катта ҳудудга ва қурдатли иқтисодий салоҳиятга эга бўлган Навоий вилоятининг бойли-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ги — унинг оғир-вазмин, ориятли ва меҳнаткаш халқидир, деди Ислом Каримов пировардида. Бу халқнинг күнглини топган, юрагига кириб борган, дарду ташвишларига ошна бўлган раҳбар ўзини баҳтиёр деб билса арзиди. Чунки бундай халқ билан ҳар қандай муаммони ечса бўлади.

Ёруғ истиқбол учун каттаю кичик аҳиллик билан, қўлни-кўлига бериб, бир ёқадан бош чиқариб меҳнат қиласа, ўйлайманки, вилоят ижтимоий-иқтисодий тараққиёти тезлашади, аҳолининг фаровонлик даражаси юксалади.

Энг муҳими, халқимизнинг аҳиллиги, адолатга ишончи, шу орқали меҳнатга муносабати, шижоати ошади.

АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН

Самарқанд ва Навоий вилоятлари халқ депутатлари кенгашларининг 1998 йил 9 ва 11 ноябрда бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессияларида муҳокама этилган масалалар кенг жамоатчиликда катта қизиқиш уйғотди. Шу муносабат билан Президент Ислом Каримовга Ўзбекистон телерадио-компанияси раиси Абдусаид Кўчимов бир неча савол билан мурожаат қилди.

Йўлбошчимиз саволларга жавоб қайтарар экан, мазкур ийғилишларда кўтарилган муҳим маънавий-ахлоқий, сиёсий-ижтимоий муаммолар ҳақида батафсил фикр билдириди.

Кўйида шу сұхбат матни эълон қилинмоқда.

САВОЛ: Мұхтарам Ислом Абдуганиевич, куни кеча Самарқанд ва Навоий вилоятлари халқ депутатлари кенгашларининг навбатдан ташқари сессиялари бўлиб ўтди. Жамоатчилигимиз бу анжуманларда муҳокама этилган масалалардан оммавий ахборот воситалари орқали етарлича маълумот олди, одамлар ўз муносабатларини ҳам билдиromoқдалар. Шу билан бирга, ҳар икки сессияда Сизнинг чиқишинингизни кузатар эканмиз, айниқса “юрагимни бўшатиши истардим-у, майли...” деган сўзларингизни эшигтганда, журналист сифатида ватандошларимизга яна айтмоқчи бўлган қатор фикрларингиз борлигини сезгандек бўлдим...

ЖАВОБ: Ҳақиқатан, халқимиз гувоҳ бўлганидек, ҳар икки сессия ҳам кескин, танқидий руҳда ўтди. Мазкур вилоятларнинг раҳбар доираларида вужудга келган нософлом мухит ҳақида аччиқ, аммо ҳаққоний сўзлар айтилди. Бундай номақбул одат тусига кириб қолаётган ачинарли ҳолатлар бугунги ҳаётимиздаги ижтимоий муроднинг бу-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

зилишига ва ахолинингadolatта бўлган ишончининг йўқолишига сабаб бўлмоқда. Бу фикрлар аслида амал курсидан кетаётган кимсалар учун эмас, шу вилоятларда яшаётган меҳнаткаш,adolatта ташна инсонлар, ҳаётта эндиғина кириб келаётган ёшлар учун, миллатимиз, халқимизнинг эрганги куни ҳақида қайгуриб айтилди, десак, хато бўлмайди.

Шу йигилишларда тилга олинган маънавий-ахлоқий, сиёсий-ижтимоий муаммоларнинг баъзи бир жиҳатларини қисқача изоҳлаб ўтиш зарур, деб ҳисоблайман. Чунки улар бизнинг бугунги ҳаётимиз, олға қараб қилаётган ҳаракатларимиз билан чамбарчас боғлиқ.

Умрим давомида ортирган озми-кўпми ҳаётий тажрибаларим асосида шундай хуносага келдимки, дунёда инсон иродасини синайдиган воситалар кўп. Аммо уларнинг бирортаси ҳам амал, лавозим, мансаб каби одамзотнинг кимлигини, унинг қиёфаси ва моҳиятини яққол очиб берга олмайди.

Шу хусусда кўп ўйлайман. Мансаб деганлари қандай сирли, бетизгин куч эканки, нега у манаман деган, ақли-хушли, оқ-қорани таниган, туппа-тузук инсонларнинг эл-юрг, давлат ишониб топширган ваколатларни суистеммол қилишига, инсофини йўқотишига олиб келади, маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, порахўрлик, калондимоғлик каби иллатлар домига тортади? Бунинг сабаблари нимада? Бу ярамас иллат қаердан, қандай пайдо бўлади? Бу хунук, аянчли аҳволни қандай қилиб бартараф этиш, жамият танасига канадай ёпишган бу балодан қай тариқа халос бўлиш мумкин?

Бу касаллик илдизи хонлар, беклар, қозилар, мингбоши-ю юзбошилар ҳукм сурган олис замонларга бориб тақалади. Балки халқ эртакларидағи порахўр амалдорлар, Абдулла Қодирий тасвирлаган ришватга ботган хон мансабдорлари ёки бўлмаса Абдулла Қаҳҳорнинг машҳур “Ўгри” ҳикоясида қаламга олинган воқеалар фақатгина бадиий тўқима маҳсули эмасдир?..

Айни чоғда тарихимизнинг турли сахифаларини кўздан кечирганда, халқимиз маънавияти билан боғлиқ шундай

ИСЛОМ КАРИМОВ

маълумотларга дуч келасизки, улар ҳалоллик, ҳаромдан ҳазар, таъмагирликдан нафратланиш, камтарлик, адолат-парварлик сингари туйгулар миллатимизга хос энг олижаноб фазилатлар эканидан далолат беради. “Бироннинг ҳақи”, “қиёмат қарз”, “пешона тери”, “молимардумхўр” деган сўзлар бунинг яққол ифодасидир.

Биргина мисол.

Матъумки, Бобур Мирзонинг отаси Умаршайх Мирзо темурий ҳукмдорлардан бири эди. Бобур ўз хотираларида отасининг нақадар адолатли ва ҳалол одам бўлганини кўрсатувчи шундай маълумотни келтириб ўтади. Қай бир йили Хитойдан Фарғонага келаётган минг кишилик карвон ўш тоғларида қор кўчкини остида қолиб ҳалок бўлади. Умаршайх Мирзо дарҳол одамларини юбориб, карвоннинг юкларини назорат остига олдиради. Эгалари ҳалок бўлган шу молларни икки йилдан зиёд эҳтиётлаб сақлайди. Хурросон ва Самарқандга маҳсус одам юбориб, карвон эгаларининг меросхўрларини дараклатиб топтиради ва уларни ўз мамлакатига чақирибиб, молларни тўлалигича қўлларига топширади.

Бундай мисолларни ўтмишдаги оддий одамлар ҳаётидан ҳам кўплаб келтириш мумкин. Ҳудога минг шукурки, ҳозир ҳам ҳаётимизда шу эзгу тушунчалар барқарор ва устувор. Шунинг учун ҳам биз йўлимида тўсиқ бўлиб турган, ҳалқимизнинг, фуқароларимизнинг ҳақли равишда норозилиги ва қаҳр-ғазабига сабаб бўлаётган бъязи бемаъни ишларни таг-томири билан йўқотиш ҳақида очик, ошкора гапирияпмиз.

Чунки замонавий дунёқарашимиз, маънавий тамойилларимиз, урф-одатларимиз, кўнікмаларимиз янгича асосда шакланаётган ва шубҳасиз эртанги авлод таълим-тарбиясига асос бўладиган ижтимоий-ахлоқий қарашларимиз вужудга келаётган бутунги ҳал қўлиувчи паллада бу нарса Президент сифатида мен учун ҳам, бутун ҳалқимиз учун ҳам ниҳоятда муҳимдир.

Дунёнинг кўп-кўп мамлакатлари, жаҳон ҳалқларининг ҳаёти, тарихи, иқтисоди, сиёсати, фалсафаси, маданияти шуни кўрсатадики, ёвузликнинг, жумладан пораҳўрлик,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ұғрилик, товламачиликнинг миллати, насл-насаби йүқ. Бу оғат башарият бошига биттан шундай ашаддий балоки, унинг салбий өқібатларини оламдаги жуда күп давлаттар, юксак тарақкый толған мамлакатлар ҳам үз үтмиши, бугунги ҳәётида күриб-сезиб турибди.

Биз оздилікка еришган илк кунимиздан бошлаб, үз миллий давлатчилигимизни тиклашга киришган дастлабки пайтданоқ ният ва муддаоларимизни бутун дунёга очиқ-ойдин маылтум қылғанмиз: мақсадимиз аник — Үзбекистонда ҳуқуқий демократик давлат қуриш. Инсоннинг ҳақ-хуқуқдарини химоя қилиш, унинг орзу-умидларини рүёбга чиқариш учун шароит яратиш — бөш вазифамиз. Бу жамиятда халқ ҳукмдорларга эмас, ҳукмдорлар халққа хизмат қилиши — асосий қоида.

Биз ана шу тамойил ва йўл-йўриқдарни ҳәётимизнинг мазмун-мундарижасига айлантириш учун интиляпмиз. Энг муҳим гап шуки, бошлаган барча ислоҳотларимизнинг пировард мақсади битта — **адолатли жамият барпо этиш**.

“Адолат” сўзи минг йиллар давомида инсонга ҳамроҳ бўлиб келган. Асрлар давомида кишилар адолат учун курашган, мислсиз қурбонлар берган.

Адолат ҳақида жуда чиройли гапириш мумкин. Адолат ҳақида жуда узоқ гапириш мумкин. Аммо гап чиройли ва узоқ гапиришда эмас, балки ҳәётда адолатни ўрнатса олишда.

Айниқса, раҳбар адолати, элу юртга етакчилик қилишдек оғир масъулиятни бўйнига олган одамнинг адолати бугунги кунда бекиёс аҳамиятга эга. Авваллари ҳам күп бор айтган бир фикримни яна такрорламоқчиман: **халқ очникка, йўқчиликка, ҳамма нарсага чидаши мумкин, аммо адолатсизликка чидай олмайди**.

Одил ҳукмдор, адолатли раҳбар ғояси Форобийдан тортиб Алишер Навоийгача ва яна бошқа күп-күп мутафак-кирларимизнинг улуғ маънавий идеали бўлиб келган. Шарқда қадимдан жуда машҳур бўлган “Сиёсатнома” деган асарда подшоҳ, ҳоким, амир ва беклар, қозиу куззотнинг, замонавий тил билан айтганда, раҳбарнинг бош вазифаси “қую қўзиларни бўрилардан мухофаза қилиб,

ИСЛОМ КАРИМОВ

ҳаром қўлларни кесиб, ер юзини ёмонлик қилувчилардан тозалаш, жаҳонниadolat ва осойишталик билан обод қилишдан иборат”, деб кўрсатилган.

Ҳар сафар шу каби ҳикматли фикрларни ўқиганимда чуқур ўйга толаман. Қани эди, шу сўзлар ҳар бир раҳбарнинг, амал курсисида ўтирган катта-кичик мансабдорларнинг иймон-эътиқодига айланса, деб орзу қиласман.

САВОЛ: Фикрингизни бўлганим учун узр. Сиз доимо эзгу орзу-ниятлар билан яшаш, ҳаракат қилиш деган тушунчаларни иймон, эътиқод, охират каби тушунчалар билан ёнма-ён кўйиб мушоҳада юритасиз. Бунда қандай маъно бор?

ЖАВОБ: Гапингизни тушундим. Лекин мен саволингизга жавобни саволдан бошласам. Ота-боболаримиздан қолган мана шундай доно ўйтлар, Куръони Карим, Ҳадислар нима учун хизмат қилиши керак? Ахир улар бизга, эй банда, сен — одамсан, сени Аллоҳ таоло инсон қилиб яратган, шунга муносиб бўл, юриш-туришинг, хатти-ҳаракатинг, ҳаётинг инсонлик шаънига, инсонлик номига яраша бўлсин, деган фикрни англатиш учун керак эмасми?

Менинг комил ишончим шундан иборатки, дунёда **адолат қонуни** мавжуд эканини ҳеч ким инкор этолмайди. Эртами-кечми ҳар бир инсон ана шу қонун олдида жавоб бериши мұқаррар. Буни асло унутмаслик керак. Қолаверса, одам ўз қылган гуноҳлари, қилмишлари учун замон қонунлари берадиган жазодан қочиши мумкин, аммо охиратда қаерга қочасан?

Агар одам охиратдан қўрқса, одам бўлиб яшашга интилади, одамийлиги ортади. Акс ҳолда, унинг ҳайвондан деярли фарқи қолмайди.

Биз янги озод жамият, ҳукуқий давлат қуришни ўз олдимизга мақсад қилиб қўйган эканмиз, **адолат тамоилини** устувор принцип сифатида эътироф этамиз. Ва ҳеч қандай куч бизни бу йўлдан ортга қайтаролмайди. Самарқанд ва Навоий вилояти сессияларида айтилган фикрлар бунинг яна бир бор тасдидидир.

САВОЛ: Сизнинг шу йиғилишлардаги маъruzalарингиз, ҳозирги гапларингизни эшитганда табиий бир савол

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

туғилади. Йұлымиз тайин, тараққиёт дастуримиз аниқ бўлса, нима учун ҳәётимизда инсон табиатига тўғри келмайдиган ана шундай номаъқул, эски асоратлар ҳанузгача учраб турибди?

ЖАВОБ: Биз бугун афсус-надомат билан фикр юритиб, бартараф этиш чораларини излаётган нохуш ҳолатни вужудга келтирувчи асосий сабаб шундан иборатки, кўп ҳолларда давлат ходими, давлат хизматчиси, яъни давлат ваколатидан фойдаланадиган амалдор шу ваколатни суистеъмол қилишга интилади. Нима учун? Чунки мансабдорнинг ўз хизмат вазифасини суистеъмол қилиши учун кутқу соладиган омиллар кўп. Чунки унинг қўлида ваколат бор, куч бор. Ана шундай ҳолда нопок ходим давлатни ниқоб қилиб, моддий бойликларни тақсимлаш, ишлаб чиқариш соҳасига қўшилиш, кадрлар масаласини ҳал этиш каби нозик масалаларга аралаша бошлайди. Бундай муҳим масалаларда давлатнинг таъсири ва амалдорларнинг роли қанчалик кўп бўлса, у шунчалик аянчли оқибатларга олиб келиши мумкин.

Бу фикрни кўплаб давлатлар тажрибасида ҳам, тарихий фактлар мисолида ҳам исботлаб бериш мумкин. Ҳар бир давлат тарихида янги ижтимоий сифат ҳолатига ўтиш, афсуски, коррупция ва жиноятчилик каби жирканч ҳодиса билан бирга юз берган.

Бугун биз бошимиздан мураккаб бир давр — яъни ўтиш даврини кечираётганда, эски маъмурий-бўйруқбозлик, мансабдорларнинг чексиз хукмронлиги замонидан янги озод жамият, эркин иқтисод, демократик тузум сари қадам кўяётган бир пайтда бундай қусурларнинг юзага қалқиб чиқиши ҳам табиий бир ҳол. Янада соддароқ айттанда, эски тизим қонунлари ўз кучини йўқотиб, янги тизим, янгича ҳаёт кечириш, ишлаб чиқаришни, ижтимоий турмуш соҳаларини бошқаришнинг янги қонунлари ҳали тўла кучга кирмагани, энг муҳими, одамларимизнинг тафаккурида ўзгаришлар жуда секинлик билан рўй бераётгани, уларнинг янги тизим қоидаларини қийинчилик билан идрок эттаётгани ва қабул қилаётгани ҳам шу каби салбий ҳолатларни қучайтироқда.

Бу вазиятдан чиқиш, вужудга келган аҳволни барта-раф қилиш, ҳар қайси жамоа ва минтақада соғлом ижти-моий мұхит ташкил этиш борасида турли хил фикрлар билдириш мүмкін. Баъзилар, ҳуқуқ-тартибот ташкилот-лари, маъмурий идораларнинг кучини ошириш керак, дейиши мүмкін. Яъни, текширувчилар сонини кўпайти-риш, керак бўлса, ҳар бир мансабдорнинг ёнига биттадан назоратчи кўйиш зарур, дегувчилар ҳам йўқ эмас.

Аммо воқелик, кундалик ҳаёт шуни кўрсатмоқдаки, текширувчилар устидан текширувчилар қўйган билан по-рахўрлик иллати камаймайди, аксинча, баттар авж олади. Қолаверса, биз бундай даврларни бошдан кечирганимиз. Бир эсланг, шўро замонида қанчадан-қанча текширувчи идоралар бор эди: давлат контроли, халқ контроли, улар-нинг устидан текцирадиган партия контроли. Жойларда, шаҳар-туманларда уларнинг ажриқдек тармоқлаб кетган яна кўпдан-кўп бўлимлари мавжуд эди. Бундан ташқари, райком бюролари, милиция, прокуратура, КГБ, ОБХСС...

Мана шундай тоталитар назорат мұхитида ҳам зўра-вонлар ўз билганидан қолмаган, порахўрлар ўз қилмиши-ни давом эттираверган. Бундай иллатлар, айниқса, ком-мунист мансабдорлар орасида ўтакетган даражада авж олган эди.

Биз бугун турли хил назоратчилар, текширувчилар, терговчилар ва шунга ўхшаганларнинг сонини қанча кўпайтирасак, ишончим комилки, порахўрлик баттар ав-жига чиқади.

САВОЛ: Бундай ҳолатларнинг олдини оладиган, улар-нинг давлат ва жамият манфаатларига етказадиган зарар-ли таъсирини бартарап этадиган восита борми? Бу маса-лада бизнинг йўлимиз қандай бўлиши керак?

ЖАВОБ: Менинг назаримда, бу муаммонинг ечими қўйидагилардан иборат.

Энг аввало, бизнинг онгу тафаккуримизга, маънавия-тимизга кишсан бўлиб турган эски асоратлардан холи бўлган, замоннинг илғор талабларига жавоб берадиган ғайрат-шижоатли, мард, инсоф-диёнатли ёшларимизнинг

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ҳал құлувчы вазифаларга келиши учун йүлни кенг очиб бериш керак.

Иккинчидан, ижтимоий ҳәётда демократия талаблари ва тамойилларини тұла қарор топтириш, давлат ва давлат идоралари ишини демократик принциплар асосида ташкил этиш. Бунда бутун дунё тажрибасида үзини оқлаган усул — ҳокимиятни қонун чиқарувчи, ижроия ва суд ҳокимиятидан иборат мустақил уч тизимга тақсимлаш ишини амалда рүёбга чиқариш зарур. Жойларда ҳам ҳар қайси бүғинда шу тақсимот официмай жорий этилмоги шарт. Бу уч тизим бир-бирининг ишига аралашмасдан, бир-бирини назорат қылған ҳолда фаолият олиб боришига эришиш лозим.

Маълумки, ҳар қандай жамиятда ҳам демократия қай даражада эканлигини белгиловчи камидა учта мезон бор. Булар — халқнинг қарорлар қабул қылыш жараёнларидан қанчалик хабардорлығи, ҳукумат қарорлари халқ томонидан қанчалик назорат қилиниши, оддий фуқароларнинг давлаткиң бошқаришда қанчалик иштирок этишидір.

Мана шу принциплар ҳәётимиздан мустаҳкам ўрин олған тақдирдагина ҳар хил сүйистеъмолликларға қарши самарали ва изчил кураш олиб бориши мүмкін.

Бугун биз тұқнаш келған вазиятни тубдан ўзгартыришнинг яна бир мұхим шарти — бу мулк масаласини ҳал қилишдір. Яньни мулк ўз әгасини топиши даркор. Ҳәётимизда ва ишлаб чиқаришда хусусий мулк бошқа мулк шакллари — давлат мулки, жамоа мулки, акционерлик мулки ва ҳоказолар асосида асосий устувор ўринни әгаллаши керак. Қачонки, шу мақсадни тұла амалға ошира олсақ, давлат мулки ҳисобидан ўғирлик, талон-торож қилиш, үндән нөпок йүлда фойдаланыб мәхнатсиз даромад ортириш каби бемаъни ишларға чек қўйиш мүмкін бўлади. Аминманки, ҳеч ким ҳеч қачон ўз мулкини ўғирламайди ёки ўз мулкига хиёнат қылмайди. Бу — ақлга сигмайдиган ҳодисадир.

Хусусий мулкдор устидан назоратчининг ҳам кераги йўқ. Чунки бош назоратчи — унинг ўзи. Қонун асосида

ИСЛОМ КАРИМОВ

ишиласа бас, ўз вақтида солиғини тұлаб борса, бұлды. Қанча даромад топса, топаверсін.

Муаммонинг тұрткынчи ечими шундан иборатки, биз жамиятимизда ҳақиқий маңнодаги күп партиявилик мұхитини тезроқ шакилантиришимиз зарур. Чunksи партиялар, турли хил нодавлат ташкилоттар дегани — бу жамоатчилик дегани. Демак, кенг жамоатчиликнинг ижтимой ҳаётдаги таъсирини, ўрни ва ваколатини, ҳукуқини күчайтириш, унинг чинакам мустақиллигини таъминлаш лозим.

“Тафаккур” журналида эълон қилинган суҳбатда билдирилған “Кучли давлатдан — кучли жамият сари” деган фикримнинг моҳияти ҳам аслида шу.

Биз адолатлы, демократик жамият курмоқчи эканмиз, бир ҳақиқатни асло ёддан чиқармайлик: тепадан туриб, махсус фармон ёки декрет билан жамиятда адолат ва демократияни ўрнатыб бўлмайди. Бу барчанинг бирдек иштироки, биринчи наебатда пешқадам зиёлларимиз, турли сиёсий партиялар, жамоат ташкилотлари намояндайларининг, масъул хизматчиларимизнинг гайрати, жасорати, ақлзаковати билан рӯёбга чиқадиган мураккаб ишдир.

Бу борадаги энг муҳим ва оғир масалалардан бири шуки, демократик тамойилларни жорий этишда асрлар синовидан ўтган, бугунги ҳаётимиз талабларига хизмат қиласидан, танлаб-саралаб олинган миллий қадриятлар ва умумбашарий тажрибаларни табиий равишда уйғунлаштира олишимиз лозим.

Масаланинг яна бир ечими фикр эркинлиги, сўз эркинлиги билан боғлиқ. Жамият аъзолари ўз фикрини эркин ифода эта билиши, сўз эркинлигини ҳимоя қилиш, шу ҳукуқларнинг амалда таъминланиши учун кафолат яратиш — бизнинг бугунги энг муҳим вазифамиз бўлиши лозим. Одамларнинг эркин фикрини ифода этувчи оммавий ахборот воситалари жамиятда ўзининг мустаҳкам ўрни ва мавқеини эгаллаши даркор.

Яна такрор айтаман: агар жамият назоратини ташкил этолмасак, яни жойларда давлат идоралари устидан жамоатчиликнинг назоратини ўрнатишга эришолмасак, бун-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

дай нохуш ҳолатларни тағ-томири билан тугатишининг имкони бўлмайди. Бу касаллик, бу балога қарши қурашишнинг бундан бошқа йўли йўқ.

Бунга эришиш учун эса аввало жамоатчилик вакилларининг сиёсий, ижтимоий савиясини ўстириш керак. Ҳар бир фуқаро, ҳар бир инсон ўз ҳақ-хукуқини яхши билиши ва уни ҳимоя қила олиши зарур. **Одамларни хуқуқий маданият, хуқуқий оиг, хуқуқий билимлар билан қуроллантириш** асосий вазифалардан бири бўлиши шарт. Токи жамиятнинг ҳар қайси аъзоси ўз хуқуқи, ўз бурчи ва масъулиятини пухта билмас экан, уни ҳаётий эҳтиёж сифатида англамас экан, бизнинг ислоҳот, янгиланиш ҳақидаги барча сўзларимиз, саъй-ҳаракатларимиз бесамар кетаверади.

Бугун одамларнинг дунёқараши, онгу тафаккурини ўзгартириш мана шу масала билан чамбарчас боғлиқ бўлиб қолди.

Самарқанд ва Навоийда бўлиб ўтган сессияларда кўтарилган масалалар муҳокамаси мен учун нақадар оғир кечганини, юрагимга нақадар қаттиқ ботганини яшириб ўтирамайман.

Шу йиғилишларда ҳозир бўлган депутатлар ва иштирокчилар олдида сўзлаганда мен миллионлаб одамларимиз, бутун заҳматкаш ҳалқимизни кўз олдимга келтириб, хаёлимда уларни тасаввур этиб гапирганимни яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман. Чунки, доно, меҳнаткаш, сабртоқатли ҳалқимиз оқ билан қорани ажратса олиш фазилатига эга, энг муҳими, унга тўғри йўл кўрсатилса, адолат тарозиси одил ва маҳкам тутилса, ҳар қандай синовдан ёруғ юз билан ўта олиши мүкәррар.

Оддий бир фермер, шифокор, ўқитувчи ё бўлмаса, Нуротанинг чекка бир қишлоғи вакиласининг мамлакат Президентига ишонч, ҳурмат билдириш билан бир қаторда минбарга чиқиб ўз фикрини эркин, дадил ифода этиши мени қувонтириди. Ана шундай дамларда умрим, борлигим мазмуни бўлган — озод, демократик, фаровон жамият қуриш йўлидаги ҳаракатларим мева берадиганидан, тобора оммалашаётганидан, юртимизнинг энг олис жойлари-

да ҳам ўз тарафдорларини топаётганидан кўнглим таскин топди. Шундай одамлар, шундай ҳалқимиз бор экан, улар билан ҳар қандай қийинчиликларни, ҳар қандай тўсиқларни енгиб ўтиш мумкинлигини ҳис этиб, кучимга куч кўшилди.

Очиқ айтиш керакки, рўй берган бу жирканч ишларнинг сабабларидан бири — маънавият, таълим-тарбия соҳасида олиб бораётган ишларимизнинг ҳали талаб даражасида эмаслиги билан боғлиқ. Қатъий ишонч билан айтиш лозимки, маънавий бойлик — моддий бойлиқдан минг бор устун. Шу боис биз таълим-тарбия масаласига давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида ёндашмоқдамиз. Кадрлар тайёрлаш ҳақида қабул қилинган Миллий дастур ҳам моҳият эътибори билан шу мақсадни амалга оширишга қаратилган.

Бизнинг энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу ўсиб келаётган ёш авлодимиздир. Такроран айтаманки, мен ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдирни ва келажагини ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, мустаҳкам иродаси ва дунёқарашида кўраман.

Кўриниб турибдики, бизнинг мақсад-вазифаларимиз, асло кечиктириб бўлмайдиган ишларимиз ниҳоятда кўп. Уларни амалга ошириш учун бутун ҳалқимиз, жамоатчиликнинг куч ва саъй-ҳаракатларини бирлаштириш зарур.

Биринчи галда соғлом фикрловчи, шу азиз Ватан қисматини ўз шахсий қисмати деб биладиган, мамлакатнинг эртаси учун бор масъулиятни зиммасига олишга қодир, жафокаш ҳалқимиз учун, демократия ва адолат учун ўзини баҳшида этадиган, фидойи, изланувчи ёш авлоднинг бошини қовуштириш, унинг мақсад ва интилишларига қанот бериш зарур.

Агар биз замон билан ҳамнафас яшамоқчи бўлсак, дунёдаги бошқа ҳалқлар, бошқа миллатлардан кам бўлмаслини, аксинча, улар билан тенг, эркин, ҳамкор бўлиб умр кечиришини истасак, фарзандларимизнинг баҳту камолини кўрмоқчи бўлсак, ҳаётимизда адолат, фаровонлик, маънавий событлик қарор топишини хоҳласак, йўлнимизда дуч

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

келиб, улуғ ва эзгу ишларимизга халал берәётган турли иллатлардан халос бўлишимиз, уларга қарши қатъият, сабот-матонат, жасорат билан биргаликда кураш олиб боришимиз шарт.

Биз орзу қилаётган фаровон, озод ва обод ҳаётта эришишнинг асосий шарти шуки, унинг қонун-қоидаларига, талабларига бўйсуниб, риоя қилиб яшаш керак. Акс ҳолда умуминсоний тараққиётнинг катта йўлидан четга чиқиб, яна ўша оғир муаммолар гирдобида қолиб кетиш хавфи бор.

Нақадар аччиқ бўлмасин, бу — ҳаёт. Бу — ҳақиқат.

Бугун замон барчамиздан мана шу саволларга жавоб кутмоқда. Буни ҳаммамиз теран англашимиз ва унга муносиб жавоб беришимиз керак.

ҚОНУН ВА АДОЛАТ УСТУВОРЛИГИНИНГ ҲАЁТБАХШ МАНБАИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар, қадрли дўстлар!

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, барчангизни, сиз орқали бутун халқимизни катта байрам – Конституция куни билан самимий табриклашга ижозат бергайсиз.

Конституциямиз, яъни ҳаётимизнинг Асосий Қонуни ҳақида, унинг ўрни ва аҳамияти, маъно-моҳияти ҳақида кўп гапириш мумкин. Ҳусусан:

— унинг давлатимиз, жамиятимиз ва ҳар қандай инсон саъй-ҳаракатларини, уларнинг ўзаро ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаб ва чегаралаб берувчи Қомус сифатидаги жиҳатлари ҳақида;

— Конституциямиз ва унинг асосида қабул қилинган қонун ва фармонларнинг ҳукмронлигини, Конституциямиз олдида барчамизнинг тенглигимиз ва масъулиятимизни таъминлаш масалалари, бир сўз билан айтганда, Конституциямизнинг ўзига хос ва ўзига мос бошқа хусусиятлари ва аҳамиятлари ҳақида алоҳида таъриф ва тарбибот қилиш зарур, албатта. Лекин, Конституция кунини нишонлашда ва умуман Конституциямиз ҳақида гапирганда, унинг ўзида мужассамлаштирган хосиятлари ва хусусиятлари тўғрисида эмас, балки Конституция талабларининг амалдаги ҳаётимизда бажарилиши ҳақида кўпроқ гаширсак ўришли бўлади, деб ўйлайман.

Масалани кенгроқ кўяйлик.

Келажаги буюк давлат қуриш, адолатли фуқаролик жамияти барпо этиш, ҳаётимизни тараққий топган давлат ва халқларнинг ҳаёти даражасига кўтариш каби эзгу ниятларимиз аниқ ва равшан бўлса, кўпчилик халқимиз ва жамоатчилигимиз шу мақсадларга Эришиш учун астойдил бел боғлаган бўлса, табиий бир савол туғилади:

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Нима утун, нега шу мақсад — келажагимизга етиб бориши йұлни күрсатып берадиган, күпгина махсус ва атрофика синовлардан үттан Конституциямиз ва уннинг асосида қабул қилинаёттан қонунларимизни ҳәётта татбиқ этиш ўта қийинчилік билан бормоқда? Бунга нима сабаб?

Үйлайманки, бундай изтиробли саволлар мамлакатимизда яшаёттан ҳар қайси виждонли одамни қийнаб турғандир.

Бундай ҳолатнинг сабаблари ҳақида гапирғанда, керак бўлса, ҳисобот берганда, мен қуйидаги масалаларга эътиборингизни жалб қилишни истардим.

Аввало шуну таъкидлаш керакки, бундай вазият, фикримча, бизнинг яқин ўтмишимиз билан, шу даврда шаклланган табиатимиз билан боғлиқ.

Кечаги ҳәётимизда қонунга муносабат қандай эди? Қонунни ўрганиш, қонун устунылыги, қонунга ҳамманинг бирдек итоат қилиши ва хукуқий тарбия ҳақида умуман гап бормиди ўзи?

Оддий фуқаролар Конституция ва қонунларга итоат қиласа-ю, коммунистлар ўз уставига амал қиласа, бундай тузумда қонун устуворлиги ва адолат хукмронлиги бўлиши мумкинмиди?

Сир эмаски, аксарият күпчилигимиз мана шу ижтимоий вазиятда, яъни қонун ва қонун талабларини камситиш мұхитида тарбия топғанмиз, сұягимиз ана шу шароитда қоттан. Шунинг учун ҳам аксарият кишиларимизнинг қонуннинг ягона устувор куч эканини тан олиши ҳам, қонун олдида барчанинг тенг ва баробар эканига кўникиши ҳам ниҳоятда қийин кечмоқда. Биз эски тузум асорати деганда айни шу ҳолатни назарда тутамиз.

Бу муаммонинг яна бир қирраси борки, у ҳақда гапирмасдан бўлмайди.

Минг афсуски, Конституциямизда ўз ечими ва қарорини толған энг мухим талаб — инсон хуқуқининг давлат хуқуқидан устуворлиги тамойили амалдаги қонучилигимизда, давлат ва хукуқий-маъмурӣ идоралар фаолиятида ўз тасдиғи ва изжросини тўлиқ тополмаянти.

Лўнда қилиб айтганда, амалиётда биз кўпроқ эски кайфиятда, яъни кўпроқ давлат манфаатини кўзлаб, давлат

манфаатини кўриқлаб иш тутмоқдамиз. Инсон манфаатлари ҳуқуқий тажрибамида энг юксак ва энг устун қадрият бўлишини барчамизнинг оғимизга сингдириш жуда-жуда оғир кечмокда.

Ахир, давлат деган тушунча нима учун керак? Аввалинбор, инсон манфаатлари ва ҳуқуқлари, унинг тинчтотув ҳаёти ва келажагини ташкил этиш ва ҳимоялаш каби улуғвор мақсадларга хизмат қилиш учун эмасми?

Агарким, ижтимоий ва сиёсий, керак бўлса, иқтисодий ҳаётимиз олдимизга кўндаланг кўяётган мана шу масалани замон талабларига, демократик тамойилларга қараб тўғри ҳал қиласак, кундалик фаолиятимизга татбиқ этмасак — барча баландпарвоз гапларнинг ва шиорларнинг маъноси ўзи йўқолади.

Бундай ҳақиқатни барчамиз яхши англаб олишимиз даркор. Бошқа иложимиз ва йўлимиз йўқ, азиз дўстлар!

Таассуфлар бўлсинким, баъзан қонун чиқарувчиларнинг ўзи, уни ҳимоя қилувчиларнинг ўзи қонунларни назар-писанд қиласдан, уларни оёғости қиласа, бу, албатта, халқнинг, оддий фуқароларнинг ҳақли эътиrozлари ва қаҳр-ғазабларига сабаб бўлади. Яқинда бўлиб ўтган Самарқанд ва Навоий вилоятлари халқ депутатлари кенгашларининг навбатдан ташқари сессияларида муҳокама қилинган масалаларни яна бир бор эсласак, кўп нарса аён бўлади.

Ҳаётимизда қонун талаблари бузилиши ҳолатини вужудга келтирувчи бош сабаб — шуни яна бир бор айтишга тўғри келади — ижтимоий ташкилотлар, нодавлат ташкилотлар — маҳалла, аёллар, ёшлар ва бошқа жамоат бирлашмаларининг ҳаётимиздаги таъсири ва ўрни етарли даражада шаклланмагани билан изоҳлаш мумкин.

Кўп йилик ҳаёт тажрибаси шуни кўрсатадики, қонун устидан қонунчи, маъмурий идоралар устидан назоратчи, назоратчи устидан яна назоратчи ўтказиб кўйиш ҳеч қаҷон самарали натижада бермайди.

Кўпол бўлса-да айтмоқчиман: бундай тажриба фақатгина зўравонлар, порахўрлар ва таъмагирлар сонини кўплайтиради, холос. Бу — ҳаётнинг аччиқ ҳақиқати.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Мен күп бор айтғанман, ҳозир яна бир карра тақрорламоқчиман: давлат идоралари, қонуи чиқарувчи ва ижерия ҳокимиюти устидан жамоатчилик назоратини ўриатмасдан туриб, мавжуд салбий иллатларни йўқ қилиб бўлмайди.

Бундай назоратни ташкил қилишда, жамоатчилик ва ижтимоий ташкилотлар билан бирга, аввалинбор фуқаролар ва жамоатчиликнинг эркин фикрини ифода этувчи оммавий ахборот воситалари иш олиб бориши, ҳақиқат ва адолат учун курашга қаттиқ бел боғлаши лозим.

Яна бир муҳим ва ҳал қилувчи муаммо ҳақида күп гапирамиз, лекин бу масалада амалий силжишлар жуда суствкашлик билан бормоқда.

Одамларимизда ҳуқуқий онг, ҳуқуқий маданиятнинг етарли даражада эмаслиги жамиятда адолат мезонларининг бузилишига олиб келмоқда. Очиғини айтганда, ҳар биримиз ҳам Конституция ва қонунларимиз берган ҳақ-ҳуқуқларимизни яхши билмаймиз ва уни ҳимоя қила олмаймиз.

Мана шундай ҳолатда, аввало, тарақкий топған давлатлар тажрибасига назар ташласак — уларда одамлар адвокат ва адвокатура идорасига кўпроқ мурожаат қиласди.

Яқинда, Олий Мажлиснинг бўлгуси сессиясида, Президент девони ташаббуси билан киритилган адвокатларнинг жамиятимиздаги ўрни ва мавқеини мустаҳкамлаш ҳақидаги қонун лойиҳаси иккинчи ўқишида кўриб чиқилади. Ўйлайманки, бу ҳам одамларнинг ҳуқуқий савиясини оширишда муҳим қадам бўлиши даркор. Токи, одамлар фақаттинга судга иши тушганда эмас, балки кундалик ҳаётидан ҳам адвокатлар хизматидан, уларнинг маслаҳат ва тавсияларидан фойдалана оладиган бўлсинлар.

Бир сўз билан айтганда, Конституциямиз биз учун назарий-ҳуқуқий ҳужжат — бурҷ ва мажбуриятларимиз мажмусигина эмас. Балки у ҳаётимизни фаровон этиш, уни чинакам қонуний асосда куриш, ўз ҳақ-ҳуқуқларимизни таъминлаш, жамиятда қонун ва адолат устуворлигини ўрнатишнинг ҳаётбахш манбандир.

Бу олижаноб мақсадларга эришиш учун барчамиз, аввало, Конституциямиз ва қонунларимизнинг туб моҳия-

тини англаб етишимиз ва уларни ҳаётга татбиқ этиш йўли-да биргаликда қатъият билан курашмоғимиз лозим.

Яна ва яна тақроран айтмоқчиман: адолат ва қонун устуворлиги учун, унинг талабларини ҳаётимизга жорий этиш учун биргалашиб курашмоғимиз, фидойи бўлмоғимиз керак. Қонун, яна бир бор қонун — каттаю кичик, жинсидан, миллати, эътиқоди ва мансабидан қатъи назар, — барчамиз учун устувор бўлмоғи даркор!

Муҳтарам дўстлар!

Инсон ва жамият, шахс ва оиланинг ўзаро муносабатлари, уларни табиий равишда уйғулаштириш Асосий Комусимиз пойдеворини ташқил этади.

Шу боис ҳам бу масалалар давлатимиз сиёсатининг доимий диққат-эътиборида бўлиб келмоқда. Мамлакатимизда 1997 йилнинг Инсон манфаатлари йили, ўтиб бораётган 1998 йилнинг эса Оила йили деб эълон этилгани ва шу мақсадда маҳсус ҳукумат дастурлари қабул қилингани катта маънога эга.

Ҳадемай бизга кўпдан-кўп шодлик ва қувончлар, шу билан бирга турли хил ташвиш ва муаммолар олиб келган 1998 йил поёнига етади. Яъни, Оила йили ҳам якунланди. Хўш, ўтган давр мобайнида ҳукумат дастурини бажариш юзасидан нима ишлар қилинди?

Шуни мамнуният билан қайд этиш керакки, бу борада талайгина салмоқли ишлар бажарилди.

Биз оила ҳақида гапирав эканмиз, авваламбор, оила ҳаётнинг абадийлигини, авлодларнинг давомийлигини таъминлайдиган, муқаддас урф-одатларимизни сақладайдиган, шу билан бирга, келажак насллар қандай инсон бўлиб етишишига таъсир кўрсатадиган тарбия ўчиги эканини тан олишимиз зарур.

Оила масаласига жамиятимизда бу қадар катта аҳамият берилаетганининг ўзига хос сабаблари бор, албатта. Биз оилани хўжакўрсинга кўтар-кўтар қилиш, уни қандайдир этнографик ёдгорлик сифатида кўз-кўз қилиш ниятидан мутлақо йироқмиз.

Биз ўз маънавий ҳаётимиз ва келажагимизни кураётганда бекиёс миллий қадриятимиз бўлмиш оилани асосий таянч деб биламиз. Чунки ўзлигимизга қайтиш, мил-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лий урф-одатларимизни эъзозлаш, катталарга ҳурмат ва кичикларга ғамхүрлик, одамийлик, ҳалоллик, олижаноблик, меҳр-оқибат сингари асл инсоний фазилатлар айнан оила мұхитида шаклланади.

Ишонаманки, бундан бүён ҳам ота-боболаримиздан қолган, миллатимизнинг қон-қонига сингиб кетган, бу-гунги күн талабларига ҳам жавоб берадиган эзгу анъана-ларга содиқ бўлсак, Аллоҳ таолонинг ўзи бизга инъом эт-ган миллий ўзлигимизни қайтадан тикласак, бу билан доимо фуурланиб, айни вақтда шу эътиқодимизга мастьул бўлиб яшасак, иншооллоҳ, ҳеч қачон кам бўлмаймиз.

Қани энди, шу оддий ҳақиқатни инсоф ва диёнатни унутган, ҳалқимизнинг асл табиатига зид бўлган турли нопок ишларга кўл ураётган кимсалар ҳам тушунса!..

Бунинг учун эса ҳар бир инсон қалбида нафс балоси-дан, шайтон васвасасидан йироқ бўлиш, иймон ва ин-соф, виждан ва адолатпарварлик туйғуларини уйғотиш зарур. Агар одамлар онгига шу инсоний туйғулар қарор топмас экан, ана шундай олижаноб фазилатлар жамияти-мизда хукмрон бўлмас экан, давлат томонидан ўтказила-диган ҳар қандай чора-тадбирлар ҳам, суд-прокуратура идораларининг фаолияти ҳам кутилган самарани бер-майди.

Фуқароларимиз тафаккурида ана шу олий туйғуларни тарбиялаш, яъни бошқача айтганда, инсонга инсонлигини англатиш — бизнинг мафкура ва маънавият соҳасидаги ишларимизнинг асосий мазмунига айланиши керак.

Мана шуларнинг барчасини эътиборга олиб, жамияти-мизда оилани мустаҳкамлаш, ҳаётимизда оиланинг ўрни, маъно-моҳияти, таъсирини кучайтириш учун давлатимиз томонидан кўрсатилаётган ёрдамни келгусида ҳам аямай-миз.

Мұхтарам дўстлар!

Биз Янги йил арафасида турибмиз. Бошлаган ижобий ишларимизни Янги йилда ҳам изчил давом эттиришимиз, янги босқичга кўтаришимиз зарур. Бизнинг белгилаб ол-ган буюк мақсадларимиз ва улуғвор режаларимиз, олға қараб кўяётган қадамларимиз бир-бира билан узвий боғлиқ. Бугун тараққиёт ва фаровонлик йўлида амалга оши-

раётган ишларимиз эртанги ёруғ кунимизнинг пойдеворидир.

Биз Янги йилдаги вазифаларимизни белгилар эканмиз, ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам маданий ривожланиш режаларини тузар эканмиз, эришган ўсиш суръатларимиз келгуси йилда бу йилгига нисбатан янада юксак ва самарали бўлишига, халқимизнинг эртанги турмушини янада ёруғ қилишга интиламиз.

Бу режалар йил охирида бўладиган Олий Мажлиснинг навбатдаги сессиясида муҳокама қилиниб, барчамиз учун фаол ҳаракат дастурига айланади.

Очиқ айтишим керак: янги йилда белгиланган мақсадларга эришиш, турмуш даражасини янада кўтариш учун барча имкониятларга эгамиз. Лекин, шу билан бирга, бизни кутаётган баъзи бир хавф ва муаммолар ҳақида ҳам огоҳ бўлишимиз даркор.

Янги йилда бизга энг катта хавф ва зиён етказиши мумкин бўлган муаммо — атроф-кўшни давлатларга етиб келаётган Россиядаги молиявий бухрон таъсири ва улар ўзлари сабабчи бўлган иқтисодий инқизордир. Кўшни давлатларда нарх-наво ўсиб бораётгани ҳақида кўпчилик хабардор деб ўйлайман. Бундай хавфнинг олдини олиш, юртимизни бундай оғатлардан сақлаш — бугунги ва эртанги кунимизнинг энг муҳим ва энг долзарб вазифаси десак ҳеч қандай хато бўлмайди.

Бу масалаларни ечиш учун керакли чораларни бугун кўришимиз, барчамиз сезигир бўлишимиз даркор. Олга силжишишимизга халақит берәётган салбий иллатлар, эски замон асоратларидан жудо бўлиш, бир сўз билан айтганда, ҳаётимизни оқилона ташкил этиш учун Янги йилда ҳам ҳар биримиздан зўр куч-ғайрат, азму шижаот билан меҳнат қилиш талаб этилади.

Шу билан бирга биз келгуси йилда матьнавий ҳаётимизни янгиловчи, халқимизни бирлаштирувчи, керак бўлса, уни илҳомлантириб-руҳлантирувчи асосий мақсад, асосий ғоямизни ҳам аниқ белгилаб олишимиз зарур.

Қадрли дўстлар!

Мен 1999 йилни мамлакатимизда Аёллар йили деб эълон қилишни таклиф этаман.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Үйлайманки, мана шу залда ўтирганлар ҳам, бутун халқимиз ҳам бу фикрни құллаб-қувватлади.

Келгуси йилни Аёллар йили деб эълон қилишимизнинг сабаби нимада?

Аввало, бу Инсон манфаатлари ва Оила йили деб эълон қилиниб, күп-күп савобли ишлар амалга оширилган жараённинг мантиқий давоми бўлади. Чунки Инсон, Оила, Аёл тушунчаларини бир-биридан ажralгай ҳолда тасавур этиб бўлмайди.

Аёлларнинг жамиятимиздаги, ҳар биримизнинг ҳаётимиздаги ўрни ҳақида жуда кўп ва узоқ гапириш мумкин. Мен инсонни инсон қиласиган ҳам, майиб-мажруҳ, баҳтиқаро қиласиган ҳам оиласидир, деган фикрни айтиб ўтган эдим. Шу мулоҳазани давом эттириб айтиш мумкинки, **Худонинг марҳамати билан оиласи оила қиласиган зот — бу Аёллар**.

Оиласи ҳам, жамиятимизни ҳам бирлаштириб, унга файзу баракот киритадиган, хонадонларимизни меҳр-муҳаббат, нафосат, эзгулик нури билан мунаввар қиласиган зотлар ҳам аслида мўътабар оналаримиз, мунис опа-сингилларимиздир.

Чиндан ҳам, аёлларимизнинг оиласида тутган ўрни бекиёс. Оқила, гўзал аёллар ўзларининг ғамхўрлиги, меҳрибонлиги, қалби дарёлиги билан оиласидаги, қолаверса, бутун жамиятдаги мувозанатни, поклик, ҳалоллик, самимият ва адолат мұхитини сақлаб турадилар.

Улуғ донишмандлар Ватанга энг муносиб таъриф излаганда, уни Она сиймосига қиёс этганларида катта маъно бор. Дунёда “муқаддас” деган сўзга энг муносиб зот ҳам — Онадир.

Онани эъзозлаш — бизнинг миллиатимиз, халқимиз учун олий қадрият даражасига кўтарилган фазилат. Чунки аёлларни қанча улуғласак, ҳаётимизнинг чироги, умримизнинг тули деб эъзозласак, демакки, оиласизни, Ватанимизни эъзозлаган бўламиз.

Қаҳрамон шоиримиз Абдуллахон Орипов айтганидек:

Бу ёруғ оламда Ватан биттадир,
Биттадир дунёда Она деган ном.

Мұхтарам дүстлар!

Инсоният тарихи шундан гувоҳлик берадики, минг йиллар давомида ҳар қайси жамияттинг маданий даражаси ва маънавий баркамоллиги аёлларга бўлган муносабат билан белгиланади. Айниқса, аёлларга шарқона эҳтиром ва эъзоз биз учун ибратли меросдир. Бежиз эмаски, Шарқда Аёлни фариштага қиёс қилишади. Чунки фаришталар Аллоҳ таоло яраттан энг пок, энг бегуноҳ зотлардир.

Халқимизнинг буюк тарихида ўзининг жасорат ва матонати, ақл-заковати, нафосат ва назокати билан учмас ном қолдирган Тўмарис, Бибихоним, Гулбадонбеким, Зебуннисо, Нодира, Увайсий, Анбар отин ва бошқа юзлаб аёлларимизни ҳамиша эҳтиром билан тилга оламиз.

Улуғ момоларимизга хос бўлган олижаноб фазилатлар бугун ҳам мұхтарам аёлларимиз сиймосида давом этиб келмоқда.

Аёлларга бўлган чексиз хурмат-эҳтиромимизнинг яна бир сабаби шундаки, аёл — аввало ҳар бир инсоннинг бешигини тебратадиган, оқ сути билан унинг юрагига одамийлик фазилатларини сингдирадиган, уни ҳаёт бўронларидан асраб-авайлайдиган фидойи инсондир.

Биз бугун ёш авлод тарбиясига ҳар қачонгидан ҳам кўра катта аҳамият бермоқдамиз. Бизнинг энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу, ўсиб келаётган ёш авлодимиздир.

Аввал айтганимдек, мен ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдиди ва келажагини ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, мустаҳкам иродаси ва дунёқарашида кўраман.

Шундай экан, ўсиб келаётган янги авлодни ким она алласи билан эзгуликка ўргатади, ким уни парвариш қилади, ким уни Ватанга, халқка садоқат руҳида тарбиялайди, ким етук иносон қилиб вояга етказади?

Албатта, халқ тақдиди, миллат истиқболи учун ҳал қилувчи аҳамиятта эга бўлган бу улуғ ва масъулиятли иш фақат она-ларнинг қўлидан келади.

1999 йилни яхши инят билан Аёллар йили деб эълон қиласар эканмиз, аввало оналаримиз, опа-сингилларимиз,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

умр йўлдошларимиз, қизларимизнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини янада ошириш, иззат-икромини жойига қўйиш, уларнинг оғирини енгил қилиш — давлатимизнинг, ҳукуматимизнинг, жойлардаги ҳокимликларнинг, кенг жамоатчиликнинг асосий вазифаси бўлмоғи лозим. Албатта, шу масала бўйича кенг қўламда дастур қабул қилишимиз керак.

Азиз юртдошларим!

Ишончим комилки, Янги йилемизни мунис ва дилбар аёлларимиз тимсолида Нафосат йили, Гўзаллик йили, Меҳр-муҳаббат йили деб аталиши маънавиятимизга янги-ча мазмун ва тус беради, маънавий ҳайтимида янги муҳим босқич бўлиб қолади.

Барчангизга, сиз орқали бутун меҳнаткаш ва заҳматкаш, бағрикенг халқимизга тинчлик-омонлик, баҳт-саодат тилайман.

*Конституция кунига
багишланган тантанали
маросимда сўзланган нутқ,
1998 йил 5 декабрь*

ХАЛҚ ИШОНЧИ – ОЛИЙ МАСЬУЛИЯТ

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг самарадорлигига эришиш, юртдошларимизга муносиб турмуш шароити яратиб бериш, қўлга киритилган ютуқларни мустаҳкамлаш, мавжуд камчилик ва нуқсонларни бартараф эта бориш ижтимоий-иктисодий юксалишининг муҳим шартлариdir. Президент Ислом Каримовнинг 1998 йил 16 декабрда бўлиб ўтган наебатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида ана шу ҳаётий масалаларга жиҳдий эътибор қаратилди.

Тошкент вилояти ўзининг улкан салоҳияти, имкониятлари, табиий бойликлари ва меҳнаткаш халқи билан мамлакатимизда алоҳида ўрин эгаллайди, деди давлатимиз рахбари.

Бугунги кунда юртимизнинг равнақини, порлоқ келажагини таъминлашда, халқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантиришда вилоят аҳолиси ўзининг салмоқли ҳиссасини кўшиб келмоқда. Шу билан бирга, вилоятда турли миллат вакилларининг тинч-тотув, аҳиллик, ҳамхижатлик, ўзаро меҳр-оқибат ва ўзаро хурматда яшаб меҳнат қилаётгани ҳам, агар таъбир жоиз бўлса, бизнинг энг катта ютуқларимиздан биридир. Собиқ ҳоким Эркин Рўзиевни Самарқанд вилояти ҳокими лавозимига тавсия қилишда биз вилоятнинг ана шу хусусиятларини ҳам ҳисобга олдик.

Бугунги вилоят Кенгаши мажлисидан кўзда тутилган мақсад битта — янги ҳокимни сайлаш ва тасдиқлашдан иборат. Энг муҳими, янги раҳбарни танлашда хатога йўл кўймасдан, шу лавозимга муносиб одамни сайлаб олишимиз керак. Бу масала нақадар мураккаб ва муҳим экан.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

нини барчамиз ҳәетий тажрибадан биламиз, керак бўлса, аччик ҳақиқатлардан тегишли хулоса чиқаришимиз мумкин.

Айни замонда, шу ерда ўтирган халқ депутатлари, фаоллар, вилоят ташкилотлари ва йирик корхоналари раҳбарлари билан биргаликда ўтган йил натижаларини холисона, танқидий кўз билан таҳдил қилиб, келажакдаги устувор режаларни, муҳим йўналишларни белгилаб олишимиз керак.

Вилоятда ўтган давр ичида анчагина ютуқлар қўлга киритилди. Лекин бугун биз кўпроқ мавжуд муаммолар, нуқсонлар ҳақида гаплашиб олсан мақсадга мувофиқ бўлур эди, деб ўйлайман.

Очиқ айтишимиз керак: деярли ҳамма соҳаларда ҳам бир қатор камчиликлар, йўл қўйилаётган хатолар ва ечилимаган муаммолар мавжуд. Уларни бартараф этиш нафақат бугун тайинланадиган янги ҳоким, балки сиз, муҳтарам халқ депутатларининг, барча бўгиндаги катта-кичик раҳбарларнинг, фаолларнинг дикқат марказида бўлиши лозим.

Кези келганда шуни айтиш керакки, депутатларнинг вазифаси фақаттина сессияларда қатнашиш, ҳокимни сайлашдантина иборат эмас. Улар вилоят ҳаётига фаол аралашмоғи, муаммолар ечимиға ижобий таъсир кўрсатмоғи, зарур бўлса, вилоят раҳбарларининг, жумладан, ҳокимнинг ҳам фаолиятини назорат қилиш, ҳокимиятнинг ишини холисона баҳолаш, камчилик ва нуқсонлар ҳақида рўйрост гапириш, уларнинг олдини олиш ва бартараф этиш масалаларида ўз ҳиссасини қўшиши лозим, дея таъкидлди Ислом Каримов.

Депутатни халқ сайлайди. Халқнинг, сайловчиларнинг ишончини оқлаш деганда — биз бу сўзларни ҳәётимизда жуда кўп ишлатамиз — депутатларимизнинг авваламбор ҳақиқий юртпарвар бўлишларини, жамоа манбаатларини ҳимоя қилишда ўзларини аямаслигини, ўзларини умид билан сайлаган одамларнинг дарду ҳасратларини ҳар доим ёдда сақлашларини англаймиз.

Яна бир бор таъкидлаб айтаман: депутат ҳам, раҳбар ҳам, қўйингки, ўзини шу юртнинг фарзанди деб биладиган ҳар

ИСЛОМ КАРИМОВ

бир киши фақаттинг ўзининг кундалик иши, кундалик ташвишлари ва юмушлари билан чекланиб қолмасдан, эл-юритимизнинг фаровонлиги учун сидқидилдан хизмат қилиши, курашиши ҳам қарз, ҳам фарзdir.

Шундан сўнг мамлакатимиз Президенти бевосита вилюятда иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишдаги муаммоларга тўхталиб ўтди. Ислоҳотлар нега оқсаноқда, бунинг сабаблари нимада, деган кескин саволни ўргага кўйди.

Юқорида зикр этилганидек, вилюятда бозор иқтисодиётини шакллантириш борасида бирмунча ибратли ишлар амалга оширилганига қарамай, қатор оқсанлар, ишга солинмай ётган ички имкониятлар ҳали жуда кўп.

Бир мұхим вазифани чукур англаб олишимиз зарур. Ҳаммамиз ҳам яхши яшашни, ҳаёт даражамизнинг, даромадларимизнинг ўсишини, иқтисодиётимиз тезроқ тараққий этишини ҳоҳлаймиз. Бу табиий ҳолдир. Иқтисод деғанда том маънода нафақат ҳалқ ҳўжалиги иқтисодини, нафақат биз ўзимиз ишлаётган корхона, ҳўжалик, ширкатни кўз олдимизга келтиришимиз лозим, балки биринчи навбатда ҳар қайси шахс, инсон, ҳар қайси оиласининг фаровонлигини назарда тутишимиз даркор.

Мана шу мақсадларга эришиш, мана шу эзгу ният, орзуларимизни рўёбга чиқариш учун ўз ишмизга, кунлик фаолиятимизга танқидий кўз билан қарашимиз, баҳолашимиз керак.

Замон, бугунги давр нималарни талаб қилмоқда-ю, биз нима қиляпмиз?

Бугунги кунда чегараларимиз очиқ: дунё бизнинг ҳаётимиз билан, биз эса жаҳон тажрибаси билан бемалол танишмогимиз мумкин. Бунинг учун барча имкониятлар мавжуд.

Нафақат Президент, нафақат ҳукумат, нафақат раҳбарлик вазифасида ўтирган шахслар, балки ҳар қайси фуқаро битта саволга жавоб излаши керак: нима учун тараққий топган давлатларда, Францияни оласизми, Голландия, Истроил ва бошқа мамлакатларни оласизми, қишлоқ ҳўжалигига ишловчи бир киши етиштираётган маҳсулот

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

30-50 одамни боқишига етади-ю, бизда эса битта инсоннинг ўзига ҳам етмайди?

Нима учун уларда деҳқончилиқдаги ҳосилдорлик, иш самараси, меңнат унумдорлиги бизга нисбатан 4-8 карра күпроқ?

Бу саволларга жавоб битта, деди йўлбошчимиз. Уларнинг ҳар кунлик ҳәёти фақат изланиш, тадбиркорлик ва ислоҳотчилик билан ўтади. Улар учун бу ҳолат одатга, ҳәёт мазмунига айланиб қолган. Улар фақат шунинг ҳисобидан тараққиётга эришмоқда, фаровон ҳәёт кечирмоқда.

Қани, энди ўзимизнинг ҳәётимизга, тажрибамизга эътибор берайлик, яни зикр этилмиш нуқтаи назардан баҳо берайлик. Минг афсуски, ижобий жавоб бериш қийин.

Албаттa, кейинги йилларда бизда ҳам ислоҳотларни жорий этиш, ҳәётимизни янгилаш, авваламбор дунёқарашимизни, тафаккуrimизни ўзгартириш борасида катта қадамлар кўйилди. Буни инкор этиб бўлмайди. Лекин бугун очик, холисона тан олишимиз керак: ишимида самара йўқ — аксинча, расмиятчилик, хўжакўрсинлик кўп.

Баъзида шундай бир тасаввур уйғонадики, олиб бориляётган ислоҳотлар авваламбор ўзимиз учун эмас, балки тепадаги Президент идораси, ҳукумат олдида шунчаки хисбот бериш учун бўлаётгандай.

Кўплаб соҳа, тармоқ, корхона ва хўжаликларда эса раҳбарлар ва жамоа ғафлат уйқусида ётганга ўхшайди.

Аксарият раҳбарларнинг иқтисодий-хукуқий билимлари саёз. Улар ҳамон эскича, маъмурий-буйруқбозлик услубида иш юритмоқда. Бу ҳол жойларда ислоҳотларни ташкил этиш ва амалга оширишга салбий таъсир кўрсатмоқда, ислоҳотлар илдизига болта урмокда.

Дарҳақиқат, Юртбошимиз илгари ҳам такрор ва такрор таъкидлаганидек, ислоҳотлар ислоҳот учун эмас, аввало инсон манфаатлари учун амалга оширилиши керак. Қилинаётган барча ишлар халқимизнинг турмуш фаронлигини юксалтиришга хизмат қўлмоги лозим. Токи халқимиз мустақиллик неъматларидан ҳар қадамда баҳраманд бўлсин. Зоро, вилоят аҳлининг кундалик ҳәётий эҳтиёжларини қондириш масаласида ҳам қатор муаммо-

ИСЛОМ КАРИМОВ

лар мавжуд. Биринчи галда ана шу муаммоларнинг ечими топиш зарур.

Тошкент вилояти мамлакатимизнинг аҳоли зич яшайдиган худудларидан биридир. Бу эса ўз навбатида ортиқча иш кучи муаммосини келтириб чиқаради.

Биз ҳаммамиз яхши биламиз: бошимиизга тушаётган кўпгина муаммолар, бало-қазолар, авваламбор, энди вояга етаётган ёшлиаримиз, фарзандларимиз тақдирини оладиган бўлсак, ўзи кўпинча ишсизликдан бошланади, деди Президент. Бу муаммоларнинг ечими туман марказларида, қишлоқларда кўплаб кичик ва ихчам саноат корхоналари, майший хизмат тармоқларини барпо этишини тақозо этади.

Вилоятда йил давомида 35 минг янги ишчи ўринлари ни яратиш режалаштирилган эди. Аммо бу режа ҳозирги кунга қадар 72 фоиз бажарилган.

Вилоятда ишлаб чиқилган дастурга мувофиқ, ҳар йили 17 минг кишини қишлоқ хўжалиги соҳасидан озод қилиб, бошқа тармоқларга жалб қилиш кўзда тутилган эди. Лекин жорий йилда бу топшириқ бор-йўғи 18 фоиз бажарилди, холос.

Бундай муаммо билан узвий боғланган яна бир ўта муҳим, ҳаётимизни, эртаниги куннимизни ҳал қилювчи масала — ёш авлодни ўқитиш, камол топтириш, уларни билимдон, юқори малакали мутахассислар, Ватанимизнинг муносаби фуқаролари қилиб вояга етказиш нақадар долзарб вазифа экани ҳақида ортиқча гапиришга ҳожат йўқ, деб ўйлайман.

Мамлакатимизда “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” қабул қилинди ва уни босқичма-босқич амалга ошириш борасида муайян ишлар бошлаб юборилди.

Тошкент вилоятида бу муҳим соҳанинг аҳволи қандай?

Афсуски, бу саволга ижобий жавоб йўқ. Кичик ёшдаги болаларни боғчаларга жалб қилиш 21 фоизни ташкил этади. Кейинги йилларда янги боғчаларни очиш у ёқда турсин, 150 та боғча ёпиб қўйилганини қандай изоҳлаш мумкин?

Мавжуд 893 та мактабнинг 44 таси авария ҳолатида, 420 таси мослаштирилган биноларга жойлаштирилган. Жо-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

рий йилда фойдаланишга топширилган 8 та мактабнинг жиҳозлар билан таъминланиш даражаси 34 фоизни ташкил қиласы, холос. Қишлоқ мактабларида ўқитувчилар етишмайды. Буни қандай баҳолаш мүмкін?

Миллий дастурға биноан, ҳар бир шаҳар, туман ҳокимлари ўз ҳудудларининг маҳаллий шароитларидан, ишлаб чиқарыш хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда турли соҳалар бўйича ҳунар-касб коллежларини ташкил қилишлари лозим.

Афсуски, маҳаллий ҳокимларда изланувчанлик, ташаббускорлик етишмаяпти. Наҳотки, улар бу хайрли иш замирида ўз ҳудудларидаги ишлаб чиқаришнинг истиқболи, айниқса ёшларимизни касб-хунар билан, иш билан таъминлаш, бир сўз билан айтганда, минглаб ёшларимизнинг тақдирин, келажаги мужассам эканини англаб етмаса?

Эътироф этиш жоизки, вилоятда сўнгти йилларда оналар ва болалар соғлигини сақлаш, юқумли касалликларнинг олдини олиш, қишлоқ врачлик пунктларини ташкиллаштиришда бир мунча ишлар амалга оширилган. Натижада вилоятда тепкили терлама, вирусли гепатит каби кўпгина юқумли касалликларнинг сезиларли даражада пасайишига эришилган. Туғруқ вақтида оналар ва гўдаклар ўлими камайган.

Шу билан биргаликда, вилоятда аҳоли соғлигини сақлашда бир қатор камчиликлар мавжуд. Сўнгти йилларда вилоят соғлиқни сақлаш муассасаларининг моддий-техник ҳолати ёмонлашди. Уларда замонавий тиббий асбоб-ускуналар етишмагани ҳолда, бу мақсадлар учун ажратилган 321 миллион сўм капитал маблагнинг 235 миллион сўмигига ўзлаштирилган, холос.

Ўзларинг ўйлаб кўринглар, азиз биродарлар, пул бўлмаса бошқа гап эди, лекин халқ соғлигини сақлашдек хайру савобли бир соҳада берилган имкониятдан фойдаланмасликнинг ўзи катта гуноҳ эмасми, деди Ислом Каримов.

Дарҳақиқат, Қибрай туманидаги оналар ва болалар шифохонаси, Бўстонлик, Паркент, Оҳангарон туманларидаги тиббиёт муассасалари ва вилоят бош шифохонаси курилиши ҳамон битгани йўқ.

Аҳолини тоза сув билан таъминлашни яхшилашга ҳам эътиборни кучайтириш зарур. Бугун вилоятда ичимлик суви билан таъминланиш даражаси 89 фоиз бўлгани ҳолда, айрим қишлоқларда бу муаммо ҳамон кескинлигича қолмоқда. Аникроқ айтадиган бўлсак, вилоятнинг 241 та қишлоғига водопровод суви етиб бормаган.

Табиий газ билан таъминлаш вилоят бўйича 76 фоиз, қишлоқ жойларда эса 64 фоизни ташкил қилади. Бу кўрсаткич Оҳангарон туманида 25, Бўқада 28 фоиздан, Бекобод, Оққўргон туманларида эса 50 фоиздан ошмайди.

Лекин, аҳвол шундай бўлишига қарамай, янги газ тармоқларини ишга тушириш топшириклари Оққўргон, Бўка туманларида атиги 40 фоизга бажарилган, холос.

Қишлоқ хўжалиги мамлакатимиз иқтисодиётида муҳим ўрин тутади. Мустақиликнинг дастлабки йиллариданоқ ҳалқ хўжалигининг бу етакчи тармоғини тубдан ислоҳ қилишга Юртбошимиз катта аҳамият бериб келмоқда. Шу мақсадда қатор қонунлар, қарорлар қабул қилинди ва уларни амалга ошириш услублари ишлаб чиқилди.

Қишлоқ хўжалигига мулкчиликнинг турли шакллари вужудга келгани, фермер, дехқон хўжалиги, ижара ва оила пуррати услубида иш олиб борилаётгани бунинг яққол далилларидир. Кўзланган асосий мақсад ерни, мулкни ҳақиқий эгасига топшириб, ердан самарали фойдаланиш, лўнда қилиб айтганда, қишлоқ хўжалигини даромад келтирадиган соҳага айлантиришдир.

Лекин, таассуфлар бўлсинким, Тошкент вилоятида бу соҳада амалга оширилаётган ишлар талабга жавоб бермайди.

Бир пайтлар Тошкент вилоятида ўзларининг ҳалол меҳнатлари билан қатор йиллар пахтадан юқори ҳосил етиштирган, эл-юрт назарига тушган миришкор пахтакорлар, уларнинг шогирдлари, айтиш мумкинки, ўзига хос дехқончилик мактаблари бор эди, деди Президент.

Нима, ҳозир Тошкент вилоятида ҳалол меҳнат қилаётган, юқори ҳосил етиштиришга интилаётган дехқонлар йўқми? Улар бор, албатта! Лекин айрим раҳбарларнинг лоқайдлиги, масъулиятсизлиги оқибатида бундай фидойи дехқонларимизнинг йўли очилмаяпти, меҳнати қадр топмаяп-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ти, әнг ачинарлisisи, уларнинг ибратта молик тажрибалари назардан четда қолмоқда.

Үттан йили вилоят пахтакорлари 258 минг тонна пахта етишириб, шартнома топшириқларини аранг 92 фоизга етказган эдилар.

Бу йил эса ахвол ундан ҳам ёмонлашды. Ҳосилдорлик 20 центнердан ҳам ошмади. Белгиланған режа 82,5 фоизни ташкил қылди, холос.

Афсусланадиган жойи шундаки, күплаб туман ва хұжалик раҳбарлари деҳқонларнинг пешона тери билан етиши тирган ҳосилини ўз вақтида, қор-қировли қунларга қолдирмасдан териб олишни етарли даражада ташкил қила олмадилар.

Оқибатда ҳосилнинг талай қисми далаларда қолиб кетди. Ҳосилнинг бор-йүғи 14 фоизи машиналар билан териб олинди. Мавжуд 1000 дан ортиқ машиналарнинг ярми ҳам ишламади.

Әнг ёмони шуки, айрим туман ва хұжалик раҳбарлари мавжуд терим агрегатлари ва ишчи кучларидан фойдаланиш ўрнига, “қачон ўқувчилар, ёрдамчилар пахта тери-мiga келади”, деган боқимандалик кайфиятида юришди. Оқибати не бўлган ҳозиргина айтиб ўтилди. Бу кайфијатга қачон чек қўйилади?

Шуни алоҳида эътироф этиш лозимки, кейинги вақтда, тўғрироғи, бу йилдан бошлаб, вилоятда ғаллачиликка бўлган муносабат ижобий тарафга ўзгарди. Сувли ерларда ҳосилдорлик ўтган йилга нисбатан 9 центнерга ошиди. Бунинг натижасида ғалла сотиш шартномаси 103 фоизга бажарилди.

Паркент, Қибрай, Зангиота ва Тошкент туманларида ҳосилдорлик 40 центнерга етди. Деҳқончиликда янги усулларни жорий этишининг натижаси ўларок, бир қанча оиласий пудратчилар 50 центнердан ошириб хирмон кўтардилар.

Деҳқонларда ерга эгалик ҳиссини уйғотищ, ердан тўғри ва самарали фойдаланиш, ерни эъзозлаш қандай самара беришини мана шу мисолда ҳам яққол кўриш мумкин.

Кишлоқ хўжалигидаги муаммолар ҳақида сўз юритар эканмиз, бу соҳадаги илмий муассасаларимиз, олимлари-

мизнинг ишларига нисбатан жиддий эътиrozларимизни рўй-рост айтишимиз керак, деди давлатимиз раҳбари.

Вилоят худудида жойлашган қатор илмий-текшириш институтларининг қишлоқ ҳўжалигига иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш, айниқса, ҳар бир ҳудуд иқлим шароитларини ҳисобга олган ҳолда эргапишар ва серҳосил янги навларни яратиш ва деҳқонларимизга етказиб бериш борасидаги ишлар бизни мутлақо қониқтирумайди.

Аччиқ бўлса ҳам айтишим керак: уруғшунос олимларимиз фаолиятида амалий ишдан кўра, қуруқ ваъзхонлик, ваъдабозлик устунлик қилмоқда.

Кейинги йилларда вилоятда чет эл инвестицияларини иқтисодиётга жалб этиш, қўшма корхоналар ташкил этиш, четта маҳсулот экспорт қилиш борасида ҳам бирмунча яхши ишлар амалга оширилди. Ҳозирги вактда вилоятда 105 та қўшма корхона фаолият кўрсатмоқда. Биргина шу йилнинг ўзида вилоятта 43 миллион АҚШ доллари ҳажмида чет эл сармояси ёткизилди. Қўшма корхоналар томонидан 9 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. 41 миллион АҚШ доллари микдоридаги рақобатбардош маҳсулотлар экспорт қилинди.

Маълумки, мамлакатимизнинг энг йирик саноат корхоналари шу вилоятда жойлашган, улар Ўзбекистон иқтисодий салоҳиятини юксалтиришда муҳим ўрин тутади.

Йил давомида вилоят саноат корхоналарида 101 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди ва ўсиш суръати 105 фойизн ташкил қилди. 42 турдаги янги маҳсулотлар ишлаб чиқариш ўзлаштирилди.

Бу ютуқлар мавжуд саноат корхоналарини замонавий, жаҳон андозаларига мос технологиялар билан жиҳозлашни йўлга қўйиш натижасида кўлга киритилди.

Ютуқларни холисона эътироф этиб ва тан олиб, вилоят истиқболини ўйлаган ҳолда, табиий бир саволга жавоб топишимиш керак, деди Президент.

Бугун Тошкент вилоятидаги барча саноат корхоналари ҳам тўла қувват билан ишляптими ёки йўқми? Бугун уларда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар харицорини топапалтими, бозор талабига жавоб берадими?

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ҮЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Вилоят саноат корхоналари фаолиятининг атрофлича таҳлили шуни күрсатадики, улардаги мавжуд ишлаб чиқариш күвватларидан фойдаланиш даражаси 62 фоиздан ошмас экан. Күряпсизки, қанчадан-қанча имкониятлар ишга солинмай ётибди!

Вилоятдаги 81 корхонада техника ва ишлаб чиқариш технологиялари эскирган бўлишига қарамай, 3 миллиард сўмликдан ортиқ янги замонавий ускуналар ўрнатилмаганига нима дейиш мумкин?

Корхоналарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари миқдори камаймаяпти. Молиявий хўжалик фаолияти ўрганилган 167 та корхонанинг 136 таси иқтисодий начор экани аниқланди. 21 та корхона йилни қарийб 276 миллион сўм зарар билан якупланамоқда.

Аҳолига майший, пуллик хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш, уларнинг турларини кўпайтириш бўйича ҳам вилоятдаги мавжуд имкониятлардан тўлиқ фойдаланмаймаяпти. Аҳоли жон бошига кўрсатилган майший хизмат йилнинг ўтган даврида вилоят миқёсида 377 сўмга тўғри келган бўлса, бу кўрсаткич Оҳангарон, Юқоричирчиқ ва Пискент туманларида 80-140 сўмдан ортмади. Вилоят қишлоқларида бутун бир йил мобайнида атиги 60 та майший хизмат шоҳобчаси ишга туширилиб, уларда 83 та ишчи ўрни ташкил этилган, холос.

Бу аҳволни қандай баҳолаш мумкин?

Ҳуқуқий-демократик, эркин фуқаролик жамиятини барпо этиш, бунда қонунга, қонун устуворлигига ҳамма баробар итоат ва риоя қилишини таъминлаш масалаларига тўхталар экан, давлатимиз раҳбари қуйидаги жиҳатларга алоҳида эътибор қаратди.

Қонун олдида ҳар қандай мартабадаги раҳбар ҳам, оддий фуқаро ҳам тенгдир. Бунга амалда эришиш учун аҳолининг барча қатламлари, айниқса ёшлар ўртасида ҳуқуқий билим, ҳуқуқий онгни, ҳуқуқий маданиятни ўстиришга алоҳида эътибор қилишимиз керак.

Вилоятда қонунчиликни мустаҳкамлаш, жиноятчиликка қарши кураш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш бора-сида ҳам қатор ижобий талбирлар амалга оширилди.

Лекин, кўрилган чораларга қарамасдан, шу йилнинг ўтган даврида жиноятчилик 4 фоизга, оғир жиноятлар эса 3,5 фоизга кўпайган. 11 ой давомида 145 та қотилик содир этилиб, улардан 18 таси ҳалигача очилмаган.

Жиноятлар кўпайиши асосан Бекобод, Оҳангарон, Олмалиқ шаҳарлари ҳамда Бўстонлиқ, Зангиота, Куйичирчиқ ва Ўртачирчиқ туманларида кузатилмоқда.

Вилоят ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимларининг ўзлари томонидан жиноятлар содир этилиши ҳоллари учрамоқда. Бу масалани чукур ўрганиш ва кескин чоралар кўриш талаб этилади.

Маълумки, Тошкент вилояти — мамлакатимизнинг чегара вилоятларидан бири. Бу ҳол бугунги кунда яна бир муаммони келтириб чиқармоқда. Сўнгги вактларда ўзимизнинг ҳудуддан, ўз бозорларимиздан озиқ-овқат маҳсулотлари, жумладан, гўшт, ёғ, нон, шакар, совун, болалар озуқаси каби зарур моллар кўп миқдорда четта олиб чиқиб кетилмоқда.

Бундай ахволнинг асосий сабаби — қўшни мамлакатларда мана шу молларнинг нархи бизга нисбатан солиштирганда кескин кўтарилиб бораётганида. Баъзи молларнинг нархи биздагига нисбатан 2-3 баробар қиммат бўлгани учун, мўмай даромад кетидан кувган чаққон кимсалар, ўзимиздан чиқсан олибсотарлар шундан фойдаланмоқда. Бу ҳаракатларнинг нимага олиб келишини тасаввур қилиш қийин эмас.

Нарх нима учун ошади?

Содда қилиб айтганда, бозорда мол етишмовчилиги мавжуд бўлса, одамларнинг эҳтиёжини қондиришга етмаса, нарх-наво муқаррар равишда ошади. Мол кўпайса — нарх пасаяди, мол етишмаса — нарх ошади.

Шу муносабат билан бир саволга жавоб берайлик, деди Ислом Каримов. Хўш, бугунги вазиятдан фойдаланиб, ўзимиз учун зарур бўлган молларни четта олиб чиқаётган кимсалар ҳаром-ҳариш йўллар билан даромад топаипти ҳам, дейлик. Лекин улар оқибатини ўйламайдими?

Ҳалқимизнинг ризқи-рўзи, насибаси ҳисобидан бундай ҳаром даромад топиш эртага бозорларимизда нарх-наво ўзгаришига сабаб бўлмайдими?!

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Нопок йўл билан топилған бойлик бир кун тешиб чиқмайдими?

Мавжуд вазиятни инобатта олиб, мен ҳокимлар ва маъмурий идораларнинг вакиллари олдида шу масалани қатъий қўймоқчиман. Қонун бўйича бу молларни мамлакатимиздан четта олиб чиқиш ман этилган. Бу нохуш ҳаракатларнинг олдини олишда аввало сизлар шахсан жавоб берасизлар. Агар эл-юрт насибасини қўриқлашга қурбингиз етмаса, жамоатчиликни, халқни ёрдамга чақириш керак.

Бу гапдан бошқа чегара вилоятлари ва туманларининг раҳбарлари, маъмурий идораларнинг ходимлари ҳам тегишли хulosаси чиқариб олсинлар. Билиб қўйинглар, талаб қаттиқ бўлади.

Ҳар қайси давлат, ҳар қайси раҳбар аввало ўз халқини ўйлаши, унинг ҳаётий эҳтиёжларини қондириши керак.

Самарқанд, Навоий вилоятларида раҳбарлик курсисида ўтирганлар томонидан адолат мезонларининг бузилиши, раҳбар деган номга доғ тушириш каби содир этилган нохуш ҳолатлардан мамлакатимиз аҳли хабардор, албатта.

Бундай ҳолатларни ўз вақтида пайқаб, аниқлаб, пайи қирқилмаса, ёмон оқибатларга олиб келиши муқаррардир.

Хўш, қариндош-уругчилик, гуруҳбозлиқ, мансаб лавозимини сунистемол қилиш каби иллатлар бошқа жойларда, жумладан, Тошкент вилоятида учрамайдими?

Шундай қусурлари учун бундан бир йил муқаддам вилоят ҳокимининг айрим ўринбосарлари ва бир-иккита туман ҳокимлари ёш, ана шундай иллатлардан холи бўлган кадрларга алмаштирилганди. Қолган раҳбарлар бундан ўзига керакли хulosаси чиқариб олиши лозим эди.

Афсуски, ҳамма ҳам бундан тўғри сабоқ чиқара олмади. Шу йилнинг май ойида вилоят ҳокимининг ўринбосари — иқтисодиёт ва статистика бош бошқармаси бошлиғи Б.Ҳосилов, молия бошқармасининг бошлиғи С.Тошхўжаев ва бошқалар хизмат мансабларини сунистемол қилиб, жиноят содир этдилар.

Энди улар тегишли жойларда қилган номаъқулчилклари учун қонун олдида жавоб бермоқдалар.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Босар-тусарини билмай қолган айрим ноқобил раҳбарлар ҳар қандай номаъқулчиликнинг ҳам чегараси ва жа-вобгарлиги борлиги муқаррар эканини унутмаслиги даркор.

Албатта, биз ҳокимларнинг қариндошлари раҳбарлик лавозимларида ишлази мумкин эмас, деган фикрдан йироқмиз, деди Президент. Улар орасида ўзининг юқори мартағали қариндошини пеш қилмасдан, тинч ва ҳалол меҳнат қилаётган кишилар оз эмас. Лекин ҳоким бўлиб келгандан кейин, ўз жойида тушпа-тузук ишлаб турган раҳбарни бўшатиб, ўрнига ўзининг қариндошини ёки оғайинин тиқишираётган кимсалар билан асло чиқиша олмас-лигимизни яна бир марта кескин таъкидламоқчиман.

Афсуски, Тошкент вилоятининг айрим туман, шаҳарларида ҳам қариндош-уруғчиликка берилиш каби иллатлар мавжуд. Яқинда юқори ташкилотлар аралашувидан кейин Бекобод шаҳар ҳокими Ж.Насридинов З нафар қариндошини раҳбарлик лавозимига тайинлашда йўл қўйган хатосини ўз қўли билан тузатишга мажбур бўлди.

Самарқанд, Навоий вилоятлари сессияларида айтиб ўтилган иллатлар оқибати, бугун келтириб ўтилган мисоллар ҳар бир раҳбар ҳодим учун сабоқ бўлиши керак.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, сизларнинг зътиборингизни яна бир ғалати одатимизга қаратмоқчиман, деди Ислом Каримов.

Кўпинча эшишиб қоламан: у ёқда тўй бўлибди, бу ёқда тўй бўлибди. Ҳа, нима бўлибди денг, фалон раҳбарнинг қизи анави каттаконнинг ўғлига тегибди, фалон вазирнинг ўғли анави амалдорнинг қизига уйланибди, анави ҳокимнинг ўғли манави прокурорнинг қизига кўнгил кўйибди ва ҳоказо.

Албатта, ҳар қайси ота-она ўз фарзандларининг баҳтини, иқболини кўришни истайди. Ёшларнинг бир-бирига муҳаббат қўйиши, кўнглидаги ёрини топиши, севишиб турмуш куриши ҳам табиий ҳол, албатта. Бу — ҳаёт. Бу масалада ҳеч ким четдан туриб ҳукм ўтказолмайди, ишқ-муҳаббатни режалаштириб ҳам бўлмайди.

Лекин бир савол пайдо бўлмоқда. Бир қараща тасодифий бўлиб туюлаётган бундай воқеалар, мисоллар сони

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ҮЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

күпайиб, улар одатга айланиб кетмаяптыми? Нима учун шу вазирнинг ўғли, айтайлик, оддий деҳқон қизига күнгил боғлаб, уннинг муҳаббати алансасида ёнмас экан?

Ёки нега ҳокимнинг қизи оддий бир оиласдан чиқсан, ақлли-хушли, одобли, ўқимишلى полвон йигитта күнгил қўймас экан?

Бундоқ ўйлаб кўрилса, бу ерда бир сиру синоат бордирки, балки биз ундан бехабар қолгандирмиз?

Балки буни тушуниш учун анча-мунча бош қотириш лозимдир?

Бу ҳақда, аввало, биз — ота-оналар ўйлашимиз керак. Ҳалқимиз — меҳрли-оқибатли ҳалқ. Модомики шундай экан, меҳр билан биргаликда оқибатни ҳам унутмаслик керак.

Мамлакатимизнинг барча ҳудудларидан жуда кўплаб келаётган хатлар ва хабарлардан матълум бўлмоқдаки, ҳалқимиз Самарқанд ва Навоий вилоятлари Кенгашлари сес-сиясида билдирилган кескин танқидий фикрларга батамом хайриҳоҳлик билан қарамоқда. Салбий ҳолатларга ўз вақтида тегишли баҳо бериб, кадрларни тўғри танлаб олиш юзасидан белгилантан муайян тадбирларимизни кўллаб-куватламоқда, деди давлатимиз раҳбари.

Давлат идоралари, қонун чиқарувчи ва ижроия ҳокимияти устидан жамоатчилик назоратини ўрнатиш йўли билан мавжуд иллатларни тутатишга қаратилган мақсадимиз миллионлаб ватандошларимизнинг қалбига бориб етди, уларга қанот бағишилади, деб айтсан асло муболага бўлмас.

Жамоат назоратининг туб моҳияти шулким, барча жамоат ташкилотлари, маҳалла оқсоқоллари, ҳалқ депутатлари ва фаоллар, борингки, ўшу кекса, эркагу аёл — ҳамма ватандошлар бир ёқадан бош чиқариб, амалга оширилаётган ислоҳотлар суръатини, уларнинг сифатини, ислоҳот бошида турган раҳбарларнинг ғайратини, лаёқатини холисона ўрганиб, холисона назорат қилиб, уларнинг ютуқларини эътироф этиб, камчиликларини рўй-рост очиб тацлашимиз керак.

Келажакда давлат органларининг айрим ваколатлари ни босқичма-босқич, аста-секинлик билан нодавлат

ИСЛОМ КАРИМОВ

ташкилотларга, фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органларига бериб бориш лозимлигини ҳётнинг ўзи яққол кўрсатмоқда.

Шу мақсадлардан келиб чиққан ҳолда, Олий Мажлиснинг яқинда бўладиган сессиясига “Ноҳукумат ташкилотлари тўғрисида”ги ва янги таҳирдаги “Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида”ги қонуилар лойиҳаси муҳокамага киритилди.

Бугун ҳётнинг ўзи жамоатчилик ташкилотларининг нафакат назорат қилиш вазифасини кучайтириш, балки уларнинг ваколат ва ҳуқуқларини янада кенгайтиришини талаб қилмоқда. Мана шу йўл билан биз демократик қарашлар ва тафаккуримизни шакллантиришга эришамиз. Буни барчамиз яхши англаб олмогимиз даркор.

Бу ишларни амалга оширишда жамоатчилик билан бир қаторда оммавий аҳборот воситаларининг ҳам алоҳида ўрни бор. Ҳаётимизда содир бўлаётган салбий ҳолатларни очиб ташлашда, уларга қарши курашишда журналистларимизнинг қатъий ва муросасиз бўлишлари талаб этилади. Одамларимизнинг ҳуқуқий билимларини оширишда, қабул қилинаётган қонуиларни, ҳукумат қарорлари моҳиятини кенг оммага тарғиб қилишда улар янада фаол бўлишлари лозим, дея таъкидлари Президент.

Яна бир муҳим масала — аёлларимизнинг сиёсий ва ижтимоий мавқенини янада юксалтириш, уларнинг обрӯзътиборини, иззат-икромини жой-жойига кўйишидир.

Ҳадисларда “Аёлларни фақат улуғ одамлар хурмат қиласди. Уларни фақат пасткаш одам хўрлайди” деб бежизга айтилмаган. Аёлларни иззат-икром қилиш, улуғлаш, ардоқлаш, оғирини енгил қилиш — ота-боболаримиздан қолган муқаддас удумдир.

Биз бугун шу кутлув удумни давом эттириб, меҳру муҳаббат ва нафосат тимсоли бўлмиш оналаримизнинг, жуфтут ҳалолларимизнинг, опа-сингилларимизнинг, бир-бираидан гўзал оқила қизларимизнинг жамият ва оиласдаги ўринларини, мавқеларини янада юксалтиришни ният қилиб, келгуси йилни “Аёллар йили” деб эълон қилдик.

Аллоҳ уларни шундай яратмишким, аёллар ўз ақлу идроки, меҳрибонлиги, шафқату оқибати, сабру қаноати

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

билан ҳаммамизга ибрат бўлиб, оиласдаги, жамиятдаги, борингки, бутун дунёдаги мувозанатни сақлаб турадилар.

Модомики щундай экан, аёлни улуғламоқ — оиласи, Ватанни, ҳаётни улуғламоқ демакдир. Бу ҳақиқат ҳар биримизнинг дилимизга жо бўлиши, барча хайрли ишларимизнинг мезонига айланиши даркор.

Тошкент вилоятининг мамлакатимизда тутган ўрни салмоқлидир. Бу ҳол вилоят аҳлининг, вилоят раҳбариятининг, хусусан, бугун сайлаб ва тасдиқлаб олинадиган янги ҳокимнинг зиммасига алоҳида масъулият юклаши табиийдир.

Тошкент вилояти аҳли олдида турган ижтимоий-иқтисодий соҳаларда бажарилиши лозим бўлган катта вазифалар ҳали жуда кўп. Вилоят аҳли бағри кенг, қалби қайноқ, гурурли ва адолатли халқдир, деди Президент пировардида. Унинг меҳнатсеварлиги, шижаоти ва ғайратини биз жуда яхши биламиз. Катта бунёдкорлик ишларини амалга оширишига ишонамиз.

Бугун биз ютуқлар ҳақида эмас, мавжуд нуқсонлар ва муаммолар тўғрисида кўпроқ гапирдик. Айтилган танқидий фикр-мулоҳазалардан тўғри хulosса чиқариб, аҳиллик билан, бир ёқадан бош чиқариб, сидқидилдан меҳнат қилиб, ишни замон талаблари даражасида ташкил этилса, вилоятнинг илгариги юксак шуҳрати қайта тикланишига ва бу вилоятнинг бошқа худудлар учун ибрат бўлишига ишончим комил.

ФАРЗАНДЛАРИМИЗ БИЗДАН КЎРА КУЧЛИ, БИЛИМЛИ, ДОНО ВА АЛБАТТА БАХТЛИ БЎЛИШЛАРИ ШАРТ!

Ҳурматли мажлис қатнашчилари!

1998 йил ҳам охирлаб бормоқда. Агар ўтиб бораётган йил якунлари тўғрисида гапирадиган бўлсак, биз аввало, жорий йилда кўлга киритган ижобий натижаларимизга ҳақдоний баҳо бериб, шу билан бирга биз мавжуд муаммоларга, йўл қўйилган нуқсонларга танқидий ва холисона баҳо беришимиз зарур.

Йил якунларидан ўзимиз учун сабоқ ва тегишли хуласалар чиқариб олишимиз даркор. Ислоҳотлар йўлидан олға боришимизга нималар тўсиқ бўлаётганини билиб-англаб, қайси масалалар ва муаммоларга алоҳида эътибор қартиш, қайси йўналишларга алоҳида куч ва ресурслар сарфлаш лозимлигини аниқ-равшан белгилаб олишимиз керак.

Иқтисодиётимизни ислоҳ қилиш юзасидан кўлга киритилган ютуқларимиз ҳақида гапирап эканмиз, назаримда, **йилининг энг муҳим натижаси — бу шаклланган макроиктисодий ва молиявий барқарорликнинг янада мустаҳкамланиши бўлди.**

Ўзбекистон иқтисодий барқарорлашувдан мустаҳкам иқтисодий ривожланишга ўтиш сиёсатини изчил амалга оширмоқда. Дастребки ҳисоб-китобларга кўра, ўтаётган йил якунида ялпи ички маҳсулот 4,4 фоизга, саноат ишлаб чиқариш ҳажми — 5,8 фоизга, қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти — 4,8 фоизга, чакана товар айланиши — 12 фоизга, пулли хизмат кўрсатиш ҳажми эса 9,5 фоизга ошган. Шу тариқа умуман иқтисодиёт ва унинг етакчи тармоқларида иқтисодий ўсиш тамойилини яққол кўриш мумкин.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

1998 йилда ҳам, аввалги йилларда бўлганидек, қатъий молия-кредит сиёсати амалга оширилди. Натижада инфляция даражасининг пасайишига эришилди. Жорий йилда инфляция даражаси 22 фоизни ташкил этиши кутилмоқда. Биз нақд пул эмиссиясини қисқартиришга, давлат бюджетини ялпи ички маҳсулотга нисбатан белгиланган 3,2 фоиз эмас, балки 3 фоиз камомад билан бажаришга эришдик.

Жорий йилда мамлакатимизнинг ёқилғи ва ғалла мустақиллигига эришиш сиёсати изчил амалга оширилди. Бу йил нефть ва газ конденсати, кўмир қазиб чиқариш ҳажмлари ўтган йилдагига нисбатан ошди.

Миришкор дәхқонларимиз бу йил 4,6 миллион тонна ғалла ҳосили етиштирдилар. Бу 1997 йилдагига қараганда қарийб 850 минг тонна кўп демакдир.

Инвестицион фаолият соҳасида ҳам муҳим ютуқлар кўлга киритилди. 1998 йилда 440 миллиард сўмлик капитал маблағларни ўзлаштириш кўзда тутилмоқда. Диққатга сазовор жойи шундаки, бу рақам ўтган йилга такқосланганда 20 фоизга кўпdir. Курилиш пудрат ишларининг ҳажми 5,1 фоизга ортди.

Капитал маблағлар таркибининг ўзида ҳам ижобий ўзгаришлар рўй берди — хорижий инвестициялар ҳиссаси 27,3 фоизга қадар ошди. Жами капитал маблағларнинг 60 фоизидан ортиғи ишлаб чиқаришни ривожлантиришга сарфланди.

Натижада чет эл сармояси иштирокида:

- Шўртан газ-кимё мажмууни қуриш;
- Фарғона нефтни қайта ишлаш заводини реконструкция қилиш;
- Хўжаободдаги ер ости газ омборини;
- Ангрендаги каолин заводининг биринчи навбатини;
- Кўнғирот сода заводини;
- “Самкўчавто”, “Папфен”, “Косонсой-Текмен” каби қўшма корхоналарни;
- Тошкент, Бухоро, Самарқанд ва Урганч шаҳарларида аэропортларни қуриш ишлари давом эттирилди.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Шунингдек, телекоммуникация тармоқларини янада та-комиллаштириш ишлари амалга оширилди. Фарғонадаги “Кимёвий тола” ишлаб чиқариш бирлашмасида полиамид-б ишлаб чиқарадиган линия ишга туширилди. Асака-Хўжабод газ кувури фойдаланишга топширилди. Қизилкум фосфорит заводининг I-навбати ишлай бошлади.

Кейинги йилларда эришилган бу каби ижобий ютуқлар иқтисодиётимизнинг пойдеворини янада мустаҳкамлади. Бунинг натижаси ўлароқ, энди биз вужудга келган иқтисодий вазиятни зудлик билан ечишга қаратилган қисқа муддатли йиллик дастурлар ўрнига иқтисоднинг муҳим соҳаларини ислоҳ қилиш ва тармоқларнинг ўртача муддатга мўлжалланган ривожланиш режаларига асосланган, аниқ мақсадлар сари йўналтирилган дастурларга ўтиш имконига эга бўлдик. Бу — моҳият-эътиборига кўра, иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш йўлидаги сиёсатимизда сифат жиҳатидан бутунлай янги босқичдир.

Ўтиб бораётган йилнинг ўзидағина биз бир қатор ана шундай дастурларни қабул қилдик. Уларнинг айримларини сизларга эслатиб ўтмоқчиман. Бу дастурлар ғоят муҳим аҳамиятта эга бўлиб, жамиятимиздаги барча ислоҳотлар тақдири уларнинг бажарилиши билан чамбарчас боғлиқдир.

Энг аввало, Қишлоқ хўжалигига иқтисодий ислоҳотларни чукурлаштириш дастурини, Кадрлар тайёрлашнинг миллӣй дастурини, Академик лицейлар ва касб-хунар коллежларини куриш дастурини, шунингдек, капитал курилиш, коммунал хўжалик, соғлиқни сақлаш тизими, мамлакат экспорт салоҳиятини ривожлантириш, қишлоқ аҳолисини ичимлик сув ва газ билан таъминлашга қаратилган дастурларни айтиб ўтиш лозим. Давлат мулкини хусусийлаштиришда чет эл капиталини жалб қилиш юзасидан маҳсус дастур қабул қилинди.

Бундан ташқари, бир қанча тармоқ ва худудий йўналишдаги дастурлар ҳам ишлаб чиқилди ва амалга оширилмоқда. Мазкур дастурлар етакчи тармоқлар ва бутун бир минтақаларнинг барқарор ривожланишини таъминлашга қаратилган.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Қабул қилинган дастурларни баҳолар эканмиз, улар бизнинг ислоҳотлар йўлидан барқарор ва жадал боришимизнинг кафолатидир, деган фикрга келишимиз мумкин.

Мен нимага асосланиб бундай хулоса чиқаряпман? Агар содда қилиб айтадиган бўлсак:

Биринчидан, биз бугун дунёда ва юртимизда юзага келган шарт-шароитга, маданий ва маънавий ҳаётимиздаги, иқтисодиётдаги ўзига хос ўзгаришларга аниқ ва холис баҳо бермоқдамиз. Энг асосийси, биз жамиятимизни қайта қуриш ва янгилаш борасида нималарга эришганимиз ва яна нималар қилишимиз зарурлиги ҳақида аниқ тасаввурга эгамиз.

Иккинчидан, биз олдимизга кўйган мақсадларимизни аниқ кўриб турибмиз ва бу мақсадлар сари событқадамлик билан, оғишмай бормоқдамиз.

Учинчидан, биз ушбу мақсадларга ниманинг ҳисобидан, қайси имконият ва захиралар, қандай механизмлар ва услублар асосида етишишимиз мумкинлигини биламиз.

Лўнда қилиб айтадиган бўлсак, биз бугун қандай аҳволда эканимизни, эртага нимага эришмоқчимиз ва, энг муҳими, ушбу мақсадларга қандай қилиб эришини мумкинлигини биламиз.

Буларнинг барчаси бутунги мураккаб, яъни ўтиш даврининг ҳали ечишмаган ички муаммолари билан бир қаторда, ташки салбий омиллар ҳам иқтисодиётимизга жиддий таъсир кўрсатаётган вазиятда ниҳоятда муҳимдир.

Гап нима ҳақида кетяпти?

Биринчидан, иқтисодиётимизнинг ҳолати ва самарадорлигига, бутун иқтисодий ислоҳотлар жараёнинга дунё иқтисодиётидага, Жанубий-Шарқий Осиё, айниқса Россияда авжга чиққан, бутун дунё молия тизимини издан чиқариб фалаж қилган иқтисодий инқироз салбий таъсир қиласлиги мумкин эмасди.

Очиқ эътироф этиш керак: эндиликда ана шу умумжон молиявий инқирозининг оқибатлари бир неча йиллар давомида бизга ҳам сезилиб туради.

Иккинчидан. Жаҳон бозорида хом ашё ресурсларига, айниқса экспортимизнинг 60 фоизини ташкил қиладиган маҳсулотларга баҳо конъюнктураси кескин пасайди. Энг аввало, бу жорий йилда жаҳон бозорида 25 фоиз пасайган пахта нархларига тегишилдирир.

Кейинги беш йил мобайнида тилла баҳоси ҳам тушиб борди. Йил давомида 1 унция (31,2 грамм) тилла нархининг 300 доллардан ошмагани тарихда маълум бўлган чукур иқтисодий зилзилалар давридан кейин биринчи марта содир бўлган ҳодисадир.

Худди шундай вазият бизнинг экспортимиз асосини ташкил этувчи рангли металлар, нефть маҳсулотлари ва бошқа хом ашёлар баҳоларида ҳам намоён бўлмоқда. Табиийки, бу валюта тушумига, тўлов балансларига, алоҳида тармоқлар ишлаб чиқариш ривожига таъсир қилмай қолмайди.

Мамлакатимиз учун ана шундай жуда мураккаб шароитда валюта барқарорлиги бўйича кескин ва қатъий чора-лар кўриш орқали ўта муҳим, айтиш мумкинки, стратегик вазифани ҳал қилишга муваффақ бўлдик. **Яни,** ўтган йилги олтин захираси ҳажмини сақлаб қолган ҳолда, йил охирида ижобий ташки савдо ва тўлов балансига эришдик. Энг муҳими, ишончга сазовор, тўлов қобилиятига эга эканимизни яна бир бор тасдиқлаб, бу йил зиммамизга олган барча ташки тўлов мажбуриятлари бўйича ўз вақтида ҳисоб-китоб қилишга муваффақ бўлдик.

Учинчидан. Биз учун бу йил пахтачиликда жуда мураккаб ва сермашаққат бўлганини барчангиз яхши биласиз. Мўлжалга нисбатан 800 минг тоннага яқин пахта хом ашёси кам тайёрланди. Агар толага чақсан, бу тахминан 250 минг тоннани ташкил этади.

Бу ҳол кўпгина хўжаликлар ва пахтани қайта ишлаш корхоналарининг молиявий аҳволига, умуман бутун иқтисодимиз аҳволига қандай таъсир кўрсатганинни, қанчалик зарар кўрганимизни сизлар тўғри тасаввур қила-сиз, деб ўйлайман. Оқибатда анчагина ҳажмдаги валюта маблағ бой берилди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Белгиланган режадан келиб чиқиб, йил давомида агротехник табиғилярни ўтказишга күплаб маблағ сарфлаганимизни ҳам алоҳида ҳисоблаш лозим. Буларнинг барчаси хўжаликлар елкасига оғир юқ бўлиб тушиб, уларнинг кўпчилигини жуда қийин ахволга солиб қўйди.

Шуни ҳисобга олиб, қишлоқни молиявий қўллаб-куватлаш, объектив сабаблар туфайли кўрилган зарарни қоплаш ва 1999 йилги янги мавсумга тайёргарлик учун зарур маблағлар топиш хусусида ҳукумат қарори тайёрланмоқда.

Муҳтарам мажлис аҳли!

Юқорида айтилганларнинг барчаси тараққиётимиз са-марадорлиги ва суратларига салбий таъсир кўрсатган ташки омиллардир.

Энди ўзимизнинг ички муаммоларимизга алоҳида эътибор қаратмоқчиман. Уларнинг ечими аввало бизнинг ўзимизга, вазифада ўтирганларга, хизмат ваколати ва таъсир этиш кучига эга бўлган раҳбарларга, қоловерса, фуқаролик бурчини тўла англаб етадиган инсонларга боғлиқ.

Мен шу ўринда олға юришимизга тўғаноқ-тўсиқ бўлаётган сабаблар хусусида яна бир бор тўхталиб ўтмоқчиман.

Биринчидан, бу аввало ислоҳотларни ўтказиш суръатларига, ислоҳотларни амалга ошириш қай даражада ўз са-марасини ва натижаларини бераётганлигига боғлиқ. Мен яна ва яна бир кара алоҳида таъкидламоқчиман: биз ислоҳотларни ислоҳотлар учун эмас, шунчаки, расмият учун, бажарилган иш ҳақида номига ҳисобот бериш учунгина ўтказмаяпмиз. Ҳаммамиз буни тушунишимиз шарт.

Ўзимиз учун яна ва яна бир бор аниқ англаб олиши-миз зарурки, биз ислоҳотларни фақат инсон манфаатлари учун, ҳаётимизни яхши томонга ўзгаририш учун, мамлакатимизни кучли ва барқарор қилиш учун ўтказяпмиз.

Бугун бизни ислоҳотлар ўтказиш суръатлари ҳам, на-тижалар ҳам қониқтирмаляпти. Энг муҳими эса, иқтисодиёт ва ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини ислоҳ қилиш бўйича қабул қилинган дастурларни амалга оширишда

ИСЛОМ КАРИМОВ

бепарвонликка, юзакичиликка ва лоқайдликка асло чидаб бўлмайди.

Иқтисодий муносабатлар барча даражаларда, биринчи навбатда қуий бўғинларда секин ўзгараётганлигини тан олиш керак. Биз хусусий мулк, хусусий мулк эгалари, ишлаб чиқаришни ҳиссадорлик асосида ташкил этиш ҳақида кўп гапирамиз.

Ҳақиқатан ҳам кўпчилик ташкилотлар ва муассасаларнинг асосан шакли ва ташки белгиларини жаҳонда эътироф этилган тушунчаларга қараб мослаштиримоқдамиз.

Ҳиссадорлик жамиятлари, корпорациялар, холдинг компаниялари, биржа ва ҳоказолар тузилмоқда. Аммо масаланинг туб моҳиятига қарайдиган бўлсак, ишни ташкил қилиш услублари ва тамойиллари қайси соҳада, қайси бўғинда бўлмасин, деярли ўзгармаяпти. Бу борада амалга оширилаётган ишларнинг самараси сезилмаяпти, одамлар тафаккурида, меҳнатни ташкил қилиш, уни рагбатлантириш тизимида жуда кам ўзариш рўй бермоқда.

Кўп ҳолларда акционерлар ўзларини хўжайн ҳисобламайдилар, чунки амалда улар ўз корхонасини ривожлантириш муаммоларига лоқайд қарайдиган ёлланма ишчи бўлиб қолмоқдалар.

Акс ҳолда, қанчалик қатъий чора-тадбирлар қўлланётганига қарамай, корхоналарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ошиб бораётганини, катта-катта айланма маблағлар куриб битказилмаган ишлаб чиқаришга жалб қилинаётганини, ўз харидорини топа олмай омборхоналарда қолиб кетаётган маҳсулотлар ишлаб чиқарилиши камаймайтганини, қишлоқ хўжалигида ҳосилдорлик, иш унуми ва иш самараси ўсмаётганини қандай изоҳлаш мумкин?

Бу, авваламбор, корхоналар ва хўжаликлар раҳбарларининг онгида ҳамон боқимандалик кайфияти, бизга давлат ёрдам беради, танглик ҳолатидан унинг ўзи қутқариб қолади, деган тушунча сакланиб келаётганидан далолатдир. Эски замондан қолган энг ярамас асоратлардан

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

бира — боқымандалик кайфиятидан жудо бўлиш жуда оғир кечмоқда.

Бу ерда ҳамма нарса кадрларнинг касбий малакаси, масъулияти, ташкилотчилик қобилятига бориб тақалади. Бу, авваламбор, бошқарув соҳасида ишлаётган кадрларга тегишшилир. Биз бугунги кадрлар ишлаб чиқариш, иқтисодни ташкил қилиш соҳаларининг күн сайин ўсиб бораётган талабларига нечоғли жавоб берәётганига, уларнинг замонавий менежмент услубларини, маркетинг санъатини қанчалик эгаллаб олганларига, янги бозор муносабатлари шароитида ишлашга қанчалик қодир эканликларига холис баҳо беришимиз керак.

Агар шу нуқтаи назардан кадрларимизга баҳо берадиган бўлсак, афсуски, уларнинг кўпчилиги бугунги ҳаёт талабларига жавоб бермайди.

Шу масала билан узвий боғланган яна бир ҳал қилувчи масала — мулк масаласини этиш. Бу ҳақда ҳам кўп гапирамиз. Мисол учун, саноат, қишлоқ хўжалиги, бошқа соҳаларни четда қолдириб, банк тизимини олайлик. Чунки ҳозирги шароитда, ислоҳотларнинг мавжуд босқичида мазмун-моҳияти, мавқеига кўра, бу ташкилот янги тизимнинг энг илғор бўғини бўлиши, бозор иқтисодиётида катта аҳамиятта эга бўлиши керак.

Иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишда банк тизими амалда локомотив вазифасини бажариши, хўжалик юритувчи барча субъектларни ўз ишларини қайта ташкил этишга, бозор механизмларини дадил ва жадал эгаллашга даъват этувчи омил бўлиши даркор.

Бугун шуни таъкидлашимиз керакки, мазкур соҳани дикъат марказида сақлаб туришимизга, бу соҳага амалий ёрдам ва имтиёзлар беришимизга қарамасдан, банк тизимида ҳақиқий ислоҳотлар юз берәёттани йўқ.

Таассуфки, бизда банклар ҳанузгача давлат ва корхоналарнинг маблағларини бир ҳисоб рақамидан иккинчи сига ўтказиш билан банд, уларнинг асосий иши жорий операциялардан иборат бўлиб қолмоқда.

Банклар ўз таъсисчиларининг эркин, бўш маблағларини ўзида тўпловчи — биз орзу қилган тизимга айлангани

йўқ. Банклар ҳалигача таъсисчилар тимсолида намоён бўладиган ҳақиқий эгаларини тополмаяпти.

Банклар хусусийлаштирилса, унда ҳақиқий эга пайдо бўлади. У банк тақдири билан бир қаторда ўз манфаатини, шу билан бирга ўз масъулиятини чукур сезадиган ва шу асосда иш олиб борадиган бўлади.

Афсуски, банкларимизнинг иқтисодиётни ривожлантириш, унинг тизимларини қайта ташкил этиш, миллий валютани эркин конвертация қилиш вазифасини мустақил ечадиган инвестиция ва кредит марказларига айланниши жуда сустлик билан ўтмоқда.

Бир нарсани аниқ-равшан тушуниб олишимиз керак. Бутун тараққий топган дунё қаторида, бизда ҳам авваламбор ўзи тошган ва жамгарган маблагларига эга бўлган, нафақат оддий кредит беришга, балки узоқ муддатли инвестицион кредитларни беришга ҳам қурби етадиган, шу билан давлатимизнинг инвестиция жараёнида асосий субъект, аъзо бўладиган банклар пайдо бўлиши шарт.

Банкларнинг иқтисодиётни ислоҳ этиш билан боғлиқ барча жараёnlарда ҳал этувчи куч эканини инобатга олсак, бу ҳол умумиқтисодиётни ислоҳ этишнинг мазмунни ва натижаларига таъсир этмасдан қолмайди.

Шуни инобатга олиб, нафақат Ташқи иқтисодий фоалият миллий банки, авваламбор, Пахтабанк, Фалтабанк, Мевасабзавотбанк, Савдогарбанк, Саноат-курилиш банки ва шуларга ўхшашибошقا банкларимизнинг тақдирини яна бир бор кўриб чиқишимиз даркор.

Бу масалаларда биз авваламбор жаҳон банкининг тавсиялари ва ёрдамига суюнамиз.

Мұхтарам дўстлар!

Қишлоқ хўжалигини ислоҳ этиш алоҳида эътиборга молик масаладир. Қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чукурлаштиришга доир маҳсус дастур ишлаб чиқилди. Бу соҳадаги ислоҳотларнинг мустаҳкам ҳуқуқий асослари яратилди, меъёрий хўжжатлар қабул қилинди. Ер кодекси, “Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкати) тўғрисида”ги, “Фермер хўжалиги тўғрисида”ги, “Деҳқон хўжали-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ги тұғрисида”ги, “Давлат ер кадастри тұғрисида”ги ва бошқа қонунлар шулар жумласидандыр.

Кишлоқ хұжалигига истроҳотларни амалга ошириш бўйича маҳсус республика ва ҳудудий комиссиялари тузылди. Истроҳотларнинг мазмун-моҳиятини тушунтириши мақсадида турли хил семинарлар ўтказилди. Бир сўз билан айтганда, қишлоқ хұжалигини истроҳ этиш билан боғлиқ ҳукуқий, ташкилий, иқтисодий, барча масалалар йил бошидаёқ кўриб чиқилган эди. Шунинг учун ҳам, бугун истроҳотларнинг амалда қандай бораётганини танқидий кўз билан баҳолаш биз учун ҳам қарз, ҳам фарздир.

Кўп айтилган бўлса ҳам, қишлоқ хұжалигидаги истроҳотларнинг мазмун-моҳияти нимадан иборат эканини сизларга яна бир бор эслатмоқчиман. Бу масалага бугун олдимиизга кўйилган вазифалар, талаблар нуқтаи назаридан ёндашсак, фойдадан холи бўлмайди, деб ўйлайман.

Истроҳотларнинг асосий мазмуни ҳал этишимиз зарур бўлган учта масалада мужассамлашган.

Биринчидан, дехқоннинг ерга, мулкка, жамоа даромадининг муайян қисмига эгалик ҳукуқини мустаҳкамлаш шакли сифатида мулкий пайни жорий этиш;

иккинчидан, ҳар бир дехқон хизматчининг манфаатлари билан умумжамоа манфаатларини ўзаро уйгунаштирадиган қишлоқ хұжалик корхонасини шакллантиришининг ташкилий-ҳукуқий жиҳатдан энг самарали шакли сифатида жамоа хўжаликларини қишлоқ хўжалик кооперативларига (ширкатларга) айлантириш;

учинчидан, ҳар бир хизматчининг даромади, оиласвий фаровонлиги меҳнатига яраша бўлишини таъминловчи, хўжалик ичига меҳнатни ташкил этишга асосий восита бўлувчи оиласвий пурдатни кенг жорий этиш.

Мазкур вазифаларнинг амалда қандай ҳал этилаётганини таҳдил қылсан, ҳеч иккиланмай айтиш мумкинки, биз бу борада эндиғина биринчи қадамларни қўймокдамиз.

Хўш, айтинглар-чи, қишлоқда ер, ишлаб чиқариш воситалари, ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг аниқ эгалари — мулкдорлар бўлишига эрища олдикми?

Афсуски, йўқ. Мулкий пайларни шакллантириш механизmlарини ўзлаштириш жуда суст бормоқда. Ерни баҳолаш, Ер кадастри билан боғлиқ муаммолар ҳалигача ўзечимиини топмаяпти.

Жорий йилда 65 та жамоа хўжалигини ширкатларга айлантиришга қарор қилинди. Белгиланган режага тўғри келса ҳам, айтиб қўйай, бу — жуда оз. Лекин гап ҳозир сон ҳақида кетмаяпти.

Жамоа хўжаликларини ширкатларга айлантириш, мулкий пай, ёппасига оиласига пудратни жорий этиш бизга нима беради — гап мана шунда. Бизнинг бу борадаги ташвишларимизни, мақсадларимизни ҳар бир киши, аввало дехқоннинг ўзи идрок этиши, чукур ҳис қилиши муҳим аҳамиятга эга.

Ишни албатта туман ҳокимлари, хўжалик раҳбарларининг ўзидан бошлаш керак. Раҳбарларимиз бу масалага одат тусига кириб қолган хўжакўрсинг қабилида, тўраларча ёндашадиган бўлса, олдиндан айтиб қўйай, ишнимиз юришмайди.

Аввалимбор, қишлоқ хўжалиги соҳасига мутасадди раҳбарларимиз ва мутахассисларимиз буни жуда чукур англаб олишлари зарур. Бу соҳада кўзланган ислоҳотларнинг негизини, маъно-моҳиятини билмасдан туриб, раҳбар бўлишга ҳеч кимнинг ҳақи ўзи йўқ.

Шунинг учун ҳам 1999 йилнинг январь-февраль ойларида ҳар бир вилоятда қишлоқ хўжалигини ислоҳ этиш ва мазкур соҳадаги вазифаларни бажаришга доир қонун ва қарорларни ўрганиш мақсадида семинарлар ташкил этиш лозим. Энг аввало, семинар якунлари бўйича хўжалик раҳбарлари, мутахассислар, ҳокимларнинг билим даражалари синовдан ўтказилсин.

Илм олиш, ўрганиш асло айб эмас, унинг эрта-кечи йўқ.

Барчамиз бутун оигли ҳаётимиз давомида ўзишимиз, ўрганишимиз керак. Огоҳлантириб қўйай, бу муҳим ишни навбатдаги кампаниябозликка айлантириб юборишга йўл қўймаслигимиз керак.

Келинглар, энди қишлоқда оиласига пудрат қандай жорий этилаёттанилигини кўриб чиқайлик. Бу борада ан-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

чагина тажрибамиз бор. Аммо муаммолар ҳам йўқ эмас. Бу муаммолар шартнома муносабатларида яққол күзга ташланмоқда. Шартномага биноан аҳдлашувчи томонлар, яъни хўжалик бошқаруви билан пудратчи оила зиммаларига олган мажбуриятларини сўзсиз бажаришлари шарт. Ҳозирча бу ишда, афсуски, хўжакўрсинглик, юзакичилик ҳоллари жуда кўп.

Хўжалик билан муайян оила ўртасидаги шартнома ҳали-гача ижро этилиши мажбур бўлган қонун ёки норма ку-чига эга бўлмаяпти. Кўп ҳолларда шартнома хўжалик то-монидан кўнгилдагидек бажарилмайди.

Бусиз ички хўжалик муносабатлари ва меҳнатни таш-кил этишининг асосий механизми ҳисобланган оиласий пудратни ривожлантириш жуда қийин.

Деҳқон ва фермер хўжаликларини ривожлантириш ҳақида нима дейиш мумкин? Бу соҳада ҳам бир қанча муаммолар мавжуд. Асосий масала — фермерларга сервис хизмати кўрсатиш, техника, ўғит, уруғ билан таъминлаш масалалари ҳал этилмаяпти, қишлоқда мазкур вазифани бажариши мумкин бўлган чакана ва кичик ултуржи дўкон-лар тармоғи яратилмаяпти.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қабул қиласиган ко-оперативлар йўқ. **Юридик шахс мақоми бўлган деҳқон хўжа-ликларини шакълантириш**, уларга банкларда ўз ҳисоб-ки-тоб рақамларини очиб бериш, кредит бериш жараёни жуда чўзилиб кетаётгани кечириб бўлмайдиган ҳолдир.

Хурматли дўстлар!

Қишлоқ хўжалигининг бош масалаларидан бири — бу хўжаликлардаги айланма маблағ масаласидир. Айланма маблағи бўлмаган хўжаликларнинг кўли кесилиб, улар узоққа боролмайди. Бундай хўжаликлар янги мавсумда ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун зарур шарт-шаро-итларни яратишга қодир эмас. Улар вақтида уруғлик, ўғит, ёқилғи сотиб ололмайдилар, ерни ва техникани экин-ти-кинга тайёрлашдан тортиб, ҳосилни йиғиштириб олиш-гача бўлган барча юмушларни ўз муддатида бажаролмай-дилар.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Шунинг учун ҳам қишлоқ хўжалик корхоналарининг етариғи микдорда ўз айланма маблағларига эга бўлишига имконият яратиш бошқарув тизимининг доимий иши бўлиши лозим.

Хўш, бунинг учун нима қилиш керак?

Биринчидан, етказиб берилган дехқончилик маҳсулотлари учун хўжаликлар билан ўз вақтида ҳисоб-китоб қилиш зарур. Тан олиш керак, ҳозирча бу масала энг оғир муаммога айланмоқда.

Албатта, қишлоққа аванс беряпмиз. Жорий йилнинг ўзида пахтачилик, фаллачиликка ихтисослашган хўжаликларга марказлаштирилган ресурслардан 94 миллиард сўм аванс бердик. Албатта, бу катта пул. Мана шу маблағ туфайли қишлоқ хўжалик корхоналарининг техника, ёқилғи, электр энергияси, минерал ўғит етказиб берувчи корхоналардан қарзи анча камайди. Аванснинг бир қисми дехқонларга иш ҳақи сифатида тарқатилди. Аммо бу иш муаммони ҳал этишининг бир қисми, холос. Асосий масала бошқа ёқда.

Бу масалани ечиш учун, авваламбор биз ўнлаб тармоқлар, юзлаб, минглаб корхоналар иштирок этадиган қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши соҳасида ким бош бўгин эканини узил-кеслан аниқлаб олишимиз керак.

Табиийки, бу бош бўгин аввало, ишлаб чиқарувчилар, аникроқ айтсан, хўжалик (ширкат), фермер ва дехқон хўжаликлари — ризқ-рўзимизни яратадиган, саноатни ҳом ашё билан, иқтисодиётининг бошқа соҳалари ва тармоқларини эса иш билан таъминлайдиган дехқонлардир. Модомики, шундай экан, мазкур хизмат берувчи тармоқлар ҳам, саноат ҳам ўз навбатида қишлоққа, маҳсулот ишлаб чиқарувчиларга сифатли хизмат кўрсатиши шарт. Бу гап барчамизга, жумладан, банк ва молия тизими ходимларига ҳам тааллуқлидир.

Энди ҳисоб-китоблар ҳақида. Ҳамма гап шундаки, қишлоқ хўжалигига ишлаб чиқариш, моҳият-эътиборига кўра, йил бўйи давом этадиган узлуксиз жараёндир. Бир мавсумдаги ишлар тугамасдан, янги мавсум ташвишлари бошланиб кетади. Ўшанда шундай муаммо пайдо бўлади —

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

янги мавсум ишларини бошлаш учун маблағни қасердан олиш мүмкін?

Уруғлик, ёқилғи, минерал үғитлар харид қилиш, дрекаж-коллектор тармоқтарини тозалаш, техникани тайёрлаш ишлари қайси маблағ ҳисобидан амалға оширилади? Дәхқонларга амалда бажарған иши учун ҳақ тұлаш масаласи нима бўлади?

Бунинг устига, харидор-истеъмолчилар, биринчи навбатда давлат тузилмалари олган маҳсулоти учун хўжалик-ларга ўз вақтида ҳақ тўлаб, ҳисоб-китоб қилмаган бўлса, мазкур муаммони қандай ҳал этиш мүмкін?

Кўряпсизми, яна боши берк кўчага кириб қоламиз. Яъни, хўжалик ўзи этиштирган ва сотган маҳсулоти учун тегишли маблағни ўз вақтида ололмайди. Бечора хўжалик нима қиласи? Яна суғурта ҳисобидан юқори фоизли кредит олишга, янгидан қарзга ботишга мажбур бўлади.

Бу ерда мантиқ қани?

Бу масалани ким ҳал этиши керак?

Албатта, масала жуда мураккаб. Лекин бу муаммони айланма маблағларни молиялаштириши ва шакллантириши лозим бўлган Хукумат, Марказий банк, Молия вазирлиги ва бошқа тузилмалар узил-кесил ечиб бериши керак.

Биз қишлоқ хўжалиги корхоналарининг бозор шароитида ишлашини, ишлаганда ҳам самарали ишлашини хоҳласак, бу масаланинг ечимини албатта топишимиз шарт. Биз қишлоқ хўжалиги бозор шароитларида ишлашини талаб қиласиз-у, бунинг учун амалда зарур шарт-шароит яратиб бермаймиз. Бу — масаланинг биринчиси.

Иккичи масала — хўжаликларда оддий ҳисоб-китобни йўлга кўйишдир. Тан олиш керакки, қишлоқ хўжалигига бугунги кунда чуқур, ҳозирги замон талабларига мос келадиган ҳисоб-китоб йўқ. Шу йилнинг ўзида санация қилинган 104 хўжалик фаолиятининг таҳлили бу фикрни тасдиқлайди ва кўп масалаларда хушёр бўлиш зарурлигини кўрсатади.

Илгари бутунлай ишлаган хўжаликлар санация қилинганидан кейинги жорий йилни, дәхқонлар учун ниҳоятда

ИСЛОМ КАРИМОВ

огир келган йилни фойда билан якунлашларига нималар асосий омил бўлди?

Бунга қуйидаги масалаларни ҳал этиш орқали эришилди:

биринчидан, хўжалик бошқарувига малакали мутахассис раҳбар — ташки бошқарувчilar келди. Бу жуда муҳим, керак бўлса, ҳал қиливчи омил бўлди;

иккинчидан, вақтинча эски қарзларни тўлаш ва тўлов муддатларини узайтириш масалалари ҳал қилиб берилди, амалда хўжалик ўз фаолиятини янгидан бошлади;

учинчидан, энг муҳими, дастлабки ҳисоб-китоб йўлга кўйилди ва хўжаликларнинг молиявий жавобгарлиги куайтирилди. Деҳқонлар ишлаб чиқарган маҳсулотларга яраша ҳақ ола бошлади;

тўртингчидан, яна бир муҳим масала ечиб берилди — санацияга тортилган хўжаликлардаги уларнинг оёғига қиши бўлиб турган ортиқча ишчи кучини бўшатиш мумкин бўлди. Йил мобайнида ана шу хўжаликлардан 41 минг нафардан ортиқ ишловчи бўшатилди;

бешинчидан, йилни фойда билан якунлаган санацияга тортилган хўжаликларда, юқорида зикр этилган омиллар билан бир қаторда, ишлаб чиқариш тўғри ва оқилона ташкил этилди, барча зарур агротехника тадбирлари ўз вақтида ўтказилди;

ва, ниҳоят, бу хўжаликларда деҳқонларнинг ўз ишининг якуний натижасига бўлган манфаатдорлиги кескин ортди. Одамларда ўз ишига, яратувчилик меҳнатига қизиқиши пайдо бўлди. Бу ниҳоят даражада муҳимdir.

Шунинг учун биз қишлоқ хўжалик корхоналарини санация қилиш борасида тўплаган тажрибани ижобий баҳолаб, 1999 йилда самараадорлиги паст ва заарар кўриб ишләётган яна 150 га яқин хўжаликни санация қилиш ҳақида қарор қабул қилдик. Бу масала бўйича ҳозир маҳсус хукумат қарори тайёрланмоқда. Бу ерда ўтирган барча раҳбарлар ана шу қарорда баён этилган тадбирларни амалга оширишда фаол иштирок этишлари лозим.

Учинчи — илгари ҳам кўп маротаба гапирилган масалага яна қайтамиз — бу ернинг ҳосилдорлигини таъмин-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лашдир. Мен бу масалани ерни парваришаң, унинг маҳсулдорлигини таъминлаш, деб айтган бўлур эдим.

Агар биз ернинг ҳосил беришини хоҳласак, уни асрabayлашимиз шарт. Ерни қанча эъзозласант, у сенга шунча кўп ризқу насиба бераверади. Мен бу ўринда агротехник тадбирларни ўз вақтида ва сифатли ўтказишни ҳам, суориш ишларини ҳам, ўз вақтида ўғит солишини ҳам, дренаж-коллектор тармоқларини тозалашни ҳам назарда тутмоқдаман.

Бир сўз билан айтганда, бу агротехника ва юксак деҳқончилик маданияти демакдир. Бугунги энг долзарб масала экинлар селекциясини ташкил этиш, ирсий (генетик) жиҳатдан тезшишар, юқори ҳосилли ва касалликларга бардошли янги навларни жорий этиш, хўжаликларни сифатли уруф ва кўчатлар билан таъминлашдир.

Тўргинчи вазифа — таъбир жоиз бўлса, юқорида айтилган барча масалаларни ҳал этадиган омил — бу кадрлар тўғрисидаги масаладир. Қишлоқ хўжалиги бутуниги кунда ерни биладиган ва ардоқлайдиган, бу соҳада ишловчиларнинг бошини қовуштира оладиган билимдон бошқарувчиларга, юқори малакали мутахассис ва раҳбарларга ҳаммада ҳам қўра кўпроқ эҳтиёж сезмоқда.

Шу ўринда биз қабул қилинган кадрлар тайёрлаш Миллий дастурини рўёбга чиқариш қандай улкан аҳамиятга эга эканига қайта-қайта иқрор бўлмоқдамиз. Мен барча туман ва вилоят раҳбарларини мана шу масаланинг моҳиятига чукур кириб боришга даъват этташ ва керак бўлса, буни талаб қилиган бўлур эдим.

Бугун дастурни амалга оширишда муайян тармоқлар ва уларнинг раҳбарлари зиммасидаги алоҳида масъулият ҳақида гапириш мумкин. Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, олий ўкув юртлари, ўкув муассасалари, мактаблар, қисқаси, маориф соҳасида меҳнат қилаётган, таъкидлаш керакки, яхши ишлаётган раҳбарларнинг масъулияти ва роли ҳақида гапириш мумкин.

Лекин мен бугун ҳокимлар, маҳаллий ҳокимиият вакилларининг жуда катта масъулиятыни алоҳида таъкидлашни истардим.

Мен вилоят раҳбари, туман, шаҳар раҳбари, хўжалик раҳбарлари, қўйингки, одамларнинг ишончига сазовор бўлган барча раҳбарларга таъкидлаб айтмоқчиман. Биз ўтказаётган сиёсатининг рўёбга чиқиши сизнинг фаолиятингиз билан узвий боғлиқ. Сизлар комил инсон тарбияси моҳиятига чукур кириб бориб, ўта масъулият билан ёндашмас экансиз, бу дастурни рўёбга чиқариш жуда қийин бўлади.

Мен мана шу залда ўтирганларга мурожаат қилиб айтмоқчиманки, мазкур дастурни амалга оширувчи энг бош жонкуярлар сизлар бўлишингиз лозим. Раҳбарлар бошқалардан кўра узокни аниқ ва теран кўришлари керак. Биз, раҳбарларга халқ доимо ишонч ва умид билан қарайди. Бизнинг келажагимиз, мамлакатимизнинг келажаги эса эртага бизнинг ўрнимизга кимлар келиши, биз қандай кадрларни тарбиялашимиизга бутунлай боғлиқ десак, му болага бўлмайди.

Мен оддий, бугунги кунда ҳаммамиз учун тушунарли бўлган ҳақиқатни такрор-такрор таъкидламоқчиман. Биз бугунги ҳаётимизнинг қайси масалалари ва вазифалари ҳақида, қайси истиқболлари ҳақида гаширмайлик, бошқариш ва ишлаб чиқаришнинг барча бўғишларида — ҳамма нарса бутуни кадрларга ва яна кадрларга бориб тақалади.

Бу масалани ҳал этмасдан туриб, амалда ўз истиқболимизни кўриш мумкин эмас. Бу охир-оқибатда бизнинг ўз фарзандларимиз, набираларимиз олидаги бурчимиздир. Биз уларни эртанги мураккаб, суронли ҳаётта тайёрлашимииз керак.

Фарзандларимиз биздан кўра билимли, кучли, доно ва албатта баҳтли бўлишлари шарт. Такрор айтаман: мана шу эзгу мақсад бугунги кунда ҳар биримизнинг ҳаётимиз мазмунига айланиши даркор.

Фарзандларимиз — бизнинг туруримиздир. Бу ҳар бир инсон учун тушунарли, албатта. Биз ҳақиқатан ҳам ўз фарзандларимиз ва набираларимиз билан фаҳрланишни истасак — улар замонавий билим ва тажрибага эга, иймонли-эътиқодли бўлишларига, Ватанимиз тарихида ўчмас из

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

қолдирған буюк аждохларимизнинг ишларини давом эттиришларига әришишимиз лозим.

Биз ўз олдимизга қўйган эзгу мақсад бугунги кунда одамларнинг онгу шуурига кириб борди — биз кедажаги буюк бўлган давлат ва жамият қуришни истаймиз. (Ва бунинг учун бизда ҳамма асослар бор)

Пекин ана шу мақсадга этишининг муҳим шарти, яна ва яна таъкидлаш жоизки, бизнинг ўриимиизга келадиган авлоднинг билим савиаси ва тафаккури билан бевосита боғлиқдир.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш, муболагасиз айтиш керакки, гуллаб яшнаган, кучли демократик давлат, фуқаролар жамиятини шакллантириш, саховатли заминимизда яшаётган одамларнинг баҳти ва фаровонлигини таъминлашдан иборат бўлган, узоқни кўзлаган мақсадимизнинг моҳияти, асоси бўлиши лозим.

Келинг, энди асосий муддаога ўтайлик. Менинг сиз ҳокимларга аниқ топширигим бор. Дастурда 1999-2000 йилларда 187 академик лицей ва касб-хунар коллежларини қуриш ва 110 та шундай муассасани таъмирлаш кўзда тутилган. Лекин мен вазифани кенгроқ қўймоқчиман. Шу иккى йилда биз ҳар бир туман, ҳар бир шаҳарда янги лойиҳалар бўйича энг замонавий талабларга жавоб берадиган коллеж ва лицейлар қурамиз.

Бу андоза асосида кўплаб шундай қурилишларни амалга оширишимиз мумкин. Бунинг учун лойиҳа институтлари лицей ва коллежларнинг касб ихтисосини ҳисобга олиб маҳсус лойиҳалар ишлаб чиқдан. Бу муассасаларнинг қаерда жойлашиши аниқлаб берилган ҳукumat қарори қабул қилинган. Кўп вилоятларда улар учун керакли миқдорда ер ҳам ажратиб берилди. Муҳими, уларни молиявий таъминлаш манбалари аниқ белгиланган.

Келгуси йил бюджетининг ўзидаёқ бу мақсадлар учун 34 миллиард сўмдан ортиқ маблағ йўналтириш кўзда тутилмоқда.

Қурилишни амалга ошириш учун ҳар бир вилоятда коллеж ва лицейлар бунёд этишга ихтисослаштириладиган бир неча қурилиш трестлари белгилаб қўйилган. Мен очиқ-

ИСЛОМ КАРИМОВ

оидин айтиб күяй — бу колледжлар нафақат билим маска-
ни, балки биз юртимизга келадиган меҳмон ва сайёҳларни
олиб бориб кўрсатишга арзийдиган, бошқаларнинг ҳаваси-
ни келтирадиган муҳташам ишиштлаш бўлиши лозим.

Мен сизларнинг олдингизга бугун мана шу истиқбол-
даги вазифани қўймоқчиман.

Ишонаманки, ўзини мамлакатимизнинг ҳақиқий ва-
танпарвари деб билган, унинг ажойиб келажагига ишон-
ган ҳар бир инсон ана шу улкан ва ҳаётий муҳим вазифа-
ни рўёбга чиқаришга муносаб ҳиссанини қўшади.

*Вилоятлар, шаҳар ва
туманларнинг ҳокимлари билан
учрашуведа сўзланган нутқ,
1998 йил 23 декабрь*

ЎЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРМОҚДАМИЗ

*"Түркістан" газетасы мұхбірінің
саболларига жағоблар*

САВОЛ. Яхши биламизки, мустақил тараққиёт йўли оқ поёндоz тұшалған равон йўл эмас. Бу йўлда ўзига хос паст-баландликлар, түсиқ ва қийинчилікклар, мураккаб-ликлар бўлиши табиий. Сизнингча, Ўзбекистоннинг етти йиллик истиқлол тарихидан келиб чиқадиган асосий сабоқ ва холосалар нималардан иборат?

ЖАВОБ: Менимча, етти-саккиз йиллик тажрибалар асосида тугал холосалар чиқаришга ҳали эрта. Чунки биз яшаб ўтаётган давр ҳақида, миллатимиз ҳәтидаги туб бурилиш нұқтаси бўлган истиқлол йиллари ҳақида мукаммал холосаларни тарих ва келгуси авлодларгина чиқаришга ҳақлидир. Лекин бутунгі ўзимиз бевосита иштирокчилари бўлган ижтимоий жараёнлар таҳлилидан келиб чиқадиган баъзи бир сабоқларни зикр этиш фойдалдан холи бўлmas, деб ўйлайман.

Биринчи сабоқ шундан иборатки, янги тизимга ўтиш күпчилік ўйлагандан ҳам кўра мураккаб жараён экан. Ёдингизда бўлса, 90-йилларда мустақилликка эришган айрим давлатлар эски тизимдан воз кечиб, бирданига демократия қурамиз, бирпасда ривожланган мамлакатлар даражасига эрищамиз, деб хомхаёл қилган эди. Бугун, орадан етти йил ўтиб, уларнинг куруқ гап эканини, хаёл бошқа, ҳаёт бошқа эканини воқеликнинг ўзи исботлади.

Шу каби ҳаёт сабоқларини ўйлаб, бошимиздан кечган воқеаларни таҳдил қилиб, ақл тарозисидан ўтказиб, шундай тўхтамга келаманки, Ватан, миллат тақдирини ҳал бўладиган қалтис вазиятларда тўғри йўлни тавлай олиш учун аввало тарихни ва ҳаётнинг аччиқ-чучугини билиш керак экан. Тарих инсоннинг кўзини очар экан. Шунда кўп хатоларнинг олдини олиш мумкин бўлар экан. Чунки ин-

ИСЛОМ КАРИМОВ

соният тарихида даврлар, жараёнлар чархпалак каби айланыб, қайтарилиб туради. Фақат бу ҳолатлар янги тарихий босқичда янгича шаклда рўй беради. Шу нуқтаи назардан қараганда бизнинг тарихимида ҳам ўсиш, юксалиш ва таназзул замонлари бўлган. Халқимиз бошидан кўп нарсани ўтказган. Зафарларни ҳам, мағлубият ва парокандаликларни ҳам кўрган. Бунга Амир Темур хукмронлик қилган давр ва ундан кейин кечган жараёнлар ёрқин мисол бўла олади.

Буюк аждодимиз юксак тарақкий топган давлат барпо этгани ва бу мамлакатда "Куч – адолатда" деган бош шиор давлат сиёсатининг, жамият ҳаётининг асоси бўлганини яхши биламиз. Бу фоя одамларга куч берган, уларда инсоф-диёнатта, эзгуликка ишонч уйғотган. Чунки жамиятда адолат барқарор бўлса, миллат, халқ ҳеч қачон йўлидан адашмайди, эртами-кечми фаровон турмушга эришади. Менинг раҳбарлик лавозимида меҳнат қилган тажрибамдан чиқарган энг муҳим ҳаётий холосам шуки, адолат биз кураётган жамиятининг мезони бўлмоғи даркор.

Нафақат мамлакатимиз миқёсида, ўйлайманки, ҳар қандай жамоа, маҳалла, борингки, оила мисолида ҳам омадимиз, файз-баракамизнинг гарови ва шарти бўлмиш тинчлик ва тотувлигимизни сақламоқчи бўлсак, бунинг ягона замини – адолат ва инсофни энг устувор мақсадимиз ва сиёсатимизга айлантирмогимиз керак.

Фақатина шу асосда бугунги эришган энг катта бойлигимизга – фуқаролар ризолиги, миллатлараро тотувлик ва юргимида қарор топган осойищталикни сақлаш ва мустаҳкамлаш мумкин.

Бу фикрларни айтишдан мақсад шуки, биз тараққиётимизнинг, миллатимиз тарихининг ҳозирги босқичида, маълум маънода ана шу даврларни янгича шароитда қайта бошдан кечиряпмиз. Янги ўзбек давлатчилигининг та-мал тошини кўйяпмиз. Шундай экан, тарих сабоқлари бизни ҳар хил ногўри қадамлардан огоҳ этувчи, сақлаб турувчи омил бўлиши лозим. Чунончи, халқ, миллат тақдирига дахлдор масалаларда пала-партиш, оқибатини ўйламасдан иш тутиш ярамайди. Одамларга яхши кўринаман, деб "чиройли" шиорлар билан жамоатни маҳлиё қилмоқчи

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

бўлганларнинг бугунги аҳволи қандайлигини кўриб туриб-миз. Бу ҳам, керак бўлса, кечаги тарих сабоги эмасми?

Кези келганда бир муҳим масалага эътиборингизни жалб қилмоқчиман. Биз шу пайтгача кўпроқ эски тузумни танқид қилиш, уни инкор этиш билан банд бўлдик. Албатта, бошимиздан кечирган мудҳиш ва мустабид турмушнинг бутун асоратларини англаб етиш, йўлимизни тўғри белгилаб олиш учун истиқлолнинг дастлабки йилларида бу биз учун албатта зарур эди. Аммо фақат ўтмишни ёзгириш, инкор этиш билан узоққа бориб бўлмайди. Эски асоратларин инкор қилиш осон, бироқ улардан кутулиш, уларни тақрор-ламаслик — ўз-ўзидан бўладиган иш эмас.

Эски жамиятни танқид қилиш осон, лекин янги жамият қуриш ниҳоятда қийин ва маشاққатли жараён.

Мана, биз етти-саккиз йиллик мустақил тараққиёт йўлини босиб ўтдик. Бу йўлда орттирган озми-кўпми тажрибамизга, эришган ютуқларимизга таяниб айтиш мумкинки, энди инкор қилиш **кайфиятидан бунёдкорлик** **кайфиятига ўтиш пайти** келди.

Яқин ўтмишилизниң яна бир сабоги шуки, миллат, давлат, жамият тақдирни ҳал бўлаётган паллада ўзлигимизни англаш, маънавий илдизларимизни унутмаслик катта ахамиятга эга. Моддий етишмовчилик албатта оғир синов, лекин унга меҳнат билан, сабр-тоқат билан бардош берса, енгиб ўтса бўлади, аммо маънавий инқироз, маънавий қашшоқликдан, уларнинг оқибатидан — миллатлараро низолардан, биродаркушлик қирғинларидан худонинг ўзи арасин.

Шукрки, биз ҳалқимизниң азму шижаатига, бунёдкорлик кучига таянган ҳолда, ўтиш даврига хос қийинчиликларни енга бориб, ўз йўлимизни аниқ белгилаб олдик ва шу йўлда озми-кўпми ютуқларга эрищдик. Албатта, ютуқлар ҳақида гурурланиб гапириш, кўплаб мисолларни келтириш мумкин, аммо соҳта обрў орттириш йўлида кўракка мушт уриб оламга жар солиш бизнинг табиатимизга ётдир.

Шу ўринда эътиборингизни, айниқса оммавий ахборот воситалари ходимларининг диққатини бир нарсага жалб этмоқчи эдим.

Юргимизда амалга оширилган катта ўзгаришларга, бунёдкорлик ишларига мамлакатимиз раҳбарияти бош-қош бўлиши табиий ҳол. Лекин бу жараёнларда кўпчиликнинг иштироки, қолаверса, ҳар кимнинг ўз ўрни бор. Бу ишлар бутун ҳалқимизнинг ақл-заковати, фидокорона меҳнати туфайли амалга ошмоқда. Президентнинг вазифаси эса жамиятни олий мақсадлар, ёруғ келажакка интилиш йўлига чорлаш, бирлаштириш, жисплацистиришдан иборат экан, бу иш менинг зиммамга тушибди. Мен нима иш қилган бўлсам, худо берган қобилиятиимга яраша, ҳалқимизга суюнган ҳолда қилдим. Яратганга шукроналар бўлининки, ҳалқ менга ишонди.

Ана шу ишонч одамни эзгу йўлга бошлайди, қанот беради, керак бўлса, мислсиз куч-файрат бағишлайди. Азалдан қолган нақл борки, давлат бошлиғи ҳам ўз ҳалқининг феъли-авторига яраша бўлар экан.

Мен бир гапни кўп айтганман. Яна такрорлайман: бизнинг юргимизга Аллоҳнинг назари тушиган. Шундай экан, бу муқаддас заминдан мендай раҳбар чиқмаса, бошқа бирор чиқарди.

Ҳар қандай таназзулдан, таҳликали мушкул аҳволдан, аввалимбор ҳалқининг мардлиги, бунёдкорлик салоҳияти, теран маънавияти, содда қилиб айтганда, одамларнинг маддига таянибгина чиқиш мумкин.

Ҳалқига суюнмаган раҳбар ҳеч замонда бирон натижага эриша олмаган. Ахир, ҳар бир фуқаронинг жамиятда ўз ўрни, ўз бурчи ва масъулияти бор. Лекин уларни улуғ ва олижаноб мақсадлар йўлида руҳий, маънавий жиҳатдан бирлаштирадиган йўлбошчининг майдонга чиқиши тарихий тараққиёт тақозосидир.

САВОЛ. Ҳурматли Ислом Абдуғаниевич, кейинги вақтларда мустақиллик мафкураси, миллий тоя ҳақида жамиятимизда кўп фикр-мулоҳазалар билдирилмоқда. Жамоатчилигимизга яхши маълумки, Сиз одамларнинг тафаккур тарзини, дунёқарашини ўзгаришиш, уларнинг қалбига ана шу улуғ гояларни сингдириш борасида доимо жон куйдирб келасиз. Ижозатингиз билан энди миллий тоя, миллий гуур, маънавият масалалари ҳақида тўхталсак...

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ЖАВОБ. Миллий фоя ҳақида жуда күп ва узоқ фикр юритиш мүмкін. У ҳаётнинг ўзи каби чексиз мавзудир. Миллий фоя халқнинг миллий манфаатларидан келиб чиқады ва уни ўзида ифода этади. Бу ҳақдаги асосий фикрларимни "Тафаккур" журнали бош мұхаррирининг саволларига берган жавобларымда ҳам билдирган эдим.

Шу нарса эътиборга сазоворки, кейинги вақтда "миллий фоя" деган тущунча ҳәётимизга чуқур кириб бормоқда, бугунғи ижтимоий воқеликдан ўз ўрнини топмоқда.

Бу албатта мустақиллуккінг — мустақил тафаккурнинг маҳсулидир. Бир пайтлар бу ҳақда сүз юритиш қийин эди. Ҳамма нарса коммунистик мағкура қолипи билан ўлчанған у замонларда ҳар бир одам ўзининг эътиқодидан қатын назар, ичидағи ғам-ташвишларини яшириб, расмий минбарлардан туриб ёки матбуттада — оддий зиёлими, етуқ олимми ёки таниқли арбобми — барибир, айтаёттган фикрининг ана шу қолипга мос келиш-келмаслигини ўйлашға мажбур эди. Чунки фикрловчи, ақли одамлар қыргын-қатагонлар туфайли құрқиб юрагини олдириб қўйған, уларнинг қон-қонига, онг қатламларига ана шу ваҳима ҳисси сингиб кетган эди. Шунинг учун, яъни, бир қолидан чиққани учун ҳам уларнинг фикрлари бир-бирига ниҳоятда ўхшаш бўларди. "Шаклан миллий, мазмунан социалистик" деган ибора бу ҳолатни яққол ифодалар эди.

Бугунғи ҳәётимизнинг кечаги кунимиздан асосий фарқини топмоқчи бўлсак, бу аввало одамларкінг тафаккурни ўзгариб, аникроғи, юксалиб бораёттани билан белгиланади. Бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор этолмайди. Аслида одамзот тафаккурининг четараси йўқ. Ҳаёт ўзгариши билан, борлиқ дунё ўзгариши билан инсоннинг моддий ва маънавий муҳити, унинг дунёқараши ҳам ўзгариши қонуний ҳол, албатта. Агар тафаккурни атрофимиздаги ҳаёт тарзининг маҳсулни сифатида қабул қылсак, унинг иккинччи жиҳати шундаки, ҳәётнинг ўзи ҳам, унинг ўзгаришлари ҳам одамзот тафаккурининг ўзгариши билан чамбарчас боғлиқ.

Шу қисқа давр ичиди — кейинги етти-ўн йил давомида замоннинг шиддат билан ўзгариши одамлар тафаккурининг ҳам тез ўзгариб боришига таъсир қылмоқда.

Бу муҳим, ғоят долзарб масала бўйича бизнинг ёндашувимиз шундай: биз кишилар дунёқарашини бошқариш фикридан йироқмиз, балки биз одамларнинг тафаккурини бойитиш, уни янги маъни ва мазмун билан тўлдириш таравфдоримиз.

Ҳар қандай халқни халқ, миллатни миллат қиласиган, унинг йўли ва мақсадларини аниқ-равshan чароғон эта-диган мафкура — миллий ғояни шакллантиришнинг асосий шарти — одамларнинг тафаккури, дунёқарашининг воқеликка нисбатан таъсирини инобатга олишdir. Шу маънода миллий ғоя, миллий онг туйгусининг моҳиятини тўғри англаш, уни тарбия қилиш, уни бутунги куннинг энг зарур вазифаларидан бири сифатида эътироф этиш, бу хусусда баҳсу мунозаралар олиб бориш, фикр алмашиш, очик-оидин гапириш, ўйлайманки, ижтимоий таракқиётимиз учун катта наф келтиради.

Биз йигирма биринчи аср бўсагасида яшаемиз. Аллоҳ насиб этса, ҳадемай йигирма биринчи асрга ҳам қадам қўямиз. Ҳўш, янги асрга биз қандай онг, қандай мафкура билан — халқимизни бирлаштирадиган, унга йўл кўрсатадиган қандай миллий ғоя билан кириб борамиз?

Бу даврда бизнинг маънавий қараш ва нуқтаи назарларимиз нимадан иборат бўлади? Кундан-кунга ўзгариб, ғоят мураккаблашиб бораётган жаҳон ҳамжамияти тизимидан бу қаращлар ўзига муносиб ўрин топа оладими? Уларнинг халқаро тажрибалар ва демократик тамойиллар билан йўғун ривож толиши учун биз нималарга эътибор беришимиз керак? Умуман, бизда янги аср учун мўлжалланган маънавий-мафкуравий фаолият мақсадлари — концепциямиз борми? Бор бўлса, у ўзида нималарни ифода этади? Йўқ бўлса, бу хусусда кимлар, қайси ижтимоий-сиёсий кучлар ишламоқда?

Кўриниб турибдики, саволлар бир-биридан кескин, бир-биридан долзарб ва мураккаб. Лекин уларга жавоб топмасдан, бу муаммоларни ечмасдан биз олға қараб ҳаракат қилолмаймиз. Бир жойда депсиниб тураверамиз. Чунки ҳеч қачон кишилик жамиятида ғоявий бўшлиқ бўлмаган. Агарки шундай бўшлиқ пайдо бўлса, сўзсиз унинг ўрнини бизнинг табиатимизга бегона турли хил мафкура-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

вий тазииклар эгаллаб олиши ва ўз таъсирини ўтказиши муқаррар.

Бундай хавфни ўзимизга яққол тасаввур қилишимиз ва унинг олдини олишимиз — бугунги куннинг эңг долзарб, эңг мураккаб вазифаларидан биридир. Хүш, бугунги кунда бизга мамлакат ичидан ва четдан таъсир ўтказиши мумкин бўлган қандай мафкуравий кучлар бор?

Бу кучларнинг ғоялари, манбалари, имкониятлари, таъсир доиралари қандай?

Бизнинг уларга муносабатимиз қандай бўлиши керак?

Шундан келиб чиқсан ҳолда бизнинг ўзимизга хос, ўзимизга мос миллий ғоямиз қандай бўлмоғи лозим?

Уни кундалик ҳаётда, кенг жамоатчилик орасида, хусусан, ёшлар орасида татбиқ этишнинг йўл ва усуллари нималардан иборат?

Шу муносабат билан бизга хавф солиши мумкин бўлган айрим мафкуравий таҳдидларга ватандошларимиз дикқатини қаратмоқчиман.

Биздан узоқ-яқин масофаларда жойлашган айрим ислом давлатларида ўрта асрларда мавжуд бўлган мусулмон халифалигини тиклашни ўз олдига мақсад қилиб қўйган муайян ташкилотлар мавжуд. Улар катта маблағ ва мафкуравий таъсир воситаларига эта. Албатта, бундан ўн тўрт аср бурунги воқеликни бугун амалда қайтадан тиклаб бўлмаслиги аён. Лекин уларнинг нияти — ягона мафкуравий макон барло қилиб, ислом динини сиёсийлаштириш ва шу асосда хукмронлик қилиш, ҳокимиятни кўлга киритишдир. Уларнинг фикрича, мусулмонлар яшайдиган мамлакатлар ўртасида ҳеч қандай маъмурий чегаралар бўлмаслиги керак, бу давлатларнинг барчаси ягона халифлик маркази томонидан бошқарилиши зарур.

Бундай кучлар орасида "Ҳезби таҳрири исломия" ташкилоти айниқса фаоллиги билан ажralиб туради. Унинг вакиллари бизнинг мамлакатимиз ҳудудида ҳам яширинча, пинҳона иш олиб боришга уринишмоқда. Улар асосан ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз ёшларимизни ўз тузогига илинтиришга, турли йўллар билан уларнинг миясини заҳарлаб, ўз халқи, ўз юргига қарши ға-

ИСЛОМ КАРИМОВ

нимга айлантиришга жон-жаҳди билан ҳеч қандай маблагларини аямасдан ҳаракат қилмоқдалар. Табиийки, биз бундай ёвуз интилишларга асло йўл қўёлмаймиз ва қўймаймиз ҳам.

Биз ота-боболаримизнинг муқаддас дини бўлган ислом динини қадрлаймиз, ҳурмат қиласиз, одамзот руҳий дунёсида иймон-эътиқодни, инсоний фазилатларни мустаҳкамлашда унинг ўрни ва таъсирини юксак баҳолаймиз. Шу билан бирга фуқароларимизнинг эътиқод эркинлигини қонун асосида таъминлаш учун барча шарт-шароитларни яратиб бермоқдамиз. Аммо биз диндан сиёсий мақсадлар ва ҳар қандай ёвуз ниятлар йўлида фойдаланишга мутлақо қаршимиз.

Инсонга ато этилган энг муқаддас фазилатлардан бири — бу Аллоҳни танишидир. Лекин инсоннинг мана шу буюк фазилатидан фойдаланиб, унинг онгини чалғитиб, ўз гаразли мақсадлари учун қурол сифатида кўллаш—дунёда бундан ҳам кўра гуноҳи азим борми ўзи? Бизнинг бу масаладаги йўлимиз аниқ ва қаттий: дин диннинг ишини, давлат давлатнинг ишини қиссин.

Мафкуравий таҳдиҳ ҳақида гапирганда, яна бир масалага алоҳида эътибор беришимиз керак. Ҳозирги вақтда Россия-Белорус иттифоқи атрофида зўр бериб шов-шув қилинмоқда. Маълум сиёсий кучлар бу иттифоқнинг "жозибаси"ни тарғибу ташвиқ қилиб, унга МДХ худудидаги бошқа мамлакатлар халқларини ҳам маҳлиё қилишга итилмоқда. Албатта, озодлик нашъасини тотиб кўрган, эркин нафас олаётган ҳар бир ақли расо одам бунинг тагида нима ётганини яхши билади. Аммо бу кучлар бугунги иқтисодий қийингчилклардан фойдаланиб, мафкуравий таъсир воситалари ёрдамида сиёсатдан узоқ, содда кишиларнинг бош-кўзини айлантириб, ўз умрини яшаб бўлган совет ғояларини ҳаётимизга қайталан тиқиширмоқчи, шу йўл билан бўйнимизга яна ўша эски бўйинтуруқни имоқчи. Ишончим комилки, эркесвар ва ўз қадр-қимматини яхши англаб олган халқимиз бунга асло рози бўлмайди. Бинобарин, жамиятимиздаги барча соғлом кучлар бундай хатарларга қарши курашга ҳамиша тайёр туриб,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

кенг жамоатчылық ўртасида мафкуравий ишларни авж олдириши керак.

Мафкура соҳасида бизга салбий таъсир құрсағиши мумкин бўлган яна бир ҳавф — бу ўзбек миллатининг тарихини соҳталаштириш, турли хил файрийлар, сиёсий шиорлар билан бизни тарихимиздан, шарафли ўтмисиздан жудо қилишга уриниш тарзида намоён бўлмоқда. Хориждаги баъзи бир сиёсий арбоблар ва олимларнинг даъволарига кўра, алоҳида ўзбек деган миллат йўқ эмиш, балки умумий туркий ҳалқ бор эмиш. Шунинг учун ўзбек, қозоқ, қирғиз, туркман, татар, бошқирд, уйгур ва ҳоказо тушунчаларга барҳам бериш керак эмиш.

Биз бундай қарашлар билан сира келишолмаймиз. Илгари ҳам бир неча бор таъкидлаганимдек, ҳар бир ҳалқ, жумладан, ўзбек ҳалқининг ҳам тарихи бетакрордир. Биз жаҳон майдонида куни кеча пайдо бўлган ҳалқ эмасмиз. Бизнинг миллатимиз, ҳалқимиз кўхна Хоразм заминида "Авесто" пайдо бўлган замонлардан бўён ўз ҳаёти, ўз маданияти, ўз тарихи билан яшаб келади. Ўзбек миллати Ўзбекхон номидан тарқаган эмас, балки, Ўзбекхон ўзбек миллати номини ўзига исм қилиб олган бўлса, ажаб эмас.

Албатта, биз қадим тарихий илдизларимиз туркий ҳалқлар билан бир эканини, тилимиз, динимиз, урф-одатларимиз, қадриятларимиз ва маданиятимиз муштарак бўлганини эътироф этамиз, улар билан ҳар томонлама алоқаларни ривожлантириш тарафдоримиз. Лекин биз ўзимизни ҳамиша мустақил миллат — ўзбек ҳалқи сифатида хис этиб келганимиз ва бу билан фахрланамиз. Бунга тарихий, илмий, маданий асосларимиз бор. Бутун дунё ҳамжамияти бизнинг буюк тарихимиз ва маданиятимизни эътироф этиб, бугунги кунда бизни шу ном билан танийди ва ҳурмат қиласи.

Миллатни асрар қерак, миллатни асрар үчун эса узинг ҳақиқий тарихини ўрганиш, авайлаб ҳимоялаш қерак. Миллий ғоя ҳақида гапирганимизда ана шу жиҳатларни албатта инобатта олишимиз зарур.

Ўйлайманки, бу соҳада энг устувор вазифамиз — ҳалқимиз орасида катта маърифий-амалий ишларни олиб бориб, миллий мафкурамизга куч-қувват берадиган, уни ян-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ги-янги марралар сари сафарбар этадиган, кенг оммага таъсир ўтказишга, халқни ўзига тарафдор этишга хизмат қиласидиган сиёсий, ижтимоий, иқтисодий, маънавий манбаларни тўғри белгилаб олишидир.

Шу ўринда мустақиллик ва истиқлол йўлида биринчи қадам қўяётган даврда ягона оила бўлиб яшаётган кўпмиллатли халқимизнинг долзарб шиорига айланган сўзларни эслатмоқчиман. “Шу азиз ватан барчамизники, унинг фаровон келажаги ва иқболи учун яшаш, курашибиз биз учун энг катта баҳтдир”.

Ишончим комилки, тинчлик, барқарорлик, миллатларро тотувликка чорлаётган бундай шиор миллий ғоямиз ва тафаккуримизнинг асосий мезонига айланиб қолса, нафақат бугунги, балки келажак авлодларимизни ҳам асрайдиган ва барчамизнинг эзгу орзуларимизни рўёбга чиқаридиган асос бўлиб хизмат қиласи эди.

Гап миллий ғоя ҳақида борар экан, ўз-ўзидан уни демократик тамойиллар билан уйғуналаштириш масаласи келиб чиқади. Айтиш керакки, бу осонгина бўладиган иш эмас, балки жуда чуқур илмий-сиёсий, назарий-амалий ёндашувни талаб қиласидиган мashaққатли жараёндир.

Бугунги вазифамиз ижтимоий соҳанинг етакчи олимларини, файласуфлар, сиёсатшунослар, социологлар, хуқуқшунослар, педагоглар, психологлар, тарихчилар, адаб ва журналистларнинг энг пешқадам вакилларини мазкур жараёнга жалб қилиш, уларнинг билим ва тажрибаларидан омилкорлик билан фойдалана билишни тақозо этади.

САВОЛ. Ҳақиқатан ҳам, истиқлол йилларида маънавий ҳаётимизнинг асосий йўналиш ва тамойиллари щаклланди. Бунда Сизнинг назарий қарашларингиз, миллий қадриятларни, тарихий ва маданий меросимизни тиклаш борасидаги амалий фаолиятингиз асос бўлиб хизмат қилмоқда. Шу муносабат билан янги асрда маънавият соҳасидаги бош ғоямиз нимадан иборат бўлиши лозимлиги хусусида Сизнинг фикрингизни билмоқчи эдик.

ЖАВОБ. Маънавият — узлуксиз ҳаракатдаги жараёндир. Фикр, тафаккур, ҳис-туйғу тиним билмаганидек, уларнинг маҳсули ўлароқ маънавият ҳам доимо ўзгариш ва янгиланишда бўлади. **Маънавият деганда авваламбор одам-**

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ни рұхан покланишга, қалбан улғайишга чорлайдиган, ии-сон ички дүнёсіні, иродасини бақувват, иймон-эътиқоди-ни бутун қыладиган, виждонини үйротадиган күчни тасав-вур қыламаң.

Бунга ишонч ҳосил қылиш учун бизнинг, айтайлик, 1991 йилдаги маңнавий савиямиз билан халқимизнинг ҳо-зирги руҳий ҳолати ўртасидаги фарқни қиёслаб күриш ки-фоя, деб ўйлайман. Албатта, маңнавиятнинг тош-тарозиси, ўлчовини топищ қыйин. Фалсафий нұқтаи назардан қараганда шундай. Лекин амалий нұқтаи назардан ёндош-ганда, ҳаётдаги, жамият онгидаги ўзгаришларга нисбатан баҳо берганда, унинг муайян мезонларини ифода этиш мүмкін. Масалан, мустақиллік маңнавиятини, унинг бу-гунги даражасини күпчилигимизнинг күнглимиздан ўта-диган "Кече ким әдигу бугун ким бўлдик?" деган савол билан белгилаш мүмкін эмасми?

Бевосита сизнинг саволингизга келадиган бўлсак, унга жавоб бериш, маңнавиятимизнинг келгуси асрдаги шакл-шамойили, мазмун-моҳияти, таянч нұқталари ва тарақ-қиёт уфқларини белгилаш, унинг тамойилларини ишлаб чиқиши, айтиб ўтганимдек, аввало жамиятшунос олимлар, барча зиёлиларимизнинг вазифасидир.

Шахсан менинг бу борадаги қарапшарим күйидагicha: модомики биз ҳукуқий демократик давлат, эркин фуқа-ролик жамияти кураётган эканмиз, маңнавият соҳасидаги йигирма биринчи асрга мўлжалланган ҳаракат дасту-римиз ҳам ана шундан келиб чиқмоғи даркор. Яъни эр-кин фуқаро — онгли яшайдиган, мустақил фикрға эга бўлган шахс маңнавиятини камол топтириш бизнинг бош миллӣй ғоямиз бўлиши зарур.

Биз шу пайтгача маңнавият борасидаги ишларимизни одамларнинг тафаккурини эски тузум сарқитларидан ха-лос этишига, ватандошларимиз қалбига миллӣй мустақил-лик ғояларини сингдиришга қаратдик. Бу борада муайян натижаларга ҳам эришдик. Лекин бу орттирган тажриба-миз эркин демократик жамият қуриш йўлидаги ilk қа-дамлардир. Чунки биз кўп йиллар давомида шаклан озод, моҳияттан эса қуллик ҳолатида яшаб келган эдик. Афсус-ки, узоқ давом этган бу зулмнинг асоратлари ҳали-ҳануз

тўла барҳам топгани йўқ. Айниқса, бу иллат бизнинг онгу тафаккуримизда чукур ўрнашган бўлиб, ундан фориг бўлиш осон кечмаяпти.

Ҳуқуқий жаҳолат, ҳуқуқий саводсизлик, маъмурий-ҳуқуқий органларнинг қонунсиз зўравонлиги, ўтмишишимизда рўй берган қатагонларнинг мудҳиц таъсири кўрқинчли туш каби ҳамон хотирамиздан ўчмай келади.

Шу боис энди олдимизда ниҳоятда муҳим, келажагимизни ҳал қилувчи янги вазифа турибди. Бу вазифа эркин фуқаролик жамиятининг маънавиятини шакллантириш, бошқача айтганда, озод, ўз ҳақ-ҳуқуқларини яхши танийдиган, бўқимандаликниң ҳар қандай кўринишларини ўзи учун ор деб биладиган, ўз кучи ва ақлига ишониб яшайдиган, айни замонда ўз шахсий манфаатларини ҳалқ, Ватан манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган комил инсонларни тарбиялашдан иборатдир. Мен мана шундай инсонлар ҳақида ўйлар эканман, дунёқараш мустақиллик йилларида шаклланган ёшларимизда келажак маънавиятининг умидбахш куртакларини кўргандек бўламан. Ва уларнинг келажагига катта ишонч ва завқ билан қарайман.

Эркин фуқаролик жамиятига дунёдаги кўп-кўп давлатлар асрлар давомида тўплланган тажриба ва демократик анъаналарни ривожлантира бориб етиб келган. Биз бундай жамиятни қуришни, барпо этишини орзу қилмоқдамиз ва шунга интилмоқдамиз. Лекин бу гўзал орзуга эришмоқ учун тинимсиз интилиш, жамият ҳаётининг барча соҳаларини такомиллаштириш, умуминсоний қадриятларни ижодий ўрганиб, ўз заминимизга татбиқ этиш лозим. Шу билан бирга миллий ўзига хослигимизни, асрлар синовидан ўтган анъаналаримизни, ҳамиша иймон-эътиқод билан яшаш каби ҳаётий тамоилларимизни ҳам сақлаб, юксалтириб боришимиз зарур.

Бугун жамиятимиз олдида турган бу улуғвор ва мураккаб вазифаларни ҳал қилиш энг аввало таълим-тарбия, маърифат масаласига бориб тақалади. Бу масалага кенг жамоатчилик диққатини жалб этиш керак. Матбуот орқали, телевидение орқали одамларда маърифатпарварлик гояларини тарбиялаш, мактаб-маориф тармоқларига ҳо-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

мийлик, саховатпешалик, савобталаблик каби эзгу хусусияттарни күчайтириш зарур.

Асrimiz бошларида жадидларнинг ўз ҳисобидан мактаблар, кутубхоналар, қироатхоналар, театрлар, рўзномалар ташкил этганликларини, дарслерлар, кўлланмалар нашр қилганликларини, уларни Туркистон болаларига бепул тарқатганликларини бир эслайлик. Наҳотки бугун юртимизда ана шундай саховат булоқлари қуриб қолган бўлса! Ишончим комилки, бундай фидойи, сахий инсонлар диёrimизда кўплаб топилади. Фақат уларга бош-қош бўлиш, интилишларини қўллаб-кувватлаш, маънавий жиҳатдан рағбатлантириш керак. Ахир тўкиб-сошиб қилинаётган тўртта тўй ўрнига битта мактаб курса бўлади-ку! Ахир шу мактабда бегона эмас, ўзимизнинг фарзандларимиз, эргага сизу бизнинг ўрнимизга келадиган, чироғимиз ёқадиган, цу Ватанга эгалик қиладиган ўғил-қизларимиз ўқиди-ку!

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, эркин фуқаролик маънавиятигининг асоси бўлмиш маърифат масаласи доимий ўтиборимизда бўлиши шарт.

Маънавият соҳасида янги асрга мўлжалланган асосий ўйналишни аниқлаб, ўзимизга режа қилиб белгилаб олар эканмиз бир нарсага алоҳида аҳамият бериш керак: бу мақсад ва гоялар халқ онгига сингадими, жамоатчилик уларни қўллаб-кувватлайдими ёки йўқми — ҳамма гап мана шунда. Бу фикрлар фақатгина тоя ҳолида қофозда қолиб кетмаслиги, қуруқ гап, қуруқ шиор бўлиб қолмаслиги лозим. Уларни амалга ошириш учун бизга жонкуяр, бевабечорага ачинадиган, ўз ризқини муҳтож кимса билан баҳам кўришга қодир, ҳақиқат ва халқ манфаати йўлида курашларга ҳамиша тайёр, мард, фидокор инсонлар керак.

Бундай хусусиятлар эса, ота-боболаримиз тажрибасидан маълумки, жамоа, жумладан, маҳалла шароитида шаклланади. Маҳалла, табъир жоиз бўлса, кишилик жамиятида алоҳида тарбиявий аҳамиятга молик бўлган ўзига хос маскандир, дейиш мумкин. Бу ноёб тажриба — аҳолининг маҳалла бўлиб яшаш тарзи жаҳоннинг бошқа мамлакатларида кам учрайди. Шунинг учун ҳам инсонни жамият

билин бирга яшашга ўргатадиган, шу рухда тарбиялайди-
ган бирламчи ва беқиёс макон — бу маҳалладир.

Узоқда бормай, кундалик ҳәётимизга назар ташлайлик.
Кўпқаватли уйларда турувчиларнинг аксарияти одатда те-
мир эшиклар ортида яшайди. Эшикка қулф устига қулф
уришларини айтмайсизми! Бундай жойларда қўни-қўш-
ничилик, яхши кунда шерик, ёмон кунда ҳамдard бўлиш
ҳам ўзига яраша. Оддий йўлакни супуриб-сирииш ҳам
сансалорликка олиб келади.

Маҳалла эса бутунлай бошқа бир олам. Маҳаллада эши-
гига тўртталаб қулф осиб олган кишига одамлар қандай
қарайди? Бундай кимса ўз-ўзидан жамоатдан ажраб қол-
майдими? Еки кўча эшигининг олди супурилмаган уйга
совчи қадам босадими? Демоқчиманки, ўзбек фарзанди
дастлабки жамият тарбиясини айнан маҳаллада олади.
Унинг тафаккури кўпчилик ичida, қўни-қўшниларнинг
яхши-ёмон кунларида бирга бўлиш орқали шакланади.
Ўзидан катталарнинг муомаласи, юриш-туриши, одоб-ах-
лоқи, ўзаро оқибатига қараб ҳаракат қила бошлайди. Ма-
ҳаллаларимизда тонг саҳардан кўчаларга сув сепилиши,
таниш-танимаслигидан қатъи назар, одамларнинг бир-би-
рига эзгу тилак билан салом бериши, оқсоқолларнинг ёш-
лар умрига барака тилаб дуо қилишининг ўзи катта тар-
бия мактабидир.

Энг муҳими, кўпчилик ичida яшаш инсондан нафси-
ни тийишини, атрофдагиларнинг ўзи ҳақидаги фикри би-
лан ҳисоблашиб умр кечиришни талаб этади. Аслида ин-
сон эҳтиёжлари чексиз бўлиб, унга доимо нишадир етиш-
майди. Лекин ҳар бир одам нафс балосидан жудо бўлишга
интилмоги керак. Чунки, ҳамма қулфат ана шу нафс бало-
сидан келиб чиқади. Уни енгишга инсоннинг кучи, иро-
даси етадими? Бу саволга ҳам жавобни биз маънавиятдан
излашимиз керак.

САВОЛ. Сиз бундан уч йил муқаддам 9 май — Фалаба
байрамини Хотира куни сифатида нишонлаш ташабbusи
билин чиққан эдингиз. Сизнинг таклифингиз билан бу
кун бундан бўён Хотира ва қадрлаш куни деб аталадиган
бўлди. Бу ҳаракат жамиятимизни фикрий бўлинишга олиб
келмасмикан? Ахир, уруш қатнашчилари орасида ҳамон

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

совет орденларини тақиб, фалон тепалик учун қон түк-канман, деб юрганлар ҳам йўқ эмас-ку?

ЖАВОБ. Албатта, бундай одамлар бор. Лекин ишончим комилки, бу одамлар сиз айтгандек, қандайдир номсиз тепаликлар, бегона мамлакатлар учун номаълум солдат бўлиб жанг қилмаганлар. Улар қайси жангоҳда бўлмасин, ўз она юрги, туғилиб ўсган қишлоғи, муштипар онаси, суюкли ёри, фарзандларининг қадрдан сиймоси доимо юрагида, фикру хаёлида турган. Жангу жадал майдонларида Сталин учун ёки қандайдир мавхум улуф ғоя учун эмас, шулар учун жон берган. Яъниким, улар олис Европада туриб ўз юртини, жонажон Ўзбекистонини фашизм балосидан ҳимоя қилган. Бу ҳақиқатни мен такрор-такрор айтганман ва у халқимиз томонидан эътироф этилган. Ўйлайманки, бу масалада сиз айтган хавотирга ўрин йўқ.

Аслини олганда, маънавият ва тарихий хотира тушунчалари бир-бири билан узвий боғлиқдир. Мархумлар хотирасини эслаш, эъзозлаш — савоб иш. Шунинг учун ҳам биз кенг жамоатчиликнинг кўллаб-куватлаши билан Номаълум солдат майдонини Хотира майдони деб аташга аҳд қилдик.

Бўлгуси Хотира майдонига қадам босадиган одамларнинг кўнглидан қандай ҳис-туйғулар кечади — билмайман, лекин шу нарсага ишончим комилки, бу ерга келадиган ҳар бир инсон, ёшу қари ватандошимиз Иккинчи жаҳон уруши ва кейинги урушларда юртимиздан иштирок этиб курбон бўлганиларнинг қадр-қиммати ҳақида беихтиёр ўйга толади, уларни ёдга олади, хотираси олдида бош эгади, орамизда ҳали ҳаёт юрган собиқ жангчиларни кўпроқ иззат-икром қиласиган бўлади. **Бу жой, шубҳасиз, ўзига хос гўзал зиёраттоҳ ва тарбия маскани бўлиб қолади.** Бу муқаддас қадамжо фақат урушда шаҳид кетганиларнигина эмас, балки халқимизнинг эрки ва озодлиги йўлида жонини тиккан Қодирий, Беҳбудий, Мунаввар қори, Абдулла Авлоний, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир сингари минглаб миллатимиз фидойиларининг хотираси учун ҳам тикланган обида бўлади.

Мархумлар руҳига багишлаб тиловат қилиш, уларнинг хотирасини, арвоҳларини яхшилик билан тилга олиш энг яхши урф-одатларимиздан биридир. Ўйлайманки, Хотира майдонига қадам қўйган, уни зиёрат қилган ҳар бир инсон хаёлида айни шу олижаноб одатимиз жонланади. Ҳеч қандай сўз билан ифода этиб бўлмайдиган, фақат ҳистайғу билан идрок этиш мумкин бўлган аллақандай илоҳий ва муқаддас ҳолат унинг бугун вужудини қамраб олади. Хотира майдони чинакам муқаддас қадамжога айланаб қолишига ишонаман.

Энг муҳими, бу майдон халқимизни тарихий хотира воситасида бирлаштиришга хизмат қиласди. Чунки қаттол замон тақозоси билан халқимиз ўз даврида, бири "қизил аскар", бири "босмачи", бири "кулок", бири "комиссар", яна бири "муштумзўр", яна қай бири "йўқсил" деб гурӯҳларга ажратиб ташланган эди. Шўро ҳукумати "бўлиб ташлаб ҳукмронлик қилиш" учун энг маккор усусларни ишга солган, бир миллат вакилларини бир-бирига қарши қайраб, адсоват ва низо уругини сочган. Лекин аслида уларнинг барчаси битта ҳалқ фарзандлари, бир миллат вакиллари эди. Энди орадан шунча йиллар ўтиб кетгач, биз учун на босмачи, на қизил аскар бор.

Шу боис бугун биз ота-боболаримизга ана шундай сунъий ранглар билан ажратиб баҳо бермаслигимиз, балки уларнинг ҳётини, улар яшаган даврнинг моҳиятини тўғри тушунишга ҳаракат қилишимиз лозим. Майли, эҳтимол уларнинг орасида адашганлари, ўз ҳалқининг миллий манфаатларига қарши борганлари ҳам бўлгандир. Балки ўша одамлар бугун қилимишига пушаймондир, руҳий азоб тортаётгандир. Бу ҳақда ўйлаш, жавоб бериш — аввало уларнинг ўз виждонига ҳавола. Қолаверса, дунёда Аллоҳ ҳукми борлигини, у ҳамиша барқарор эканини эсдан чиқармаслигимиз лозим.

Бу гапларни айтишдан мақсад шуки, ҳозирги мураккаб, қалтис паллада эски гина-кудуратларни қўзғаб, тарафма-тараф пароканда бўлиб кетиш ҳалқимиз учун асло йўл қўйиб бўлмайдиган ҳолдир. **Миллӣ ғоя миллатни, ҳалқни бирлаштиришга қаратилиши керак.** Миллатни бўлиб ташлашга асос бўладиган ғоя бузғунчи ғоядир.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ҮЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Биз ўтмишимиzinинг маңа шундай аяңчли, фожиали сақыфаларини чуқур таҳлил қилиб, ҳаққоний холоса ва сабоқлар чиқаришимиз керак. Миллий фурур тарбияси, ягона халқ түйгүсини ёшлар онгига сингдириш соҳасида ҳар куни эринмасдан тинимсиз иш олиб боришимиз, бу йўлда энг таъсирчан самарали воситалардан фойдаланашимиз шарт.

Биз 90-йилларнинг бошидаёқ, яъни озодлигимизнинг дастлабки кунлариданоқ бу борада изчил ва қатъий сиёsat олиб бордик. Одамларни "сен – коммунист", "сен – диндор" деб гурухларга ажратмадик, жамиятимизнинг пароканда бўлиб кетишига йўл қўймадик. Бугунги жараёнлар ўша тадрижий, эволюцион сиёsat натижаси, унинг мантиқий давоми ва ривожидир.

Шу муносабат билан яқин ўтмишимизга баҳо берганда, ўша давр тарихига, бўлиб ўтган воқеаларга ва ўша даврнинг "улкан арбоблари"га ва "моҳир ташкилотчилари"га нисбатан муносабат билдирганда бор ҳақиқатни очиқ акс эттириш керак, деб ўйлайман.

Бу нарса ўша одамларни бадном қилиш, улардан ўч олиш ёки бошқа мақсадлар учун эмас, аксинча, шу йўл билан авваламбор ёшларимиз тарбиясига ижобий таъсир ўтказиш, ҳаётимиз тарихида ҳақиқатни қарор топтиришга хизмат қиласи.

Шуни яна бир бор таъкидлашни истардимки, жамиятни доимий ҳаракатта келтириб турадиган куч – миллий foя, миллий манфаатга хизмат қиласидиган қадриятларни, илғор демократик қоида ва тушунчаларни аниқ-равшан тасаввур этиш, уларни ўрганиш, борини асраб-авайлаш, йўғини шакллантириш, бойитиш, ривожлантириш, халқни, аввало ўсиб келаётган ёш авлодимизни ана шу билим ва кўнимкалар билан тарбиялаш – маънавият соҳасидаги энг асосий вазифамиз бўлиши лозим. Амир Темур бобомизнинг таъбири билан айтганда, ҳалқимиз, миллатимизнинг дардларига дармон бўлмоқ барчамизнинг муқаддас бурчимиздир.

САВОЛ: Мухтарам Президент, бу йил Ўзбекистон халқи ҳаётида сайловлар йили сифатида муҳим босқич бўлади. Сиз бўлгуси сайловлар ва уларнинг жамиятимизда рўй

ИСЛОМ КАРИМОВ

бераётган ижтимоий жараёнларга таъсири ҳақида қандай фикрдасиз?

ЖАВОБ: Аввало, бўлажак сайловлар барчамиз учун катта синов бўлишини айтиб ўтмоқчиман. Сайловлар жараёнида ҳар қайси давлат, ҳар қайси жамиятда хилма-хил фикрлар, одамларнинг хоҳиш-иродаси, орзу-умидлари, ижтимоий кайфиятлар айниқса яққол намоён бўлади. Шу билан бирга, ҳар қандай сиёсий ҳаракатлар ва кучлар сайловга тайёргарлик кўриши, ўз платформаларини аниқ белгилаб олиши — буларнинг барчаси табиий ҳол. Бусиз ўзи ҳаёт, тараққиёт бўлмайди.

Бундай ҳолатлар доимо бўлган, лекин бугун демократик тамойиллар ва қадриятлар жамоатчилик онгига қарор топаётган, эркин тафаккур, фикрлар хилма-хиллиги учун шароит шаклланиб бораётган бир пайтда бу масала бўйича очиқ гапириш, унга одамларнинг ўз муносабатини ошкора билдириши алоҳида аҳамият касб этади.

Бизнинг демократик давлат қуриш, фуқаролик жамияти барпо этиш каби олижаноб мақсадларимиз ҳам шунга ундейди. Биз шу эзгу мақсадлар сари интилаётган эканмиз, ҳаётимизда демократик тамойиллар чуқур илдиз отишини истар эканмиз, демократиянинг бош талаби бўлмиш эркин сайловлар масаласига алоҳида эътибор қартишимиз лозим.

Хукуқий фуқаролик жамиятида сайлов тизими мұхим аҳамиятта эга эканини жаҳон тажрибаси кўрсатиб турибди. Шу жиҳатдан қараганда, биз бу борадаги қонунчилигимизни муттасил равишда замон талабига мос ҳолда та-комиллаштириб бормоқдамиз.

Ишончим комилки, бу борада амалга ошираётган ишларимиз, мамлакатимизда яратилган хукуқий асослар демократик сайловлар жараёнида ҳар бир фуқаронинг ўз сайлов хукуқини ҳеч қандай монеликсиз рўёбга чиқарishi, ўз хоҳиш-иродасини эркин ифода эта олиши учун имконият беради. Бир қарашда бу осонгина кечадиган жараёнга ўхшайди, лекин унинг ўзига хос нозик жиҳатлари, мураккабликлари борки, бу ҳақда муфассалроқ тўхталиши лозим деб, ўйлайман.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Бизда эркин сайловлар ўтказиш бүйича мұайян тажриба түпленгән бўлса-да, у ҳали етарли даражада эмас. Чунки ривожланган давлатлар бир неча юз йиллик сайлов тажрибасига, уни амалга ошириш механизмларига эга. Демакки, биз жаҳон сайлов тажрибасини янада пухта ўрганишимиз, ўз қонунларимизнинг моҳиятига теран кириб боришимиз тақозо этилади.

Шуни унутмаслик керакки, бўлғуси сайловлар кўппартияйлик асосида ўтказилади. Кураш қизғин бўлади. Шундай экан, ҳар бир сайловчи ўзи учун, ўз хоҳиш-иродасига қараб овоз бериши шарт эканлигини унинг онтига сингдириши лозим.

Ҳар қандай партия агар ўзини сиёсий партия деб ҳисобласа, авваламбор аниқ ғояга эга бўлиш билан бирга нимагадир ёки кимгадир мухолиф бўлиши зарур. Мана шундай ҳолат ва мана шундай ёндашибишинга тарафдори ва унга ишонган, инонган одамлар ҳамда жамоага аниқ-равшан маълум бўлиши даркор. Содда қилиб айтганда, партия тарафдорлари нима учун курашаётганини ва нималарга қарши чиқаётганини яхши билишлари, аниқ ёндошув ва позицияларга эга бўлишлари керак.

Шунинг учун ҳам ҳар қандай сиёсий партия сайлов натижасида муваффақиятга эришмоқчи бўлса, авваламбор олиб борилаётган сиёсатта, ҳаётимизга танқидий кўз билан қарashi, ижтимоий воқеаликни ҳар томонлама таҳлил қилиб, керакли, вазмин мулоҳазалар, пухта ўйланган хуносалар билдириши керак. Уларни асослаш, кенг жамоатчиликни ўз фикрига тарафдор этиш, миллий манфатларимизга хизмат қиласиган ғояларнинг амалий кучга айланиши учун кураш олиб бориш даркор, деб ўйлайман.

Бугун Ўзбекистондаги ҳар бир виждонли инсоннинг мукаддас бурчи **мустақилигимизни мустаҳкамлаш ва уни ҳимоя қилишидир**. Бир пайтлар оташин шоиримиз Чўлпон "Юринг, дўстлар, ҳалқ ичига борайлик!" деб хитоб қилган эди. Бугун ҳар қандай сиёсий партия номига эмас, балки чинакам фаолият кўрсатишини истаса, бўлғуси сайловларда ўз тарафдорларини кўпайтириб, жамиятда етакчи мавқени қўлга киритмоқчи бўлса, агар унинг аъзолари ўзини шу азиз Ватаннинг асл фарзандлари деб билса, ҳалқ ичи-

ИСЛОМ КАРИМОВ

га бориши, жамиятимизнинг турли қатламлари орасида истиқолли мустаҳкамлаш, уни бало-қазолардан, ёвуз на зарлардан, ёмон кўзлардан сақлаш учун кечаю-кундуз тиним билмай ишлаши керак.

Албатта, бу йилги сайловлар жаҳон жамоатчилигининг, халқаро ташкилотларнинг синчков нигоҳи остида ўтади. Бу сайловларимизнинг холис, ошкора ва демократик рухда ўтишига кўмаклашади.

Бизнинг мақсадимиз — сайловларни ўз Конституциямиз ва қонунларимиз, шу билан бирга халқаро демократик қонун-қоидалар андозалари асосида ва уларга тўла риоя қилиш заминида ўтказишидир. Умум эътироф этилган халқаро меъёрлар, илгор демократик давлатларнинг ижобий тажрибасини қўллаш мамлакатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори юксалишига хизмат қиласди.

Бир сўз билан айтганда, бўлажак сайловларни демократия нуқтаи назаридан, келажагимиз нуқтаи назаридан, Ўзбекистоннинг халқаро нуфузини кўтариш мезонидан келиб чиқсан ҳолда ўтказиш керак.

КЕЛАЖАКНИ ЖАСОРАТЛИ ОДАМЛАР ҚУРАДИ

Хурматли мажлис қатнашчилари!

Барчангизга маълум: ўтган йилнинг декабрь ойида вилюят, туман ва шаҳар ҳокимлари иштирокида бўлган кенгашда 1998 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иктисодий ривожлантиришнинг асосий якунларини кўриб чиқсан эдик. Шу боис, бугун мамлакатимиз иктисодий ва ижтимоий тараққиётининг ўтган йилги барча кўрсаткичлари ва суръатлари хусусида батафсил тўхталишга ҳожат йўқ деб ўйлайман.

Айни вақтда, 1999 йилда иктисодиётимизни ривожлантиришнинг устувор йўналишларини аниқ белгилаб олиш заруратидан келиб чиқсан ҳолда, ўтган йилда эришилган энг муҳим натижаларга яна бир карра назар ташлаш, уларни янада чуқурроқ таҳлил қилиш эҳтиёжи туғилмоқда. Чунки бу кўрсаткичлар жорий йилда амалга оширилиши мўлжалланган ислоҳотлар дастурига асос бўлиб хизмат килади.

Шу билан бирга белгиланган мақсадларимиз ўйлида тўғаноқ бўлаётган сабабларни ҳам аниқлаш, уларни бартараф этиш чора-тадбирларини белгилаб олиш муҳим аҳамиятга эга.

Ўтган йили кўлга киритилган ижобий натижалар ҳақида гапирав эканмиз, мен қуйидаги ютуқларни алоҳида таъкидлаган бўлар эдим.

Биринчидан, мамлакатимизда макроиктисодий барқарорликни янада мустаҳкамлашгага қадам қўйилди, иктисодиётни изчил ўстириш стратегиясини амалга ошириш учун пухта шарт-шароит, замин вужудга келтирилди.

1998 йили ички ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 4,4 фоиз, шу жумладан, саноат ишлаб чиқариши 5,8 фоиз,

қишлоқ хұжалиғи маҳсулотлари етиштириш ҳажми 4 фоизга ортди. Ўттан йил мобайнида, аввалги йиллардаги каби, молия ва банк тизимини, пул айланишини мустаҳкамлаш бўйича қатъий ва изчил сиёсат юргизилди. Бу эса йилни аввал тасдиқланган макроиктисодий кўрсаткичлар доирасидан чиқмаган ҳолда якунлаш имконини берди. Ойлик ўртача инфляция кўрсаткичи 1,9 фоизни ташкил этди. Марказий банкнинг қайта молиялаш ставкаси ойига 3 фоиздан ошмади.

Инвестиция лойиҳаларини амалга оширишга йўналтирилган кредит маблағлари улуси сезиларли даражада кўпайди. Йил мобайнида узоқ ва ўрта муддатли кредитлар салмоғи 49,2 фоиздан 56 фоизга кўтарилди.

Иккинчидан, шу нарсага алоҳида эътиборингизни қаратмоқчиманки, 1998 йилда мамлакатимизнинг ёқилги ва дон мустақиллигини мустаҳкамлаш йўлида яна бир салмоғли қадам кўйилди. Биз бугунги кунда ўзимизни барча энергетика ресурслари билан тўла таъминлашга эришдик.

1998 йилда мамлакатимизда бошоқли дон, айниқса, буғдойдан юқори ҳосил олинди. Яъни, 3,5 миллион тонна ёки 1997 йилдагидан 15,4 фоиз кўп буғдой ҳосили олинди. Бу нафакат республика аҳолисини ун ва нон билан узлуксиз таъминлаш, балки жорий йилда галла муаммосини мутлақо янгича ҳал этиш имконини беради. Биз бу ютуқда, аввало, ижтимоий барқарорлигимизнинг гаровини, кафолатини кўрамиз. Энди биз халқимизни дунёда рўй берадиган ҳар қандай инқироз ва фалокатлардан ишончли ҳимоя қила оламиз.

Учинчи ютуғимиз. 1998 йилда ички бозорни зарур озиқовқат маҳсулотлари ва истеъмол моллари билан барқарор равишда тўлдириб борилди. Чакана савдо ҳажми 16 фоиз ўсди. Бунга кўп жихатдан ўзимизда истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш ҳисобидан эришилди. Саноат маҳсулоти умумий ҳажми 5,8 фоиз ўсиши билан, истеъмол моллари ишлаб чиқариш 7,2 фоиз кўпайди. Макарон, ёрма, консервалар, гўшт, балик, дори-дармон каби мухим ҳаётий аҳамиятга эга бўлган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми ортди ва уларнинг турлари кўпайди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Тұртқынчидан, 1998 йилда иқтисодиётта таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, ишлаб чиқарыш күвватларини замонавийлаштириш ва техник жиҳатдан қайта жиһозлаш, иқтисодиётни изчил ривожлантириш учун пухта пойдевор яратиш борасида мұхим тадбирлар амалга оширилди.

Иқтисодиётта жалб этиладиган инвестициялар ҳажми сезиларли даражада ортды. **1998 йилда 1,3 миллиард долларға яқин чет әл сармоялари ўзлаштирилди**. Бу аввалиң йилдагыға нисбатан **22,6 фоиз күпdir**.

Иқтисодиётимизге ётқизилған барча сармояларда чет әл инвестиациялари ҳажми 20 фоизни ташкыл этди. Бир қатор янги ва жаңы инвесторлар ишга туширилди. Шұrtтан газ кимә комплекси, Хұжаобод ер ости газ омбори куришлары, Фарғона нефтни қайта ишлең заводини таъмирлаш каби нефт-газ тармоғидаги инвестиция лойиҳалари фаоллик билан амалга оширилмоқда.

«ЎзДЭУавто» акционерлік бирлашмаси учун бутловчи маҳсулотларни ўзимизда ишлаб чиқаришни йүлга күйиш ва телекоммуникация тармоғини техник жиҳатдан қайта жиһозлаш борасида ҳам бир қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Қўнғирот сода заводи, Қизилкум фосфорит комбинатининг ва Андижон биокимә заводидаги спирт ишлаб чиқарувчи күвватларнинг иккинчи навбати, Ангрендаги каолин фабрикасининг биринчи навбатини қуриш, Тошкент, Бухоро, Самарқанд ва Урганч аэропортларини тубдан қайта таъмирлаш ишлари кенг кўламда давом этмоқда.

Биз учун янги, ҳаёттй аҳамиятта молик транспорт коммуникацияларини қуриш, мавжуд темир йўлларни электрлаштириш, Тошкент – Андижон – Ўш – Қашқар автомобиль йўлиниң Қамчик довонидан ўтувчи қисмини реконструкция қилиш, шунингдек, Ўзбекистоннинг жаҳон бозорига чиқишини таъминлайдиган ТРАСЕКА лойиҳасини рўёбга чиқариш борасида амалга оширилаётган ишлар мұхим аҳамиятга эгадир.

Бешинчидан, 1998 йил давомида юритилған валюта сиёсати бир қатор стратегик вазифаларни ҳал этиш имконини берди: ташқи савдо оборотида 240 миллион АҚШ дол-

лари ҳажмида ижобий сальдо бўлишига эришилди. Мамлакат олтин-валюта захирасининг ўсиши таъминланди. Биржадан ташқари валюта бозорининг роли кентгайди ва мустаҳкамланди.

Барчангизга маълумки, 1998 йил мамлакатимизда Оила иили деб зълон қилинган эди. Шу муносабат билан оила манфаатларини таъминлаш мақсадида маҳсус давлат дастури ишлаб чиқилди ва муваффақиятли амалга оширилди.

Жумладан, оиласий муносабатларнинг ҳукуқий асослари мустаҳкамланди, оила манфаатларини, оналик ва болалик ҳукуқини қонуний жиҳатдан янада муҳофаза қилиш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилди. Оила соғлигини сақлаш ва унинг иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

Оиласига хизмат қилувчи инфратузилма (айниқса қишлоқ жойларида) сифат жиҳатидан янги даражага кўтарилиди. Оиланинг маънавий-ахлоқий асосларини такомиллаштириш ва маданий манфаатларини таъминлаш борасида бир қанча ишлар қилинди. Буларнинг бари оилани мустаҳкамлаш, унинг моддий аҳволини яхшилаш, ўсиб келаётган соғлом авлодни тарбиялаш учун шарт-шароит яратиш, мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида оиланинг ўрни ва таъсирини кучайтириш имконини берди.

Ўтган йил натижаларини умумлаштирар эканмиз, эришган энг катта ютуғимиз, аввалимбор, одамларнинг ижтимоий ва иқтисодий фаоллиги ўсиши, тафаккури ва руҳини, ҳаётга муносабати ўзгариши десак, асло муболага бўлмайди.

Бугун бошқарув тизимиға юқори билимли, яхши малақали, ўтказилаёттан ислоҳотларнинг моҳиятини тўғри тушунадиган мутлақо янги одамлар келмоқда. Муҳими, халқнинг ўзи ислоҳотлар жараёнининг фаол иштирокчисига айланмоқда. Бунга кўп жиҳатдан маориф тизимидағи ислоҳотлар, Кафлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурнинг амалга оширилиши омил бўлмоқда.

Хурматли юртдошлар!

Ўтган йил якунларини танқидий нуқтаи назардан баҳолаганда, йил мобайнида йўл қўйилган кўпгина камчилик ва хатолар, олдимизда турган муаммо ва нуқсонлар

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

бизни ташвишга солмоқда. Аввалин бор шуны таъкидлашимиз керакки, биз айрим макроқтисодий күрсаткичлар бүйічә мұлжалланған даражага чиқа олмадик. Күплаб корхоналар үzlари учун белгиланған экспортта маҳсулот чиқариш вазифасини уddyлай олмади.

Күрілган чора-тадбирларға қарамай, үзаро тұловлар мұммосига баржам беріш вазифаси ҳал этилмади. Ҳамон муддати үтиб кеттеган дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳажми күтпілгіча қолмоқда. Бу, айниқса, «Ўзнефтмаҳсулот» корпорацияси, майшій хизмат күрсатиш соқасида, Энергетика вазирлігі, «Ўзкимёсаноат» уюшмаси тасаруғидаги корхоналарға тегишилдір.

Шунингдек, «Ўзэлтехсаноат», «Ўзбекенгилсаноат» уюшмалари, Қишлоқ ва сув хұжалиги вазирлігі ва бошқа тармоқтарға қарағызы корхоналарнинг молиявий ақвөли мұракаблігінде қолмоқда. Айниқса, 300 га яқын корхона йилни 7,2 миллиард сүм миқдоридаги зарар билан якунлагани ачинарлы ҳолдиді.

Үттан йили «Ўзбек ипаги» уюшмаси фаолияти ниҳоятда қониқарсиз бўлди. Ҳукумат даражасида маҳсус қарор қабул қилиніб, мамлакатимиз учун ғоят мұхим аҳамиятта эга бўлган бу тармоқ «Ўзбекенгилсаноат» таркибидан чиқарилиб, унга мустақил мақом берилган эди. Бирок, тармоқ раҳбарияти ишни кўнгилдагидек ташкил эта олмади. Ишлаб чиқариш ҳажми 17,6 фоиз, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш эса 15,3 фоиз камайишига йўл кўйилди.

Ипак хом ашёси иплари ишлаб чиқариш иккى баробар, шойи матолар 60 фоиз, тикув маҳсулотлари 22,6 фоиз камайиб кетди. Уюшма бутунги кунда бюджетта тұловлар бүйічә 372 миллион сүм, иш ҳақини тұлаш бўйича эса 104 миллион сүм қарз бўлиб қолди.

Ана шундай камчиликлар учун уюшманинг юқори лавозимдаги раҳбарларини ишдан четлатишига мажбур бўлдик. Бу тармоқни замонавий фикрлайдиган кадрлар билан мустаҳкамлаш борасида ишларни давом эттириш керак.

Үтган йили аҳоли ва корхоналарнинг бўш маблағларини хусусийлаштириш жараённiga кенг жалб этиш масаласи ҳам кўнгилдагидек бўлмади. Айниқса, тўғридан-тўғри

чет эл сармояларини жалб этиш борасидаги ишлар яхши ташкил этилмади.

Кичик ва ўрга бизнесни, шахсий тадбиркорликни ривожлантириш борасидаги ишларни ҳам тубдан яхшилаш талаб қилинади.

Жанубий-Шарқий Осиё ва Россияда рўй берган молиявий инқироз, умуман, жаҳон иқтисодиётидаги вужудга келгандай вазият биз утун ҳам сезиларли муаммоларни келтириб чиқарди. Жаҳон бозорида биз чиқарадиган маҳсулотлар коньюктураси кескин пасайиб кетди. Жаҳон миёсидаги молиявий инқироз натижасида муҳим минерал-хом ашё ресурслари ва стратегик хом ашёлар нархи пасайиши давом этди.

Шу жумладан, ҳозирги вақтда мамлакатимиз экспорт салоҳиятининг асоси бўлган пахта, қимматбаҳо ва рангли металлар, минерал ўғитлар ва бошқа маҳсулотларнинг жаҳон бозорида нархлари тушиши бизга қандай таъсир кўрсатгани ҳақида гапириб ўтиш ортиқча, деб ўйлайман. Шулар ҳисобидан биз 1998 йилда юзлаб миллион доллар зарар кўрганимизни айтиб ўтишга мажбурман. Бу, табиий равишда, валюта тушумларига, тўлов балансига, алоҳида тармоқларни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва ривожлантиришга салбий таъсир ўтказди.

Мен илгари ҳам айтган яна бир муаммо ҳақида тўхталиб ўтиш ўринлидир. Бу ўтган йили қишлоқ хўжалигига, айниқса пахтчиликда рўй берган нокулай шарт-шароитдир. Об-ҳавонинг ёмон келиши оқибатида биз пахта хом ашёси, қанд лавлаги, сабзавотлар бўйича мўлжалдагидан анча кам ҳосил олдик. Бу эса ўз навбатида, қайта ишлаш корхоналарининг ва улар билан боғлиқ бошқа соҳаларнинг фаолиятига, шунингдек, асосий макроиқтисодий кўрсаткичларнинг ривожига ҳам ўз салбий таъсирини ўтказди.

Шу муносабат билан олдимизда мураккаб вазифа турибди: биз жаҳон нархларининг тушиб кетиши ва 1998 йилда пахта ҳосилининг камайиши оқибатида кўрган зараримизнинг ўрнини қоплаш йўллари ва манбаларини излаб топишимиз керак.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМІЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Пахта нархи даражаси тушиб кетиши оқибатида бизнинг пахта етиштирувчиларимиз, қишлоқ хұжалигыда ишловчилар, деҳқонларимиз зарар күришига, бундан азият чекишига йўл қўя олмаймиз ва бу масала бўйича тегишли чораларни кўрмоқдамиз. Бугунги кунда пахта экспортимизнинг энг муҳим қисми, шундан келиб чиққан ҳолда валюта тушумларининг энг муҳим манбай эканини унутмаслигимиз керак.

Хурматли дўстлар!

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, мамлакатимиз иқтисодий тараққиётiga салбий таъсир ўтказган ташқи сабаблар ўз-ўзимиз томонидан йўл кўйилган хато ва камчиликларни заррача бўлсин оқлашга, хаспўшлашга сабаб бўлмаслиги лозим.

Биринчи навбатда, амалга оширилаётган ислоҳотларнинг самарадорлиги, бу борада бизнинг масъулиятимиз ва ана шу ислоҳотларнинг моҳиятини тушуниш ҳақида қайта-қайта гапиришга тўғри келмоқда. Бу аввало бошқарувнинг ўрта бўғини раҳбарларига тегишилдири. Кўплаб илгор ғоя ва таклифлар, таъбир жоиз бўлса, ана шу боткокқа ботиб қолмоқда.

Бугун бизни ўтказилаётган ислоҳотларнинг суръатлари ҳам, уларни амалга ошириш натижасида эришилган натижалар ҳам мутлақо қониктирмайди. Мулкка, мулкдорларнинг шаклланишига, уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга бўлган муносабат ниҳоятда секин ўзгармоқда. Ҳолбуки, ана шу муносабат ислоҳотлар самарадорлигининг асосий мезони бўлиб хизмат қилиши лозим.

Биз шу нарсага қайта-қайта ишонч ҳосил қиляпмизки, қачон корхона ёки хўжалик тепасида ҳақиқий мулкдор пайдо бўлса, қачон мулкдорнинг шахсий манфаатдорлиги, яъни мутлақо янги рағбат ва омиллар кучга кирса — хўжалик фаолиятининг натижалари ҳам мутлақо бошқача бўлиб, юқори даражага кўтарилиши муқаррар. Иқтисодиётимизнинг жуда кўп тармоқ ва соҳаларидан бу ҳақиқатни тасдиқловчи мисоллар келтириш мумкин.

Мисол учун, қишлоқ хўжалигини олайлик. Бугунги кунда баъзи бирорлар бу тармоқдаги натижаларнинг пастлигини турли хил, гўёки бизга боғлиқ бўлмаган турли сабаб-

лар билан бөглөштөгө уринмоқда. Лекин шу нарсага эъги-
бор беринг, ўтган йили Наманган вилояти Тұракүрғон
тумани Ибрат номидаги жамоа хұжалиги ҳар гектар ердан
36,5 центнердан бошқолы дон ҳосили олди. Айни пайтда
мана шу хұжалик ҳудудида жойлашған Шукuros фермер
хұжалигига эса бу күрсаткіч 55 центнерни ташкил этди.

Агар, Бухоро вилояти Шофиркон тумани Мансур Оди-
лов номидаги жамоа хұжалигига пахта ҳосилдорлиги гек-
таридан 24,8 фоизни ташкил этган бұлса, хұжаликнинг
шундоқ ёнида жойлашған, тупроқ-икәлим шароити бир хил
бұлган “Чұлибобо” фермер хұжалигига ҳар гектар ердан
44 центнердан пахта ҳосили олинди.

Бу ҳол мұлк кимга қарашилиги, ишлаб чиқарылған
маҳсулоттнинг ҳақиқий хұжайини ким бўлиши нақадар
муҳим аҳамиятта эга эканини яққол күрсатмайдими?

Саноатдан ҳам худди шундай мисолларни күплаб кел-
тириш мүмкін. Мұлкка муносабат ўзгариши қандай на-
тижалар беришини күйидеги мисоллар ҳам тұла тасдиқ-
лайди. Давлат мұлк құмитасининг қарорига мувофиқ 1998
йилнинг апрель ойида Самарқанд вилояти Пахтачи тума-
нидаги «Пахтачисут» акционерлик жамияти хусусий кор-
хонага айлантирилған зди. Бир йил давомида бу ерда маҳ-
сулот ишлаб чиқариш ҳажми таққослама нархларда
33,3 миллион сүмликтан 64,4 миллион сүмликка, бошқа-
ча айттанда, деярли икки баравар ортади. Сут 2,5 баробар,
мол ёғи 15 фоиз, пишлоқ 17 фоиз күпайди. Фойда ҳажми
эса 1,5 миллион сүмдан 7 миллион сүмга етди.

Яна бир мисол. Олмалиқдаги синтетик пояндоз мато
ишлаб чиқарадиган «Тафтинг» акционерлик жамияти ке-
йинги түрт йил мобайнида янги шароитларга сира мосла-
ша олмади. Жамиятнинг 1998 йил 1 қорагидеги қарзлары
30 миллион сүмдан ошиб кетди. Ишчилар 8 ойдан ортиқ
вакт мобайнида иш ҳақи ололмадылар. Охир-оқибатда кор-
хона банкрот деб зылон қилинди ва “Долон” хусусий кор-
хонасига (раҳбари Қодиров) сотиб юборилди.

Янги раҳбар иқтисодда қатый тартиб ўрнатди. Ортиқ-
ча бошқарув бүғинларини йүқотди, технологияни тако-
миллаштириди. Ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлмаган
харажатларни кескин қисқартирди. Бозор маркетингини

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

үрганиб чиққа, ўзимизда патент олган технологияни асос этган ҳолда, ишлаб чиқарылаётган маҳсулотлар ассортиментини ўзгартириди.

Натижада қисқа вақт ичидә яхши сифатли, ички бозорда ҳам, республикамиз ташқарисида ҳам харидоргир бўлган маҳсулот олишга эришилди. Бюджет ва кредиторлар олдидаги қарзлар тўланди. Иш ҳаки ўз вақтида олина бошлади. Йил якунларига кўра, олинган 1 миллион сўмдан ортиқ фойда ишлаб чиқариши замонавий ускуналар билан қайта жиҳозлашга йўналтирилди.

Бу мисол ҳам, агар корхона тепасига мулқдор, ҳақиқий хўжайин келса, нималарга эришиш мумкинligини яққол кўрсатиб турибди. Биз доимо ҳамма даражада маркетинг тадқиқотларини ташкил этиш билан жиддий шугулланиш зарурлигини таъкидлаймиз. Бироқ бу борада амалда жуда оз иш қилимокда. Ички ва ташки бозорларнинг тараққиёт тамойилларини яхши билмаслик натижасида корхоналар, қўйингки, бутун мамлакат катта зарар кўрмоқда. Айрим тармоқ ва корхоналарнинг ишлаб чиқарган маҳсулотлари рақобатга бардош беролмаслиги оқибатида ўз харидорини тополмай омборларда ётибди.

1999 йилнинг 1 январигача бўлган ҳолатга кўра тайёр маҳсулот қолдиги ўсиб бориб, 53,5 миллиард сўмликка етди. Айниқса, «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг», «Ўзқимёсаноат», «Ёғмойтамакисаноат», «Ўзмевасабзавотузумсаноат-холдинг», «Озиқовқатсаноат» ва бошқа уюшмаларда тўпланиб қолган маҳсулот ҳажми тез ўсиб бормоқда.

Маркетинг тадқиқотларини ташкил этиш яхши йўлга қўйилмагани, ташки бозорлар конъюктурасини билмаслик, ишлаб чиқарылаётган маҳсулотнинг рақобатбардошлигини ошириш бўйича ўз вақтида чора-тадбирлар кўрилмагани туфайли мамлакатимиз бўйича марказлашмаган ҳолда экспортга маҳсулот чиқариш топшириғи атиги 45 физ бажарилди. Бу борада «Ўзгўштсутсаноат», «Ўзавтосаноат», «Ўзқимёсаноат», «Озиқовқатсаноат», «Ўзмевасабзавотузумсаноат-холдинг», «Ўзқурилишматериаллари» уюшмаларида қолоқликка йўл қўйилди.

«Тоштекстильмаш» хиссадорлик жамияти яқингача ҳам ватанимиз машинасозлигининг дарғаси ҳисобланар эди.

Бироқ ҳозирги бозор муносабатлари шароитида унинг раҳбарияти (бош директор Хейлик) ишлаб чиқариши тўғри йўналишга сололмади. Маркетинг тадқиқотларининг йўқлиги, хорижий шериклар топа билмаслик чет эл бозорларини бутунлай йўқотишга олиб келди.

Корхонада буортмалар портфели шаклланмагани, мамлакатимиздаги асосий буортмачилар — замонавий тўқув дастгоҳлари ва эҳтиёт қисмларга эҳтиёжи бўлган енгилсаноат корхоналаридан буортмалар тушмаёттани ҳам шулар ҳисобидан.

Буортмалар йўқлиги натижасида корхонанинг ишлаб чиқариши кувватидан атиги 20 фоиз атрофида фойдаланилмоқда. Табиийки, корхона йилни зарар билан якунлади. Ўйлайманки, биз мана шу ва шунга ўхаш корхоналар фаолиятининг тагига етиб боришимиз ва тегишли чоралар кўришимиз зарур. Шу мақсадда Бош вазир Ўткир Султонов бошчилигида маҳсус комиссия тузиш керак. Комиссия бундай корхоналарнинг келажагини ҳал қилиш, керак бўлса, уларни банкрот деб эълон қилиш ҳақида қарор қабул қиласин.

Турли корхоналарнинг иш фаолиятини таҳлил қилиш шунни кўрсатмоқдаки, қаерда раҳбарлар маркетинг билан жиддий шуғулланса, яъни чиқарадиган маҳсулотини сотадиган бозорини чукур ўрганса, ўша ерда иш бир маҳомда изчил давом этмоқда, фойда кўрилмоқда, ишчилар ўз дивидендларини, иш ҳақларини вақтида олмоқда.

Мисол учун «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмасида (Бош директор Ҳасанов) ишлаб чиқарилётган маҳсулотни сотиш ҳажмларини кўпайтиришга имкон берадиган аниқ маркетинг дастури ишлаб чиқилган. Агар, 1996 йилда атиги 90 тонна нитрон толаси сотилган бўлса, 1997 йилга келиб бу кўрсаткич 3,4 минг тоннага, ўтган йили эса 5,7 минг тоннага етди. Натижада нитронни сотишдан тушадиган маблағ 1996 йилда 108 минг АҚШ долларини ташкил этган бўлса, 1998 йилга келиб бу кўрсаткич 6,1 миллион АҚШ долларига етди.

Кўплаб корхоналарда ишлаб чиқариши янги техника воситалари билан қайта жиҳозлаш ва модернизация қилиш,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

зарур маблаг ға молиявий таъминот манбалариниң қидириб тошиш борасыдаги ишлар ҳам талаб даражасыда эмас.

Тажриба шуны күрсатмоқдақи, қаерда ишлаб чиқариши модернизация қилиш, яғни замон талаби даражасига күтариш ишлари амалга оширилған бўлса, ўша ерда рақобатбардош маҳсулот ҳажми кўпайиши билан бирга, молиявий кўрсаткичлар ҳам сезиларли даражада яхшилашиб бормоқда. Ва, аксинча, қаерда модернизациялаш йўлга кўйилмаган бўлса, ўша ерда сотилмай ётган маҳсулот ҳажми тез суръатлар билан кўпайиб бормоқда, айланма маблағлар етищмаслиги кескин муаммо бўлиб қолмоқда. Бир мисол: 1997 йилда япон грантлари доирасида «Шахрисабз консерва» хиссадорлик жамиятида хорижга сотишга мўлжалланган помидор пасталарини чиройли идишларда қадоқлаб берадиган линия ўрнатилдики, бу мазкур маҳсулотта талабни ошириб, импорт ҳажмининг кўпайишига олиб келди. 1997 йилда корхона экспортга 463 минг долларлик маҳсулот чиқарган бўлса, 1998 йилда экспорт ҳажми 2,4 миллион долларга етди ёки 5 баробар кўпайди. Корхона дебиторлик қарзларидан бутунлай кутулди.

Англиялик ҳамкорлар билан корхона базасида табиий шарбат ишлаб чиқариш ва уни “Тетра Пак” қоғоз қутичаларига қўйиш, маҳсулотни хорижга сотиш имкониятини берувчи “Мевалар камалаги” кўшма корхонаси ташкил этилди. Айни кунда нафақат мамлакатимизда, балки хорижда ҳам Шахрисабз шарбатларига талаб катта. 1998 йил Халқаро кўргазмаларда мазкур корхона маҳсулотлари учта олтин медаль олгани фикримизнинг ёрқин далилидир.

Кани, шу залда ўтирган ҳоким ва вазирлар, бирлашмалар раҳбарлари, сизлар айтинглар: қачонгача бундай тадбир ва таъбирларни сизларга тарғибот ва ташвиқот қилиб ўтиришим керак? Жавоб бериш вақти келмадими?

Қачон жойдаги ҳукумат ҳудудий органдарни ва корхона раҳбарларни инвестор излаш билан мутлақо жиҳдий шугулланади? Ва улар билан тил топиб, уларни чорлаб, керак бўлса, кулогидан тортиб, ўз юрти ва ҳудудига олиб киради?

Минг афсуски, жойларда мутлақо тескари аҳволни кўриш мумкин. Хорижий инвесторларнинг ўзлари югу-

риб-елиб ҳамкор излашади, ўзининг имкониятларини тақлиф қиласди. Биз эса ноз қиласмиз. Чет эллик инвесторлар айрим ҳолларда баззи бир идора ва корхона раҳбарларининг жинояткорона, мен бу гапни алоҳида маъно бераб айтмоқчиман, жинояткорона совуққонлигига, тўрачилигига, сансалорлигига дуч келмоқда.

Ишлаб чиқаришни замонавийлаштириш сув-ҳаводек зарур бўлиб турган бир шароитда айрим идоралар йиллик инвестиция режаларини барбод қилмоқда. Масалан, «Ўзэлтехсаноат» ўюшмаси йиллик инвестиция ҳажмининг атиги 3, «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» 3, «Ўзбекмебель» 1,5, «Ўзолмосолтин» 1,8 фоизини ўзлаштириди, холос.

Бундай кўнгилсиз ҳодисалар сабабини мутсадиди органлар синчилаб ўрганиши, мазкур тизим раҳбарлари ўз жаобгарлигини сезишлари керак.

Ишлаб чиқаришни модернизациялаш суръатларининг пастлигини кўплар маблағ йўклиги билан изоҳлади. Аслида шундаймикин? Дейлик, нега корхоналарнинг акцияларини эркин сотиш, аввало хорижий инвесторларга сотиш эвазига қўшимча маблағ олиш имкониятидан мутлақо фойдаланимаяпти?

Акция пакетлари ҳажмини белгиланган талаблар дараҷасига келтириш жараёнида эркин сотишга, шу жумладан, хорижий инвесторларга сотишга мўлжалланган акциялар ҳажми 57 миллиард сўмга ўсди. Лекин шунга қарамасдан бор-йўғи 8,8 миллиард сўмлик акция сотилди. Бу ялпи акция ресурсларининг 15,4 фоизини ташкил этади, холос.

Энг кам миқдорда сотилган акциялар «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг», «Ўзэлтехсаноат», «Ўзмашсаноат», «Ўзбекенгилсаноат», «Ўзтранспортқурилиш», «Ўзбекистон почта ва телекоммуникация агентлиги» ҳиссасига тўғри келмоқда.

Бир сўз билан айтганда, ишлаб чиқаришни техник жиҳатдан қайта жиҳозлашнинг реал манбалари бор. Лекин биз ундан оқилона фойдаланмаяпмиз.

Рақобат муҳити, самарали ва таъсирчан бозор инфратузилмасини тузишга эътибор берилмаяпти. Ярмарка савдоси ўта бўш ташкил этилган.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Товар ишлаб чиқаруучилар билан истеъмолчилар ўтасида боғловчи бўғин бўлган товар-хом ашё биржаларининг таъсири сезилмаяпти. Айрим товар ишлаб чиқарувчиларнинг яккаҳокимлигига чек қўйиш, нархларни арzonлаштиришнинг йўлларини излаш мазкур идоранинг бевосита вазифаси эмасми?!

Яна бир бор шунга икрор бўлишимиз шарт. Камчиликларнинг сабабини суриштиранг, чиқаверади. Лекин уларнинг барчаси, пировард натижада, кадрларнинг профессионал тайёргарлигига ва қобилиятига, масъулиятни ҳис этишига, замонавий менежмент, маркетинг сир-асрорларини нечоғли эгаллаб олганига, янги бозор шароитида ишлай билиши, мустақил қарорлар қабул қилиши, зинмасига масъулият ола билиш лаёқатига, керак бўлса, жасоратига бориб тақалади.

Кўпгина ташкилот ва корхоналарнинг ночор аҳволга тушиб қолганининг ҳақиқий сабаби ва илдизи айнан мана шундадир.

Мұхтарам мажлис қатнашчилари!

Жорий йилдаги вазифаларимиз ҳақида алоҳида тўхталмоқчиман.

1999 йил мазмун ва моҳиятига кўра, ижтимоий-сиёсий ҳаётимизда алоҳида ўрин эгаллайди. Бу йилни янги минг йиллик арафасидаги сўнгти зинапояга киёс этсак, асло хато бўлмайди. Шу боис биз учун 1999 йил иқтисодий ислоҳотларнинг стратегияси ва устувор йўналишларини янги ХХI асрнинг дастлабки йилларида мамлакатимиз учун мақсад бўлиб қоладиган истиқболларини аниқлаб олиш ўта муҳимдир.

Бошқача айттанда, 1999 йил белгилари 2000—2005 йилларга мўлжалланган чора-тадбирлар дастурига мустаҳкам пойдевор яратиши керак.

Шу муносабат билан мен дикқат-эътиборингизни жамиятимизни ислоҳ қилишнинг маъно-моҳиятини ташкил этувчи айрим жиддий масалаларга қаратмоқчиман.

Ислоҳотларимизнинг муҳим жиҳатларидан бири — ислоҳотлар ислоҳот учун эмас, инсон манфаатлари учун деган тамойилини-принципини рўёбга чиқаришдир.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Мазкур принципнинг амал қилиши деганда биз нимани тушунишимиз керак? Жавоб аниқ. Одамлар ислоҳотларнинг амалдаги самарасини ҳис этиб, ўз маифаати, истиқболи учун қилинаётган ҳар бир сайд-ҳаракатни кўриб-сезиб турсин.

Мазкур пировард мақсадга эришиш, зарур шарт-шароитларни шакллантириш учун ўтган йиллар мобайнида кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Сўнгги 3 йил мобайнида макроиктисодий ва молиявий барқарорликка эришибгина қолмай, иқтисодий юксалиш учун реал шартшароитлар яратилди.

Иқтисодиётимизнинг бошқарув заминини ва тизими ни илоҳ қилиш ва такомиллаштириш, устувор тармоқларни изчил ривожлантириш натижасида 1997 йилдан бошлаб ялпи ички маҳсулотнинг аҳоли жон бошига нисбатан ўсиши, бинобарин, халқнинг турмуш даражаси юксалаётгани кўзга ташлана бошлади.

Энди шундай қалиш керакки, бу ютуқларимизни бой бераб қўймайлик, аксинча, ўсиш, ривожланиш жараёни изчил ва муқаррар тус олсин, шунинг ҳисобидан ҳаётимиз тобора барқарорлашсин.

Энг муҳими, мазкур жараёнларнинг баракали таъсири туфайли аввало аҳоли даромади барқарорлашмоги керак. 1999 йил бу борада алоҳида ўрин тутмоги зарур. Энг муҳими, мамлакатимиз аҳолисини молиявий ва иқтисодий тангликлар туфайли ён-атрофимизда содир бўлаётган ҳар хил ларзалар, бало-қазолардан асраримиз даркор.

Шу муносабат билан аҳоли ижтимоий ҳимоясини мен 1999 йилнинг биринчи ва энг муҳим устувор вазифаси, деб атаган бўлардим.

Ижтимоий ҳимоя ҳақида гапирав эканмиз, биз аввало иқтисодиётимиз барча бўғинларининг изчил ва барқарор ривожини таъминлашни, аҳолининг даромади кам табакаларини, муҳтоҳ оиласаларни кўллаб-куватлашга, жойларда, биринчи навбатда, қишлоқларда янги иш ўринлари яратишга қаратилган чора-тадбирлар мажмумини назарда тутамиз. Одамларимиз ҳаётининг моддий базасини мустаҳкамлашни назарда тутамиз.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Шу ўринда хусусий тадбиркорликни, ишбилармөнликтің ривожлантириш, дәхқон ва фермер хұжаликларини күллаб-қувватлаш, уларга шароит тұғдиріб беріш ўта мұхимлигини айтиб үтмоқчыман.

Юқорида зикр этилгандарнинг барчаси оила фаровонлигидә, унинг даромади, иш ҳақы, турмуш даражасининг ўсишида ўз ифодасини топмоғи зарур.

Соғлиқни сақдаш тизимини ислоқ этиш дастурининг бажарилиши, ақолининг ичимлик суви ва табиий газ билан таъминланиши доимий диққат-эътиборимизда туриши керак.

Шу мақсадда Ҳукуматта ва барча манбаатдор идораларга қишлоқ жойларидаги табиий газ ва ичимлик суви билан таъминланмаган ақоли пунктларининг аниқ рүйхатини олишни топшырмоқчыман. Ва барча имкониятларимиздан келиб чиқыб, мазкур ақоли пунктларига табиий газ ва ичимлик суви олиб келишнинг аниқ муддатларини белгилаб олишни, куруқ ваъдалардан амалий ишларга ўтишни мақсадга мувоғиқ бўлади деб ўйлайман. Яъни, содда қилиб айтганда, ичимлик суви билан таъминланишда қийинчиллик кўраётган ва табиий гази бўлмаган қишлоқлар ва ақоли пунктлари ўзларига аниқ тасаввур қилишлари керак: уларнинг муаммоси қачон ва қайси муддатларда ечилади?

Ушбу тадбир жадвали ва муддатлари зарур барча мөддий, молиявий ресурслар билан таъминланиши, ҳукумат, вилоят, туман ҳокимлеклари томонидан қаттиқ назорат остига олиниши керак.

Эътиборингиз учун айтмоқчыман: 1999 йилнинг ўзида ижтимоий соҳага ва ақолини ижтимоий ҳимоялаш соҳасини молиялашга 282 миллиард сўмдан ортиқ маблағ ажратилмоқда. Бу умумий харажатларимизнинг 47 фоизини ташкил этиб, 1998 йилга қараганда 37 фоиз кўпdir.

Табиийки, ақоли фаровонлигини ва барқарорлигини мустаҳкамлаш деган мақсадларга этицимогимиз учун, нафакат иқтисодий соҳани ривожлантириш, авваламбор инсоннинг сиёсий ва маънавий ҳаётини ислоқ этишни яна-да чуқурлаштириш, унинг эркинлиги ва танлаш ҳуқуқини таъминлаш, мавжуд имкониятларни рўёбга чиқариш учун

ИСЛОМ КАРИМОВ

зарур шарт-шароитлар яратиш орқалигина эришмогимиз мумкин.

Иккинчи устувор йўналиш — ислоҳотларни янада чукурлаштириш ва 1999 йилда қабул қилинган хусусийлаштириш дастурини амалга ошириш. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш, корхоналарни кенг кўламда акциялаштиришнинг ҳал қилувчи босқичи бошланди, биз йирик корхоналарда мулк шаклини ўзgartириш даврига етиб келдик. Бунинг учун зарур ҳуқуқий асослар ҳам, ташкилий ва таркибий шарт-шароитлар ҳам яратилди.

1999 йилда жами 565 та обьектни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш кўзда тутилган. Жорий йилда хусусийлаштириш эвазига 26,4 миллиард сўм, жумладан фонд бозорида сотиладиган акциялардан 18,7 миллиард сўм маблағ олишини мўлжаллаяпмиз. Республика ва маҳаллий бюджетларга 17 миллиард сўм атрофида маблағ тушиши керак.

Хусусийлаштиришнинг умумий дастурида чет эл инвесторлари ҳам иштирок этишади. Айни замонда чет эллик ҳамкорларга индивидуал лойиҳалар бўйича 15 та йирик корхонанинг акция пакетларини сотишни ҳам назарда тутганимиз. Фарғона нефтни қайта ишлаш корхонаси, «Навоийазот», «Аммофос» ишлаб чиқариш бирлашмалири, Андикон биокимё заводи, Самарқанд кимё заводи, Тошкент аэропорти, Қизилкум фосфорит комбинати шулар жумласидандир. Бундан ташқари, чет эл инвесторлари учун биржа ва нобиржа савдосига 23 та корхонанинг акцияларини кўймоқдамиз. 39 та корхона ва обьектларни эса умуман хорижий инвесторларга сотмоқчимиз.

Вазирлар Маҳкамаси, Давлат мулк қўмитаси олди-сотди ишларини қаттиқ назорат остига олсин. Чет эл маблағлари иштирокида хусусийлаштириш режаларини биринчи навбатда амалга оширишимиз керак.

Учиғчи устувор йўналиш — иқтисодиётни таркибий жиҳатдан ўзgartириш дастурининг бажарилишини таъминлаш, корхоналарни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва модернизациялаш, рақобатбардош ишлаб чиқариш тизимларини бунёд этиш ўта муҳим масаладир.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Ватанимизнинг келажаги, унинг жаҳон хўжалик алоқалари тизимидағи ўрни мана шунга боғлиқ бўлиб туриди.

Чет эл капитали иштирокидаги инвестиция лойиҳаларига ва энг аввало Жаҳон банки, Ҳалқаро молия корпорацияси, Европа тараққиёт ва таъмиrlаш банки, Осиё тараққиёт банкига ўхшаган ҳалқаро молия тизимлари лойиҳаларини амалга оширишга алоҳида эътибор бериш зарур.

Шу кунга қадар ҳажми 10 миллиард доллар бўлган чет эл сармоялари иштирокидаги 200 та инвестиция лойиҳалари ишлаб чиқилди ва амалга оширилмоқда. Биргина 1999 йилнинг ўзида 2 миллиард доллар ҳажмидаги чет эл сармояларини ўзлаштиришимиз керак. Бу ўтган йилдагига нисбатан 1,5 баробар кўпdir.

Қайта-қайта айтмоқчиман: чет эл капитали иштирокидаги инвестиция лойиҳаларини ўз вақтида, кам-кўстсиз ўзлаштириш биз учун ор-номус иши бўлиши керак.

Мен бу гапларни аввалим биз учун стратегик аҳамиятга молик қурилишлар, объектлар жуда зарурлиги учунгина айтётганим йўқ. Муҳими, жаҳон сармоядорлари бизга сармоя беришяпти, бизга ишонишмоқда! Биз ана шу ишончни қадрлашимиз, ишончга муносаб бўлганимиз билан фахрланишимиз, узоқ йиллик меҳнат ва қийинчиликлар билан эришган обрўйимизни ва қадримизни ерга урмаслигимиз керак.

Тўртинчи устувор йўналиш — бу қишлоқ хўжалигига иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштиришdir.

Вилоят, шаҳар, туман ҳокимлари билан бўлган учрашувда қишлоқ хўжалигига ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари, қишлоқ қиёфасини ўзгартириш борасидаги вазифалар, қишлоқ хўжалигига жорий этиш зарур бўлган, бугунги замон талабларига жавоб берадиган янгича иқтисодий, аграр муносабатлар ҳақида батафсил тўхталган эдим.

Яна тақрорлайман: қишлоқ хўжалигига ислоҳот ўтказишининг моҳияти учта мазмунан ягона вазифада мужас-самлашган, яъни:

— дехқонга ер ва мулкка, жамоа даромадининг муайян қисмига эгалик ҳукуқини берувчи мулкий пайни жорий этиш;

— жамоа хўжаликларини қишлоқ хўжалик кооперативлари (ширкатлари)га айлантириш;
— оиласий пудратни жорий этиш.

Ҳадемай баҳор фасли шабадалари юртимиизга кириб келади. Баҳорги ишлар, уларга тайёргарлик ҳақида гапирав эканмиз, авваламбор деҳқонларимизнинг дарду ташвишларини кўзлаб, яна бир бор эътиборингизни куйидаги масалаларга жалб қилмоқчиман:

биринчидан, деҳқонларимиз билан, хўжаликлар билан ўтган 1998 йил учун барча ҳисоб-китобларни якунига етказиш;

иккинчидан, экиш масалаларини пухта ўйлаб, уругни ҳозирдан тайёрлаб қўйиш;

учинчидан, техникани, экиш агрегатларини шай қилиб қўйиш;

тўртинчидан, яна ва яна бир бор ерга, шўрни ювишга алоҳида эътибор бериш;

бешинчидан, баҳорги юмушларни — экиш мавсумини сифатли ўтказиш учун деҳқонларни рафбатлантириш ишларини пухта ўйлаб қўришдир.

Кейин, вақтни бой бергандан сўнг сабаб қидириш, пушаймон бўлиш, надоматларга ботиб кетишга йўл қўймаслик даркор.

Иқтисодий ислоҳотларнинг муваффақияти, мамлакатимиз равнақи, ҳар бир оила, ҳар бир инсоннинг тўқ, фаровон ҳаёт кечириши пировардида қишлоқ хўжалигида ислоҳотларнинг нечоғли амалга оширилишига боғлиқ. Оддий деҳқондан тортиб юқори лавозимда ўтирган раҳбаргача буни унутмаслиги керак.

Бешинчи устувор йўналиш — кичик ва ўрга бизнесни кенг кўламда ривожлантиришдан иборат. Бу масалага биз жуда жиддий ва муттасил эътибор бермогимиз даркор. Ўрга ва кичик бизнес яхши йўлга қўйилса, аҳолини, айниқса қишлоқ хўжалигидан бўшаган ишчи кучларини иш билан таъминлаш, маҳаллий хом ашё, деҳқончилик ва курилиш ресурсларини қайта ишлашни такомиллаштириш, ички истеъмол бозорини халқ истеъмол моллари ҳамда хизматлар билан таъминлаш каби долзарб муаммоларни барта-раф этиш мумкин.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Энг муҳими — кичик ва ўрта бизнес воситасида реал мулкдорлар табақасини шакллантириш мүмкін бұлади. Шундай қылайлики, іқтисодиётимiz тизимида, ахоли банд-лигини таъминлаш тизимида кичик ва ўрта бизнес етакчи күчгә айласын.

Бу борада анча ишлар қилинди. Аммо талай муаммолар ҳам борки, бунга аввало Давлат мулк құмитаси, Товар ищлаб чиқарувчилар ва табиғорлар палатаси, Дәжқон ва фермер хұжаликлари уюшмаси, барча погонадаги ҳокимликлар алоқида зәтибор беришлари зарур, деб үйлайдын.

Етакчи халқаро молиявий тизимлар — Европа тарақ-қиёт ва таъмирлаш банки, Осиё тараққиёт банки, Олмониянинг КФВ банки ва бошқа қатор банклар кредит тармоқтары орқали кичик ва ўрта бизнес, хусусий табиғорларликка ажратылған маблағларни ўз вактида үзлаштиришни йўлга кўймоқ керак.

Давлат мулк құмитаси, Молия вазирлиги мазкур кредит тармоқларига хизмат кўрсатувчи банклар билан биргаликда ахволни атрофлича ўрганиб, Вазирлар Маҳкамасига мавжуд ресурслардан тўлиқ ва самарали фойдаланишга доир таклифлар кирицсинлар.

Мазкур иш учун молия вазири Рустам Азимов, Давлат мулк құмитаси раисининг муовини Абдулла Абдуқодиров, Миллий банк раиси вазифасини бажарувчи З.Мирҳожиев, “Асакабанк” бошқарувчи Раиси Р.Орипов ва бошқа тижорат банклари раҳбарлари шахсан жавоб берадилар. Айтиб кўяй, сўров қаттиқ бўлади.

Олтинчи устувор йўналиш — кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурни амалга ошириш, таълим тизимининг барча соҳаларини ислоҳ этиш.

Ўтиш даврининг энг мураккаб муаммоларини ечиш, бозор муносабатларини қарор топтириш, демократик жамият қуришга қодир билимдон, юқори малакали кадрлар тайёрлаш устувор вазифамиз эканлигини бугун яна бир бор сизларга эслатмоқчиман.

1999 йилда академик лицейлар ва профессионал колледжлар қуриш дастурини амалга оширишга киришдик. Шу йилнинг ўзида ҳар бир туманда биттадан замонавий,

ИСЛОМ КАРИМОВ

лойиҳа талабларига жавоб берадиган колледжлар қуриши миз керак. Таълим тизимининг янги кошонасига пойдевор қўймоқда эканмиз, бу йўлда 1999 йил ҳал қилувчи йил бўлади. Айнан шу йилда янги ўкув дастурларини тайёрлаш ниҳоясига етиб, амалиётда қўллаб кўрилади. Бу дарсликлар асосида янги андозадаги ўкув юртларида мингминглаб ўғил-қизларимиз билим ва тарбия олади.

Яна бир муҳим масала устида тўхтамоқчиман. Хабарингиз бор, 1999 йил Аёллар йили деб эълон қилинди. Яқинда аёллар манфаатини таъминловчи маҳсус дастур қабул этилди. Дастурда кўзда тутилган барча тадбирлар сўзсиз баҳарилиши керак.

Шу муносабат билан дастурий тадбирларни бир ёқлама талқин этиш, тор тушунишдан сизларни огоҳлантироқчиман. Шуни яхши англаб олиш керакки, дастурий тадбирларимиз бир кун ёки бир йил билан чегараланмайди. Мухтарам оналаримиз, опа-сингилларимиз, аёлларимиз, қизларимизнинг жамиятдаги мақоми ва мавқеини кўтариш, уларнинг ҳурматини жойига кўйиш, манфаатини ҳимоялаш, меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш давлатимизнинг, жамиятимизнинг устувор йўналиши ва бош мақсадига айланиши лозим.

Аёллар учун ижтимоий фаолияти билан бола тарбиясини уйгунаштиришга, соғлом авлодни вояга етказишига имкон берувчи барча шарт-шароитларни яратиб бериш бизнинг муқаддас бурчимиздир.

Сайланадиган, ўз-ўзини бошқарадиган ва ихрочи ташкilotлар фаолиятида аёлларнинг кенг иштирокини таъминлайдиган таклиф ва тадбирларни қонуний равища тасдиқлаб олишимиз даркор.

Вазирлар Маҳкамаси яқин кунлар ичida меҳнатнинг шароити оғир ва заарли турларида банд бўлган, шунингдек боласи З ёшгача бўлган, ишлаётган оналарга кўшимча имтиёзлар бериш ҳақида қарор қабул қилсин.

Аёллар ва болаларга аталган моллар нархини арzonлаштириш мақсадида керакли солиқ имтиёзларини амалга ошириш кўзда тутилмоқда.

Аёлларни ижтимоий ҳимоя қилишга доир қўшимча имтиёзлар киритишни назарда тутган ҳолда фуқароларни на-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

фақа билан таъминлаш ҳақидаги Қонунга ва бошқа мөйе-рий ҳұжжатларға ўзгартырыш ва қўшимчалар киритишни тезлаштириш керак.

Доялик ва гинекология илмий-тәдқиқот институтининг поликлиникаси, Қорақалпоғистон Республикасининг Чимбой туманиндағи “Оналар ва болалар” санаторийиси, Хоразм вилоятидаги “Хонқа” күп тармоқлы санаторий қурилиши алоҳида назорат остига олинсин, оналарни болалири билан қабул қилишга ихтисослашган санаторийлар тармоги кенгайтирилсін.

Албатта, дастурда кўзда тутилган тадбирлар катта маблағ талаб этади. Ҳисоб-китоблар бўйича бу тадбирларни амалга ошириш учун таҳминан 85 миллиард сўм маблағ ва ҳаражатлар талаб қилинади. Шу жумладан, республика ва маҳаллий бюджетлар ҳисобидан камида 54 миллиард сўм.

Аммо биз дастур қабул қилас эканмиз, амалга ошириш мөқчи бўлган ишларимиз құмматини иқтисодий кўрсаткичлар, яъни пул билан, ёки қандайдир тұхфа, сийлов сифатида ўлчаш мутлақо енгил қараш деб биламан. Дастурнинг моҳияти биз ва сиз ўйлагандан кўра анча чукурроқдир десак, ҳеч қандай хато бўлмас.

Дастурни амалга оширишдан маъно-мақсад қатор мезонлар мажмуни, аввало, одамлар онг-шуури, жамият ҳаётидиң юксак маънавий, ахлоқий қадриятларининг мустаҳкамланиши билан белгиланади.

Зоро, биз жамиятимиз тараққиётини фақаттана иқтисодий, ижтимоий фарование билангина эмас, халқимизнинг маънавий барқамолиги, демократик ва инсоншарварлик таомынларининг кишилар онгига нечоғлик чукур илдиз отгани билан баҳолаймиз.

Аёллар йили, деб эълон қилинган йилда биз белгилаган режалар ана шу олижаноб мақсадларни рўёбга чиқаришга хизмат қылмоғи даркор.

Мұхтарам дўстлар!

Мен 1999 йил ҳал этишимиз зарур бўлган энг мұхим, устувор вазифалар ҳақида тұхталдым, холос. Кўриб турғанингиздек, бу вазифалар бир-бири билан чамбарчас бөғлиқ бўлиб, пировардида, бош мақсадимиз — халқ турмуш

ИСЛОМ КАРИМОВ

даражаси ва фаровонлигини юксалтиришга қаратилган ислоҳотларимиз мазмун-моҳиятини белгилаб беради. Мазкур вазифаларнинг муваффақиятли бажарилиши, шакшубҳи йўқки, ҳар бир фуқаронинг туб манфаатларига мос тушади.

Ишончим комилки, ислоҳотлар йўлидан янада сабитқадамлик билан одимлаш учун мустаҳкам замин яратиш, мамлакатимизнинг ҳар бир фуқароси учун муносиб ва юксак турмуш шароитини таъминлаш, барқарор бозор иқтисодиётига асосланган эркин демократик жамият барпо этишдек олий мақсадимизга албатта эрищамиз.

Мана шу эзгу ниятлар йўлида барчангизга мустаҳкам соғлиқ, ғайрат-шижоат тилайман.

*Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий
революциониришининг 1998 йилги якунлари
ва 1999 йилда иқтисодий ислоҳотларни
чукурлаштиришининг энг муҳим устувор
йўналишларига бағишлисан Вазирлар
Маҳкамасининг мажлисидаги мавруза,
1999 йил 16 февраль*

ТАНЛАГАН ЙЎЛИМИЗДАН БИЗНИ ХЕЧ КИМ ҚАЙТАРОЛМАЙДИ

1999 йил 16 февраль куни соат ўн бирга яқин мамлакатимиз пойтахти Тошкентда, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси биноси ёнида кучли портлаш содир этилди. Натижада бинога катта зарар етди. Ён-атрофдаги айрим иморатларнинг ойналари синди. Шундай портлашлар шаҳардаги "Нодирабегим" кинотеатри, Ташқи иқтисадий фаолият Миллий банки, Ички ишлар вазирлиги бинолари ёнида ҳам юз берди. Портлашлар оқибатида ўн уч киши ҳалок бўлди. Юздан зиёд киши тан жароҳати олди. Бир неча машина ёниб кетди. Жабрланганларнинг деярли барчаси тинч аҳоли вакиллари дид.

Дастлабки хуоса шуки, бу ёвузлик мамлакатимиз мустақиллигини, эришаётган ютуқларимизни кўролмаётган қабиҳ ниятли кучларнинг иши эканлиги аён. Зоро, бу хунрэзлик ортидаги энг асосий мақсадлардан бири — мамлакатимиз Президенти Ислом Каримовнинг ҳаётига тажсовуз қилишдан иборат бўлган. Чунки шу куни соат ўн бирда Вазирлар Маҳкамасида мамлакатимиз ҳукуматининг 1998 йил якунлари ва жорий йилдаги иш режаларига бағишланган мажлис бошланиши, унда Президент Ислом Каримов шитирок этиши кўзда тутилган эди. Шукрки, ёвуз ниятли кучлар ўзларининг манфур ниятларига етолмади — Президентимиз, ҳукуматимизнинг барча аъзолари соғ-саломат, зарар кўргани йўқ.

— Бизни ҳеч ким танлаган йўлимиздан қайтаролмайди, — деди Президентимиз Ислом Каримов воқеа содир бўлган жойда журналистларга берган интервьюсида.

— Кўпорувчилик қилганларнинг мақсади — халқимизнинг тингчлигини бузиш, кўрқитиши, юрагита ваҳима со-

лиш, юритаётган сиёсатимизга ишончини сўндириш, амалга ошираётган улкан ицларимизга зарба беришдан иборат бўлган. Шу орқали Ўзбекистон халқини ўзи танлаган йўлдан тойдириш, чекинтириш. Аммо, яна таъкидлаб айтаман, бизни ҳеч ким қўрқитолмайди, танлаганимиз — Ватанимизнинг мустақиллиги йўлидан қайтаролмайди. Чунки халқимиз бизнинг юритаётган сиёсатимизни ҳар томонлама қўллаб-кувватламоқда. Биз бугун ҳар қачонгидан ҳам кўра ана шу ғоя атрофида янада қаттикроқ жипслалишишимиз керак.

Вазирлар Маҳкамасининг иғилиши орадан кўп вақт ўтмай Олий Мажлис биносида бўлиб ўтди. Унда Президент Ислом Каримов пойтахтимизда рўй берган мудҳиш воқеага ўз муносабатини билдириди.

Давлатимиз раҳбари ушбу нохуши ҳодиса жамиятимизда пайдо бўлган ўта хотиржам кайфиятнинг оқибати эканини таъкидлади. Йўлбошчимиз ватандошларимизни мамлакатимиз ён-атрофида бўлаётган воқеалардан яна бир бор огоҳ бўлишга, тинчликнинг қадрига етишга чақирди. Баъзан шундайки, инсонлар воқеаларга юзаки қараб, охир оқибатда кўнгилсиз ҳодисаларнинг гувоҳи бўлади ва буни ҳам табиий ҳолдек қабул қиласди. Бу эса хатодир. Шундай экан, ҳар бир фуқаро юртимиздаги осойишталиқ, барқарорликка осонлик билан эришилмаётганлигини ҳис қилиши лозим. Мамлакатимизда ҳукм сурини келаётган тинчлик ва осойишталикни қадрлаш учун, унинг нақадар нодир неъмат эканлигига иқорор бўлиш учун айрим қўшни давлатлардаги воқеаларга разм солиш керак. Ислом Каримов Вазирлар Маҳкамаси биноси ёнида рўй берган портлаш хусусида тўхталиб, уни Президентга сунқасд қилишга уриниш, деб атади.

— Мени халқ сайлаган, — деди Йўлбошчимиз.

— Шунинг учун мен, аввало, халқимга суннаман. Чунки халқ — катта куч. Ўз халқимдан куч оламан. Мени, халқимизни бундай пўписалар билан қўрқитиш қийин. Бинобарин, мустақиллик йўли, фаровон ҳаётга эришиш йўли осон кечмаслигини ҳам англамоғимиз лозим.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Президент Ислом Каримов мустақиллігимиз, тинчлик ва осойишталигимизга таҳдид солувчи ҳар қандай күннинг пайи қирқилишини алоҳида таъкидлади. Бунга құрбимиз етади, шунга яраша күч ва имконимиз бор. Шу билан бирға юз берган воқеадан ҳеч ким ваҳимага тушмаслиги керак. Аксинча, бир-биримизга нисбатан янада меҳр-оқибатли бўлайлик.

— Ушбу порглашларни уюштиришдан яна бир мақсад кўзланган, — деди Ислом Каримов. — Сўнгги вақтда юртимизга хорижий сармоя оқими кўпаймоқда. Хорижлик ҳамкорлар билан улкан ишларни амалга ошироқдамиз. Бу эса айримларга ёқмаяпти. Кимлардир ана шу сармоядорларни чўчишишни, уларни Ўзбекистонга сармоя ётқизишдан қайтаришни истайди.

Давлатимиз раҳбари айни чоғда юртимизда ёшларга алоҳида эътибор билан қаралётгани, ижтимоий ҳаётда бу табақанинг мавқеи оширилганини таъкидлади. Ҳозир ҳур фикрли, билимли ёшларнинг ислоҳотларни амалга оширишдати саъй-ҳаракати бутун мамлакатни қамраган. Улар замонавий усулда ўқимоқда, қасб-хунар ўрганмоқда, хорижда таҳсил олмоқда. Муҳим вазифамиз ёшларимизнинг қабиҳ нияти ёвуз кучлар қўлига тушиб қолмаслигини таъминлашдир.

— Биз ёшларимизни ҳеч кимга бериб қўймаймиз, — деди Ислом Каримов, — уларни ўзимиз тарбия қиласиз, вояга етказамиз. Чунки улар мустақил Ватанимизнинг, эркесвар халқимизнинг порлоқ келажаги учун меҳнат қиласиди.

Президент жойларда, хусусан, маҳаллаларда, ўқув мұассасалари, масжидларда, бошқа жамоат жойларида пойтахтда содир бўлған қонли воқеанинг туб моҳиятини кенг муҳокама қилиш, аҳоли ўртасида мустақилликни мустаҳкамлаш, тинч-осойишта ҳаётимизнинг қадрига етиш, манавиятни юксалтириш руҳидаги тарғибот-ташвиқот ишларини янада кучайтириш лозимлигини алоҳида уқтиради.

ОЗОД БҮЛСАНГ – ОЗОД БҮЛ, ЭРКИН БҮЛСАНГ – ЭРКИН БҮЛ, МУСТАҚИЛ БҮЛСАНГ – МУСТАҚИЛ БҮЛ!

1999 йил 19 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Қозогистон пойтахти Остона шаҳрига ташриф буорди. Сафар олдидан мамлакатимиз Президенти Тошкент аэропортида оммавий ахборот воситалари вакилларига интервью бериб, жумладан, шундай деди:

— Маълумки, Ўзбекистон, Киргизистон ва Қозогистон ўртасида Абадий дўстлик тўғрисидаги шартнома имзоланган. Лекин бу хужжат амалда ўз ижросини топиши секин кечмоқда. Умуман, сўнгги пайтда давлатлараро имзолангандан талай хужжатлар ижро жиҳатидан оқсаяпти. Чунки қилинган ишлар ҳозирча шартномалар талабларига тўла жавоб бермаяпти. Остонада бўладиган учрашувдан мақсад — ана шу хужжатларнинг самарадорлиги масаласини муҳокама қилишдир. Бошқача айтганда, биз энди куруқ гаплардан амалий ишга, олдимизда турган катта-катта муаммоларни ҳал этишга ўтишимиз керак.

Яна бир масала шуки, бутун дунёning кўп мамлакатларида иқтисодий инқироз рўй бермоқда. У аввалига Жануби-Шарқий Осиё мамлакатларида юз берди, сўнг Россия ва охирги пайтда Бразилияга кўчди. Умуман, бу инқироз ҳамма жойни қамраб олди, десак хато бўлмайди. Демак, унинг минтақамизига кўрсатиши мумкин бўлган салбий таъсирининг олдини олиш керак. Вазирлар Маҳкамасининг яқинда бўлиб ўтган мажлисида 1999 йилнинг устувор вазифаларини белгилаб олдик. Унда бир масалага, яъни халқимизни ижтимоий ҳимоялашга алоҳида эътибор бердик. Илгари ҳам такрор-такрор айтганимдек, ислоҳот ислоҳот учун эмас, авваламбор инсон учундир. Бунинг маъносини чуқур англаш керак. Биз ислоҳотларнинг

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

биринчи босқичидан ўтдик — тараққиёт пойдеворини бар-по этдик. Энди ислоҳотларнинг бевосита халқ ҳаётининг фаровонлигини оширишга қаратилган босқичини бошлиашимиз зарур. Масалан, ҳозир күплаб корхоналар ўзи ишлаб чиқарған маҳсулотнинг экспортболлиги ҳақида қайтurmайди. Улар пахта, олтин ва бошқа бойликларимиз эвазига келган валюта ҳисобидан техника ва технология олади. Ишлаб топған миллий валютасини конвертация қилиб берамиз. Аммо уларнинг ўзи мамлакатта валюта келтириш ҳақида ўйламайди. Бу ҳам бир жиҳатдан ўша — бекімандалык асорати билан боғлиқ.

Остона учрашувида давлатларимиз ўртасидаги бир қанча муаммоларни, жумладан, нарх-наво масаласини ҳам күтариш ниятидаман. Ўзингиз ўйланг, Қирғизистоннинг йаш, Жалолобод, Қозогистоннинг Чимкент вилюятлари биз билан бевосита чегарадош. Улар билан құшни бўлган вилюятларимизда нарх-наво бу мамлакатлардагига нисбатан бир мунча паст. Бозор қонунлари шундайки, мол нарх-наво юқори бўлган худудга қараб оқади. Яъни озиқ-овқатнинг баҳоси қўшиниларимизда анчча юқори бўлгани сабабли биздаги озиқ-овқат маҳсулотлари у томонга оқиб кетмоқда. Ҳар қанча божхона постлари очган билан бу оқимни бутунлай тўсишнинг иложи йўқ. Мисол учун,усттига “бензин” деб ёзилган цистернани текшириб кўрсангиз, ичидан пахта ёғи чиқади. Айтмоқчиманки, контрабандачилар молни ўтказишнинг минг хил йўлини топади. Шу боис биз ҳам нархларни оширишга мажбур бўламиз. Шундай қўлмасак, чўнтакда пул бўлади-ю, сотиб оладиган маҳсулот бўлмайди. Халқимиз бундай “ўйин”ларга токайгача чидайди? Яқинда чегара қўшинларини ташкил этишга қарор қилдик. Чегарани мустаҳкамлашдан мақсад нима? Гап шундаки, айрим давлат раҳбарлари мустақилмиз, суверен давлатмиз, деб гапирадиу, амалда бошқача бўлиб чиқмоқда. Давлатлараро қатновлар, борди-келдилар илгариги йўсингда давом этмоқда. Масалан, биргина йўлдан Андижонга кунига беш минг киши келиб кетади. Улар қайтишда икки буханкадан нон олиб кетса, шунинг ўзи қанча бўлади? Четдан келадиган айрим автобус йўналишларини ёпиб қўйганимизда, қўшиниларимиздан эъти-

ИСЛОМ КАРИМОВ

роз эшитдик. Биз дўст бўлишга тайёрмиз, албатта. Зоро, динимиз, тилимиз, дилемиз муштарак. Лекин, бу дўстлик қандайдир халқаро қоидаларга асосланиши керак эмасми? Халқимизда “хисобли дўст айрилмас”, деган мақол бор. Давлатлараро муносабатларни шундан келиб чиқиб ўрнатсан, дўстлигимиз чинданам абадий бўлади.

Сўнг Президент Ислом Каримов 16 февраль куни Тошкентда содир бўлган фожиали воқеалар хусусида тўхтади.

— Бу воқеа натижасида бир неча инсон ҳалок бўлди. Нима учун бу кўпорувчилар бегуноҳ одамлар ҳётига қасд қилиди? Улар бегуноҳ одамни ўлдириш катта гуноҳ эканини, бу дунёда ҳам, у дунёда ҳам бундай ёвузлик учун жазо мукаррарлигини билмайдими?!

(Кишини рањжитадиган жойи шундаки, бўлиб ўтган бу воқеани айрим хорижий матбуот вакиллари ўзича талқин қилмоқда. Хусусан, “Сегодня” газетасининг мухбири худди бу ерга келиб, одамлар билан гаплашгандек, фожиани ўз кўзи билан кўргандек қилиб ёзди. Ҳолбуки, бу газетанинг мухбири Узбекистонда аккредитациядан ўтган эмас. Россиянинг балзи газеталари айниқса ҳар хил уйдирма гапларни ёзмоқда. Бундай асоссиз, саёз мулоҳаза ва хуласалар замирида одамларнинг бошини айлантириш, турли бўхтон таплар билан фикрини чалғитиш, керак бўлса, кўркитиш мақсади ётган бўлса ажаб эмас. Яъни, сизлар биздан узоқлашаверсангиз, бундай портглашлар, фожиалар бўлаверади, деган хуласани онгимизга сингдириш. Россия армияси шу минтақада турса, бу гаплар бўлмайди, деган фикрни ўтказиш. Мақсад эса Россиянинг 201-дивизияси Тожикистонда тургани каби, бошқа ҳарбий қисмларини ҳам шу минтақага жойлаштириш. Биз ҳам тушумиз — улар сидқидилдан ёрдам берса, барқарорлик масаласида нафи тегиши мумкин. Лекин Россияда ҳар хил кучлар бор. Буни унугтаслик керак.

Умуман, мен қайсиdir мамлакатнинг ҳарбий кучлари бу ёққа олиб келинишига, минтақамида бегона ҳарбий куч ўрнашиб олишига қаршиман. Мен буни фақат бутунни ўйлаётганимдан эмас, балки келажак авлод тақдирини ўйлаб айтаяпман. Бошқача айтганда, озод бўлсанг — озод бўл! Эркин бўлсанг — эркин бўл! Мустақил бўлсанг — мус-

тақиғ бўл! Ҳақиқий мустақиқлар бўл! Мустақиљигимиз йўлида мен жонимни ҳам фидо қилишга тайёрман. Иймоним комилки, етти йил мобайнида ортимизда мана шундай азму қарор билан яшайдиган бутун бир авлод етишиб чиқди. Шундай экан, бизнинг маслагимизни, ғоямизни енга оладиган куч йўқ.

Бугунги қийинчиликлар — албатта ўткинчи. Мен шунга аминман: ўзбек ҳалқини бундай қийинчиликлар билан кўркитиб, ўз йўлидан ортга қайтариб бўлмайди.

Президент Ислом Каримов Остона учрашуви якунида бўлиб ўтган матбуот анжуманида ҳам оммавий ахборот воситалари вакилларининг саволларига жавоб қайтарди. Хусусан, “Озодлик” радиоси мухбири Султон Оқкулоннинг, Тошкентда юз берган террорчилик ҳаракатлари Ўзбекистоннинг МДХ доирасидаги Коллектив Хавфсизлик шартномасидан чиқиши тўғрисидаги фикрлар билан боғлиқ эмасмикан, деган саволига жавоб бериб, жумладан шундай деди:

— Мен 16 февраль куни Тошкентда юз берган террорчилик хуружи ҳақидаги жавобни уч қисмга бўлган бўлар эдим. Биринчидан, бу террорчилик ҳаракати, энг аввало, гарчи бу иборани ишлатишни истамасам ҳам, айтишим керакки, Президентни йўқ қилишга қаратилган эди. Тошкентда олти жойда портлаш содир бўлди, бироқ уларнинг биттаси детонация оқибатида юз берган. Мен бу гапни асосли манбаларга таяниб айтялман. Хуллас, бешта портлаш бўлган. Портловчи модда жойланган бешта машина портлатилган. Ўта кучли портлаш зарбидан яқинроқда турган олтинчи машина ҳам портлаб кетган. Энг кучли портлаш Вазирлар Маҳкамаси биноси ёнида, аникроғи, бинонинг кираверишига яқин жойда содир этилган.

Айримлар ўз кўзи билан ёки телевизор орқали кўрган бўлиши мумкин, олти қаватли мазкур иморат жуда мустаҳкам курилган. Асосий ва энг кучли портлаш айнан шу ерда юз берди. Олтмишинчи йилларда ишлаб чиқарилган эски ГАЗ-21 машинаси соат ўн минути кам ўн бирда Вазирлар Маҳкамаси биноси ёнига келган. Бу ерда уни тўхтатиштан. Ундан икки йигит чиқиб, гўё машина бузилиб қолгандай, юхонани очган ва кутилмаганда автомобил-

дан тез узоклаша бошлаган. Яқинроқда турган кўриқчилар бундан шубҳаланиб, уларнинг ортидан қувган. Бу кимсалар Мустақиллик майдони марказига етганда, кўлидаги иккита автоматдан ён-атрофга ўқ ота бошлаган. Бу пайтда ҳали портлаш юз бермаган эди. Асосий портлашдан олдинроқ, икки юз метрча наридаги “Нодирабегим” кинотеатри ёнида чалғитувчи портлаш содир этилган. Умуман, асосий портлашдан ташқари барча портлашлар чалғитиш вазифасини бажарган.

Асосий портлаш мен мажлисга келадиган пайтда юз берди. Мажлис соат ўн бирга белгиланган эди. Портлаш эса мажлис бошланишидан бир неча дақиқа олдин рўй бериши мўлжалланган эди. Чунки мен ҳар гал мажлисга ўн-ўн беш дақиқа олдин етиб келаман. Бироқ шу куни, мени Аллоҳ асрордими, бироз кеч қолдим. Бу пайтда бино ёнида машина юхонаси очиқ ҳолда турган эди. Қочаётган икки киши ҳар тарафга ўқ ота бошлаганидан кейин кўриқчилар бинонинг кираверишига яқин жойда тўхтаб қолган машинадан ҳам шубҳаланган. Бу вақтда Президент кортежи бинога яқинлашиб қолган эди. Шу пайт Вазирлар Маҳкамаси биноси томонидан Президент хавфсизлик хизматининг бошлифи бизга қараб югуриб кела бошлади ва машиналарни тўхтатиш ҳақида ишора қилди. Машиналаримиз тўхтади. Айни шу лаҳзада портлаш юз берди. Орада 150, балки 200 метрча масофа қолган эди. Тўхтамаганимизда, биз уч-тўрт секунд ичида ГАЗ-21 машинаси ёнига етиб боришимиз ва ўша дамда портлаш юз бериши аниқ эди.

Экспертларнинг фикрича, барча портлашлар муайян масофадан туриб бошқарилган. Кимдир шу атрофда туриб, менинг машинам яқинлашадиган дақиқани пойлаган. Портлаш кучининг катталигидан ГАЗ-21 машинаси бўлаклари беш юз метргача отилиб кетган. Бўлган воқеа шу.

Биз портловчи модда йифилган ва суниқасдга тайёргарлик кўрилган жойни ҳам аниқладик. Охиригина портлаш шу ерда, жиноятчилар томонидан ижарага олинган эски бир ҳовлида, асосий портлашдан қирқ дақиқа кейин юз бер-

ди. Шу билан улар жиноят изларини яшириш мақсадида портловчы моддалар сақланған уйни йўқ қиласкан.

Энди жавобнинг иккинчи қисмiga келсак, хўш, портлашни содир этган ижрочилар ким? Мен бутун масъулиятни зиммамга олиб айтишим мумкинки, булар диний экстремистлар бўлган. Бундай террорчиллик хуружлари Истроилда ҳам, бошқа минтақаларда ҳам учраб туради. Дастлабки далил ва маълумотлар бу кимсалар мутаассиб диндорлар эканини тасдиқламоқда. Қочиб бораёттан икки киши йўл-йўлакай “Оллоху Акбар！”, деб қичқирган. Балки бу ҳам чалғитиш учун айтилгандир?

Жавобнинг учинчи ва энг қийин қисми портлашларнинг ортида ким тургани ҳақида. Мен ҳозир бу хусусда аниқ бир нарса дейишим қийин. Чунки, бирор нарса десам, турли хил талқин ва тахминлар бошланиб, вазиятни баттар чигаллаштиради. Кераксиз шубҳалар туғилади.

Ўзбекистоннинг Коллектив Хавфсизлик шартномасидан чиқиши масаласига тўхталашибган бўлсан, мазкур шартнома 1992 йилнинг 15 апрелида Тошкентда имзолантан эди. Сўнгра унга бошқа мамлакатлар ҳам кўшилиб, тўқиз давлат мазкур шартноманинг аъзоси бўлди. Такрор айтаманки, бу шартнома ихтиёрийдир. Шартноманинг амал қилиш муддати беш йил бўлиб, ундан чиқишини ёки қолишини истаган бирор давлат шу муддат ўтгандан сўнг ўз муносабатини билдириши лозим эди. Шартномани энг охирги — 1994 йили Қозогистон ратификация қилди. Шу сана шартнома кучга кирган кун ҳисобланади. Демак, 1999 йилнинг апрелида аъзо давлатлар шартномани чўзишга розилигини ёки ундан чиқишини билдириши лозим бўлади. Ўзбекистон Ташқи ишлар вазирлиги бизнинг ундан чиқишимиз тўғрисида Баёнот берди. Шундан кейин Россия матбуотида бу Баёноттаге кескин муносабат ва нотўғри талқинлар пайдо бўла бошлади. Хусусан, “Известия” газетасининг биринчи саҳифасида “Ўзбекистон Россияга кучли зарба бермоқда” деб жар солинди. Бу билан воқеага катта урғу бериб, янги-янги баҳсларнинг пайдо бўлишига ҳаракат қилинди. Биз бу борада яна янги шубҳа-гумонлар туғилмаслиги учун берилаеттан саволларни жавобсиз қолдирдик.

Масаланинг моҳиятига келсак, шуни айтиш лозимки, бу шартнома ўз самарасини бермади. Боя айтганимдек, бу шартномага собиқ СССР худулидаги тўққиз давлат кирган эди. Масалан, Беларусь, Кавказорти давлатлари унга қўшилган, лекин Украина, Молдова ва Туркманистон унга аъзо эмас. Табиий равишда шундай савол туфилади: агар, Ўзбекистон ўз хавфсизлигига, чегаралари дахлизилигига жиддий таҳдид сезгудек бўлса, шартнома аъзоларидан қайси бири унга ёрдамга келади? Биз бундай таҳдидларнинг шоҳиди бўлдик. Афғонистонда ўзаро курашаётган гурӯҳлардан бири бўлган толиблар мамлакат шимолини эгаллаб, Амударё устидаги Ўзбекистон билан Афғонистонни боғлайдиган кўприкка яқинлашди. Ўшанда бизга ким ёрдамга келди? Бу саволни мен, сиз — журналистларга муҳокама юритишларингиз учун беряпман, холос.

Шартноманинг ишламаётганига бундан бошқа ҳам мисоллар келтиришим мумкин. Масалан, Беларусь Президенти Александр Лукашенко, бир томондан, шартнома иштирокчисимиз, дейди, иккинчи томондан эса, бирорта ҳам беларус йигити мамлакат ташқарисида жанг қиласлигини таъкидлайди. Бу каби бир-бирига зид баёнотлар бериш билан шартномани мустаҳкамлаб бўладими? Ахир, Беларусь шартноманинг энг фаол аъзоси ҳисобланади, айни вақтда унинг фуқаролари ҳеч бир ҳаракатда қатнашмас эмиш. Ҳозир жаноб Лукашенко жанубда вазият мурakkab бўлган пайтда Ўзбекистон Шартнома таркибида эди, энди эса ҳаммаёқ тинчиганидан кейин ундан чиқишини хоҳлаб қолди, демоқда.

Шундай масъулиятысиз ёндашувга эга бўлган шериклар билан тузилган шартномадан нимани кутиш мумкин?

Беларуснинг Россия билан тузайтган иттифоқи — уларнинг ички иши ва мен бунга қарши эмасман. Агар, бу мамлакатлар халқлари истаса, иттифоқ тузишсин. Бирлашишни хоҳласангиз, бирлашинг. Фақат бошқаларни тинч кўйинг.

Лекин, ўйлаб кўринг, давлатлар мустақиллиги сакланниб турган ҳолда, қандай иттифоқ тузиш мумкин? Боз устига, ягона иқтисодий марказ, ягона сармоя маркази,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Ягона пул чиқарадиган банк бўлар эмиш. Хўш, у қаерда жойлашади — Минскдами, Москвадами? Жаноб Лукашенко, Минскда дейди. Яна аслида ҳали ким кимга қўшилиши ҳам маълум эмас, Беларусь Россиягами ёки Россия Беларусгами, дейди.

Ягона сармоя маркази тузиш ҳақида гапирадиган бўлсак, биз Қозоғистон Президенти Нурсултон Назарбоев билан бу мактабни ўтаб бўлганмиз. Биз ягона сармоя маркази нима эканлигини жуда яхши биламиз. Ягона сармоя маркази тузиладиган бўлса, фуқароларингта оддий иш ҳақи тўлаш учун ҳам марказга югуришинг керак. Бундай шароитда кредит сиёсати, молия-иктисодий сиёсат, сармоя жойлаштириш сиёсати ҳам бир хил бўлиши лозим. Бу ягона ташқи иқтисодий сиёсат, деганидир. Нима учун бу ҳақда гапиришмаяпти, буни тушунмаган одамларнинг туйгулари билан ўйнашишдан мақсад нима? Ягона давлат ягона сармоя марказини, бошқача айтганда, ягона банк тузишини тақозо этади.

Иқтисод ҳақида, қўшилиш ва ҳақиқий бирлашиш ҳақида гап кетганда мен фақат бир нарсани эслатишни истар эдим: бундан иккى йил олдин бу борада фикр билдирган таниқли публицист Отто Лацис: “Биз қарши эмасмиз, тайёрмиз, фақат Худо ҳаққи, инсонларни, ҳалқни алдаманг”, деган эди. Ҳақиқатни айтадиган бўлсак, Беларусь Россияга унинг бир субъекти сифатидагина қўшилиши мумкин. Бошқача бўлиши мумкин эмас.

Мен бу жавобимни бироз чўзиб юборган бўлсам, узр сўрайман. Лекин ўйлайманки, бу масала шу йиғинимизда иштирок этаётган барча журналистлар учун ўта долзарб эди.

ЭНГ КАТТА ОРЗУИМ – МЕНГА ИШОНГАН ОДАМЛАРНИНГ ОМОНЛИГИ, ЮРТИМНИНГ ТИНЧЛИГИ!

Мамлакатимиз пойтахтида 1999 иил 16 февраль куни амалга оширилган қўпорувчилик ҳаракати ҳар биримизни ҳушёрликка, бугунги осоийшта ва тинч ҳаётнинг қадрига етишига, уни ҳимоя этишига чақиради. Ўзбекистоннинг барча фуқаролари ҳалок бўлганилар хотираси олдида бош эгади. Шу мудҳиш кунларда ҳалқимизнинг жисслиги ва иродаси, келаҗакка, танлаган ўйлимизнинг тўғрилигига ишончи яна бир бор намоён бўлди. Айни пайтда мамлакатимиздаги бунёдкорлик жараёни ўз маромида давом этмоқда. Портлаш оқибатида зарар кўрган бинолар таъмирланмоқда.

26 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Вазирлар Маҳкамаси биносида амалга оширилаётган таъмирлаш ва қурилиш ишлари билан танишиди.

Маълумки, қўпорувчилик оқибатида бинога жиддий зарар етказилган эди. Давлатимиз раҳбари бинони таъмирлаш лойиҳаларини кўздан кечириб, тегишли маслаҳатлар берди. Барча ишларда бинонинг мустаҳкамлигини ошириш, унга миллий тус бериш асосий мезон бўлиши муҳимлигини уқтириди. Бинонинг ички ва ташки кўринишидаги ўзгаришлар, ён-атрофидаги яшил майдончалар унинг салобати ва шинамлигини ошириши зарурлигини қайд этди.

Шунингдек, Президент Ислом Каримов пойтахтимизда бунёд этилаётган Хотира майдонидаги ишларнинг бориши билан ҳам яқиндан танишиди. Бугунги кунда бу ерда кенг миқёсдаги бунёдкорлик ишлари амалга оширилмоқда. Икки юзга яқин қурувчи, пардоузловчи, ҳунарманд бу маънавий ёдгорлик қурилишида катта шижжоат билан меҳнат қилмоқда.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Йұлбошчимиз барпо этилаёттан бу муқаддас қадамжо ўтғанларни ёдга соладиган, уларнинг рухи олдида бош эгишга үндайдиган, шу билан биргә, меморий ечими билан ўзига хослик касб этадиган маскан бўлиши кераклигини алоҳида қайд этди. Президентимиз Ватан учун қурбон бўлганларнинг хотираси барчаёт, деган ғоя майдонда ўз ифодасини топиши зарурлигини таъкидлади.

Шу ерда Президент Ислом Каримов журналистлар билан мулоқотда бўлиб, жумладан, бундай деди:

— Бу ерга келган киши Хотира майдони нима учун барпо этилгани, у ҳаётимизда қандай ўрин тутishi, инсон учун қандай аҳамиятга эга эканлигини аниқ ҳис қила оладиган бўлсин. Хотира майдони — бутун халқимизнинг иродаси билан бунёд этилаёттан қадамжо. Шу боис, юртимизни ўзининг муқаддас Ватани деб биладиган, Хотира деган муқаддас тўйғуни қалбан ҳис этадиган ҳар бир инсон бу ишга ҳисса қўшиши керак, деб ўйлайман.

Хотира майдони халқимиз маънавиятининг юксалишига хизмат қилиши зарур. Зоро, бизга шу мусаффо ватинч осмонни қолдирган аждодларимиз ёди муқаддасдир.

Давлатимиз раҳбари пойтахтимиз Тошкентда 16 февралда содир этилган воқеалар хусусида тўхталиб, бегуноҳ қурбон бўлганларнинг хотираси олдида бош эгиш барчамизнинг бурчимиз эканлигини таъкидлади.

— Шундай синов, қийинчиликлар пайтида, бошга кулфат тушганда, одамзод иродасининг, иймонининг мустаҳкамлиги, ҳаётта, ён-атрофдагиларга муносабати намоён бўлади, — деди жумладан Президентимиз. — Шу жиҳатдан халқимизга мустаҳкам иродаси, ҳамжиҳатлиги, амалга ошираётган ишларимизга юксак ишончи учун таъзим қилсак арзиди.

Ўтган мусибатли кунларда ваҳима ва парокандаликка тушмаган, ўзининг кучли иродасини кўрсатган халқимиздан жуда миннатдорман, деди Йўлбошчимиз. Бундай халқни ҳеч қачон енгиб бўлмаслигига, у ўз фарзандларини ёвуз

ИСЛОМ КАРИМОВ

кучларга бериб кўймаслигига яна бир бор қатъий ишонч ҳосил қилдим.

Энди сезгир ва ҳушёр бўлишимиз керак, дея таъкидла-ди Президент. Атрофимиздаги ва орамиздаги ғанимла-римизни таниб олиш, бизга ким душману ким дўстлиги-ни яна бир бор англаб этишимиз зарур.

Бир пайтлар: «Энг катта орзунгиз нима?» деб сўраш-ганида, «Менга ишонган халқимни доим омон кўриш», деб жавоб берган эдим. Бу гапимни бугун яна такрорла-шим мумкин. Зоро, энг катта бойлигимиз — юртимиз-нинг тинчлиги ва осойишталиги.

АЛЛОХ ҚАЛБИМИЗДА, ЮРАГИМИЗДА

“Туркистон-пресс” ахборот агентлиги муҳбирининг саволларига жавоблар

САВОЛ. Шу йил 16 февраль куни Тошкентда рўй берган воқеалар, уларнинг сабаблари ва иштироқчилари хусусида мамлакатимиз ва чет эл матбуотида турлича фикрмуюҳазалар, фараз ва талқинлар билдирилмоқда. Улар орасида мутаассиб террорчи кучларга баҳо берганда ислом динининг асл моҳиятини тўғри англамасдан ёндашиш ҳоллари ҳам учрамоқда. Муҳтарам Президент, шу масала юзасидан сизнинг фикрларингизни бидмоқчи эдик.

ЖАВОБ. Бисмиллоҳир Раҳмонир Раҳим (Дарҳақиқат, мазкур воқеалар ҳақида нафакат бизнинг матбуотимизда, балки хорижий мамлакатларда ҳам кўп-кўп чиқишилар бўлмоқда. Уларда турли хил эҳтимоллар, туслом ва гумонлар баён этилмоқда. Қабиҳ ниятлар билан қилинган бу мудҳиш ишлар орқасида турган кучларнинг ақлига сифмайдиган қўлмишилари тўғрисида холис, вазмин муюҳазалар билан бир қаторда айrim оммавий ахборот восита-ларида асоссиз фикрлар, бирёқлама қараашлар, енгил-елпи хуносалар ҳам кўзга ташланмоқда. Бунга шов-шув гапларга ўч байзи “чаққон” журналистларнинг, муайян сиёсий ва моддий манфаатлар нуқтаи назаридан иш кўрадиган мутахассис ва шарҳловчиларнинг хатти-ҳаракатлари ҳам сабаб бўлмоқда.

Бу масалада шахсан менда эътиroz уйғотадиган жиҳат шундаки, муқаллас ислом динимизнинг ҳаётимиздаги ўрнини яхши англамайдиган одамлар ҳам бу нозик, мурракаб мавзуга билар-бильмас аралашмоқда. Масалага бундай юзаки, бир томонлама ёндашув кишини ранжитади, албатта. Чунки бу хусусда сўз юритаётган айrim муаллифлар бизнинг тарихимизни, бугунги кунимизни, миллий хусусиятларимизни, дини исломнинг Ўзбекистон

ИСЛОМ КАРИМОВ

ҳаётидаги аҳамиятини, унинг одамлар руҳий дунёсига кўрсатаётган таъсирини яхши тушунмайди, очикроқ айтсак, бу муаммонинг негизига етиб боролмайди.

Бу ҳақда мен “Ўзбекистон XXI аср бўсағасида” номли китобимда тўхталиб, дин маданий, маънавий, инсоний қадриятларни сақлаб қолиш ҳамда авлоддан-авлодга етказиша бекиёс хизмат қилган, ота-боболаримизнинг дини бўлмиш ислом дини мисолида шундай хулоса чиқариш учун ҳамма асосларга эгамиз, дея зикр этган эдим.

Бу эътиқод юртимиздаги миллионлаб ватандошларим қатори менинг ҳам дунёқарашибимга асос бўлиб, бутун борлиғим, маънавий оламим мазмунини ташкил этди.

Айтмоқчиманки, биз ўз миллиатимизни мана шу муқаддас диндан айри ҳолда асло тасавур қила олмаймиз. Диний қадриятлар, исломий тушунчалар ҳаётимизга шу қадар сингиб кетганини, уларсиз биз ўзлигимизни йўқотамиз. Хоҳ ёш бўлсин, хоҳ кекса бўлсин, ҳар бир ўзбек нимагаки муносабат билдирамасин, албатта уни беихтиёр Яратгувчининг номи билан боргайди. Ҳар бир сўзимизни, ишимизни бисмилло айтиб бошлаймиз, яхши-ёмон кунларимизда худога шукrona келтирамиз, тавба қиласиз. “Шукур” деган каломни ҳар куни айтмайдиган бирор инсон Ўзбекистонда бормикан ўзи! Билсангиз керак, пайғамбаримиз Мұхаммад алайҳиссалом ҳам “шукур” ва “тавба” деган сўзларни энг кўп ишларат эканлар.

Биз мана шу ёруғ кунларда яшаёттанимиз учун, юрту элимизнинг тинчлиги учун, фарзандларимиз бағримизда эмин-эркин униб-ўсаётгани учун Аллоҳ таолога доимо шукроналар айтамиз. Туғилганда кулогимизга аzon айтилади, оила курганимизда шаръий никоҳ ўқитилади, дунёдан кўз юмтанимизда жаноза ўқиласи. Ҳатто диндан чукур хабардор бўлмаган одам ҳам диний урф-одатларсиз, исломий туйгусиз яшай олмайди.

Бизнинг мусулмончилигимиз, Аллоҳга, динимизга муносабатимиз баязи миллий қадриятларимизда ҳам яққол кўринадики, ҳар бир мусулмон юртдошимиз уларга беихтиёр риоя қиласи.

Ҳаммамизга таниш бир манзарани эслайлик. Кўчадан тобут кўтариб бориляпти. Дуч келган йўловчи — у пиёда-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ми, машинадами ёки отлиқми — дархол югуриб келиб тобутта елкасини тутади. Камида етти қадам уни күтаришиб боради. Мархұмни танийдими-танимайдими, бундан қатын назар, Худо раҳмат қылсın, дея юзига фотиҳа тортади.

Ахир, шунинг ўзи ҳам мусулмончилік, Аллоҳни танишнинг бир күриниши эмасми? Ахир, шунинг ўзи ҳам Тангрри таолога итоат этиш, охиратни ўйлаб яшашнинг бир мисоли эмасми?

Эңг мұхимми, биз бу ишларни намойиш учун эмас, иймөннимиз, зәтиқодимиз амри билан адo этамиз. Демек, дин бизнинг қон-қонимизға, онғы шууримизға шу қадар терен синтиб кеттәнки, уни ҳеч қандай күч, ҳеч қандай ташвиқтот билан чиқарыб бўлмайди.

Халқимизнинг минг йиллик тарихини, бугунги маънавий ҳаётини, дину диёнатимизни мухтасар ифодалаб айтиш мумкинки, Аллоҳ бизнинг қалбимизда, юрагимизда. Бинобарин, халқ ҳақида, унинг миллий хусусиятлари, диний ҳиссиётлари ҳақида кўр-кўrona ҳукм чиқарыб бўлмайди. Бу ҳақиқатни мен нафақат февраль воқеалари муносабати билан, балки мамлакатимиз тўғрисида фикр юритадиган барча оммавий ахборот воситалари вакиллариға эслатиб ўтишни жоиз, деб билардим.

САВОЛ. Кейинги вақтда баъзи хорижий матбуот нашрларида, айrim мухолиф кучларнинг чиқишлиарида Ўзбекистоннинг дин борасидаги сиёсатида кескин ўзгаришлар бўлади, деб шов-шув қилинмоқда. Бундай тахмин ва бащоратларнинг бирон-бир асоси борми?

ЖАВОБ. Дунё афкор оммаси яхши биладики, биз Ўзбекистонда эркин фуқаролик жамияти, дунёвий давлат қурмоқдамиз. Барпо этаётган жамиятимизнинг тамойиллари, хукуқий асослари ишлаб чиқилган ва умумхалқ томонидан қабул қилинган. Хусусан, зәтиқод эркинлиги тўғрисидаги қонун ҳам бугунги кун талабларидан келиб чиқиб такомилига етказилди. Биз диний ташкилотлар билан муносабатларимизни қонун асосида, уларнинг ҳақ-хукуқларини ҳурмат ва ҳимоя қилиш асосида олиб борамиз. Айни вақтда улардан ҳам қонун олдидағи бурч ва

ИСЛОМ КАРИМОВ

мажбуриятларини бажариш талаб қилинади. Бу халқимизнинг хоҳиш-иродаси билан танлаб олинган йўлдир.

Президент мамлакат Асосий қонуни – Конституцияга тўла амал қилинишига кафолат берадиган шахс. Шундай экан, мен бутун масъулиятни зиммамга олиб айтаманки, юқорида зикр этилган шов-шувларга мутлақо ўрин йўк.

Агар масалага чукурроқ ёндашадиган бўлсак, мен ҳам шу халқинг бир фарзандиман, шу миллатнинг бир ўелиман. Алҳамдуиллоҳ, бир мусулмон фарзанди сифатида халқимга хос исломий тушунча ва туйғулар менинг ҳам қалбимда, юрагимда барқарор ва мен бу дунёю у дунё ўз эътиқодидан қайтмайман.

Оқ-қорани, дўст-душманни танийдиган халқимиз дин нимаю сохта ақидалар нималигини, ким пок нияти художўй инсону ким мунофиқ риёкор эканини яхши билади.

Таассуфки, баъзан ислом дини ва ислом фундаментализми ҳақида гапирганда бу икки тушунчани бир-бирига аралаштириб юбориш ҳоллари учрамоқда. Мальумки, ҳозир дунёда 1 миллиард 300 миллион одам ислом динига эътиқод қиласи. Муқаддас ислом динини ниқоб қилиб манфур ишларни амалга ошираётган аллақандай мутаасиб кучлар, табиийки, ер юзидағи барча мусулмонларнинг руҳий олами ва дунёқарашини белгилай олмайди.

Энг ачинарлиси шундаки, бу ёвуз кимсалар ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз, гўр ёшларни ўз тузоғига илинтириб, бош-кўзини айлантириб, улардан ўзларининг ифлос мақсадлари йўлида фойдаланмоқда. Бу эса исломнинг инсонпарварлик юяларини обрўсизлантиришга сабаб бўлмоқда.

Биз мусулмон дини ҳақида гапирганда, аввало, Аллоҳ ва унинг расулини, ўзимизга руҳан яқин бўлган улуғ алломаларимиз, улуғ имомларимизни тасаввур қиласи. Мана шу кутлуғ заминимизда туғилиб вояга етган, муборак номларини бутун ислом дунёси чексиз эҳтиром билан тилга оладиган Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Хожа Баҳоуддин Нақшбанд, Аҳмад Яссавий, Абдулхолик Фиждувоний, Замаҳшарий каби пири комилларимизни назар-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

да тутамиз. Маънавий ҳәётимизни мана шу улуг номлар билан боғлаймиз. Ким бу ҳақиқатни инкор эта олади?

Нега биз мустакиллигимизнинг дастлабки кунларидан бошлаб шу улуг аждодларимизнинг табаррук номларини тиқлашга киришдик? Чунки бу буюк инсонларнинг азиз номлари, ўлмас мероси муқаддас динимиз билан чамбарчас боғланиб кетган. Уларни бир-биридан ажратиб бўлмайди. Биз динимизни бу улуг номларсиз, бу улуг номларни эса динимизсиз тасаввур қила олмаймиз.

Биз бу мутафаккирларимизнинг қутлуг меросидан бутун ҳалқимиз, жумладан, ёшларимизнинг ҳам баҳраманд бўлишига, уларнинг мана шундай маънавий мухитда камол топишига, ислом динининг инсонпарварлик фалсафаси, буюк гоялари ёш авлод юрагидан ҳам жой олишига шароит яратмоқдамиз. Бошқача айттанды, биз фарзандларимизни дунёвий билимлар билан бир қаторда Имом Бухорий тўплаган ҳадислар, Нақшбандий таълимоти, Термизий ўғитлари, Яссавий ҳикматлари асосида тарбия қилмоқдамиз.

Бу борада амалга оширган кўп-кўп ишларимиз — динга оид минглаб китоблар нашр этилгани, масжиду мадрасаларни обод қилганимиз, буюк алломаларимизнинг таваллуд саналарини дунё миқёсида нишонлаганимиз, уларнинг эски замонда оёқости бўлиб қолган абадий масканларини чинакам зиёрattoҳларга айлантирганимиз — буларнинг барчаси ҳалқимизнинг дини исломга меҳр-муҳаббати, ҳурмат-эҳтиромининг яқъол тасдиғи эмасми?

Менга баъзан, ахир, диндорлар сизнинг ҳәётингизга сүиқасд қилишиб-ку, деган гижгижловчи, очишини айтсан, динга бўлган муносабатимни, керак бўлса, сиёсатимизни ўзгартиришга ундовчи саволлар ҳам беришади.

Бу хусусда менинг нуқтаи назарим, жавобим шундай: ўша мудҳиш воқеалар муносабати билан Олий Мажлисда бўлиб ўтган ҳукумат йиғилишида мен ёшларимизни ҳеч кимнинг кўлига бериб кўймаймиз, деган қатый фикрни билдирган эдим. Шу фикрни ривожлантириб айтаманки, мен Ўзбекистон раҳбари сифатида қандайдир ёвуз кучлар муқаддас ислом динимизни, ота-боболаримиз эътиқодини, мусулмон фуқароларимизни таҳқирлашига, жамиятимиз

ИСЛОМ КАРИМОВ

ҳаётига хавф түгдирүүсига ҳеч қачон йўл қўймайман. Бу вазифани ўзимнинг нафақат Президент сифатидаги, балки бир мусулмон инсон сифатидаги муқаддас бурчим деб биламан.

Юртимизда бугунги бунёдкорлик ишларимизда фаол қатнашаётган, давлатимиз сиёсатини қўллаб-куватлаётган, ҳар ибодатида Ватанимиз тинчлиги, ҳалқимиз омонлигини Яратгандан илтижо қилиб яшайдиган миллионлаб соғ ниятли мусулмонлар бор. Уларнивг ўз диний эҳтиёжларини бундан бўён ҳам эмин-эркни адо этишлари учун ҳеч қандай монелик қилишмайди. Мен бунга асло йўл қўймайман.

Портглашларни содир этган ижрочилар ва бу кучларнинг орқасида турган ёвуз, жоҳил кимсалар эса уларнинг тирноғига ҳам арзимайди. Ўзингиз айтинг, ўз она Ватанига кўл кўтарган одам одамми? Бегуноҳ инсоннинг ҳаётига зомин бўлган одам одамми??

Ҳаммамиз яхши биламиз, Куръони каримда бировнинг қонини ноҳақ тўкиш гуноҳи азим, дейилган. Бир бегуноҳ одамни ўлдириш — бутун оламни ўлдириш билан тент, дейилган. Ҳуш, ўзини “ҳақиқий мусулмон” деб ҳисоблайдиган, лекин қилмици кўпорувчилик, хунрезлик, қотилликдан иборат бўлган бу манфур кимсаларнинг мусулмончиликка қандай дахли бор?

Бу фикрдан мени ҳеч ким қайтара олмайди.

Содир этилган кўпорувчилик хуружлари хусусида ғазаб-нафрат билан муносабат билдираётган минг-минг ватандошларимизнинг фикру зикри ҳам айнан шундай эканига иймоним комил.

Такрор айтаман: биз ўз муқаддас динимиз ва эътиқодимиздан ҳеч қачон воз кечмаймиз. Шу билан бирга, муқаддас динимиз шаънига дод туширмоқчи бўлган кимсалар билан ҳеч қачон муроса қилолмаймиз.

Вассаламу алайкум ва роҳматуллоҳи ва барокатух.

МИЛЛАТ ҚУДРАТИ – ҲАМЖИҲАТЛИҚДА

Мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий-ижтимоий ислоҳотларни чуқурлаштириш, унинг иқтисодий салоҳиятини ривожлантириш, жамият ҳаётида адолат устуворлигига эришиш, мустақилигимизни мустаҳкамлашга хизмат қилиш, доимо огоҳ ва ҳушёр бўлиш ўзини шу азиз Ватан фарзанди деб биладиган ҳар бир фуқаронинг муқаддас бурчидир. Йўлбошчимиз Ислом Каримовнинг Хоразм вилояти халқ депутатлари Кенгашининг 1999 йил 26 марта куни бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида ана шу муҳим, айтиш мумкинки, ҳаётий масалаларга алоҳида эътибор қаратилди.

Хоразм воҳаси ўзининг қадимий тарихи, ноёб маданијати, нафис санъати, юксак маърифати, доно фалсафаси ва инсонпарварлиги билан маълум ва машхурдир, деди Президент.

Хоразм вилояти заминида камол топган алломалар, фозилу фузалолар, мутафаккиру маърифатпарварлар Ўзбекистонимиз шон-шуҳратини бутун дунёга таратган. Буюк аждодларимиз ал-Беруний, ал-Хоразмий ва бошқа ўнлаб улуғ инсонларнинг номлари бутун дунё ҳалқлари учун мўътабар ва муқаддасдир.

Хоразм воҳасининг тарихий-маданий мероси бевосита Хива шаҳри тарихи билан боғлиқдир. Бу гўзал шаҳримизнинг 2500 йиллик тўйи ҳалқаро миёсда кенг нишонлангани бу ўлка шуҳратини яна бир бор оламга тараннум этди, десак асло муболага бўлмас.

Биз бугунги кунда ана шундай улуғ аждодларимиз, мамлакатимиз ва миллатимиз ифтихори бўлган ноёб қадриятларимиз билан ҳақли равишда фаҳранамиз. Буюк аж-

ИСЛОМ КАРИМОВ

долларимизнинг пок руҳи ва ўтилари ўтиш даври оғирлигини енгишда барчамизга таянч ва мадал бермоқда.

Бугунги кунда юртимиз мустақилигини мустаҳкамлашда, унинг ёргу келажагини яратишда, олдимизда турган муҳим вазифаларни амалга оширишда Хоразм вилоятининг меҳнаткаш, бағрикенг, филойи ҳалқи ҳам ўзининг муносиб ҳиссасини кўшиб келмоқда.

Давлатимиз раҳбари вилоят меҳнаткашларига чуқур ҳурматини изҳор этар экан, олдин ҳам кўп бор билдирган фикримни — ишончимни яна бир марта тақроран айтмоқчиман: азал-азалдан мана шундай ўта мураккаб табиат шароитида ўз анъаналари ва маданийтига суюнган хоразмлик миришкорлар дехқончилик ва бунёдкорлик соҳаларида узоқ ва яқин орада ўзларига муносиб обрўларини сақлаб келмоқдалар, деб таъкидлади.

Вилоятда кейинги уч йилда ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 14 фоиз ортди. Иқтисодий жиҳатдан бюджет кўрсаткичларини йил сайин ошириб бажариш таъминланмоқда. Пул эмиссияси ҳажми 21 фоиз пасайган.

Капитал маблағларни ўзлаштириш режага нисбатан икки марта ортди. Ишлаб чиқариш кудратини кенгайтириш соҳасида кўплаб ижтимоий, маданий объектлар, иншоотлар фойдаланишга топширилди. Лекин вилоятни иқтисодий-ижтимоий ривожлантиришни таъминлаш борасида муаммолар ҳам йўқ эмас.

Бугунги йигилишимиздан мақсад, деди Президент, иқтисодистимизда, умуман, ҳаётимида эришилган ютуқлар ҳакида сўз юритиш эмас, асосан вилоятдаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни, йўл кўйилган камчиликларни атрофлича таҳлил қилиш ва уларни бартараф этиш, саноат, қишлоқ хўжалиги ва бошқа тармоқларда мавжуд бўлган имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш, шу азиз юртда яшаётган ҳалқинг оғирини енгил қилиш масалаларини муҳокама этишдан иборатdir.

Шуни афсусланиб қайд этмоқчиманки, охирги вақтда бошқа вилоятларга ўхшаб Хоразм воҳасида ҳам баъзи раҳбарларнинг фаолиятида ўз шахсий манфаатини хизмат бурчидан устун кўйиш, кадрларни танлашда қариндошруғчилик, ошна-оғайнигарчиликка йўл қўйилмоқда, ҳал

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

қилиниши лозим бўлган муаммоларга масъулиятсизларча ёндашиш, ўзибўларчилик каби ҳолатлар содир бўлмоқда.

Бу эса, ўз навбатида, халқ хўжалигининг барча соҳала-рига, саноат, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш, сифатини яхшилашга салбий таъсир кўрсатмоқда.

Бир неча йил илгари вилоятда салмоқли корхоналардан ҳисобланган “Хоразм итаги”, “Қурилиш материалла-ри” каби акционерлик жамиятларида мавжуд ишлаб чиқариш қувватларининг 10-20 фойизидан фойдаланилмоқда, холос. Баъзи корхоналар эса умуман тўхтаб қолган. Вилоятдаги 25 та корхонада 1997 йилга нисбатан 500 миллион сўмликка яқин саноат маҳсулотлари кам ишлаб чиқарилган.

Ташкилот ва корхоналарнинг дебиторлик қарзлари 1999 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра 9,5 миллиард сўм бўлиб, ўтган йилга нисбатан 3 маротаба ошган.

Кредиторлик қарзлари эса 10,8 миллиард сўмни ташкил қилиб, шундан 2,0 миллиард сўми муддати ўтган қарзлардир. 1999 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра омборларда туриб қолган маҳсулот қиймати 4,0 миллиард сўмни ташкил қилган. Шу даврда солиқлар бўйича тўланмаган маблағ бир миллиард сўмдан ошиб кетган.

Юзага келган бундай аҳвол бюджет муассасалари ходимларига иш ҳақининг кециктириб берилишига ва одамларнинг норозилигига олиб келмоқда. Ана шундай вазиятда ҳам бюджет маблағларини мақсадсиз ишлатиш ҳолларига йўл қўйилмоқда.

Мамлакатимизда қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни амалга ошириш учун зарур ҳуқуқий база яратилган бўлишига қарамасдан, вилоятда бу борацаги ислоҳотлар жуда суст бормоқда. Мулкдорлар синфини шакллантириш, пай асосидаги янги ширкатларни ташкил этишга етарли эътибор йўқ.

Деҳқонни ҳақиқий мулк эгасига айлантириш, ҳар бир жамоа аъзосининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини юридик жиҳатдан мустаҳкамлаб, хўжалик ерларини уларга ижара-га бериш, деҳқон ва фермерларнинг билимини, ҳуқуқ ва

ИСЛОМ КАРИМОВ

мажбуриятларини тушунтириш ишлари ҳам қониқарсиз ташкил қилинганды.

Дархакиат, Юртбошимиз таъкидлаганидек, ҳокимларда ва бошқа мутасадди раҳбарларда тадбиркорлик, изланувчанлик етишмаслиги, иш түғри ташкил этилмагани сабабли ўтган йили вилоятда пахта етиштириш режаси барбод бўлди. Айниқса, бу соҳада йўл қўйилаётган кўзбўя-мачилик, соҳтакорлик, қўшиб ёзиш каби эски иллатларга асло тоқат қилиб бўлмайди.

Кейинги пайтларда вилоятда ана шундай кўзбўямачилик, қўшиб ёзиш, қандай йўл билан бўлмасин режани бажариш, шон-шуҳрат қозониш, эришилган ютуқларни кўз-кўз қилишдек салбий ҳолатлар пайдо бўлмоқда. Пала-партии иш юритиши, ортиқча харажатлар қилиш натижасида хўжаликларда етиштирилган маҳсулотларнинг таннархи ошиб кетмоқда.

1998 йилни мавжуд 128 хўжаликнинг 70 фоизи 2,0 миллиард сўм зарар билан якунлагани ҳам бу фикримизни тасдиқлади.

Вилоят молия ва банк тизими фаолияти таҳлил қилинганда, бу соҳада ҳам тартибсизлик, қонунбузарлик ҳолатлари авж олиб бораётгани яқзол кўзга ташланади. Ўтган йил мобайнида Молия вазирлигининг вилоят Назораттафтиш бошқармаси томонидан 350 та бюджет ташкилотларида текцириш ўтказилди. Бу ташкилотларнинг ярминдан кўлида 16 миллион сўм маблағ гайриқонуний равишда сарф қилингани аниқданиб, 84 нафар моддий жавобгар шахс устидан тафтиш хужжатлари тузилди ва маъмурий органларга топширилди.

Бюджет маблағларини сарфлашда соғлиқни сақлаш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш, қишлоқ инфратузилмасини ривожлантириш каби устувор йўналишларни биринчи навбатда таъминлаш ўрнига маблағлар бошқа соҳаларга ишлатиб юборилган.

Вилоят ҳокимининг фармойиши билан вилоят ички ишлар бошқармасига, вилоят ҳокимлиги котибият мудирига ва бошқа бир қатор ташкилотларга бюджет ҳисобидан 21 миллион сўмлик 15 дона енгил автомашина олиб берилган. Янгибозор туманида эса ҳокимлик биноси

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

таъмири учун күзда тутилганидан 5 марта күп маблағ сарфланган.

Хонқа тумани ҳокимлиги ихтиёрида 7 та турли русумдаги автомашина бўлишига қарамасдан, туман ҳокими (К.Ортиқов) салкам тўрт миллион сўм бюджет маблағи ҳисобига чет элда ишлаб чиқарилган “Жип” русумли хизмат автомашинаси сотиб олган. Бу қанақа бойваччалик?

Вилоятда нодавлат мулк шаклига мансуб ташкилотлари, кичик ва ўрта бизнес соҳаларини ривожлантиришга эътиборсизлик билан ёндашиб оқибатида охирти икки йил давомида мингдан ортиқ ана шундай корхоналарнинг фаолияти тўхтаб қолган. Қолганларининг ҳам ҳозирги пайтда фақат 58 фоизи фаолият кўрсатмоқда.

Вилоятдаги давлат мулкига эга бўлган 175 та ҳиссадорлик жамиятларининг 45 таси бирор сўмлик ҳам акция сотмаган. Айрим туманларда “кимошди” савдолари ташкил этиш қониқарсиз аҳволда. Хонқа, Ҳазорасп, Урганч, Шовот, Янгиарик туманларида ўттан йили бирон марта ҳам “кимошди” савдолари ўтказилмаган.

Соғлиқни сақлаш, маориф соҳаларидаги вазият ҳам ачинарли аҳволда. Мактабларнинг 96 таси мослаштирилган биноларда жойлашган, 13 та мактаб биноси авария ҳолатида. Мактабларда турли фанлар бўйича 600 дан ортиқ ўқитувчи етишмайди. 200 та мактаб тоза ичимлик суви билан таъминланмаган, 112 тасида спорт заллари, 310 тасида эса компьютер синфлари йўқ.

Бундай аҳволда Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастур вилоятда қандай қилиб амалга оширилади?

Мен бир ҳақиқатни ҳар доим таъкидлайман: бизнинг келажагимиз, энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу ўсиб келаётган ёш авлоддир. Мен ўз тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдирни ва келажагини ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, мустаҳкам иродаси ва дунёқарашида кўраман, деб қайта-қайта айттаман.

Наҳотки вилоят раҳбарлари ана шу сўзлар маъносини англамасалар, деди Ислом Каримов. Қани уларда ёшлар тарбиясига эътибор? Эртанги кунни, келажакни кимлар-

ИСЛОМ КАРИМОВ

нинг кўлига топширасизлар? Қани, айтингларчи, нимани ўйлаяпсизлар ўзи?

Вилоятнинг Урганч, Янгибозор, Кўшкўпир туманларидаги баъзи қишлоқ врачлик амбулаторияларида бирорта ҳам малакали врач ишламайди. Тиббий муассасаларни зарур дори-дармонлар билан таъминлаш ҳам ёмон аҳволда. Болалар орасидаги тиббий-профилактика ишларининг аҳволи қониқарсиз ҳолатда.

Аҳолининг 35 фоизи, жумладан, қишлоқ аҳолисининг 40 фоизи тоза ичимлик суви билан таъминланмагани бу соҳада олиб борилаётган ишларнинг қониқарсиз ташкил этилганидан далолат беради. Ҳар бир туман, ташкилот, хўжалик раҳбарлари ҳанузгача бу соҳаларда куруқ ваъдлардан нарига ўтмаяптилар.

Аҳолини иш билан таъминлаш, қўшимча ишчи ўринлари очиш масалалари ҳам эътибордан четда қолмоқда. Вилоят аҳолиси йилига 24 минг кишига кўпайиб бораётганини эътиборга олсак, яқин кунларда ишсизлик вилоятда энг катта масалалардан бирига айланиши мумкин.

Аҳолининг барча қатламларида мафкуравий, маданий-маърифий, тарбиявий ишларни изчил равишда олиб бориш — бу замон талабидир.

Мен яна бир бор тақрорлайман: мафкура ҳар қандай жамият ҳаётида зарур, чунки мафкура бўлмаса одам, жамият, давлат йўлини йўқотишпи муқаррар.

Қаердаки мафкуравий бўшлиқ вужудга келса, ўша ерда бегона мафкура ҳукмронлик қилиши ҳам табиий.

Энг даҳшатли нарса — бу фикр қарамлиги, тафаккур куллигидир. Агар оддий қилиб айтадиган бўлсак, халқимизнинг “Ёғочнинг бўшини қурт ейди”, деган бир мақолини эслайлик. Худди шу каби маънавияти қашшоқ, ўзининг мустақил дунёқарашига, фикрига эга бўлмаган одамга ҳар қандай маккор ўз таъсирини ўтказа олади. Биз, ота-оналар, жамоатчилик бўлмаган жойларда бегона, ҳасад ва ёвуз кўз билан қаровчи кучлар пайдо бўлиши муқаррар.

Бу сўзларнинг исботи ўтган йили Наманганда бўлиб ўтган, шу йилнинг 16 Февралида Тошкентда содир бўлган мудҳиши воқеаларда яққол кўринади.

Ёшлар — бамисоли навниҳол, агар уларни тұғри үстириб, парваришлиб вояга етказмасақ, иймонсиз, ватанфурш, ғаламис кимсалар уларни йүлдан оздиради. Бу кимсаларнинг кимлигини, уларнинг ғараззли мақсадларини ёшларга, бутун ҳалқимизга тушунтириш раҳбарларнинг, фаолларнинг, кенг жамоатчиликнинг, қолаверса, ўзини мустақил Ўзбекистон фуқароси деб ҳисобладыған ҳар бир кишининг вазифаси, бурчи эмасми?

Очиғини айтиш керакки, вилоятда бу соҳада олиб борилаёттан ишлар талабга жавоб бермайди. Аксарият маданият үйлари, кутубхоналар ишламайди. Улар давлатимиз ижтимоий-иктисодий, ички ва ташқи сиёсатига оид китоблар, рисолалар, матбуот нашрлари билан таъминланмаган.

Вилоят газеталарида кундалик ҳәётимизда учрайдиган камчиликларни фош этишга, укувсиз, лоқайд раҳбарларни танқид қилишга доир ва ёшлар тарбиясига бағищланған материаллар деярли учрамайди.

Вилоят телевидениесида ҳам одамларни қизиқтирадыған, улар диққатини жалб этадыған танқидий ва муаммоли күрсатувлар йўқ. Вилоят телевидениеси бунинг ўрнига кўпроқ чет эл кинофильмларини ёки ҳоким жанобларининг 55 ёшга кирганини “тараннум” этувчи кўрсатувларни намойиш қилиш билан овора.

Наҳотки бутун дунё тан олган Мұхаммад Мусо ал-Хоразмий, Абу Райхон Беруний, Замаҳшарий каби буюқ алломаларимиз яшаб ўтган Хоразм заминидага аҳвол шундай бўлса??

Энг ачинарлиси, мафкура соҳасида йўл қўйилған камчиликлар, муаммоларга юзаки қарааш, ёшлар тарбияси ва уларнинг тақдирига бефарқ муносабатда бўлиш ёшлар орасида экстремистик диний оқимларга берилиш, гиёхвандлик, турли жиноятлар содир этилишига олиб келмоқда.

Вилоятда турли диний экстремизм оқимига мансуб шахслар пайдо бўлиб, улар томонидан жиноятлар содир этилмоқда. Бундай сохта, хилма-хил ниқоб остида пайдо бўлаётган оқимлар бизнинг аҳолимиз, асосан ҳали иймон-

зытиқоди мустаҳкам бўлмаган ёшларимиз — фарзандларимиз, оиласаларимиз бошига катта бало бўлиб тушмоқда.

Шу муносабат билан яқин тарихимизни эслаб, таҳлил қиласиган бўлсак, ажиб бир ҳолатта дуч келамиз. Барчамизга маълум: ҳар қандай жамиятда, ҳар қайси мамлакатда текинхўр, ишёқмас, таъмагир, босқинчи, товламачи кимсалар учраб туради. Афсуски, бу ноҳуш ҳолат мавжудлигини дунёда ҳеч ким, ҳеч бир халқ ёки жамият инкор этолмайди.

Бирор ҳалол меҳнати, пешона тери билан рўзгор тебратади, бола-чақа боқади. Чунки бундай одамларнинг қалбида иймони, диёнати, ор-номуси, охиратдан кўрқиш туйғуси бор, иродаси мустаҳкам. Аммо нопок йўллар билан, кимнингдир ризқини қийиб, одамларни қақшатиб бойлик орттиришни ўзига касб қилиб олган қабиҳ ниятли кимсалар ҳам борки, улар учун бундай муқаддас тушунчалар мутлақо бегона.

Ёдингизда бўлса, 80-йилларнинг охирида ва 90-йилларнинг бошида бекарорлик, бошбошдоқлик авж олган бир даврда ҳар хил муттаҳамлар сиёsat майдонига чиқиб қолди. Сув лойқаланганда кўпик юзага чиққанидек, саёз фикрли, кибр-ҳаво кайфиятига берилган, енгил-елпи йўл билан соҳта обру орттиришни кўзлаган шуҳратпараст одамларнинг аслида ким бўлганини бугун халқимиз яхши билади. Бу ҳаракатлар бебош тўлқин каби дарёнинг чағир қирғозларига урилиб, беиз ўтиб кетди. Чунки унинг мақсади факат бузиш, емириш, бақириқ-чақириқ, шовқинсурон солищдан иборат бўлгани учун меҳнаткаш, андешали, бағрикенг халқимизни йўлдан оздира олмади.

Фалакнинг гардишини қарангки, ўз мақсадига етолмаган йиқилса ҳам курашга тўймайдиган, кеча демократ телпагини кийиб юрган бу кимсалар бугун экстремистик ваҳҳобийлик оқими билан бирлашмоқда.

Шундан кейин бу муноғик шахсларнинг на демократлигига, на диндорлигига ишониб бўладими?! Ҳамма гап шундаки, шакл бошқача-ю, мақсад ўша-ўша, яъни нима қилиб бўлса ҳам амалга, мансабга эришиш! Ва ўз нопок мақсадларига эришиш учун барча ёвуз ниятлардан ҳам қайтмаслик.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Агар биз озгина бўлса – да бепарволикка йўл қўйсак, бундай ёвуз интилишларниң вақтида пайини қирқмасак, бу бало-қазо халқимиз бошига кўп-кўп кулфатлар келтириши мумкин, деди Президент. Февраль воҳеалари бу фикрни тасдиқлаб турибди. Нима, “тоза ислом”, “ислом соғлиги учун” деган сохта шиорларни ниқоб қилиб олган бу кимсалар дини ислом макони бўлган юртимизда, дунёга Имом Бухорий, Имом Термизий, Баҳоуддин Нақшбанд каби буюк уламоларни берган халқимизга мусулмончиликни ўргатмоқчими?! Бундай даъваларни эшигтганда, бенхтиёр “Астагфуруллоҳ!” дегинг келади.

Аслида асрлар давомида дини исломни ким-кимга ўргатиб келган? Мана шу муқаддас Хоразм заминидан етишиб чиққан улуғ аждодимиз Маҳмуд аз-Замаҳшарий дин равнақи йўлидаги бекиёс ҳизматлари учун “Жоруллоҳ” – яъни Аллоҳнинг қўшиниси” деган юксак мақомга сазовор бўлган. У яратган “Ал-Муфассал” китоби араб тилининг грамматикасига асос этиб олинган ва араб дунёсида унга ҳозиргача амал қилинади. Шу боис араб мутафаккирларидан бири: “Оламдаги барча қишлоқлар жамланиб, Хоразмнинг биргина Замаҳшар қишлоғига фидо бўлса арзиди. Чунки бу қишлоқ минг йилларда бир марта дунёга келиши мумкин бўлган буюк аз-Замаҳшарийдек машҳур алломанинг ватанидир”, деганида тўла ҳақлидир. Шундай буюк зотнинг авлодларига муқаддас эътиқодимизга ёт бўлган турли заарли, заҳарли таъсирларга берилиш яратадими? Энг ачинарли томони шундаки, ўз орамиздан чиққан бу кимсаларнинг орқасида катта маблағга эга бўлган, бизнинг юртимизни ўз таъсирига тобе этмоқчи бўлган сиёсий кучлар турибди. Кечагина ўзини ҳақиқий, тоза демократ, деб атаган, динга ҳам, худога ҳам ишонмаган, ҳаром-ҳариш йўлда юрган, манфаатпарастлик ва мансабпарастлик касалига мубтало бўлган кимсалар ўша ёвуз кучларнинг қўлида қўғирчоқ бўлиб, ўз Ватанига хиёнат қилмоқда. Бугун улар ўзаро бирлашиб, диний ақидапарастлик, “тоза ислом” ниқобига, либосига ўралиб, эътиқоди мустаҳкам бўлмаган баъзи ёшларни йўлдан оздирмоқдалар. Ҳар қанча афсус билан айтмайлик, бу аччиқ ҳақиқатдан кўз юмиб бўлмайди.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Бундай “доҳий”ларнинг таъсири гирдобига тушаётган кимсалар ҳар қандай жиноят, ёвузиқдан ўзини тиймайди.

Биргина мисол келтирайлик. Ўзини ваҳҳобий деб юрган Урганч шаҳридаги 3-мактаб ўқитувчisi (бундай кимсаларни ўқитувчи дейишга ҳам тил бормайди!) С. Аллаёрөв уошган жиноий гуруҳ сафида 1998 йил 4 декабрь куни Тошкент вилоятининг Паркент туманида фуқаро А. Мамадхўжаевнинг уйига қилинган босқинчлиликда иштирок этиб, қотиллик содир этган. 18 декабрь куни эса Ҳазорасп темир йўл бекатида милиция ходимларига ўқузиб, улардан бирининг ўлимига сабаб бўлган. Мана сизга бу шахсларнинг ҳақиқий баҳараси.

Мана шундай йўл билан қанчадан-қанча ёшларнинг ҳаётини ҳазон қилган, уларни йўлдан урган, оғир жиноятларга етаклаган қўпорувчилар ва уларнинг чет элларда ватангадо бўлиб юрган “доҳийлари” ҳалқимиз, милиатимиз олдида ўз кирдикорлари учун жавоб бериши керакми, йўқми?! Албатта, улар ўз жиноий қилмишлари учун қонун олдида жавоб беришлари муқаррар.

Ҳалқимизнинг, жамоатчилигимизнинг 16 февраль воқеаларига муносабати хусусида тўхталар экан, Президентимиз Ислом Каримов шундай деди: Куни кеча “Ҳалқ сўзи” газетасида чоп этилган бир мақолага кўзим тушди. Мақола муаллифи, Боёвут туманидаги қишлоқ мактабининг тил ва адабиёт ўқитувчisi Мухаббат Ўрозова шундай деб ёзади:

“16 февраль воқеаларини таҳлил қиласкаиман, ҳамиша хаёлимга бир гап келади. Хуирезлик изжочилари шунчаки нотавон ва разил югурдаклардир. Уларнинг ортида ватанида қадр тошмаган ва қадр топиши гумон бўлган ватанфурӯшлар турибди. Бу ватанфурӯшларнинг ҳам ҳомийлари бор. Бу ҳомийлар итта суюк ташлагандай ватангандолар олдига суюк ташлаб, ўз ногораларига ўйнатиш пайида бўлган кимсалардир”.

Мана сизларга оддий бир ўзбек аёлининг жуда лўнда ва тўғри фикри. Милион-миллион юртдошларимизнинг дилидаги гапларни ифода этувчи фикр.

Муаллима ватанфурӯшларга қарато: “Менинг ҳар бир ҳамкишлогим эрта тоягда Аллоҳдан юртга тинчлик, фаро-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

вонлик тилар экан, сизларнинг маълум ва номаълум қиёфаларининг кўз олдиларига келтиришиб, номингизга лаънатлар ёғдираёттанини айтиб қўйишни ўз бурчим деб билман”, деб ёзди.

Келинглар, биродарлар, барчамиз ана шу муаллима аёлга қўшилиб, ўша машъум воқеаларнинг қайтарилмас тарих бўлиб қолишини Аллоҳдан сўрайлик.

Энди икки оғиз сўз вилоят ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг фаолияти ҳақида. Шуни таъкидлаб ўтиш керакки, уларнинг ишлари бугунги кун талабларига жавоб бермайди. Вилоятда уюшган жиноятчилик, ўта оғир ва қасддан содир этилган жиноятлар сени ошиб бормоқда.

Айниқса, қонунни муҳофаза қилувчи идоралар ходимларининг жиноятга кўл уриши — бу мутлақо кечириб бўлмайдиган ҳол. Афсуски, вилоятда ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимларининг бундай қилмишларига ҳанузгача чек қўйилмаяпти.

Ўтган йилда вилоят ички ишлар бошқармасининг 8 нафар, солиқ бошқармасининг 3 нафар ва божхона бошқармасининг 5 нафар ходими жиноий жавобгарликка тортилган. Бу кимсаларнинг аксарияти мансабини суистеъмол қилиш ва таъмагирлик билан боғлиқ жиноятлар содир этган. Жумладан, Питнак шаҳар ички ишлар бошқармаси ходими, милиция капитани Т.Мадримов 300 минг сўмга гиёҳванд модда сотаётган пайтида кўлга олинган. Унинг уйидан 26 килограмм афюн топилган. Гурлан тумани давлат солиқ инспекциясининг инспектори Б.Умаров “Комплекс-Гурлан” масъулияти чекланган жамият таъсисчиси К.Собировдан 150 минг сўмни пора тариқасида олган, божхона инспектори Б.Абдуллаев ва Р.Бобоҷоновлар 1998 йилнинг 21 октябрь куни “Тошкент-Волгоград” поездидан йўловчилардан юкларни божхона кўригидан ўтказмаслик эвазига 6 минг сўм пора олаётган пайтида ушланиб, хибсга олинган. Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Юртимизда, жумладан, Хоразм воқасида яшаётган одамларнинг тақдирини ҳал қилишда, уларнинг орзу-умидлари рўёбга чиқишида раҳбарларнинг ўрни ва таъсири бекиёс, дея таъкидлари Президент. Бизнинг ижтимоий-

ИСЛОМ КАРИМОВ

маънавий ҳаётимиизда раҳбарнинг масъулияти, нафақат масъулияти, балки раҳбарнинг фидойилиги, нафақат фидойилиги, балки раҳбарнинг инсоний фазилатлари алоҳида аҳамиятга эга. Лекин барча раҳбарлар ҳам шу масъулиятни, халқ билдириган шу ишончни етарли даражада ҳис этяпти, деб бўладими?

Хоразм аҳлининг ажойиб шеваси, бетакрор санъати, ўзига хос ва ўзига мос хусусиятларидан иборат бўлган, бир сўз билан айтганда, ўзига ғоят ярашадиган хоразмча бир муҳити бор. Бошқалар бунга катта ҳавас билан қарайди.

Мана, олайлик, сизларнинг “ёшулли” деган бир сўзингиз бор. Содда қилиб ифодаласак, бу “ёши улуф” дегани. Лекин унинг замирида теран бир маъно мужассамлигини, менимча, ҳамма ҳам тўлиқ тушунмайди. Бу сўз ёшидан қатъи назар, эл-юрт ҳурматини қозонган, ҳалол, иймон-инсофли кишиларга нисбатан айтилади.

“Ёшулли” деган эҳтиромга сазовор бўлган одам шу номга муносаб бўлишга интилади, ўзида катта масъулият сешиб яшайди.

Халқ бу сўзни кўпроқ раҳбарларга нисбат бериб ишлатади. Шундай экан, чинакам ёшулли бўлмоқни орзу қиласиган ҳар бир раҳбар адолат, қатъият, фидойилик, билимдонолик, ташкилотчилик мезонларига амал қилиб яшashi ва ишлаши зарур.

Бизнинг халқимизга хос бўлган улуг бир хусусият борки, ўзбек миллатига мансуб одам ўз ҳаётини ватандан айри ҳолда асло тасаввур этолмайди, деди Йўлбошчимиз. Ўзбек тақдир тақозоси билан бошқа мамлакатларда, айтайлик, Саудия Арабистони, Афғонистон, Туркия ёки Америкада истиқомат қиласа ҳам, қалбида Ватан соғинчи, Ватан ҳасрати абадий яшайди.

Чет элдаги ватандошларимиз билан учрашганда мен уларнинг кўзида, сўзида бу ҳолатни кўп бор сезганиман. Шунинг учун ҳам агар бирор менга, туғилган юртидан чиқиб кетиб, ёт элларда ўзини чинакам баҳтили деб ҳисоблайдиган бирорта хоразмлик бор деса, мен бу гапга асло ишонмайман. Хоразм халқ кўшиқларининг бирида: “Ет элларнинг бори билан боғчаси, Хоразмнинг янтоғича кўрин-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

мас”, деган сўзларнинг борлиги ҳам шу фикрни тасдиқлади.

Мен Хоразмни аҳил бир оила деб биламан. Хонадоннинг ҳар бир аъзоси оиланинг доимий дикқат-эътиборида бўлганидек, Хоразмда яшайдиган ҳеч бир одам ўз юриштуришини, хатти-харакатини эл қўзидан яшиrolмайди. Ҳаммаси ойнадагидек яққол кўриниб туради.

Чунки Хоразм аҳлига хос бетакрор ғурур туйгуси бор. Хоразмликлар ўз заминига шундай қизғин меҳр қўйганки, кимда-ким ножӯя ишлари билан бу эл шаънига дод туширмоқчи бўлса, бу ерда яшайдиган ҳар бир инсон юрт эгаси, юрт оғаси сифатида ўзида катта масъулият сезади.

Шу нуқтai назардан қараганда, раҳбарларнинг фаолияти, уларнинг хусусиятлари ҳамиша эл назарида бўлади. Ҳурматли ҳокимлар, раҳбарлар, шуним унумтманлар, сизларни рентген каби текширадиган, ишларнингизга ҳақоний ва одил баҳо берадиган мезон — шу юртда яшайдиган одамларнинг кўзи, фикри, улар чиқарадиган холосадир.

Бу юрт аҳлида андиша кучли, улар мулойим галиради, бетгачопарлик қилмайди, лекин ҳар бир одамнинг раҳбар ҳақида ўз фикри, ўз баҳо ва холосаси албатта бўлади.

Шунинг учун мен минг бор афсусланиб, куюниб, барака топкур раҳбарлар, сизлар учун айтмоқчиман: модомики, шундай экан, ўзингизга қараб юрсангиз бўлмайдими? Нафс балосидан, унинг гирдобига тушиб қолишдан ўзингизни тиймайсизларми?

Ахир, бу ўткинчи дунёда фақат яхши ном қолдириш, ҳалол меҳнат туфайли қозонган обрў-эътибор билан фарзандлар хотирасида қолиш — ҳар бир инсон учун шараф эмасми?

Афсуски, бугунги мажлисда мен мана шу аччик, оғир гапларни сизларга яна такроран айтишга мажбурман, деди Ислом Каримов. Кўпчиликка бошчилик қилиш, етакчи бўлиш — бу ғоят масъулиятли, оғир иш. Амалга оширилаётган ишлар, ислоҳотлар жараёни, маънавий-ахлоқий мұхитнинг соғломлиги албатта, авваламбор биринчи раҳбарга, унинг ақл-идроқи, виждони, билим ва маҳоратига боелиқ.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Бугун шуни катта таассуф билан айтишым керакки, вилоят ҳокими Исқандар Юсупов кўпгина ижобий ишлар қилгани билан бир қаторда, кадрларни танлаш ва жойжойига қўйиш масаласида ўзини йўқотиб қўйгани, атрофидаги яқинлари, ошна-оғайнилари, таниш-билишлари таъсирига тушгани, айниқса, кечириб бўлмайдиган ҳолдир.

Лекин бугун гап фақат Исқандар Юсупов ҳақида бораётгани йўқ. Буни яхши билиб қўйинглар. Гап вилоятдаги ижтимоий вазият, маънавий-ахлоқий мухит ҳақида кетялти. Вилоятдаги ҳокимларнинг, катта-кичик раҳбарларнинг обрўси ҳақида кетялти. Ва шу раҳбарларга одамларнинг муносабати, ишончи, кишиларнинг шу камчиликлар туфайли вужудга келган кайфияти ҳақида кетялти.

Адолат бузилдими, раҳбар ўзининг устидан назоратни йўқотдими, атрофини қариндош-уруғи, таниш-билишлари ўраб олдими, оёғи ердан узилдими, иймон-иродаси сусайдими — билингки вилоятда ёки туманда мухит бузилади. Одамларнинг бир-бирига ишончи йўқолади, мишинилар, шу билан бирга, ҳар хил уйдирмалар ҳам кучайиб кетади.

Энг ёмони шундаки, иш ўрнига гуруҳбозлик, шикоятбозлик, ўзаро зиддият ва низолардан иборат носоғлом вазият вужудга келади, меҳнат самараси йўқолади. Бундай кайфият бир тумандан бутун вилоятга тарқалади, ишимишга, ҳаётимишга, ривожланишишимизга халақит берадиган тўсиққа айланаб қолади.

Бугун биз бундай нохуш оқибатларга сабаб бўлиши мумкин бўлган бу ҳолатнинг олдини олиш, вилоятдаги ижтимоий-маънавий мухитни соғломлаштириш мақсадида тегишли чора ва ташкилий масалаларни кўриб, зарур қарорларни қабул қилишимиз керак.

Хоразм тарихи инсоният ҳаётининг энг қадим даврлари маданиятини, маърифатини ўзида мужассам этган, деди давлатимиз раҳбари пировардида. Бу муқаддас замин тарихини биз 2700 йилдан зиёд деб биламиз. Энг мўътабар қадимги қўлёзмамиз “Авесто” мана шу ўлкада яратилигани ҳам буни яна бир бор тасдиқлайди.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Бу йил биз Хоразм заминининг машхур сиймолари — мардлик ва ватанпарварлик тимсоли Жалолиддин Мангубердининг 800 йиллик юбилейи, адабиёттимизнинг ёрқин намояндадаридан бири, буюк шоир ва таржимон, тарихчи аллома Мұҳаммад Ризо Оғажийнинг 190 йиллик таваллуд түйларини нафақат Хоразмда, балки бутун мамлакатимизда көнг нишонлаймиз, иншоолло.

Ишончим комилки, ана шундай бой тарихнинг, маданиятнинг, деңқончилик илмининг муносиб ворислари бўлган сиз, азиз хоразмликлар, бугунги йигилицдан тўғри хulosалар чиқариб оласизлар. Мавжуд имкониятлардан оқилона фойдаланиб, ижтимоий-иктисодий соҳаларда кескин ўзгаришларга замин яратиб, Хоразм вилоятининг обрў-эътиборини кўтаришга, унинг мамлакатимизда олиб борилаётган ислоҳотлар ва янгиланиш жараёнида муносиб ўрин олишига ўз ҳиссангизни қўшасизлар.

ЎЗБЕКИСТОН XXI АСРГА ИНТИЛМОҚДА

Муҳтарам депутатлар!

Ўтаётган ҳар бир кун, тиним билмас вақт бизни XXI асрга тобора яқинлаштирмоқда.

Шу муносабат билан “Биз келгуси асрга ўзимиз билан нималарни олиб ўтишимиз мумкин ва зарур? Ва нималардан воз кечишимиз даркор? Ўз ҳәётимизни қандай йўллар билан яхшиламоқчимиз? Янги минг йилликда қандай муаммоларнинг ечими бизнинг диққат-эътиборимиз марказида турмоғи лозим?” деган саволларга жавоб излашга тўғри келади.

Бу ва бошқа кўплаб долзарб саволларга жавоб топиш учун биз бугун яна ва яна янги тарихимиз бошланган даврага мурожаат этишимиз, агар таъбир жоиз бўлса, кўз ўнгимиздан ўтказишимиз зарур. Чунки ўша даврда мустақилигимизнинг тамал тоши кўйилди. Ўз ҳәётимизни обод қилиш, халқимиз учун муқаддас бўлган қадриятларга, улкан тарихий меросга таянган, шу билан бирга, умумэътироф этилган демократик тамойил ва меъёрларга риоя қилган ҳолда, мамлакатимизни ўзимиз хоҳлагандек қуриш имконияти туғилди.

Ҳәётимизда қандай ўзгаришлар рўй берганини баҳолаш учун бизга собиқ Иттифоқдан, эски мустабид тузумдан қандай тарихий мерос қолганини яна бир карра эслашимиз зарур, деб ўйлайман.

Энг аввало, бизга мўрт, заиф, бир ёқлама ривожланган, пахта яккақомилиги ва бой минерал-хом ашё ресурсларидан назоратсиз, аёвсиз фойдаланиш асосига қурилган иқтисодиёт оғир мерос бўлиб қолганини айтиш лозим.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Иқтисодий ривожланишнинг хом ашёвий йұналишини, хом ащёни оддий — содда қайта ишлаш қувватларининг ибтидоий даражасини, ишлаб чиқаришнинг четдан көлтириләдиган технологик асбоб-ускуна ва бутловчи қысларга буткул қарамлигини ҳисобға олсак, бу оғир мероснинг ноқобил жиҳатлари янада ёрқин намоён бўлади.

Бу оғир мероснинг яна бир хусусияти — республиканинг ёқилғи ва ғалла масаласида марказга қарамлигида, ун, шакар, гүшт, сут маҳсулотлари каби энг муҳим озиқовқат молларининг, бошқа халқ истемоли товарларининг, тайёр маҳсулотларнинг четдан олиб келинишида яққол кўринади.

Мамлакатимиздан катта миқдордаги — етиштирилган паҳта ҳосилининг аксарият ҳажми — моддий бойлик сувтекинга ташиб кетилар эди. Олтин, қимматбаҳо ва рангли металлар, стратегик аҳамиятта эта материаллар, жаҳон бозорида ўта харидоргир бўлган бошқа қимматбаҳо маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва сотишдан келадиган фойда Ўзбекистон хазинасига тушмас эди.

Бундай вазият республикада ўтқир ижтимоий, экологик муаммолар ҳал этилмаётган, нуфуси жадал суръатда ўсив бораётган, аҳоли турмуш даражаси жиҳатидан собиқ СССРда энг охирги ўриналардан бирида турган пайтда рўй берадиган айниқса ачинарли эди.

Шундай улкан салоҳиятта эта бўлган мамлакатни камситадиган оғир аҳволга солиб қўйиб, у қонуний, ҳақли равища ўзига қарашли бўлган маблагни марказдан дотация сифатида сўраб, айтиш мумкинки, ёлвориб олишга мажбур эди.

Боз устига, ноинсоний фоя ҳукмрон бўлган мустабид тузум ўзининг бор мафкуравий кучини, оммавий ахборот воситаларини, бутун маориф тизимини ишга солиб одамлар онгини кенг миқёсда заҳарлар эди. Уларнинг миллий ва диний тўйғуларини кўпол равища камситар, тарихий ҳақиқатни бузиб кўрсатар эди. Ўз она тилини, миллий анъана ва маданиятини, ўз тарихини билмаслик кўплаб одамларнинг шахсий фожиасига айланаб қолган эди.

Миллий ўзликни англашга бўлган табиий интилиш жоҳилона инкор этиларди. Наврўз, Рамазон, Курбон Ҳайи-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ти каби кўплаб муқаддас миллий байрамлар тақиқ этилган эди. Амир Темур, Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Аҳмад ал-Фарғоний, Баҳоуддин Нақшбанд, Хожа Аҳмад Яссавий, Нажмиддин Кубро, Маҳмуд аз-Замаҳшарий, Хожа Аҳрори Валий, Абдулхолиқ Фиждувоний каби буюк аждодларимизнинг, Абдулла Қодирий, Абдурауф Фитрат, Абдулҳамид Чўлпон, Маҳмудхўжа Беҳбудий, Усмон Носир каби миллий-озодлик ҳаракати фидойилари-нинг номларини халқимиз хотирасидан ўчириб ташлашга ҳаракат қилинар эди.

Бизга эски мустабид, маъмурий-буйруқбозлиқ тизимидан қолган мерос асосан ана шулардан иборат эди.

Бугун ўша давр тўғрисидаги ҳақиқатни холисона айтидиган бўлсак, у замондаги ҳаётимизни жаҳон тарихи ва амалиёти билан таққослайдиган бўлсак, шуни очиқ айтиш керакки, у пайтда Ўзбекистон бир ёқлама иқтисодиётта — марказга бутунлай қарам, издан чиққан иқтисодиётта эга бўлган ярим мустамлака мамлакат қаторига айланган эди.

Азиз дўстлар!

Мустақиллик йишиларида ҳаётнинг ўзи кўп нарсаларга бизнинг кўзимизни очиб берди, кўп нарсага ўргатди. Со-биқ Шўролар ҳудудидаги аксарият мамлакатлардан фарқли ўлароқ, биз баландпарвоз ҳавас ва шиорларга, ҳавои кайфиятларга берилмадик. Бу касалликдан ўзимизни сақлай олдик. Чунки кўпчилик эски тузумни рад этиб, эски тизимни бузиш, демократик жамият ва бозор муносабатлари дастурини эълон қилиб, ўзини ҳақиқий демократия тарафдори дея жар солишининг ўзи янги ҳаёт қуриш учун етарли, деб ўйлади.

Ҳолбуки, бошқа халқлар тарихи ўзгача аччиқ ҳақиқатни тасдиқлайди: иқтисодий ривожланган, тараққий топган мамлакатлар халқлари бутунги ҳаёт даражасига етиш учун, ўз ҳақ-хукуқларидан, эркинликларидан ва бошқа неъматлардан тўлиқ фойдаланиш учун кўп-кўп йиллар, балки юз йиллаб тинимсиз ва машаққатли меҳнат қилганлар.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Биз эски тизим ўз ўрнини осонликча бўшатиб бермаслигини, унинг заҳарли мағкураси одамлар онгини тез ва енгил ўз таъсиридан, исканжасидан чиқармаслигини етарли даражада ўзимизга тасаввур қилишимиз ва ҳисобга олишимиз зарур эди.

Энг муҳими, янги ижтимоий муносабатларнинг зарур асосини, заминини, керак бўлса, пойдеворини қуриб олиш учун маълум вақт керак эди.

Янги демократик ташкилотларни шакллантириш, янги қонунларни, демократик тушунчалар, мустақил давлатни бошқарув ва эркин иқтисодий тизим нормаларини ишлаб чиқиш, тайёрлаш ва қундалик ҳаётга татбиқ этиш зарур эди. Энг асосийси, жамиятни ислоҳ қилиш ва янгилаш жараёнини бошқарадиган ва таъминлайдиган, янгича фикрлайдиган одамларни тарбиялаш учун ҳам муайян фурсат керак эди.

Муҳими, одамларнинг эски тафаккур қолипларидан воз кечишиларига эришиш керак эди. Улар инсоният тарихида ҳеч қаҷон бир тизимдан мутлақо янги тизимга ўтиш силлиқ кечмаганини, бунинг учун жамият доимо муайян қийинчилкларни бошидан кечириши табиий ва объектив ҳол эканини амалда англаб олишлари зарур эди. Ҳаётда ҳар бир нарсанинг баҳоси бўлганидек, фаровон турмушга эришишининг ҳам албатта ўз тош-тарозиси бор. **Бошқача айттанды, одамзод бир нарсага эришмоқ учун маълум вақт хузур-ҳаловатдан воз кечишига ҳам тўғри келади. Буни ҳаётнинг ўзи тасдиқлайди.**

Буларнинг барчасини инобатга олган ҳолда, энг муҳими, ҳалқимизнинг кайфиятини бузмаслик мақсадида, ўтиш даврида унинг бошига тушган оғир юқ ва тащвишларни енгил қилиш, мураккаб синовларда ҳеч кимнинг бурнини қонатмасдан, узоқ ва яқин қўшниларимиз билан teng ва дўстона алоқа қуриб, босқичма-босқич сиёсат олиб боришига ҳаракат қилдик.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, нисбатан қисқа вақт мобайнида Ўзбекистонни мустақил ривожлантириш борасида биз нималарга эришдик?

1. Авваламбор, Аллоҳ таолонинг иродаси ва марҳамати билан мустақиллик ва истиқлолимизни қўлга киритиб, ўз тақдиримизни ўзимиз белгилаш, барча табиий, минералхом ашё бойликларимиздан, мамлакатнинг бутун салоҳиятидан ўз халқимиз ва унинг келажаги манфаатлари йўлида фойдаланиш ҳукуқига эга бўлдик.

Дунё харитасида жаҳон ҳамжамияти томонидан тан олинган янги давлат — Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлди.

2. Мамлакатда соҳта ғоя, мътмурӣ-буйруқбозлиқ асосиغا қурилган, собиқ Иттифоқнинг мустабид тизимиға барҳам берилди. Маълумки, аввал зикр этилганидек, бу тизимда Ўзбекистон фақатгина хом ашё базаси, бошқача айтганда, ярим мустамлака ўлка эди.

3. Эркин бозор иқтисодиёти тамоилиларига асосланган демократик давлатнинг конституцион, ҳукуқий ва амалий асосларини яратишга муваффақ бўлдик.

4. Ана шу асосда давлат ва жамиятни, иқтисодиётни, молия ва пул муомаласини, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани такомиллаштириш ҳамда бошқаришнинг янги тизимини барпо этишга эришдик. Жамиятда янги маънавий ва ахлоқий қадриятларнинг устуворлиги таъминланди.

5. Мамлакатнинг жаҳон ҳамжамиятидаги нуфузи ва ўрни ошишига хизмат қиласиган, унинг манфаатларига мос келадиган ташқи сиёsat ва ташқи иқтисодий алоқаларнинг мустақил йўли шаклланди ва изчил амалга оширилмоқда.

6. Мамлакатимизнинг сарҳадлари ва суверенитетини химоя қилишга қодир бўлган янги миллий армия тузилди. Давлатда хавфсизлик ва жамоат тартибини таъмин этувчи мутлақо янги асосдаги тизим яратилди.

7. Тарихий, миллий ва ахлоқий қадрият ҳамда анъана-ларнинг, муқаддас динимизнинг жамиятни маънавий юксалишидаги ўрни ва аҳамияти қайта тикланди.

8. Бизнинг кейинги йилларда эришган энг катта ютуғимиз — бу умумий хонадонимизда қарор топган тинчлик

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ва барқарорлик, миллатлараро ва фуқаролараро тотувлиkdir. Одамларимиз тафаккурида бу қадриятнинг бекиёс аҳамиятини англаб етиш түйгуси тобора юксалиб бормоқда.

9. Шаҳар ва қишлоқларимизнинг қиёфаси кундан-кунга ўзгармоқда. Иқтисодиёт ва жамиятда шахсий мулк ва мулкдорларнинг, тадбиркорларнинг мавқеи ва ўрни мустаҳкамланмоқда.

Йирик иншоотлар, корхоналар, завод ва фабрикаларнинг курилгани, ёқилғи ва ғалла мустақиллигига эришилгани, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар, изчил ўсиш суръатлари, макроиқтисодий барқарорлик, одамларнинг моддий ва ижтимоий ҳәётидаги сезиларли ижобий ўзгаришлар — буларнинг бари биз таңлаган тараққиёт моделининг тұғрилтігіні тасдиқловчи далиллардир ва бугунги кунда бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор эта олмайды.

10. Одамларимизнинг тафаккури ва ҳәётта муносабати ўзгармоқда. Ўтмиш қолипларидан воз кечган жамиятимиз аъзолари ҳәётдаги ўз ўрнини янгича тасаввур этмоқда, ўз кучига ишончи ортиб бормоқда. Кишиларимиз онгіда демократик қадриятлар мустаҳкамланмоқда. Бу йиллар давомида биз эришган әнг катта ва әнг муҳим ютуқ — бу ақолининг фаоллиги ошаётгани, ҳәйтимизни ислоҳ этиш ва янгилаш зарурлігига, мамлакатимизнинг келажагига бўлган қатый ишончидир.

Ўтган давр мобайнида эришилган ютуқларнинг мана шу оддий рўйхати замирида, аввало ўтиш даврининг асосий тамойил ва устувор йұналишларини шакллантириш борасида амалга оширилган катта ишлар, бугуни ва келажгини ўз қўли билан бунёд этаёттан миллионлаб ватандошларимизнинг иродаси, ақл-заковати ва фидокорона меҳнати ётибди.

Буни ҳеч ким ва ҳеч қачон эсдан чиқармаслиги зарур. Мен яна ва яна бир карра халқимга таъзим қилиб айтмоқчиман: әнг оғир, әнг мураккаб пайтларда, дамларда ҳам танты, бағри кенг, меҳнаткаш халқимиз менинг әнг ишончли таянчим ва суюнчим бўлган ва, иншоолло, келгусида ҳам шундай бўлиб қолишига аминман.

Азиз ватандошлар!

Шу йил 16 февраль куни Тошкентда рўй берган фожиали воқеалар кўп нарсаларга кўзимизни очиб берди, десак, ўйлайманки, сизлар менинг бу фикримга кўшиласиз. Биз ўзимизнинг аччиқ тажрибамизда Ўзбекистон мустақиллигига ҳақиқий хавф-хатарлар борлигига қайта-қайта амин бўлмоқдамиз. Бундай кирдикорлардан мақсад — мамлакатдаги ижтимоий-сиёсий барқарорликни, фуқаролар ва миллатлараро тотувликни издан чиқаришга уринишдир.

Бошқача айтганда, бундан мақсад ҳалқимизнинг фаровон ҳёт қуришга бўлган интилишини, изчил ривожланишимиз ва жаҳон ҳамжамиятига кўшилиш йўлидаги эзгу ниятларимиз пойдеворини барбод этишдан иборатдир. Ана шу фожиали воқеаларнинг асосий сабаблари ҳақида тўхтатлар эканман, мен сизларнинг эътиборингизни очиқ-ойдин турган иккита хавф-хатарга қаратмоқчи эдим:

Биринчи. Мамлакат ташқарисидаги тажовузкор ақида-параст кучлар ислом дини ҳалқимиз учун муқаддас қадрият эканидан фойдаланиб, Ўзбекистонни демократик, маърифий тараққиёт йўлидан оғдиришга интилмокдалар.

Иккинчи. Биз шуни ҳеч қачон унутмаслигимиз керакки, ҳали-ҳануз бизнинг мустақил йўлимизни кўролмайдиган, турли баҳоналар билан Ўзбекистонга ўз сиёсатини, таъсирини ўtkазиш ва ҳукмронлик қилишга уринаётган кучлар мавжуд.

Фурсатдан фойдаланиб, мен яна бир карра таъкидламоқчиман: бугунги кунда ҳам агар бирор кимсанинг хаёлида бизни танлаган йўлимиздан оғдириш, хонадонимиздаги тинчлик ва барқарорликни бузиш истаги бўлса, билиб кўйсинки, энди кеч бўлди. Бизга тазийик ўtkазиш, турли хил бузғунчилик, портлашлар, террористик ҳаракатлар билан мамлакат раҳбарини маҳв этиш, ҳаётимизни издан чиқариш, олдимизга кўйилган мақсадлардан чалғитишга уриниш вақти ўtdи.

Тарихни ҳеч қачон ортга қайтариб бўлмайди. Етти йил ичида иқтисодиётни, жамиятнинг ўзини янгилаш ва ислоҳ

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

қилиш, ўзгаришлар ортга қайтариб бўлмас жараёнга айланди. Биз буни тўла ишонч билан айта оламиз.

Ёшидан, миллатидан, динидан қатъи назар, мамлакатимизда истиқомат қиласидиган оддий одамларнинг бу воқеаларга муносабати кейинги йилларда ҳалқимизнинг ўзлигини англаши, мустақил, эркин давлат, демократик жамият қуришга бўлган хоҳиш-иродаси нечоғли кучли эканини яна бир карра тасдиқламоқда.

Ўтказилаётган янгиланиш ва ислоҳотлар йўлини, амалга оширилаётган барча ўзгаришларни ҳалқимиз қўллаб-куватлаётганини кўрсатмоқда. Биз Ўзбекистон ҳалқини ҳеч нарса билан қўрқитиб бўлмаслигига яна бир карра ишонч ҳосил қилдик. Чунки ўтган давр мобайнида одамларнинг ўзи, уларнинг тафаккури, ҳаётга бўлган муносабати мутлақо ўзгарди.

Барчага мана шу оддий ҳақиқат аён бўлиши керак: ўз тақдирини ўз кўлига олган, эркинлик ва мустақиллик ҳавосидан бир бора кўксини тўлдириб нафас олган, танланган тараққиёт ва фаровонлик йўлининг тўғрилигига ишонч ҳосил қилган ҳар қайси одам ва бутун бир ҳалқ ҳеч қачон ўз эътиқодидан қайтмайди.

Биз яна шу нарсага ишонч ҳосил қилдикки, Ўзбекистоннинг мустақилликка интилиши, мамлакатимизда ўтказилаётган ўзгаришлар ва ислоҳотлар йўли ҳалқаро ҳамжамият, биз билан ҳамкорлик қилаётган хорижий мамлакатлар, компаниялар, фирмалар ва банклар томонидан астойдил қўллаб-куватланмоқда. Буни жаҳон ҳамжамиятининг муносабатидан, деярли барча хорижий мамлакатлар раҳбарлари бизни қўллаб-куватлаётганидан ҳам билса бўлади.

Кўплаб хорижий шериларимиз — ишбилармон доиралар вакилларининг бизга изҳор этаётган хайрихоҳлиги ва мадади шуни кўрсатадики, уларнинг барчаси Ўзбекистонда бугун ўз бизнеси билан шуғулланмоқда ёки шуғулланишини истайди. Улар бизга бўлган хавф-хатарга қарши мамлакатимиз иқтисодиётига киритилаётган инвестициялар ҳажмини янада кўпайтириш билан жавоб бермоқдалар. Ўзбекистондан минглаб километр узоқликда яшаётган,

ўзбек халқини чин дилдан қўллаб-қувватлаётган оддий одамларнинг бу воқеаларга муносабати ҳам юқорида зикр этилган фикрни тасдиқлайди.

Менинг номимга келаётган минглаб хатлардан бирини сизларнинг эътиборингизга мисол тариқасида ҳавола этмоқчиман: “Менинг исмим Андерс Твейгард. Мен сизни қўллаб-қувватлашимни изҳор этиш мақсадида Норвегиядан мактуб йўлламоқдаман. Сизнинг сиёсатингиз ҳақида кўп ўқийман, мамлакатингиз тараққиёти учун амалга ошираётган ишларингизни юксак қадрлайман. Шу фурсатдан фойдаланиб, менга ўз дастхатингиз билан суратингизни юборишингизни сўрайман...”

Мана шу оддий мисолнинг ўзи бизга кўрсатилаётган хайриҳоҳлик ва хурмат-эҳтиромнинг бир кўриниши эмасми?!

Оғир кунда бизнинг кўнглинизни кўтарган, курбон бўлғанларнинг, бегуноҳ кетганларнинг оиласалига ҳамдардлик изҳор этган, Ўзбекистонда амалга оширилаётган демократик ва бозор иқтисодиёти ўзгаришлари, жамиятни янгилаш йўлини қўллаб-қувватлаётган хорижлик дўстларимизга чукур миннатдорлик билдирамиз.

Мұхтарам депутатлар!

Бутун, янги минг йиллик арафасида, бутун маърифатли дунё ўз тараққиёт истиқболлари, стратегиясини белгилаб олмоқда.

Собиқ Иттифоқ ҳудудида ташкил топган янги мустақил давлатлар учун бу вазифа алоҳида маъно-мазмун касб этади.

Шу нұктай назардан караганда, иқтисодиётни ислоҳ этиш ва жамиятни ўзгартыриш борасидаги ишлар натижасини холис баҳолаш, устувор йўналишлар ва бундан кейинги ривожланиш стратегиясини цакллантириш янги аср бўсағасида турган кўпгина давлатлар учун хос бўлган умумий хусусиятлар.

Шу йилнинг охирларида Ўзбекистонда ҳокимият олий органларига сайлов ўтказилишини ҳисобга олсак, бу вазифа биз учун ҳам нақадар муҳим эканлиги аён бўлади.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Такрор-такрор айтмоқчиман: жамиятни янгилашнинг инқилобий усуларига биз мутлақо қаршимиз. Биз тадрижий — эволюцион ислоҳотлар йўли тарафдоримиз ва бунга қатъий амал қиласиз. Мамлакатимизнинг тарихий ва миллий хусусиятларини, ҳалқимиз табиатини — менталитетини инобатта олсак, ривожланишининг мазкур йўли биз учун ниҳоятда мақбулдир.

Шу нұктаи назардан, ҳаётнинг ўзи, иқтисодиётни ислоҳ этиш ва жамиятни янгилашнинг “ўзбекча модели” танланган йўлимиш ва тамойилларимизнинг тўғри эканини кўрсатмоқда.

Ислоҳотларнинг айнан босқичма-босқич амалга оширилиши, демократик ва бозор ислоҳотларини кучли ижтимоий сиёsat, аҳолининг noctor қатламларини муҳофаза қилиш билан уйғун олиб борилиши ижобий натижалар бермоқда. Бу ҳол, менинг назаримда, сиёsatимизнинг кўллаб-кувватланиши ва эътироф этилишига сабаб бўлмоқда.

Ютуқларимизга, энг аввало, ислоҳотларнинг аҳоли томонидан кўллаб-кувватланишига таянган ҳолда, уларни янада чукурлаштиришнинг устувор йўналишларини белгилаб олишимиз керак. Шуни унумтайликки, бундан саккиз йил муқаддам бошланган янгиланиш жараёнининг ютуқлари, ҳалқимиз учун фаровон турмуш щароитларини яратиш, олдимишга кўйган мақсадларга етишмоғимиз — буларнинг барчаси истиқбол режаларини нечоғли аниқ, оқилона ва энг муҳими, реал белгилаб олишимизга боғлиқ.

Шундай қилиб, XXI аср арафаси ва унинг дастлабки ийлларида мамлакатимизнинг ривожланиш стратегияси, ислоҳотларни чукурлаштириш ва жамиятни янгилаш борасидаги фаолиятимизнинг мазмун-моҳияти нималардан иборат бўлиши керак?

Биринчи устувор йўналиш — мамлакат сиёсий, иқтисодий ҳаётини, давлат ва жамият қурилишини янада эркинлаштириши.

Ўзбекистондаги ислоҳотлар ва янгиланиш жараёнларига баҳо берар эканмиз, шуни таъкидлашни истардим-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ки, ҳаётимизнинг барча соҳаларини эркинлаштириш йўли ўз моҳият эътиборига кўра мамлакатимизда амалга оширилаётган барча ўзгаришларнинг асосий боғловчи бўйнига айланди.

Шу билан бирга, табиийки, биз бугунги эркинлаштириш жараёнларига, жамиятимизни демократиялаштириш натижаларига бу йўлда эришилган дастлабки босқич сифатида қараймиз.

Шундан келиб чиқкан ҳолда, эркинлаштириш тамойилини кенгайтириш соҳасидаги асосий йўналишларни белгилар эканмиз, диққат-эътиборимизни кўпроқ қайси вазифаларга қаратишимиз зарур?

Сиёсий соҳани эркинлаштириш борасида: авваламбор, аҳолининг сиёсий фаоллигини кучайтириш, жамиятда манфаатлар ва қарама-қарши кучлар ўртасида мувозанатни таъминлайдиган кучли механизmlарни шакллантириш зарур.

Демократиянинг энг муҳим тамойили — одамларнинг сайлов ҳукуқини, ўз хоҳиш-иродасини эркин ифодалаш, ўз манфаатларини рӯёбга чиқариш ва ҳимоя қилиш ҳукуқини таъминлаш учун ҳақиқий шарт-шароит, қонуний-хукукий замин яратиб бериш лозим.

Шу маънода ҳокимият тузилмаларига бўладиган навбатдаги сайловлар жамиятни эркинлаштириш ва демократик ислоҳотлар йўлида сиёсий тизимимиз учун катта синов бўлади.

Сайловларни Конституциямиз ва қонунчилитимиз талабларига қатъий таянган ҳолда, умумеътироф этилган халқаро амалиёт меъёрлари доирасида ўтказиш муҳим аҳамиятта эгадир.

Давлат қурилиши ва фуқаролик жамиятини шакллантириш жараёнларини эркинлаштириш масаласи ҳам катта аҳамият касб этади. Бу борадаги асосий вазифалар ҳокимият барча гармоқларининг бир-биридан мустақил ҳолда иш юритиш тамойилларини мустаҳкамлаш, ҳокимият ва колатларини нодавлат ва жамоат ташкилотларига, фуқароларни ўз ўзини бошқариш органларига босқичма-бос-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

қыч ўтказа бориш, уларнинг ҳақ-хукуқлари ва эркинлик-ларини муҳофаза этишни кучайтиришдан иборат.

Иқтисодиёт соҳасини янада эркинлаштириш мақсади — биринчи наубатда давлатнинг бошқарув ролини чегаралаш, хўжалик юритувчи субъектларнинг иқтисодий эркинликларини ҳамда иқтисодиётнинг барча соҳаларида хусусий мулк миқёсларини кенгайтириш, мулкдорларнинг мавқеи ва ҳукуқларини мустаҳкамлаш демакдир.

Иккинчи устувор йўналиш — жамият маънавиятини янада юксалтиришдан иборат. Маънавият ҳақида гап кетар экан, мен аввало, инсонни руҳий покланиш ва юксалишга даъват этадиган, инсон ички оламини бойитадиган, унинг иймон-иродасини, эътиқодини мустаҳкамлайдиган, виждонини уйғотадиган қудратли ботиний кучни тасаввур қиласман.

Эркин фуқаро маънавиятини, озод шахсни шакллантириш масаласи оддимизда турган энг долзарб вазифадир. Бошқача айтганда, биз ўз ҳақ-хукуқларини танийдиган, ўз кучи ва имкониятларига таянадиган, атрофида содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга мустақил муносабат билан ёндашадиган, айни замонда шахсий манфаатларини мамлакат ва ҳалқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган эркин, ҳар жиҳатдан баркамол инсонларни тарбиялашимиз керак.

Барчамиз яхши англааб олишимиз керакки, ҳаётимизнинг бошқа соҳаларидаги аҳвол, амалга оширилаётган ислоҳотларимизнинг самарадорлиги аввало ҳалқ маънавиятининг тикланиши, бой тарихий меросимизнинг кенг ўрганилиши, анъаналаримизнинг сақланиши маданият ва санъат, фан ва таълим ривожи билан узвий боғлиқдир.

Учинчи устувор йўналиш — кадрлар масаласи. Биз оддимизга қандай вазифа қўймайлик, қандай муаммони ечиш зарурати туғилмасин, гап охир-оқибат, барибир кадрларга ва яна кадрларга бориб тақалаверади. Муболагасиз айтиш мумкинки, бизнинг келажагимиз, мамлакатимизнинг келажаги ўрнимизга ким келишига ёки бошқачароқ айтганда, қандай кадрлар тайёрлашимизга боғлиқ.

Олий Мажлис IX сессиясида қабул қилинган Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурни амалга ошириш, ҳайтга татбиқ этиш, ҳеч бир муболагасиз, стратегик мақсадларимиз — фаровон, қудратли, демократик давлат, эркин фуқаролик жамияти барпо этишимизнинг асоси бўлмоғи зарур.

Тўртинчи устувор йўналиш — халқ турмуш даражасининг изчил ва барқарор ўсиши аходини янада кучли ижтимоий ҳимоя килишни ифода этади.

Аҳодининг ижтимоий ҳимоясини таъминлаш ислоҳотларнинг барча босқичида асосий йўналиш бўлиб хизмат қиласди. Бу ислоҳотларимизга асос қилиб олинган беш тамойилдан биридир. Биз бундан кейин ҳам шу тамойилга таянган ҳолда иш олиб борищмиз керак.

Бешинчи устувор йўналиш — бу иқтисолиётла таркибий ўзгаришларни таъминлашадир. Мазкур ўзгаришлар корхоналарни янгилаш ва техник қайта жиҳозлашга, мамлакатнинг бой табиий ва минерал-хом ашё салоҳиятидан тўла ва самарали фойдаланишга, экспортга мослашган ва импорт ўрнини босувчи маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган кувватларни барпо этишга қаратилмоғи даркор.

Олтинчи устувор йўналиш — жамиятдаги барқарорлик, тинчлик, миллатлар ва фуқароларро тутувликни, сарҳадларимиз дахлсизлигини, мамлакатимиз ҳудудий яхлитлигини таъминлашдан иборат.

Шу муносабат билан мен Ўзбекистон бошқа давлатларнинг ички ишларига аралащмаслик, халқаро ҳамкорликни ривожлантириш, дунё мамлакатлари билан тенг ҳукуқлилик асосида шерикчилик қилиш, барча можаро ва муаммоларни фақат тинч сиёсий ва ҳукукий воситалар билан ҳал этиш тарафдори эканини яна бир бор маълум қилмоқчиман.

Аммо минтақадаги аҳвол, дунёning бошқа ҳудудларида вазиятнинг кескинлашуви Ўзбекистоннинг суверентетига, изчил ва барқарор ривожига хавф солиши мумкин бўлган кучларга муносиб жавоб қайтарадиган хавфсизлик тизимларини яратишни тақозо этмоқда. Мазкур вазифа-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ларни бажарған тақдирдагина биз фаровон турмушга, адолатли ҳаётта эришамиз, жаҳон ҳамжамиятида ўзимизга мүносиб үрніміз ва нуфузиміз бўлади.

Азиз ватандошлар!

Мазкур йұналишлар ҳақида гап борар экан, албатта, биз учун бу ишлар янгилік әмаслигини айтиб ўтмоқчиман. Гап, аввало, аллақачон бошланған ислоҳотлар мөхиятини янада теранроқ идрок этиш ва уни чукурлаштириш, тараққиёт ва ривожланиш йўлидаги сайды-ҳаракатларимиз гарови — муҳим йұналишларни муайян шароитларда рўёбга чиқариш ҳақида бормоқда.

Мазкур вазифаларни бажариш ва энг аввало, жамиятни янада әркинлаштириш, ислоҳотларни чукурлаштириш учун нима қилишимиз, дикқат-эътиборимиз, имкониятларимизни нималарга қаратишимиш керак?

Энг аввало, қонунчилик фаолиятимиздаги камчиликларни танқидий баҳолаб, бартараф этиш, қонунларимизнинг мукаммал ва изчил бўлишига эришмогимиз ва, энг муҳими, барча ҳуқуқий давлатлар қаторида қонун асосида яшашни ўрганишимиз зарур. Шу билан бирга, қонунчилик ва меъерий асосларни шакллантириш жамиятни ўзгартириш ва ислоҳ этиш жараёнидан олдинроқ юриши керак.

Аҳолимизнинг сиёсий фаоллиги ҳали замон талаблари даражасида әмаслигини, ҳамон суст эканини қайта-қайта айтишга тўғри келмоқда. Тан олишимиз керак: эски андозалардан тўлиқ кутула олмаяпмиз. Барча муҳим қарорлар юқоридан қабул қилиниб, бизларни бор-йўғи итоаттўй ижрочиларга, бальзан ўйланмай қабул қилинган қарорлар қурбонига айлантирган маъмурий-буйруқбозлиқ, мустабид тузум иллатларидан жудо бўлишимиз қийин кечапти.

Сиёсий маданиятни юксалтириш керак. Одамлар ҳокимият қарорлари қандай қабул қилинишини, уларнинг ижроси қандай назорат қилинаётганини билишлари, бу қарорларни тайёрлаш ва амалга оширишда фаол иштирок этишлари зарур. Бошқача айтганда, жамият марказда ва жойларда сайланған ҳокимият ўз тақдирини қай тарзда ҳал этайтгани, уларнинг истиқболини қай тарзда белгилаётганидан хабардор бўлиб туриши керак.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Хар бир инсон жамиятдаги ўз ўрнини билиши, ўзини жамиятнинг ажралмац қисми деб ҳис этиши даркор.

Жамиятни демократиялаш жараёни сиёсий институтлар — партиялар нодавлат ва жамоат ташкилотларини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш билан бевосита боғлиқ.

Бу гап, аввало, партиялар масаласига тааллуқли. Сиёсий партиялар ва ҳаракатлар мамлакатимизнинг сиёсий, иқтисодий, маънавий ҳайтидан муносаб ўрин ололмаётгани ҳақида кўп гапирилмоқда. Айтиш керакки, бу танқид ўринилдири.

Сиёсий партиялар, жамоат ташкилотлари ҳокимият тизимларидан, аввало ҳокимиятнинг сайлаб олинаётган органларидан ўрин олиш учун курашар эканлар, аниқ мақсадлари, ҳаракат дастурлари бўлиши керак. Токи бу дастурларнинг амалга оширилиши мамлакатдаги ижобий ўзгаришларга баракали таъсир этсин.

Бунинг учун аввало партия етакчилари ҳам, уларнинг тарафдорлари ҳам нима учун ва нимага қарши курашаётгандарини аниқ-равшан тасаввур этишлари зарур.

Барча демократик давлатларда бўлганидек, бизда ҳам партияларнинг ўзаро кураши, фоя ва қарашларнинг рақобати, керак бўлса, сайловчилар овози учун кураш бўлиши табиий. Албатта, бу кураш мамлакатда қабул қилинган конституцион хукукний меъёрлар ва қонунчилик тартиб-қоидлари доирасида олиб борилиши керак.

Жамият ҳаётида нодавлат ва жамоат тизимларининг мавқеи ўсиб бораётганини алоҳида таъкидлашни истардим. Сўнгги беш йил ичида жамоат бирлашмалари ва нодавлат ташкилотлар сони 1500 тага кўпайиб, бугун уларнинг сони 2300 тага етди. Улар фақат аҳоли фикрининг турли қўринишларини ифода этиб қолмасдан, одамларнинг ижтимоий фикрини шакллантиришга ҳам фаол таъсир кўрсатмоқда.

Бугун сессияда “Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида”ги Қонун муҳокама этилади ва биз уни яна бир бор танқидий кўз билан баҳолашмиз зарур. Муҳими шундаки, Қонун асосида ташкил этилаётган нодавлат ва жамоат ташкилотлари фақат хайрия ва муруvvват муассаса-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҮЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ларига айланиб қолмасин. Тұғри, бу хайрли ишлар ҳам жамоат ташкилотлари фаолиятининг бир жиҳати, лекин асосий томони эмас. Уларнинг бош вазифаси — әнг аввало, демократик қадриятларни, кишиларнинг қонуний ҳақ-хукуқлары ва әркинликларини ҳимоя қилишдан ибораттады.

Нодавлат ва жамоат ташкилотларини ривожлантиришдан мақсад — жамият аязоларининг манфаатлари мувозанатини таъминлаш ва ҳимоя қилиш. Сиёсий ва ижтимоий соҳада эса давлат тизимларига муқобил куч сифатида улар адолат тарозисини ҳаётда ҳукмрон қилишга ҳисса күшишлари лозим.

Бүгун аёллар ва ёшларнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва мавкеини янада юксалтириш ўта мухим масаладир. Жамиятимизнинг гуллари айнан мана шу аёлларимиз ва ёшларимиздир, десак, асло муболага бўлмайди. Шунинг учун ҳам аввало Аёллар йили муносабати билан қабул қилинган Дастур тадбирларини оғишмай, изчил амалга ошириш зарур. Бундан ташқари, аёллар меҳнатини енгиллаштириш, айниқса уларнинг турмуш шароитини яхшилаш ҳақида жиддий ўйлаб кўриш ва керакли тадбирларни амалга ошириш даркор.

Аёллар ўртасида олиб бориладиган ишларнинг шаклларини көнтайтириш, уларнинг илмий ва маданий савиасини кўтариш керак. Шуни унутмайликки, жамиятнинг демократик ўзгаришлар йўлидан нечоғли илгарилаб кетгани, шу жамиятнинг аёлларга бўлган муносабати унинг маданий-маънавий савиасини белгилайди.

Ёшлар билан ишлаш масалалари алоҳида эътиборни талаб қиласди. Биз мамлакатимизнинг истиқболи ёш авладимиз қандай тарбия топишига, қандай маънавий фазилатлар эгаси бўлиб вояга етишига, фарзандларимизнинг ҳаётга нечоғли фаол муносабатда бўлишига, қандай олий мақсадларга хизмат қилишига боғлиқ эканини ҳамиша ёдда тутишимиз керак. Бизнинг бутунги меҳнатимизга қандай баҳо берилиши ҳам ана шунга боғлиқ.

Биз фарзандларимизнинг барқамол руҳий дунёси учун, уларнинг маънавий-ахлоқий жиҳатдан етуқ, жисмонан

ИСЛОМ КАРИМОВ

соғлом бўлиши учун доимо кайғуришимииз, курашмоғимиз зарур.

Шундай экан, вояга етмаганлар ўртасида жиноятчилик даражасининг юқорилигича қолаётгани, рўйхатга олинган ишсизларнинг анча қисмини ёшлар ташкил этиши бизни ташвишга солмай кўймайди.

16 февралдаги фожиали воқеаларнинг иштирокчилари асосан ёшлар экани бизни айниқса ташвишлантиради. Бизнинг бегам, лоқайдлигимиз, ишимиздаги камчиликлар оқибатида улар жиноий гуруҳлар, экстремистлар таъсирига, диний мутаассиблар таъсирига тушиб қолган.

Бу аввало сиёсий-ижтимоий соҳадаги муайян нуқсонлар, энг муҳими, ёшлар ташкилотлари ва маҳалла кенгашлари ишидаги катта камчиликларни кўрсатади. Мен бу масалада давлат ҳокимияти ва жамоат ташкилотлари барча бўғинлари раҳбарларининг айби борлигини таъкидлашга мажбурман.

Хурматли халқ ноиблари!

Давлат қурилиши жараёнларини чукурлаштириш ва эркинлаштириш тўғрисида гапирганда, Конституцияда ва қабул қилинган қонунларда кўзда тутилган — ҳокимиятнинг турли тармоқларини бир-бираидан ажратиш тамоилии амалда қандай рўёбга чиқарилаёттанига алоҳида эътибор бериш муҳимdir.

Мамлакатимизда амалда давлат бошқаруви тизими таркиб топди. Давлатимизда қонун чиқарувчи олий орган — Олий Мажлис бор, сайлаб кўйиладиган маҳаллий ваколатли органлар — Кенгашлар бор, Президент бор, Бош вазир, Бош вазир ўринбосарлари бор, тегишли ваколатта эга бўлган вазирлар ва маҳкамалар раҳбарлари бор. Ҳокимлар ва уларнинг таркибий бўлинмалари бор. Табиийки, ана шу тизимнинг ҳаммаси, ундаги ҳар бир ҳокимият тузилемаси ўз вазифаларини аниқ бажариши ва ягона пировард мақсадни — халқ иродаси ва умидларини рўёбга чиқаришни кўзлаб ишлаши керак.

Келинг, ўзимизга шундай савол берайлик: бу тизим қанчалик самарали ишламоқда, бу тизимнинг ҳар бир бўғи-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ни ўз зиммасига юқлатылған вазифаларни ва бурчларини қандай бажармоқда?

Тұрачилик, ўз вазифасига совуққонлик билан қараш, порага сотилиш ҳоллари бу тизим асосларига нечогли зарар еткәзмоқда?

Бу муаммоларни ечиш учун қуйидаги масалаларга эътибор бериш лозим:

бірінчидан, давлат бошқаруви тизимининг ўзини ри-вожланған ва демократик мамлакатлар намунаси асосида, уларға ўхшатыб такомиллаштириш. Бу тұхтосиз да-вом этадиган жарапнандырылған;

иккінчидан, кадрлар масаласини ҳал этиш. Бошқарув тизимининг асосий, ҳал қылувчи жойларида замонавий фикр юритадиган, ўз халқи, ўз Ватани манфаатларига ғоят садоқатли, юқори малакали кадрлар ишлаши лозим;

үчинчидан, ижроия ҳокимияти устидан жамоатчилик, аввало қайылаб қўйиладиган ҳамда ваколатлы органлар на-зоратини, бошқача айтганда, зарур ваколат берилған халқ депутатлари амалга оширадиган назоратни бутун чоралар билан кучайтириш лозим;

тўртингчидан, халқ ноиблари ва раҳбарлар ўз сайлов-чилари олдида ўз вақтида ҳисобот беришлари ҳам қарз, ҳам фарздир.

Бир мисолни олиб кўрайлик. Мамлакат парламенти — Олий Маҗlis Конституцияга мувофиқ бизда Президент тақлифи бўйича бошқа мамлакатлардаги каби фақат Бош вазирнигина эмас, балки ҳукуматнинг бутун таркибини номма-ном сайлайди. Лекин ҳукумат аъзолари парламент томонидан уларнинг фаолияти мунтазам назорат қили-наёттанини ҳис этяптими ёки йўқми?

Афсуски, жойларда ҳам худди шундай аҳвол мавжуд. Маҳаллий Кенгашлар — ваколатлы органлар томонидан сайланадиган биринчи шахслар — ҳокимлар ҳамда ҳоким-ликлар таркиби депутатлар, халқ ва жамоатчилик олдида ўзлари мунтазам ҳисобот беришлари лозимлигини қанча-лик сезишиялти? Бу борада ҳал этиш зарур бўлған жуда катта муаммо мавжуд.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Биз олдимизга фуқаролик жамиятини барпо этиш мақсадини қўйганимиз.

Фуқаролик жамиятини куриш бир қанча ваколатли вазифаларни давлатдан маҳаллий ҳокимият органларига, жамоат тузилмаларига ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига боскичма-боскич топширишни кўзда тулади.

Давлат тасарруфида асосан конституцион тузумни, мамлакатнинг мустақиллиги ва ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш, ҳуқук-тартибот ва мудофаа қобилиятини таъминлаш, инсон ҳукуқлари ва эркинликларини, мулк эгаларининг ҳукуқларини, иқтисодий фаолият эркинлигини ҳимоя қилиш, самарали ташқи сиёsat ўтказиш каби вазифалар қолиши керак.

Стратегик аҳамиятга молик масалалар, муҳим иқтисодий ва хўжалик масалалари бўйича, пул ва валюта муоммаси бўйича қарорлар қабул қилиш, хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг ҳуқуқий шарт-шароитларини яратиш, экология масалалари, умумレスпублика транспорт ва муҳандислик коммуникацияларини ривожлантириш, янги тармоқларни вужудга келтирадиган ишлаб чиқариши барпо этиш масалалари давлат миқёсида ҳал этилиши лозим.

Қолган барча вазифалар ва айниқса, биринчи навбатда, бозор ислоҳотларини амалга ошириш, тадбиркорликни рагбатлантириш, хусусий мулкни ривожлантириш, аҳолини иш билан таъминлаш, истеъмол бозорини тўлдириш, ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, одамларнинг моддий фаровонлигини ошириш ва аҳолини кучли ижтимоий муҳофаза қилиш масалалари маҳаллий ҳокимият идоралари ҳамда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан ҳал этилиши керак. Айни шу йўл билан биз фуқаролик жамиятининг мустаҳкам асосларини барпо этишимиз мумкин.

Конун нуқтаи назаридан қараганда маҳаллий органлар, янги қонунлар қабул қилингач, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳам кўп жиҳатдан ана шундай ваколатларга эга бўлди. Энди энг муҳим вазифа ана

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

шу ваколатдарни амалға оширишнинг таъсирчан механизмини яратыпти.

Биз маҳаллий ҳокимият органлари ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари олдига күйилган вазифаларни ҳал этиш учун улар етарли молиявий ресурсларга эга бўлишига эришмоғимиз лозим. Бунинг учун уларнинг даромадларини шакллантирувчи манбаларни мунтазам кенгайтириб бориш зарур бўлади.

Бугунги кундаёқ солик тўғрисидаги қонунда кўзда тутилган барча маҳаллий соликлар ва йигимларгина эмас, умумдавлат солиқларининг анчагина қисми ҳам маҳаллий бюджетларга йўналтирилмоқда. Натижада давлат бюджети барча даромадларининг 62 фоизидан кўпроқ қисми маҳаллий бюджетлар улушига тўғри келмоқда. Энг муҳими эса, барча бюджет харажатларининг 58 фоизидан кўпроғи маҳаллий бюджетлар орқали амалға оширилмоқда.

Жамоат идораси бўлмиш фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ресурсларини мустаҳкамлашда шу органлар орқали аҳолини ижтимоий қўллаб-куватлашта сарфланаётган катта миқдордаги бюджет маблагидан ташқари, тадбиркорликни фаол ривожлантириш, кичик корхоналар ва аҳолига хизмат кўрсатиш соҳаси иншоотларини барпо этиш ҳисобидан тушадиган маблагни кўпайтиришни ҳам ҳисобга олиш лозим.

Маҳаллий ҳокимият органлари ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари бажарадиган вазифалар доирасини кенгайтириш, уларга давлат ваколатларининг бир қисмини босқичма-босқич топшириш лозим. Бунда энг муҳими, аҳолининг касб ва ижтимоий таркиби манфаатларини янада тўлароқ ифодалаш ва ҳимоя қилишда но давлат, жамоат тузилмаларининг ҳуқук ва мавқеларини ошириш даркор. “Кучли давлатдан — кучли фуқаролик жамиятни сари” деган сиёсий қурилиш дастурининг моҳияти ана шунда яққол намоён бўлади. Айнан шундай ёндашув фуқароларнинг ўзларига ўз ҳаёти ва бутун жамият ҳаётини бошқаришда ва ташкил этишда кенг иштирок этиш учун имконият яратади. Бу эса фуқаролик жамият таомилларига тўла мос келади.

Хурматли депутатлар!

Суд-хукукий соҳасига даҳлдор ислоҳотларни чукурлаштириш масалаларига алоҳида тўхтамоқчиман.

Биз адвокатура тизимини кучайтириш ва унинг чинакам мустакиллигини таъминлаш, уларнинг ваколатлари ва мақомини прокуратура мақомига тенглаштириш учун қонунчилик соҳасида ҳам, амалий ишлар соҳасида ҳам кўпгина чора-тадбирлар кўрмоқдамиз.

Ҳар қандай суд жараёнида, жиноий иш кўрилаётган бўлса ҳам, фуқаролик иши кўрилаётган бўлса ҳам, бир томонда айловчи, иккинчи томонда тенг хукуқ билан ҳимоячи сўзга чиқади.

Фақат қонунга бўйсунувчи суд, судьялар эса қонуний хукуқларга, ўз виждонига амал қилиб, айловчи ва ҳимоя қилувчи томонларнинг фикрларини холисона ҳисобга олиш асосида мустақил равишда адолатли, қонуний ҳукм чиқаради.

Бундан хulosса қилиб айтиш керакки, суд тизимини ислоҳ қилиш, аввало, ҳукм чиқарувчи сульяларнинг чинакам мустакиллигини таъминлашга каратилиши керак.

Фақат шундай қилганда ҳозир судни жазоловчи орган деб биладиган одам судга ўз хукуқлари ва эркинликларини, манфаатларини ҳимоя қилиши лозим бўлган орган сифатида мурожаат қиласидиган бўлади. Ана шундагина суд ҳокимиятнинг ҳакикий мустақил учинчи тармоғига айланади.

Бу борадаги муаммоларни ҳал қилиш учун суд-хукукий тизимини ислоҳ қилиш бўйича таклифларни тайёрлаш учун Олий Мажлис ҳузурида — парламентда доимий ишлайдиган ваколатли комиссия тузишни зарур, деб биламан. Бу комиссияга тегишли ваколатларни бериш керак.

Эркин ва мустақил оммавий ахборот воситалари ҳар томонлама ривож топиши лозим. Улар ҳақли равишда ҳокимиятнинг тўртингчи тармоғи бўлиши даркор.

Оммавий ахборот воситалари ҳаётимизга кун сайин чукурроқ кириб бораёттанини ҳозир ҳеч ким инкор этолмайди. Бу жараённи биз табиий ҳол, деб қабул қилмоқдамиз.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Бугунги кунда нашрлар сони күпайибгина қолмасдан — ҳозир 490 та газета ва 138 та журнал рўйхатга олинган — жамиятни ривожлантириш ва давлат қурилишида уларнинг аҳамияти ва туттган ўрни ҳам ортиб бормоқда.

Ҳозирги пайтда қабул қилинган қонунлар ва қонун хужжатлари ижроси устидан жамоат назоратини, давлат ҳамда мансабдор шахсларнинг фаолияти устидан назоратни амалга оширадиган механизм сифатида оммавий ахборот воситаларининг мавқенини кучайтириш зарур. Айни шу оммавий ахборот воситалари ҳар бир киши ўз фикрини ифода эта олишига имкон бералиган эркин минбар бўлиши керак. Айни шу оммавий ахборот воситалари жамиятимизнинг демократик қадриятларини ва тушунчаларини ҳимоя қилиши одамларнинг сиёсий, хукукий ва иқтисодий онгини шакллантириш бўйича фаол иш олиб бориши лозим.

Оммавий ахборот воситалари ҳамиша жамоатчилик фикрига кучли таъсир ўтказишга қодир бўлган фаол курол бўлиб келганини унутмаслигимиз керак. Шу сабабли журналист қадрларнинг, қалами ўткир, демак, одамларнинг қалбига кириб бора оладиган кишиларнинг масъулияти каттадир. Биз журналистлар аҳли сиёсий етук, масъулиятли, ҳалол ва вижданли, ўз ишини яхши биладиган, мамлакатимизнинг ватанпарвар кишиларидан иборат бўлишига эришмоғимиз даркор.)

Азиз дўстлар!

Жамиятда фуқароларнинг хукуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш таъминланганда у чинакам хукукий, фуқаролик жамияти бўлади. Ҳар бир киши ўз хукуқларини аниқ ва равшан билиши, улардан фойдалана олиши, ўз хукуқлари ва эркинликларини ҳимоя қила олиши лозим. Бунинг учун аввало, мамлакатимиз аҳолисининг хукукий маданиятини ошириш зарур. Шу билан бир вактда ҳар бир инсон тўраларча ўзбошимчаликдан, қонунсизликдан ўз хукуқларини ҳимоя қиласиган идоралар мавжудлигига амин бўлмоғи керак.

Бу хусусда мен куйидагиларни амалга оширишни таклиф қиласман.

Биринчидан, инсон ҳуқуқлари соҳасида Миллий ҳарарат дастурини ишлаб чиқиш, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қиласиган муассасаларнинг яхлит тизимини барпо этиш.

Инсоний мезонлар, ҳукуматга қарашли бўлмаган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ташкилотлар ва оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш масалалари бўйича Европа хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликни кучайтириш лозим. Республика минтақаларида Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил самарали фаолият кўрсатиши учун шарт-шароит яратиш, Омбудсман институтининг ҳақиқий мустақиллигини таъминлаш зарур.

Иккинчидан, инсон ҳуқуқлари соҳасидаги асосий ҳалқаро шартномаларга қўшилишга доир ишларни давом эттириш керак.

Янги ҳалқаро шартномаларга қўшилибгина қолмай, шу декларациялар бўйича зиммамизга олган ҳалқаро мажбуриятларни бажаришнинг, барча органлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар бу декларациялар талабларига сўзсиз риоя қилишининг механизмини қонун йўли билан ишлаб чиқиш зарур.

Учинчидан, фуқароларнинг ижроия органларига мурожаатларининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, фуқароларнинг шикоятларини ўз вақтида ва одилона кўриб чиқиш учун, давлат органлари масъулиятини ошириш мақсадида “Давлат органлари томонидан фуқароларнинг шикоятлари ва аризаларини кўриб чиқиш тартиби тўғрисида” қонун қабул қилиш зарур.

Энди иқтисодиёт масалаларига ўтсак.

Бу соҳада **биринчи галлаги** асосий вазифа — **мулкдорлар синфини шакллантириш масаласини тубдан ҳал этиш лозим**. Бошқача айтадиган бўлсак, биз ўз олдимизга кўйган **мақсални** — **хусусий мулкчилик етакчи ўринла туралиган кўп уклалли иқтисодиётни барпо этиш мақсадини амалга оширишимиз керак**.

Бу устувор вазифани бажариш мақсадида биз пайчилик муносабатлари орқали, фермер ва деҳқон хўжаликларини ривожлантириш орқали қишлоқда эгалик туйғуси-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ни қайта тиклаш юзасидан, хусусий тадбиркорликни ри-
вожлантириш юзасидан қабул қылған қарорларимиз ҳаёт-
да тұла рүёбга чиқиши учун барча ишни қилишимиз ло-
зим.

Эркін тадбиркорлик учун иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-
шароит яратып зарур. Кичик ва ўрта бизнесни кенг ри-
вожлантириш учун ҳамма йүлни очиб бериш лозим.

Тадбиркорлик тузилмаларининг молия, банк ва бошқа
бозор тузилмалари билан муносабатларини мустақамлаш,
энг мұхими, кредит олиш йўлида мавжуд тўсиқларни олиб
ташлаш лозим. Уларнинг хом ашё ресурсларидан фойда-
ланишларига кенг йўл очиб бериш, улар ишлаб чиқараёт-
ган маҳсулот мамлакатнинг ўзида ҳам, унинг ташқариси-
да ҳам сотиладиган бозорни кафолатловчи тизимни бар-
по этиш даркор.

Кичик бизнес учун бошқарувчи кадрлар тайёрлайди-
ган, уларнинг иқтисодий ва ҳуқуқий маданиятини оши-
радиган бизнес мактаблари тармоғини вужудга келтириш
зарур.

Энг мұхими эса, биз иқтисодиёт таркибіда кичик, ўрта
ва хусусий бизнес муносиб ўрин эгаллашига, керак бўлса,
ҳал қылувчи ўринни эгаллашига, яқин икки-уч йил ичидә
кичик ва хусусий корхоналар сонини икки баравар кўпайтириб, ядли миллий маҳсулотда уларнинг үзүшини камидан 25 фойизга етказищга эрищмоғимиз лозим.

Иккинчидан, иқтисодиётни эркинлаштириш ҳақиқий
рақобат мұхитини шакллантириш билан узвий боғлиқдир.
Рақобат бўлмаса, бозор иқтисодиётини барпо этиб бўлмай-
ди. Рақобат — бозорнинг асосий шарти, айтиш мумкин-
ки, унинг қонунидир. Биз “Монополия фаолиятини чек-
лаш тўғрисида” қонун қабул қылғанмиз, лекин у амалда
иш бераётгани йўқ. Статистика маълумотларига қараган-
да, эндиликда давлат тасарруфидан бутунлай чиқарилган
савдо, хизмат кўрсатиш соҳаларида ҳам монополия ту-
зилмаларига дуч келяпмиз.

Ахвол шундай экан, қонун ва кишилар манфаатлари-
ни ҳимоя қилиши лозим бўлган Монополиядан чиқариш
қўмитаси, солиқ органлари, прокуратура нима билан

шүгүлланмокда, деган савол туғилади. Афсуски, улар бу масалалар билан жиддий шүгүлланишмаяпти. Натижада ишлаб чиқаришга, энг муҳими эса, истеъмолчига, одамларнинг манфаатларига зарар етмоқда.

Хўш, бу соҳада аҳволни ўнглаш учун нима қилмоқ керак? Аввало, монополияга қарши қонунни кучайтириш, монополия тузилмаларини камайтириш ва тугатиш юзасидан амалий чоралар кўриш лозим. Табиий монополиялар тўғрисида қонун қабул килиш, истеъмолчилар хукуклини химоя қилишни кучайтиришга каратилган чора-тадбирларни ишлаб чиқиш даркор.

Учинчидан, иқтисодиётни эркинлаштириш тўғрисида сўз юритганда, бозор инфратузилмасини ривожлантириш, молия ва банк тизими фаолиятини такомиллаштириш зарурлиги тўғрисида қайта-қайта гапиришга тўғри келмоқда. Кенг тармоқли бозор инфратузилмаси — фонд ва улгуржи бозорлар, биржалар, кредит ва молия муассасалари, лизинг ва консалтинг компаниилари, тадбиркорларга хизмат қилиши лозим бўлган бошқа тузилмалар том маънода шакллантирилмас экан, улар тўла куч билан ишламас экан, биз иқтисодиётимизни очик, эркин, энг муҳими, самарали, қисқа қилиб айтганда, ҳақиқий бозор иқтисодиётига айлантира олмаймиз.

Шу жиҳатдан қараганда, банк тизимини ислоҳ қилишни жадаллаштириш, фонд бозорини ташкилий жиҳатдан мустаҳкамлаш, халқаро ярмарка савдоси билан шүгүлланаидиган Республика марказини барпо этишини ниҳоясига етказиши, ташкил этилган улгуржи бозорлар фаолиятини яхшилаш зарур. Худлас, бозор инфратузилмасини барча даражада изчилилк билан шакллантириш амалий ва қонунчилик фаолиятимизнинг устувор йўналишларидан бири бўлмоғи керак.

Тўртингидан, ташкил иқтисодий фаолиятни ташкил этишининг бутун тизимини тублан кайта кўриб чиқиш лозим. Мен бу соҳани бошқариш ҳаддан ташқари расмийлашиб, маъмурийлашиб кетган, деб ҳисоблайман. Унда иқтисодий йўл билан, тарифлар билан бошқаришдан кўра маъмурий чеклашлар орқали бошқариш усуслари устун-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лик қилмоқда. Биз ташқи иқтисодий фаолиятнинг жаҳонда қабул қилинган маърифий шаклларига тезроқ ўтишимиз, Бугун дунё савдо ташкилотига аъзо бўлишга эришмомиз даркор.

Шу билан бир вақтда биз иқтисодиётимизга хорижий сармояни янада кенгроқ жалб этиш учун, иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнларида, жаҳон бозорида рақобат қила оладиган маҳсулот ишлаб чиқаришни ташкил этишда хорижий инвесторлар янада фаол иштирок этиши учун яратилган ҳукукий ва иқтисодий шарт-шароитларни такомиллаштиришимиз лозим.

Беғинчидан, валюта тизими ва бозорини эрқинлаштириш зарур. Биржадан ташқари бозорни кенгайтириш ва ривожлантириш, тижорий банкларнинг роли ва масъулиятини ошириш ҳисобидан, 2000 йилдан бошлаб миллий валютамизни эркин муомаладаги валютага тўлиқ алмаштириш (конвертация қилиш) масаласини ечиш вақти келди. Бу тадбир мамлакатимизга кириб келаёттан инвестициялар ҳажмини ошириш гарови ва кафолатидир.

Олтинчидан, хорижий сармояларни жалб этиш бўйича рағбатлантиришни куҷайтириш, кафолат ва имтиёзларни кенгайтириш, инвестиция фаолияти учун кулай мухитни шакллантириш зарур. Шунга эришиш керакки, Ўзбекистон бозори мамлакатимизда ўз бизнесига эга бўлишни истаган ҳар бир киши учун жозибали бўлсин.

Еттинчидан, иқтисодиётни эрқинлаштириш, аввало, давлат ва турли текширувчи, назорат қилувчи органлар томонидан корхоналарнинг хўжалик фаолиятига ноўрин аралашишни чеклаб қўйиш билан боғлик. Бу соҳада текширишлар ва тафтишлар сонини кескин чеклаб қўядиган маълум қарорлар қабул қилинди. Бу қарорларга риоя этилиши устидан қатъий назорат ўрнатиш, ҳозир ҳам корхоналарнинг ишлаб чиқариш фаолиятига қонунга хилоф равишда аралашиш фикридан қайтмаган кишиларни қаттиқ жазолаш лозим бўлади.

Бундай тартибсизликлар учун хизмат бурчи юзасидан тадбиркорларнинг манфаатини ҳимоя этиши лозим бўлган

ИСЛОМ КАРИМОВ

хуқуқни муҳофаза қилиш ва солиқ органларининг нопок ходимларига нисбатан талаб бир неча бор кўпроқ, жазо эса янада қаттиқроқ бўлиши керак.

Иқтисодиётни эркинлаштириш – хўжалик юритувчи субъектларнинг ўз фаолияти учун иқтисодий ва молиявий масъулиятини ошириш демакдир. Банкротлик институтининг ахамиятини ошириш, хўжалик судлари фаолиятини кучайтириш лозим.

Хурматли депутатлар!

Мамлакатимиз келажаги учун Олий Мажлиснинг IX сессиясида қабул килинган Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастурнинг амалга оширилиши жуда мухим ахамиятта эта. Бу дастурни бажариш учун жавобгар кишилар олдига мен куйидаги вазифаларни қўймоқчиман.

Биринчи. Янги ўкув йили бошлангунга қадар таълим тизимида мазкур тажриба қандай ўтаетганини ва унинг дастлабки натижаларини чуқур таҳдил этиб, таълим андозалари, ўкув режалари ва дастурлари мазмунига ислоҳотларнинг бош мақсадидан келиб чиқсан ҳолда, яъни янги авлодни камол топтиришга қаратилган зарур тузатишлар киритиш даркор.

Иккинчи. Янги дарслекларни, замонавий педагогик ва ахборот технологияларини ўз вақтида ишлаб чиқиш ва жорий этишини таъминлашни алоҳида назорат остига олиш зарур.

Учинчи. Юқори малакали педагог кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлашга алоҳида эътибор бериш лозим. Кадрлар тайёрлашнинг сифати, эркин фикрловчи шахс-фуқарони камол топтириш эртага синфҳоналар ва аудиторияларда кимлар дарс ва сабоқ беришига боғлиқ.

Умуман, ислоҳот йилларида биргина ўрта маҳсус, касбхунар таълими учун 86 та янги муҳандислик-педагогик йўналишлар бўйича 50 мингдан ортиқ педагог кадрлар тайёрлаш лозим бўлади.

Тўртинчи. Ихтисослашган қурилиш трестлари тузишни ниҳоясига етказиши, барча зарур лойиҳа-смета хужжатларини тайёрлаш ва Дастурда белгиланган академик ли-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

пейлар ва касб-хунар колледжларини фойдаланишга топшириш ишларини тұла ҳажмда бажариш лозим.

Жорий йилда ва 2000 йилда республиканинг ҳар бир түмани ва шаҳар замонавий талабларға жавоб берадиган янги турдаги үқув юртлари билан таъминланиши учун 180 та янги касб-хунар колледжи ва 15 та академик лицейни қуриб фойдаланишга топшириш лозим. 2005 йилга қадар биз республикамизда 1611 та касб-хунар колледжи ва 181 та академик лицейдан иборат бүлгән ўрта маҳсус ва касб-хунар үқув юртларининг замонавий тармоқларини бүнёд этишимиз керак. Бу тұққызинчі синфларни битирувчиларни ўрта маҳсус, касб-хунар таълими мактабларига тұла қамраб олишни таъминлады.

Яна бир бор таъкидлаб ўтишга тұғри келади: амалга ошириләйтган барча ислоҳотларнинг тақдиди шу масалаға, яғни кадрлар тайёрлашға чамбарчас боғлиқдигини биз аниқ, ва равшан англаб олишимиз лозим. Үзини шу мамлакатнинг ҳақиқий ватанпарвари деб биладиган ҳар бир киши бу Дастанни амалға оширишга ўз меңнатини, ўз улушини құшади, деб ишонаман.

Қадрли дүстлар!

Демократик ва бозор ислоҳотлари ҳамда янгиланиш йүлида қылаёттан барча ишларимиз халқымыз манфааттарини күзлаб, уларнинг фаровонлитигини оширишга қартилиши лозимлігіні мен қайта-қайта таъкидлаб кела-ман.

Мамлакатимизда вужудға келаёттан макроиқтисодий вазиятта ҳамда іктисодиёттің амалда юксалишиға асосланыб, биз, әнг аввало, ҳозыр яқын беш йил ичида иш ҳақиқининг әнг кам миқдорини 3,5 баравар ошириши ўз олдимизге вазифа қилиб қўйишга ҳақлимиз. Иш ҳақи әнг кам миқдорининг бундай оширилиши іктисодий юксалишнинг бошқа омиллари билан қўшилиб, шу даврда аҳоли жон бошига тұғри келадиган ўртача даромадни 1,8—2,0 баравар оширишга имкон беради.

Иккинчидан, аҳоли даромадларини ошириш билан бир қаторда уларнинг харид құватини ҳам ошириш зарур. Бунинг учун пулнинг қадрсизланишиға қарши қаратил-

ИСЛОМ КАРИМОВ

ган қатъий чораларни кўриш ва яқин беш йил ичидагу пулнинг қадрсизланиши даражасини йилига 6-8 фоиз камайишига эришиш зарур. Асосан мамлакатимизда ишлаб чиқаришни кўпайтириш ҳисобига ички истеъмол бозорини кундалик зарур товарлар билан мунтазам ва ишончли тарзда тўлдириш чора-тадбирларини амалга ошириш даркор. Шу мақсадда саноат ишлаб чиқариши умумий ҳажмида истеъмол товарларининг улушкини яқин беш йил ичидагу 50 фоизга етказиш зарур.

Училикдан, аҳолини ижтимоий ҳимоялашнинг амалдаги механизмини танқидий баҳолаш ва мустаҳкамлаш, унинг аниқ тоифадаги кишиларга қаратилишини кучайтириш лозим бўлади. Давлат томонидан аҳолини ижтимоий кўллаб-кувватлаш ҳажми ва миқдорини кўпайтириш билан бир вакъда ҳақиқатда ёрдамга муҳтож бўлган кишилар ва оиласаларгина ижтимоий ёрдам олишлари лозим.

Тўпланган ижобий тажрибани ҳисобга олиб фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари орқали аҳолини ижтимоий кўллаб-кувватлаш ва ҳимоялаш тажрибасини янада кент жорий этиш зарур. Шундагина биз аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишда аниқликни ва адолатни таъминлай оламиз. Энг муҳими эса, шу мақсадлар учун ажратилаётган катта маблағдан самарали фойдаланишни таъминлай оламиз.

Аҳолини ижтимоий ҳимоялаш тизимида ёлғиз қариялар, пенсионерлар ва ногиронларнинг талаблари ва эҳтиёжларига алоҳида эътибор бериш лозим бўлади.

Ҳокимликлар, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот органлари яқин беш йил ичидагу ёлғиз пенсионерлар ва ногиронларнинг уй-жой, майший шароитларини яхшилаш, уларни дори-дармонлар ва маҳсус муолажа билан таъминлаш, қариялар ва ногиронлар интернатларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш бўйича комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқишилари зарур.

Ногиронларни тўлақонли фаол ҳаётга қайтариш учун уларнинг жисмоний имкониятларини ҳисобга олиб, ўқитиш, қайта ўқитиш ва ишга жойлаштиришни ташкил этиш лозим.

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

Шунингдек, ногирон болаларни тиббий-ижтимоий жи-хатдан реабилитация қилиш бүйича болалар ногиронли-гининг олдини олишни, уларга тиббий, ижтимоий жи-хатдан мадад бериш ва меңнат қобилиятини тиклашни, касб ўргатиш ва сұнгра ишга жойлаштиришни күзда ту-тадиган маҳсус Давлат дастурини ишлаб чикиш ва қабул қилиш зарур.

Бу ишларнинг ҳаммасига хайрия ташкилотларини, дав-латта қарашли бұлмаган жамғармаларни, тадбиркорлар ва ҳомийларнинг маблағини кенг жалб этиш лозим.

Тұрттықидан, аслида, бу вазифани биринчи қилиб күйиш ҳам мүмкін, меңнат бозорини шаклантириш, янги иш жойларини барпо этиш ва ақолининг иш билан оқилона бандлигини таъминлаш бүйича фаол сиёсат ўтказиши керак. Бу борада ишсизликнинг олдини олиш, меңнатта яроқли ҳар бир фуқаро ўз меңнатидан даромад топиб, ўз эхтиёжларини қондириши, ўз турмуш даражасини, оила-си ва болалари фаровонлигини ошириши учун зарур шарт-шароит яратыш мұхим ақамиятта зәға.

Вазирлар Маҳкамаси барча даражадаги ҳокимліклар билан биргаликда 2000—2005 йилларда аввало қишлоқ жойларда, ислохотлар давомида қишлоқ хұжалигидан бұшаб қолаёттан ортиқча ишчи күчларини жалб этишини ҳисобға олган ҳолда молиявий манбалар билан мустаҳкамланған янги иш жойларини барпо этиш Дастурини ишлаб чикиши лозим.

Шу билан бир вактда жойларда ишсиз сифатида рүйхат-та олинган қишиларни худудларни ободонлаштириш, йұллар, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма объект-ларини куришга доир ҳақ тұланадиган жамоатчылық иш-ларига кенг жалб этиш лозим.

Бешинчидан, ижтимоий инфратузилмани, аввало, қиши-лоқ жойларда янада ривожлантириш, ақолини табиий газ ва ичимлик сув билан таъминлаш юзасидан қабул қылған Давлат дастурини бажариш лозим. Яқын беш-етти йил ичінде мамдакатнинг барча ахоли пунктлари сифатлы ичим-лик сув билан таъминланиши зарур. 2005 йилга қадар қиши-лоқ ақолисини ичимлик сув билан таъминлаш 85 фоизга,

ИСЛОМ КАРИМОВ

табиий газ билан таъминлаш 82 фоизга етказилиши кепрак. Бунинг учун 1999—2005 йилларда қишлоқ жойларда 30 минг километрга яқин газ тармоқларини, 18 минг километр сув қувури тармоқларини ишга тушириш даркор.

Халқ фаровонлигини барқарор, муттасил оширишни, аҳолини ижтимоий ҳимоялашни устувор йўналиш қилиб белгилаб, шу йўл билан ислоҳотлар фақат инсон манфатларини кўзлаб, унинг фаровонлиги учун амалга оширилади, деган асосий қоидамизни яна бир бор тасдиқлаган бўламиз.

Олдимизда турган максадларга эришиш учун иқтисодиётимизда таркибий ўзгаришлар ўтказиш ўта мухим аҳамиятта эга.

Биз иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришларнинг мазмун-моҳиятини нималарда кўрамиз?

Биринчидан, таркибий ўзгаришларни барпо этиш сиёсатида аввалгидек қишлоқ хўжалиги етакчи ўрин тутади. Бу соҳа улкан имкониятларга эга бўлиб, аҳолини озиқовқат маҳсулотлари билан, саноатни эса хом ашё билан таъминлайди. Мамлакатимиз аҳолисининг аксарият қисми қишлоқ хўжалигида меҳнат қиласиди. Шу жиҳатдан қарангда, қишлоқ хўжалик тармоғини янги техника билан жиҳозлаш, деҳқон меҳнати ва умуман қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ҳамда у билан боғлиқ бошқа соҳаларни такомиллаштириш ва бевосита иқтисодий самарани ошириш масалалари фоят мухим ижтимоий аҳамиятга ҳам моликлариди.

Иккинчидан, иқтисодиётнинг етакчи тармоқлари — нефть, газ, энергетика, олтин қазиб олиш ва кимё саноатини, қора ва рангли металлургия, қурилиш материаллари саноатини техник қайта жиҳозлаш ва янада ривожлантириш ҳамда ана шу асосда мамлакатнинг бой табиий ва минерал-хом ашё ресурсларидан тўла ва самарали фойдаланишини таъминлаш.

Учинчидан, енгил саноатнинг пахта тозалаш, тўқимачилик, ипак йигириш соҳаларини ва бошқа тармоқларини замонавийлаштириш, тугалланган технологик жараённи таъминловчи ишлаб чиқариш қувватларини яратиш

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ва дунё бозорида рақобатта бардош бера оладиган маҳсулоттар ишлаб чиқариш.

Тұртыңғыдан, замонавий, юксак самарали қышлоқ хұжалиги техникасы ва қышлоқ хұжалиги маҳсулоттарини қайта ишловчи усқуналар чиқариш бүйічә мавжуд корхоналарни техник қайта жиһөзлаш ва хорижий сармоядортар иштирокида янги ишлаб чиқариш қувватларини барпо этиш.

Бешінчидан, мамлакатимизнинг бой илмий-техникалық салохиятидан кенг фойдаланған ҳолда, юксак технология ва фан ютуқларига асосланған ишлаб чиқариш соғалари — автомобилсөзлик, самолётсөзлик, микробиология, электротехника ва электроника саноатларини, телекоммуникация ва замонавий ахборот технология во-ситаларини тез суръатлarda ривожлантириш.

Олтінчи, тұлақонли ва үйғуналашған саноат сиёсати юритиши, экспортта йўналтирилган ҳамда импорт ўрнини босадиган ишлаб чиқариш қувватларини барпо этиш, бутгловчи қисмларни ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш тизимини кенг ривожлантиришни таъминлаш.

Мұхтарам халқ депутатлари!

Сизларнинг эътиборингизни Куролли Кучларни, чегара қүшинлари ва ички қүшинларни ягона давлат сиёсати асосида босқичма-босқич, чуқур ислоҳ қилиш масалаларига қаратмоқчиман.

Армияни ислоҳ қилишнинг моҳияти нималардан иборат?

Биринчи. Мудофаа соҳасидаги мавжуд ва әхтимол тутилған таҳдидларни таҳлил этиш биздан **мамлакатимиз тинчлиги ва осойиштадигини самарали ва ишончли ҳимоя қилишга қодир бўлган, тезкор, жанговар кобилияти юксак, ҳар жихатдан яхши таъминланған Куролли Кучларни шакллантиришни тақозо этади**.

Шу мақсадда мамлакат ҳудудида ҳарбий-маъмурый бирликлар — ҳарбий округларни тузиш тұғрисида қарор қабул қилинди. Куролли Кучларнинг құшилмалари ва қисмлары қайтадан жойлаштирилмоқда. Буларнинг ҳаммаси құшинларни бошқариш самараадорлигини анча оширишга, уларни энг мұхим стратегик йұналишларда жамлашга,

ИСЛОМ КАРИМОВ

худудий мудофаанинг ҳақиқий тизимини шакллантиришга имкон беради.

Шу билан бир вақтда Куролли Кучлар сонини анча камайтишишимиз лозим. Бу шунчаки бир чора, юзаки бир жараён эмас, балки сони ва тузилиши, профессионал таркиби жиҳатидан энг мақбул армияни тузиш юзасидан пухта ўйлаб, ҳисоблаб чиқилган аниқ режалардир.

Армияни қисқартириш натижасида бўшайдиган маблагни биз шартнома билан ишлайдиган ҳарбий хизматчилик ва уларнинг оиласарига тўланадиган ҳақни оширишга сарфлаймиз. Бу эса ана шу тоифадаги ҳарбий хизматчилар сонини кўпайтиришга имкон беради. Биз шўнга эришмоғимиз керакки, ҳарбий хизмат сўзла эмас, балки амалда фарзандларимизнинг, ёшларимизнинг нуғузли иши, шон-шараф иши бўлмоғи лозим.

Иккичи. Илғор мамлакатлар ва армияларнинг тажрибаларини ўрганиш асосида Куролли Кучларимизни ташкил этиш таркибининг ўзини қуий бўғинлардан тортиб юқори босқичларгача ва бошқаришни тубдан қайта кўриб чиқишини ўз олдимизга мақсад қилиб қўймоқдамиз.

Учинчи. Ислоҳот ҳарбий хизматчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашни, профессионал тайёргарлигини ва қайта тайёрлашни ташкил этищнинг бутун тизимини қайтадан кўриб чиқишини кўзда тутади. Бу жангчиларимизда Ватанга муҳаббат ва садоқатни, юксак маънавий фазилатлар ва мустаҳкам иродани тарбиялашга, профессионализмни, аъло жанговар тайёргарликни таъминлашга қартилиши лозим.

Тўртинчи. Куролли Кучларни ҳарбий-техникавий жиҳатдан қайта қуроллантириш ва янгилаш комплекс дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш лозим. Армиямиз зарур техника ва курол-яроғлар билан етарли миқдорда таъминланиши даркор. Бу армия олдида турган вазифаларни муввафқиятли ҳал қилишнинг энг муҳим шартларидан биридир.

Сўнгиги вақтда чегара қўшиналарини ислоҳ қилиш бўйича амалий чораларни кўряпмиз. Чегарачиларимиз олдида турган асосий вазифалар мамлакатимизнинг ҳудудий яхлит-

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

лигини таъминлаш, қўпорувчи-террорчи гуруҳлар ва айрим ёвуз унсурларнинг чегара орқали юртимизга сукулиб киришига йўл қўймаслик, Ўзбекистоннинг иқтисодий ва бошқа манбаатларини ҳимоя қилишдан иборат.

Ҳозирги вақтда чегара қўшинлари — давлатимиз сарҳадларини ҳимоя қилишнинг биринчи эшелонини ташкил этадиган мустақил қўшин туридир.

Шу мақсадда Давлат чегараларини қўриқлаш қўмитаси тузилди, чегара минтақалари ва қўмитанинг бошқа ҳудудий бўлинмалари ва қисмлари ташкил этилди. Ҳукумат чегара қўшинларининг моддий-техника базасини, кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлаш, чегара инфратузилмасини ташкил этиш юзасидан барча зарур чораларни кўрмоқда.

Биз чегараларимизни мустаҳкамлар эканмиз, бу ташки дунёдан ажратиб қолишга ҳаракат қилаётганимизни билдирамайди, албатта. Ўзбекистон барча қўшини давлатлар билан дўстона муносабатларни ривожлантиришдан, ягона савдо маконини барпо этишдан, транспорт коммуникацияларини ривожлантиришдан манбаатдордир.

Нияти пок, ғояси соғлом кишилар учун, илмий, маданий ва гуманитар мuloқот учун бағримиз очиқ. Шу билан бир вақтда биз мустақил давлат сифатида, миллий манбаатларимизга амал қилиб, ўз чегараларимизни ишончли ҳимоя қилиш ва қўриқлаш юзасидан зарур чораларни қўришта ҳақлимиз ва мажбурмиз.

Ички ишлар вазирлиги тузилмасида ҳам туб таркибий ислоҳотларни амалга ошириш белгиланган. Ички қўшинлар вазифалари, тузилиши қайта кўриб чиқилди. Уларни ташкилий, моддий-техникавий жиҳатдан анча мустаҳкамлаш тадбирлари амалга оширилмоқда. Шу билан бирга, йўл ҳаракати хавфсизлигини, жамоат тартибини ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлайдиган бўлинмаларни ислоҳ қилиш устида ишламоқдамиз.

Ислоҳотлар натижасида ички ишлар органларининг фуқароларни ва жамиятни террорчилик, қўпорувчилик хуружидан, барча шаклдаги экстремизм, уюшган жиноятчилик каби жиноят кўринишларидан ишончли ҳимоя қилишни таъминлайдиган тизим шаклланиши зарур.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Ички ишлар органлари шахс ҳуқуқлари ва эркинликларини, жамоат тартиби ва фуқаролар хавфсиэлигини ҳимоя қилишнинг ишончли гарови бўлиши лозим..

Армияни, чегара қўшинлари ва ички қўшинларни ислоҳ қилишга доир давлат сиёсатини амалга ошириш фақат мудофаа салоҳиятимизни юксалтиришга қаратилган. Бошқача айтганда, бу жараён ягона мақсадни — ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ислоҳотларни амалга ошириш, демократик жамият ва ҳуқуқий давлат куриш учун, одамларимизнинг тинч ҳаёти ва бунёдкорлик меҳнатини тъминлаш учун шарт-шароит яратиб беришни кўзлаб амалга оширилмоқда.

Азиз юртдошлар!

Биз XXI аср бўсағасида турибмиз, биз янги буюк ишлар олдида турибмиз. Сиз билан бизнинг вазифамиз давр олдимизга қўяётган барча талабларга муносиб жавоб қайтаришдир. Истиқболимизни аниқ ва равшан тасаввур этиб, халқимизга тинч ва фаровон турмушни тъминлашдир, жаҳон майдонида ўзимизга муносиб ўрин эгаллаб олишдир.

*Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлисining ўн тўртинчи
сессиясидаги маъруза,
1999 йил 14 апрель*

ЎЗБЕК КУРАШИ – ЖАҲОН МАЙДОНИДА

Азиз спортчилар!

Қадрли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Авваламбор дунёнинг беш қитъасидан ташриф буюрган паҳлавонларни қадимий ўзбек заминида муборакбод этишга ижозат бергайсизлар.

Кураш бўйича биринчи жаҳон чемпионати Ўзбекистон пойтахтида ўтаётгани биз учун алоҳида аҳамиятга эгадир. Буни биз курашнинг асл ватани — Ўзбекистонимизнинг нафақат спорт майдонларида, умуман жаҳон тараққиётида ўзига хос, ўзига мос ўринга, нуфуз ва обрўта эга бўлаётганидан яқдол далолат деб биламиз.

Ҳақиқатан ҳам ўзбек курашида ҳалқимизнинг руҳиятига, асл хислатларига азал-азалдан хос бўлган фазилатлар:

мардлик, жасурлик, бағри қенглик, рақибиға нисбатан олижаноблик, ҳалоллик, инсонпарварлик фалсафаси мујассамлашган.

Бу қадими заминда туғилиб-ўсиб, муборак номлари афсона-ю, достонларга айланиб кетган Алп Эр Тўнга (Афросиёб), Алномиш, Паҳлавон Маҳмуд сингари елкаси ерга тегмаган баҳодирлар кураш орқали ўзбек юртининг шонига-шон кўшганлар, донгини бутун оламга тараттганлар.

Бугун буок аждодларимиз руҳини шод этиб, азал-азалдан ҳалқимизнинг миллий гурурига айланиб қолган ўзбек курашининг жаҳон майдонига чиқиши, унинг тан олиниши барчамизни бағоят қувонтиради.

Бугун, шу юксак спорт анҷумани иштирокчилари ва меҳмонлари олдида туриб, ўзбек курашига меҳр қўйган, миллий федерациялар тузган барча чет эллик дўстлари-

ИСЛОМ КАРИМОВ

мизга, айниқса кураш бүйича биринчи чемпионатларини ўтказған Япония ва Боливия спорт жонкуярларига сиз, азиз дүстлар ва шахсан ўз номидан алоҳида миннатдорлик билдиришга рухсат бергайсизлар.

Мен ишонаман: дунёга машхур паҳлавонларнинг бебаҳо хизматлари туфайли ҳалқимиз маънавий турмуш тарзининг ажралмас қисмiga айланган кураш бугундан эътиборан янги ҳәётини бошлайди, янада юксалади, жаҳон узра кенг тарқалиб, турли миллатларга мансуб миллионлаб кишиларнинг севимли машғулотига айланади.

Сафингиздаги энг кучли курашчи полвонларнинг номлари эса биринчи жаҳон чемпионлари сифатида тарих зарварақларида абадий қолади.

Ишонаман: бутун майдонга чиқадиган ҳар бир ўзбек паҳлавони, ўзимизнинг йигит фарзандларимиз, “Кувончим, ифтихорим, гурурим — Ўзбекистон!” дея курашга тушади ва шу замин номини оқлади, мардлик ва шижоат қўрсатади.

Ўзбек кураши биринчи чемпионати анжуманининг барча иштирокчиларига, ташкилотчилари ва меҳмонларига ҳаяжонли учрашувлар, ёрқин таассуротлар ва янги ғалабалар сурури, завқу шавқи ёр бўлишини тилайман.

Азиз дўстлар!

Мана шу бетакрор гўзал спорт залида тўплланган сиз азизларни ўрнингиздан туриб, бағрингизни кенг очиб, меҳмондўст ҳалқимиз номидан: “Кураш Ватани — Ўзбекистонга хуш келибсиз” деб барча кураш иштирокчиларини табриклаб, кўллаб-куватлашингизни сўрайман.

Кураш бўйича биринчи жаҳон чемпионатини очиқ деб эълон қиласман.

*Кураш бўйича биринчи жаҳон
чемпионатининг тантанали очилиш
маросимидағи табрик сўзи,
1999 йил 1 май*

ХОТИРА ЧИРОГИ ЎЧМАЙДИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!
Қалрли уруш ва меҳнат фахрийлари!
Бугун ўлкамизда илк бор Хотира ва Қадрлаш куни нишонланмоқда.

Мен барчангизни — жафокаш, меҳнаткаш, кўпни кўрган, катта-кичик жантларда мардлик ва жасорат кўрсатган халқимизни мана шу кутглуғ сана билан чин қалбимдан табриклайман.

Биз нима учун 9 май байрамини Хотира ва Қадрлаш куни деб эълон қилдик.

Ижозатингиз билан шу тўғрида яна икки оғиз айтиб ўтсан.

Хотира деганда биз бу фоний дунёдан ўтган аждодларимизни эслаш, уларнинг чирогини ёқиб, эзгу ишларини давом эттиришни тушунамиз. Бу халқимизга хос азалий фазилатдир.

Хотираси бўлмаган, тарихини унуглан, ўз аждодларининг қадрига етмайдиган миллатнинг истиқболи йўқ. Бу ҳақиқатни кишилик тарихи исботлаб турибди.

Қадрлаш дегани — бу асрлар давомида она диёrimизни, халқимизнинг озодлик ва истиқдолини, эркин ва фаровон ҳаётини мардлик ва шиҷоат билан ҳимоя қилган фидойи ватандошларимизни ёдга олмоқ, уларга муносиб ҳурмат ва эҳтиром кўрсатмоқдир.

Ҳаётнинг кўп-кўп синовларини, азоб-укубатларини бошидан кечирган, Ватан учун, эл-юрг учун, мана шу соғ осмонимиз учун жон олиб жон берган, бутун ҳам сафларимизда юрган меҳрибон ота-боболаримизни, олижаноб инсонларни эъзозлашдир.

Хотира ва Қадрлаш куни деган тушунча ғоят теран маънога эга. Бу фақат фашизм балосига қарши жанг жадалларда қатнашган, она-юрг ҳимояси учун умрини баҳш этган кишиларни шарафлаш дегани эмас.

Бу муборак кунда, халқимизнинг асрлар давомида орзуният қилиб, интилиб келгани — хуррият ва озодлик йўлида ҳаётини қурбон қилиб шаҳид кетган Тўмарис, Широк, Спитамен, Жалолиддин Мангуберди, Нажмиддин Кубро, Намоз ботир каби халқ қаҳрамонларини, Қодирий, Беҳбудий, Мунаввар қори, Чўлпон, Авлоний, Фитрат, Усмон Носир сингари миллатимиз фидойиларини эслашимиз ҳам қарз, ҳам фарздир.

Хотира ва қадрлаш деганда биз, аввало, ўзимизни инсон сифатида англашни, одамийлик фазилатларимизни улуғлашни назарда тутамиз. Энг муҳими, бу ҳаяжонли ва изтиробли сана ўрнимизга келадиган ёш авлодни мана шу руҳда тарбиялашга, улар қалбida Ватан ва юрг учун фурур ва ифтихор туйгуларини уйғотишга хизмат қиласи.

Бу ҳаётнинг гўзал ва нурафшон, юртимизнинг озод ва обод бўлишида шу муқаддас заминда яшётган қўли қадоқ, нияти пок миллион-миллион юртдошларимизнинг бекиёс ҳиссаси бор. Бугунги Хотира ва Қадрлаш кунида мен кўпчилик қаторида ана шу камтар ва камсуқум, оддий, заҳматкаш инсонларни бағримга олиб, барчасига таъзим қиласман.

Мухтарам дўстлар, юртдошларим!

Бугун пойтахтимиз марказида бунёд этилган муаззам Хотира майдони очилмоқда. Бу ҳам мустақилик тафаккурининг яна бир бор намоён бўлиши, халқимизнинг табиатига ёт бўлган эски қолип ва соҳта ғоялардан воз кечганимизнинг яна бир тасдидидир.

Шу нуқтаи назардан қарагандо “Номаълум аскар” деган тушунча нимани англатар эди?

Ўзингиз ўйланг, инсон она юрти, халқининг баҳт-саодати учун омонсиз жангларда жонини фидо этсаю унинг номи номаълум бўлса!

Ахир, урушга кетган ҳар бир аскарнинг номи, насл-насаби унинг ота-онаси, қариндош-уруглари, фарзандларининг қалбida бир умр армон бўлиб яшайди-ку! Ахир,

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛІМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

уларнинг ҳар бири шу халқимиз, шу миллатимизнинг жондан азиз фарзандлари, бизнинг жигарбандларимиз эмасми?!

Биз учун урушларда қурбон бўлган юз минглаб юртдошларимизнинг номи ҳам, жасорати ҳам маълум ва ҳеч қачон унтуилмагай, иншоолло!

Шунинг учун биз уларнинг номларини мана шу майдондаги муҳташам Хотира китобига зарҳал ҳарфлар билан мангут мухрлаб кўйдик.

Токи бу муқаддас зиёратгоҳга қадам кўйган ҳар бир инсон, нафақат халқимиз, балки бутун дунё аҳли аждодларимизга, фидойи жангчиларимизга бўлган буюк эҳтиромимизни кўрсинг, уларнинг хотираси қаршисида таъзим бажо этсин.

Азиз биродарлар!

Мана шу майдон марказида уруш ва айрилиқлардан беҳад қайғу-жафо чеккан, фарзандлари доғида қадди дол бўлган Мотамсаро она ҳайкали ўрнатилган.

Бу ҳайкал узок тарихи давомида не-не бало-қазоларни, жабру зулмларни, қирғин-қатағонларни бошидан кечирган, айни пайтда ўз эркинлиги, инсоний ҳақ-хуқуқлари учун тинимсиз курашган она-Ватанимизнинг ёрқин тимсолидир.

Инсон боласини Она ёруғ дунёга келтиради, оқ ювиб оқ тарайди. Уни бегараз меҳри билан улгайтиради. Инсон қалбида неки олижаноб туйғулар ва одамийлик хусусиятлари мавжуд бўлса, барчаси она меҳридан, она тарбиясидандир.

Ватанга муҳаббат туйғуси она сути, она алласи билан қон-қонимизга сингади, онгимизга киради.

Шу боис Она — Ватан, Ватан — Она, демакдир. Биз меҳр ва муҳаббатни, садоқат ва фидойиликни мунис она-ларимиздан, бебаҳо Ватанимиздан оламиз. Ва бизнинг ҳам жамики эзгу ниятларимиз, хайрли ишларимиз Она-Ватанга аталгандир.

Мотамсаро онанинг маҳзун қиёфаси ҳар биримизни хушёрликка чорлайди. Уруш ва қирғинларга йўл кўймасликка, бугунги ёруғ ва дориломон кунларимизнинг қадрига етиб яшашга даъват этади.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Биз мұқадdas Она ҳайкали пойига биттан “Сен доимо қалбимдасан, жигарим” сүзлари миллатимизнинг, халқимизнинг курбон бўлган фарзандларига чексиз эҳтиромини англатиб, қалбларимизда доимо акс садо бериб турди.

Мангу олов теграсига зикр этилган “Эл-юртимизнинг эрки ва озодлиги, баҳту саодати учун ҳаётини қурбон қилган ватандошларимиз хотираси ҳамиша барҳаётдир”, деган сўзлар эса узоқ ва яқин тарихимида бугунги озодлик ва мустақиллигимиз учун курашиб жон фидо этганлар хотираси юракларимизда абадий яшашини англатади.

Азиз ватандошлар!

Биз мустақиллик йилларида ўзлигимизни англаш, тарихий-миллий қадриятларимизни тиклаш борасида нимаики иш қилаётган бўлсак, уларнинг барчасини ягона мақсад — кўпмиллатли халқимизни бирлаштириш учун қилимоқдамиз.

Ишончим комилки, Хотира ва Қадрлаш куни халқимизни янада бирлаштиради, унинг руҳига малҳам бўлади, иродасини бакувват, иймонини бутун қиласди.

Фурсатдан фойдаланиб, мана шу муаззам обидани бунёд этишда сидқидилдан меҳнат қилган қурувчи ва усталирга, мъемору муҳандисларга ўз номидан, бутун халқимиз номидан самимий миннатдорчилик билдиришга ижозат этгайизлар.

Шундай хайрли ва олижаноб ишга ҳиссам қўшилганидан мен ҳам ғоят баҳтиёрман.

Азиз юртдошларим!

Барчангизни бугунги улуғ айём билан яна бир бор табриклайман.

Ҳаммангизга узоқ умр, сиҳат-саломатлик, фарзандларимиз баҳтини кўриш насиб этсин.

*Хотира ва Қадрлаш кунига
багишланган тантанали
маросимдаги сўз,
1999 йил 9 май*

МУНДАРИЖА

БАРҚАРОР ТАРАҚҚИЁТГА ЭРИШИШ – УСТУВОР ВАЗИФА.

Ўзбекистон Республикаси *Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги*
маъруза, 1998 йил 25 февраль 3

БИРИНЧИ ҶАҚИРИК ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИННИНГ XI СЕССИЯСИДА СЎЗЛАНГАН

НУТҚ, 1998 йил 30 апрель 36

ИҚТИСОДИЙ ҲАМКОРЛИК ТАШКИЛОТИГА АЪЗО

МАМЛАКАТЛАР ДАВЛАТ ВА ҲУКУМАТ БОШЛИҚЛАРИНИНГ
УЧРАШУВИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ, 1998 йил 10 май 58

ХАЛҚ БИЗДАН АМАЛИЙ ИШЛАРНИ КУТМОҚДА. Ҳалқ

депутатлари *Қашқадарё вилояти кенгашининг сессиясида*
сўзланган нутқ, 1998 йил 3 июнь 64

ТУРКИЙ ТИЛЛИ ДАВЛАТЛАР БОШЛИҚЛАРИНИНГ

БЕШИНЧИ УЧРАШУВИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ,
1998 йил 9 июнь 79

ЖАМИЯТИМИЗ МАФКУРАСИ ХАЛҚНИ – ХАЛҚ, МИЛЛАТНИ –

МИЛЛАТ ҚИЛИШГА ХИЗМАТ ЭТСИН. *“Тафаккур” журнали*
Бош мухаррирининг саволларига жавоблар 84

ЎЗБЕКИСТОНДА ТОЖИКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

КУНЛАРИНИНГ ТАНТАНАЛИ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДА

СЎЗЛАНГАН НУТҚ, 1998 йил 30 шунон 103

ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ – ФАОЛИЯТИМИЗ МЕЗОНИ. Ўзбекистон

Республикаси *Вазирлар Маҳкамаси ийғилишида сўзланган нутқ,*

1998 йил 23 июль 109

ТАРИХИЙ ХОТИРАСИЗ КЕЛАЖАК ЙЎҚ. *Тарихчи олимлар ва*

журналистлар билан суҳбат 132

ИСЛОМ КАРИМОВ

ХАЛҚИМИЗ ЖИПСЛИГИ – ТИНЧЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ.	<i>Биринчи чакириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисинг ўн иккинчи сессиясидаги маъруза,</i>	155
	<i>1998 йил 28 август.</i>	
ЎЗБЕКИСТОН МУСТАКИЛЛИГИНИНГ ЕТТИ ЙИЛЛИГИГА БАФИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СЎЗЛАНГАН ТАБРИК НУТҚИ.	<i>1998 йил 31 август.</i>	170
ЕВРОПА – КАВКАЗ – ОСИЁ (ТРАСЕКА) ТРАНСПОРТ ТАРМОФИНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА БАФИШЛАНГАН ХАЛҚАРО АНЖУМАНДА СЎЗЛАНГАН НУТҚИ.	<i>1998 йил 8 сентябрь.</i>	174
ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ КУБОГИ УЧУН ЎТКАЗИЛГАН БЕШИНЧИ ХАЛҚАРО ТЕННИС ТУРНИРИНИНГ ёПИЛИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚИ.	<i>1998 йил 20 сентябрь.</i>	180
ИМОМ АЛ-БУХОРИЙ ёДГОРЛИК МАЖМУИНИНГ ОЧИЛИШИГА БАФИШЛАНГАН МАРОСИМДА СЎЗЛАНГАН НУТҚИ.	<i>1998 йил 23 октябрь.</i>	183
АҲМАД АЛ-ФАРҒОНӢ ҲАЙКАЛИНИНГ ОЧИЛИШИГА БАФИШЛАНГАН МАРОСИМДА СЎЗЛАНГАН НУТҚИ.	<i>1998 йил 24 октябрь.</i>	188
ЮНЕСКО ИЖРОИЯ КЕНГАШИ 155-СЕССИЯСИНИНГ ЯКУНЛОВЧИ МАЖЛИСИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚИ.	<i>1998 йил 6 ноябрь.</i>	193
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИГА ЮНЕСКО МЕДАЛИНИ ТОПШИРИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚИ.	<i>1998 йил 6 ноябрь.</i>	207
АДОЛАТ, ВАТАН ВА ХАЛҚ МАНФААТИ ҲАР НАРСАДАН УЛУФ.	<i>1998 йил 9 ноябрь.</i>	209
ЮҚСАК МАҲНАВИЯТ – ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ АСОСИ.	<i>1998 йил 11 ноябрь.</i>	223
АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН.	<i>1998 йил ноябрь.</i>	236
ҚОНУН ВА АДОЛАТ УСТУВОРЛИГИНИНГ ҲАЁТБАХШ МАНБАИ.	<i>Конституция кунига бағишиланган тантанали маросимда сўзланган нутқи, 1998 йил 5 декабрь.</i>	248

БИЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРАМИЗ

ХАЛҚ ИШОНЧИ – ОЛИЙ МАСЬУЛИЯТ. 1998 йил 16 декабрь	258
ФАРЗАНДЛАРИМИЗ БИЗДАН КҮРА КУЧЛИ, БИЛИМЛИ, ДОНО ВА АЛБАТТА БАХТЛИ БҮЛІШЛАРИ ШАРТ!	
<i>Вилюяттар, шаҳар ва туманларнинг ҳокимлари билан украшувда сўзланган нутқ, 1998 йил 23 декабрь.</i>	274
ҮЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚҰЛИМИЗ БИЛАН ҚУРМОҚДАМИЗ.	
“Туркистон” газетаси мухбирининг саволларига жавоблар.	293
КЕЛАЖАКНИ ЖАСОРАТЛИ ОДАМЛАР ҚУРАДИ. Ўзбекистон <i>Республикаси Вазирлар Маъжумасининг мажлисидаги маъруза, 1999 йил 16 февраль.</i>	313
ТАНЛАГАН ЙҰЛИМИЗДАН БИЗНИ ҲЕЧ КИМ ҚАЙТАРОЛМАЙДИ. 1999 йил 16 февраль	335
ОЗОД БҮЛСАНГ – ОЗОД БҮЛ, ЭРКИН БҮЛСАНГ – ЭРКИН БҮЛ, МУСТАҚИЛ БҮЛСАНГ – МУСТАҚИЛ БҮЛ! <i>1999 йил 19 февраль</i>	338
ЭҢ КАТТА ОРЗУИМ – МЕНГА ИШОНГАН ОДАМЛАРНИНГ ОМОНЛИГИ, ЎРТИМНИНГ ТИНЧЛИГИ! <i>1999 йил 26 февраль</i>	346
АЛЛОҲ ҚАЛБИМИЗДА, ЎРАГИМИЗДА. “Туркистон-пресс” <i>ахборот агентлиги мухбирининг саволларига жавоблар</i>	349
МИЛЛАТ ҚУДРАТИ – ҲАМЖИҲАТЛИКДА. 1999 йил 26 март	355
ЎЗБЕКИСТОН XXI АСРГА ИНТИЛМОҚДА. Биринчи чақириқ <i>/ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн тўртинчи сессиясидаги маъруза, 1999 йил 14 апрель.</i>	370
ЎЗБЕК КУРАШИ – ЖАҲОН МАЙДОНИДА. Кураш бўйича биринчи жаҳон чемпионатининг тантанали очилиш маросимидаги табриқ сўзи, 1999 йил 1 май.	405
ХОТИРА ЧИРОҒИ ЎЧМАЙДИ. Хотира ва Қадрлаш кунига бағишланган тантанали маросимидаги сўз, 1999 йил 9 май	407

Ислам Абдуганиевич Каримов

**СВОЕ БУДУЩЕЕ
МЫ СТРОИМ СВОИМИ РУКАМИ**

Том 7

На узбекском языке

**Издательство “Ўзбекистон”
700129, Ташкент, Навои, 30.**

**Нашр учун мастьул К. БҮРОНОВ
Расмлар мұхаррири Т. ҚАНОАТОВ
Техник мұхаррир С. СОБИРОВА
Мусахиҳлар Ш. ОРИПОВА, М. РАҲИМБЕКОВА
Компьютерда тайёрловчи Е. ГИЛЬМУТДИНОВА**

Теришга берилди 22.04.99. Босншга рухсат этилди 09.06.99.
Қоғоз формати 84×108 1/2, "Таймс" гарнитурада оффет босма
усулида босилди. Шартлы босма т. 21,84. Нашр т. 21,85. Тиражи 10000.
Буюртма № К-934. Баҳоси шартнома асосида.

"Ўзбекистон" нашриёти, 700129, Тошкент, Навоий, 30.
Нашр № 27-99

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг
ижарадаги Тошкент матбаа комбинатида босилди.
700129, Тошкент, Навоий қўчаси, 30.

Каримов И. А.

Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамиз. Т. 7. —
Т.: "Ўзбекистон", 1999. 410 б.

ISBN 5-640-02331-7

Ушбу томга Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов-
нинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси сессияларида қўлган мъ-
рузалари, халқаро миқёсдаги анжуманларда, республика Вазирлар Маҳ-
камаси йигилишиларида, халқ депутатлари вилоятлар кенгашларининг сес-
сияларида ва турли учрашувларда сўзлаган нутқлари ҳамда сұхбатлари
жамланган. Уларда XXI асрга дадил интилаётган республикамиз ички ва
ташки сиёсатининг ўзига хос тамойиллари, мамлакатимизнинг яхн йил-
лардаги ривожланиш стратегияси, ислоҳотларни чуқурлаштириш ва жа-
миятни янтилаш борасидаги фаолиятнинг устувор йўналишлари моҳия-
ти ва мазкур йўналишларни муайян шароитларда рӯёбга чиқаришининг
долзарб масалалари теран таърифлаб берилган.

№ 192-99

Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Республикасининг
Давлат кутубхонаси

K 0804000000 - 47 99
M 351 (04) 99

ББК 66.3 (5Y)+66.4(5Y)+
67.99(5Y)06

